

MAG 1380

13-4-57

PVBLII
OVIDII NASONIS

OPERA OMNIA

EX RECENSIONE

PETRI BURMANNI

TOMVS SECVNDVS

AVGVSTAE TAVRINORVM
EX TYPIS VIDVAE POMBA ET FILIORVM

ANNO MDCCCLXII.

PVBLII
OVIDII NASONIS
AMORVM
LIBRI TRES

EPIGRAMMA
P. OVIDII NASONIS
IN SVOS AMORES

Qui modo Nasonis fueramus quinque libelli;
Tres sumus: hoc illi praetulit auctor opus.
Vt iam nulla tibi nos sit legisse voluptas,
At levior dentis poena duobus erit.

1. *Qui modo etc.* Praemonet lectorem Ovidius per iocres quinque quos de amoribus suis libellos luserat, in tres nuper ab auctore redactos nunc prodire, et veterum more, qui in istiusmodi inscriptionibus res ipsas aut personas loquentes inducunt, ipsis libellis de se loquendi curam committit.

3. *Vt iam nulla tibi nos sit legisse voluptas etc.* Sensus est: si sors velit ut minus te nos legere iuverit, poena

saltem levior erit, quam tres tantum, pro quinque, legendi nunc tibi sint. Quod parum videntur intellexisse, qui nulla tibi non sit legisse scripserant.

4. *Poena.* Modestius sane poeta poenam hoc vocat, quod voluptatem lector quisque, et maximam quidem, viginti fere abhinc saeculis, constanter praedicavit.

P. OVIDII NASONIS

AMORVM

LIBER PRIMVS

ELEGIA PRIMA

CVR POETA AB HEROICIS AD EROTICA TRANSIERIT

Arma gravi numero violentaque bella parabam
Edere, materia conveniente modis.

Par erat inferior versus: risisse Cupido

Dicitur, atque unum subripuisse pedem.

Quis tibi, saeve puer, dedit hoc in carmina iuris? 5

Pieridum vates, non tua turba, sumus.

1. *Arma etc.* Carmen innuit, quod de *Gigantomachia* inchoauerat, et de quo fusius libro subsequenti, Eleg. 2, 11:

Ansus eram, memini, coelestia dicere bella,
Centimenumque Cygen, etc.

— *Gravi numero.* Heroico scilicet; Homérico, ut ait Hor. Art. poet. 73: Res gestae regumque decumque, et tristia bella,
Qua scribi possent numero, monstravit Homerus.

2. *Edere.* Optimus Francofurtens. *prodere.* Vide Heroid. XI, vs. 94.

OVID. Oper. Tom. II.

3. *Par erat inferior versus.* Sensu-rius quippe, ut prior.

4. *Atque unum subripuisse pedem.* Suauiter admodum, et figura ingeniosissime ad rem accommodata, hexametrum designat, in pentametrum elegiaco ritu conversum.

5. *Dedit hoc in carmina iuris*) In carmina, optime fragmentum regium: ut I Fast. 17, dixit, *dederis in carmina vires*, ut ibi legendum. *Habere ius in aliquem* dicimur; in aliquo, minus latinum est. HEINS.

6. *Tua turba sumus.* Cod. regius,

A

Quid? si praeripiat flavae Venus arma Minervae,
 Ventilet accensas flava Minerva faces?
 Quis probet in silvis Cererem regnare iugosis?
 Lege pharetratae Virginis arva coli?
 Crinibus insignem quis acuta cuspide Phoebum
 Instruat, Aoniam Marte movente lyram?
 Sunt tibi magna, puer, nimiumque potentia regna,
 Cur opus adfectas, ambitiose, novum?
 An, quod ubique, tuum? tuta sunt Heliconia Tempe?
 Vix etiam Phoebus iam lyra tuta sua est?
 Quum bene surrexit versu nova pagina primo;

arma; nans Palatinus et Vaticanus
membra: etiam probe.

7. *Quid? si praeripiat flavae Venus arma Minervae.* Nec ita bene ipsi
 vertit, quam Diomedes, postquam
 manu vulneravit, sic increpat fugien-
 tem, II. E., 348:

Κλει, Διὸς θυγάτηρ, κείμην καὶ δελο-
 τήρος

Μὴ δὴχ' ἄλλας, ὅττι γυναικὸς ἀνάλκιδος
 ἱερμαίνεις;

— *Praeripiat.* In Palatino tertio est,
praecipiat: et id probavit Gebhardus
 lib. I Crepund. cap. 1; sed inconsi-
 derate. *Praecipere* est enim rem ante
 alium capere; ut Ep. XVII, 107:
Præcepta gaudia. *Praeripere* vero
 rem, in quam alius tus habet, aufer-
 re per vim, ut passim Latini scripto-
 res. Bvnm.

8. *Ventilet.* Moveat, ut ventum fa-
 ciat, quo magis accendantur. Propert.
 IV, 3, 50:

Hanc Venus, ut vivat, ventilat ipsa facem,
 — *Accensas.* Id est, ut accendantur.
 Sic Iuno ad Aeolum, Aen. I, vs. 73:
Submersasque obrue puppes. Pro
 puppes obrue, ut submergantur.

9. *Regnare*) *Pugnare* Neapolita-
 nus unus: non ineléganter.

11. *Crinibus insignem etc.* Conspi-
 cium capillorum pulchritudine; quod
 decoris genus Apollini et Baccho apud
 poetas peculiare. Testis Tibullus I,
 El. 4, 33:

Solis aeterna est Phoebus, Bacchoque in-
 ventus,

Et decet intansus erinis uterque Deum.
 De Phoechi Bacchique aeterna pueri-
 tia passim meminerunt poëtae. In lau-
 de quoque et gloria formae, hi duo
 fere coniungi solent. Noster, Metam.
 III, 420:

Spectat humi positus geminum, aue lumi-
 na, sidus;

Et dignos Baccho, dignos et Apolline erines.

Et hoc ipso libro Eleg. 14, 31:

Formosae perire comas, quas vellet Apollo,
 Quas vellet capiti Bacchus insons suo.

14. *Cur opus adfectas etc.* Cur in
 alius regna, Musarum scilicet, tua
 iura extendis ambitiosius?

17. *Quum bene surrexit etc.* Quum
 prospere mihi cessisset versus prior,
 nec vires animique in proxime sub-
 sequuturum deficerent, nervos ita Cu-
 pido adtenuat, imminuit, ut ad prioris
 numeros producere inferiorem non
 possim. Haec iam fere 3 et 4; sed
 aliis verbis, suo more, Noster expres-
 serat.

Adtenuat nervos protinus ille meos.
 Nec mihi materia est numeris levioribus apta,
 Aut puer, aut longas comta puella comas. 20
 Questus eram; pharetra quum protinus ille soluta,
 Legit in exitium spicula facta meum:
 Lunavitque genu sinuosum fortiter arcum:
 Quodque canas, Vates, accipe, dixit, opus.
 Me miserum! certas habuit puer ille sagittas. 25
 Vror; et in vacuo pectore regnat Amor.
 Sex mihi surgat opus numeris; in quinque residat.
 Ferrea cum vestris bella valete modis.
 Cingere litorea flaventia tempora myrto,
 Musa, per undenos emodulanda pedes.

18. *Adtenuat nervos protinus ille meos*) *Proximus ille fragmentum regium* cum Scaligeri, et Putani excerptis, ac altero codice regio. Forte, *proximus inde pentam.* designat.

19. *Nec mihi.* Variant codices, *nunc, haec.* Forte:

Det mihi materiam numeris levioribus aptam.

Vel, *sint mihi materies;* H. Franc. quoque volebat, *nec mihi materies.*

21. *Pharetra quum protinus ille etc.* Vere hoc Annereonticum, et e festivo sene depromptum facile crediderim; quem adeas, Od. I et III.

22. *In exitium spicula facta meum.* Sic Propert. II, 18, 4:

Omnia in exitium nota theatro meum.

23. *Lunavitque genu etc.* "Suaviter lunavit, pro fortiter incurvavit, ut intenderet. Rem porro Noster dicit; describit vero Virg. Aen. XI, 859:

... Cornaque intensa detentit,
 Et dedit longe, donec curvata colerent
 Inter se capita, et manibus iam tangeret
 aequis,

Laeva oleum ferri, dextra nervoque papillam.

— *Lunavitque.* Vnus Maffieian. *Curvavitque:* quod fortassis glossema.

26. *Vror.* Moreti unus, *Vicit, et in;* forte melius; non enim de *facibus*, sed de *sagittis* est sermo. BRAM. — *In vacuo pectore.* Quod nullus adhuc amor occupaverat.

29. *Cingere litorea etc.* Missis argumentis grandioribus, et, quae ipsorum merces, lauro, Amori credit, qui *certas nimium habuit sagittas;* et totum se tradit eroticis. — *Litorea.* Quia, ut ait Virgil. Georg. lib. IV, vs. 124, et post Maronem Martialis lib. IV, Epigr. 13: *Litora myrtus amat.*

ELEGIA II *

PRIMUM AMORIS DESCRIBITUR

Esse quid hoc dicam, quod tam mihi dura videntur
 Strata, neque in lecto pallia nostra sedent?
 Et vacuus somno noctem, quam longa, peregi;
 Lassaque versati corporis ossa dolent?
 Nam, puto, sentirem, si quo tentarer amore: 5
 An subit, et tacita callidus arte nocet?
 Sic erat: haeserunt tenues in corde sagittae,
 Et possessa ferus pectora versat Amor.
 Cedimus? an subitum luctando accendimus ignem?

* Hanc chartaceus Scriverii, Saravii (et Francof.) codices Elegiam superiori adnectunt, ut et veterrimum fragmentum Regiae Bibliothecae; neque ulla inscriptio, aut novae Elegiae signum ullum apparet: in margine quoque Saraviani scriptum erat, *potest continuari*: in Regio autem praefigebatur titulus, *Ad Cupidinem. II.* — Rudis adhuc et inscius amandi, quid esse causae quærit, cur, quae mollia ante *strata*, tam dura videantur; cur *somno vacuus* noctem peragat etc. — Amorem mox agnoscit, et victum se ab eo fatetur.

2. *Pallia nostra sedent.* Intelligit illa, quibus et in toris tricliniaribus, et nocturnis tegi solebant. Pro *sedent* vero, *iacent*, vel *manent* est in Francof. et aliis quibusdam. BVM.

3. *Et vacuus somno* Vacuum, primas Mediceus: parum refert. HEINS. Sed quia *longa* sequitur, praestat vulgata. *Longamque peregi*, etiam unus Palatinus: sed frustra, ut recte

Domin. Marius, ex illis Virgilii adstruxit, Aeneid. IV, 193:

Nunc hiemem inter se lecta, quam longa, foveo.

Eleganter hoc Propert. II, 13, 60:

... Quoties desertus amarus
 Explevi noctes, fractus utroque toro!

5. *Nam, puto, sentirem etc.* Poetae candorem mireris, qui certis adeo signis amorem vix agnoscat! — *Tentarer.* In Palatino et Francofurtensi erat *tractarer*; forte pro *lactarer* liberrius id supposuit; quamvis ego *tentarer* non esse sollicitandum arbitretur: est enim verbum in amore proprium. BVM.

6. *An subit, et tacita etc.* *Tecta arte*, maior librorum pars: quod perperum Ciofano probatur. Fragmentum Regium, *secta*. Forsitan pro *caeca arte*. Sic *caecum vulnus*, et eiusmodi plura, ubique obvia. HEINS.

9. *Cedimus? an subitum etc.* Secum ipse deliberat, utrum praestet amori *cedere*, an *luctando* magis ac magis

- Cedamus: leve fit, quod bene fertur, onus. 10
 Vidi ego iactatas mota face crescere flammās:
 Et vidi, nullo concutiente, mori.
 Verbera plura ferunt, quam quos iuvat usus aratri,
 Detrectant pressi dum iuga prima boves.
 Asper equus duris contunditur ora lupatis; 15
 Frena minus sentit, quisquis ad arma facit.
 Acrius invitos, multoque ferocius urguet,
 Quam qui servitium ferre fatentur, Amor.
 En ego confiteor; tua sum nova praeda, Cupido!
 Porrigimus victas ad tua iura manus: 20
 Nil opus est bello; pacem veniamque rogamus:
 Nec tibi laus, armis victus inermis, ero.
 Necte comam myrto; maternas iunge columbas;

accendere; nec illi, cur cedat, causae
 mox doerunt.

11. *Vidi ego iactatas mota face crescere flammās*) *Motu flavescere*, unus Palatinus et Vaticanus, quod Gebhardo in Crepundiis arrisit. Glaserianus, *motu condescere*. Fruterius lib. I Veris. cap. 2, ex Priac. *motu flammescere*: quomodo et unus Moreti, cum excerptis Dousae. Nonnulli, *motu face surgere*. At vulgata scriptura bene se habet. HENR.

12. *Et vidi, nullo concutiente, mori*. Pro exstingui: opponitur vivere, pro lucere, ardere. Sic Propert. III, ut supra, ad vs. 8 Eleg. 1.

13. *Quos iuvat usus*. Nunquam puto *iuvare*, id est delectare, usum rei gravis et molestiae. Forte *levat*: nisi *iuvant* cupias pro *levat*, id est, facit levius aratrum. RYEM.

14. *Dum iuga prima* *Dum tua colla* tertius Palatin. *Dum iuga curva* tres alii libri. *Fessi* etiam Palatin. unus, cum duobus aliis.

16. *Quisquis ad arma facit*. Quo

quis pugnae melior equus, eo minus *frena sentit*, quia non recusat; nec unde excitetur, virtus indiget.

17. *Acrius invitos, multoque ferocius urguet* *Vrit* malim: ut Epist. IX, 151
 ... Vel et minus scriberet *urget*. H.

Et *urit*, et *urguet* amor; sed quis hic praecessit comparatio a *iugis* et *frenis* desumpta, malo *urguet*. Tibul. II, Eleg. 1, 73, de Amore:

Ah miseri, quas hic graviter Deus
 urguet. H.

20. *Porrigimus victas ad tua iura manus*) *Ad tua iura*, scripti plerique: quatuor, *ad tua iussa*: minus bene. Propert. I, Eleg. 9, 3:

Eccae lacus, supplicesque venis ad iura
 puellae.

21. *Nil opus est bello* etc. Quid enim in illum, qui *praedam* se Cupidinis *confessus* est, et *vinctas* ad illius *iura manus* porrexit? Nil restat, nisi ut de victo triumphus agatur.

23. *Necte comam myrto* etc. Pompa triumphalis propriis adeo et vividis coloribus describitur, ut rem

Qui deceat, currum Vitricus ipse dabit.

Inque dato curru, populo clamante triumphum, 25
Stabis; et adiunctas arte movebis aves.

Ducentur iuvenes capti, captaeque puellae:

Haec tibi magnificus pompa triumphus erit.

Ipse ego, praeda recens, factum modo vulnus habebo, 30
Et nova captiva vincula mente feram.

/ Mens Bona ducetur, manibus post terga retortis,

Et Pudor, et castris quidquid Amoris obest. }

Omnia te metuent: ad te sua brachia tendens

Vulgus, Io, magna voce, Triumphe! canet. +

ipsam cernere, non descriptam legere lector crediderit. Haec de summa: videas nunc quam apte, quam exquisite, pars quaeque in totius tabellae finem conspiret disposita! Materna myrto comam cinctus Amor curru insidet, quem Mars ipse tradidit, cuique maternas aves (columbas) adiunxit. Hinc et inde capti ducuntur iuvenes et puellae, quos inter, *praeda recens*, Noster incedit, *factum modo vulnus* habens. Sequuntur *Bona mens*, et *Pudor*, et quidquid obest Amori, dum circumvolitant *Blanditiae* comites, *Errorque*, *Furoresque*. Plaudit interea mater de summo *Olympo*; et ne quis victorem natum possit effugere,

... Adpositas spargit in ora rosas.

Vnde sit, ut non pulcher modo et formosus, sed aureus (ut vocat Anacreon χρυσήνικος) auratis eat in rotis. Quid mirum igitur, si, vel praetereans, vulnere multa dederit, et vicino vapore noceat?

24. *Qui deceat currum*) *Qui deceat, currum*, scripti. HEINS.

25. *Populo clamante triumphum*. Fraucius malebat, *spectante trium-*

phum, ut est in uno Heinsii; et defendi posset ex IV Trist. 2, 19:

Ergo omnis populus poterit spectare triumphum.

Alius, *clamante triumpho*; ut sit pro *Io triumpho*, quod mox vers. 34 sequitur. Et ita Horat. lib. IV, Od. 2.

26. *Adiunctas*) *Admotas* quidam scripti: male. Epist. XII, 152:

... *Adiunctos auram urget equos*.

Vide lib. I Art. Am. 550:

Tigris adiunctis aures lora dabat. H.

30. *Captiva mente*. Quia ultro me tibi et voleus submisi; eoque sensu *vincula nova* fero. Novum quippe et inauditum, durum adeo servitium sponte quemquam subisse.

31. *Mens Bona ducetur* etc. Recte quidem; nec immerito Mythographorum apud nos princeps, *La Fontaine* lib. IV, Fab. 1:

*Amour, Amour, quand tu nous tiens,
On peut bien dire, adieu Prudence!*

— *Manibus post terga retortis*. Alii *ligatis*: et fragm. Regium, cum nonnullis scriptis editisque, *retortis*.

33. *Ad te sua brachia tendent*. Fragmentum Regium, *ad te sua brachia tendens Vulgus*: quod sequor. Bene etiam unus Moreti, *Vulgus canent*.

Blanditiae comites tibi erunt, Errorque Furorque, 35

Adsidue partes turba secuta tuas.

His tu militibus superas hominesque Deosque:

Haec tibi si demas commoda, nudus eris.

Laeta triumphanti de summo Mater Olympo

Plaudet; et adpositas sparget in ora rosas. 40

Tu, pennas gemma, gemma variante capillos,

Ibis in auratis aureus ipse rotis.

Tum quoque non paucos, si te bene novimus, ures:

Tum quoque praeteriens vulnera multa dabis.

Non possunt, licet ipse velis, cessare sagittae: 45

Fervida vicino flamma vapore nocet.

Est autem Tibulli pentameter: apud quem habes, libro II, El. 5, vs. 118: Miles, Io, magna voce, Triumpho, conet.

35. *Blanditiae comites* etc. Sunt qui velint Nostrum hic ad cingulum Veneris adhaesisse; longius quidem repetitum crediderim; sed ita lepidus et suavis Homeri locus, ut translatus huc nemo sane exturbaverit.

Η, καὶ ἀπὸ γέλοιον ὀύσαντος κροθὶ ἰμάντα,
Προσέειπεν ὅτι αἱ δὴ δακρυήρια πάντα γέ-
ταυται.

Εἰς δ' ἔτι πλὴν γελήεις, ἐν δ' ἱμῖνος, ἐν
δ' ἄκρως.

Πέριπλος, ἔρ' ἰατρὶς νότον κίον περ ἡρώ-
νοστρον. IL. III, 214.

Hinc Plantas, mulierem adsignans, omnibus quae iuvenes capiunt artibus instructam, *praeligatum pectus* vocat, Baechid. Act. I, Sc. 2, 28. — *Terrorque furorque*. Scribe, *error-*que, cum prima editione: error enim et furor pro amore passim apud poetas. HEINS.

38. *Commoda*. Francius coniecerat *agmina*, quod si MSS. addicerent, multo optius esset; sed forte ironice intelligendum, ut in castris

Cupidinis militantes, pro commedia, errorem et furorem consequantur. Idem Francius adscripserat etiam male alios legere, *nullus eris*. IDEM.

41. *Gemma*. Omnino *gemina*, id est *duplex* legendum, ut est in correctionibus codicibus: hic autem error in latinis auctoribus frequentissime reperitur, ut *gemmis*, pro *geminis* legatur, et *gemma* pro *geminata*.

44. *Praeteriens*. Adludit ad praecipuam istorum ducum gloriam, qui in agmine et itinere, non instructa acie, debellant hostes: qua laude ornare suos Herons, Panegyricos egregiis exemplis docuit diligentissimus Barthius, ad Claud. IV Cons. Honor. v. 460. BYAN.

46. *Vicino*. Tanaq. Faber, notis ad Lucretii lib. I, pag. 419, vult propter illud *ipse velis*, debuisse Nasonem dicere, nativum est flammae, ut semper urat; et ideo legit:

Fervida nativo flamma vapore nocet.

Sed haud video, quis hinc commode sensus oriatur, quum ex vulgatis sit optimus. BYAN.

Talis erat domita Bacchus Gangetide terra:

Tu gravis alitibus: tigribus ille fuit.

Ergo, ego quum possim sacri pars esse triumphi,

Parce tuas in me perdere victor opes.

50

Adspice cognati felicia Caesaris arma;

Qua vincit, victos protegit ille, manu.

48. *Tu gravis alitibus* etc. Hoc uno a Baccho dissimilis, quod ille tigribus invectus; tu vero columbis.

49. *Ergo, quum possim*, alii quidam.

50. *Parce tuas in me perdere* etc. Ne velis, qua polles, in me potestate uti; *perdas* quippe; iam enim dixi:

Nil opus est bello; pacem veniamque rogamus.

51. *Cognati Caesaris*. Propter Venerem, matrem tuam, a qua Romani originem duxerunt. Cioy.

52. *Qua vincit, victos protegit ille manu*. Vtrum hoc de C. Iulio Caesare, an de Octavio dicatur, non immerito aliquis dubitare possit. Vtriusque in hostibus ignoscendo magna clementia fuit. Ego tamen de Octavio potius intelligi arbitror. Idem.

ELEGIA III

APUD AMICAM SE COMMENDAT A LAVDIUM POESEOS, MORIUM INTEGRIS,
ET PYRA QUAM PROMITTIT FIDE

Iusta precor: quae me nuper praedata puella est,

Aut amet, aut faciat, cur ego semper amem.

Ah nimium volui! tantum patiatum amari;

1. *Quae me nuper praedata puella* est. Sic Propert. El. 1, 1:

Cynthia prima suis miserum me cepit ocellis,

Contactum nullis ante cupidulibus,

Plus tamen in praedari inesse vis, quam in capere videtur. Qui enim capit, potest et dimittere: qui vero praedatur, raro quidquam sui in praedam iniis remittit.

3. *Ah nimium volui*) Pavi putabam. Il. Am. 15, 27: *Arrita quid vo-*

veo. Art. Am. II, 327: *Multa vove, sed cuncta palam*: et Art. I, 110: *Et tacito pectore multa vovent*: ut quidam ibi codices. Vid. ad Ep. VII, 4. Sic Pont. I, 8, 71:

Ah nimium est quod, amice, patia' etc.

Nihil tamen temere motandum. H. — *Tantum patiatum*. Francio clarius paulo videbatur, si legeretur, *modo se patiatum amari*, et mox volebat, *Audiat ah! nostras*.

Audierit nostras tot Cytherea preces.
 Accipe per longos tibi qui deserviat annos; 5
 Accipe, qui pura norit amare fide.
 Si me non veterum commendant magna parentum
 Nomina; si nostri sanguinis auctor eques;
 Nec meus innumeris renovatur campus aratris;
 Temperat et sumtus parvus uterque parens; 10
 At Phoebus, comitesque novem, vitisque repertor,
 Hoc faciant; et, me qui tibi donat, Amor;
 Et nulli cessura fides; sine crimine mores;

8. *Si nostri sanguinis auctor eques.*
 Fuit enim ex equestri loco natus, ut
 ipse testatur Fast. II, 127:

Sancle pater patriae, tibi plebs, tibi
 curia amen

Hoc dedit: hoc dedimus nos tibi nomen
 eques.

Et expresse magis, de Pont. IV, El.
 8, 17:

Seu grævas excutias; equites ab origine
 prima,

Vagæ per innumeros inveniemur avos.

Quæ vero fuerit illa, quæ natalium
 splendore ita ferociebat, ut ipsi in
Orchestra senatori adsidendum foret,
 nec constat satis, nec in tempus va-
 cat exquirere. Sufficit hoc unum in
 Ovidii laudem, foeminas eum semper
 ambuisse, quæ priores Romæ obtine-
 rent. — *Si nostri.* Reetius alii, *Nec
 nostri.* HEINS. Imo vulgata proba est,
 et retinenda. Quis enim ignorat Ovi-
 dii stirpem equestrem, atque a proa-
 vis usque auctorem sanguinis equi-
 tem fuisse? Sed sordida hæc amicæ
 eius videbatur conditio, quæ fasti-
 diebat equites, et non nisi in *Orche-
 stra* sedere volebat: subintellige ergo
tantum: si tantum eques, non sena-
 tor sit auctor nostri sanguinis. BYRM.

9. *Nec meus innumeris etc.* Si non
 ita sum dives agris, ut etc.

10. *Temperat et sumtus.* Malim, si
 per scriptos codices liceat, *sumtus*:
 ut *sumtus* pro *sumtui* dicatur ἀρχαίων,
 aut præpositio subintelligatur. H.

11. *Iurisque repertor.* Sic quidem
 in impressis exemplaribus legitur;
 sed nullus deens sensus elici potest.
 Hinc ego olim errorem (ut erat) exi-
 stimans, sine ullius exemplaris aucto-
 ritate, loco *iuris*, *vitis* legendum esse
 arbitratus sum. Et hæc mea corre-
 ctio, sicut et aliae complures in hoc
 opere, vel doctissimis viris placuit.
 MARIVS, Et recepta ad nos usque in-
 valuit.

12. *Hoc faciant etc.* Milii te conei-
 lient (deficientibus avis, fundis etc.)
 Amor, Fides, Phoebus et Musæ co-
 mites, et Bacchus.

13. *Et nulli cessura.* In Palatino,
Et non cessuri, non Dis... Fortasse,
*Et concessuri non Dis, sine crimine
 mores*: vel *nec Dis*. DAN. HEINS. Pu-
 teaneus:

Et nulli censura et Dis sine crimine mores.

Neapolitanus et alii quinque:

Et nulli cessura fides; sine crimine mores.

Quod admittendum reor. HEINS. —
Sine crimine mores. Vitium caruit,
 quæ, qua vivebat, ætati facile con-
 donaveris; vinum quippe, ipso teste,

Nudaque simplicitas; purpureusque pudor.
 Non mihi mille placent: non sum desultor Amoris. 15
 Tu mihi, si qua fides, cura perennis eris.
 Tecum, quos dederint annos mihi fila Sororum,
 Vivere contingat; teque dolente, mori!
 Te mihi materiem felicem in carmina praebe;
 Provenient causa carmina digna sua. 20
 Carmine nomen habent, exterrita cornibus Io,
 Et quam fluminea lusit adulter ave;
 Quaeque, super pontum simulato vecta iuvenco,
 Virginea tenuit cornua vara manu.

aqua multa diluebat, et a puerorum commercio longe semper abhorruit alienus. Sic ipse de Pont. II, Eleg. 7, 49:

Vita prior vitio carit, et sine laha peracta est,

Auxilli misero nil tulit illa mihi.

15. *Non sum desultor Amoris.* Optime Putcaneus et Arondelinus, cum eiusdem Putcanei, Iurri ac Scaligeri excerptis. Atque ita Carrio in emendationibus, libro II, cap. 10, restituendum monuit. Sex alii, *desusor*. Neapolitanus, *simulator*: frustra. *Desertor* autem amoris est, qui non amat; *desultor*, qui amat inconstanter, nunc hanc, nunc illam secutus. HEINS.

18. *Teque dolente, mori.* Codex Regius, *te moriente, mori*, argute. Scripserat, ut puto, Noster, *teque obeunte, mori*. HEINS. Nihil mentem; *te dolente*, scilicet, si *desultor* sum, et aliam amem: nullam ergo dolendi materiem se levitate sua praebiturum amice pollicetur. Solemne eo sensu *dolere*. BERN.

20. *Provenient causa carmina digna sua*) *Provenient*: produeuntur. Translatio est sumpta ab arboribus, a quibus boni aut mali fructus prove-

nire dicuntur. — *Causa tua* Bern. et alii; *causae tuae* Gryph. et in margine Bersmann. *Provenient* quoque Iunii et duo alii, cum Dousae codice, et ita edidit Gryphius.

21. *Carmine nomen habent.* Putcaneus mendose, *Carmina numen habent*: quod et alios codices occupavit. HEINS. — *Exterrita cornibus Io*, Metamorph. libro primo, vs. 639:

Venit ei ad ripas, ubi lodare saepe solabat,
 Inachidas ripas: novaeque ut conspexit in
 unda

Cornua, pertinuit, neque exterrita refugit.

22. *Et quam fluminea etc.* Ledam designat. Epist. XVII, 56:

Quam falsam gremio credula fovit avem.
 Vbi miranda semper poetæ versatilitas,
 quae res easdem quoties renarat,
 toties novis adumbrat coloribus.
 Quidquam vix illo versu lepidius excogites,

Et quam fluminea ludit adulter ave.

23. *Quaeque, super pontum simulato vecta iuvenco, Europa, ex adiunctis.*

24. *Virginea tenuit cornua falsa manu*) *Cornua vara*, Carrio in emendationibus: quomodo Putcaneus et Neapolitanus ex nostris. Arondelinus, *vera*: duo alii, *curva*. Excerpta Dousae, *pressa*: perpetam. *Vara*

Nos quoque per totum pariter cantabimur orbem: 25
Iunctaque semper erunt nomina nostra tuis.

cornua et patula, eadem. Patulis camura opponerantur. HEINS.

25. *Nos quoque*. Francius malebat, *Tu quoque per totum pariter cantaberis orbem*. — Sed hic quoque, proua, simul cantabimur.

26. *Iunctaque semper erunt* etc. Immortalitatis spe animum tangit muliebrem; sed ita ut non vates amicae, sed vati amica perennem famam videatur assertura. Laudes intelligit, quae totum orbem olim personabunt.

ELEGIA IV

CVM AMICA COENATVRVS, MONET QVA ARTE VEL PRAESENTEM VIRVM
CONSCIA AMORIS MYTVI SIGNA POSSINT FALLERE

Vir tuus est epulas nobis aditurus easdem:
Vltima coena tuo sit, precor, illa viro!
Ergo ego dilectam tantum conviva puellam
Adspiciam? tangi quem iuvet, alter erit?
Alteriusque sinus apte subiecta fovebis?
Iniiciet collo, quum volet, ille manum?
Desine mirari, posito quod candida vino
Atracis ambiguos traxit in arma viros.

1. *Epulas nobis aditurus easdem*. Pro *easdem*, quas nos adituri. Simili graecismo Lucretius III, 1051:

... Quorum unus Homerus
Sceptra potius eadem alius sopitu' quieto est.
Id est, *easdem*, quas alii etc.; et noster Metamorph. libro XIII, 50:
Et nunc ille, eadem nobis iuratus in arma.

3. *Tantum conviva, puellam adspiciam!* Quibus eam velit oculis adspicere satis indicat; et eo plus dicit *tantum conviva*, quo plura reticet.

5. *Apte subiecta fovebis* Subiecta est *infra cubans*: ut Caligula sorores

suas infra se collocabat, Suet. c. 24. Hinc ille iocus apud eundem, cap. seq. *Noli uxorem meam premere*, quia nimis prope se ei admovebat.

7. *Desine*. Dousa edebat *desino*.

8. *Ambiguos viros*. Centauros intelligit, qui *ambigui* ideo dicebantur, quod incertum erat aspectu primo, et *ambiguum*, hominesne an feri. — *Atracis*. Hippodame Atracis fluvii filia, quam, quum Pirithoo iam nupsisset, rapuit Centaurorum saevissimus Eurytus; raptam vero Theseus sustulit fureutibus. Inde pugna, quam

Nec mihi silva domus, nec equo mea membra cohaerent;

Vix a te videor posse tenere manus.

10

Quae tibi sint facienda tamen, cognosce; nec Euris

Da mea, nec tepidis verba ferenda Notis.

Ante veni, quam vir; nec quid, si veneris ante,

Possit agi video: sed tamen ante veni.

Quum premit ille torum, vultu comes ipsa modesto 15

Ibis, ut adcumbas; clam mihi tange pedem.

Me specta, nutusque meos, vultumque loquacem:

Excipe furtivas, et refer ipsa, notas.

Verba superciliis sine voce loquentia dicam:

Verba leges digitis, verba notata mero.

20

vid. apud Nostrium Met. libro XII, vs. 235 seqq.

9. *Nec mihi silva domus* etc. Non ego Centaurus, silvarum incola; nec quae hominem mei pars refert, in equum desinit: cave tamen ne ferinum quid ausim; *vix enim a te manus possum tenere*.

12. *Tepidis*. Dno Vatican, *trepidis*. Douss et Francius malebant *rapidis*; sed nihil mutandum. Duo etiam Vaticani, *Nec mea da tepidis*.

15. *Quum premet ille torum*) *Premet* Puteaneus, et *succurrit* mox, pro *succurret*, et *verba teges*, pro *leges*; quomodo et Nrapolitanus et optimus Palatinus. Forte, *tegens*: cacterum sub illa quae sequuntur, *Ibis ut adcumbas*, mendium latet: putabat legendum l. Roverius:

Quum premet ille torum, vultu comes ipso modesto

Ibis. ut adcumbes, clam mihi tange pedem.

Ego mallem, *Ibis*, et *accumbens clam mihi tange pedem*; vel *ut accumbens*: et mox, *me spectans* etc., *excipe*.

17. *Vultumque loquacem*. Malim legere:

Me specta vultumque meos, nutusque loquaces,

quantumvis invitis membranarum. Mox tamen tertius habet, *specta vultusque meos, vultumque loquacem*; Ciofan. in uno Mafficiano, *vultumque fugacem*: *perperam*. Heins. Sic et apud Tibull. reperis oculos *loquaces*, quos *argutos* Cic. vocat, de Leg. I, 9. Sic et manum *argutam* dixit, de Orat. III, 59, quae verba scenicatorum more exprimeret.

19. *Verba superciliis sine voce loquentia dicam*) *Ducam* opinor Nasonem scripsisse, etsi pro vulgata scriptura membranarum omnes stant: *suspiria, gemitum, fletum ducere*, passim obvium. Sic *longas in fletum ducere voces*, Virgil. IV Aeq. 463. Et ego hic *ducam* praeferebam cum Heinsio, si nullus codex addiceret: sed quidquid prima fronte blandiantur haec, accuratius perpendenti verba, suspectus est locus: quid enim sunt *verba loquentia*, vel *loquacia*? — Sic Barmann. quidem: dolendus vero, qui non senserit quam ingenuose hic Noster *verba* inducat *sine voce* quidem, sed *solis superciliis loquentia*.

20. *Verba leges digitis*. Tibull. quoque III, El. 4, 411

Quum tibi succurrit Veneris lascivia nostrae,
 Purpureas tenero pollice tange genas.
 Si quid erit, de me tacita quod mente queraris,
 Pendeat extrema mollis ab aure manus:
 Quum tibi, quae faciam, mea lux, dicamve, placebunt,
 Versetur digitis annulus usque tuis.
 Tange manu mensam, quo tangunt more precantes,
 Optabis merito quum mala multa viro.
 Quod tibi iniscuerit, sapias, libat ipse, iubeto:
 Tu puerum leviter posce, quod ipsa velis. 30
 Quae tu reddideris, ego primus pocula sumam;
 Et qua tu biberis, hac ego parte bibam.
 Si tibi forte dabit, quos praegustaverit ipse,
 Reice libatos illius ore cibos.
 Nec premat indignis sinu tuo colla lacertis; 35
 Mite nec in rigido pectore pone caput;
 Nec sinus admittat digitos, habilesve papillae:

Sed postquam fuerant digiti cum voce lo-
 quuti.

Sed ad gestum exprimendum Dei Ci-
 tharaedi.

27. *Tange manu mensam, quo tan-
 gunt more precantes.* De quo ritu cons-
 plura erudite observat Macrob. Sa-
 turn. III, cap. 3. Mensa enim epulan-
 tibus pro ara fuit: hinc et vina in
 mensam libabantur: idem Macrob.
 lib. III, cap. 11. Sequenti versu le-
 ge *Optaris*, cum uno Vaticano.

29. *Sapias.* Pro *si sapias*: ut recte
 Priscianus illud Horatianum inter-
 pretatur, *Sapias, vina liques*: lib. I,
 Od. 2; et Pers. Sat. V, v. 167:

Euge, puer, sapias, Diti depellentibus
 agnam

Percute. H.

30. *Ipsa velis*) *Velis* octo libri. H.

33. *Si tibi forte.* Sic legendum est
 omnino, non *forte*, ut quidam. —

Quos praegustaverit. Quod Putenneus
 cum aliis nonnullis, HEINS. Et ita
 Francofurtensis.

35. *Nec premat indignis sinu tuo
 colla lacertis.* Non moverem contro-
 versiam huic lectioni, nisi varientur
 codices, quorum pars magna, *Nec
 premat ille suis*: meliores tamen,
Nec premat impositis: recte. Iulva
 lib. II, Eleg. 16, vs. 29:

Tu nostris niveos humeris impone lacertos,

Sic Fast. libro II, 803:

... *Poritis urgetur pectora palmis.* H.

Apud Statium tamen Theb. V, 216,
 de Helimo, ab uxore Gorge inter
 complexus occiso:

... *Per murmura Gorgen*

Quaerit, et indigno non solvit brachia collo.

Et passim Noster hac voce, pro *turpi
 et deformi, non conveniente*, utitur.

Oscula praecipue nulla dedisse velis.
 Oscula si dederis, fiam manifestus amator;
 Et dicam, mea sunt; iniiciamque manus. 40
 Haec tamen aspiciam: sed quae bene pallia celant,
 Illa mihi caeci causa timoris erunt.
 Nec femōri committe femur, nec crure cohaere;
 Nec tenerum duro cum pede iunge pedem.
 Multa miser timeo, quia feci multa proterve; 45
 Exemplique metu torqueor ipse mei.
 Saepe mihi, dominaeque meae properata voluptas
 Veste sub iniecta dulce peregit opus.
 Hoc tu non facies: sed, ne fecisse puteris,
 Conscia de gremio pallia deme tuo. 50
 Vir bibat usque roga: precibus tamen oscula desint;
 Dumque bibit, furtim, si potes, adde merum.
 Si bene compositus somno vinoque iacebit;

38. *Dedisse velis*) *Velim*, Neapolitanus et Sarravianus; quod placet: mox *manum*, Putaneus et Aronde-
 lianus, pro *manus*. HEINS. Sed *manus*
 alibi dixit Ep. VIII, 16:

Inilce non timidas in tua lura manus.

Horat. libro I, Od. 17, vers. 25:

... Ne male dispari
 Incontinentes iniiciet manus.

Præterea, an *velis* sit mutandum dubito, quia sequitur *dederis*, et elegans illa et consueta locutio, *velis dedisse*, pro *dederis*. EVAN.

41. *Haec tamen* etc. Haec ego, quantumvis molesta, perferam tamen, modo ne quid pallium transent, hoc enim causa mihi timoris, qui praecipitem et obaccatam in furem me adigeret. Quae quidem iam supra minutatim:

Oscula si dederis, fiam manifestus amator;
 Et dicam, mea sunt, iniiciamque manus.

43. *Nec crure cohaere*) *Crura*, qua-

tuor libri; ut sit graecismus, quo plures alii adadunt, in quibus *crura coe'ree*. HEINS.

46. *Torqueor ipse mei*) *Esse mei*, Putaneus. Scribe *ecce*. HEINS.

50. *De tergo*. Malim *gremio*, cum quinque scriptis. HEINS.

53. *Si bene compositus*. Marius exponit, *bene et laute curatus*: rectius, vino et somno *sepultus*, ut alibi Noster, Virgilius et alii loquuntur. *Componere* enim suuereum esse verbum iam pueri norunt. Sic de ebriis Noster libro III Art. Am. 765:

Turpe iacens mulier multo madefacta
 Lyseo.

Familiares vero hoc feminis adulteris, ut, viris vino depositis, sui copiam alii darent. Infra Elg. 9, 25:

Saepe maritorum somnis utantur amantes;

Horat. lib. III, Od. 6, vs. 25:

Mox iuniores quærit adulteros
 Inter mariti vino; nequæ eligit

Consilium nobis resque locusque dabunt.
 Quum surges abitura domum, surgemus et omnes; 55
 In medium turbac fac memor agmen eas.
 Agmine me inuenies, aut inuenieris in illo.
 Quidquid ibi poteris tangere, tange mei.
 Me miserum! paucas monui quod prosit in horas!
 Separor a domina, nocte iubente, mea. 60
 Nocte vir includet: lacrymis ego moestus obortis,
 Qua licet, ad saevas prosequar usque fores.
 Oscula iam sumet: iam non tantum oscula sumet.
 Quod mihi das furtim, iure coacta dabis.
 Verum invita dato, potes hoc, similisque coactae: 65
 Blanditiae taceant; sitque maligna Venus.
 Si mea vota valent, illum quoque nil iuuet, opto:
 Sin minus, at certe te iuuet inde nihil.
 Sed quaecumque tamen noctem fortuna sequatur,
 Cras mihi constanti voce dedisse nega. 70

Cui donat impermissa raptim
 Gaudia, luminibus remotis.

Vbi illa, gaudia raptim donata, est,
 properata Nostri voluptas. BERM.

59. *Paucas quod prosit in horas*) *Paucas quoque prosit in horas*, Puten-
 neus. *Lege, quo prosit*. HEINS. *Paucis in horis* Francofurt., Iunii et sep-
 tem alii.

61. *Nocte vir includet*. Veluti *se-
 ram*, inquit Marius. Et recte, exclamant
 Burmann.; et locum affert e Donat.
 ad Terentium, qui Marii senten-
 tiam corroboraret. Locus autem e Phor.
 Act. V, Sc. 1, vs. 17, sic se habet:

Conclusam hic habeo uxorem saevam.

Ad haec vero Donatus: « Illidurus

saevam, bene *conclusam* praetulit;
 ut si diceret *feram*. » Sed quo rectius
 hic, eo minus ad Ovid. facere locum
 hunc iudicabunt, qui rem attente
 paulo perpenderit.

62. *Persequar usque fores*) *Prose-
 quar*, meliores: pro *ad saevas fores*,
 Arondelianus ad *vernas*. Forte, ad
surdas: de quo paulo post Eleg. 6,
 62. HEINS. — *Prosequar recte*: hono-
 ris enim et officii verbum est, quum
 comitamur aliquem.

63. *Iam non*. Francius, *nec iam*.

66. *Sitque maligna Venus*. Diffici-
 lis. Contra Catull. ad Manlium, c.
 LXI, 203: *Bona te Venus iuverit*.

70. *Dedisse nega*. Delicatus, quum
 quod istius modi mores deceat.

ELEGIA V

LÆTATVR, AMICA POTITVS

Aestus erat, mediamque dies exegerat horam:
 Adposui medio membra levanda toro.
 Pars adaptata fuit, pars altera clausa fenestrae;
 Quale fere silvæ lumen habere solent;
 Qualia sublucent fugiente crepuscula Phoebō;
 Aut ubi nox abiit, nec tamen orta dies.

1. *Aestus erat*) *Festus*; sic quidem in exemplaribus hucusque lectum est: sed non nisi ineptus sensus elici potest. Legendum igitur, ut in correctiori codice vidimus, *Austus*; ut et aestatis tempus, quo propter noctes breviores solent homines meridiari, ostenderet; et mirum non sit, quod Corinna in tunica, vel tenuissima, processerit. MAR. — *Exegerat*. Legitur et *excesserat*; recte. NAVG. Idem Marius reperit in suo codice; sed *exegerat* rectum. Auctor Moreti:

Iam nox hibernas his quinque *exegerat* horas. B.

— *Horam*. Duo quoque Moreti libri *umbram*; quæ scriptura probari posset ex similibus poetarum locis: ut Manil. libro II, 796:

Declinatque diem, medioque examinet
umbras.

Et Noster libro III Art. Amat. 723:

Iamque dico medius tensus contraxerat
umbras.

Sed vulgata recte se habet: *media hora*, est medium tempus diei: ut in fine Eleg. *Proveniant medii sic mihi sæpe dies*. HEINS. Recte. Sic et libro IV Metum. 199:

Spectandique mora brumales porrigit
horas.

Vbi etiam MSS. *umbras*. BVRM.

2. *Medio toro*. Offendere certe delicatas aures debet hæc vox, his eodem disticho repetita. In duobus Vaticanis erat, *Imposui tenero toro*: quod non placet: *medii* tamen tori frequentissime mentio, ubi de secubantibus agitur: sed quia hæc vox sæpe cum *viduo*, vel *vacuo* commutatur, ut sup. ad Epist. XIX, 158, vidimus, alterutra hic recipi posset: nihil tamen contra codices audeamus movere, nisi quod *imposui* magis placet, quam *adposui*. BVRM. — *Levanda*. Recreanda et reficienda. CIORAN. In uno Moreti, *novanda*: vide ad Epist. IV, vs. 90. *Lavanda*, Gryphii editio: vitiose.

4. *Quale fere silvæ etc. Qualia sublucent etc. Aut ubi nox abiit, nec tamen orta dies*. Hæc est, quam in Ovidio esse ait Quintilianus, *lascivia*. Satis erat dicere, *Qualia sublucent etc.*, vel nnum ex iis exemplis ponere. CIOR. In Sarraviano erat pro diversa lectione: *Quale feræ silvis lumen habere solent*. Ineptæ.

6. *Aut ubi nox abiit etc. Affirmare*

Ille verecundis lux est praebebenda puellis,
 Qua timidus latebras speret habere pudor.
 Ecce Corinna venit, tunica velata recincta,
 Candida dividua colla tegente coma:
 Qualiter in thalamos formosa Semiramis isse
 Dicitur, et multis Laïs amata viris.
 Deripui tunicam; nec multum rara nocebat:

vix dubitem melius quemquam, vel
 poetice magis, dubium hoc lucis et
 umbrae quasi certamen, quam no-
 stratem *La Fontaine*, post Ovidium
 expressisse; qui sic lib. X, Fob. 15:

... Soit lorsque la lumière
 Précipite ses traits dans l'humide séjour;
 Soit lorsque le Soleil rentre dans sa car-
 rière,
 Et que n'étant plus nuit, il n'est pas en-
 core jour.

Quod verbatim ex Ovidio: aut ubi
 nox abiit, nec tamen orta dies. Vnde
 facile conicias non tam illaboratos
 illi versus obvenisse.

8. Qua timidus latebras speret ha-
 bere pudor. Quis hic poetam non
 agnoscat omnium maxime verecun-
 dum, et quid debeat, religiosissime
 colentem! Sed quam brevi sui omni-
 no dissimilis, quis servat pudori,
 latebras subripit!

9. Ecce Corinna venit. Adest im-
 provisae. Narrat Apuleius, Apolog.,
 Lesbiam Catullum, pro Clodia, no-
 minasse; Propertium Cynthia Ho-
 stiam dissimulasse; Tibullum vero,
 Delia, Planiam. Quam vero Ovid.
 Corinnae ficto sub nomine decanta-
 rit, non constat. Sed illa arte, inge-
 nio et corporis dotibus celebris, cui
 feminae nomen iudiderit, quae vel
 ipsi olim Pindaro non impar aemula.
 — Recincta. Discincta tunica. Re enim
 praepositum quoadque eius verbi,
 eum quo componitur, significatum

contrarium facit; ut revelo, resere,
 recludo, retego, et similia. MAR.

10. Dividua. Id est sparsa, non in
 nodum collecta; sed in utrumque hu-
 merum reiecta. Videtur imitatus No-
 ster Apollonium Rhod. III, 45:

Αρσένει δ' ἐκείρῃσι νόμῳ ἰαυρίῃσιν
 ἄνωγ.

Ita et Stat. Theb. lib. VIII, vs. 489:

... Dividuisque cadunt in brachia crines,

Fraocius notaverat in margine, dis-
 fusa: sed magis aptum vaticinanti-
 bus. BVRM.

11. In thalamos formosa Semira-
 mis isse. Scribo, famosa Semirania.
 HEINS. In thalamum, Ald. Gryph. et
 marg. Bersmanni.

12. Amata viris. In quodam codice
 legimus, Laïs amata proci. Vtrique
 lectio probatur. MAR. Viris est in
 veteribus. CIOY. Repone viris, ex fi-
 de optimorum codicum. Proci enim
 secundum Festum, qui poscant ali-
 quam in matrimonium: hinc Penelo-
 pes proci. Nusquam procorum mentio
 apud latinos scriptores occurrit, quo-
 ties de meretricibus agitur; virorum,
 passim. Sic Propert. libro II, Eleg. 5,
 vers. 6:

Phryne tam multis facta beata viris.

Pro Laïs, codices nonnulli, Thais:
 sed nil necesse. Laidis Propertius
 etiam meminit II, Eleg. 5, 1. HEINS.

13. Deripui) Deripui Pateanus et
 Neapolitanus cum Regio: recte. Sic

OVID. Oper. Tom. II.

B

Pugnabat tunica sed tamen illa tegi.
 Quumque ita pugnaret, tanquam quae vincere nollet,
 Victa est non aegre prodicione sua.
 Ut stetit ante oculos posito velamine nostros;
 In toto nusquam corpore menda fuit.
 Quos humeros, quales vidi tetigique lacertos!
 Forma papillarum quam fuit apta premi!
 Quam castigato planus sub pectore venter!
 Quantum et quale latus! quam iuvenile femur!
 Singula quid referam? nil non laudabile vidi;
 Et nudam pressi corpus ad usque meum.
 Cetera quis nescit? lassiqueuimus ambo.

et detrudere et deducere vestem. —
Nec multum rara nocebat, hoc est,
 tunica *rara* tenuique filo, ex Corin-
 nae omni corpore non multum subdu-
 cebat oculis meis: tenuissimam vult
 fuisse vestem, tunicam bombycinam,
 nempe Coam, aut sericam: ut apud
 Horat. *Cois tibi paene videre est, ut*
mulam. Plin. lib. VI, cap. 17, de se-
 rico: *Tam multiploio opere, tam lon-*
ginquo orbe petitur, ut in publico Ma-
trona tealuceat. Quibus similis apud
 eundem babes de veste Assyrii lib.
 XI, cap. 2. Perperam autem quidam
 interpretes, *multum* cum *rara* construit,
 quum cum *nocebat*, debeat. *Rara* au-
 tem tunica est eadem, ni fallor, quam
Rallam tunicam vocat Plantus, Epid.
 Act. II, Sc. 2, vers. 45: ubi opponi-
 tur *spissae tunicae*. HEINS.

14. *Pugnabat tunica* etc. Propert.
 lib. II, Eleg. 12, vers. 4:

Interdum tunica docti aperta moram.

— *Se tamen illa tegi. Sed tamen,*
meliores. Sic et Art. Amat. 1, 666:

Pugnando vinci sed tamen ille volet.

Ut et ibi libri nonnulli; quomodo
 idem mox;

Sed vult vinci viribus illa tamen. II.

15. *Quumque ita pugnaret*) *Quum-*
que ita, rectius sex libri. IDEM. —
Quae vincere nollet. Se vincere Fran-
 cofurt. credo, pro *si vincere*.

19. *Quos humeros, quales* etc. Re-
 cte et eleganter Propert. Eleg. cit. 121
 ... *Oculi sunt in amore duces.*

21. *Quam castigato*. Caesar II de
 Bell. Gall. *Et in fronte leviter casti-*
gatus, ut legit Faënius. BEAUM. Non
 accurate satis, ut nec recte aliquan-
 tulum dimisso, interpretatur Marius;
 melius dixerat autem, *emendato*, *cor-*
recto, nimirum per fasciam, qua tu-
 mescentes et exuberantes nimis pa-
 pillas solebant coercere.

23. *Nil non laudabile vidi*) *Nihil*
illaudabile codex Neapolitanus et In-
 nianus. HEINS.

25. *Cetera quis nescit?* Reticeat pu-
 deuter ulterius, quae tamen satis
 indicat, quum addit, *lassiqueuimus*
ambo. Sed in hoc eo laudandus
 magis, quo sibi facilius in talibus
 enarrandis veteres iudulgebant. —
 Conferendus cum Nostro Propert. qui
 libro II, Eleg. 11 et 12, idem hoc ar-
 gumentum prior tractaverat, et Ori-

Proveniant medii sic mihi saepe dies!

dio forte recitaverat; nam, ut ait ipse Trist. IV, Eleg. 10, 45:

Saepe sua solitus recitare Propertius ignes :
ubi notanda sane egregia verbi accep-
tio, quae ignes vocet carmina, qui-
bus fideliter adeo commissi spirant
calores poëtae, in quem tota *Poësis*
arduit.

26. *Proveniant sic mihi etc.* Simili
fere voto Propert. Eleg. cit. 37:

Quod mihi al secum tales concedere noctas
Illa velit, vitae longas et annus erit.
Si dabit haec multas, sum immortalis in
illa.

Adeundum quoque luculentissimum
Catulli carmen V:

Virgatus, mea Lesbis, atque amemas, etc.

ELEGIA VI

DIABE IN IANITOREM, QUI FORES ORANTI ADAPERIRE RECVLSABAT

Ianitor, indignum! dura religate catena,
Difficilem moto cardine pande forem.
Quod precor, exiguum est: aditu fac ianua parvo
Obliquum capiat semiadaperta latus.
Longus amor tales corpus tenuavit in usus;

1. *Ianitor... dura religate catena etc.*
De *catenato ianitore* vid. Lips. ad Sen.
lib. III de Ira, cap. 37. Columell.
Praefat. *An potem fortunatius a cate-
nato repulsum ianitore, saepe nocte se-
ra, foribus ingratis adiacere.* — *Reli-
gate.* Hoc verbum pro simplici *ligare*
vel *alligari* poni solere, docuit Tor-
rent. ad Horat. I, Od. 32. — *Ianitor*
(*indignum!*) Sortem illius fingit se
dolere, quo certius eum sibi devin-
ciat. Ostiarius autem, vel *ianitor*,
quem *Claustrium* appellat Lanius
(ap. Gell. XII, 10), *poerum ab ianua*
Coru. Nep. (in Hannibale), aditum
obsidebat, ut eos admitteret vel di-
mitteret, qui dominum conveniebant.
Comes illi plerumque cunis alligatus.
— *Dura religate catena.* Sed et ipsam
ianitorem catenatum fuisse, testis Suet-

onius de Clavis Rhæt. ubi: « L. Vos-
tacilius Pilatus servisse dicitur, atque
etiam ostiarius veteri more *in catena*
fuisse. » Quae verba quidem veteri
more, indicant morem hunc, tempo-
re quo scribebat, abolevisse; et *catena*
iam a *ianitore* in *ianuam* transla-
tas fuisse.

2. *Difficilem.* Contra *facilis corde*
apud Horat. lib. I, Od. 25, vs. 5:

Quae prius multum faciles movebat
Cardines.

3. *Aditu fac ianua parvo* *Primo*
Neapolitanus: forte pro *privo*.

4. *Obliquum capiat semiadaperta la-
tus.* Non ut tota patent, poscit, sed
quod satis, ut, qui *obliquum se et*
quasi furtim immittat, possit exci-
pere.

5. *Longus amor etc.* Id est: qui me

Aptaque subducto pondere membra dedit.
 Ille per excubias custodum leniter ire
 Monstrat; inoffensos dirigit ille pedes.
 At quondam noctem, simulacraque vana timebam:
 Mirabar, tenebris si quis iturus erat.
 Risit, ut audirem, tenera cum matre Cupido;
 El leviter: fies tu quoque fortis, ait.
 Nec mora, venit Amor: non umbras nocte volantes,
 Non timeo strictas in mea fata manus.
 Te nimium lentum timeo; tibi blandior uni:
 Tu, me quo possis perdere, fulmen habes.
 Adspice, et, ut videas, immitia claustra relaxa,

amor iamdadum peredit (*longus*)
 macilentum adeo corpus effecit (*te-
 nuavit*), ut nullus fere aditus sit tam
 angustus, per quem non (quae cor-
 poris fragilitas!) facile ingrediar. Sic
 et Sinesio, apud Theocriti Idyll.
 B, 87, clamat amore confecta:

Καὶ μὴ χροὶς μὴ ὁμοίῃς ἔχοντο πύλαις
 τέρψο.

Et in sequente versu ardentior:

αὐτὰ δὲ λείκῃ

Οὐδ' ἔτ' ἢς καὶ δίψῃ.

6. *Subducto corpore*) *Subtili corpore*
 Excerpta Scaligeri et Patemani, quo-
 modo et Arundelianus pro diversa le-
 ctione. Martial. lib. XI, Epigr. 101:

Habere amicam nata, Flamma, *subtilem*,
 Quam lacertos annuli mei cingant.

Regius et Moreti unus, *subducto pon-
 dere*. Sic Amorum lib. II, Eleg. 10,
 vs. 24:

Pondere, non nervis, corpora scotes ca-
 rent. H.

11. *Risit, ut audirem*. Scuteatia
 huic similis est illa Tibul. I, El. 2:

En ego quam tenebris tota vapor anxius
 urbe,
 festurum in tenebris me facit esse Ve-
 nus. C.

Et audirem meliores: Scrivierio pla-

cebat, *iussit ut auderem*: in uno enim
 Moreti, *iussit ut audiret*; perperam.
 Martial. lib. II, 44, vs. 6:

Et secum, sed ut audiam, auscumat. H.

12. *Fies tu quoque fortis*. Sic et Ti-
 bullus ad Delium I, El. 2, 16:

Audemum est: fortis adiecit ipse Venus.

13. *Nocte volantes*) *Silentes*, Re-
 gius: male. Vide Petron. cap. 63.

14. *Strictas in mea fata manus*. Ex
 Propertio adumbrentum libro III, El.
 14, vs. 5:

Quid faciam? obductis committam mem-
 bris,

Vt timeam auderes in mea membra ma-
 nus!

Notandum vero sit Marius, *strictas*
manus dici, ut *strictum ense*. Sic et
 Epist. XII, 100;... fratres

Inter se strictas vulnerare manus.

Plura exempla reperies apud erudi-
 tissimum Bentleium, qui felicissime
 Horatio I, Od. 6, *Strictos ungues* re-
 stituit. Bvæm.

16. *Tu me quo possis perdere fulmen*
habes. Potestatem intelligit ad ami-
 cam introducendi, vel foras exclu-
 dendi, quæ tota pones ianitorum.

17. *Aspice, et ut videas* (non *invi-
 deas*), *immitia claustra relaxa*, ex

Vda sit ut lacrymis ianua facta meis.
 Certe ego, quum posita stares ad verbera veste,
 Ad dominam pro te verba tremente tuli. 20
 Ergo, quae valuit pro te quoque gratia quondam,
 Heu facinus! pro me nunc valet illa parum?
 Redde vicem meritis; grato licet esse, quod optas.
 Tempora noctis eunt; excute poste seram:
 Excute; sic unquam longa relevere catena, 25

optimis libris est reponendum: quomodo iam in Observationibus lib. II, cap. 21, emendavit noster Gronovius. Theod. Marcilius ad Persii Sat. V, male, ut *invidas*, interpretatur *insperes*. HEINS. — *Immitia claustra*. Elegancia sua non caret regii codicis lectio, *non mitia*. Sic libro secundo Art. Amat. 187:

Saepe suis casus, nec mitia facta porclae,
 Flesse sub arboribus Milaniana ferunt.

Vbi etiam *immitia* nonnulli scripti. Sic *venti non ierui*, pro *iniquis*, II Am. 16, 22; Met. V, 171, *Non circumspicis*, pro *incircumspicis*: et passim talia. BYRM. — *Immitia claustra*. Nihil apud eroticos obvium magis, quam istae amantium dirae iniurias et imitatores, qui faciles minus illis se praebebant. Tib. I, El. 2, 7: *Inas difficile domini, te verberet imber, Te levis imperio salamina missa petant!*

19. *Quum posita stares ad verbera veste*. De modo quo servos haberent Romani, quibusve servas, si quid deliquerint, dominae torquerent cruciatibus, vidend. PIGNORATI *de servis*; BENOIST *Mém. de l'Acad. des Inscrip.* tom. XXXV, pag. 328; et Propert. IV, Eleg. 7, 39 seqq. ubi Cynthium quod loquentem inducit:

Nostraque quod Petale talit ad monumenta exponas,

Codicis immundi vincula sentit anus,
 Castitur et Lalage, tortis suspensa capillis,

Per nomen quondam aut ausa rogare mecum.

21. *Ergo*. Mallem *ergone*: deinde, *pro te nota gratia*, vellet Francius.

22. *Illam parum*) Nihil Dousae excerpta.

23. *Redde vicem meritis; grato licet esse etc.* Quidquid effutiant Micyl. Heins. et Burmann. qui *summi quidem, sed homines tamen* (Quintil.) ut suam quisque sententiam tucatur, locum sic velim interpungas:

... Grato licet esse, quod optas.

Sensus quippe: iamdudum *exoptas* profecto, ut quod tibi praestiti, rependas officium; ea sepe praebet occasio, quam tu arripis *licet, gratum* te praestaudi. Non enim satis video cur *optat* ianitor, ut *tempora noctis eant*; et versus hic *intervalis* omnino distrahendus praecutibus, vel pone subeuntibus.

24. *Excute poste seram*. Multis haec illustrat Salmasius Exerc. Plin. pag. 649 et seqq. Aliquid etiam attulerunt Turneb. XIX, adv. 7; et Lips. de Cruce III, cap. 6.

25. *Sic*. Optantis est. Virg. Ecl. IX, vers. 30 et 31; et praesertim X, 4:

Sic tibi, quam fluctus subterfere Sisyphos,

Doris amara suam non intermiscet andam,
 Et Tibullus lib. I, Eleg. 4, 1:

Sic ambrosa tibi contingant tecta, Priapo.
 — *Longa relevere catena*. Primae edd.

Nec tibi perpetuo serva bibatur aqua.
 Ferrens orantem nequicquam, ianitor, audis:
 Roboribus duris ianua fulta riget.
 Urbibus obsessis clausae munimina portae
 Prosint; in media pace quid arma times? 30
 Quid facias hosti, qui sic excludis amantem?
 Tempora noctis eunt; excute poste seram.
 Non ego militibus venio comitatus et armis:
 Solus eram, si non saevus adesset Amor.
 Hunc ego, si cupiam, nusquam dimittere possim: 35
 Ante vel a membris divider ipse meis.
 Ergo Amor, et modicum circa mea tempora vinum

et codd. nonnulli, sic *unquam dura relevere catena*. Putaneus cum Regio, et fureti excerptis, et Arundeliano: sic *unquam longa* etc., *longa* etiam est in excerpt. Scalig. et Puteani; hoc est, quae diu, *longumque* te ligavit; recte. Vox enim *longa* significantior vim habet, quam vulgus existimat. Sic *longus luctus* apud Virg. XI, 214; ita enim cum veterrimo romano codice, vel contra auctoritatem Servii, lego, *Longus pectus*, Valer. Flac. I, 127; ex MSS. Vulgata lectio, tota quanta est, consarcinata fuit ab audaculis librariis, qui, quia superius legebatur *dura religata catena*, nefas existimarunt, si id ibi tantum legeretur, ut et infra, *durac transite catenae*. HEINS. Egregia restitutio, et verum est, quod de voce *longus* observat Heinsius: idem cuim saepe, quod *perpetuus*, notat. Sic Horat. II, Od. 7, 17:

Ergo obligatam rende Iovi dapem,
 Longaeque fassum militis latus
 Dpone sub lauri mes...

Et idem libro eodem, Od. 14, 19:

... Damnantque longi
 Sisyphus Aeolides laboris, B.

26. *Serva*) *Servis congruens et apto*. Servi enim apud maiores aquam tantum bibebant. Vide ad Petron. cap. 71: *Cito aquam liberam gustabunt*.

27. *Orantem nequicquam, ianitor, audis*. Scribendum opinor, *audis*: ut ait vociferantis; nam *audis* est in uno Moreti. HEINS. Nihil mutandum. *Ferrens audis*, id est immotus, nihil curans praeter meas; audis quidem, sed quasi e ferro esses, non moveris.

31. *Quid facias hosti*) *Facias pro facies*, bene optimus Palatinus: tres alii, *faceres*: *hostis* etiam Puteaneus. Catullus LXII, 23:

Quid faciant hostes capta crudeliter urbe?

35. *Nusquam dimittere possum*) *Nusquam dimittere possum, meliores. Lege possum*. HEINS. *Demittere* etiam nonnulli.

37. *Modicum circa mea tempora vinum*. Quasi dicat; *modice* vivo sum usus: ut me igitur repellas, ut qui ebrietatis notas fronte proferret. — *Circum mea tempora vinum*. *Circa*, Puteaneus. Tibull. I, Eleg. 2, 3: *Multo perfunus tempora Baccho*. HEINS.

Mecum est, et madidis lapsa corona comis.
 Arma quis haec timeat? quis non eat obvius illis?
 Tempora noctis eunt; excute poste seram. 40
 Lentus es? an somnus, qui se male praebet amanti,
 Verba dat in ventos aure repulsa tua?
 At, memini, primo, quum te celare volebam,
 Pervigil in mediae sidera noctis eras.
 Forsitan et tecum tua nunc requiescit amica: 45
 Heu! melior quanto sors tua sorte mea!
 Dummodo sic, in me durae transite catenae.
 Tempora noctis eunt; excute poste seram.
 Fallimur? an verso sonuerunt cardine postes?
 Raucaque concussae signa dedere fores? 50
 Fallimur; impulsus est animoso ianua vento.

38. *Mecum est.* Ita Livius lib. IV, 32: *Secum triumphos, secum spolia, secum victoriam esse; cum hostibus aculis etc.*; et lib. XXX, 33: *Victoria est cum Poenis.* — *Et madidis lapsa corona comis.* Haud scio an non legendum potuit, *nec madidis etc.*, ut indicet se non eo convivium protulisse, quo coronae fluerent, *laberentur* e capite convivarum: quod ut facilius fieret, coronae unguentis irrorabantur. Si vero sponte non defluerent, acindebantur aut detrahebantur; ac proinde, velut signo dato, convivarum quisque effundebatur in amplexus eius, quae proxima ei assidebat. Insignis, et ad rem nostram plurimum faciens, Tullii locus, Tuscul. Quaest. V: «Itaque nec pulchros illos administratores aspiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat ad mensam. Iam ipsae defluebant coronae.»

41. *Lentus es? an somnus qui te male praebet amanti.* Scribe, qui se male praebet amanti: atque ita codex

Dousae, et Saravii, et Arondelianus. HEINS. Recte addit *male*, quia, teste Servio ad Virg. X Aen. 321, *praebere* bona dicuntur. — *An somnus, qui se male praebet amanti.* Nihil amanti peius, quam illum invenire dormientem, qui possit ad amicam introducere. Quod ita planum, expresse adeo ex ipsis poetae verbis elucet, ut interpretandum libere omiserim, nisi in interpretando alii oberaverint.

43. *Quum te celare volebam*) *Ma celare volebam*, septem codices: quatuor, *te volebam*: recte. Conace, id *te celavimus unum*. Fast. IV, 149: *Vt tegat hoc coletque viros Fortuna virilis Praestat.* HEINS.

47. *In me durae transite catenae.* Vere igitur *catena*, et *dura* quidem, inquit erat impeditus, quum exoptet Ovidius ut in ipsum initoris *catenas transeant*, modo, ut ille, *cum amica requiescat.*

49. *Fallimur? an.* Codex Dousae, *fallimus? aut.*

51. *Fallimur.* Male in Aldinis co-

Hei mihi! quam longe spem tulit aura meam!
 Si satis es raptae, Borea, memor Orithyae,
 Huc ades, et surdas flamine tunde fores.
 Vrbe silent tota: vitreoque madentia rore
 Tempora noctis eunt; excute poste seram.
 Aut ego iam ferroque ignique paratior ipse,
 Quam face suslineo, tecta superba petam.
 Nox et Amor vinumque nihil moderabile suadent:
 Illa pudore vacat; Liber Amorque metu.
 Omnia consumsi: nec te precibusve minisve
 Movimus, o foribus surdior ipse tuis!

35

60

dicibus interrogative legitur: supra enim interrogat; hic autem affirmat: unde et causam reddit, dicens *impulsa* etc. MAR. — *Animoso*. Adverso Neapolitanus: quod apte quidem explicari potest, et olim etiam Heinsio placuisse ex adscriptis orae libri eius notis video: sed longe elegantius est *animoso*. Et Virgilius II Georg. 441, *animosos Euros* dixit. Et ita Apuleius lib. I Metan. *exanimes ventos* quoque dixit. Sic et *animosum fluvium* Stat. VII Theb. 325; et *animosum* idem est, quod vehemens, violentus. Pro *impulsa*, malebat etiam Heinsius *en pulsa*, quod in uno codice exstabat; sed vehementius, et *animoso vento* convenientius *impulsa*. BERN.

58. *Quam face suslineo*) *Quam*, Puteaneus et Arondelianus, cum editionibus nonnullis. *Ignem* subintellege: pro *paratior*, primae editiones et Scriverianus, *potentior*. Mihi distichon hoc suspectum est. HUXS. Non tam facile damnare audeo: sed ex vestigiis codicum legerem:

Aut ego iam ferroque ignique paratior,
 Ista

Quam face suslineo, tecta superba petam.

Hoc sensu; ego iam instructor (pa-

rati milites, armati) ista face, quam suslineo, petam tecta. Si quem retinendum est, lege cum Francio:

... Ignique paratior illo, vel ipso,
 Quem face suslineo.

Ut ignem a face distinguant; gerit enim ignem in face, ut alii in lacerna: ut Epist. II, 120: *Squulcrati lamina mota face*; et supr. 2, 11: *Vidi ego incitatas mota face crescere flammam*; et Varro apud Non. in *fax*: *Ignis in face adfertur*. In quibusdam erat *paratior omni*; in uno, *ferocior omni*. BERN.

60. *Pudore vacat*. Solent plerumque cuiusvis ordinis homines nocte, quam die, esse licentiosiores, et ad facinora perpetranda (quoniam ab aliis non adspiciuntur) paratiores. Idcirco Caesar, quum nocte posset Corfinium, quod milites, qui ibi praesidio erant, ipsi se iura dedidissent, ingredi, noluit. Eius verba sunt lib. I de bello Civili: «Tamen veritus, ne militum introitu, et nocturni temporis licentia, oppidum diriperent, eos, qui venerant, collaudat etc.»

62. *Surdior*) *Durior*, in omnibus libris scriptis. Cior. *Surdior* Neapolitanus, pro diversa lectione; eleganter

Non te formosae decuit servare puellae

Limina: sollicito carcere dignus eras.

Iamque pruinosis molitur Lucifer axes;

65

Inque suum miseros excitat ales opus.

At tu, non laetis detracta corona capillis,

Dura super tota limina nocte iace.

Tu dominae, quum te proiectam mane videbit,

Temporis absumti tam male testis eris.

70

Qualiscunque vale, sentique abeuntis amorem;

Lente, nec admissio turpis amante; vale.

Vos quoque, crudeles rigido cum limine postes,

Duraque conservae ligna valete fores.

ter: quomodo et Scriverianus codex. Paulo ante, vers. 54, dixit:

Huc ades, et eardas flamine tande fores.

Infra Eleg. 8, vers. 77:

Surda sit oranti tua ianua, laxa ferenti.

Sic supra Elegin 4, 62, *surdas* puto similiter scribendum: *Qua licet ad surdas prosequar usque fores*: nam veterrimus Putcancus, *suevas*. Vulgati *suevas*: *duras* tamen fores dicit mox, versa ultimo. HEINS.

63. *Non te formosae decuit* etc. Non dignus sane, cui *formosae puellae* mandaretur custodia; sed qui potius vigil et *sollicitus* tetro carceri custos adsideres.

64. *Sollicito*. Francius, *perpetuo*.

69. *Quum te proiectam*. Variant codices admodum. Putcanc. *prolectam*; *delectam* Mentelianus et Neapolit.: sed nihil muto. II Fast. 537:

Tegula *proiectis* satia est valeta coronis.

Noster Epist. XXI, 165, de Hymen.: Prolicet ipse sua deductas fronte coronas. R.

71. *Sentique abeuntis amorem*) *Honorem*, meliores; et pro *Lente*, *Lenta*, ut ad domum haec referantur; sed *Quitio* Elegiae similiter, *Te nimium*

lentum timeo. HEINS. Crispinus etiam explicat *percipe*, *cognosce*: sed sensus vulgatae lectionis satis planus illis, qui latine sciunt: tu *lente*, qui me non audis, vicissim *senti* gravem amorem, quo ego abiciis torquor; nec potiaris, etiamsi maxime cupias, etiam tua, quam amas: haec est vis vocis *sentire*. BYRN.

74. *Duraque conservae*. Scripti plerique, ac in his meliores, *conservae*. Ianitoris *conservus* vocat *fores*. Sic ille Libanus apud Plautum, *Asinaria* Act. II, Sc. 3, vers. 6:

Nolo ego fores *conservas* mense a te verberari.

Apud Apuleium sub fine libri VII Metam. Asinus et Equiso *conservi* appellantur. Sic et apud iurisconsultos *aedes servae*, *arca serva*, *fundus servus* et similia occurrunt. Sic Rutilius in elegante Itinerario, I, 215:

Legas restituit, libertatemque reducit,

Et *servus* famulus non cinit esse suis. R.

— Ab indignatione in ianitorem, ad ianuam ipsam transit; et *conservas fores* vocat, quae tali *servo* obedire se paterentur; et *valere* iubet, quia non amantem admittunt.

ELEGIA VII

IN SE IPSVM, QVOD AMICAM MANV LAESERIT

Adde manus in vincla meas, meruere catenas,
 Dum furor omnis abit, si quis amicus ades.
 Nam furor in dominam temeraria brachia movit.
 Flet mea vesana laesa puella manu!
 Tunc ego vel caros potui violare parentes;
 Saeva vel in sanctos verbera ferre Deos.
 Quid? non et clypei dominus septemplex Ajax
 Stravit deprensos lata per arva greges?

2. *Omnia abit. Vel abit pro abiit* legendum cum Dousae codice; vel *abest* rectum est: quia si rediret furor, periculum erat, ne iterum in puellam irrueret. Infr. El. 10, 9: *Nunc timor omnis abest*: ubi etiam *abit*, codices. BYRN. — *Si quis amicus ades*. Sic omnino legendum (ut in correctiore codice vidimus); non *adest*. Est autem ordo: O tu amice, si quis amicus *ades*, dum omnis furor *abest*, *adde manus* etc. MAR. *Si quis amicus adest*, frustra multi codices: ita Horat. III, Od. 27, 51:

... O Dilectum,
 Si quis haec audis. B.

5. *Tunc ego vel caros* etc. Nullum est tam immane facinus, quod non ille possit admittere, qui

In dominam temeraria brachia movit.

Sic impietas in parentes vel carissimos, et in Deos sacrilegium, crimina vix dicit, si furori illius comparaveris, quem in imbellem femi-

nam, et eam amantem, non pudeat de-hacchuri. — *Potui violare*. Neapolitanus, *laniare*: forte recte; versum enim 11, *violare* repetitur, ubi eadem varietas: hic vero *molim iugulare*. HERES. *Penates* etiam Puteaneus; sed nihil nota: gravissimum enim hoc crimen, de quo vid. Abraham, ad Cicero. in Vatin. cap. 5. Deinde, in *sanctos arma movere Deos*, Farnesianus et Donsae codex: rectius vero *parentes*, quam *penates* (qui et ipsi Dii sunt), Diis quasi opponuntur. B.

7. *Quid? non et clypei* etc. Exemplis, ut mos est, tentat lenire, quod non possit purgare; et qui causam tueretur, Ajaxem advocat et Orestem: vid. Sophocel. *Ajax* flagellif. et Euripidis *Orest.* — *Quid non*. Lege *Quid? nonne*. Sic infr. II, 10, 12:

Nonne erat in curas mea puella satias

Et Amorum lib. III, Eleg. 6, vs. 29:
 Quid? non Alpheon diversis currere tercis
 Virginis Areadiae certus adegit amor!

Et, vindex in matre patris, malus ultor Orestes,

Ausus in arcanas poscere tela Deas?

Ergo ego digestos potui violare capillos!

Nec dominam motae dedecueret comae?

Sic formosa fuit; talem Schoeneida dicunt

Maenalias arcu sollicitasse feras.

Talis periuri promissaque velaque Thesei

Flevit praecipites Cressa tulisse Notos.

Sic, nisi vittatis quod erat Cassandra capillis,

9. *Malus ultor Orestes.* Recte *malus ultor*, qui, ut patrem a matre sua mactatum ulcisceretur, ipsam interfecit. Vid. Iuv. Sat. VIII, vs. 214.

10. *Ausus in arcanas poscere tela Deas.* In Furias, quas facibus et pugione armatas instantes ubique sibi, in patricidii poenam, videre Orestes arbitrabatur. Furiae quippe « Deae speculatrices et vindices facinororum et acclerum. » Cic. de N. D. III, 18: Erant autem in terris *Furiae*; in coelo *Dirae*; apud Inferos *Eumenides*; et tres quidem numero, Tisiphone, Alecto, Meguera.

11. *Dignos potui violare capillos*) *laniare* scripti, recte; nam *violare* iam praecesserat paulo ante. Ita et in illa Epist. Mediceae, vers. 157:

Vix me continui, quis sic *laniata* capillos
Glamarem.

Et saepe alibi. HEINS. — *Digestos capillos.* Ornate, et ad artem compositos. Melius *violare*, quam *laniare*: crimen enim amicam verberantis, sacilegium, ut videtur, nominat; et *violantus* quidquid *sacrum* nobis esse debuit.

13. *Sic formosa fuit*) *Sic mihi pulchra fuit*, Sarravianus. Forte, *sic quoque pulchra fuit*. Pro *duam*, recte idem Sarravianus, *dicas*: nisi enim Neapolitano et tribus aliis malis, *di-*

cunt: duo Vaticani, *fama est*. HEINS. Si vel unus codex addiceret, Heinsii coniecturam reciperem; elegans enim est, et hoc vellet: licet comae essent *motae* ex statione, et ita deberet deformior videri, tamen *sic quoque pulchra fuit*; tanta erat vis formae, ut his non exstingueretur! Fronc. legebat *Et formosa fuit*. BYRN. — *Talem Schoeneida dicunt Maenalias arcu sollicitasse feras.* Duae apud poetas memorantur Atalantae: altera venatrix Arcadica, Iasii filia: altera Boeotica, cursu celebris, filia Schoenei. Sed Ovidius hoc loco confudit nomina, id quod et alibi facit: eamque, quae Iasii, *Schoeneida* vocat. MAR. — *Schoeneida.* Atalantam, Schoenei filiam, de qua non ad Hroïd. XVI, 263, sed ad Met. X, 560 seqq. dicimus.

17. *Sic, nisi vittatis quod erat Cassandra capillis* etc. Mirandum hunc Virgil. locum in memoriam revocat ex Aeneid. libro II, vers. 403:

Ecco trahibatur passis Priameia virgo
Crinibus a templo Cassandra, adytisque
Minervae,
Ad coelum tendens ardentia lumina frustra;
Lamina! nam teneras arcebunt vincula pal-

lata.

Vitta autem erat fascia quaedam, qua circum caput crines religabant veteres, et quae matronas praecipue a vir-

Procubuit templo, casta Minerva, tuo.
 Quis mihi non, Demens, quis non mihi, Barbare, dixit?
 Ipsa nihil: pavidō lingua retenta metu. 20
 Sed taciti fecere tamen convicia vultus;
 Egit me lacrymis, ore silente, reum.
 Ante meos humeris vellem cecidisse lacertos;
 Utilius potui parte carere mei.
 In mea vesanas habui dispendia vires; 25
 Et valui poenam fortis in ipse meam.
 Quid mihi vobiscum, caedis scelerumque ministrac?
 Debita sacrilegae vincla subite manus.
 An, si pulsassem minimum de plebe Quiritem,

ginibus discernbat. Nec matronae solum *vittatae*, sed et sacerdotes, vates, Deorum statuae, arae, supplices et victimae. Aen. II, 156:

... Vittataeque Deum, quas haec gressu

19. *Barbare, dixit*) *Dicat* alter Mentelii, nisi *dixit* antiquae, pro *dixisset*. HEINS.

22. *Egit me lacrymis etc.* Prioris versus sensum evoluit: lacrymae illius, *silente* etiam ore, reum me arguerunt.

26. *Et valui poenam fortis inire meam.* Sic septem scripti; male. Francini volebat, *In poenam valui fortis et ipse meam*: elegans vero usus verbi *valere*: ita *valere in scelus* Propert. IV, Eleg. 7, 68; *dirae in aliquem valent* Vellei. Patere. II, 46. *Ne quid esset in literis quod valere contra caput atque existimationem posset*, Cicer. II Verr. 71. BVRM.

29. *An, si pulsassem etc.* Quid enim de illo, si verberasset, quum vel *pulsantem*, et *minimum* quidem de *plebe*, *plecti* lex voluerit? — *Quirites* proprie, qui Cures incolabant, Sabinorum oppidum; ut *Romani*, qui *Romae*. *Quirites* etiam appellabantur cives urbani, pagani, non milites.

Militum nomen erat honorificentius, quam *Quiritum*; quum plebei etiam ignobiles, qui nullam reipublicae operam navaverant, possent *Quirites* esse. — *Minimum de plebe Quiritem*. Regius et Neapolitanus, *minima de plebe*: quod non spernendum, nisi quis malit *media de plebe*. HEINS. Verisimilis Heinsii coniectura, et ita citavit hunc versum olim Salmasius, observ. ad Ius Atticum, pag. 267; ubi de hac iniuria, quae per verbera infertur, et Graecis *αἵμα* dicitur, disputat: ego tamen nihil temere contra codices mutandum esse puto; de *plebe* enim simpliciter etiam notat ubiectam sortem. Notandum vero Narius monuit, *Quiritum* hic in singulari poni, quum pluraliter tantum veteribus nuncupatum fuisse *Quirites*, notet Schol. Hor. ad illa lib. II, Od. 7:

Quis te redonavit Quiritem
 Dīs patriis.

Sed et Noster III Am. El. 14, 91

Ignoto meretrix corpus iunctura Quiriti.
 Et passim ille et alii. Colerus vero Parerg. cap. 36, docuit differentiam inter *pulsare* et *verberare*, quorum Loc gravius, et ideo a Ciccone, Ci-

Plecterer? in dominam ius mihi maius erit? 30
 Pessima Tydides scelerum monumenta reliquit.
 Ille Deam primus perculit; alter ego.
 Sed minus ille nocens: mihi, quam profitebar amari,
 Laesa est: Tydides saevus in hoste fuit.
 I nunc, magnificos victor molire triumphos! 35
 Cinge comam lauro; votaue redde Iovi:
 Quaeque tuos currus comitatus turba sequetur,
 Clamet: Io! forti victa puella viro!
 Ante eat effuso tristis captiva capillo,
 Si sinerent laesae, candida tota, genae. 40
 Aptius impressis erat os livere labellis,
 Et collo blandi dentis habere notam.
 Denique, si tumidi ritu torrentis agebar,
 Caecaque me praedam fecerat ira suam;

ven verberare scelus esse dicit; quod Noster ad *pulsationem* per exaggerationem transiit, quum manus suas caedis scelerisque ministras vocet. B.

31. *Scelerum monumenta*. Francius malebat *documenta*: nihil opus; amat Noster illam vocem *monumenta*: in fine Elegiae signum vocat. BYAM.

33. *Et minus ille nocens: me quam profitebar amare, Laesi*. Lege, *At minus*, nui cum Sarravino, *Sed*. Deinde Puteaneus, *mihi, quam profitebar amari, Laesa sũ*. Lege *Laesa est*: num Farnesinus et Dousae liber, *me quam profitebar amare Laesa est*. Arondelianus:

... Mihi, quam profitebar amare,
 Laesa est. H.

35. *I nunc, magnificos etc.* Ironice; non erat cuius unde tantum superbi-
 ret, quin, ut ait Virg. Aen. II:

... Namque etiam nullum memorabile vo-
 men

*Formosa in pona est, nec habet victoria
 laudem.*

— *Victor molire*. Rectius codex Dou-
 sae, *molite*. HEINS. Sed sequentia *cin-
 ge et redde*, aptius esse *molire*, do-
 cent. BYAM.

37. *Comitantur turba sequetur* Com-
 mitatus Puteaneus, per appositionem.
 Malim tamen *comitatrix turba*; nam
 optimus Palatinus, *comitatur*: Nea-
 politanus et duo alii, *comitetur*. Iunian.
comitantiũ. Arondelianus *comitatur*
turba sequentum: alii uliter. HEINS.
 Ego malleti:

Quaeque tuos currus comitatur turba, fre-
 quenter
 Clamet: Io etc.

Vel *comitantur turba, frequentes*. B.

42. *Et collum blandi* Colla dant
 scripti meliores. HEINS.

43. *Si tumidi ritu torrentis agebar*,
caecaque me, etc. Aptè natus inter se
 figurae videntur hic cohaerere; et ce-
 lerius poeta a metaphora *torrentis*, ad
 feram transcurrit, cui, praedam vo-
 ranti *iram* iure adsimilat.

Nonne satis fuerat timidæ inclamasse puellæ,
 Nec nimium rigidas intonuisse minas?
 Aut tunicam summa deducere turpiter ora
 Ad mediam? mediæ zona tulisset opem.
 At nunc sustinui, raptis a fronte capillis,
 Ferreus ingenuas ungue notare genas.
 Adstitit illa amens, albo et sine sanguine vultu,
 Caeduntur Pariis qualia saxa iugis.
 Exanimés artus, et membra trementia vidi;
 Ut quum populeas ventilat aura comas;
 Ut leni Zephyro gracilis vibratur arundo;
 Summave quum tepido stringitur unda Noto.
 Suspensaeque diu lacrymae fluxere per ora,

45

50

55

46. *Intonuisse minas*) *Manus* Neapolitanus et Iunianus: sed nihil mutandum; nisi reponi placeret:

Nec minimum rigidas intonuisse minas.

Nec minimum, subiintellige *fuerat*.

47. *Ora*. Recte est *ora*, tam hic, quam in *Metam.*; et decipitur, inea quidem sententia, Ciofanus, qui Regium decreptum censet in huius scripturae vindicatione: nam quanti, obsecro, est altera illa, quam ipse nobis substituere ausus hoc loco *ore*, pro *ora*? DOVSA.

48. *Vt mediam*. Scribe cum Puteaneo et tertio Pulatino, eodemque optimo, tum et prima editione:

Aut tunicam summa deducere turpiter ora

Ad mediam: mediæ zona tulisset opem.

HINS.

49. *Raptis*. Et hic duo Vaticanæ ruptis habent. Francius, forte tamen *prensus*, scripsisse Ovid. coniecit. Ita certe Noster *Met. II*, 476:

Dixit: et adversa prensis a fronte capillis.

Nihil tamen sine libris mato, BVM.

51. *Adstitit illa amens* etc. Pro *amens*, multi veteres, *gemens*: duo,

demens. *Lego tremens pavido et sine sanguine vultu*. Nisi pro *amens*, *malis pavens*. *Met. VI*, 527, de Philomela:

Ille tremit, velut agna pavens, quæ auscia cani

Ore excussa lupi.

— *Albo* non movendum, quod comparatio a marmore desumpta requirit: candidissimum enim *Parum*. Neque etiam *amens* est movendum; id est *non sua*, ut alibi dicit: quam mens abiisset, et consternata esset impetum meo; et mox *membra trementia* sequuntur. BVM.

56. *Summave quum tepido stringitur unda Noto*. Ipsam rem mirifice exponit verbum hoc *stringere*. Undam enim, quum levioris ventum afflatu impellitur, crispari dicar, et quasi in rugas contrahi. Quod feliciter admodum expressit, antiqua vir apud recentiores indole, nec satis unquam laudandus nostras *La Fontaine*:

*Le moindre vent qui d'aventure
 Folt rider la face de l'eau.*

— *Summave quum*. Elegantius unus

Qualiter abiecta de nive manat aqua.

Tunc ego me primum coepi sentire nocentem :

Sanguis erant lacrymae, quas dabat illa, meus. 60

Ter tamen ante pedes volui procumbere supplex :

Ter formidatas reppulit illa manus.

At tu ne dubita, minuet vindicta dolorem,

Protinus in vultus unguibus ire meos;

Nec nostris oculis, nec nostris parce capillis: 65

Quamlibet infirmas adiuvet ira manus :

Neve mei sceleris tam tristia signa supersiunt,

Pone recompositas in statione comas.

Moreti et Dousae codex, *summa velut tepido*; si separatim legas, *summa vel ut tepido*.

58. *Abiecta de nive*. Ex coelo in terram iacta: ut iactae nives Nostro lib. II Art. Am. 232. Vide infr. ad Eleg. 9, 12, *abiecere* vero est in terram proicere. *Obiecta* edidit Bernmannus. BVM.

62. *Ter formidatas* etc. Excerpta scilicet, et recenter quidem, quam essent formidandae. — *Reppulit*, rececit. Notandum autem est, *repulit* natura corrumpere primam syllabam: ut Medea Ovidiana, in Epistola ad Iasonem vers. 165:

Quaeque feros repuli doctis medicatibus ignes,

Sed quandoque, immo et saepius, poë-

tae addunt alteram *p*, et positione longam faciunt. Idem fit etiam in praetoriorum etuli et reperi. M. It. olim per suum Grammaticis; sed nunc sine metu reprehensionis talia audemus simpliciter *p* edere: syllaba illa enim *re*, utramque modum recipit, etiam non duplicata consonante: ita *recidi* non *reccidi*. B.

66. *Quamlibet infirmas adiuvet ira manus*) *Quamlibet*, id est, quamvis. Lege sic cum melioribus quibusdam scriptis. HEINE.

67. *Tristia signa*. Heinsius notavit in prima editione legi *rustica signa*.

68. *Pone recompositas* etc. In statu, quo prius, capilli sue reponantur; ne quod superast sceleris mei indicium.

ELEGIA VIII

LENAM EXECRATUR, QVAE AMICAM ARTIVS MERETRICIS CONARATUR
INSTAVERE *

Est quaedam, quicumque volet cognoscere lenam,
Audiat, est quaedam, nomine Dipsas, anus.
Ex re nomen habet: nigri non illa parentem
Memnonis in roseis sobria vidit equis.
Illa magas artes, Acæaque carmina novit,
Inque caput rapidas arte recurvat aquas.
Scit bene quid gramen, quid torto concita rhombo

* Vt Noster Propertiam, qui IV, Eleg. 5, argumentum hoc tractavit; sic Elegiam hanc imitatus est, nec uno in loco fideliter, et ad verbum expressit satiricus noster Regnier, Sat. XIII. Nonnulla etiam Moliere, in illo Dramate eximio, cui titulus *L'Ecole des femmes*, Act. II, Sc. 6.

2. *Dipsas anus*. Quae *Dipsas* in Nasone, *MACETTE* eadem apud nostrum. *Dipsas* autem a *δίψα*, *sitis*, propter sitim perpetuam, quam isti obicit. Sic quoque vocatur serpentum quoddam genus, qui, quos morsu laeserit, siti enecat, siti ipsa combustus inextinguibili: *in mediis siccabant Dipsades undis* Luc. IX, 610.

3. *Nigri non illa parentem Memnonis* etc. Periphrasis admodum elegans, ut dicat: siccam animum istam aurora nuntiavam deprehendit.

5. *Illa magas artes, Acæaque carmina novit*. *Αἶα*, inquit Stephanus, *αἰδώς* *Κόλωνα*, *θαλάσσης* *ἀείρεται* *ἐνδὲν* *τριπόδαρι*, *ὅν περιβρίοντι ποταμοῖ*, *λακίς* *καὶ* *Κυάνος*, *κοινωνοὶς* *αὐτῆν* *χρῆσιν* *αἰν*, etc. Hinc igitur *Acæus*, *a*, *um*. Quare *Acæa carmina*, non solum Circes, quae et ipsa ex Colchis profecta, in Italiam venit: sed et Medæe incantationes hoc loco accipi possunt. Fuit et altera *Acæa*, Thessalis, cuius Sophocles aliqui meminit his verbis: *Ἐστὶν* *εἰς* *Αἶα* *Θησάλιος* *ἐκκλίσαν*, etc. auctor idem Stephanus. *Μίγλη*. *Circeaque carmina*, prima editio, excerpta Puteani et sex scripti. — *Illa magas artes* etc. Confer Propert. lib. IV, El. 5 a v. 5 ad 20.

6. *Liquidas*) *Rapidas* unus Medicus cum excerptis Politiani; quod magis ad rem. *HERYS*. Certe maiorem magne potentiam exprimit. B.

7. *Scit bene..... quid torto concita rhombo licia*. Instrumentum quoddam magicum *rhombus*, quo utebantur mulieres maleficæ. Theocrit. Idyll. B, 30:

Χῆς ἐνὶ τῷ ῥόμβῳ, ἡ χάλκινος, ἢ Ἀφροδίτης,

ὧς κίβης δυνάτες πόθ' ἀμείψασθαι θύραον
Et Propert. II, Eleg. 21, 35:

Licia, quid valeat virus amantis equae.
 Quum voluit, toto glomerantur nubila coelo;
 Quum voluit, puro fulget in orbe dies. 10
 Sanguine, si qua fides, stillantia sidera vidi:
 Purpureus Lunae sanguine vultus erat.
 Hanc ego nocturnas vivam volitare per umbras
 Suspitor, et pluma corpus anile legi;
 Suspitor; et fama est: oculis quoque pupula duplex 15
 Fulminat, et gemino lumen ab orbe venit.
 Evocat antiquis proavos atavosque sepulcris,
 Et solidam longo carmine findit humum.
 Haec sibi proposuit thalamos temerare pudicos;

Deficiant magico torti sub carmine rhombi.
Torti, ob *licia* quibus circumdabantur inter incantandum. *Turbinem* vocat Horat. Epod. XVII, 6:

Ganidia peros tandem vocibus sacris,
 Citamque retro solve, solve turbinem.

8. *Virus amantis equae*. Agitur hic de *hippomane*, quod lente distillat ab inguine. *amantis equae*, Georg. III, 281; vel quod extrahitur e caruncula, quam pulli nascentis fronti adhaerescenscentem praecepit mater: Aen. IV, 516. Plura et saniora apud Buffon, Hist. Nat. tom. IV, 214 et 329.

13. *Hanc ego nocturnas vivam volitare per umbras suspitor*. Multi, *visam*, quos inter Iureti et Puteani excerpta: duo *vetulam*. Puteaneus, *vetulam*, sed postea *t* in *r* mutato, hoc est *versam*. Opinor *suetam* scribendum. Mutari autem huiusmodi venesicae in Striges credebantur: id Noster hoc loco iunxit; de Strigibus in Fast. VI, 141:

Sive igitur nascentur aves, seu cormine sunt;

Nocturnae in volucres *Maria* signat anus. *Strigas*, mulieres volaticas Festus et Isidorus in Glossis interpretantur.

OID. Oper. Tom. II.

15. *Suspitor, et fama est*. Imitatio Virgiliana. Eclog. IX, 11:

Audieras, et fama fuit.

— *Pupula duplex*. Vid. Gell. IX, 4, et Plin. VII, 11; et ita forte Fabula Metam. VII, 365 de Telchinibus intelligenda. Vid. Brodaeum I Var. Lect. cap. 37. HEINS. *Pupulam* pro *pupilla* dici, docuit Salmasius ad Capitol. Pertiu. cap. 14.

16. *Gemino lumen ab orbe venit*. Puteanus *gemiant*, pro diversa lectione:

Tunc... quum frons... lumenque corusco igne micat, tunc illa viri, quae vertice

findit,

Fulmina portuleris. SIL. ITAL. XI, 339. Sed quum illic agat de oculis generaliter, plane assentior Putean. membranis et tredecim aliis, *gemino orbe* legentibus. Lactant. de Phoenice:

Ingentes oculi: credas geminos hyscinthos, Quorum de medio lucida flamma micat.

HEINS.

18. *Longo*) *Primo* est in Palatino; recte forte: id est, simul ac cantare incipit; nisi *primo* reponendum; id est, sibi proprio. BVRM. 1

19. *Thalamos violare pudicos*) *Temerare* Puteaneus, alique meliores, et recte. Epistola Oenones 101:

C

Nec tamen eloquio lingua nocente caret.
 Fors me sermoni testem dedit: illa monebat
 Talia; me duplices occuluere fores.
 « Scis, hera, te, mea lux, iuveni placuisse beato.
 Haesit, et in vultu constitit usque tuo.
 Et cui non placeas? nulli tua forma secunda est. 25
 Me miseram! dignus corpore cultus abest.
 Tam felix esses, quam formosissima, vellem!
 Non ego, te facta divite, pauper ero.
 Stella tibi oppositi nocuit contraria Martis:
 Mars abiit; signo nunc Venus apta suo. 30

Vt minor Atrides temerati fœdera lecti
 Clamat.

Et in libro Metam. II, 591:

An, quæ per totam res est notissima Le-
 abon.

Ignorata tibi est, patrium temerasse cubile
 Nyctimenon? HEINS.

22. *Duplices fores.* Quæ duplici
 tabula constabant, dupliciterque aper-
 iebantur. Græcis pari modo *διπλῆς*.
 HEINS. — *Occuluere, Detinere* Men-
 telianus.

23. *Hera.* O domina. *Hepam* ad-
 pellat ipsam puellam, ut ei blandia-
 tur, ac benevolentiam caplet. Sic
 etiam incipit Elegia ad Demophoon-
 tem, apud Propert. libro secundo:

Scis, heræ mi, multas pariter placuisse
 puellas.

In quodam tamen MS. exemplari scri-
 ptum legi, *heræ* per e, non per a:
 quæ lectio mihi non displicet, ut
heræ si *εὐσεβέστερον* intelligamus, pri-
 diæ quam ad tentandam puellam
 accessisset lena hæc, eam visam
 fuisse a quodam iuvene, qui statim
 illius amore correptus sit, pro quo
 nunc hæc verba faciat Dipsas. *Heræ*
 igitur adverbium est, pro *heri*; ut
 staret versus. MAX. Recte quidem
 Marius: sed non opus est per *heræ*,

prius intelligere, quum et longius
 tempus notet, et pro *super* utatur
 Tertull. Apol. 4. Sic eras etiam de
futuro, ut notum. BVM. — *Iuveni*
placuisse beato. Id est, quem donis
 omnibus instruxit fortuna: Tibullo
 denique euidam de quo Horat. I,
 Ep. 4, 6:

.... Ut tibi formam,
 Ut tibi divitiæ dederunt artemque fruendi.

24. *Haesit, et in vultu constitit*
usque tuo. Simile hoc illustris Douss
 esse notat illis Petronii cap. XXVI:
Et quia considerantium haeserant vul-
tus. Quæ tamen ego diversa esse pu-
 to: ibi enim *haeserant*, sed pro co-
 haeserant, vicini erant, et per eam-
 dem rimam iunctim speculantes: hic
 agitur de iuveni, qui obliuam factus
 puellæ, et eius formam stupens con-
 stiterat; ei, ut laqueo captus, haeserat.

29. *Stella tibi oppositi* etc. Cur
 male res in amando eederent, quibus
 sub *Martis* sidere nasci accideret,
 non est ita facile coniiciendum, quum
 amorem Deus ille facilem adeo, lo-
 tiesque expertus fuerit.

30. *Venus apta tuo*) *Tuum signum*
Venus est; hoc est, tibi propitium:
 alii codices suo. HEINS.

Prosit ut adveniens, en adspice: dives amator

Te cupit, et curae, quid tibi desit, habet.

Est etiam facies, quae se tibi comparet, illi:

Si te non emtam vellet, emendus erat. »

Erubuit. « Decet alba quidem pudor ora: sed iste, 35

Si simules, prodest: verus obesse solet.

Quum bene deiectis gremium spectaris ocellis,

Quantum quisque ferat, respiciendus erit.

Forsitan immundae, Tatio regnante, Sabinae

Noluerint habiles pluribus esse viris. 40

Nunc Mars externis animos exercet in armis:

At Venus Aeneae regnat in urbe sui.

Ludite, formosae: casta est, quam nemo rogavit;

31. *Prosit ut adveniens.* Ut ait ordo et sensus: O puella, en, id est, ecce. *Et*, id est, quemadmodum: supple, Venus adveniens prosit tibi. *Adveniens.* Dixerat enim supra: *Mars abiit.* Quum igitur *Mars*, adversum sitis, *abisset*, beneficium *Veneris adveniens* iam prodesse incipit: quod ostendens, ait: *Dives amator te cupit*, te deperit: cui curae est id quod tibi deest; id est, dignus corpore cultus. **MAR.**

35. *Erubuit.* His scilicet auditis, puella, cuius voces huiusce modi, *emendam, emendus*, anres haud immerito loeserant. Statim itaque anus: *decet alba quidem pudor ora*, puellae formam simul laudans et animi candorem: quod hic perfidiae summum.

37. *Spectabis.* Si *spectaris* pro spectaveris per synecopen subiunctive loqueretur, mihi magis placeret: sed nullibi id reperimus: non igitur est temere immutandum. *Spectare* autem *gremium, deiectis oculis*, modestiae est et pudoris. Hanc vero modestiam et pudorem conatur lena summa ope

a corde puellae remove, ut facilius quod intendit, ei possit persuadere. **MAR.**

38. *Quantum quisque ferat.* Tantum, inquit, unusquisque *respiciendus* est, aestimandus tanti, quantum *afferat* nummorum et emolumenti.

39. *Forsitan immundae.* Rectius multo, quam *incultae*, quod merum glossema. Immundus enim, *ἄσχετος*; unde Lucret. IV, 1155:

Nigra, *μυλῆτος* est; immunda ac foetida, *ἄσχετος*.

40. *Habiles.* Haberi a pluribus viris. Terent. Andr. I, 1: *Quis heri habuit Chrysidem?* Cicer. IX Epist. ult. *Habere eum Laida.* Graeci similiter τὸ ἱχθυῖς usurpant. **BRASM.** — Nimis hoc subtile. *Habilis viris* dictum, ut infr. El. 9, 3: *Aetas bello habilis*, et ita passim. **BYRM.**

43. *Ludunt formosae*) *Ludite, formosae* Sarravinius cum uno Moreti et Scriveriano; placet. Art. II, 389:

Ludite; sed furto celatur culpa modesto.

Aut, si rusticitas non vetat, ipsa rogat.
 Has quoque, quas frontis rugas in vertice portas, 45
 Excute: de rugis crimina multa cadent.
 Penelope iuvenum vires tentabat in arcu:
 Qui latus argueret, corneus arcus erat.
 Labitur occulte, fallitque volubilis aetas;
 Ut celer admissis labitur annis aquis. 50
 Aera nitent usu: vestis bona quaerit haberi:
 Canescunt turpi tecta relicta situ.

44. *Aut si rusticitas non vetat.* Vrbani-
 tatis rusticitatem opponit Quint.
 VI, 3: sed eo sensu hic accipienda,
 quo iam vidimus Epist. XVII, 186:
Rusticitas exaltanda est; pro imperi-
 tia elegantiorum, negligentia vel et-
 iam odio voluptatum.

45. *Has quoque quas.* Quid, si,
 minima mutatione, legamus:

Has quoque, quas frontis rugas in vertice
 portant,

Excute. de rugis crimina multa cadent!
 Hoc sensu: examina, quæso, has le-
 tricas et rugosa fronte matronas, quæ
 castitatem ficta severitate præ se fe-
 runt; videbis ex illis ipsis rugis,
 sub quibus nunc latent, prodire cri-
 mina multa. *Excute* enim est exa-
 minare; et hunc puto esse Poëtæ
 sensum; nam lena iam præcepta sua
 exemplis Penelopes, castissimæ sci-
 licet matronæ, illustrabit.

48. *Qui latus argueret* etc. Non
 ea mente Penelope Vlixem arcum
 prociis tendendum proposuit, Odys.
 φ, 68, ut quantum lateribus valeret,
 experiretur; sed rem ita perfide lena
 suo consilio accomodat.

49. *Labitur occulte, fallitque vola-
 tilis aetas, Ut celer admissis labitur
 annis aquis.* In Regio et duobus aliis,
volubilis: quæ eadem diversitas ob-
 servatur lib. X Metam. 519, ubi idem

versus a Nostro refertur: neque certe
 male: ut maneat in comparatione ab
 aqua et flumine, quæ familiaris No-
 stro et aliis.

51. *Aera nitent usu.* Hæc quatuor
 carmina nullum habent ordinem in
 sensu dignum Nasonis ingenio. Hinc
 ego facile crediderim transposita esse;
 qui error late increbuit in antiquo-
 rum libris: sæpenumero enim vide-
 mus, carmina quæ sequi debeant,
 liberiorum inascitâ esse præposita.
 Hoc igitur ordine ab Ovidio relicta
 hæc carmina existimaverim:

*Formæ, nisi admittas, nullo exerceatæ,
 senescit:*

Canescunt turpi tecta relicta situ.

*Aera nitent usu: vestis bonæ quaerit haberi:
 Nec satis effectus unus et alter habent.*

Mus.

— Mihi omnia bene se habere viden-
 tur, et satis coherere: primo enim
 ea coniungit, cum quibus comparat
formam, ut *aera*, *vestem* et *domum*;
 deinde *formam* etiam sponte *senes-
 cere*, si non *exerceatur*; neque ad
 eam *exercendam unum* aut *alterum*
 sufficere, sed *plures esse admittendos*.
 BRUM. — *Vestis bonæ quaerit haberi*.
 Sensus est: quod uisi *veste bonâ* uta-
 ris, a tineis et mortis corrodetur:
 quemadmodum *aes* rubigine, et *do-*

Forma, nisi admittas, nullo exercente, senescit:

Nec satis effectus unus et alter habent.

Certior e multis, nec tamen invidiosa rapina est: 55

Plena venit canis de grege praeda lupis.

Ecce, quid iste tuus, praeter nova carmina, vates

Donat? amatoris millia multa leges.

Ipse Deus vatum, palla spectabilis aurea,

Tractat inauratae consona fila lyrae. 60

Qui dabit, ille tibi magno sit maior Homero.

Crede mihi: res est ingeniosa, dare.

Nec tu, si quis erit capitis mercede redemptus,

Despice, gypsati crimen inane pedis.

mus situ pereunt; est enim hic haberi, in usu esse, tractari etc.

53. *Nullo exercente.* Imitatus est Stat. I Silv. 2, 165:

... Veniet iam tristior aetas;

Exerce formam, et fugientibus utere donis,

Et uterque celebre dictum Catonis ante oculos habuit, quod servavit Gellius XI, cap. 2: « Vita humana prope uti ferrum est; si exerceas, conteritur: si non exerceas, tamen rubigo interficit: item homines exerceendo videmus conteri; si nihil exerceas, inertia atque torpedo plus detrimenti facit, quam exercitio. »

57. *Iste tuus.* Per contemptum: vid. ad Petron. cap. 9. Claud. I, contra Ruf. 371:

Iam poetas tuus iste dabit. BYRN.

58. *Amatoris millia multa leges.* Non capio sensum horum verborum: nam durum est carminum subintelligere, ut Marius facit: *Amatorum*, Iunius; et ita coniecerat Francius. *Carmina multa* prima editio et Palatinus: si liceret, vellem refingere:

... Amatores millia multa ferant.

Quid, quaeso, *iste tuus vates* donat praeter carmina? Sed quid inde tibi

lucri? Amatores non ferunt carmina, sed multa millia nummorum. R.

59. *Ipse Deus vatum.* In Pelatino erat, *Deus vates*: nec invenisse; passim eum *vates* dicitur Apollo. *Delius vates*, Virgilio Aeneid. VI, 12: ἑρμῆος Graecis. BYRN.

61. *Qui dabit.* In huius pessimae lenae sententiam multa scribit Philomatium Eumuso amatori suo, apud Aristaeum I, Ep. 14.

63. *Nec tu, si quis erit mercede redemptus etc.* Propert. Eleg. cit. 49:

Nec tibi displiceat miles non facies amori, Nanta nec, alitris si ferat aera manu.

— *Capitis mercede.* Intelligit saepe servum, qui suis nummis se in libertatem vindicavit, et domino solvit tantum pretium, quanti ille valeret, si venditus fuisset. BYRN.

64. *Gypsati.* Venalium enim trans mare advectorum pedes creta notabant, seu gypso. Plin. XXXV, 17 et 18; Tibull. II, Eleg. 6, 42:

... Regnum ipse tenet, quem saepe coegit Barbara gypsatus ferre catasus pedes.

Sensus autem: ne respicias, si vel servus fuerit, qui te ambiat, modo dives et aeris non parvus.

Nec te decipiant veteris quinquatria ceræ.

65

Tolle tuos tecum, pauper amator, avos.

Quid? quia pulcher erit, poscet sine munere noctem?

Quod det, amatorem flagitet ante suum.

Parcius exigit pretium, dum retia tendis,

Ne fugiant: captos legibus ure tuis.

70

Nec nocuit simulatus amor: sine credat amari:

65. *Nec te decipiant veteris quinquatria ceræ.* Ita quidem in omnibus editionibus, quæ exstant, legitur: ac sensus quidem planus est. Nec te, inquit, decipiant nobiles, qui veteres ceras, hoc est, maiorum imagines ostentant et iactant etc. Id enim hoc loco ceræ significant; ut et apud Iuvenalem Sat. VIII, 18:

Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria, nobilitas sola est atque unica virtus.

— Assentior et Paganino, qui recte legendum putavit, *Quinque atria*; immo vero eam ipsam lectionem se in quibusdam lib. vidisse ait. Igitur, quin ita prorsus legendum sit, dubitari non oportet. Addit hæc, ut maxime nobilis significetur is, cuius maiorum imagines vel *quinque* compleunt atria. Cuius quidem Paganini iudicium comprobatur hic Noster lib. I Pastorum, v. 591:

Perlege dispositas generosa per atria ceras.

Et Propertius lib. I, Eleg. 5, v. 23:

Nec tibi nobilitas poterit succurrere amantem,
Nescit amor præcis cadere imaginibus. C.

— *Veteris quinquatria ceræ* constanter scripti: nisi quod veteres ceræ in Putean.; unde minima mutatione scribendam, *quin atria*: quin nec te decipiant atria veteris ceræ: vel veteris sinito atria ceræ. Possis etiam: Nec te decipiant veteres circum atria ceræ; ut a Puteaneo libro non abeamus. H. — Omnia hæc frustra, et quasi de

nihilo. *Quinquatria* enim est porticus quinque ambulatorum. Glossæ Fausti Romani.

67. *Quid? Quia.* — *Quin*, Putean. cum duobus aliis. Ego cum regio codice:

Quid? quia pulcher erit, poscet sine munere noctem!

Quamvis et vulgata potest stare: transit enim ad aliud amatorum genus; antea de nobilibus egerat; nunc ad eos, qui forma sibi placent, et ideo se sine munere admitti debere contendunt. De illo *Quid?* quod nullies occurrit, vid. ad Petron. 26.

69. *Dum retia tendis*) *Tendas*, edit. 1470.

70. *Ne fugiant; captos legibus ure tuis.* Videtur rescribendum:

Ne fugiat, captum legibus ure suis.

Superiora agunt de pulchro amatore; quo etiam hæc sunt referenda. *Suis legibus*, ut Ep. V, 134:

Et poterat falli legibus ipse tuis. H.

Quam constans sit lectio *tuis*, retinui: ure pro arbitrio tuo, *legibus*, quas ipsa dices rapacitati tue; ut leno apud Terent. Phorm. III, 2: *Mea lege utar.* — *Ignibus ure tuis*, duo Morici et unus Palatinus.

71. *Nec nocuit simulatus amor* etc, Propert. Eleg. dict. 29:

Et simulare virum, pretium fecit; utera causis:

Maior, dilata nocte, recurrit amor.

Sed cave, ne gratis hic tibi constet amor!
 Saepe nega noctes: capitis inodo finge dolorem:
 Et modo quae causas praebeat, Isis erit.
 Mox recipe: ut nullum patlendi colligat usum, 75
 Neve relentescat saepe repulsus amor.
 Surda sit oranti tua ianua, laxa ferenti.
 Audiat exclusi verba receptus amans.
 Et, quasi laesa prior, nonnunquam irascere laeso:
 Vanescat culpa culpa repensa tua. 80
 Sed nunquam dederis spatiosum tempus in iram;
 Saepe simultates ira morata facit.
 Quin etiam discant oculi lacrymare coacti,
 Et faciant udas illa vel illa genas;
 Nec, si quem falles, tu periurare timeto: 85
 Commodat illis numina surda Venus.

— *Sine credat amari.* In nonnullis, *se credat amari*; minus bene, ut mihi videtur.

72. *Et cave*) *Sed cave*, recte prima editio. Neapolitanus, *sed fuge*: quod iam praecesserat. HZINS.

74. *Et modo quae causas praebeat, Isis erit.* Propert. quoque 34:

Fecit amiles purus laidia iussu dies.

In illis enim diebus, qui numero decem, acubabant feminae, et maritorum consuetudine abastinebant; unde Propert. II, Eleg. 24, 1:

Tristitia iam redeunt iterum solennia nobis etc.

79. *Laesa prius*) *Prior* meliores. H. Recte; ita apud Terent. Prolog. Eunuch. *Quia laesit prior*: ut in Bembrino et Vaticano reperit Faernus. Posset et legi, mutata distinctione, forsitan subtiliore sensu:

Et, quasi laesa, prior nonnunquam irascere laeso. EVAN.

80. *Vanescat culpa culpa repulsa.*

Puteaneus et Arondelianus:

Vanescat culpa culpa repensa tua.

Recte, nisi quid *sus* legendum: multum esse Nasonem in ea locutione iam alibi monuimus: nisi *culpa nova* cum Sarraviano malis. Codex Iureti, *repressa*; sed *repensa* bene habet. Artis Amat. II, 677:

Illae mendicis annorum damne rependunt,
 II.

82. *Morata facit*) *Dedit* Neapolitan., idem mox, *lacrimare deoenter.*

85. *Si quem falles*) *Falles* meliores: et pro *tu periurare*, forte huic, H. *Periurare* antiquae et Plantino modo, pro *peierare* dictum, notavit Douss. — *Nec tu periurare timeto.* Acrius etiam Propert. IV, Eleg. 5, 27:

Sperne fidem, provelve Deos, mendaculo vivant.

86. *Commodat illis*) *In lusus* quidam. Neapolitanus, *in lutos*. *Commodat*, pro *accommodat*. HZINS.

Servus, et ad partes solers ancilla parentur;
 Qui doceant, apte quid tibi possit emi;
 Et sibi pauca rogent: multos si pauca rogabunt,
 Postinodo de stipula grandis acervus erit. 90
 Et soror, et mater, nutrix quoque carpat amantem.
 Fit cito per multas praeda petita manus.
 Quum te deficient poscendi munera causae,
 Natalein libo testificare tuum.
 Ne securus amet, nullo rivale, caveto. 95
 Non bene, si tollas proelia, durat amor.
 Ille viri toto videat vestigia lecto;
 Factaque lascivis livida colla notis:
 Munera praecipue videat, quae nuserit alter.
 Si tibi nil dederit, Sacra roganda via est. 100
 Quum multa abstuleris, ut non tamen omnia donet;

87. *Servus et ad partes solers ancilla parentur*) *Ad partes solers*, id est, qui apte partes suas agat, ut histrio sibi in scena datas partes docte et solerter agit; et hoc sequentia suadent, qui doceant. B.

89. *Multos si pauca rogabunt*. Legitur etiam, *multi si pauca rogabunt*, quae fortasse verior lectio. NAVGER. In MS. codice *mukti* legitur, et sic ab Ovidio relictum existimaverim: dicit enim inferius, *Et soror et mater, nutrix quoque* etc. MAR.

93. *Quum tibi deficient*) *Te deficient* recte; sic enim optimo illo saeculo loquebantur. Met. II, 382:

... Qualis, quum deficit orbem,
 Esse solet.

— Cicero, Divin. cap. 16: *Verum, ut ad te, Corli, redeam, quam multa te deficient, vides*. HEINS.

94. *Testificare tuum*) *Testificare diem*, Moreti et Neapol. forte recte.

95. *Ne securus*) *Nec securus*, Francofurt. et quatuor alii, et ita Bers-

mannus edidit: idem quoque Francofurt. *duret* amor.

97. *Ille viri toto*) *Alterius videat toto*, tres libri. Certo lecto, Iunian.

98. *Factaque lascivis livida colla notis*. Propert. IV, El. 5, v. 39, 40: *Semper habet morsus circum tuae cellae re-
 centes,*

Litibus alternis quos putet esse datos.

100. *Si tibi nil dederit, Sacra roganda via est*. Interrogandus nimirum amator, si nihil dederit, an non venale quid novi in via Sacra exponatur. « *Sacram* autem quidam appellatam esse existimant, quod in ea focus ictum sit inter Romulum ac Tatium: quidam, quod eo itinere utantur sacerdotes, Idulium sacrorum conficiendorum causa. » Festus ad verbum *Via*.

101. *Ut non tamen*. Forte, *ne non tamen*. Metam. IX, 734:

... Ne non tamen omnia Crete
 Monstra ferat.

Quo adludit Puteaneus, qui a manu

Quod nunquam reddas, commodet usque roga.
 Lingua iuuet, mentemque tegat; blandire, noceque:
 Impia sub dulci melle venena latent.
 Haec si praestiteris, usu mihi cognita longo; 105
 Nec tulerint voces ventus et aura meas;
 Saepe mihi dices, vivas bene: saepe rogabis,
 Ut mea defunctae molliter ossa cubent.
 Vox erat in cursu, quum me mea prodidit umbra.
 At nostrae vix se continuere inanus, 110
 Quin albam raramque comam, lacrymosaque vino
 Lumina, rugosas distraheremque genas.
 Di tibi dent nullosque lares, inopemque senectam;
 Et longas hiemes, perpetuamque sitim!

secunda habebat, nemo ut tamen.
 Francius volebat, ut ne tamen.

102. *Commodet ille, roga*) *Ipsa*,
 constanter meliores: quidam *ipse*:
 duo usque; quod aridit. HEINSIUS.

103. *Blandire noceque*) *Noxentem*
 Palatinus: *nocenti* duo alii: *noce*
 est unus: forte, *blandire nocendo*. H.

104. *Impia*. Dira, saeva, quibus
 impii homines utuntur in beneficiis.
 Possumus hic de melle arte venenato
 intelligere: quod magis placet. MA.

Francius malebat *improba* vel *noxia*.
 107. *Saepe mihi dices, vivas bene*)
Five bene Putcanus, et a manu
 prima Saravianus: recte. Trist. V,
 Eleg. 9, v. 9:

Nec tibi cessaret doctus bene dicere lector.
 HEINS.

109. *Vox erat in cursu*. Si *Nox*
 legatur, ut est passim in exemplari-
 bus; nullus conveniens sensus elici
 poterit: omnino igitur, ut in correcto
 codice scriptum est, *vox* legendum
 arbitror; ut sit sensus: Adhuc loque-
 batur Dipsas, quum mei corporis

umbra me prodente, sensit me post
 bifores latuisse. MA.

112. *Distraheremque genas*) *Di-*
straheremque, Putcanus cum aliis
 quibusdam: de manibus suis loqui-
 tus. HEINS. *Destrueremque* Mentelii;
 quod elegans, et omnibus, quae prae-
 cedunt, accommodari potest; sed *de-*
strueremque legerem. B.

113. *Di tibi dent nudosque lares* etc.
 Inchoant Propertianam, quae Ovi-
 dianam claudunt dirae in lenam. Sic
 enim prior, libro IV, Eleg. 5, v. 1:
 Terra tuum opinis abducat, lena, sepul-
 crum,

Et tu, quod non vis, sentiat umbra
 sitim,

Nec sedesant cineri manes, et Cerberus
 ultor

Turpia laetum terreat ossa sonu!

— *Di tibi dent nullosque lares*) *Nu-*
dosque quinque scripti. HEINS. *Nu-*
los lares, quod omnes ante Heinsium
 editi tuerentur, et optimi codices ha-
 bent, revocavi: *nudi* enim *lares* an
 recte dicantur, valde dubito: voces
 vero illae facile commutantur. EVAN.

114. *Et longas*) *Per* Farucias-

ELEGIA IX

MILITAREM ARTEM AMATORIAE VENUSTISIME COMPARAT

Militat omnis amans, et habet sua castris Cupido:
 Attice, crede mihi; militat omnis amans.
 Quae bello est habilis, Veneri quoque convenit aetas.
 Turpe senex miles, turpe senilis amor.
 Quos petiere duces annos in milite forti,
 Hos petit in socio bella puella toro.
 Pervigilant ambo; terra requiescit uterque.
 Ille fores dominae servat; at ille ducis.

das puto, *fer.* HEINS. *Continuas hyemes*, codex Doussae: sed illud *per elegans* mihi videtur, ut errorem (*nullos lures*) *per longas hyemes*, quibus intolerabiliore sunt, et *inopem senectutem*, *per perpetuam sitim* impreceatur, quo anni multitudine nullum gravius tormentum excogitari possit.

ELEGIA IX

2. *Attice*. Hunc eundem esse, ad quem Ovidius Epistolas ex Ponto II, 4 et 7 misit, censet Marius, neque habeo, quo id impugnem, licet mihi de hoc Attico parum constet. Fateri nos igitur non pudet, hunc Atticum, quis qualisve fuerit, ignorare. Nam Pomponium reliquisse sibi cognominem filium non legi, cuius filia unica Attica a Nepote memoratur. BYRM.

3. *Habilis*. Vellei. Patere. II, 110: *Ducenta peditum armis habilia*. Proconvenit, *Scriviit congruit*: quod placet; et hanc quoque lectionem in suis codicibus Marius invenit. B.

4. *Turpe senex miles etc.* Hinc fortasse unus q. lyricis nostris, *Matherbe*,

in carmine celeberrimo ad Regem Ludov. XIII rebellantem Rapellam armis debellaturum:

Mars est comme l'Amour; ses traveux et ses priees

Voulez des jeunes gens.

6. *In socio bella puella viro*) *Toro* lege cum melioribus libris. Nam infra in libro Am. III, Eleg. 6, v. 82:

Dilectus et socii iura dedisse tori. HEINS.

Bersmannus ex suis notat legi, *in socio tori*, quod etiam defendi posset: sed *socio toro* tamen magis aridet. In hoc quoque versu offendit me concursus ille eiusdem soni, *bella puella*: nam Ovidius tota hac operum suorum parte, qua de amoribus et puellis agit, nunquam, saltem quod sciam, hoc epitheto utitur. Quare praeferebam, quod in duobus libris exstat, *pulchra puella*; ut illa opponatur *militi forti*. Apud Tibull. tamen lib. III, Eleg. 4, 52, *bella puella* est; et Martial. I, 65 et II, 86. Deinde eleganter *hos petis* codex Francofurt. BYRM.

8. *At ille*) *At iste*, Rectius nou-

Militis officium longa est via: mitte puellam,

Strenuus, exempto fine, sequetur amans.

Ibit in adversos montes, duplicataque nimbo

Flumina: congestas exteret ille nives.

Nec freta pressurus tumidos causabitur Euros;

Aptaque verrendis sidera quaeret aquis.

nulli. Hains. Immo rectius editiones priores, et Putcan. cod. alter, ille. B.

9. *Mitte puellam, strenuus* etc. Quocumque amantem puellam iusseris exulare, sequetur indefessus amans, ut miles ire iussus a duce suo; nec ullum, quin fuerit assecutus, labori suo finem imponet.

11. *Ibit in adversos.* Dubitaverat aliquando Heinsius, an *adversos* praeferreret: sed auctoritatem codicum secutus vulgatum mutare non ausus est. Vide Cl. Graevii notas ad Flor. II, 12, et recte: millies enim poetae montes, flumina et alia loca *adversa* vocant, ad quae iter intenditur, quae quasi nobis obvia veniunt. B. — *Duplicataque nimbo flumina.* Hic fluvios et torrentes intelligit,

... Imbras

Quor super notas aliūre ripas.

Hos, IV, Od. 1.

12. *Congestas conteret ille nives*) *Exteret*, meliores: ut apud Statium Thebaidos libro X, 473:

... Gracis exteret artus Vngula.

Phaedrus I, Fab. 21 :

... Asiaus ut vidit ferum

Imponit laedi, calcibus frontem exterit, ubi male scripti, *extudit*. Plinius XVIII, cap. 7: *In area exteruntur triticum, et siligo et hordeum.* Et cap. 30: *Messis ubi in area gressibus equarum exteritur.* Apuleius Met. IV: *Iam claudus et titubans unguis extritis rivalum prope insisto.* HEINS. De voce *exterere* vide Borth. ad Stat. X Theb. loc. cit., et Gronov. ad Se-

nec. de brev. vitae cap. 13. *Con-* *lectus* vero et *congestus* passim permutantur a librariis, ut docuit iam olim Giphon. Indic. Lucret. in *geminus*: et verbo, quae ille ibi laudat, Virgilii in Ecloga I, v. 69, leguntur apud Priscianum hoc modo:

Pauperis et tuguri coniectum caespitis culmen :

quum sit legendum, ut recte indicat, *congestum*: idque apparet ex imitatione Lucani IX, 945 :

Surgere congesto non culta mopalii culmo.

Conferas hic habet Palatinus unus; sed *congestas* mallem, id est densas, constipatas, altas, in quibus extercendis maximus labor. BRAM.

13. *Pressurus*) *Pressuras* quis legerit, aut quis codex exhibuerit nescio; credo fuisse *pressurus*, ut ad Euros referatur. An vero *premere* freta pro navigare, uel recte dicatur atque tellurem *premere*, II Am. 9, 31; et *Alpes premere*, ut II, 16 19; et *viam* Claud. Bel. Get. 341, dubito: in uno Moreti erat *pulsurus*, quod de remis recte dici notum est, et rē *verrendis* apte satis responderet. Francius coniecerat *fissurus*: ego mallem, si quid novandum videntur, *passurus*, quod ipsum verbum pericula et difficultatem navigationis exprimit. BRAM. — *Tumidos causabitur Euros.* *Tumidas* causabitur undas, tres libri.

14. *Aptaque verrendis sidera quaeret*) *Verrendis* probris Surre-

Quis, nisi vel miles, vel amans, et frigora noctis, 15

Et denso mixtas perferet imbre nives?

Mittitur infestos alter speculator in hostes:

In rivale oculos alter, ut hoste, tenet.

Ille graves urbes, hic durae limen amicae

Obsidet: hic portas frangit, at ille fores. 20

Saepe soporatos invadere profuit hostes;

Caedere et armata vulgus inermem manu.

Sic fera Threïcii ceciderunt agmina Rhesi;

Et dominum capti deseruistis, equi.

Saepe maritorum somnis utuntur amantes; 25

Et sua sopitis hostibus arma movent.

Custodum transire manus vigilumque catervas,

vianus, cum duobus aliis. Malim etiam cum Bersm., *Aptave*. HEINS.

17. *Mittitur ... speculator*. Speculator, Graecis *ἀσπέρης*, et *ἀσπυλός*, carnificis officium peragebat, in reis capite damnatis decollandis. Dicebatur quoque custos corporis imperatorii; et in re navali, de illo, qui quomodo flectenda navis in locis periculosis, gubernatorem admonerat. Pro exploratore hic accipiendus.

... Ut fama fidem missique reportant
Exploratores. Voss. VI, 511.

19. *Graves urbes*. Male hic Marinus explicat, in quibus expugnandis multum laborant milites; vel in quarum obsidione maior inest gravitas, quam in amatoria. Sed *graves* sunt vicinis noxae et imminentes: ut Flor. I, 3, *Albanos gravem populum* dicit: et ita Iustinus et alii centies: mox Regius, *dirae*. BYRN.

20. *Hic portas frangit; at ille fores*. Quam urbem novam Romani conderent, aratro urbis futurae spatium designabant; ubi vero introitus et exitus futurus erat, aratrum a de-

signatore portabatur. Cato in *Fragmentis*: « Qui urbem novam condit, tauro et vacca ariet: ubi araverit, murum facit; ubi *portam* vult esse, aratrum sustollat, et *portam* vocet. » *Fores* vero, domorum propriae, et quae suspensae in cardine versabantur, ferebantur.

23. *Sic fera Threïcii etc.* De Rhese et Dolone vidimus ad Epist. I, 41 sqq.

24. *Capti*. Codex Dousae, *rapti*.

25. *Nempe*) *Saepe* pro diversa lectione Sarravianus: quod aridet. H.

26. *Et sua etc., movent*. Voss Heinsii liber, *Saepeque sopitis. Et sua sopitis hostibus arma nocent*, Sarravii et Moreti, quod multo planior rem facit sensum: hostes nempe sopitos suis armis occidi. Admodum sudat Marinus in explicandis illis *suis armis*: sed intelligas velim *arma* quae ipsi *mariti* contra se praebent, dum *sopiti* tempus et locum invadendi *hostibus* permittunt.

27. *Transire*. Proprium in hoc re verbum. Tacit. XIV Ann. 44: *Nun-*

Militis, et miseri semper amantis opus.

Mars dubius, nec certa Venus; victique resurgunt;

Quosque neges unquam posse iacere, cadunt. 30

Ergo desidiā quicumque vocavit amorem,

Desinat: ingenii est experientis amor.

Ardet in abducta Briseïde magnus Achilles:

Dum licet, Argolicas frangite, Troës, opes.

Hector ab Andromaches complexibus ibat in arma; 33

Et, galeam capiti quae daret, uxor erat.

Summa ducum Atrides, visa Priameïde, fertur

Maenadis effusi obstupuisse comis.

Mars quoque deprensus fabrilia vincula sensit:

Notior in coelo fabula nulla fuit. 40

excubias transiret, cubiculi fores recluderet; lumen inferret etc., omnibus nesciis? — Transire oculos habebat Francofurt.: non inuenuste.

29. *Mars dubius, nec certa Venus.* Anceps utrinque exitus: utrinque enim obsidiones, vigiliae, stratagemata, proelia nonnunquam; nec certum satis ubi victoria steterit.

30. *Posse iacere, cadunt*) *Iacent*, non inuenusta repetitione. HEINS.

32. *Desinat.* Marius refert ad aliquem, qui vocaverat amorem desidiā; sed aculins vidisse Marium credimus. Haec enim Elegia scripta videtur ideo ad Atticum, quia ille, auctore quodam, magno forte et laudabili viro, amorem calumnialis erat: ab hac sententia Atticum deducere conatur Poëta, et ideo initio dixit, *crede mihi*, non illi, cuius tu auctoritatem sequeris.

33. *Magnus*) *Moestus*, Putaneus aliique multi: quidam *fortis*, etiam bene. HEINS. Epist. III, 137:

Respicit sollicitam Briseida, fortis Achille.
Quem *fortunatum* vocat eadem epi-

stola vers. 3. Sic lib. II Amor Eleg. 8, v. 13, quidam codices:

Nec eam Tantalide, nec forti maior Achille.

34. *Dum licet, Argolicas*) *Argoas* Putaneus et quatuor alii cum Iureti excerptis: quod est *Argolicas*, quomodo Neapolitanus ac Sarrauianus cum tribus aliis. HEINS.

35. *Hector ab Andromaches etc.* Iliad. Z, 407 sqq. Qui locus, licet toties adductus, nova semper cum voluptate revocatur. — *Ibat in arma.* *Ad arma* Putaneus, Dousae et octo alii: male.

37. *Summa ducum Atrides.* Agamemnon, qui prior inter primos duces Argivorum, *obstupuit*, forma *Cassandreae captus*, licet *comis effusis*, et inordinato vultu, vaticinantium more. — *Maenas* quoque dicta *Cassandra* a Propert. III, El. 115 et a Seneca Agam. 715. — *Summa ducum.* Tan. Fab. ad Lucret. I, 87, dictum vult imitatione Lucretii, cui Agamemnon est *prima virorum*: ut Sophocles etiam in Philoct. dixit *πρῶτος Ἀγαμέμνων*.

Ipsē ego segnis eram, discinctaque in otia natus:

Mollierant animos lectus et umbra meos.

Impulit ignavum formosae cura puellae;

Iussit et in castris aera merere suis.

Inde vides agilem, nocturnaque bella gerentem.

45

Qui non vult fieri desidiosus, amet.

videtur, pro principe Atheniensium.
BVEN.

41. *Discinctaque in otia natus.* Ad vitam molliorem. *Discincti* enim, qui tunicam, prae desidia et molliē, non eingeant; dum contra accincti et praecincti, qui fortes ad agendum et strenui. — *In otia natus.* Ad otia, Morēti: parum differt; et utroque modo frequenter locuti veteres. Cicer. IV Fam. Epist. 13: *Natus ad agendum aliquid semper dignum viro.* Flor. 1, 13: *Genus nota ad interitum hominum.* Noster II Met. 223: *Natusque ad sacra Cithaeron.* Sed Horat. I, Od. 27: *Natis in usum laetitiae scyphis pugnare:* et ita alii. Hic quoque mollius est in ob praecedens discinctaque.

42. *Lectus et umbra*) Somnus et

perperam. III Art. 542:

Contanto calitur lectus et umbra foro.

Iuvenalis in Satyra VII, 105:

Sed genus ignavum, quod lecto gaudet et umbra.

Vbi male tecto, quidam codices. Intelligit vero lectum incubatorium, ut ibi recte Gangraeus; male hic Marins. BVEN.

45. *Vides vigilem*) *Agilem* Puteaneus et quatuor alii, cum prima editione. HEINS. Recte: ne offēdat sonus similis in *vides vigilem*; et ita *agilis* Dea, Divus, Epist. IV, 166. *Bella moventem*, quoque Neapolitanus. BVEN.

46. *Qui non vult*) *Nolet* meliores, quo et alii adhuc, in quibus *nolet* et *nolet*. HEINS.

ELEGIA X

AD PYELLAM, NE PROSTET VENALIS

Qualis ab Eurota Phrygiis avecta carinis,
 Coniugibusque belli causa duobus erat:
 Qualis erat Lede, quam plumis abditus albis
 Callidus in falsa lusit adulter ave:
 Qualis Amymone siccis errabat in Argis,
 Quum premeret summi verticis urna comam:
 Talis eras; aquilamque in te taurumque timebam,

1. *Qualis ab Eurota* etc. Eadem forma, ter quoque repetita, utitur Propert. I, Eleg. 3:

Qualis Thesea iacuit cedente carina etc.
 — *Advecta*, vel *transvecta* Sartavii codex, et priores editi fere omnes; *advecta*, quod defendi posset, ut eandem saepe adductam et abductam diversa ratione dici posse ostendit Manker. ad Hygin. Fab. VIII.

2. *Coniugibus duobus*. Menelao scilicet qui coniux erat legitimus; et Paridi, qui Helenam rapuerat, uxorem ducturus.

4. *Callidus*. Multi libri, *candidus*; ut olor saepe *albus* et *candidus* dicitur. Retinui tamen *callidus*, quia τῷ lusit magis congruit, et praecessit *plumis albis*. Bvnm.

5. *Qualis Amymone* etc. Amymone una ex quinquaginta Danaï filiabus, aquam inquirens, in cervum telum iecit, ac Satyrum dormitantem offendit. Quare ille somno expergefactus puellae miro desiderio capitur. At, Neptuno superveniente, Satyrus se in fugam dedit. Amymone autem praepotenti Deo succubuit, eique

Neptunus fontes Lernaeos indicavit. Haec ex Apollodoro II; meminit et Apollonius Argon. I, 137:

... Περσίδιον δὲ κούρη
 Πρὶς κερ' Ἀργυρούῃ Δαυλὸς ἔκρινε ἰόντα
 βίβω.
 Νηΐδαν.

CROFAN.

Crediderim scripsisse Ovidium, *siccis errabat in Argis*; nam et Passerina ad Prop. lib. II, Eleg. 26 similem lectionis varietatem deprehendit; et in ipso Ovidio, in hac voce saepe librarius aberrasse Heinsius notavit. Nulli vero loco convenientior haec lectio, quam huic; fuisse enim siccissimam regionem, et fontibus raris irrigatam, multis docuit fons ipse inexhaustae lectionis Ezech. Spanhemius ad Coll. Hym. in Pallad. 46 et seq. Amymones quoque subulam tangit Stat. Theb. VI, 288. Bvnm.

6. *Urna comam*) *Urna caput*, duo libri.

7. *Aquilamque in te taurumque timebam*. Iovem scil. qui modo *aquilae*, ut Ganymeden; *tauri* modo, ut Europam raperet, formam indueretur.

Et quidquid magno de Iove fecit Amor.
 Nunc timor omnis abest, animique resanuit error:
 Nec facies oculos iam capit ista meos. 10
 Cur sim mutatus, quaeris? quia munera poscis.
 Haec te non patitur causa placere mihi.
 Donec eras simplex, animum cum corpore amavi:
 Nunc mentis vitio laesa figura tua est.
 Et puer est, et nudus Amor, sine sordibus annos, 15
 Et nullas vestes, ut sit apertus, habet.
 Quid puerum Veneris pretio prostare iubetis?
 Quo pretium condat, non habet ille sinum.
 Nec Venus apta feris, Veneris nec filius, armis:
 Non decet imbelles aera merere Deos. 20
 Stat meretrix certo cuivis mercabilis aere;

8. *Fecit*. Ita Flor. II, 6: *Fecerant de servitute Romanos*. Iust. XXXIV, 2: *De spectatoribus captivi facti*. Et inf. Amor. III, Eleg. 12, 31:

De Nioba silicem, de virgine facinus ursum, B.

9. *Abest*. Regius codex *abit*. Recte, si *abit* pro *abūt* capias. Id. — *Animique evanuit ardor*. *Revanuit error*, excerpta Putanni et Sarrauianus cum aliis nonnullis. Quidam, *revanuit ardor*. Putaneus et Arondelianus, *resanuit error*: recte. *Errorrem*, pro amore, passim ponit Noster. Metam. X, 342:

... Retinet, malus error amantem.

Exemplo Virgiliano Ecl. VIII, 41:

... Ut me malus abstulit error! B.

11. *Munera poscis*) *Praemia*, prima editio: cuius glossema *munera* esse puto. *Praemia* enim saepe praeda et spolia vocantur, de quibus hic verbo odioso agit, ut mox v. 29 *spolia* vocat et v. 53. In multis et optimis codicibus est, a *dōte praemia posci*. BVAL.

13. *Cum corpore*. Haec duriora visa Francio, qui corripuit, *animum cum corpore amavi*.

14. *Tha est*. Malim *tuae*. HELMS. Et ita Francius.

15. *Et puer est, et nudus Amor* etc. Ideo nudus Amor, et pueri sub imagine representantur, ut vel aspectu primo, omnibus innotescat *apertum* hunc esse, id est sine fraude et dolo. Recte igitur Cicero distinguit, *aperte palamque* dicere; non desunt enim qui *palam*, nec *aperte* tamen, quod *candide*, *simpliciter*, loquantur. — Male Heinsius legendum susebat cum Arondeliano: nullas vestes, *quis sit opertus*, habet: hoc ineptum rursus nudus glossema.

20. *Aera merere*. Stipendium mereri, acs militare.

21. *Certo*) *Circo* erat in Glaseriano, unde quis de Circensibus prostibulis posset somnare; sed frustra. Certum est, quia inscripta erat cellulae unicuique merces, quam captabat meretrix. *Quovis mercabilis aere*,

Et miseras iusso corpore quaerit opes.
 Devovet imperium tamen haec lenonis avari;
 Et, quod vos facitis sponte, coacta facit.
 Sumite in exemplum pecudes ratione carentes : 25
 Turpe erit ingenium mitius esse feris.
 Non equa munus equum, non taurum vacca poposcit;
 Non ariës placitam munere captat ovem.
 Sola viro mulier spoliis exsultat ademtis:
 Sola locat noctes; sola locanda venit : 30
 Et vendit, quod utrumque iuvat, quod uterque petebat;
 Et pretium, quanti gaudeat ipsa, facit.
 Quae Venus ex aequo ventura est grata duobus,
 Altera cur illam vendit, et alter emit?
 Cur mihi sit damno, tibi sit lucrosa voluptas, 35
 Quam socio motu femina virque ferunt?
 Non bene conducti vendunt periuria testes:
 Non bene selecti iudicis arca patet.
 Turpe, reos emta miseros defendere lingua:
 Quod faciat magnas, turpe, tribunal opes : 40

multi ex scriptis; quod male arripuit Marius. BVM.

22. *Et miseras....quaerit opes.* Notanda vocis huius *miseras* proprietas vere singularis. Quem enim, vel dum detestatur, sortis non misereat istius modi mulierum, quae iusso corpore tales opes quaerunt! Alio sensu Horat. *divitias miseras!* exclamat, ut ridendam fatui cuiusdam ostentationem satirico more perstringat. II Sat. 8, v. 18.

30. *Locunda.* Francio placebat locata.

31. *Et vendit* } *Et venit*, Gryphius. Rectius alii: ita Propert. I, 11, 4:

Teque peregrinis vendere muneribus.
 Plant. Mil. II, 3, 41: *Non ego possum, quae ipsa se venditat, tutarier.*
 BVM.

32. *Et pretium.* Forte, *se pretium facit.*

33. *Quae Venus ex aequo etc.* Quae voluptas utrique communis erit, cur venalis alterutri?

38. *Non bene selecti iudicis etc.* «Decuriae quinque (iudicium) ipsae pluribus discretas nominibus facere; tribunorum aeris, *selectorum*, et iudicium.» Ita Plinius XXXIII, 2. Verum non fuit hoc statim ordinis nomen, sed sortis: nam e iudicibus praetores Urbani, sub sortitione facta, optimum quemque in *selectos* indices referebant, ut testatur Cicero pro Cluentio. — *Non bene patet.* Turpe est arcam patere iudicis, excipiendo venalis sententiae, vel etiam iudicii, pretio.

Turpe, tori reditu census augere paternos,
 Et faciem lucro prostituuisse suam.
 Gratia pro rebus merito debetur inemptis:
 Pro male conducto gratia nulla toro.
 Omnia conductor solvit: mercede soluta
 Non manet officio debitor ille tuo.
 Parcite, formosae, pretium pro nocte pacisci!
 Non habet eventus sordida praeda bonos.
 Non fuit armillas tanti pepigisse Sabinas,
 Vt premerent sacrae virginis arma caput.
 E quibus exierat, traiecit viscera ferro
 Filius; et poenae causa monile fuit.
 Nec tamen indignum est, a divite munera posci:
 Munera poscenti quod dare possit, habet.
 Carpite de plenis pendentes vitibus uvas:

45

50

55

46. *Non manet.* Forte, *num manet?* HEINS.

49. *Armillas ... Sabinas.* Quas gestabant Sabini. Tarpeiae fabulam tangit, quam sic narrat Liv. I, 11: « Huius (Sp. Tarpeii, qui romanae praeerat arci) filiam virginem auro corrumpit Tatius, ut armatos in arcem accipiat. accepti obrutam armis necavere. — Additur fabula, quod vulgo Sabini aureas armillas magni ponderis brachio laevo, gemmatisque magna specie annulos habuerint, pepigisse eam, quod in sinistris manibus haberent; eo scuta illi, pro arcis donis, congesta. » — *Tetigisse.* In omnibus, quae mihi videre contigit, manuscriptis exemplaribus, non *tetigisse*, sed *pepigisse* legitur: quae lectio verior mihi videtur, nam et Livius inquit: *Pepigisse eam, quod in sinistris manibus haberent.* MAN.

50. *Sacrae virginis.* Tarpeiae, quae Vestae sacerdos.

51. *Ex quibus) E quibus meliores.* Et ita Douss legebat. *Traiecit viscera telo,* etiam alter *Mediceus.*

52. *Poenae causa monile fuit.* Quod de venali prodicione iam dixit, exemplo confirmat Eriphyles, quae, quum, necepto ab Adrasto fratre Iorque fatali, quera Herminiae Venus dono dederat, invitum coniugem Amphiarum in bellum Thebanum immisit, ubi oppressus periit. Sed antequam proficiat, Alcmæonem filium iussit, accepta vix patris clade, matrem interficere, inebutique parvit Alcmæon. Vid. Hygin. 73; Apollod. I, 9; III, 6 et 7; Parthen. Erot. 29; Stat. Theb. VII, VIII.

53. *Munera posci) Praemia.* Puteaneus et plures alii: mihi repetitio magis aridet. Sequenti versu idem optimus codex cum uno Moreti, *quod dare possit: non quae.* H.

55. *Pendentes.* Iunianus *splendentes,* non male: quae oculos feriunt,

Præbeat Alcinoi poma benignus ager.
 Officium pauper numeret, studiumque fidemque :
 Quod quis habet, dominae conferat omne suae.
 Est quoque carminibus meritas celebrare puellas
 Dos mea: quam volui, nota fit arte mea. 60
 Scindentur vestes, geminae frangentur et aurum:
 Carmina quam tribuent, fama perennis erit.
 Nec dare, sed pretium posci dedignor et odi:
 Quod nego poscenti, desine velle; dabo.

ELEGIA XI

A NAPE, VT TABELLAS AD CORINTHIAM PERFERAT; POSCIT

Colligere incertos, et in ordine ponere crines
 Ducta, neque ancillas inter habenda, Nape;

ut divitiæ beatorum, quæ conspicuæ
 invitant rapaces meretricum manus.
 Sic XIII Metam. 813:

Sunt auro similes longis in vitibus uvæ :
 Sunt et purpureæ. BERN.

56. *Benignus ager.* Fertilis, et qui
 fructus fert uberrimos. CLOP.

57. *Numeret.* Putcanens et Aron-
 delianus, *numerat*: forte, *numera*,
 quomodo et alibi peccatum. HEINS.
 Male Art. Am. II, 166: *Pauper amet*
caute.

61. *Scindentur vestes, geminae*
frangentur. Manuscripta exemplaria
 fere omnia habent, *scinduntur et fran-*
gentur. MAR. *Scinduntur et frangen-*
tur, meliores cum Putcanco. HEINS.

62. *Quam tribuent*) *Facient,* pri-
 mus Muret.

63. *Nec dare.* Non ideo *negat*, quia
 avarus, sed quod *posci* indignetur.

ELEGIA XI

1-2. *Colligere incertos crines*
ducta etc. Notato gracissimo, ad ma-
 iora transcendum. Ac primo qui-
 dem sciendum, gravissimum *ardif-*
ficandi capitis munus non unius an-
 cillae apud Romanos fuisse; sed plu-
 res (quæ *cosmetæ* et *ornatrices* dice-
 bantur) sibi vindicasse. Quorum uni
 cura primum demandabatur *crispandi*
et vibrandi capillos, calido ferro,
 quod *calamistrum* vocabant; *ciniflo-*
nes vero, qui partem hanc cultus mu-
 liebris adimplebant. Subibat mox,
 quæ vibratos capillos largis unguenti
 cuiuslibet imbris inigaret; et ad
 ipso officio *Pæcas* (αἰνῶσα, *stillo*,
irrigo) dicebatur. Tandem accede-
 bat (et hoc quasi quædam erat præ-
 fectura capillorum) *ornatrix*, quæ
 pectus vel *discriminanti* ope, *collector*

Inque ministeriis furtivae cognita noctis

Vtilis, et dandis ingeniosa notis;

Saepe venire ad me dubitantem hortata Corinnam; 5

Saepe laboranti fida reperta mihi;

Accipe, et ad dominam peraratas mane tabellas

Perfer, et obstantes sedula pelle moras.

Nec silicum venae, nec durum in pectore ferrum,

Nec tibi simplicitas ordine maior inest. 10

Credibile est et te sensisse Cupidinis arcus:

crines in ordine poneret, et docilis ad arbitrium dominae flecteret. Hoc *Napes*, ut videtur, officium; quapropter plurimum illi apud dominam gratiae, nec inter ancillas habenda. Cur vero *Nape* dicta fuerit, non video, nisi deduxeris a *νῆπις*, saltus, locus quilibet arborum densitate subobscurus; unde *νεμεσις*, nymphae, istius modi locorum praesides. Quod eo libentius admittam, quod ipsa *Nape cognita* in ministeriis *furtivae noctis*. — *Incerta crines*: quem in ordinem ponentur.

5. *Saepe venire ad me*. Numeri du-riores. Puto scribendum, *saepe venire mihi*. HEINS. Nihil muto contra liberos. Sic II, Eleg. 1, 34:

Ad vatem, pretium carminis, ipsa venit.
BYRN.

7. *Accipe, et ad dominam peraratas mane tabellas Perfer*. Dum enim comeret dominam, Epistolam reddere debebat. Ita praecipit Ovidius ipse Art. I, 367:

Hanc matutinos pectus ancilla capillus
Incitet: et velo remigis addat opus.

— *Peraratas*. Editio prima, *prope-ratas*, solenni confusione horum verborum. BYRN. — *Accipe, et ad dominam tabellas Perfer*. Tabellae cera illinae, in quibus pungendo stylo im-presso scribebatur. Forma fuit ob-

longa, quadrata; eminenti quodam margine circumclusa: materia vulguri, lusus et acer; pretiosior, citrinus, ebur. Calami vicem in his gerit *graphium*, sive *stylus*, tum e ferro, tum ex aere; qui enim ex auro, veluti chrysellina et onychina pugillaria, extra ordinem fuerunt. Altera pars erat ad scribendum acuta; obtusa altera, ad delendum; qua veluti transverso calamo, inducebant, eradebantque, si quae minus ex sententia videbantur. Inde *stylum* vertere, est inducere, delere, expungere. Sic de se ipso *graphium*, apud Sympos. in acuinante:

De summo plausus, sed non ego plausus in
ima,

Versor utrimque mano, diverso et moerore
fungar:

Altera pars revocat, quidquid pars altera
fecit.

— *Graphia* cum pugillaribus circumferebant Romani; unde si quis furor repentinus, ad arma confugiebant, quae erant in promptu. Narrat Seneca de Clem. I, 14, Erixouem quemdam, equitem romanum, quia filium suum flagellis occiderat, populum in foro *graphiis* confodisse. Et ipse Iulius Caesar Cassii brachium arreptum *graphio* traiecit. Vide Suet. 82.

In me militiae signa tenere tuae.
 Si quaeret, quid agam; Spe noctis vivere, dices.
 Cetera fert blanda cera notata manu.
 Dum loquor, hora fugit: vacuae bene redde tabellas;
 Verum continuo fac tamen illa legat.
 Adspicias oculos mando, frontemque legentis:
 E tacito vultu scire futura licet.
 Nec mora: perlectis rescribat multa iubeto:
 Odi, quum late splendida cera vacat.
 Comprimat ordinibus versus, oculosque moretur
 Margine in extremo litera rasa meos.
 Quid digitos opus est graphio lassare tenendo?
 Hoc habeat scriptum tota tabella: veni!
 Non ego victrices lauro redimire tabellas,

15. *Dum loquor, hora fugit*) *Hora* fuit, Puteaneus. Forte, *hora* ruit, ut apud Virgil. VI Aen. 539: *Nox ruit*, *Aenea*: et ruit irrevocabile tempus Invenali; sed tamen Persius Sat. V: *Five* memor leti: *fugit hora*. Posset alioquin et legi, *hora* *fluit*: ut apud Senec. Epist. 73: *Fluunt dies, et irreparabilis vita decurrit*. H. Sed nihil mutandum recte Marins vidit, ex Horat. I, Od. 11: .

Dum loquimur, fugerit invida Aetas.

— *Vacuae bene redde tabellas.* Occasionem occupet praecipit reddendi Corinnae tabellas, quum nihil eam a legendis et rescribendis potestit distringere.

18. *Ex tacito vultu*) *Et*, scripti. *Lege E tacito*. HEINS.

19. *Iubeto. Putem videto*: nam alterum in ancilla nimis imperiosum. H. Franc. legebat moneto.

20. *Odi, quum cera vacat. Quum* redeunt urnae tabellae.

21. *Comprimat ordinibus versus.*

Locutio est e re militari, sive acie quae ordinibus instruitur, desumpta. Sic Liv. VIII, 8: *Triarii consurgentes, ubi in intervalla ordinum suorum principes et hastatos receperant, ex templo compressis ordinibus, velut clauderant vias, unoque continente agmine, in hostem incidebant*. BYRM. — *Comprimat ordinibus* etc. Lineam ita premit linea, ut fere nihil intervalli intercedat; et, vel extremo tabellae margine, litera rasa, inculpta, exarata, legentis oculos detineat. *Rasa* autem, a *radere*, quod agriculturæ proprium; hinc sulcos ducere, pro *lineas*, nonnunquam usurpatur.

24. *Hoc habent*) *Fac habent* puto retinendum. HEINS.

25. *Non ego victrices lauro redimere tabellas* etc. Adludit ad morem romanum: solebant enim literae, quae ab imperatoribus, pata alicubi victoris, Romam super ea victoria mitebantur, lauro redimiri, atque ita consulibus reddi: unde et *laureatus* dicebantur.

Nec Veneris media ponere in aede morer.
 Subscribam: Veneri, fidas sibi Naso ministras
 Dedicat; at nuper vile fuistis acer.

ELEGIA XII

IN TABELLAS IMPRECATUR, QUAE EFFLAGITATAM AB AMICA NOCTEM
 NEGANTES REDDERANT

Flete meos casus; tristes rediere tabellae:
 Infelix hodie litera posse negat.
 Omina sunt aliquid: modo quum discedere vellet,
 Ad limen digitos restitit ieta Nape.
 Missa foras iterum limen transire memento

5

27. *Veneri fidas tibi.* In manuscripto codice non *tibi*, sed *sibi* legitur: et sic omnino legendum, ut elegantior sit sensus. Erit autem ordo: Naso *dedicat* Veneri tabellas *fidas sibi*. Quin in vetustissimo exemplari non *tabellas* legitur, sed *ministras*: quae lectio quam maxime mihi placet, ut Poëta *ministras* suas adpellet tabellas, quibus amores suos ad amicum miserit. MAR. Sic Trist. III, 7, 2:

Litera, sermone fida ministra mei.

Et Epistola XXI, 114:

Lumina propositi facta ministra tua.

28. *Acer.* Atqui *acer* dicunt post citrum maximo in pretio haberi, teste Plin. XVI, 15; sed addendo vocem *vilis*, ostendit has tabellas ex vulgari et *vidi acere*, non illo pretioso, confectas fuisse. BYAM.

ELEGIA XII

4. *Ad limen digitos restitit ieta Nape.* Sinistri quippe ominis istae pedum in limine offensiones, domo

praesertim exentibus. Tibull. I, 3, 19:

*O quoties ingressus iter mihi tristis doli
 Offensum in porta signa dedisse pedem!*

« Quae singula, ait Plin. II, 7, im-providam mortalitatem involvunt, solum ut inter ista certum sit, nihil esse certi, nec miserius quidquam homine, aut superbius. » — *Restitit.* *Retulit* V. C.: hinc suspicor rescribendum *retradit*. DOVSA. *Truserat illa*, Francfortensis.

5. *Missa foras.* Totum hoc distichon abesse vellet Francius, quia ipsi videtur sensum turbare. — *Limen transire memento* *Cantiva*. Cavebant imprimis novae nuptae, ne sponsi, domum quam primum intrarent, pede limen offenderent; non tangebant igitur, sed, pedibus suspensis, quasi inferebantur. Vide Stalino, apud Plant. Casin. 817, ad novam nuptam:

*Sensim super attolle limen pedes, nova
 ep. mea, sospes
 Hec incipit hoc, et viro tuo semper sis
 superstes!*

Cautius; atque alte sobria ferre pedem.
 Ite hinc, difficiles, funebria ligua, tabellae;
 Tunc negaturis cera referta notis;
 Quam, puto, de longae collectam flore cicutae,
 Melle sub infami Corsica misit apis;
 At, tanquam minio, penitus medicata rubebas:
 Ille color vere sanguinolentus erat.
 Proiectae triviis iaceatis, inutile lignum;
 Vosque rotae frangat praetereuntis onus.
 Illum etiam, qui vos ex arbore vertit in usum,
 Convincaui puras non habuisse manus.
 Praebuit illa arbor misero suspendia collo:
 Carnifici diras praebuit illa cruces.
 Illa dedit turpes raucis bubonibus umbras:

10. *Melle sub infami Corsica misit apis.* Infame, seu male famosum propter amaritudinem, mel quod mittebat insula Corsica, utpote quae taxis ut plurimum consita, unde mel amarum apes colligebant. Non abs re igitur apud Virgil. *Lycidas* optat ex animo, ut *Maeris* amici examina *Cyrnaeas* (Corsicas) *taxos* fugiant; mouetque alibi poeta, Georg. IV, 47, *Neu propius testis apum taxum sinas.* — Recte *sub*; cera enim infundendo melli supponitur ab apibus.

11. *Minio penitus medicata.* Minium, cuius repertorem fuisse tradit Theophrastus, (*επισκευα*), Calliam Atheniensem, ceræ nonnumquam immiscebatur, qua tabellas veteres illinebant. Sed plus aequo rubeabant illae de quibus hic agitur, et erant quasi *sanguinolentae*, quod poeta in malum orum vertit. — *Rubebas.* Fortasse a ligno hunc colorem ducebat cera: erant enim hae tabellae (ut supra dixit Niso) acernae. Ed. Plin. XVI, duos acceris genera multa

ponit: *Tertium genus, inquit, Zygom rubentem fissili ligno, cortice livido et scabro.* MAN.

12. *Ille color vere sanguinolentus erat.* Hoc est, tristis et feralis, qualia sunt, quae sanguine inficiuntur. MICYL. *Ille color certe,* Glosarii cod.

16. *Puras.* A sanguine scilicet, ut plerumque sumitur: licet de immunitibus ab aliis sceleribus possit intelligi. Recte Marius componit cum his Horatiana lib. II, Od. 13, ubi *sacrilegum manum* dicit.

17. *Praebuit illa arbor etc.* Dirae in arborem ipsam quae tabellarum materiem suppeditaverat. Sic Horatius II, Od. 13, in illam invehitur, cuius cum prece oppressus fuerat.

18. *Praebuit illa cruces.* Notum nimis apud Romanos supplicii genus, quod merito Tull. in Verr. V, 64, *crudelissimum terribilissimumque* adpellat. Recte igitur Noster *diras*, non *duras*, ut volunt quidam, *cruces* dixit.

19. *Raucis bubonibus*) *Rasis, Puteaneus.* Arundelianus *rauis.* Scri-

Vulturis in ramis et strigis ova tulit.

His ego commisi nostros insanus amores,
Molliaque ad dominam verba ferenda dedi?

Aplius hae capiant vadinonia garrula cerae,

Quas aliquis duro cognitor ore legat.

Inter ephemeridas melius, tabulasque iacerent,

In quibus absumentas fleret avarus opes.

Ergo ego vos rebus duplices pro nomine sensi?

ho *ravis*; *ravum* enim, quod obtusum: sive de voce accipias, sive de colore; hinc *ravis* pro *raucitate*; unde *rabulam* vult dictam Verrius: de qua voce videatur Festus.

20. *Vulturis*. Poetae nostro, forte nimis luxurianti, obitui posset, quod mirum videri possit, vulturem, avem faustam, et ex augurio Romuli et Remi felicissimi omnis habitam, hic iungi cum bubone et strige. An vulturem occupasse alterius inauspicatae avis locum, vitio librariorum, censabimus? An poetae luxuriae et inconsiderantiae tribuamus? An vero ex uno aut altero loco, quem adducunt, qui de auguriis ex professo egerunt, etiam inter infelices aves iure referri posse vulturem, efficiamus? BERN.

21. *His ego*. Forte, *Hisne ego*.

23. *Aplius hae capiant etc.* Melius, convenientius. *Vadinonia*; ab *vadari*, vel *convadari*, quod est in ius citare, die dicta: hinc *vas*, ille qui pro altero spondet, *vadinonium* promittit. Vt autem *vadis* nomen duo denotat, cum cui dies dicta sit, et illum qui pro illo fide iussit; sic et *vadinonium* duas quoque res significat: ipsam *ἐπίστασιν*, exhibitionem; et *ἐπὶ τῶν ἐπὶ τῶν*, exhibitionis sponsorshipem. *Garrula*. Forensium loquacitatem videtur perstringere.

24. *Quas aliquis duro cognitor ore*

legat. Late Gronov. l. IV, de *Procra.* veter., cap. 3 de *cognitoribus*, quos pro defensoribus capit, disputat: sed quia *duro ore* additur, ego hic potius cum *Micyllo de iudice*, vel magistratu, qui proprie *cognoscere* dicitur, capiendum censeo: *duro* autem ore, hic non, ut alius, pro impudenti, sed pro *tristi*, severo capiendum. B.—*Duro cognitor ore legat*. Pro iudice *cognitor* hic intelligendus; sed propria verbi acceptione *cognitor* dicebatur, qui alium defudebat, sicque causam *noscebat*, quam ut suam tuebatur: a reo ellegebatur. Sic *defensorem* calamitatum suarum, ultorem iniuriarum, et *cognitorem* iuris sui Ciceronem Siculi esse voluerunt. Divinat. in Verr. IV.

25. *Inter ephemeridas*. *Εφημερίδες*, latine *diarium*; gull. *journal*; liber est in quo *diernam* singulorum acta adnotantur. Gell. V, 18.

26. *In quibus absumentas fleret avarus opes*. Prop. III, El. 22, 20:

Me miserum, his aliquis rationem scribit
ΑΥΤΟΥ.

Et ponit duras inter *Ephemeridas*.

27. *Ergo ego vos rebus duplices pro nomine sensi*. *Duplices* a duobus foliis sic dicti, ut *triplices* a tribus, qui etiam rebus amatoriis et levioribus inserviebant. Testatur Martialis libro XIV, Epig. 6:

Auspicii numerus non erat ipse boni.
 Quid precer iratus? nisi vos cariosa senectus
 Rodat, et immundo cera sit alba situ!

36

ELEGIA XIII

AD AVRORAM, NE NIMIVM PROPERET

Iam super Oceanum venit a seniore marito,
 Flava pruinoso quae vehit axe diem.

Tunc triplices nostros non villa donec patibis,
 Quam se venturam scribet amica tibi.

Diptycha Graecis dicta, *ἀεὶ δις καὶ ἐκτρέφεται*, his *placare*. Erant autem libelli duarum tabellarum seu paginarum. *Diptychi* vox occurrit apud Symmachum in Epistolis non semel; eorumque formam exhibuit doctissimus Sirmundus, *Animadversionibus* ad Sidonium Apollinarem; eorum dico, quae a pavis magistratibus sportulae loco ad amicos munus mittebantur. Lignet etiam ex hoc Nasonis loco, *Diptycha* non tantum eburnea fuisse, qualia inter sportulas iam a nobis recensita: sed lignea quoque, et quidem *acerna*. Petr. Scriver. ad Veget. II, 19, sic Nasonem corrigit:

Ergo ego vos re, vos duplices pro numine sensi.

Quod merito sane improbavit in observationibus Gron. III, 6. — *Duplices*. Quia scilicet numero *duplices*, duplices quoque sum expertus; id est mente poetae, *dolosus*, *fallaces*! Quis non cum Persio, *turpe et miserabile*, nisi ignoscendum in re ludicra!

ELEGIA XII

1. *Iam super Oceanum venit a seniore marito*. Numeri in hoc versu parum sunt Nasoniani: metuo ne sciolus interpolarit; quare scribendum censo:

Iam super Oceanum venit seniore relicto.

Sic in Fastis VI, 473:

Iam Phryx a nupta querens Tithoneo relinquit.

Et I, 461:

Proxima prospiciet Tithoneo nupta relicto.
Parchasiaq; sacrum pontificole dant.

Et IV, 943:

Cum Phrygiæ Assareci Tithoneis fratre relicto
Sustulit immenso ter iuber orbe suum.

Apud Maronem quoque Aen. IV, v. 585, et IX, 460:

Tithoni croceum linquens Aurora cubile. W. Communem viris in arte philologica vel celeberrimis errorem, non possum quin hic paucis refellam, qui totus in hoc versatur scilicet, quod verbum semel a scriptore usurpatum, idem semper debeat recurrere, modo sensus postulat et ordo sententiae. Qua ex lege, si exstaret, Ovidius praesertim esset eximendus.

Quo properas, Aurora? mane: sic Memnonis umbris
 Annua solemnī caede parentet avis.
 Nunc iuvat in teneris dominae iacuisse lacertis, 5
 Si quando, lateri nunc bene iuncta meo est.
 Nunc etiam somni pingues, nunc frigidus humor;
 Et liquidum tenui gutture cantat avis.
 Quo properas, ingrata viris, ingrata puellis?
 Roscida purpurea supprime lora manu. 10
 Ante tuos ortus melius sua sidera servat
 Navita; nec media nescius errat aqua.
 Te surgit, quamvis lassus, veniente viator;
 Miles et armiferas aptat ad arma manus.
 Prima bidente vides oneratos arva colentes: 15

3. *Sic Memnonis umbras etc.* Sic quidem in omnibus fere editionibus legitur, quas vidi. At mihi videtur *umbris* legendum esse, dativo casu: ut sit ordo: sic *annua avis parentet umbris* Memnonis *solemni caede etc.* Nam et Cicero hoc verbum cum dativo iunxit: ut pro Flacco 38: *Litemus ergo Lentulo*, parentemus *Cethego*. Et in Antonium XIII, 17: *Dolabella imperatori suo* parentavit. MACVL. — Memnonis fabulam narrat Noster Metam. XIII, 578. De caeteris quae fabulose, vel ab historicis narrantur, vidend. Plin. X, 26; Solin. 40; Aelian. H. A. VI; Strab. XIII, XVII.

6. *Si quando*. Si aliquando, si unquam, supple, bene iuncta fuit, nunc est. Est autem loquendi modus, quo nunc quoque materna lingua loquentes utimur. MAN.

7. *Nunc frigidus humor*) *Frigidus aër*, omnes fere olim editi; multi etiam, et *frigidus aër*; sed optimi codices, *nunc frigidus humor*.

8. *Et liquidum tenui*) Tereti Re-

gius. HEINS. Oppositio aptior inter *tenuē guttur* et *liquidum*: mirabile enim est, aviculas tam tenui gutture vocem tam *liquidam* emittere: quare ego *tenui*, id est exili, retineo. Est autem *liquidum*, idem quod clarum, sonorum. BVAL.

10. *Supprime lora manu*. Preme, subtrahendo, adtrahendo: qui motus fecum *premiens* sub ore equi, cursum moderatur.

11. *Melius sua sidera servat*. Proprie de illis dicitur, qui coelum observant. Virg. Georg. I, 335: «Coeli menses et sidera *serva*.» Ibid. 402: «*Servans* occasum solis.» Apud Graecos est *ὑλάειν*, Apollon. III, 1029:

Δὲ τότε πύκτου νεκρὸν ἀπαστὰς γυ-
 λάζου.

12. *Nec media nescit an erret*. Bene Putcanens, *nescius errat*. Ne enim *nescia* erret, sideribus refert acceptum, quae navem regunt. H.

15. *Prima bidente vides oneratos arva colentes*. Sic scripti enim primis editionibus fere omnes: et recte qui-

Prima vocas tardos sub iuga panda boves.
 Tu pueros somno fraudas, tradisque magistris,
 Ut subeapt tenerae verbera saeva manus:
 Atque eadem sponsum consulti ante atria mittis,
 Vuius ut verbi grandia damna ferat. 20
 Nec tu causidico, nec tu iucunda diserto:
 Cogitur ad lites surgere uterque novas.
 Tu, quum foeminei possint cessare labores,
 Lanificam revocas ad sua pensa manum.
 Onuia perpeterer: sed surgere mane puellas 25
 Quis, nisi cui non est ulla puella, ferat?
 Optavi quoties, ne nox tibi cedere vellet;

Jem; sic et ed. ann. 1470. Nec male Iunianus:

Prima bidente vides oneratos colla colonos.

Bidens enim rastrum, instrumentum, rusticum; aut *raster*, quod *bidenti* subintelligitur; apud Maronem, *rastra bidentia*: sic *tridens*, quum de Neptuni fuscina agitur; *bidentes* etiam pro ovibus.

16. *Tardos*) *Prima vides duros* Barberin. et Francof. *Vocas duros* duo alii codices: frustra. Ep. XVI, 56:

Nec patulo tarloae corripitur ore bovis.

Iuga panda etiam bene se habent; non *caeva*, ut multi codices. BYNM.

17. *Magistris*) *Magistro*, Vaticanus. *Verbera dura*, duo codices.

19. *Atque eadem sponsum* etc. *lubes* surgere, qui *sponsum*, id est, sponsus vocatur, ut *ante atria* iuris consulti sedeat, dum surgat ad respondendum. Ridiculi, qui, per *sponsum*, hic *maritum* intellexerunt: sensus enim lucidus; et ex eo quod sequitur, etiam clarior. *Grandia* quippe *damna* ferat necesse est, vel *unius verbi*, qui *sponsum* evocatus, non

praesens adsit responsurus adpellanti iuriconsulto.

21. *Nec tu consulo*: Offendit haec vox Heinsium, et praecipue hunc ad; duxit, ut distichon praecedens induceret; sed salva res est: succurrit codex Barberinus, qui diserte habet:

Nec tu causidico, nec tu iucunda diserto.
 Ut ita diversos faciat *causidicos* a *consultis*, patronis et oratoribus; et dicitur hic uterque *ad novas lites surgere*, quia quotidie alias et novas clientium causas agunt. Maxime hoc facit Martial. I, Epigram. 98:

Quum clamant omnes, loqueris tu, Negula, armpet,

Et te patronum causidicumque putas: ubi distinguit patronum et causidicum. BYNM.

23. *Tu ne foeminei possint cessare lacerti*. Puteancus et tres alii:

Tunc quum foeminei possint cessare labores;
 Alii plures, *Tu quum: labores* etiam est in Arondeliano. Tibull. II, Eleg. 1, 63:

Illic et foeminis labor est, hinc pensa, celasque.

Ego quoque aptus labores, quam lacertos, dici puto. BYNM.

Neu fugerent vultus sidera mota tuos!
 Optavi quoties, aut ventus frangeret axem,
 Aut caderet spissa nube retentus equus! 30
 Invida, quo properas? quod erat tibi filius ater,
 Materui fuerat pectoris ille color.
 Quid? si non Cephalî quondam flagrasset amore;
 An putat ignotam nequitiam esse suam?
 Tithono vellem de te narrare liceret: 35
 Fabula non coelò turpior ulla foret.
 Illum dum refugis, longo quia frigidus aevo,

28. *Neu fugerent vultus sidera mota tuos.* Pro *sidera mota*, quidam *iussa*: forte pro *pulsa*; ut ea verba vidimus permutata Ep. XII, 135: alius *nota*. Moreti *tacta*: sed omnes frustra. Huius et præcedentis versus color ductus a re militari est, in qua *cedere, fugere, moveri loco*, dicitur exercitus. BVM. — *Sidera mota.* Statione sua, scilicet.

31. *Quod erat tibi filius ater, materni etc.* Nigrum Memnona fuisse inde colligit, quod Auroræ matri pectus atrum, id est, invido felle imbutum.

33. *Quid? si non Cephalî etc.* Numeri huic disticho duriores sunt, quam quos pro suis Ovidius admittat; et sane in optimo Putaneo margini adscriptum erat, idque manu recentiori, *Quid si Cephalco*. Certe de Cephalo quoniam mox sit acturus, otiosa est hoc loco eius mentio. Nicyllo etiam ac Grutero suspectum habebatur hoc distichon. H.

35. *Tithono vellem etc.* Maligne tangit Auroræ cum Cephalo et Orione amores, qui si Tithono *narrati*, ipsam toti coelo turpiter *fabulandam* traderent. — *De te narrare liceret.* Liberet puto: in Fastis VI, 325:

Nec libet, et longum est epulas narrare deorum.

Vbi pari modo peccabatur. HEINS.

36. *Fabula non coelo turpior ulla foret.* *Fabula* Putaneus alter, cum excerptis Vossianis: recte. Noster supra lib. X, Eleg. 9:

*Mars quoque depresso fabrillâ vincula sensit,
 Notior in coelo fabula nalle fuit.*

Artis Amat. lib. II, 561:

*Fabula narretur toto notissima coelo,
 Mulciberis cepti Marque Venusque dolae.
 Et lib. IV Met. 189, de eadem re:*

... *Disque*

Hæc fuit in tote notissima fabula coelo, H.

37. *Longo quia frigidus aevo* Longo quia grandior aevo Putaneus et complures alii. Trist. IV, 10:

Sæpe, suas velucres legit mihi grandior aevo.

De *macro*, certe mox denno sequitur: *si vir tibi marceat ab annis*: hinc *grandævus*. H. Mihi uridet maxime Herculanî codicis scriptura, *longo quia frigidus aevo*: frigus enim suis vera causa, cur refugeret maritum Auroræ; et mox *sene* sequitur, quod idem est quod *grandior aevo*. H. Amor. 7, 9:

... *Io te quoque frigidus tæne.*

Sic passim, *frigidæ puellæ*, et *tepidæ viri*. BVM.

Surgis ad invisas a sene mane rotas.
 At si quem manibus Cephalum complexa teneres,
 Clamares: Lente currite noctis equi.
 Cur ego plectar amans, si vir tibi marcet ab annis?
 Num me nupsisti conciliante seni?
 Adspice, quos somnos iuveni donarit amato
 Luna; nec illius forma secunda tuae.
 Ipse Deum genitor, ne te tam saepe videret,
 Commisit noctes in sua vota duas.
 Iurgia finieram: scires audisse; rubebat;
 Nec tamen adueto tardior orta dies.

39. *At si quem Cephalum manibus.* Quod malles Cephalum, Iureti excerpta. Scribe, *quem malles, Cephalum.* HEINS. Mihi vulgata lectio elegantissima videtur. *Si quem Cephalum*, dictum pro quemcumque iuvenem Cephalo similem, quemadmodum recte explicat Marius. B.

41. *Plectar.* Legitur etiam *plector* in exemplaribus. MAN. *Plectar* meliores. HEINS.

43. *Adspice quos somnos.* Lege quot, ex scriptis; sed male quidem; et mox cum iisdem, *neque illius forma secunda tuae*: non tua est. Propert. I, Eleg. 2, 9, ul scribeudum:

Adspice quot submittat humus formosa colores.

44. *Neque illius forma secunda tua est.* Ita legitur vulgo, et exponit ita Commentator, *Nec tua* (scilicet Aurora) *forma est secunda illius*: hoc est, tu aequae pulchra es atque illa,

Quae expositio non videtur respondere expostulationi: nam quam poeta in Auroram invehatur, magis conueniebat illam vituperari ab illo, quam laudari. Legere itaque malim, *Nec illius forma secunda tuae est*, ut poeta videatur Aurorae obiiicere exemplum Lunae, quae, quam non forma vincatur, tamen patiatur iuvenes et amantes dormire.

46. *Commisit noctes duas.* E duabus unam effecit. — *In sua vota.* Quo longius cum Alemene commoraretur, Iure igitur Sosiae videbatur ea nox, *en longueur sans pareille!*

47. *Rubebat.* Pro more Noster, aut Lueivia potius ingenii ad istius modi lusus proclivioris, Auroram dicit *rubere*, quasi conviciorum quae audiverat, eam puderet; dum *rubet* tantum quia « *rufo* patefecit ab ortu Purpureas fores. » Virg. — *Nec tamen.* Quamquam rubuerit, non ideo tamen solito tardius orta dies.

ELEGIA XIV

AD PYELLAM REPENTE CALVAM

Dicebam, desiste tuos medicare capillos:

Tingere quam possis, iam tibi nulla coma est.

At, si passa fores, quid erat speciosius illis?

Contigeraut immo, qua patet usque, latus.

Quid? quod erant tenues, et quos ornare timeres; 5

Vela colorati qualia Seres habent:

1. *Desiste tuos medicare capillos.* Cynthium quoque increpat Propert. II, Eleg. 14, 25 sqq. quod externo caput nitore tingeret, et ora romana turpiter colore belgico inficeret. Nam supra fidem libido romanas matronas invaserat crines *medicandi*, ut rutilum colorem referrent, qui natus Belgis, Britannis, et iis omnibus populis, qui septentrionem versus agunt. Sed morem hunc tingendi capillos multo ante apud Romanos viguisse, quam de Belgis vel Britannis audissent, testis Cato in Originibus. « Mulieres, inquit, nostrae capillum cinere iungitabant, ut rutilus esset crinis. » Cinis autem quo infuebatur capillitium, ut rutilaret, non is qui e facie, consumto ligno, colligitur; sed qui ex expresso desiccatoque herbarum quarundam succo conficiebatur, eo fere quo apud nos modo, *le pastel*, pastellum. *Cinerarii* dicebantur ii, qui cinerem hunc parandum curarent, paratumque capillis infunderent, et qui calamistris in cinere calefactis caput adornabant. Egrigie Tertullianus (*de Cultu feminae*) invenitur in morem hunc capillos, ad iustas externarum gentium, tingendi. « Video

quosdam, inquit, et capillum croco vertere. Pudet eos etiam nationis suae, quod non Germanae aut Gallae sint procreant: ita patriam capillo transferunt! »

2. *Tingere quam possis.* Puto rectius *tingere*, ne his idem dicat; iam enim *medicare capillos* praecessit. Medicum. Faciei:

Eure sedent, sanguantque comas.

Art. An. libro primo, 306:

Quid toties positas fingis inepta comas? H.

— Recte quidem *tingere*, in locis adlatis; sed rectius multo hic *tingere*.

3. *Quid erat speciosius illis?* *Spaciosius*, Putamens cum duobus aliis, et Iureti excerptis: recte. H. Sine dubio vera lectio; et ita coniecerat Douss. *Pretiosius*, tertius Polatin. *Formosius*, Moreti primus. BREN.

5. *Tenues.* Summa in capillis commendatio: infr. III, Eleg. 10, 3:

Flava Ceres, tenues species admittit capillos.

Vid. Broukh. ad Tib. I, El. 10, 68.

— *Quos ornare timeres.* Codex Moreti, pro diversa lectione, *spectata* decreet: forte *perare*. HEINS.

6. *Vela colorati qualia Seres habent* *Vela* pro vestibus aricis dici

Vel pede quod gracili deducit aranea filum,
 Quum leve deserta sub trabe nectit opus?
 Nec tamen ater erat, nec erat tamen aureus illis:
 Sed, quamvis neuter, mixtus uterque color.
 Qualem clivosae madidis in vallibus Idae
 Ardua derepta cortice cedrus habet.
 Adde, quod et dociles, et centum flexibus apti,

eleganter posse non puto, licet illae fluxae essent et laxae. Quare putem hic repetendam vocem 'ex sequenti versu *filu*, quae passim a poetis Seribus adscribuntur. BYRM. — *Vela* hic pro vellera ponuntur, seu lana mollis, qua canere Aethiopum nemora canit Virg. Georg. II, 120; et quam ipse vellera proxime subsequenti versu nominat. Hanc vero quasi lanuginem, arborum foliis inhaerentem, populorum primi Seres in fila duxerunt, intexeruntque in pannos, unde vestes illae tenuissimae, « quibus, ut ait Solinus, ostentare potius corpora, quam vestire, foeminae persuasit luxuriae libido. » *Colorati* autem *Seres*, quia ludis fuitimi, qui uinia solis vicinitate combusti nigrescentem inde colorem traxerunt.

7. *Vel pede quod gracili deducit aranea filum*) *Fragili*, in altero Mediceo; unde *facili* coniciebat Hein-
 sius. *Producit*, Sarravii; frustra; nam *gracilis* et *deducere* propria in hac re verba, ut et in laudicio pael-
 larum. Propert. IV, Eleg. 3, 33:

Et Tyria in radios vellera ducta suos.

Et ad hanc adducta illa Virgilii in *Calice* comparatio:

Lusinus, Octavi, gracili modulante Thalia,
 Atque araneoli tenuem formavimus orum.

Vt enim aranea tenuem orum, id est *filum*, quod orditur, *tenu* format *pede gracili*, ita nos *gracili* Musa lu-

simus; nam et *deducere carmen*, quo Noster I Metam. 4, et alibi saepe utitur, deducta hinc metaphora, dictum. BYRM.

8. *Nectit opus*) *Texit* vel *novit* malebat olim Heinsius; deinde quum in Ambrosiano reperisset *figit*, illud praetulit; et ita codex Donsae.

9. *Nec tamen ater erat etc.* Ita Bathylli comas Anacreon pingi vult Od. 29:

Αἰνὰνός τις κίχρη, κίχρη,
 Τὰ μὲν ἰσθδερ, μὲνινος,
 Τὰ δ' ἰσθδερ, δίδωκε.

— *Nec erat color aureus ille*, Puta-
 neus et quidam alii, *neque erat tamen aureus ille*: nonnulli, *nec erat tamen aureus illis*: utrumque bene.

10. *Illis mixtus uterque color*. Qui medius nigrum inter et fulvum, quasi et rutilo nigrescit: colorem nostri *chaitai* nominant.

12. *Derepto cortice*) *Derepto* Puta-
 neus. Sed optim. Palat. *directa*
cortice. Lego igitur *derepta* etc. nam
 Nostro ea vox ut plurimum foemini
 est generis, de qua ad Metamorph.
 IV, 375, dicitur. H. — *Cedrus*. Ce-
 drum in Ida nasci nusquam alibi legi.
 Marius de Ida Cretensi videtur hic
 suspicari, quia Plinius Cedrum in
 Creta nasci ait: sed per Idam, sim-
 pliciter positam, fere semper Phry-
 gium montem poetae intelligunt. B.

13. *Et dociles*. Tres libri, *faciles*;
 duo, *fragiles*: sed nihil multa. Claud.

Et tibi nullius causa doloris erant. .
 Non acus abruptit, non vallis pectinis illos: 15
 Ornatrix tuto corpore semper erat.
 Ante meos oculos saepe est ornata; nec unquam
 Brachia derepta saucia fecit acu.
 Saepe etiam, nondum digestis mane capillis,
 Purpureo iacuit semisupina toro: 20
 Tum quoque erat neglecta dèceus: ut Thracia Bacche,

de Rapt. II, 30: *Indociles errare comas*: id est passas, sparsas, quae in cincinnos flecti non erant adinetæ. IDEM.

15. *Non vallis pectinis*. Survis et elegans *periphrasis*, pro *pecten* ipsam. Ut enim in *vallio* palus palum, sic in pectinis ordine dentem dens subsequitur. — *Non vallis pectinis*. *Vallus* legit ex codice Arondelian. qui Pirckmeri olim fuit, in Observationibus Gronovius; ut et *Metam.* VIII, 286: *Stantque velut vallus setae*.

16. *Ornatrix tuto corpore semper erat*. Notata hoc dignum sane in puellae laudem. Non enim raro accidebat, ut si quid peccaret cincinnus vel anulus, flecti indocilis, in miseram ornatricem fureus domina debaccharetur; et, derepta quam tenebat acu, ipsius mammas et brachia perpungeret. Rem amare, ut solet, Iuv. describit Sat. VI, 490:

Disponit crinem, laceratis ipsa capillis,
 Nuda humeros Psecae infelix, undique
 mamillis.

Altior hic quare cincinnus? Taurea punit
 Continuo flosi crimen facinoræ capilli.
 Quid Psecae admisit? quænam est hic culpa
 puellas,
 Si tibi displicuit natus? etc.

17. *Ante meos oculos saepe est ornata*. Etiam hic sit subita transitio a persona in personam. Itaque ut in su-

periore Elegia versus quosdam abundare diximus, ita hic reliquos desiderare possis: nam alias Ovidianum non est, tam subito et quasi ex abrupto figuram orationis convertere. Adde quod et nominativus substantivi, sive suppositi, desideratur, quem inquit: *Ante meos oculos saepe est ornata* etc., ut possis de alia, quam ad quam hactenus sermo factus est, verbum *ornari*, et quæ sequuntur, intelligere. MICVI.

18. *Brachia derepta saucia fecit acu*. Iam supra monimus *derepta* legi in optimo Puteaneo; sed quia paulo ante *derepta cortice* habuimus, minus hoc loco id verbi nunc placet. Nonnulli, *directa acu*. Puto, *correpta acu*. Sed et *brachia fixit*, pro *fecit*, scribendum, vel invitis membranis:

Brachia correpta saucia fixit acu.

Ecce lucum prorsus similem lib. III Artis Anatoriae 239:

Tota sit ornatrix: odi, quæ sauciat ora
 Vagulum, et rapta brachia fixit acu. H.

19. *Nondum digestis*. Id est sparsis et passis. Martial. III, Ep. 63, 3:

Bellus homo est, flexos qui digerit ordines
 crinos.

21. *Vt Thracia Bacche*) *Thracia* Puteaneus; recte: proxime verum duo Vaticani, in quibus *tetrica* et *terrila*. HEINS.

Quum temere in viridi gramine lassa iacet.
 Quum graciles essent tamen, et lanuginis instar;
 Heu mala vexatae quanta tulere comae!
 Quam se praebuerunt ferro patienter et igni;
 Vt fieret torto nexilis orbe sinus!
 Clamabam: Scelus est, istos scelus urere crines!
 Sponte decent: capiti ferrea parce tuo.
 Vim procul hinc remove; non est qui debeat uri;
 Erudit admotas ipse capillus acus.
 Formosae periire comae, quas vellet Apollo,
 Quas vellet capiti Bacchus inesse suo.
 Illis contulerim, quas quondam nuda Dione

22. *Temere.* Horat. II, Od. 2, 3:

Cur non sub alta vel Platano vel hac
 Finu lassantes sic temere, DOVA.

23. *Quum graciles essent tamen.* Non satisfaciunt numeri. Surrayianus et Valicimus unus, *tanquam lanuginis*. Mentelivnus tantum, cum uno Mediceo: unus meus, cum et *lanuginis*. Excerpta Iureti, tamen et sunt *luminis instar*. Puto scribeudum:

Tam graciles levesque tamen lanuginis
 instar.

An teretesque tamen, ut apud Nonium in iactare? HEINS. Teretes digitos, aures, collam, pedes, diei patior: sed crines quis teretes vocavit unquam, qui tenuitate sua ita dici vix merentur? BYAM.

24. *Heu male*) Mala omnino legendum est, ut in MSS. ut sit, *quanta mala*. MAN.

26. *Nexilis orbe sinus*) *Flexilis*, multi ex scriptis: quod rectius videtur. Valer. Flaccus V, 589:

Cui chlamys et molta spirat coma flexilis
 aura.

Marial. X, Epigr. 65, 6:

Tu flectis nitidus coma vagaria,

OVID. Oper. Tom. II.

29. *Non est.* Non is capillus, qui debeat uri.

30. *Erudit admotas ipse capillus acus.* Adeo flexibilis, ut admota tantum acu, in orbem se docilis inflecteret; unde nihil ferro vel igne opus erat, qui erudirent, quum ipse, ut ita dicam, erudiret.

31. *Formosae periire comae, quas vellet Apollo etc.* Quas portet, optimus Plinius. Lego *quas optet*.

33. *Contulerim.* Comparaverim; ut apud Iuvenalem Sat. I, 105:

... Sed quinque tabernae
 Quadringente parant: quid confers purpura
 maior
 Optandum! si etc.

— *Quas quondam nuda Dione pingitur etc.* Insignem Veneris e mari emergentis tabulam ab Apelle depictam indicat, de qua Plin. XXXV, 10. Exstant en de re in Anthol. Planud. IV, cap. 12, Epigrammata quinque, quorum lepidissimum, quod est Antipatri Sicionii, ultro hic sese offert: Τὴν ἀνδρῶν ἀπὸ πτυχῶν ἔπει δαλάρως

Κύπρις, Ἀχιλλεύς μύχθον ἔπει γυναικί,

E

Pingitur humenti sustinuisse manu.
 Quid male compositos quereris periisse capillos? 33
 Quid speculum moesta ponis inepta manu?
 Non bene consuetis a te spectaris ocellis:
 Ut placeas, debes immemor esse tui.
 Non te cantatae laeserunt pellicis herbae;
 Non anus Haemonia perfida lavit aqua. 40
 Nec tibi vis morbi nocuit; procul omen abesto,
 Nec minuit densas invida lingua comas.
 Facta manu culpaque tua dispendia sentis:
 Ipsa dabas capiti mixta venena tuo.
 Nunc tibi captivos mittet Germania crines: 46
 Culta triumphatae munere gentis eris.

Οἱ χεῖρ συμμέσσηται διέβριχεν ἴδεναι
 χεῖτεν,

Εὐδαίμων νοτίρην ἀγρόν ἀπὸ ἀνδράκων.
 Ἀνταί ὅς τις ἰρίσεναι Ἀθηνῶν τε καὶ Ἡρᾶ,
 Οὐκ ἔτι ἐνι μαρτύρσι εἰς ἔργον ἰσχυρόν.

35. *Quid male compositus.* Non damno hanc lectionem: libri tamen meliores cum Putaneo, *dispositos capillos*. Pont. III, Eleg. 3, 16:

Nec bene dispositas comas, ut ante, comas.

Tibul. I, Eleg. 10, 10:

Saepeque motitis disposuisse comas.

Et Eleg. 9, 67:

Tunc putas illam pro te disponere crines!
 HALINS.

36. *Quid speculum moesta etc.* Non frangit morosa speculum, sed moesta ponit; *neq. opta* longius sese in illo inspicere, ut quae damnum crederet irreparabile.

40. *Non anus Haemonia perfida lavit aqua.* Cuiusmodi de aqua magica sive avernali, vel stygia, ut passim poëtae vocant, qua utebantur magae in nefuriis suis sacris, et qua res aspergere, quibus nocere volebant, passim dicuntur.

45. *Captivos mittet Germania crines.* Metonymice, pro *crines* e Germanis recens domitis detonsos. Vulgare poëtis quae personarum sunt, ad res ipsas transferre. Vel in Epistola Horatius II, 1, 193:

Captivum portatur abur, captiva Carinthus.

46. *Culta triumphatae.* Male Puteanens aliique complures. *Tota*: hae duae voces frequenter in libris antiquis confunduntur. Sic apud Martial. scribendum lib. IX, Epigram. 18, de coma Earchi:

*Addit et stitidum sacerdotis crinibus orbem,
 Quo felix facies iudice culta iuit.*

Quum in optimo Thunaeo codice *tuta* legatur: vulgati *tota*: frigide. Sic *colere* pro ornare, Art. Amat. III, 225:

Tu quoque dum coleris, non te dormire putemas.

Idem Martinis XIV, Ep. 26:

Captivis poteris cultior esse comis. H. *Pulchra*, Sarravii codex. De crinibus Germanorum vide nostram editionem ad Tacit. Germ. cap. 4.

O quam saepe, comas aliquo mirante, rubebis;

Et dices: Emta nunc ego merce probor!

Nescio quam pro me laudat nunc iste Sygambram;

Fama tamen, memini, quum fuit ista mei.

Me miserum! lacrymas male continet; oraue dextra

Protegit, ingenuas picta rubore genas!

Sustinet antiquos gremio spectare capillos,

47. *O quam saepe, comas aliquo mirante, rubebis!* Comas intelligit fictitias, quas pro nativis quas deciderant, coacta fuerat substituere. — *Rubebis!* quia scilicet capillamentis vel comis adpositis uti quidem solebant mulieres romanae, et postea ipsi viri, sed clanculum, et quum ab obviis nolent agnoscere. Sic de Messalina Iovem. Sat. VI, 120: *nigrum flavo crinem abscondente galero*. Et Suet. de Caligula c. 11, qui «*ganens atque adulteris capillamento celatus, et veste longa, noctibus obiret.*» Sed illud ornamentum, vel potius *personamenti* genus, meretricibus a matronis derelinquebatur; nec quid contra probant statuere medietas, quarum comae, marmorae licet, tolli poterant, et ad arbitrium reponi. — *O quam saepe, comas aliquo etc.* *O quam saepe aliquo crinem*, codex Dousae, Vaticanus et duo Moreti. *Aliqua Palatinus. Aliquo vultum mirante*, alter Moreti.

48. *Emta merce probor.* Faciunt ut lauder externi capilli; sicque laudatam pudet laudis alienae.

49. *Nunc igitur.* Vetus et melior lectio est, *nunc iste*. MAR. — *Sicambram*. Sarravianus *Sycambram*. Puttenius *Sygambram*, quae vera scriptura. Sic et in Claudiani veterissimo codice scribebatur. Ptolemaeo *Συγαμπρῶν*, Straboni sunt. Sic et

Consolatione ad Liviam legendum 17; ubi vid. quid ex Cluverio adduximus.

50. *Ista mea*) *Mei*, rectius tres scripti. Neapolitanus *Forma*, ut et Regius. Forte:

Forma tamen memini quam fuit ista meis.

Nimirum comis: quod praecenserat.

51. *Me miserum! lacrymas male continet.* Se ipsam inuasit, quod durior sermo puellae lacrymas elicerit, et silentem solari festinat, oblata spe damni facile reparabilis, et comae nativae, fictitiam quae mox excipiat. Nec mirum certe quod tantopere doleat puella, quae capillos amiserit; nam ut Apul. verbis utar: «*Si cui libet eximiae pulcherrimaeque foeminae caput capillo spoliaveris, et faciem nativa specie nudaveris, licet illa coelo deiecta, mari edita, fluctibus educata; licet, inquam, Venus ipsa fuerit, licet omni Gratiarum choro stipata, et tota Cupidinum populo comitata, et balteo suo cincta, placere non poterit, ne Vulcanosuo.*»

52. *Picta rubore*) *Tincta*, Moreti.

53. *Spectare capillos.* Legitur in quibusdam quoque, *spectatque capillos*; recte utrumque. MAR. *Spectare* sex scripti cum Excerptis Iureti; ea scriptura placet. Sic *sustinet* in Metam. IV, 446; et VI, 563:

Sustinet ad Proenon post talia facta reverti.
HABES.

Hei mihi! non illo munera digna loco!
Collige cum vultu mentem; reparabile damnum est: 55
Postmodo nativa conspiciere coma.

ELEGIA XV

IN ILLOS QVI POETICAE ARTIS LAVDEM ET STUDIVM DETRACTABANT

uid mihi, Livor edax, ignavos obiciis annos,
Ingenique vocas carmen inertis opus?
Non me more patrum, dum strenua sustinet aetas,
Praemia militiae pulverulenta sequi?
Nec me verbosas leges ediscere? nec me
Ingrato vocem prostituisse foro?
Mortale est, quod quaeris, opus: mihi fama perennis
Quaeritur, in toto semper ut orbe canar.

54. *Non illo munera digna loco!*
Et recte quidem; non enim is erat
locus, quem capilli occuparent.

55. *Collige*) *Corrige*, Barber. et
Palat. tertius.

56. *Conspiciere*. Mallem *conspiciare*,
ut sit momentis; damnum ait esse re-
parabile, si modo postea a tingendis
comis abtineat, et velit conspici *na-*
tiva coma. Verum, *soluta luctus*
exigua ingentis!

ELEGIA XV

1. *Livor edax*. Imitatus Seneca in
Hippolyto 493: *Edaxque livor dente*
degeneri petit. Et Mart. XI, 34: *I*
nunc livor edax. BYRN.

3. *Non me more patrum etc.* *Ver-*
bosas leges. Sic Cicero pro Muraena
14, ubi Iurisconsultorum disciplinam
exagitat: *Pellatur e medio non solum*
ista vestra verbosa simulatio pruden-
tiae.

5. *Ediscere*) *Addiscere*, alter Po-
litiani: male. Respicit ad discipli-
nam Romanorum, quae exigebat, ut
ingenui pueri leges et tabularum, ut
carmen necessarium, edicerent. Vid.
Cicer. II de legib. 23. Hoc vero sem-
per, ut negotium ingratum et mole-
stiarum plenum, deprecabantur, ele-
mentem vitam et otium secuti. BYRN.

6. *Ingrato vocem prostituisse foro*.
Quantum ipsi, vel a puero, studium
forense displicuerit, candide non se-
mel Ovidius, sed in primis Trist. IV,
Eleg. 10, testatus est. Hinc voces illae
ingratum forum et prostituisse, quod
meretricium est, quae, mercede pacta,
sui copiam obvio cuilibet faciunt.

7. *Mortale est, quod quaeris, opus*.
Perennem, quam sibi promittit e li-
teris famam, periturae laudi com-
parat, quae militiae et fori labores
compensat.

Vivet Maeonides, Tenedos dum stabit et Ide,
 Dum rapidas Simois in mare volvet aquas.
 Vivet et Ascræus, dum mustis uva lumbet,
 Dum cadet incurva falce resecta Ceres.
 Battiades semper toto cantabitur orbe;
 Quamvis ingenio non valet, arte valet.
 Nulla Sophocleo veniet iactura cothurno.
 Cum Sole et Luna semper Aratus erit.

10

15

9. *Vivet Maeonides etc.* « Vt Aratus ab Iove (in Διὶ ἀρχόμενος) incipiendum putat, ita nos rite coepturi ab Homero videmur. Hic enim (quemadmodum ex Ocerone dicit ipse omnium vim fontiumque cursus initium capere) omnibus eloquentiæ partibus exemplum et ertum dedit. Hunc nemo in magnis sublimitate, in parvis proprietate superaverit. Idem laetus ac pressus, iucundus et gravis; tum capia, tum brevitate mirabilis; nec poetica modis, sed oratoria virtute eminentissimus. » Quint. Inst. Orat. X, 1.

11. *Vivet et Ascræus.* Hesiodus, sic dictus, nam quod ex Ascræa, Boeotiae oppido, natus, nam Camæus fuit, sed quod ibi educatus: Homero fere coequalis. Multa scripsisse testantur veteres, quæ nobis tempus invidit; pepercit tamen carminibus, quæ inscribuntur, *Opera et Dies*, *Theogonia* et *Scutum Herculis*. Raro Hesiodum *assurgere* ait Quintil. l. c. sed ei palmam dat in illa *medin dicenda* genere. — *Mustis.* Servius ad Virg. II Georg. 7: « *Mustum* tantum singulari dicimus, sicut et vinum, licet Ovidius abusive *musta* dixerit: sed hoc ille plus fecit, quod et *mustis* dicit: quum (ut diximus) de his nominibus tres tantum casus usurpari consueverint. » Vsus et Tibullus, et alii.

12. *Ceres*) *Seges*, Putreus et alii plurimi: male. Catal. Pith. pag. 35:

Hic gaudet curva falce resecta Ceres.
 Senec. Theb. 371:

Et tertis iam falce decubuit Ceres.

Furva resecta dixit Fast. II, 520. II.

13. *Battiades semper etc.* Callimachus, Batti filius. Elegos scripserat, qui perierunt: supersunt *Hymni*, in quibus habilem ac potius carminis artificem, quam poetam ingeniosum præstitit. Merito igitur noster:

Quamvis ingenio non valet, arte valet.

Quod verius forsitan de Elegis, quæ imprimis spectat hic Ovidius. — *Battiades.* Non Batti filius, sed Cyrenæicus, ab Aristæo, sive Battio, conditore Cyrenarum. Alii ex alio Batto, ex posteris forte prioris Batti, natum Callimachum volunt. Vid. illustrem Spanhem. ad Callimach. Hymn. Apol. 65. Bvæm.

16. *Cum Sole et Luna.* Hæc non tantum apte Arato, quia Astronomica scripsit, accommodantur; sed etiam quia erant symbola æternitatis; ut ita in nummis conspici docuit Tristatus tom. I Comm. Hist. pag. 381. Id. — *Semper Aratus erit.* Græce scripsit de Astronomia carmen, quod magno in pretio apud veteres fuit, quamvis de eo Quintil. l. c.: « Arati materia motu caret, ut in qua nulla varietas.

Dum fallax servus, durus pater, improba lena
 Vivent, dum meretrix blanda, Menandros erit.
 Ennius arte carens, animosique Accius oris,
 Casurum nullo tempore nomen habent.
 Varronem primamque ratem quae nesciat aetas,
 Aureaque Aesonio terga petita duci?
 Carmina sublimis tunc sunt peritura Lucreti,
 Exitio terras quum dabit una dies.

nullus affectus, nulla persona, nulla cuiusquam sit oratio: sufficit tamen operi, cui se parem credidit. » Neque hoc certe laus ultima! *Φαεινήρα* (hic enim operis titulus) latinitate et metrico sermone donarunt Cicero, Germanicus-Caesar et Festus Avienus: Gallico autem AL. G. PINGRÉ.

17. *Dum fallax servus, durus pater etc. Menandros erit.* « Qui vel unus, ait Quint., meo quidem iudicio, diligenter lectos, ad cuncta quae praecipimus, effluenda, sufficiat: ita omnem vitae imaginem expressit; tanta in eo inveniendi copia, et eloquendi facultas; ita est omnibus rebus, personis, affectibus accommodatos! »

18. *Blanda.* Ita Thaida Menand. describit Photarch. in Excerpt. apud Stobaeum Grotianis pag. 16. BRAN.

19. *Ennius arte carens.* Stylo pene poetico de illo poeta loquitur toties iam nobis citatus, nec satis unquam, Rhetor celeberrimus. « Ennium, inquit, sicut sacros vetustate lucos adoramus, in quibus gaudia et antiqua robora iam non tantum habent speciem, quantam religionem. » De Ennio iam Lucretius:

... Primus ameno

Destitit ex Helicone parvum fronde coronem
 Per gentes Italas.

Laudis hoc summum; est tamen quiddam quod aum apud posteros multo

magis commendet: gemmas e stercore Ennii legere Virgilius non deditus est. — *Animosi Accius oris.* Vel propter sublimitatem carminis, vel propter fiduciam sui, de qua sic Val. Max. III, c. 7, 11: « Is Sext. Iulio Caesari amplissimo et florentissimo viro in collegium poetarum venienti nunquam assurrexit: non maiestatis eius immemor, sed quod in comparatione communium studiorum aliquanto superiorem se esse confideret. Quapropter insolentiae criminis caruit: quia ibi voluminum, non imaginum certamina exercebantur. » *Animosum os est violentum;* vid. infr. ad lib. II, Eleg. 17, 7. Hinc atrocem vocat lib. II Trist. 359.

21. *Varronem primamque ratem.* Apollonii Rhodii *Argonautica* designat, quae latius versibus Varro Atacinus converterat, « interpres operis alieni non spernendus », in dicit Quintiliano.

23. *Sublimis.* An *sublimis* dici possit Lucretius, qui minime sublimi carmine, sed populari fere sermone Epicuri scita tradidit, dubito: nisi ad materiam a vulgo remotae sublimitatem respexerit; ut ita ardui quid in Lucretio Statium agnoscere notavit Barth. ad lib. II Silv. 7, 76: et ut a Quintil. X, 1, *difficilis* dicitur. B.

24. *Exitio terras quum dabit una dies*) *Ima dies* Scaliger, sed frustra.

Tityrus; et fruges, Aeneïaque arma legentur, 26
 Roma triumphati dum caput orbis erit.
 Donec erunt ignes arcusque Cupidinis arma,
 Discentur numeri, culte Tibulle, tui.
 Gallus et Hesperii, et Gallus notus Eois,
 Et sua cum Gallo nota Lycoris erit. 30
 Ergo, quum silices, quum dens patientis aratri
 Depereant aevo, carmina morte carent.
 Cedant carminibus reges, regumque triumphi:
 Cedat et auriferi ripa beata Tagi.
 Vilia miretur vulgus: mihi flavus Apollo 35

Ille Lucretii respexit Noster lib. V, 93:

Principio maria ex terras coelumque tuere
 Horum naturam triplicem, tria corpora,
 Memini,
 Tres species tam dissimiles, tria talia teste,
 Una dies dabit exitio,

Idem, eodem libro, vers. 997:

At non multa virum sub sigale millia ducta
 Una dies dabit exitio. HEINS.

25. *Tityrus*. Virgilii *Bucolica* significat. — *Et fruges*, meliores libri: et hoc rectius haud dubie, quo omne Georgicon argumentum est complexus; *fruges* enim et ad arborum foetus referebantur. Qui *segetes* reposuit, respiciebat initium Georgicon: *Quid faciat laetas segetes*, non recordatus illis solis materiem carminis georgici totam non esse complexum, sed alia subiunxisse ad rem requisita. HEINS.

26. *Orbis erit*) *Eris*, optimus Palatinus, et omnes Moreti, pro diversa lectione. IDEM.

28. *Discentur*. Ita legendum, quidquid codices obturbent, quorum multi dicuntur: nam pueri et puellae his carminibus imbuebantur. Sic puellis commend. Tib. III Art. 333:

Et teneri possis carmen legisse Propertii:
 Sive aliquid Galli, sive Tibulle, tuum.

29. *Notus Eois*. Ita I Art. 537:

Vesper et Eos avertere Lycuëda teneae.

Credo propter praefecturam, quam in Aegypto gesserat, quae ad Orientem. DORSA.

34. *Auriferi ripa beata Tagi*) *Benigna*, Puteaneus atque alii complures non contentendae notae: quod arripuit Salmasius ad Historiam Augustam: at mihi vulgata lectio minus probatur. *Benignum* enim pro fertili, *beatum* pro divite apud optimos auctores passim sumitur: quumquam et *benignum* sic sumi possit. HEINS. — *Benignam ripam*, iam Salmasius ex optimo codice restituit ad Capitol. Pertin. cap. 12: ita contra Senec. Hippol. 14:

... Super aequales

Labitur agros piger, et steriles
 Aene maligna radit arena.

Et ita *benignus ager* Alcinoi supra El. 10, 56. Retineo tamen *beatam*; nam non de fertilitate, sed de divitiis, quas aurum subministrat, agitur: ut *dives Tagus* Martial. X, 16: *aurifer* eodem XII, 3 et aliis. BYRN.

Pocula Castaliae plena ministret aquae;
 Sustineamque coma metuentem frigora myrtum;
 Atque a sollicito multus amante legar.
 Pascitur in vivis Livor: post fata quiescit,
 Quum suus ex merito quemque tuetur honos. 40
 Ergo etiam, quum me supremus adederit ignis,
 Vivam; parsque mei multa superstes erit.

36. *Castaliae aquae*. Ita scripsimus cum altero Politiani, quis fere semper Ovidius *plenum* cum genitivo construit. *Fast.* I, 474:

Ore dabat vero carmina plenus Del. HENR.

Vid. quoque *Art. Amat.* II, 316.

40. *Tunc suus ex merito quemque tuetur honor*. Meliores:

Quum satis ex merito quemque tuetur honos.

Sed et quum mox denno sequitur. H.

41. *Supremus adusserit ignis*) *Adederit* optime Putean. *Prop.* IV, *Eleg.* 7, 9:

Et solitum digito beryllen adederat ignis,
 Virgil. *Georg.* IV, 243:

... Saepe favos ignotas adedit
 Stellas.

Hinc et *ignis edax* passim poetis. *Adedendi* verbum et Columellae reddendum, ex optimis membranis, lib. II, cap. 10: *Vermes gignit, qui simul atque oscilla lupinorum adederunt, reliqua pars enasci non potest: vulgo ederunt.* HENR.

42. *Parsque mei multa superstes erit*. Lege ex utroque exempli. *Malfeian.*: *parsque mei magna etc.* CROZ. Ego certe libentius reciperem *pars multa*, quam *magna*: sed modo praecesserat *multus legar*; nisi ibi cum quibusdam codicibus *cultus legas*. *Multa pars*, ut Hor. III, *Od.* 30:

Non omnis moriar; multaque pars mei
 Vitabit Libitina.

P. OVIDII NASONIS

AMORVM

LIBER SECVNDVS

ELEGIA PRIMA

QVOD PRO GIGANTOMACHIA, QVAM INCHOAVERAT, AMORES SCRIBAT

Hoc quoque composui, Pelignis natus aquosis,
Ille ego nequitiae Naso poëta meae.
Hoc quoque iussit Amor; procul hinc, procul este severae:
Non estis teneris apta theatra modis.

1. *Hoc quoque.* Secundum hunc *Amorum* librum proprio signo notandum curat, ne quis illum sibi deinceps arrogaret, quod non inauditum, quo tempore ars nondam existeret, quae innumera eiusdem operis exemplaria simul ederet, et in perpetuum posset renovare. Inde mos fuit antiquis scriptoribus, tum Graecis, tum Latinis, ut in ipsa cuiusque operis fronte notam praefigerent, quae proprium ipsi vindicaret. — *Pelignis natus.* Medii Peligni Marsos inter et Marucinos; a Samnitibus quidem oriundi, sed origine, ut putabant, Illyrica.

2. *Ille ego nequitiae Naso poëta*

meae. Forte *tuae*, inquit Heinsius, ut lectorem adloquitur. Quod non ita temere coniectum putaverim: nam paulo post, 9 et 10, ipsam lectorem inducit poëta quaerentem,

... Quo ab indice doctus
Componit caecus late poëta *meus*!

3. *Hoc quoque iussit Amor.* Adhuc ad ea quae Amor ipsi, lib. I, Eleg. 1, 24, dictitaret:

Quodque canas, vates, accipe, dialt, opus.

— *Procul este severae.* De puellis agitur malim etiam *procul ite*, quod estis sequatur versu proximo, Heins. *Severae* etiam Francof. habet.

4. *Non estis teneris apta theatra*

Me legat in sponsi facie non frigida virgo , 5
 Et rudis ignoto tactus amore puer.
 Atque aliquis iuvenum , quo nunc ego , saucius arcu ,
 Agnoscat flammae conscia signa suae;
 Miratusque diu , quo , dicat , ab indice doctus
 Composuit casus iste poeta meos ? 10
 Ausus eram , memini , coelestia dicere bella ,
 Centimanumque Gygen ; et satis oris erat :
 Quum male se Tellus ulta est , ingestaque Olympo
 Ardua devexum Pelion Ossa tulit.
 In manibus nimbos , et cum Iove fulmen habebam , 15

modis. Metonymice *theatra* , pro spectatoribus ipsis ponit. Monet igitur puellas , ne , quos describit , ludis assideant spectatrices , utpote qui molliores et lasciviores : simplicius , ne versus legant amatorios.

5. *In sponsi facie*) *Faciem* , duo Moreti , ut dictum sit , quomodo apud Terent. Adelph. II , Sc. 6 , 5.

12. *Centimanumque Gygen.* Certe unus Palatinus *Giam* : alii plures , *Gygam*. Rottendorph. *Giam*. Apollodorus initio Bibliothecae : *Οὐρανὸς ἀπύκτος τὸν αὐτοῖς ἰδρυμένον Νέεον γῆρας δὲ τῶν ἑταίρων ἀπύκτους τὸς Εὐαγγέλιους ἀποκαταστήσας* , *Βασίλειον* , *Γῆν* , *Κίρρον*. Sed quum caeteri auctores , Hesiodus nempe in Theogonia , eiusque ac Apollonii Rhodii Scholiastes , Palaeophatus , auctor Etymologici in *Ταυτονομίῃ* , et alii , *Γῆν* appellant , Hygius etiam *Gyges* sit , Apollodorum potius ex his sursum dandum , quam hos ex Apollodoro , parum abest quin censeam. — *Et satis oris erat.* Non imparem se heroici carminis sustinendae uoli fatetur ; et probavit quidem multis in locis exquisitissimum Metamorph. opus ,

... Ingenium atque os
 Magnus sonaturum , (Hor.)

Ovidio non defuisse ; probant et *Mela* , iudice Quintiliano.

13-14. *Ingestaque Olympo ardua devexum* etc. Dicuntur iidem Metamorph. I , 153 :

Atque congestos struximus ad sidera montes.
 Sed quanto felicius et ore grandiori
 Virgil. Georg. I , 281 :

Ter sunt conati imponere Pelio Ossam
 Scilicet , atque Ossae frondosum involvere
 Olympum.

— Libri quatuor et prima editio , *congesta* , sed *ingesta* recte se habet. Met. V , 346 :

Varia Giganteis ingesta est insula membris.

Et XIV Metam. 1 ex MSS. :

Itaque Giganteis ingestam fœcibus Aetnae ,
 ubi *iniectam* alii , ut hic quoque Moreti unus. BVM.

15. *In manibus nimbos et cum Iove fulmen habebam.* Recte. Neque aliter Puteaneus , nisi quod in illo vox *nimbos desideratur* , unde natus error. Caeteri codices , *Iupiter in manibus* : quod multo quidem dulcius sonat : duo praeterea habebat : unus Moreti , habenti : optime , refer ad sequentis :

Quod bene pro coelo mitteret ille suo ;
Clausit amica fores: ego cum Iove fulmen omisi.

Excidit ingenio Iupiter ipse meo.

Iupiter, ignoscas: nil me tua tela iuvabant.

Clausa tuo maius ianua fulmen erat.

Blanditias elegosque leves, mea tela, resumsi;

Mollierunt duras lenia verba fores.

Carmina sanguineae deducunt cornua Lunae;

Et revocant niveos Solis euntis equos.

Carmine dissiliunt, abruptis faucibus, angues,

Inque suos fontes versa recurrit aqua.

In manibus nimbos si cum Iove fulmen
habenti

Clausit amica fores.

Ita *nimbiferum ignem* vocat fulmen
Pont. IV, 8, 60: ut recte meliores
scripti:

Sic effectus coelestia regna Gigantae
Ad Styge nimbifero vindicta igne datas.

Nam vulgati, *nubifero igne*: perperam.

HEINS. Recte Heinsius: *nimbos* enim
cum fulmine saepe poëtae coniungunt,
quia ex nimbis Iupiter torquere solet.
Virgil. I Georg. 238:

Ipsa pater media nimborum in nocte cornuta
Fulmina molitur destra.

Et Lucret. VI, 399, nunquam *puro*
coelo iacere fulmen dicit. BARN.

16. Quod bene pro coelo mitteret
ille suo. Pro coelo suo, quod ipsi in
potestatem cesserat. Sic quoque Met.
I, 274:

Nez coelo contenta suo est Iovis ira...

17. Clausit amica fores. Terrebat
quippe puellam rutes qui *nimbos in*
manibus, et ipsum Iovem cum *ful-*
mine habebat: uno fere quoque versu
esset nobis sistendum, si quidquid
leporis, veneris quidquid in venu-
stissimo poëta occurrit, notandum
susciperemus. Quem vero fallant e
lectoribus nostris? — *Fulmen omisi*.

Fulmen amisi, Putreaneus a manu
prima; sed emendatum *fulmina*
misi, quomodo multi ex nostris, *mit-*
tere pro *omittere*: libri sex, et cum.
Forte, *en cum Iove*. H. — Ego codi-
cum Ciofani, et Aldinae, Micellianae
et Bersmannianae Editionum fidem
sequor, *fulmen omisi*: quum quia
praecedenti versus *fulmen* est, quod hic
non recte in *fulmina* transire videtur;
tum praecipue, ut ambiguitas vite-
tur, quia *fulmina mittere* sollemnis
est locutio, pro iacere, ex coelo de-
mittere, et hoc poëtae menti repu-
gnat: *omittere* vero proprie est de
manibus demittere. Senec. Agamemnu.
241:

Proinde *omisi* regimen e manibus meis. B.

19. Nil me tua tela iuvabant) *Ver-*
ba, Putreaneus, Palatius optimus,
Neapol. Arondel. et quinque alii: re-
liqui *bella*. HEINS. *Tua facta*, codex
Dousae.

23. Carmina sanguineae..... Lunae.
Quae scilicet *sanguineum* hunc colo-
rem vi carminum magica contraxerat.

24. Niveos. Francius malebat ni-
tidos: duo libri Heinsii, *niveos car-*
mina Solis equos.

Carminibus cessere fores; insertaque posti,
 Quamvis robur erat, carmine victa sera est.
 Quid mihi profuerit velox cantatus Achilles?
 Quid pro me Atrides alter et alter agant? 30
 Quique tot errando, quot bello, perdidit annos?
 Raptus et Haemoniis flebilis Hector equis?
 At, facie tenerae laudata saepe puellae,
 Ad vatem, pretium carminis, ipsa venit.
 Magna datur merces: heroum clara valete 35
 Nomina: non apta est gratia vestra mihi.
 Ad mea formosae vultus adhibete puellae
 Carmina, purpureus quae mihi dictat Amor.

28. *Quamvis robur erat*) *Quamvis* robuerat Neapolitanus. Puto scribendum, *Quamvis roboreo*, nimirum *posti*. *Iniunctaque posti* ex vestigiis veterum librorum ad haec, malebat Gebhardus, cui ego adsensum praebere non possum, quum nostri meliores stent pro recepta lectione.

31. *Quique tot errando, quot bello*. Vlixes, qui postquam decem annos ante Troiam consumserit, decem quoque errando perdidit, priusquam lares paternos reviseret.

33. *At facies teneras ut laudata est*

saepe puellae. Versus duriter habitus a librariis: ut et est absunt a prima editione et melioribus scriptis. Quantilli negotii erat veram inde lectionem nobis reddidisse, hoc modo:

At facie tenerae laudata saepe puellae. Certe Neapolitanus et Arundelianus, *tenerae laudatae saepe puellae*: alii nonnulli, *laudataque*. HEINS.

35. *Heroum clara valete nomina*. Respicit illa Anacreont. Ode 1:

Χαίρεις δακρυλὸν ἔρπον
 Ἡρώε' ἃ δάμα γὰρ
 Μόριος ἱππεύς ἔδει.

ELEGIA II

AD BAGOEN QVENDAM, EYNYCHYM, VT ADITVM AD DOMINAM QVAM
SERVABAT, PRAEBEAT OVIDIO FACILEM

Quem penes est dominam servandi cura, Bagoë,
Dum perago tecum pauca, sed apta, vaca.
Hesterna vidi spatiantem luce puellam,
Illa, quae Danaï porticus agmen habet.
Protinus, ut placuit, inisi, scriptoque rogavi. 5
Rescripsit trepida, *non licet*, illa manu.
Et, cur *non liceat*, quaerenti reddita causa est;
Quod nimium dominae cura molesta tua est.
Si sapis, o custos, odium, mihi crede, mereri
Desine: quem metuit quisque, perisse cupit. 10

1. *Bagoë*. In Barberino codice erat glossa, *lingua Persica dicitur Spado*: et ita apud Curtium saepe occurrit. *Bagoë* vero a Latinis etiam dicitur pro *Bagoë*. *Bagoë* dicitur a Sulpic. Sever. II Hist. 14 et 16; Plin XIII, 4: « De palnis clarissimae omnium, quae regias appellavere ab honore, quoniam regibus tantum Persidis scrupulantur, Babylone natae uno in horto *Bagoë*, ita cuius vocant Spadones, qui apud eos etiam regnare. » BYRN. — Recte quidem regnare: Eunuchis enim gravissimarum rerum tractatio credebatur. Apud Pharaones praepositus pincernis et pistorum magister Eunuchi fuerunt: Hermotimus apud Xersem in summo honore est habitus; et nihil non potuit et *Bagoë* apud Alexandrum, teste Curt. X. Quis vero nescit quanta et quam insolenti gratia usus et abusus Narcissus fuerit, Gaudio et Ne-

rone imperantibus, qui et Eunuchus, ut constat e veteri Iuvenalis scholiaste, ad Sat. XIV sub finem? Nec minus etiam nunc in anlis Asiaticis valet, qui dux Eunuchorum.

4. *Illa, quae Danaï porticus agmen habet*. Porticum Apollinis Palatini intelligit, ubi stabant quinquaginta Danaïdum imagines.

5. *Scriptoque rogavi*. Sic Putaneus et alii ex melioribus: nonnulli tamen, *misso scriptoque*. HEINS.

8. *Quod nimium dominae cura molesta tua est*. Causae scribendum, *tuae es*. Tò est enim inconiuncte duriterque geminatur hoc disticho. II.

10. *Quem metuit quisque, perisse cupit*. Legitur et *perire* in quodam exemplari: sed mihi probabilior est prima lectio, tum quia vetustior, et maior praeterito tempore exprimitur affectus metuentis, qui iam *perisse* cupit, *quem metuit*: tum quia hoc

Vir quoque non sapiens: quid enim servare laboret,
 Vnde nihil, quamvis non tueare, perit?
 Sed gerat ille suo morem furiosus amor;
 Et castum, multis quod placet, esse putet.
 Huic furtiva tuo libertas munere detur;
 Quam dederis illi, reddat ut illa tibi.
 Consciis esse velis: domina est obnoxia servo.
 Consciis esse times: dissimulare licet.
 Scripta leget secum: matrem misisse putato.
 Venerit ignotus: postmodo notus eat.
 Ibit ad adfectam, quae non languebit, amicam
 Visere: iudiciis aegra sit illa tuis.
 Si faciet tarde, ne te mora longa fatiget,
 Imposita gremio stertere fronte potes.
 Nec tu, linigeram fieri quid possit ad Isin,

15

20

25

accepisse videtur Naso ex Ennii tra-
 goedia, unde Cicero illud carmen ad-
 fert, Offic. II, 7:

Quem metuant, odorant: quem quisque
 odit, peritose expetit. MANIVS.

12. *Vnde nihil perit.* Quae integra
 ipsi, licet non servet, servetur.

13. *Sed gerat ille suo morem fu-
 riosus amor.* De sponso semper agi-
 tur, quem furere dicit, seu amore,
 seu zelotypia: utrinque enim furor
 idem.

14. *Castum, multis quod placet,*
 meliores. H. Ita et Doussae codex. —
Esse putet. Vetus et verior lectio,
ipse putet: habet enim emplasim ipse,
 quasi diceret, stultus et insipiens:
 non alii hoc non putarent. MAN. In-
 nuat pudicam esse non posse, quae,
 quia formosissima est, multis placeat.
 Hinc illud Iuvenalis:

... Rara est adeo concordia formae,
 Atque pudicitiae! Sat. X, 295.

15. *Furtiva libertas.* Quam tibi,
 quum minime speraveris, et quasi

furtim donabit. Tuo munere. In officii
 vicem quod illi praestiteris, si quid
 de tua vigilantia remiseris.

21. *Ibit ut adfectam, quae non lan-
 guebit, amicam Viset; iudiciis aegra
 sit illa tuis.* Haec valde sunt mendosa.
 Scripti plerique, *Ibit ad adfectam*,
 vel *ad adfectam*, et postea *Viset* et *in-
 diciis*. Alter Pulemeus, *Viset* et *in-
 diciis*. Sarravianus cum quatuor aliis,
Visaque iudiciis. Scribe, ut admissi-
 mus:

Ibit ad adfectam, quae non languebit,
 amicam

Visere! iudiciis aegra sit illa tuis.

Ibit visere, est graccismus poetis, ma-
 xime Propertio, familiaris. H.

23. *Si faciet tarde.* Pro *Sacrifica-
 bit* explicabant Doussae et Beramanous,
 nota verbi significatione. Et fusi-
 us explicat, quod sequitur:

Nec tu, feri quid possit ad Isin,
 Quaesieris.

25. *Linigeram.* Quia eius sacerdo-
 tes linceis vestibus induti celebrabant;
 unde Mart. XII, Ep. 29, 19:

Quaesieris: nec tu curva theatra time.
 Conscius assiduos commissi tollet honores.
 Quis minor est autem, quam tacuisse, labor?
 Ille placet, versatque domum, neque verbera sentit:
 Ille potens: alii, sordida turba, iacent.

30

Lanigeri fagiunt calvi, sistrataque turba.

Tranquillus etiam de Othone: «Sacræ, inquit, etiam Isidis sæpe in lineas religiosasque veste propalam celebravit.» In quodam tamen codice legitur *Niligenam*: quæ lectio mihi non displicet: nam licet Io, quæ postea *Isis* dea facta est, Inachi fluvii Achæiae filia fuerit, tamen et quia in Aegypto apud Nilum pristinam formam recepit, ibique ab Aegyptiis colebatur, inde genita creditur. Quamquam et ad hoc faciat eorum opinio, qui dixerint Isidem Iovis Aegypti regis filiam fuisse, eandemque cum Cerere esse, ut Diodorus scribit. MAR. Codex Dousæ, *lanigeram*, cum hoc glossemate: «Lanigeram dicit, quia Sacerdotes Isidis deferebant flosculum lunæ supra caput suum, in honorem eius dene. — *Fieri quid possit ad Isin.* Cuius sacris ideo se Romanæ addicebant, quo licentius omni stuprorum generi, obtento religionis velo, indulgerent. De Casto Isidia omnia iam vulgata: Templum autem in Campo Martio, iuxta Ovide.

27. *Assiduus*. Perpetuos; ita omnino legendum est, non *assiduus*: inferius dicit etiam, *sic tibi semper honos*. MAR. Recte, licet priscæ editiones, *assiduus*. *Conscius commissi*, id est *criminis*, tollet assiduos honores: est vero locutio non obvia, *tollere honores*, pro capere, ferro; desumpta a frugibus, quas ex agris tollimus. B.

28. *Quis minor est autem*) *Est cautio* malim. Sic lib. II Art. Amat. 196:

Artis erunt cuncto mollia iussa meae.

At prima editio cum scriptis quibusdam, *unquam pro autem*. HEINA. *Est homini*, Moreti a manu prima. Vid. ad II Art. Amat. 603.

29. *Ille placet etc.* Enumeral, quos iam prædixit, *honores assiduos* admissi conscio, si tacuerit. — *Versatque domum*. Pro arbitrio totam familiam regit; agit reliquos servos, et iis imperat. Sunt qui pro arbitrio voluit interpretentur. Singularis admodum verbi huius *versare* efficacia. Cic. pro Cluent. 26: «Quam domus sue miserrimus et inanissimus tantum numerum positum videret, ad omnem malitiam et fraudem *versare* mentem suam coepit.» Virgil. Aen. IV, 630:

Atque animum nunc hoc castrum, nunc dividit illic,

In partesque capit varias, perque omnia versat.

Idem Aeneid. VIII, 617:

Illa Deas donis et tanta laetas honore

Expleri nequit, etc.

Mixtaturque, interque manus et brachia versat.

Vnde Propert. III, Eleg. 9, 1:

Quid mirare, meum al versat fœmina vitam!

Cicer. pro Muraena. 12, id aliis verbis *excutere*, et *in manibus iactare*, vocavit.

30. *Ille placet dominae; sordida turba, iacent*. Ita in quodam codice legitur: sed mihi magis placet vetusta lectio, *Ille potens dominae*, scilicet est: id est, qui apud dominam

Huic, verae ut lateant causae, finguntur inanes:

Atque ambo domini, quod probat una, probant.

Quum bene vir traxit vultum, rugasque coëgit,

Quod voluit fieri blanda puella, facit.

Sed tamen interdum tecum quoque iurgia nectat; 35

Et simulet lacrymas, carnificemque vocet.

Tu contra obüciens, quae tuto diluat illa,

In verum falso crimine deme fidem.

Sic tibi semper honos, sic alta pecunià crescet:

maxima potentia valet, ut quidquid voluerit, cogat ipsam facere. MAN. — Puterancus, Mentelianus, et Aron- del., *Ille potens*; alii, *sordida turba, iacent*. Quod eo sequitur Heins., quia placet iam praecesserat. — *Caelera turba*, quod vulgo legitur, ex obvia locutione apud Nostrium, a scribis repetitum est. Sed *sordida* opponitur melius *potenti*: cui recte etiam opponitur *iacere*, quod de homine, qui negligitur, et non potest consequi dignitatem, eleganter dixit Cic. III, de Off. 20: « C. Marius quum a spe consulatus longe abesset, et iam septimum annum iaceret. » BYAM.

31. *Huic, verae ut lateant, causae. Causas inanes*, id est falsas, fingit apud maritum servus, ne veras suscipietur, quamobrem uxor hoc vel illud egerit; hoc ierit aut illuc: ita ut ambobus aequè probetur, quod uni tantum fecisse placuit. Hinc quanta Bagouae honorum seges! Quae vero apud inferos manent supplicia, si commissam sibi dominam prodiderit! Sicque modo spe, terrore modo, dubitantem, quo velit, tentat adducere astutus nequitiae magister.

33. *Ambo domini*. Nihil hic variant codices. Marius explicat, puella et custos conscius; sed qua ratione eunuchus titulo domini communi cum

amica Ovidii insigniri possit, non video. Lego itaque:

Atque ambo domine, quod probat una, probant.

Coniuncta opera et ex compacto, marito uxor adultera et conscius eunuchus persuadent illud, quod puella voluerit. *Probare alicui elegans locutio*. Cic. I Verrin. 6: « Quum isti sermones huius modi dissipassent, tametsi probabatur nemini etc. » BYAM.

38. *In vero, falso crimine deme fidem*) *In verum* Puteanus: recte, si obüciens superiori versu reponas, pro obüciens, levi mutatione. *Et veri Sarrauius*: non male. Posset quoque refingi:

Tu contra obüciens, quae tuto diluat illa, I, veris falso crimine deme fidem.

Vel I, veram. HEINS. Quae ultima Heinsii coniectura posset ex Francofurt. codice firmari, qui habet, I, verum.

39. *Sic alta pecunia crescet*) *Sic alta peculia crescent*, optime Puteanus, cum eiusdem excerptis, et quinque alii codices; nisi quod Iureti excerpta, *sic orta peculia crescent*. Lego: *sic curta peculia crescent*: quomodo curtae res apud Horatium III, Od. 24:

Curtae necio quid semper abest rei.

Haec face, et exiguo tempore liber eris. 40
 Adspicis indicibus nexas per colla catenas:
 Squalidus orba fide pectora carcer habet.
 Quaerit aquas in aquis, et poma fugacia captat
 Tantalus: hoc illi garrula lingua dedit.
 Dum nimium servat custos Iunonijs Io, 45
 Ante suos annos occidit; illa Dea est.
 Vidi ego compedibus liventia crura gerentem,
 Vnde vir incestum scire coactus erat.
 Poena minor merito: nocuit mala lingua duobus.
 Vir doluit; famae damna puella tulit. 50
 Crede mihi; nulli sunt crimina grata marito;
 Nec quemquam, quamvis audiat illa, iuvant.
 Seu tepet, indicium securas perdis ad aures;
 Sive amat, officio fit miser ille tuo.
 Culpa nec ex facili, quamvis manifesta, probatur. 55
 Iudicis illa sui tuta favore venit.

et curtare rem, curta tabella, pro parva, in Fast. lib. II, 408:

Ille quantum fatis curta tabella fuit!

Peculia proprie servorum sunt, teste Festo: notum illud principis poetarum, Eclog. I, 33:

Nec spes libertatis erat, nec cura peculii.
H. N.

Ex vestigijs Puteausi et Iureti, cum quo facit Francofurtensis, melius legeretur, *arta peculia*, ut veteres scripsisse, non *arcta*, docet Broukh. ad Tibull. lib. I, Eleg. 5, 53. *Altus* natus et *artus* passim a librariis confusa. B. V. M.

40. *Haec face. etc.* Sana lectio est. *Face* pro *fac*, ut staret versus, posuit. Sicut in Epistola Phyllidis:

Phylli, face expectes Demophoonta tuum.

41. *Adspicis indicibus etc.* Tentat nunc custodem illorum exemplo de-

terrere, qui non servati silentii poenas, et gravissimas quidem dederunt. Quos inter Tantalum et Argum praecipuos adducit.

49. *Minor merito.* Heinsius edidit *merita*, ut prima editio habet; sed scripti stant pro *merito*: ita apud Claudian. II in Eutrop. 340: *Fama prius falso similis*, ubi etiam Heinsius, *fales*: ego nihil muto: ut nec apud Liv. I, 3: « Quis rem tam venterem pro certo asserimet? » non *pro certa*. B. V. M.

53. *Seu tepet etc.* *Securus* quippe quia frigidus, nec ita curat, quae uxor deliquerit. Si vero *amat*, coniugalibus furti *indiciis* avidè excipiet, et persequetur, exactor studiosus; sed quod illi praestabis *officium*, in te ipsum mox vertet, ut patet ex sequentibus.

56. *Venit*) *Manet*, Mentelii codex,

OVID. Oper. Tom. II.

F

Viderit ipse licet, credet tamen ipse neganti;

Damnabitque oculos, et sibi verba dabit.

Adspiciat dominae lacrymas; plorabit et ipse;

Et dicet, poenas garrulus iste dabit.

Quam dispar certamen inis! tibi verbera victo

Adsunt: in gremio iudicis illa sedet.

Non scelus adgredimur: non admiscenda cōmus

Toxica: non stricto fulminat ense manus.

Quaerimus, ut tuto per te possimus amare.

Quid precibus nostris mollius esse potest?

57. *Ille neganti*) Ipse quatuor libri, non inconcinna repetitione; nisi malis *illa neganti*. HELINS.

58. *Damnabitque oculos; et sibi verba dabit*. Se ipsum fallere conabitur; et quae viderit, non vidiſſe, ipse sibi persuadere. Usque adeo, vel in maritis, caecus amor et incredulus! Unde sequitur, ut totius irae aestus in miserum, qui crimen detulit, deferrescat:

... Poenas garrulus iste dabit.

61. *Quam dispar certamen inis etc.* Simili omnino argumentatione utitur Palaestrio, apud Plauti Militem Glor. Act. II, Sc. 3, 22, ut ab insimulando Philocomasio Scelerum deterreat:

Verum enim tu letam, si te Dii amant,
tamere haud tollas fabulam.

Tu nunc cruribus, capisque fraudem cap-
tisilem hinc creas.

Nam tibi iam, ut peres, paratum est do-
pliciter, nisi anprimis.

Tuum stultiloquium. . . . Primum etc.

Et pergit probare. — *Quid dispar. Quam dispar*, excerpta Inreti et Politiani cum uno Mediceo et Farno-

siano. Cur, tres libri, et Editio Gryphii et Margi Bersmanni. *Verbera iusto*, etiam Francofurtensis.

62. *Verbera victo adsunt*. Imminent, iam sunt parata; sed egregius multo adsunt. — *In gremio iudicis illa sedet*. Mira, quae praestat, arte contraria contrariis illustrandi, scite hic Noster opponit Bagena garrulitatis poenas dantem, non praesenti modo, quam ille prodidit, dominae, sed in ipso iudicis, id est mariti, gremio sedenti. Quod summum est ex una parte credulitatis; impudentiae vero ex altera.

64. *Non stricto fulminat ense manus*. Dixerat iam lib. I, El. 6, 33:

Non ego militibus venio comitatus et armis.

Sed poetice magis, quia figurate, ipsam hic manum nobis ostendit ense fulminantem. Certior nunquam victoriae Ovidius, quam quum ipsam se tentat superare: inferior vero saepius e certamine discedit, si cum Virgilio, Propert. aut Tiballo forte commiserit.

ELEGIA III

AD EYMOEN, QUI PRÆCIPIVS DVRIOR OBSTITERAT

Hei mihi, quod dominam, nec vir nec femina, servas;
 Mutua nec Veneris gaudia nosse potes!
 Qui primus pueris genitalia membra recidit,
 Vulnera, quae fecit, debuit ipse pati.
 Mollis in obsequium, facilisque rogantibus esses, 5
 Si tuus in quavis praetepuisset amor.
 Non tu natus equo, non fortibus utilis armis:
 Bellica non dextrae convenit hasta tuæ.
 Ista mares tractent; tu spes depone viriles:
 Sint tibi cum domina signa ferenda tua. 10
 Hanc imple meritis: huius tibi gratia prosit;
 Si careas illa, quis tuus usus erit?
 Est etiam facies, sunt apti lusibus anni.

1. *Hei mihi* etc. Elegiam hanc superiori Scaliger censebat adnectendam: frustra; patet enim e contextu novia Bagoën precibus poetam urgere, apud quem priores cesserant inutiles. — *Nec vir nec foemina*. Verbatum ex Euripide expressum, qui in Oreste, 1528:

*Οὐκ ἔγω γὰρ γυνὴ κτείνω, οὐδ' ἐν ἀνδράσιν
 εὖ γ' ἔσθ'.*

2. *Gaudia nosse*) *Ferre*, Neapolitanus et Doussæ excerpta. *Scire* in Palatino erat; sed ego nihil muto: respexit enim illa Lucr. IV, 1200:

Quod faceret nunquam, nisi mutua gaudia nosset.

3. *Qui primus pueris genitalia membra recidit*. Semiramis.

5. *In obsequium*. Meliores *officium*, ut lidem cum Doussæ codice, *placi-*

dasque rogantibus: precantibus duo libri.

6. *Praetepuisset*) *Parte fuisset*, Putaneus alter, Francofurt. cum tribus aliis.

7. *Non tu natus equo* etc. Demonstrat nihil ipsi melius convenire, quam si dominae sibi gratiam conciliet, mollem se praebens in obsequium, et rogantibus facilem. Quum enim nec equo natus sit, nec armis, decet *spes* eum deponere, quae virorum sunt.

9. *Tractant*) *Tractent*, meliores.

13. *Est etiam facies* etc. Quasi dicat: ntere momentis, dum *facies* dominae et aetas optat etiam amoribus. Tuam enim curam, quantumvis molestam, *sullere* potuit, quia non effectui caret, quod *voluere* duo, qui in:

Indigna est pigro fortuna perire situ.
Fallere te potuit, quamvis habere molestus:
Non caret effectu, quod voluere duo.
Aptius ut fuerit precibus tentasse, rogamus;
Dum bene ponendi munera tempus habes.

15

ELEGIA IV

QVOD AMIT, ET PVELLAE OMNES, QVAECVMQVE FORMA SIT,
IPSI PLACEANT

Non ego mendosos ausim defendere mores;
Falsaque pro vilis arma movere meis.
Confiteor, si quid prodest delicta fateri:
In mea nunc demens crimina fassus eo.
Odi: nec possum cupiens non esse, quod odi.
Heu quam, quae studeas ponere, ferre grave est!

5

vicem sese amant. *Aptius* igitur cedere te rogantium precibus: et bene, dum tempus habes, munera, id est, officia collocare.

17. *Ut fieret*) *Fuerit* omnino legendum ex antiquo codice. MAR. Liber Maffeiannus, *Aptius ut fuerit*. C. Forte, *Aptius at fuerit*, HEINS. — *Tentasse*. *Tentare*, codex Donae, et prima editio.

18. *Bene ponendi*) *Bene praestandi*, Scriverianus, quod glossatoris est: locutio enim haec a foeneratoribus est desumpta, qui ponunt pecuniam; ut Hor. Epod. II, vs. ult. et Terent. Adelph. II, 2, foenerare dixit. B.

ELEGIA IV

2. *Falsaque pro vilis arma etc.* Eo sensu Julia, quod contra verum et ipsius scribentis sententiam reputant.

3. *Confiteor etc.* In simili re, et eiusdem criminis reum confitentem habemus Propert. II, Eleg. 18, 17, ubi de se ipso:

Valeuique dedit vitium natura creato:

Mi natura aliquid semper amare dedit.
— *Si quid. Sed quid*, duo libri et ed. prima.

5. *Odi: nec possum cupiens non esse, quod odi.* Vitium scilicet, quo ad amandum, vel invitans, impellor; nec possum, quamvis ego cupiam, efficere, ut non existat vitium istud; id est, ut non amem. Sic Medea apud eundem Met. VII, 20, sed gravioribus ut decebat numeris: *Video meliora, proboque; Deteriora sequor*. — *Non esse quod odi. Odisse quod odi*, plures scripti: alii, *non nosse*.

6. (*quod studeas*) *Quae*, Putman. cum prima editione et nro Vaticano. *Quamquam*, Ar. ad. el. HENES.

Nam desunt vires ad me mihi iusque regendum:

Auferor, ut rapida concita puppis aqua.

Non est certa meos quae forma irriter amores:

Centum sunt causae, cur ego semper amem. 10

Sive aliqua est oculos in se deiecta modestos;

Vror, et insidiae sunt pudor ille meae.

Sive procax aliqua est; capior, quia rustica non est,

Spemque dat in molli mobilis esse toro.

Aspera si visa est, rigidasque imitata Sabinas; 15

Velle, sed ex alto dissimulare, puto.

Sive es docta; places raras dotata per artes:

Sive rudis; placita es simplicitate tua.

Est, quae Callimachi prae nostris rustica dicat

Carmina: cui placeo, protinus ipsa placet. 20

Est etiam, quae me valem, et mea carmina culpet:

Culpantis cupiam sustinuisse femur.

Molliter incedit; motu capit: altera dura est;

7. *Ad me*) *In me*, Iunianus; rectius.

9. *Invitet amores*) *Irritet*, quatuor libri. Metam. I, 462: *Tu face nescio quos esto contentus amares Irritare tua.* — *Irritat* etiam codex Doussue: dubito tamen num mutari debeat plurimorum scriptorum et editorum lectio, *invitet*. BYAN.

12. *Insidiae sunt... meae*. Quibus capior.

15. *Rigidasque imitata Sabinas*. Inven. Sat. X, 298:

... Sanctos licet horrida mures
Trediderit domus, an veteres imitata Sabinas.

Ita scribe ex veterrimo codice. Vulgati, *Sabinas*. Apud Propert. quoque II, El. 23, 103, male legitur:

Qui quiescit Tatinos veteres duroque Sabinae.

pro *durasque Sabinas*: agit enim de

puellarum moribus; et mox subiungit ipse:

Quod sen tu Grajas, sen sis imitata Sabinas.
Sic Noster, *incultas Tatio regnante Sabinas*. BYAN.

16. *Velle, sed ex alto dissimulare, puto*) *Ex alto* Micyllus hic interpretatur, *fastidiose, superbe*, quasi *altis* superciliis; et *procaci* consulte opponitur. Burmann. vero, cui raro admodum placet, quod non ex suo, intelligi velit *profunde simulari*; *ex alto* scilicet *pectare*; firmatque sententiam Virgiliano hoc: *manet alta mente repositum*. Congruum quidem cum 16 *dissimulare*.

20. *Ipsa placet*. Legitur etiam *illa*. MAN. *Ipsa* scripti. HAIXS.

23. *Molliter incedit; motu capit altera dura est*) *Incessit*, Puteaneus et alii plures: deinde scribo, *altera dure*, scilicet *incedit*; et sequenti

At poterit tacto mollior esse viro.
 Haec quia dulce canit, flectitque facillima vocem, 25
 Oscula cantanti rapta dedisse velim.
 Haec querulas agili percurrit pollice chordas;
 Tam doctas quis non possit amare manus?
 Illa placet gestu, numerosaque brachia ducit,
 Et tenerum molli torquet ab arte latus: 30
 Vt taceam de me, qui causa tangor ab omni;
 Illic Hippolytum pone; Priapus erit.
 Tu, quia tam longa es, veteres Heroïdas aequas;
 Et potes in toto multa iacere toro:
 Haec habilis brevitate sua; corrumpor utraque; 35
 Conveniunt voto longa brevisque meo.

versu, poterat mollius isse, pro mollior esse. HEINS. — Altera dura est. Ingeniose quidem Heins. dure, pro dura est, legendum proposuit. Praesumpsit enim exquisitissimi vir iudicii, poetæ mentem esse, puellas omnes sibi placere, seu mollior iucundant, sive dare; et unum sic alteri opponendum. Sed quid tum de sequenti versu:

... Potes tacto mollior esse viro?

Vnde patet, non hic agi de incessu duro, sed de motuum corporis rigiditate. Quis sui non, in conciliando, diffidat, quum usque adeo errare ipsum Heinsium deprehenderit?

24. At poterit tacto etc. Non rectius, qui, ut quem volebant sensum elicerent, isse pro esse, scripserunt.

25. Haec quia dulce canit. Scribe Huic: pro flectitque facillima vocem, una Mediceus flectitque, eleganti graecismo. HEINS.

27. Haec querulas agili etc. Sic Mart. III, Epigr. 82:

Percurrit agili corpus arte theatrica,

Alii habili; quae quidem verba a li-

brariis saepe confundi saepius animadvertimus. Percurrit etiam agili melius convenit, quam praestentat, quod quidam habent. Praestentare enim signior et lentior potest: notum illud Homeri Iliad. A, 71: ἰσὺν ἰεσσι-χρῆιν.

29. Illa placet gestu, numerosaque brachia ducit. Ad numeros componit. Quod Cic. et Quint. ab oratore petunt, id laudat Ovidius in puella. Propert. quoque lib. II, El. 18, 5, sed non eodem modo:

Sive aliquis molli ducit candida gestu
 Brachia, seu varias incipit ore modos.

30. Et tenerum molli torquet ab arte latus. Edocta scilicet, qua arte mollior a latere brachia deduci possint, ipsorumque motus latus ipsum numerosae consequi debent.

34. Multa iacere toro) Sola, co-dex Douae: inepte.

35. Haec habilis brevitate sua etc. Acque ad placendum mihi idonea, informata, quamquam brevis. — Corrumpor utraque. Hae satis: exuberat quod sequitur:

Conveniunt voto longe brevisque meo.

Non est culta; subit quid cultae accedere possit.

Ornata est; dotes exhibet illa suas.

Candida me capiet, capiet me flava puella:

Est etiam fusco grata colore Venus.

Seu pendent nivea pulli cervice capilli;

Leda fuit nigra conspicienda coma:

Seu flavent; placuit croceis Aurora capillis:

Omnibus historiis se meus aptat amor.

Me nova sollicitat, me tangit serior aetas:

Haec melior specie corporis: illa sapit.

Denique quas tota quisquam probet urbe puellas,

Noster in has omnes ambitiosus amor.

37. *Subit quid cultae accedere possit.* Vix mentem subit, capio vix quid illi cultus possit addere, vel ornatis-
simus, quum formosa adeo mihi videatur, licet non culta.

40. *In fusco.* Tollunt in unus Moreti et Barberinianus. HEYSS.

41. *Pulli*) *Nigri* in uno Maffieian. In uno Moreti, *mori*, forte pro *Mauri*; quod recentiori librario tribuendum.

45. *Me nova sollicitat, me tangit* etc. Aptissimus hic, ut passim, ne dicam ubique apud Nostrum, verborum delectus. *Sollicitat* quippe novum quidquid: *tangit* vero, id est, altius impressum descendit, quidquid nete maturius.

46. *Haec melior specie; moribus illa placet.* In vetustissimo exemplari ita scriptum legimus:

Haec melior specie corporis; illa sapit.

Quae lectio magis placet. MAR. --

Sapit hic explicari debet ex illis Art. Amat. II, 675:

Addo, quod est illis operam prudentia moritur.

Non recte vero hic Naso pulchritudinem opponere moribus videtur, quia illi pro pudicitia saepius ammonatur, ut Epist. XVII, 172 et alibi: neque posita noster hic iterum poterat dicere se amare pudicam et asperam, de qua iam versu 15 egerat; sed lascivio-rem. Quare ego non alieus essem ab hac lectione, quae nobis ita exhiberet:

Haec melior specie, motibus illa placet.

Ut eadem hic sit diversitas inter duas puellas, quae inter Phlogida et Chionem, apud Mart. XI, Epigr. 61.

47. *Quisquam probat.* Rectius alii, *probat*: ut optimus Palatinus, *quas laudet in urbe*: pro, *Denique quas tota quis laudet in urbe puellas.* HEYSS.

48. *Ambitiosus amor.* Qui omnes ambit, nec ullam sinit ambitum ef-
fugere.

ELEGIA V

EN AMICAM INVENTITVE, QVÆ, IPSO PRÆSENTE, ET SOMEVM SIMVLANTE,
AMORIS NON DVBI SIGNA CONVIVÆ CVIDAM CONCESSERAT

Nullus amor tanti est; abeas, pharetrate Cupido;
Vt mihi sint toties maxima vota mori.
Vota mori mea sunt, quum te peccasse recordor.
Hei mihi, perpetuum nata puella malum!
Non mihi deletae, nudant tua facta tabellae: 5
Non data furtive munera crimen habent.
O utinam arguerem sic, ut non vincere possem!
Me miserum! quare tam bona causa mea est?
Felix, qui, quod amat, defendere fortiter audet:
Cui sua, non feci, dicere amica potest! 10
Ferreus est, nimiumque suo favet ille dolori,
Cui petitur victa palma cruenta rea.
Ipse miser vidi, quum me dormire putares,
Sobrius adposito crimina vestra mero.

2. *Vt mihi sint toties maxima vota mori.* Egregie Propert. I, Eleg. 6, 23, mortem ultima miserorum vota dicit:

Et tibi non unquam nostros puer lata labores

Adferat, et lacrymis ultima vota mea.

5. *Non mihi deletae nudant tua facta tabellae.* Scribe, *Non interceptae*, vel, *Non mi interceptae*. *Intercepere* literas usitatus optimis auctoribus loquendi modus. Met. IX, 122: *Ne res intercepte nostras*. In optimo Palatino, *deletae*: etiam probe. Malim tamen, *Non male deletae*. HENR. Incertae admodum hae conjecturae: *deceptae* Marius explicuit *interceptae*: vellem auctoritatem adtulisset: in codice Sarraviano erat, *Non mihi de-*

cepto: quod quum sensum faciat commodum, prae conjecturis merito placeat. BVRM.

12. *Cui petitur etc.* Victum se velit, et praecipit, in illa quam intendit lite; et palman repudiat *cruentam*, quia non sine acerbissimo doloris sensu victor discederet. Nudi, simplices et omni furo prorsus alieni poetæ sensus. Quis enim cum Nasone non conelamet? Felix,

Cui sua, non feci, dicere amica potest!

14. *Sobrius adposito etc.* Parcius scilicet vino fuerat usus, ut sui compotem nihil falleret e sequentibus. — *Adposito mero*. In excerptis Puterani erat *apposita manus*: forte pro oppo-

Multa supercilio vidi vibrante loquentes:

15

Nutibus in vestris pars bona vocis erat.

Non oculi tacuere tui, conscriptaque vino

Mensa; nec in digitis litera nulla fuit.

Sermonem agnovi, quod non videatur, agentem;

Verbaque pro certis iussa valere notis.

20

Iamque frequens ierat mensa conviva remota:

Compositi iuvenes unus et alter erant.

sita: ut status dormientia in triclinio, manu ad os et oculos opposita, indicetur. BYAM.

16. *Pars bona*) *Pars quata* coniecerat et hic Heins. ut alibi; sed *pars bona* usitatissimum est pro *magna*.

17. *Conscriptaque vino mensa*. Non erat unde poeta vehementer adeo conquereretur. An non ipse dolis pnelam instruxerat (lib. I, Eleg. 4), quibus nunc capitur? dixerat quippe, Verba leges digitis, verba notata mero.

Dolet nunc conscriptam vino mensam. Monnerat ut ipsam spectaret,

... Nutusque saor, vultumque loquentem; Nil mirum igitur, quod vocis partem bonam in puellae nutibus deprehendat, sicque propria arte plectatur; et merito cum Tibullo exclamet: Nunc premor arte mea! I, Eleg. 7, 10.

19. *Quod non videatur agentem*. In quibusdam exemplaribus ista legitur per parenthesis et interrogationem: *Quid non videatur amanti?* Id est, quid esse potest, quod amans non vident? Et est similis sensus in illis apud eundem Metam. IV, 68: *Quid non sentit amans?* Ita quidem in plerisque legitur; et plana est sententia, amantes omnia suspicari et animadvertere. In quibusdam autem idem versus etiam hoc modo legitur:

Sermonem agnovi, quod non videatur, agentem,

absque parenthesis; cuius sensus est talis: agnovi vos loquentes, quod non videatur, id est, quod volebatis id videri, quod reipsa erant, sive dicebatur, videlicet sub alienis et externis exemplis res praesentes designantes. MICRL. Ego vulgatum non repudiarem, tot scriptis codicibus firmatum: *Agnovi sermonem, agentem aliud, quam videbatur praese ferre*: verba enim dubia et ambigua me non fallebant. Verbum *videri* de omnibus sensibus, per quos aliquid percipimus, dici docet Donat. ad illa Ter. Eun. Act. III, Sc. 2, vs. 1: *Audire visa vocem*. BYAM.

20. *Verbaque pro certis visa valere notis*. Sic habet alter Maffieian. ast alter, *visa fuere notis*. Uterque Vatican. *Iussa valere notis*: placet. CIOR.

22. *Compositi iuvenes etc.* Vino sepulti et somno incebant. Ovidium hic Ovidius interpretatur, qui libro superiori:

Si bene compositus somno vinoque iacebit.

Et Horat. Serm. I, Sat. 9, 18: Omnes composui. — *Unus et alter*. In Iuniano erat, *alter et alter*; sed tamen praefero, *unus et alter*: *alter et alter* enim de duobus tantum dicitur; *unus et alter* de pluribus: quamquam Donat. ad Ter. Andr. I, 1, *Amans unus et item alter*, de tribus explicat, quia

Improba tum vero iungentes oscula vidi;
 Illa mihi lingua nexa fuisse liquet;
 Qualia nec fratri tulerit germana severo; 25
 Sed tulerit cupido mollis amica viro;
 Qualia credibile est, nec Phoebum ferre Dianae;
 Sed Venerem Marti saepe talisse suo.
 Quid facis? exclamo; quo nunc mea gaudia defers?
 Iniiciam dominas in mea iura manus. 30
 Haec tibi sint mecum, mihi sint communia tecum:
 In bona cur quisquam tertius ista venit?
 Hoc ego; quaeque dolor linguae dictavit: at illi
 Conscia purpureus venit in ora pudor.
 Quale coloratum Tithoni coniuge coelum 35
 Subrabet, aut sponso visa puella novo:
 Quale rosae fulgent inter sua lilia mixtae;
 Aut ubi cantatis Luna laborat equis:
 Aut quod, ne longis flavescere possit ab annis,
 Maeonis Assyrium femina tinxit ebur: 40
 Hic erat, aut aliquis color ille simillimus horum;
 Et nunquam casu pulchrior illa fuit.

sequitur, hi tres tum simul amabant;
 sed male: est enim indefinita locutio.
 Ciccr. pro Cluent. 26: *Vnus et alter
 dies intervenit*. Horat. I, Epist. 10,
 vs. 4:

Quidquid negat alter et alter. EVAN.

26. *Cupido mollis amica viro*, Opti-
 mus Palatinus et Neapolitanus, *cupido
 suo*. Epist. XX, 79:

Vtraque victorem nempe secuta sumus. H.
 Sic enim libri nonnulli veteres.

29. *Quo nunc mea gaudia defers?*
 Neapolitanus et quatuor alii, *defers*,
 cum Scaligeri excerptis et Puteani;
 recte quo iam excerpta Puteani. For-
 te, *quoniam?* Atque ita Arondelin-
 nus. LDEN.

34. *Venit in ora pudor*) Rubor
 quidam scripti: et placet. Catull. Epi-
 gram. LXV, *Conscius ore rubor*.

37. *Quale rosae fulgent etc.* Sole-
 mni poetis more, lilia rosas in ore sub-
 rubescentis puellae immiscet, ut pur-
 pureus ille color exprimat, qui ge-
 nas sensim occupat, nativo candori
 suffusus. — Credibile vix quantum
 ea de re Marius ineptierit.

41. *Hic erat, aut aliquis*. Rectius
 in veteri codice:

*Hic erat, aut alicui color ille simillimus
 horum.*

42. *Et nunquam*) *Et nunquam* Va-
 tican: recte. HEINS. — *Casu*, forte
 fortuna. Metam. VII, 84:

Et casu solito formosior Argentea natus

Spectabat terram; terram spectare decebat:

Moesta erat in vultu; moesta decenter erat.

Sicut erant, et erant culti, laniare capillos,

Et fuit in teneras impetus ire genas.

Vt faciem vidi, fortes cecidere lacerti:

Defensa est armis nostra puella suis.

Qui modo saevus eram, supplex ultroque rogavi,

Oscula ne nobis deteriora daret.

Risit, et ex animo dedit optima; qualia possent

Excudere irato tela trisulca Iovi.

Torqueor infelix, ne tam bona sumserit alter;

Et volo non ex hac illa fuisse nota.

Haec quoque, quam docui, multo meliora fuerunt:

Et quiddam visa est addidicisse novi.

Quod nimium placuere, malum est: quod tota labellis

Lingua tua est nostris, nostra recepta tuis.

44. *Moesta decenter erat.* Eodem hic sensu *decenter* accipiendum, quo *decebat* in versu praecedenti.

45. *Sicut erant... culti*) *Comiti*, nonnulli; sed *culti* meliores omnes. Sic passim *inculti capilli*, et *incultae comae*.

46. *Et fuit in teneras*) *Laniare capillos* *Mens fuit*, quiquae scripti cum prima editione. HEINS.

47. *Fortes cecidere lacerti.* Emphaticae. Non modo enim *lacertos* dicit, sed et *fortes* addit, quo melius inuolascas quis fuerit *impetus ire* in puellam; et quo tantus brevi fragor reciderit: *Qui modo saevus eram* etc.

51. *Risit, et ex animo dedit optima.* Rogat primum *supplex* Ovidius, ne *deteriora* sibi, quam rivali, daret *oscula*; quippe quae *optima* diindical. Illa vero, non modo non *deteriora* dat, sed quae *piora* longe *super-*

rarent; et *ex animo* quidem, quod in tali re non nullius pretii.

53. *Senserit alter.* Excerpta Scalligeri et Puteani cum Sarraviano et uno Palatino, *sumserit*: recte Art. Am. I, 669:

Oscula qui sumsit, si non cetera sumet.

54. *Et volo non ex hac illa.* Vel, *vellem* unus Moreti. Lege:

Et vellem ex hac non illa fuisse nota. Vel, *Deque velim non hac illa fuisse nota.* HEINS. *Ex nota* mutandum non est; ita Petronius et alii locuti. Quare rectius rescripsisset Heinsius, *Eque nota non hac illa fuisse velim*, ut Francius volebat.

55. *Haec quoque, quam docui, multo meliora fuerunt.* Sensus exquisitus et vere amantis est, qui dolet amicum se doctorem, quam reliquit, reperire; et suum illi *pretium* invidet, qui *meliora* docuit, quam ipse docuerat, *oscula*.

Nec tamen hoc unum doleo : non oscula tantum

Iuncta queror; quamvis haec quoque iuncta queror :
 Illa, nisi in lecto, nusquam potuere doceri.

Nescio quis pretium grande magister habet.

ELEGIA VI

PSITTACVM, QVEM AMICAE DONAVERAT, LVGET INTERENTVM

Psittacus, Eois imitatrix ales ab Indis,
 Occidit! Exsequias ite frequenter, aves,
 Ite, piae volucres, et plangite pectora pennis;
 Et rigido teneras ungue notate genas.
 Horrida pro moestis lanietur pluma capillis:

5

60. *Quamvis haec ego iuncta queror.*
 Alter Maffeiann. nunc quoque: alter vero, haec quoque: placet. Cior.

61. *Numquam.* In quodam manuscripto exemplari legitur *nusquam*, ut sit loci, non temporis: quod sensui aptissimum videtur. MAR. *Nusquam* Puteaneus et alii nonnulli: recte. HEINS.

62. *Pretium grande magister habet.*
 E' versu praecedenti coniicias licet quale et quantum.

lius hic momenti. Addas licet, quod vocem hanc *imitatrix* aliquid sequatur necesse est, unde plenior sensum elicias. Rectius igitur Statius, in eodem argumento, Sylv. II, carm. 4, 2:

Humane solers imitator, Psittace, linguae.
 — *Ales ab Indis.* Pro *ales indica*. Sic apud Virg. Georg. III, 2: *Pastor ab Amphryso*, pro *Amphrysus*. Graece dicas, ἰνδὸς ὄρνις, ut νεμεῖος ἀμφρύτης.

2. *Exsequias ite, frequenter, aves.*
 Recte; non *ferre*, quod minus latinum, Heinsio iudice.

3. *Plangite*) *Et passis plangite pennis* Arondelianna; sic *passae comae* frequenter apud Nostrum; *passae palmae* apud Germanicum Arateis: *passis victoria pennis*, Nostro infra lib. III, Eleg. 2; et hinc *pandere velorum alas* Maroni. HEINS.

5. *Horrida pro moestis etc.* Qua fi-

ELEGIA VI

1. *Psittacus, Eois etc.* Edd. vet. *Mihi missus ab Indis.* Exemplar vetustiss. *Transmissus*, omisso pronom. *mihî;* et Maffeiann. *Eois mihi missus ab oris:* denique Farnesian. *Eois nuper mihi missus ab Indis.* Quae omnia vulgata. *Eois imitatrix ales ab Indis*, longe praeferenda duxerim. *Missum* quippe sibi Psittacum dono Corinnae Ovidius dederat; quae res non nul-

Pro longa resonent carmina vestra tuba.
Quid scelus Ismarii quereris, Philomela, tyranni?

Expleta est annis ista querela suis.
Alitis in rarae miserum devertite funus.

Magna, sed antiqui, causa doloris Itys.
Omnes, quae liquido libratis in aëre cursus;

Tu tamen ante alias, turtur amice, dole.
Plena fuit vobis omni concordia vita,

Et stetit ad finem longa tenaxque fides.

gura moesti capilli possint hic dici, vix videt Burmann. et culti malit, « qui eleganter, inquit, horridae plumae opponerentur. » Figura poëtis usitatissima moesti dicantur capilli, quia, quum inconti, praesertimque lunati, haud dubia moestitiae signa praefrunt.

6. *Pro longa resonent carmina vestra tuba* *Longa*; aut prolixè sonanti, aut (quod magis placet) directæ. Nam et cornicines in funeribus adhibebantur. Horat. Seren. libro I, Satyr. 6, 42:

... At hic, si planstra ducenta,
Concurrantque foro tria funera, magna sonabit

Cornua quod vincatque tubas. MARIVS.

— Mallem: *Pro longa resonent carmina rostra tuba*; rostra loco tubae resonant lugubria carmina: resonare enim cum accusativo casu construit Virgil. Eclog. I, 5:

Formosam resonare doces Amaryllida silvamo.

9. *Miserum devertite funus* *Devertite*, scripti. Lege *devertere*: ad Philomelam enim sermo est; quod ex versu proxime sequenti satis adparet. Malim quoque *alitis in carae*, quum rarior, quia mox sequitur *rari jónna calvae*. HEINS.

10. *Magna, sed antiqua est causa*

doloris Itys) *Sed antiqui causa doloris*, bene Sarraianus: *antique est*, Neapolitanus; *corrupte*. HEINS.

11. *Libratis in aëre*. Legitur etiam in exemplaribus aliquot, *vibratis*; quae lectio forte melior. MAR. *Librare volatum*, Silius XV, 427:

*Aurata puerum rapiebat ad aethera penna,
Pec nubes Aquila, intento librato volatu.*

Sic enim ex optimis membranarum scribendum. HEINS.

12. *Turtur amice, dole*. Est enim naturalis quaedam inter Turtures et Psittacos amicitia. Plinius lib. X, cap. 74. Noster Epist. XV, 38:

Et niger a viridi Turtur amatore ave, PENE,

Turtur amica, unus Vaticanus, et Regius a manu secunda: quomodo dici posse notant ad Virgilium veteres grammatici. HEINS.

13. *Plena fuit*. Imitatus Claudian. Bell. Gild. 4: *Concordia fratrum Plena reddit*.

14. *Longa tenaxque fides*. Fragmentum Palavianum, et editio prima, *firma*, ut in Pont. I, 4, 17:

Firma tenaxque licet, solvetur in sequente *navis*.

Sed ibi legitur, *firma sit illa licet*. Plautus vero *firmam fidem* dixit, Capt. Act. V, Scen. 1, vs. 6.

- Quod fuit Argolico iuvenis Phoeus Orestae; 15
 Hoc tibi, dum licuit, Psittace, turtur erat.
 Quid tamen ista fides? quid rari forma coloris?
 Quid vox mutandis ingeniosa sonis?
 Quid iuvat, ut datus es, nostrae placuisse puellae?
 Infelix avium gloria, nempe iaces! 20
 Tu poteras virides pennis hebetare smaragdos,
 Tincta gerens rubro Punica rostra croco.
 Non fuit in terris vocum simulantior ales:
 Reddebas blaeso tam bene verba sono.
 Raptus es invidia; non tu fera bella movebas: 25
 Garrulus, et placidae pacis amator eras.
 Ecce, coturnices inter sua proelia vivunt;

15. *Quod fuit Argolico* etc. Tenuitatem rei comperatione nobilitat amicitiae, quae Pyladen inter et Oresten viguit, cum concordia quae Psittaco et Turturi, omni vita plena fuit. Sic unus e nostris (*Gresset*), qui non parum poëticae laudis meruit, in celebrandis Psittaci cuiusdam infortunii, heroem suum ipsi Aenese non dubitat comparare, casus enarrando, (*VERT-VERT* cap. 1):

*D'un perroquet non moins brillant qu'Énée,
 Non moins dévot, plus malheureux que lui.*
 — *Argolico Orestæ.* *Orestæ* Puteaneus et Neapolitanus; huc: dictum *Epist. VIII*, vs. 9. *HEINS.* *Phoeus* legendum, ut videmus ad lib. I *Trist.* 4, 21.

18. *Quid vox mutandis ingeniosa sonis?* Libentius *notis* legam, id est *verbis* et dictionibus articulatis. *Notus* enim pro literis sumi, vulgatum, et superiori *Eleg.* vs. 20, receos confirmatum:

Verbaque pro certis lassa valere notis.

Soni vero spectant magis cantus dulcedinem et vocis modulamina; quae *notis* Psittaco protus denegata. — *Mu-*

tandis notis. Id est, dictionibus articulatis; verum notiquior lectio mihi magis probatur, quae est, *non notis*, sed *sonis*, id est modulis. *MAR.*

19. *Et datus es.* Statim ut *datus es*: vel aspectu primo placuisti.

20. *Infelix avium gloria* etc. *Statius* loc. cit. 24:

*Occidit, acris celebrissima gloria gentis,
 Psittacus ille plagae viridia regnator Eoae;
 Quem non gemmatae vulcris lunonia cauda
 Vincerat, aspectu validi non Phaeidis ales.*

21. *Virides pennis hebetare smaragdos.* *Smaragdi* proprie virides. Scripti tamen meliores magna ex parte, et io his *Puteaneos, fragiles.* *HEINS.* Licet *fragiles* recte dici possint *smaragdi*, et a *Plinio* quoque dicantur, propter adiunctum tamen verbum, *hebetare*, requiritur hic vox, quae colorem lucidum notet; et ita *virides* retinimus. *BERN.*

24. *Reddebas blaeso* (*Blando*, *Paul.* tertius; et ita coniecerat *Franc.*

27. *Ecce, coturnices* etc. Velit celebr. *Markland.* (ad *Stat. Silv.* II, *arm.* 4, 35) distichon hoc loco moveri, ita ut sequatur: *Pellebatque si-*

Forsitan et fiunt inde frequenter anus.
 Plenus eras minimo: nec, prae sermonis amore,
 In multos poteras ora vacare cibos. 30
 Nux erat esca tibi, causaeque papavera somni;
 Pellebatque sitim simplicis humor aquae.
 Vivit edax vultur, ducensque per aëra gyros
 Miluus, et pluviae graculus auctor aquae.
 Vivit et armiferae cornix invisā Minervae; 31
 Illa quidem seclix vix moritura novem.
 Occidit ille loquax, humanae vocis imago,
 Psittacus, extremo munus ab orbe datum!
 Optima prima fere manibus rapiuntur avaris;

tim etc. Quod si fiat, arctior reipaa
 sententiarum inter se connexio. *Ecce
 coturnices etc.* Vivit edax vultur etc.

— *Inter sua.* In exemplaribus legitur
 etiam *fera*: quod epitheton Naso
 dat frequenter proeliis, ut in Episto-
 lis Heroidum: *Iamque aliquis posita
 monstrat fera proelia mensa.* Atque
 alibi saepissime. Vetus tamen lectio,
 et quae magis adprobo, est *sua*. Per-
 dieum autem et coturnicum pugnas
 inter se describit Aristoteles, *de Ani-
 malibus*, IX, 8. MAR. Recte: nam
fera bella paullo ante praecesserant.

28. *Fiunt*) *Piant*, Puteaneus et
 unus Moreti: in nonnullis aliis, *fient*:
 proxime verum. HEINS.

29. *Plenus eras minimo.* Francof.
Parvus eras potus; et certe sequens di-
 stichon indicat praecedere debuisse
 cibum et potum: legi posset, *parvus
 eras potus*: ut *parvus somni, vini, et
 similia.* BYRN.

30. *Nec, prae sermonis amore, In
 multos poteras etc.* Totus adeo in ser-
 monibus amatoris, ut vix tempus va-
 caret edendi. Sic passer ille Catullia-
 nus, cuius fatum carmine tam suavi,
 tam mellito defletum est,

Ad solem dominam usque pipilabat.

31. *Causaeque papavera somni*) *So-
 mnus*, Neapolitanus. Fast. IV, 547:

... *Somaeque papavera causas*
Dat tibi, cum tepido lacte bibenda puer. II.

32. *Simplicis humor aquae.* Virgi-
 lium imitatur, qui non eleganter mi-
 nus, quam egregie, Georg. III, 528:
*Frondibus et victis pascuntur simplicis
 herbae.*

34. *Pluviae graculus auctor aquae*)
Augur aquae scribendum existimo,
 pro auctor. Horat. lib. III, Od. 171
*Aquae nisi fallit augur Annosa cor-
 nix.* Posset et legi, *garrulus augur*,
 ut de corvo intelligatur, quae avis
 imbrum praesaga habetur. Certe *gar-
 rulus auctor* est in multis scriptis. Pro
 vulgato tamen *auctor*, sunt illa Pro-
 pert. IV, Eleg. 3, 31:

*Tum quoror in toto non sidere pallia lecto,
 Lucis et auctores non dare carmen aves.*
 HEINS.

Vbi Bronkhusius *auctor* etiam praefert,
 nec videt eum *augur* Heinsius
 maluerit.

35. *Cornix invisā Minervae.* Cau-
 sam habes Metam. II, 547.

39. *Optima prima*) *Optima quae-*

- Implentur numeris deteriora suis. 40
 Tristia Phyllacidae Thersites funera vidit;
 Iamque cinis, vivis fratribus, Hector erat.
 Quid referam timidæ pro te pia vota puellæ,
 Vota, procelloso per mare rapta Noto?
 Septima lux aderat, non exhibitura sequentem; 45
 Et stabat vacua iam tibi Parca colo.
 Nec tamen ignavo stupuerunt verba palato;
 Clamavit moriens lingua: Corinna, vale!
 Colle sub Elysio nigra nemus ilice frondens,
 Vdaque perpetuo gramine terra viret. 50
 Si qua fides dubiis, volucrum locus ille piarum

que, alter Puteanus, Palat. et duo alii: est imitatio Virgilii Georg. III, 66: *Optima quæque dies miseris mortalibus ævi Prima fugit.* — *Manibus rapiuntur avaris.* Forte, *avernis*, ita in Drus. 355: *Fata manent omnes, omnes expectat Avernis Portitor.* Vbi etiam *avarus*. HELINS.

41. *Tristia Phyllacidae etc.* Protesilai scilicet, qui e *Phylacæ* Thesaliæ oppido oriundus.

42. *Iamque cinis, vivis fratribus etc.* Quos quidem dolore amens Priamus sic obiurgat, II. Æ, 253 et seqq.: *Ζαῖοντι μὴ καὶ τίνα, κατὰ πόλιν.* etc. Et paulo post: *Τρῶς μιν* (Troilum scil. Mestora et Hectors) *ἄκωκε', ἄρε· εὖ δ' Ἀργεῖα πάντα λήθυσεν, Τρῶσιν τ' ὄψεσθαι τι* etc. — *Iamque cinis etc.* Son. de Hercule in Oeta, 1736:

... *Tam parvus celsæ*
Hæcubens ast! huc huc ille decrevit gigas.
O quanta, Titan, in nihil moles abiit!

44. *Per mare*) *Trans mare*, Palatinus; nihil mutæ: infr. EL. 8, 19:

... *Tu iubeas animi periculis pæri*
Carpathum tepidæ per mare lare Notos.
 Et passim. BERN.

45. *Non exhibitura sequentem.* Fron-

cus etiam malebat, non *adiectura*: et certe insolens videtur locutio, *lux exhibitura lucem*: sed recte Parca diceretur *exhibere sequentem*: quare ego distinguerem post *aderat*, et *legerem*:

Septime lux aderat. Non exhibitura sequentem

En stabat vacua iam tibi Parca colo.

Vel instabat, ut *instans nex*, et similia. BERN.

46. *Iam tibi Parca*) *Iam tua Parca* Francof. qui et mox, *non tamen*, ut et Bernmannus in suis invenit, et Gryphius aliique ediderunt.

48. *Clamavit moriens lingua: Corinna, vale.* Ingeniose admodum Psittaco suo affingit hic Ovid., quæ de Orpheo Virgilius Georg. IV, 525:

... *Eurydicon vox ipsa at frigida lingua,*

Ah! *micram Eurydicon anima fugiente vocabat.*

49. *Colle sub Elysio etc.* Nihil amoenius, quam brevis hæc descriptio loci, in campis Elysiis piis avibus a poetâ nostro adsignati. Itæ vero Lesbice passer, laudato Carin. II:

... *Per iter touchelicorum,*
Miles unde negant redire quomquam.

Dicitur, obscoenae quo prohibentur aves.
Illic innocui late pascuntur olores;

Et vivax Phoenix, unica semper avis.

Explicat ipsa suas ales Iunonia pennas:

55

Oscula dat cupido blanda columba mari.

Psittacus has inter, nemorali sede receptus,

Convertit volucres in sua verba pias.

Ossa tegit tumulus; tumulus pro corpore parvus,

Quo lapis exiguus par sibi carmen habet:

60

« Colligor ex ipso dominae placuisse sepulcro.

Ora fuere mihi plus ave docta loqui. »

At vobis male ait, malae tenebrae
Oeci, quam omnia bella decessit.

— *Nigra nemus ilice frondet*. Excerpta Politiani, et unus Medicus, *frondens*, ut ad *et viret* referatur: uisi sequenti versu *Vida* malis, pro *Vida*que: nam unus Vaticanus, *Vida*.
HEINS.

52. *Obscoenae... aves*. Ominosae, mala portendentes; ut apud Virgil. Georg. I, 470:

Obscoenique caesa, importunaque volucres.

55. *Explicat ipsa suas ales Iunonia pennas*) *Atque suas*, alii multi: forte legendum:

Explicat hic pictas ales Iunonia pennas.

Vel, *Explicat et passas pennas*; ut de pavone Horatius Serm. II, Sat. 2, 26: *Picta pandat spectacula cauda*; tale quid latere existimo. HEINS. Illud atque ex ultima syllaba *et* explicat repetitum fuit: legerem, *Explicat usque suas*. Francius malebat *Explicat ecce suas*. Spectat et ipsa suas, Micell. et Bersm. ediderunt.

56. *Dat cupido*) *Oscula datque suo*, libri sex; quod non invitae retinerem.

58. *Convertit volucres in sua verba pias*. Male, ne dicam ridicule admodum, qui in sua vota. Sensus enim

est: Psittacum in admirationem sui aves, post mortem, convertere, ut homines vivos alliciebat, humanam vocem iam solerter imitando. Nam, ut ait Virg. Aen. VI, 655, quod studium vel cura fuit vivis,

... Eadem sequitur tellure repostos.

59. *Ossa tegit tumulus; tumulus etc.* Est venusti nescio quid et vere elegiaci, non in repetitione modo verbi, sed quia verbum verbo, nullo mediante, iustat proximum. — *Pro corpore parvus*. Non is qui avem debeat, tot titulis commendandam.

60. *Par sibi carmen habet*. Recte carmen, non nomen: sed nihil ad rem Propertii locus, lib. II, Eleg. 1, 82; sic enim legendus:

Et breve in exiguo marmore nomen ero.
Non autem, ut vult Heinsius, *carmen erit*; qui sensus a mente auctoris omnino alienus. Hic autem vox ipsa carmen indicat versus qui tumulo inscripti legantur. Praeciverat et Virgil. Ecl. V, 42:

Et tumulum facite, et tumulo super addite carmen:

« Daphnis ego in sylvis, etc.

Par vero carmen est inscriptio brevis, exigua ut lapis ipse tumuli.

62. *Colligor ex ipso etc.* Id est, ex

OID. Oper. Tom. II.

G

ELEGIA VII

AD CORINNAM: NEGAT VILLAM SIBI CVM CYPASSI FVISSE CONSVETVDINEM

Ergo ego sufficiam reus in nova crimina semper?
 Vt vincam, toties dimicuisse piget.
 Sive ego marmorei respexi summa theatri;
 Eligis e multis, unde dolere velis:
 Candida seu tacito me vidit femina vultu;
 In vultu tacitas arguis esse notas.
 Si quam laudavi, miseros petis ungue capillos:
 Si culpo, crimen dissimulare putas.

hoc ipso, quem mihi dicavit, tumulto colligas, quantum dominae placuerim. — *Ora plus ave docta loqui*: quae sonos edere didicerant hominis potius, quam avis. Postremum hoc distichon ab aliena manu Heinsio videbatur intrusum; et habet quidem, unde firmet doctissimi viri coniecturam.

ELEGIA VII

1. *Ergo ego* etc. Exordium *ab irato*, ut reum decebat, qui innocentem haberi se cupiebat. — *Sufficiam*. Solusne ego novam semper amicae criminanti materiem praebeto, renascentibus poenis male foreundam? Ea enim vis, eo sensu, verbi *sufficere*. Servius ad Georg. lib. III, 4, Eurysthea durum adpellavit, qui potuit ad complendum novae odium *sufficere*.

2. *Vt vincam* etc. Interpretatur Mi-cyllus, et recte quidem: etiamsi *vincam* et obtineam, tamen me pudet toties contendere ac dimicare.

3. *Sive ego marmorei* etc. Mos est

ut, qui culpae sibi ipsi conscius est, culpam in alios tentet transmittere; sieque Ovidius xelotypiae Corinnam arguit, cuius amplam certe, nec honestam satis, causam illi suppeteret. — *Summa theatri*. Hic enim sedebant mulieres scenicos ludos spectaturae.

5. *Tacito me vidit foemina vultu*. Referenda haec *tacito vultu* ad Ovidium. Si forte, inquit, *candida me*, formosa mulier respexit, (quod invito potest evenire) etsi taceat vultus, in hoc ipso silentio *notas*, signa deprehendis, quae mutuum amorem cum hac foemina arguant.

7. *Si quam laudavi*. Francius numerosius putabat, *Si quam ego laudavi*. Francof. et tres alii, *seu quam*: et mox idem Francof. et Palatin. *seu culpo*; non male. BERN. — *Miseros petis ungue capillos*. Gellice *miseros capillos* vertas, *tes cheveux qui n'en peuvent mais*. Sic noster La Fontaine: *But l'air qui n'en peut mais*.

8. *Si culpo*. In quibusdam vetustissimis exemplaribus hoc carmen ita legitur:

Sive bonus color est, in te quoque frigidus esse;

Seu malus, alterius dicor amore mori.

10

Atque ego peccati vellem mihi conscius essem!

Aequo animo poenam, qui meruere, ferunt.

Nunc temere insinulas; credendoque omnia frustra,

Ipsa vetas iram pondus habere tuam.

Adspice, ut auritus miserandae sortis asellus

15

Adsiduo domitus verberare lentus eat.

Ecce, novum crimen, solers ornare Cypassis,

Si cui de crimen, dissimulare putas.

Idem est sensus: *de crimen*, id est mendum. *MAE*.

9. *In te quoque*) Quoque hic vim illam habet, ut non tantum *frigidus* videar in aliis puellis, sed etiam in te, cuius amore ardere vehementissime debebam. *BRAM*.

10. *Dicor amore mori*. Fuerunt quorum aures delicatulas offenderet hoc *canipetres*; ideoque e Vaticano et Palat. primo amore *frui*, e Puteapeo *sapi*, supponendum censuerunt, immemores hoc idem apud Propert. II, 1, 47, occurrere: «Laus in amore mori.»

11. *Atque ego peccati vellem mihi conscius esse*. Rectius legitur in exemplaribus quibusdam, *modo*, id est nunc: quasi quod antea noluisset, nunc insolentia Corinnae coactum se velle dicat: ut posthac eam a querelis et reprehensionibus removeat. *M*.

12. *Qui meruere, ferunt*) *Fera*, Prius Palat. pro *ferant*: et tunc modo *consciis* legendum esset.

13. *Nunc temere insinulas*. Fingis crimina, quae non probes; quod est proprie *insinulare temere*, *au hasard*; nam, ut ait Festus, *INSINVLARE*, *crimen in aliquem confingere*.

15. *Adspice, ut auritus etc.* Quo

tenderet haec aselli cum Corinna comparatio, Marius sic exposuit: Quemadmodum asellus, dum nimium et assidue verberatur, ut celerius eat, ita tamen lentius: sic Ovidius assidue Corinnae querelis et obiurgationibus vexatus, fit in dies frigidior, et in amore lentior. Micyllus vero ad ipsam Corinnam refert, et interpretatur de nimia qua delationes exaeipiebat facilitate; unde multo minus ipsius irae pondus. Quin pro priori standum sit, nihil dubito.

17. *Ecce, novum crimen!* Ironice, Tulliano more, in Ligario: *Novum crimen, C. Caesar etc.* Quod quis non senserunt, qui Ovidium olim exscripserunt, versum hunc mille modis, cruciatibus mille vexarunt. Alii enim: *Ecce tuum solers caput exornare etc.* Alii vero: *Ecce tuum crinem solers ornare etc.* Quae tamen lectiones utrumque mendosae, eo usque obtinuerunt, donec genuinam Heinsius e codd. vetust. feliciter eruerit. — *Ornare*, De cosmetis et ornatrici- bus iam ad lib. Am. I, Eleg. 14. — *Cypassis*. Vulgare ancillis a tutulis nomen, Κύπρις, quod est pollium, vestis talaris quaedam, quam delicatiores tum viri, tum foeminae gestabant. Reisk. Anthol. p. 22.

Obicitur dominae contemerasse torum.
 Dī melius, quam me, si sit peccasse libido,
 Sordida contemtae sortis amica iuvet !
 Quis Veneris famulae connubia liber inire,
 Tergaque complecti verberare secta velit ?
 Adde, quod ornandis illa est operata capillis,
 Et tibi per doctas grata ministra manus.
 Scilicet ancillam, quae tam tibi fida, rogarem ?
 Quid, nisi ut indicio iuncta repulsa foret ?
 Per Venerem iuro, puerique volatilis arcus,
 Me non admissi criminis esse reum.

20. *Sordida contemtae* etc. Quo certius suspicionem amoveat, ancillae conditionem deprimit. Quis enim, modo liber et ingenuus, *famulae Veneris* connubia inire, et *terga* complecti velit, *secta verberare* ? Supplicia designat, quibus in servas, vel dominae carissimas, animadvertebatur.

23. *Adde, quod ornandis* etc. Novam eluendae suspicionis causam petit ab ipso, quo fungitur apud Corinthiam officio Cypassis. Non eo devenit audaciae, ut *ministrans* dominae suae adeo *gratam*, sollicitaret. Nemo enim ignorat quanto in pretio apud Romanos essent *manus doctae*, quibus *ornandi capilli* committerentur.

26. *Quid, nisi* etc. Non modo rogantem repulisset, sed et (quae sua est in te fides !) rem omnem ad te delatasset.

27. *Per Venerem iuro* ! Habuit sane ob oculos quae in tali re Tibullus praecipit I, 4, 17 :

Nec iurare tima. Veneris poriaris venti
 Irrata per terras et creta longa ferunt.

Longe vero aliter, et gravius multo Propert. II, 13, 47 :

Non semper placidus perireos ridet amantem

Iupiter, et surda negligit aure preces.
 Videtur' moto sonitus precurrere coelo !

Fulminaque aethera dissimiles domo !
 Non haec Pleiades faciunt, neque aquosa
 Orion :

Nec sic de nihilo fulminis ira exdit.
 Periclas tunc ille colet pusilla puellas etc.

28. *Me non admissi criminis esse reum*. Quod quidem quam verum sit, quam candidum, sequenti mox Elegia comprobabit, huiusmodi criminum dissimulatore egregio.

ELEGIA VIII

AD CYPASSEN: QVAERIT ANXIUS Vnde FURTIVOS ILLORVM AMORES
CORINNA DEPREHENDERIT

Ponendis in mille modos perfecta capillis,
Comere sed solas digna, Cypassi, Deas:
Et mihi iucundo non rustica cognita furto;
Apta quidem dominae, sed magis apta mihi;
Quis fuit inter nos sociati corporis index?
Sensit concubitus unde Corinna tuos?
Num tamen erubui, num, verbo lapsus in ullo,
Furtivae Veneris conscia signa dedi?
Quid, quod in ancilla si quis delinquere posset,

1. *Ponendis in mille modos etc.* Pexis rite crinibus, et omni unguentorum genere irrigatis, ultima tanto operi manus addenda supererat: quod ministerium, pro gravitate, ancillarum peritissimae demandabatur. Non enim idem *ornatrix*, quod *coame-tarum* munus. Ornatrix erat capillos ex omni capitis parte in *nacham* colligere, (quem Graeci *νήχης* vel *νήχης* vocabant); et *mille modis* variare: hoc enim summum artis ornatrix, ne bis in idem; et plus minusve apud dominam gratia valebat ornatrix, quo plus minusve novitatis amans, et novorum inventrix ingeniosa. — *Perfecta capillis*. In quodam codice *praelecta* scriptum est, quod non omnino displicet: ancillarum enim quaedam epulis praelectae sunt, quas coquas adpellant; aliae pensae: nonnullae oruendis dominae capillis. *Praelecta* enim, unde *prae-*

fectus, est alicui rei administrandae praeposere.

5. *Sociati corporis*) *Foederis*, nomen Heinsii; *criminis* alter: mox *concubitus* novus Scriverii: *meus*, Morcti.

7. *Non tamen*) Nam non alter Mentelii. Nunc tamen Puteaneus: lege *Num tamen*: nam idem eod. x mox, num verbo cum Neapolitano: *sex* alii, non verbo: vulgati, nec. HEINS.

9. *Quid quod in ancillam*) *Ancilla* rectius Puteaneus, cum quatuor aliis: duo, *ancillas*: *delinquere in ancilla*, ut *uri in aliqua* et *ardere in aliqua*; cuiusmodi locutiones passim apud nostrum, ut I Art. 732:

Pallidus in leat: Naide Daphnis erat.

Et III Amor. 6, 25:

Inachus in Melia Bithynide pallidus lesa

Dicitur, et gelidis maculatus vultu. II.

— Recte Heinsius: longe enim diversum sensum habent. *peccare in ancillam*, et *in ancilla*: illud enim est ali-

- Illum ego contendi mente carere bona? 10
 Thessalus ancillae facie Briseïdos arsit:
 Serva Mycenaeo Phoebas amata duci.
 Non ego Tantalide maior, nec maior Achille:
 Quod decuit reges, cur mihi turpe putem?
 Vt tamen iratos in te defixit ocellos, 15
 Vidi te totis erubuisse genis.
 At quanto, si forte refers, praesentior ipse,
 Per Veneris feci numina magna fidem!
 Tu, Dea, tu iubeas animi periuria puri

quid committere, quod ancillae ipsi nocent: adversus eam ipsam delinquere; ut Terent. Phor. V, 3, 10: *Vide ne in cognatam pecces*. Et Adelp. IV, 7, 7: *Hoc peccatum in virginem eivem est*. Sed in ancilla peccare, est amorem, quem decebat ingenuae impendere, praeter decorum in ancillam transferre, et ita peccare, quod genus vile mulierum, quod non oportebat.

11. *Thessalus ancillae* etc. Achillem et Briseiden significat. Respexisse crediderim ad haec Horatii II, Od. 4, 2, 7: *... Prius insolentem Serva Briseis niveo colore Movit Achillem. Movit Aiacem Telamone natum Forma captivae dominum Telemusae. Arsit Atrides medio in triumpho Virgine raptam*.

12. *Serva Mycenaeo Phoebas amata duci*. Cassandram designat, quae a Phoebō divinationi artem acceperat; quae quum Agamemnonem Argos sequuta esset, causa fuit cur in coniugem Clytemnestra, Aegystho instigante, conspiraret. Vide Aeschyl. in Agamemna. 1383:

Ἢν' αἰχμῶντες ἔδῃ καὶ τερμασίους,
 Καὶ κρυόλεπες τοῦτ', ἐσφατελήσας,
 Πιστὴ ζῶντες.

14. *Tape putem*. Barberinianus *vile*: non male: nihil tamen muto. Vid. lib. II Art. Amat. 215:

Nec tibi turpe putō, quamvis sis turpe, placebit,
 ingenus speculum sustinuisse manu. B.

15. *Defixit*) *Demisit* Moreti. *Deflexit* alius, et Dousae codex.

16. *Sensit te totis erubuisse genis*) *Vidi* scribendum cum nonnullis scriptis, nisi malis *sensi*. Nam duo codices *sensit*. Superiore etiam versu concinnius legas *in me defixit*, quam *in te*. HEINS.

17. *Si forte refers*) *Si mente ravers*, Fennici volebat; sed ut Heinsius correxit, iam Dousa adnotaverat legendum, et explicabat per *meministi, recolis*. — *Praesentior*. Dousa malebat *praesentius*, sive *constantius*.

19. *Tu, Dea, tu iubeas etc.* Sermone subito ad Venerem convertit, et ignoscat Dea rogat, quod illius nomen intrare et fallere non timuerit; petitque ne male sibi vertant animi periuria puri. Sic enim Putesius et Arondelianus; optime. Animum purum et religiosum Cicero coniungit; *purum* et insolentem, Horatius.

Carpathium tepidos per mare ferre Notos. 20
 Pro quibus officiis pretium mihi dulce repende
 Concubitus hodie, fusca Cypassi, tuos.
 Quid renuis, fingisque novos, ingrata, timores?
 Vnum est e dominis emeruisse satis.
 Quod si stulta negas, index anteacta fatebor; 25
 Et veniam culpa proditor ipse meae.
 Quoque loco tecum fuerim, quotiesque, Cypassi,
 Narrabo dominae, quotque quibusve modis.

20. *Tepidos*) *Rapidos*, Regius et Sarravii: etiam non male.

21. *Pro quibus officiis*) *Officium*, Iunianus. Ego si per scriptos liceret, mallem *Pro quibus, officii pretium mihi dulce, repende Concubitus*. Ita I Art. Amat. 155:

*Protinus, officii pretium, patiente poella,
Contingent oculis crura videnda tuis, B.*

22. *Fusca Cypassi*) *Afra* scilicet. Mos enim romanis mulieribus, quibus et status et res, ut ancillas ex Africa peterent, quae non peritae minus in exornando capite, quam in rebus amatoris solerter tractandis. Qui mos diu apud recentiores Europae populos convaluit.

23. *Quid renuis*) *Quid refugis*, Regius, et quatuor alii.

24. *Vnum est e dominis emeruisse satis*. Quam duos habeat Cypassis, qui sibi imperent, Corinnam scilicet et Ovidium, *satis* illi sit unum e duobus (Ovidium dicit) sibi conciliasse. — *Promeruisse*, Francofurt. cui accedunt Moreti et Dousae codices, et lectionem tuerentur Macrob. Saturn. II, 7, et Snet. in Aug. 3.

28. *Quotque quibusve modis*. Ex Tibullo II, 7, 33:

*Tunc morior curis, tunc mens mihi perditur
Fugit*

*Quisere mentem tenet, quot teneatve modis,
Quae si Corinna resciverit, quis te
Deus ab irata servaverit?*

ELEGIA IX

AD CUPIDINEM: HORTATUR UT IN ALIOS QVOQUE SUA TELA DEFIGAT

O nunquam pro me satis indigne Cupido,
 O in corde meo desidiose puer!
 Quid me, qui miles nunquam tua signa reliqui,
 Laedis? et in castris vulneror ipse meis?
 Cur tua fax urit, figit tuus arcus amicos?
 Gloria pugnantes vincere maior erat.
 Quid? non Haemonius, quem cuspide perculit, heros
 Confossum medica postmodo iuvit ope?

1. *O nunquam pro me satis* etc. Si attentius paulo quo tota spectat Elegia Burmannus et alii considerassent, non ab ipso limine haesissent dubii quid sibi velit istud *pro me*; nec postquam perperam interpretati, in *meam utilitatem*, *ex meo usu* etc. legendum proposuissent *pro re*, nescio cuius codicis, quem non nominant, auctoritate freti. Invehitur in Cupidinem poeta, qui unum se telis suis petendum prae caeteris selegerit: summa haec totius carminis. Iure igitur nunquam *satis indignatum in se* dicit, et unius *in corde desidiosum*, id est cessantem. Restat nunc executiendum, an locutio haec *pro me*, quo diximus sensu, lutina sonet legitime. Ego sic accipiendam indico: nunquam *satis indigne*, ubi *de me agitur*, quem unicam tibi praedam videris vindicasse; vel *pro me*, id est *pro illa*, quae ad amandum propellit me, indole. Quae sequuntur fuisse satis explicant.

4. *Ipsae meae*. In quibusdam *tuis*. Heinsius edidit *ipse meae*, secutus codices tam aenos, quam Naugerii, Marii et Bersmanni.

7. *Quid? non Haemonius, quem cuspide perculit* etc. Agitur de certamine Achillis cum Telepho. Hasta autem *Haemonii herois*, qua arte, quod inflixerat, vulnus sanaret, sic Plinius docet XXXIV, 15: «Est et rubigo ipsa in remediis; et sic Telephum proditur sanasse Achilles, sive id aerea, sive ferrea cuspide fecit: ita certe eam decutiens gladio.» Vbi vid. Harduin. et Hygin. Fab. ci.

8. *Confossum medica* etc. *Confossum*, plurimi codices: sed gravius hoc verbum, quo fere semper de illis, qui ita vulnerantur, ut inde mora sequatur, utuntur veteres: quare ego non alienus essem a *confossum*, ut duo codices habent, et Passerat. ad Propertium, pag. 638, legit. Ita *confossi* hostes, Claud. VI Cons. Honor. 249. BYRN.

Venator sequitur fugientia, capta relinquit,
 Semper et inventis ulteriora petit. 10
 Nos tua sentimus, populus tibi deditus, arma:
 Pigra reluctanti cessat in hoste manus.
 Quid iuvat in nudis hamata retundere tela
 Ossibus? ossa mihi nuda relinquit amor.
 Tot sine amore viri, tot sunt sine amore puellae: 15
 Hinc tibi cum magna laude triumphus eat.
 Roma, nisi immensum vires promosset in orbem,
 Stramineis esset nunc quoque densa casis.
 Fessus in acceptos miles deducitur agros:
 Mittitur in saltus carcere liber equus; 20
 Longaque subductam celant navaliam pinum;

10. *Uteriora*. In tribus libris erat *utiliora*; sed in Palatino uno, *uberiora*, quod recte *promissis* poeta opponit, in loco adlato. *Uteriora* vero dicit iam *inventis* petere semper *venatorem*, quo melius nunquam cessantem in se Amorem insectetur.

Donaque promissis *uberiora* ferat. B.

— Non sensisse miror virum doctissimum nihil hic ad sensum *uberiora*, quod recte *promissis* poeta opponit, in loco adlato. *Uteriora* vero dicit iam *inventis* petere semper *venatorem*, quo melius nunquam cessantem in se Amorem insectetur.

11. *Populus tibi deditus*) *Subditus* Iureti excerpta, et tres alii ex melioribus. HEINS.

12. *Cessat in hoste*) *Ab hoste* octo codices; male: *cessare in re*, est tardum esse in re faciendam: *cessare in rem*, tardum ad faciendam rem. Ita distinguit Servius ad Virgil. VI Aen. 51: *in hoste* ergo est, in eo vexando, exercendo. BVRM.

13. *Hamata retundere tela*. Hoc est obtusa reddere, *hebetare*. Lucanus lib. VI, 160:

... Confringite tela

Pectoris incurva, tegulaeque retundite ferum.

18. *Stramineis esset nunc quoque* Insignis est Propertii locus, quia non possum quin huc adducam: lib. IV, 1, 1:

Hac quodcumque videas, hospes, qua maxima Roma est,

Aut Phrygem Aeneas collis et herba fuit.
 Atque ubi navali stant sacra palatia Phoebae,
 Evandri profugae procubuerunt hoves.

Fictilibus crevere Deum haec auras templis:
 Nec fuit opprobrio facta sine arte casa,

Adeundus quoque Virgil. Aeneid. VIII, 347 et seqq.

19. *Fessus in acceptos*. Alio hoc versus ordine Scaliger disponebat; hoc nimirum:

Fessus in acceptos miles deducitur agros;
 Tutaeque deposito poscitur enas rudis

Longaque subductam celant navaliam pinum:
 Mittitur in saltus carcere liber equus.

D. H.

— *Acceptos miles deducitur agros*. In agros, qui fesso militi ideo *accepti*, quia laborum ibi requiem simul et praemium inventurum se sibi gratulatur. Nec minus apte *deducitur*: veterani enim, quibus ad septena ingera assignabantur, in colonias *deducebantur*.

Tutaque deposito poscitur ense rudis.
 Me quoque, qui toties merui sub amore puellae,
 Defunctum placide vivere tempus erat.
 Vive, deus posito si quis mihi dicat amore; 25
 Deprecer: usque adeo dulce puella malum est!
 Quum bene perlaesum est, animoque relanguit ardor,
 Nescio quo miserae turbine mentis agor.
 Vt rapit in praeceps dominum, spumantia frustra
 Frena retentantem, durior oris equus: 30
 Vt subitus, prope iam pressa tellure, carinam
 Tangentem portus ventus in alta rapit:

22. *Tutaque deposito* etc. De rude agitur, qua donabantur gladiatores, ubi artem caestumque deponebant; et *tutum* dicit, quia nullum ipsis postea vitae periculum. Sic metaphoricè Horat. Epist. lib. I, 1, 2, *donatum se iam rude* dicit. Ceterum haec omnia e Propert. desumpta, II, 19, 41, nemo non animadvertet:

Miles depositis annosus aecubat armis,
 Grandaevisque nagent docere aratra boves.
 Patria et in vacas requiescit navis arena,
 Et vetus in templis bellicae parvae vacat.

Parma enim militis erat, et gladiatoris.

23. *Me quoque* etc. *Mereri sub amore puellae* mihi non placet. *Sub aliquo mereri* passim apud Livium et alios occurrit. Suet. Caes. 3: *Mernit et sub Servilio Isaurico*: quare legem:

Me quoque, qui toties merui sub Amore,
puella

Defunctum placide vivere tempus erat.

Sub Amore, sive Cupidine, meruerat miles noster, ut centies dicit. *Defunctum* (puella iam vivere tempus erat, id est, iam liberum et deposita eius cupiditate et amore immuncum et quasi emeritum vivere, Francius vo-

lebat Emeritum; sed ita omnia licet deformare: non reticenda quoque lectio Francofurt. Regii, Moreti et Palatini unius, *qui toties morior sub amore*, ut dictum sit eodem sensu, quo *perire* millies amantes dicuntur. BVM.

27. *Animique revanuit ardor*) *Animoque relanguit ardor*, Putaneus a manu prima; sed emendatum *resanuit*, neque aliter Arondelianus: quomodo et lib. I Am., Eleg. 10: quamquam hoc loco id verbi minus aptum videtur: alii codices *evanuit*. HELINS.

29. *Spumantia*. Francius malebat *stringentia*, nimis audacter. Palatinus *pugnantia*.

31. *Iam pressa tellure*. Editiones praeae et plurimi scripti *pressa* habent; *pressa* probant Marius et Ciofannus: utrumque quidem recte dicitur, sed diversa significatione: *pressa* enim tellus est, cui iam insistitur; sed *prehenditur* ab adpellentibus nantibus, quum prope tanguit manibus, et funem religandae navi possunt iniicere. *Prope comprehensa*, codex Doussae. BVM.

32. *Tangentem portus ventus in alta rapit*) *Ventus et aura*, unus Moreti.

Sic me saepe refert incerta Cupidinis aura,
 Notaque purpureus tela resumit Amor.
 Fige, puer; positus nudus tibi praebeor armis. 35
 Illic tibi sint vires, hic tua dextra facit.
 Huc, tanquam iussae, veniunt iam sponte sagittae:
 Vix illis, prae me, nota pharetra sua est.
 Infelix, tota quicumque quiescere nocte
 Sustinet, et somnos praemia magna vocat! 40
 Stulte, quid est somnus, gelidae nisi mortis imago?
 Longa quiescendi tempora fata dabunt.
 Me modo decipiant voces fallacis amicae:
 Sperando certe gaudia magna feram.
 Et modo blanditias dicat, modo iurgia quaerat, 45

Ventus et unda, alter eiusdem; et videtur haec lectio firmari ex Ep. XXI, 41: sed non apte huic loco convenit: nam quod sequitur verbum *refert*, opponitur illis, in *alta rapit*. *Rejèrri* enim navigantes dicuntur, quum in altum provecti, adversante vento, vel alio casu redire coguntur eo, unde solverunt. IXM.

34. *Notaque*. Francius malebat: *Lapsaque* continens tela resumit Amor. Quid non opus totum refingat?

36. *Illic tua dextra facit*. Vterque Maffeiian. *dextra valet*: vere. Clor. *Malim huc facit*, et *sint vires*; quod posterius in prima editione et duobus scriptis exstat exemplaribus.

38. *Vix illis etc.* Douss malebat, *Vix ulli prae me nota pharetra tua est*. Nec etiam caret sua venere lectio Scriveriani codicis, qui habet, *Vix illis post me nota pharetra sua est*: postquam in me tua tela conicere coepisti, sponte ei iussa in me veniunt; nec noscunt pharetram suam, sed quotiescumque in sumis novas sagittas, ut pharetrae includas, evolant e manibus, quasi *insae*, in me, Quare

huc retinendum; et eleganter *venire in aliquem*, ut laedatur, dici ostendit Burm. ad Phaedrum I, Fab. 21.

41. *Mortis imago*) *Noctis* perperam duo libri. Cic. Tusc. Quaest. I: «Habes somnum, imaginem mortis, eamque quotidie induis, et dubitas, quin sensus in morte nullus sit, quum in eius simulacro videas esse nullum sensum?» Valerius Flaccus VIII, 74, ad Somnum:

Nunc, age, maior aedes, fratrique sinistlime leto.

Egregie Petron.: «Hic graves alios mero obruncat, et continuat in mortem ultimam.»

44. *Gaudia magna feram*. In antiquis *praemia*, non *gaudia*. Francius hunc pentametrum parenthesi includebat: non male.

45. *Iurgia nectat*. Quin recte hoc et latine dicatur, nihil dubii, et sic alibi Noster, et alii; sed quia obvia et frequens est locutio, suspicionem movet a librario esse suppositam pro minus vulgari, quam servavit in Puteano secunda manus, et in Moreti et Francofurti, prima, *Iurgia quae-*

Saepe fruar domina; saepe repulsus eam.
 Quod dubius Mars est, per te, privigne Cupido, est:
 Et movet exemplo vitricus arma tuo.
 Tu levis es, multoque tuis ventosior alis;
 Gaudiaque ambigua dasque negasque fide. 5.
 Si tamen exaudis, pulchra cum matre, rogan-
 tem,
 Indeserta meo pectore regna tene.
 Accedant regno, nimium vaga turba, puellae!
 Ambobus populis sic venerandus eris.

ELEGIA X

AD GRAECINVM: * QVOD, PRAETER ILLIVS OPINIONEM, DVAE SINVL
 POSSINT AMARI

Tu mihi, tu certe, memini, Graecine, negabas,
 Vno posse aliquem tempore amare duas.
 Per te ego decipior; per te deprensus inermis,
 Ecce duas uno tempore turpis amo.

rat, quae multo elegantior, et ad rem
 accommodatior. Ita Terentius et alii,
quaerere causam, et similia. BYAN.

51. *Pulchra cum matre etc. Rogan-*
tem, pro diversa lectione Puteaneus.
 HELINS. Sed *audire rogan-tem* magis
 latinum puto, quam *exaudire*; et ab
 Ovidii manu fuisse:

Si tamen haec audis, pulchra cum matre,
 Cupido.

ELEGIA X

* Graecinum hunc eundem esse
 opinatur Ciofannus, ad quem tres ex-
 stant e Ponto Epistolae (lib. I, 7;
 II, 6; IV, 9). Vir fuit literarum et
 militiae, ut adparet, laude clarus;
 et, quod multo maius est, quia rarius,

infractae in amicum et sodalem fidei;
 unde meruit Pyladen inter et Piri-
 thoum ab Ovidio adnumerari:

Tu quoque per durum servato tempus ami-
 co,

Dignus es in tantis nomen habere viris.

Ad consulatum pervenit, eo ipso
 tempore, quo Naso in Scythia exsu-
 labat; et quantum potuit et fas erat,
 pro reditu amici apud Caesarem vi-
 detur intercessisse.

3. *Deprensus inermis*. A Cupidine
 scilicet; et *inermis*, quia quum mihi
 tu persuasisses duas simul amari non
 posse, inopinantem invasit alterius
 amor puellae, qui Corinnae iam, vel
 Cypsaeeus, detrahebat.

Vtraque formosa est; operosae cultibus ambae: 5

Artibus, in dubio est, haec sit, an illa, prior.

Pulchrior hac illa est; haec est quoque pulchrior illa:

Et magis haec nobis, et magis illa placet.

Errant, ut ventis discordibus acta faselos,

Dividuumque tenent alter et alter amor. 10

Quid geminas, Erycina, meos sine fine dolores?

Nonne erat in curas una puella satis?

Quid folia arboribus, quid pleno sidera coelo,

In freta collectas alta quid addis aquas?

Sed tamen hoc melius, quam si sine amore iacerem: 15

Hostibus eveniat vita severa meis!

Hostibus eveniat viduo dormire cubili,

Et medio laxa ponere membra toro!

5. *Operosae cultibus ambae*) *Operosae* Regius: *operosae in cultibus*, Scriv. — Puellarum hinc conditionem licet conicere; quoniam enim de Cypassii iam El. 7, 23 dixerit, quod *ornandis operosa est illa capillis*, dubito nullus quin hic quoque agatur de istius modi ancillis; et dubitamentum firmaret, quod sequitur, *artibus in dubio est* etc. quod ad alias referri vix possit. Excusare se apud amicum crediderim quod *turpis* amet ancillas, et *duas* quidem, ab eo ipsas commendando, quod in illis unice commendandum, scilicet ab *artis* laude.

7. *Pulchrior hac illa est* etc. Vtra sit *pulchrior*, ita in ambiguo est, ut modo una, altera modo palmam ferat. — Quis vero credat, nisi totidem literis impreasum legeretur, qui sequitur, *versum*,

Et magis haec nobis, et magis illa placet:
interpretem nactum esse, qui verteret, *aegre mihi ambae placent*? O quam iratis Musis et invita Minerva natum hunc esse dixeris, quem fuge-

rit quidquid lateat hic venustatis, seu ad sententiam, seu ad ipsa verba respexeris! qui non senserit suavius exprimi non posse statum animi qui delectus incerti fluctuatione huc et illuc indesinenter propellitur!

9. *Errat, ut a ventis*. In veteribus *Errant, ut ventis*. Idque magis poeticum, et ad exemplum, quo utitur poeta, aptius. Clor. — *Ventis discordibus acta faselos*. Cur non *phaselos*, graeco more, quoniam a *φάσος*? Navicula erat longior et simul angustior, mira inprimis velocitate nota. Dicta sic *Faselos*, a Phaselide, Pumphiliæ urbe, ubi primum inventum hoc navigii genus traditur. Pro qualibet nave hic sumitur. Vid. Voss. ad Catull. earm. IV.

10. *Dividuumque tenent*) *Dimiduumque* editio prima et sex scripti: male. *Dividunt* quippe, non *dimidiant*, quae mentem tenent.

17. *Pacuo*) *Viduo*, meliores. H.

18. *Laxe ponere*) *Laxe*, Puteaneus et quatuor alii; quod et in suis Nau-

At mihi saevus amor somnos abrumpat inertes;
 Simque mei lecti non ego solus onus.
 Me mea disperdat, nullo prohibente, puella,
 Si satis una potest; si minus una, duae:
 Sufficiant graciles, sed non sine viribus, artus;
 Pondere, non nervis, corpora nostra carent;
 Et lateri dabit in vires alimenta voluptas: 25
 Decepta est opera nulla puella mea.
 Saepe ego, lascivae consumto tempore noctis,
 Vtilis, et forti corpore mane fui.
 Felix, quem Veneris certamina mutua perdunt!
 Dî faciant, leti causa sit ista mei! 30
 Induat adversis contraria pectora telis
 Miles, et aeternum sanguine nomen emat.
 Quaerat avarus opes; et quae lassarit arando

grius invenerat: duo, *lassa*, quod ad veram scripturam adludit. HEINS.

23. *Sufficiant graciles etc.* *Sufficiam*, codex Putaneus, recte: nisi quod Neapolitani libri lectio non minus aridet:

Sufficiant graciles, sed non sine viribus artus.

27. *Saepe ego lascivae etc.* Simili inctatione Propert. II, 18, 23:

... Saepe est experta puella
 Officium tota nocte valere meum.

— *Consumto tempore noctis etc.* Sit in exemplum versus hic, quum mille possim adducere, inconsultae temeritatis qua ius sibi quisque poetam nostrum pro arbitrio emendandi, nonnunquam etiam refigendi, arrogaverit. Alii enim, lascivae gaudia noctis; alii *tempora*. Fuerunt qui, *consumi tempora noctis*; qui vero, mutata interpunctione, *consumto tempore noctis*; ita ut nulla cum sequenti versu connexio. Maxime igitur lan-

dandus Barnaudus et Heinsius praesertim, qui e tanta lectionum caligine textum eruerint, qui, si non semper at ubique vere Ovidianus, proximo tamen ad ingeniosissimi poetae dictionem liquidissimam et elegantias accedit.

28. *Fortis corpore*. Legitur et *forti corpore*, ut Virg. IV Aen. 2:

... Quam forti pectore et armis. M.

Potest utraque lectio defendi; nam est utrumque verbum in hac re proprium. BRAN.

29. *Certamina mutua perdunt*) *Rumpunt* Putaneus a manu secunda, quod et in aliis multis invenire est: unus Vaticanus *produnt*. Nihil temere mutandum. — Sed *rumpunt* ab ipsa Ovidii manu profectum censet Burmannus.

33. *Et quae lassarit eundo*) *Arando* Putaneus: *irando*, Arondelianus, Scribe *arando*. Trist. I, EL. 11, 76:

Latum matandis merulis arquet oro

Aequora, periuro naufragus ore bibat.
 At mihi contingat Veneris languescere motu; 33
 Quum moriar, medium solvar et inter opus!
 Atque aliquis, nostro lacrymans in funere, dicat:
 Conveniens vitae mors fuit ista suae.

ELEGIA XI

CORINNAM BAIAS NAVIGATVRAM A PROPOSITO TENTAT DETERRERE

Prima malas docuit, mirantibus aequoris undis,
 Peliaco pinus vertice caesa vias;
 Quae concurrentes inter temeraria cautes

Virgilius II Aeneidos, 780:

... Vastum maris aequae arandum. II.

35. *At mihi contingat Veneris languescere motu.* Quanto magis egregie Propert. II, Eleg. 7, 98:

Ille vir in medio fat amare lupis!

36. *Solvar et inter opus.* Quod Cornelio Gallo Praetorio et T. Haterio equiti romano contigisse narrant Plin. VII, 53; et Val. Max. IX, 12, n. 8.

38. *Conveniens vitae etc.* Moretini annus habebat:

Conveniens voto mors fuit ista tuo.

Quam lectionem libens recipiam, ut quae praecedentibus melius respondeat: *At mihi contingat etc.*

ELEGIA XI

1. *Prima malas etc.* In navem Argo invehitur, quae, ut egregie Catullus Carm. LXIV, 111:

Rudem cursu primo imbuat Amphitritem.

Sic Horatius, Virgilii discessu moe-

stus, navem quae ipsum vehit, precatur primum servet *quinae dimidium avar*; sed, voto vix exiisso, metus subit periculorum tam caro capiti impendentium, subitusque erumpit in celeberrimam hanc imprecationem: *Illi robur et aes triplex etc.* quae nota nimis, quam ut hic adferamus. — *Mirantibus aequoris undis.* Idem Catullus, laudato iam carmine, 12 sqq. de navi,

Quae simul ac rostro ventosum proscindit aequor,

Tortaeque remigio spumis incondit unda,
 Emergere faci cudenti e gurgite vultus,
 Aequorea monstrum Nereides admirantur.

3. *Quae concurrentes inter temeraria cautes* Cyaneae, quae et Planctae, vel Symplegades (a συμπλεγναι) dicebantur, rupes intelligit. Has autem poetae inter se concurrere commenti sunt, quia parvo admodum intervallo discretae, coenutim speciem procul visentibus praebent. De

Conspicuam fulvo vellere vexit ovem.
 O utinam, remo ne quis freta longa moveret, 5
 Argo funestas pressa bibisset aquas!
 Ecce fugit notumque torum, sociosque Penates,
 Fallacesque vias ire Corinna parat,
 Quid tibi, me miserum! Zephyros Eurosque timebo,
 Et gelidum Borean, egelidumque Notum? 10
 Non illic urbes, non tu mirabere silvas:
 Vna est iniusti caerulea forma maris.
 Nec inedius tenues conchas, pictosve lapillos,

his Strobo I et II; Plin. IV, 12. Illas poetice descriperunt Apollon. Rhod. II, 318; Valer. Flacc. IV, 561 sqq. Homeri uterque vestigiis insistens Odys. M, 59 sqq. quo ex loco, 74, colligere est cur *Cyaneae* dicerentur:

... Νηϊδὶ δὲ μὲν ἀπὸ τῆς
 Κυνεῖας, 2. τ. 2.

4. *Conspicuam fulvo vellere vexit ovem.* De aureo Phryxii arietis vellere in vulgus omnia nota. Vnde ortum fabula duxerit, varias et ridiculas causas afferunt interpretes. Totam vero rem, nobilitatem maxime instituto ordine equitum aurei velleris, excussit Rabener. Amoenit. Philolog. p. 193 sqq.

7. *Notumque torum*) *Notamque domum*, Moreti; et ita *domum* et *penates* iungi solere docet Burn. ad Val. Flacc. VII, 50. — *Patriosque. Vterque* lib. Maffeiann. *sociosque penates.* Clor. *Sociosque scripti.* Nupta enim Corinna, ut patet ex Eleg. 4 lib. I, et lib. II Elegia 2, tum et aliis locis. De *sociis penatibus* monui ad Epist. V, vers. 126. HEINS.

10. *Et gelidum Borean, praecipitemque Notum.* *Borean et gelidumque Notum*, Putemans et Arondeliana. Scribe *egelidumque*: quomodo

agnoscit Seneca lib. II Controvers. 10. Etiam in Epitome ab Andrea Schotto edita. *Non gelidumque, Neapolitanus* et tres alii: *dno, praecipitumque.* HEINS. Vide Voss. Inst. Orat. lib. V, cap. 2, §. 2.

12. *Iniusti.* *Iniustus, incerti*: duo, *inviti*: alii duo, *invisi*: forte *infidi*; ut Trist. IV, Eleg. 4, 60:

Nec minus infide terra timeatur aqua.

Virgil. I Georg. 254:

Et quando infidam remis impellere marmor
Conveniat.

Posset et *infesti*, ut I Trist. 10, 26:
Plus habet infesta terra timoris aqua. H.

— Sensus est: nihil tibi tum occurret, nisi facies *immensi, immensurabilis* ponti, maioris nimirum, quam ut possit oculus complecti. Eo enim sensu accipienda vox *iniusti*; non ut inepte quidam, de maris iniquitate, quod bonos et malos nullo discrimine obruit. Facit ad hoc Virgilii locus Georg. I, 34:

... Tibi brachia porrigit ardens
Scorpius, et caeli iusto plus parte relinquit,
 Id est, plus tibi loci in caelo relinquit, quam sis occupaturus.

13. *Pictosve lapillos*) *Viridesque* excerpta Putemans et septem libri. *Varusque* Francof. Videtur hic Ovi-

Pontus habet: bibuli litoris illa mora est
 Litora marmoreis pedibus signanda puellae: 15
 Hactenus est tutum; cetera caeca via est.
 Et vobis alii ventorum proelia narrent;
 Quas Scylla infestet, quasve Charybdis aquas:
 Et quibus emineant violenta Ceraunia saxis:
 Quo lateant Syrtes, quove Malea sinu. 20
 Haec alii referant; at vos, quod quisque loquentur,
 Credite: credenti nulla procella nocet.
 Sero respicitur tellus, ubi, fune soluto,

dius ante oculos habuisse Lucretium, qui lib. II, 374, ita canit:

Coneharumque genus parili ratione videmus

Fingere telluris gremium, qua molibus iudicia

Litoris incurvi bibulam parit sequor arenam:

ubi lasit praeferebam. Sequens distinctionem expressit Nemes. Ecl. II, 21:

Et quae marmoreo pede, Naiades, uds secentes

Litare, purpureos alitis per graminis flores.

Quem locum Barthius, circulo, non sollicitasset, si huius Ovidiani meminisset. EYSEN.

15. *Litora*. Apostrophe est ad puellas omnes, si (ut in manuscriptis exemplaribus scriptum est) legatur *signate*, id est calante; si *signanda* legeris, supplendum erit *nunt*, et *puellae*, pro puellarum, exponendum. Sed longe melior est prior lectio. MAR. *Signata*, Putaneus et tres alii: at complures, *signanda*, H.

18. *Qua Scylla infestet*. Omnino ex vetusti codicis auctoritate legendum est, *inflectit*, id est, incurvat. MAR. *Infestet* meliores: nonnulli, *infestat*. Metam. XII, 730: *Scylla latius dextrum, laevum irrequieta Charybdis infestat*. HEINS. *Infestat* quasque, Dousae codex.

20. *Quo lateant Syrtes, quove Malea sinu*. Dubium est nullum, quia agatur de utraque Syrti, qui scopuli, ut nemo nescit, navigantibus adeo formidandi. Cur non igitur prior restitueretur lectio,

Quo lateant Syrtes, magna misorve sinu

et quid hic Maleum promontorium? Quod si Propert. III, Eleg. 17, 7 cum Syrtibus coniunxit, non video cur Ovidius quoque. Sensit Burman. nec quid tamen ausus est immutare, et vulgatam retinuit.

21. *Hoc alii*. Rectius in exemplaribus legitur *haec*, scilicet periculosa. MAR. — *Quod quisque loquatur*. Vetus et sana lectio est *loquetur*. ID. *Loquentur*, Barberinianus et unus Moreti: recte; nec desunt apud Nostrum exempla.

22. *Credenti nulla procella nocet*. Mallent *quaerenti* Burm. et Heins. quod e Putaneo. Sed nisi mea me fallit opinio, *credenti* longe antefendum. Qui enim quae navigantibus imminuant pericula narrantibus credit, portum tenet, neque committit, ut ipsi quondam *procella nocent*. *Quaerere* curiosi est; *credere* vero, timidi.

OVID. Oper. Tom. II.

II

Currit in immensum panda carina salum.
 Navita sollicitus qua ventos horret iniquos, 25
 Et prope tam letum, quam prope cernit aquam.
 Quid? si concussas Triton exasperat undas?
 Quam tibi nunc toto nullus in ore color!
 Tum generosa voces secundae sidera Ledaë:
 Et, felix, dicas, quam sua terra tenet! 30

24. *Currit*) *Tendit*, duo scripti.

25. *Navita sollicitus qua ventos horret*. Quia ventos, Patenseus, Aron-
 delianus et tres alii. *Lege qua*; in sa-
 lo nimirum: alii codices *iam*, vel
quoque. H. Ego mallet:

Navita sollicitus, quem ventos horret in-
iquos;

Tam prope se letum quam prope cernit
 aquam.

Prope se, ut Epist. XIX, 59. *Quum*
ventos vero est in Scriverii et Palatino
 altero. *Horret* autem est cum horrore
 audit. Quintil. Decl. VI, 1re *Legem*
istam quidni horream? — *Quum*
ventis horret iniquis, Francofurt. B.

28. *Quam tibi nunc toto*. Longe
 melior et vetustior lectio est illa ve-
 tustissimi codicis:

Quam tibi sit toto nullus in ore color.

Id est, ex timore tota expallesces.
 MAR. Alii, *Qui tibi nunc toto*, vel
toto est: prima editio, *Quam tibi nunc*
toto est: recte; si *tò est tollas*:

Quam tibi nunc toto nullus in ore color
 HIERON.

29. *Tum generosa voces secundae*
sidera Ledaë. Non ipso Pollucem et
 Castora, sed ignes intelligit, de qui-
 bus Plin. II, 32: «Vidi nocturnis
 militum vigiliis inhaerere pilis pro
 vello fulgorem, effigie ea; et antennis
 navigantium, aliisque navium parti-
 bus, seu vocali quodum sono insi-
 stunt, ut vulnere», sedem ex acde
 nutantes. Graves, quum solitariae

venere, mergentesque navigia; et si
 in carinae ima deciderint, exnrentes.
 Geminae autem salutare, et prosperi
 cursus nuntiae: quarum adventu fu-
 geri diram illam ac minucem, adpel-
 latamque *Helenam*, feriant. Et ob id
 Polluci et Castori id numen adsi-
 gnant, eosque in mari Deos invocant.
 Rem poëtica sic Horat. I, Od. 12,
 27 ubi de pueris Ledaë:

Quorum simul alba nautica
 Stella refudit,
 Debit coxis agitatae humeri:
 Concidunt venti, fugientque nubes;
 Et minax (quod sic voluere) ponto
 Vnda recumbit.

Generosa vocat Ovidius, ob *generis*
 nobilitatem: e Iove enim illos Leda
 suscepit. — *Secundae*, Francius
 mallet *formosae*.

30. *Quam sua terra tenet*) *Sua*
terra potest de patria capi; sed mag-
 is placet intelligi de tellure, quae
 hominum mater credita, unde pro-
 ducti, et in qua educunt homines.
Sua ergo est hominibus propria, con-
 veniens magis quam *mare*. Senec.
Medea, 301:

Andax nimium, qui secta priano
 Ratis tam fragili peribida rupi,
 Terraeque suae post terga volens,
 Animum lacibus credidit auri.

Infra Noster lib. III, Eleg. 2, 43:
 Nil mihi cum pelago: me mea terra capit.
 Sic eleganter quoque Florin. III, cap.

Tutius est fovisse torum, legisse libellos;
 Threiciam digitis increpuisse lyram.
 At, si vana ferunt volucres mea dicta procellae,
 Aequa tamen puppi sit Galatea tuae!
 Vestrum crimen erit talis iactura puellae,
 Nereïdesque Deae, Nereïdumque pater.
 Vade memor nostri, vento reditura secundo:
 Impleat illa tuos fortior aura sinus.
 Tum mare in haec magnus proclinet litora Nereus;
 Huc venti spirent; huc agat aestus aquas.
 Ipsa roges Zephyri veniant in lintea pleni:
 Ipsa tua moveas turgida vela manu.
 Primus ego adspiciam notam de litore pinum;
 Et dicam: Nostros advehit illa Deos!
 Excipiamque humeris, et multa sine ordine carpam

6: *Eodemque tempore et usum maris navibus recuperavit, et terrae homines suos reddidit.* BvAM.

31. *Libellos*) *Libellum*, Francofurt. et Moreti.

34. *Aequa tamen puppi etc.* Sic quoque Propertius I, Eleg. 8, 18, quam Cynthiam suam a navigando non potuerit detertere, prosperam illi navigationem optat:

Sit Galatea tuae non aliena vias.

38. *Ille tuos.* Malim *suos*. H.

39. *Proclinet litora*) *Declinet*, primae editiones et scripti multi: sed in optimis *proclinet*, ut Aldus edidit. *Propellat* Francof. *procurvet* Palatinus tertius: *proclamet* secundus: ego *proclinet* retineo: ita *proclinis* III Fast. 793:

Stella Lysaeum vergit proclivis ad Arcton
Mithus. BvAM.

40. *Huc venti spectent, huc agat aestus aquas*) *Huc venti spirent* legendum: atque ita juveni postea in

excerptis Dousae. Sarravianus: *Huc ventus portet.* Pont. IV, Eleg. 10:

At Notus adveho rapidum qui spirat ab aae,
 Hinc.

In Dousae excerptis est: *hinc venti spirent, hinc agat Euris aquas*: sed perpetuum *hanc venti spectent* edit. prima. — *Aestus*. Puteanus et septem alii, *Eurus*; ut Ep. VIII, 42:

Aspice, ut averas concitet Eurus aquas.

41. *Lintea pleni*) *Soli*, Patcanus, cum quatuor aliis: sed nihil muta. Sic apud Lucan. II, 683, legendum:

Saepe Notus plenus, tendisque rudentibus
aetnas

Ipsa maris per claustra raras fastigia molis
Discessure salo.

42. *Ipsa tua moveas.* Rele *ipsa*: nam et vectores aliquando nautica tractabant arma. Vid. Passerat. ad Propert. III, Eleg. 6.

43. *Excipiamque humeris.* Melior lectio quibusdam in libris, *Excipiamque natis*. C. Valis, excerpta Iureli

Oscula: pro reditu victima vota cadet:
 Inque tori formam molles sternentur arenae,
 Et tumulus mensae quilibet instar erit.
 Illic adposito narrabis multa Lyaeo,
 Paene sit ut mediis obruta navis aquis: 50
 Dumque ad me properas, nec iniquae tempora noctis,
 Nec te praecipites extimuisse Notos.
 Omnia pro veris credam, sint ficta licebit.
 Cur ego non votis blandiar ipse meis?
 Haec mihi quamprimum coelo nitidissimus alto 55
 Lucifer admisso tempora portet equo!

et Puteani cum codice Sarraviano, et sex aliis. Sed vulgata respicit ad ritum illum, quo e navi alienis humeris per primas undas deferrebantur vectores in terram. Herva. — Laetitia poeta impatiens, ob felicem amice reditum, non sinit alium advenientem excipere; et ipse suis exceptum humeris portat evans. — *Multa sine ordine carpat oscula*. *Carpere oscula* nusquam dixisse Ovidium affirmat Heins. ideoque *memam* cum Sarraviano, duobus Palatinis, et quatuor aliis, legendum rectius proponit. Catullus tamen carm. LXVIII, 127, de Columbo, ait:

Oscula mordenti semper decerpere rostro.

46. *Victima vota*. Quam scilicet tuo pro reditu voveram.

48. *Pro mensa tumulus quilibet instar erit*) *Et cumulus mensae quilibet esse potest*. Putcaneus: tres, *Pro mensa cumulus*: prima edit. et scripti nonnulli, *Et cumulus mensae quilibet instar erit*, quomodo et Arondelianus: nec aliter Sarravianus, nisi quod in illo, *tumulus*, et recte. H.

53. *Omnia pro veris credam*. Totus hic spirat Ovidius. — *Licebit*. Quamvis, etiamsi. — *Ideam argum.* Propert. tractavit I, 8.

ELEGIA XII

EXULTAT, CORINNA TANDEM POTITVS

Ite triumphales circum mea tempora lauri;
 Vicinus! in nostrò est ecce Corinna sinu.
 Quam vir, quam custos, quam ianua firma, tot hostes,
 Servabant, ne qua posset ab arte capi.
 Haec est praecipuo victoria digna triumpho,
 In qua, quaecumque est, sanguine praeda caret.
 Non humiles muri, non parvis oppida fossis
 Cincta, sed est ductu capta puella meo.
 Pergama quum caderent, bello superata bilustri,

1. *Ite triumphales* etc. Parto, quem tantopere exoptabat, triumpho, in voces erumpit victoriae simul et laetitiae indices. — *Lauri*. *Laurus*, Pu-
 leanus.

3. *Quam vir, quam custos* etc. Quo victoriam magis nobilitet, quae vincenda occurrerint, non sine quadam ambitione enumerat. Sic Horat. III, 16, quo demonstret certius, nullam esse locum, quo aditus auro non pateat, Danaë exemplum adfert, quam

Turris aenea

Robustaeque fores, et vigilum canum

Tristes excubiae, munerant satis

Nocturnis ab adulteris;

Si non Acrisium etc.

— *Tot hostes*) *Quot hostes!* Medicus unus. Bene, inquit Heinsius: melius vero Burmannus, *tot hostes* non moverem; sed parum videtur intellexisse summae vir eruditionis, nec caeteris praebuit intelligendum, cur haec illi lectionem praeponeret. Excidit quippe, vel iuvito poetae, suam sibi victoriam gratulanti, exclamatio haec,

tot hostes; quam si parenthesi incluseris (*quot hostes!*), nihil aliud est, quam puerilis et frigida admodum iactatio, et stolide sibi adstupescens. Leve quidem esse discrimen non dif-
 fiteor; sed hoc ipso notandum magis, quo levius.

5. *Haec est praecipuo* etc. Victoriam suam praecipue commendat, quod *praeda sanguine caret*; quae tamen non aspernanda. Non enim,

Non humiles muri, non parvis oppida fossis
 Cincta; sed est ductu capta puella meo.

Duplex igitur poetae laus, qui magna vicit, maioraque victor obtinuit, puellum suum.

6. *Praeda caret*. Francius malebat *pugna vel palma*: minime vero aliquid mutandum; est enim *praeda sine sanguine* eadem, quae *parata*; similiter sere apud Livium VIII, 38: *Caede inermes, eventamque illi praedam redde*. Quasi dicat, ipsorum sanguine venalem.

Ex tot, in Atrida pars quota laudis erat?
 At mea seposita est, et ab omni milite dissors
 Gloria; nec titulum muneris alter habet.
 Me duce, ad hanc voti finem, me milite, veni:
 Ipse eques, ipse pedes, signifer ipse fui;
 Nec casum fortuna meis inmiscuit actis.
 Huc ades, o cura parte Triumphe mea!
 Nec belli nova causa mei: nisi rapta fuisset
 Tyndaris, Europae pax Asiaeque foret.
 Femina silvestres Lapithas, populumque biformem
 Turpiter adposito vertit in arma mero.

10. *Ex tot, in Atrida etc.* Male qui in *Atridis*, vel cum ed. prim. in *Atridas*. Agitur enim de Agamemnone, cui communi Graecorum consensu rerum summa ad Troiam tradita est.

11. *At mea seposita est etc.* « Nam bellicis laudes solent quidam extenuare verbis, easque detrudere ducibus, communicare cum multis, ne propriae sint imperatorum. — At vero huius gloriae, Caesar, quam es paulo ante adeptus, socium habes neminem. » Cic. pro Marcell. II, 6-7. — *Et ab omni milite dissors*. Vide de « voce quae notamus ad Epistolam Sabinam primam, 35. H.

13. *Ad hunc voti finem*. Legitur etiam *Ad hunc*: recte utrumque. Dicimus enim *hic et haec finis*. Sic Lucretius passim, ut et Virgilius, Horatius, et alii optimi nevi scriptores.

15. *Nec casum fortuna etc.* Cic. ibid. « Quinetiam illa ipsa rerum humanarum domina, fortuna, in istius se societatem gloriae non offert: tibi cedit; tuam se esse totam et propriam fatetur. » Quae loca Ovidianis ea mente opposui, ut videat lector quomodo scriptorum par mobile

rem eandem, poetice unus, alter oratorie, exornandam suscepit.

17. *Nec belli nova causa mei*. Ita enim legendum, repudiata veteri lectione, *nec belli est nova cura mei*; sed ego utramque sensu carere puto: praecessit etiam modo *cura*; quare puto legendum transpositis vocibus, *Nec belli mea causa novi*. Nec puella, a me victa, et mihi dedita, nunc erit causa novi belli, ut Helenae, et aliae fuerunt. I Fast. 520:

Hic quoque causa novi foemina Martia
 erit.

18. *Europae pax Asiaeque foret*. Troiam *Asia*, et *Europa* Graeciam indicat. Egregie en de re Catull. carm. LXVIII, 89:

Troia nefas, commune sepulcrum Europae
 Asiaeque;

Troia virum et virtutum omnium acerbum
 cinis.

19. *Femina etc.* Hippodamia, de qua vide Metamorph. lib. XII, 224. — *Populumque biformem etc.* *Biformem* excerpta Iureti, et Barberianianus pro diversa lectione.

20. *Turpiter adposito etc.* Malit *Burm. a posito*. Qua ratione ductus

Femina Troianos iterum fera bella movere

Impulit in regno, iuste Latine, tuo.

Femina Romanis, etiam nunc urbe recenti,

Immisit soceros, armaque saeva dedit.

Vidi ego pro nivea pugnantes coniuge tauros:

25

Spectatrix animos ipsa iuvenca dabat.

Me quoque cum multis, sed me sine caede, Cupido

Iussit militiae signa movere suae.

ignoro. quum ipse fateatur, Nostrum ita (adposito) passim loqui.

21. *Femina Troianos* etc. Lavinia, Latini regis filia, quae iam a matre promissa Turno in uxorem, causa fuit cur bellum atrox exurgeret inter Latinum et Aeneam. — *Impulit*, invitum coëgit Troianorum ducem, ut bellum socio inferret. — *Nova bella*. *Fera*, Sarravianus et duo alii: rectius: nam nova causa praecesserat, *HEINS*.

23. *Femina Romanis* etc. Bella intelligit quae Sabinarum raptum protinus sequuta.

25. *Vidi ego pro nivea* etc. Oblectant se in hoc argumento poetae; sed Virgilius ante omnes G. III, 217:

Dulcibus illa quidem illacchris et saepe superbus

Cornibus inter se subigit decernere amantes,

Pascitur in magna silva formosa iuvenca:
illi alternantes multa v[el] praetalia miscant
etc.

Non ita male Stat. Theb. VI, 861:

... Ductores gemini gregis horrida tauro
Bella movent: modis confax stat candida
prato,

Victorem expectans etc.

Materiam utrique praebuerat Apollo-
nius Rhod. Argonaut. II, 88:

Αἶψ' ὅτ' αὐτῆς εὐριπύσσας ἰαυρίαι ἦεν
Ταύρου

Φερσίδος ἀπὸ βόδς κρεττάρι δεικνύσας.

26. *Dabit*) *Facit* Scriverii: quae etiam diversitas in simili locutione occurrit Epist. X, 27, et XV, 84.

27. *Me quoque cum multis*. Legitur quoque in manuscriptis exemplaribus, *me quoque qui multos*; quae lectio pulchrior est: prior tamen non penitus displicet. *Mar.* *Cum multis*, scripti potiores.

ELEGIA XIII

AD ISIDEM: ORAT UT PRAEGRANTI CORINNAE SVEVENIAT PROPITIA

Dum labefactat onus gravidæ temeraria ventris,
 In dubio vitæ lassa Corinna iacet.
 Illa quidem, clam me tantum molita pericli,
 Ira digna mea: sed cadit ira metu.
 Sed tamen aut ex me conceperat; aut ego credo:
 Est mihi pro facto saepe, quod esse potest.
 Isi, Paraetonium, genialiaque arva Canopi

1. *Dum labefactat onus etc.* Quum gravidam se Corinna intellexisset, nihil non medicaminis, inscio Nasone, tentavit, ut abortum faceret: unde in gravissimam mox aegritudinem incidit. Cognita causa, Ovidius in amicum primum irascitur; sed brevi *cadit ira metu*, et totum se convertit ad Isidem et lunonem Ilithyiam, quae miseræ succurrant.

2. *Lassa Corinna*) *Lapsa*, natus Regius, quod probare poterat Francius: sed *lassa* de aegra recte dicitur. Terent. Hecyr. II, 1, 41: *Enim lassam oppido tum esse aiebant*. Noster III Amor. 11, 8:

Saepe tulit lassus succus amarus epem,
 ubi itidem *lapis* volebat Francius.

3. *Tantum molita pericli.* Sui codicis in margine notaverat Douss: *Tanto peritura periclo*; ubi sane solitum viri sagacitatem et peritiam, credo, desideres.

7. *Isi, Paraetonium etc.* Isidem invocat, ut quae rerum parens universae, praegrantes mulieres peculiari

cura foveret, et parituris adesset propitia. — *Paraetonium*, Urbs erat et portus Aegypti, ad ostium Canopicum, nunc *al-Barêtoun*. Ammoniana olim vocata fuisse narrat Strabo et Steph. Byzant. Memoratur autem ab omnibus geographicis; meminerunt et historici. Auct. de Bell. Alex. c. 8, Flor. IV, 11. Munimenta Iustinianus instauravit; Procop. de Aedif. VI, 2. — *Genialiaque arva Canopi*. Fossam Canopicam designat, per quam ab Alexandria ad Canopum naviculis deferebantur, qui ad solennia Serapidis, cuius ibi templum, conveniebant. *Genialia* autem dicit, quia nulum erat, teste Strabone XVII, p. 801, voluptutis genus, cui non inter eundem pro *genio* indulgerent: *ἐὐχὴ γὰρ*, inquit, *ἐμὴν καὶ πᾶσαν οὐκ ἀλλοτρίαν ἐν τοῖς εὐμαρίοις καταλαμβάνουσιν καὶ καταρχαίμινον ἀναδίδωμι μετὰ τῆς ἰσχυρῆς ἀσθενείας καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν*. Rem quoque adigit Iuvenal. Sat. VI, 84; et Sat. XV, 46. Ipsa urbs centum viginti stadiis aberat ab Alexandria, et ad mare sita, unde et ostium, quod

Quae colis, et Memphin, palmiferamque Pharon,
Quaque celer Nilus, lato dilapsus ab alveo,

postremum Nili ad occasum est, denominatum *Κερκεσίην εἰς Αἴαν*. Originem Graeci a Troiano bello ducebant, et ipsum nomen a *Canopo*, Menelai gubernatore, qui ibi perierat. Sed Rhetor Aristides (Orat. Aegyptiaca) opinionem hanc omnino confutat, quum narret se a quodam sacerdote accepisse, urbem multum ante adventum Menelai, *Canopum* (quod lingua aegyptiaca *tellus aurea*) vocatam fuisse. Quae supersunt reliquiae, vastum terrae spatium, non ita procul ab *Aboulis*, occupant. Vid. Eustath. ad Diouys. Perieg. 12. — Inblousk. Panth. V, 4.

8. Et Memphin etc. Vrbs quondam in Aegypto celeberrima, et Memphitis Nomi Metropolis. Conditorem habuit Meneu, qui regnum primum apud Aegyptios obtinuit (Herodot. II, 99), et in eam brevi magnitudinaria excrevit, quae Thebas ipse prope superaret. Vrbs magna erat, vel ipsa Strabonis aetate, ac *εὐχέλεια*, et secunda ab Alexandria. Etiam perierunt ruinae; ita ut de loco ubi olim existerit, diu multumque inter doctos disputatum fuerit. Multi eam ibi floruisse crediderunt, ubi nunc *Fostath*, vel *le Fieux Kaire*, spreto tamen veterum testimonio, qui ad ripam Nili occidentalem, non orientalem, Memphin posuerunt. Constat vero e recentiorum viatorum curis diligentioribus, locum Memphin olim occupasse, qui nunc *Moshun* et *Monieh-Rahin* vocatur (Bruce, tom. I in-4.º c. 3, p. 59). Nihil intentatum Galli reliquerunt, quos non literariae minna, quam bellicae laudis amor in regio-

nem hanc deduxerat, ut, si quid ex opulentissimae quondam urbis ruinis posset crui, eruerent, descriptumque posteris traderent. Obstitit licet multa quominus propositum hoc omnino adsequerentur, ex iis tamen quae collegerunt, exstat iam, et in dies exsurgit maius, monumentum (*Description de l'Egypte*), quod amicam hanc et hactenus inauditam armorum et literarum, in commune patriae decus, conspirationem aetati vel remotissimae commendabit. — *Palmiferamque Pharon*. « Insula iuncta ponte Alexandriae, colonia Caesaris dictatoris, Pharus. — Nunc e turri nocturnis ignibus cursum navium regens. Namque fallacibus vadis Alexandria tribus oramino aditur alveis, Stegano, Posideo, Tauro. » Plin. V, 31. — Turrim Sostratus Cuidius aedificavit, et inscriptionem addidit, quam servavit Strabo XVII. Insulae autem portum accludunt castella duo, quae vocantur *les Farrillons*.

9. Ab Alveo) In Alveo, meliores. Ita quoque legendum censet celeberrimus Bentleius ad Horat. III, 29, 34; sed *dilapsus ab alveo* mihi praefarendum ideo videtur, quia supra Delta Nilus uno alveo, et lato fluens, deinde in septem ora se scindens, vagus atque dispersus per onuem Aegyptum it; ut describit Mela I, 9. Dilabitur ergo a lato alveo in septem fluvios, et per septem portus in mare evolvitur; neque hic *septem portas*, quod in Regio et Francofurtensi exstat, cum eodem Bentleio, sed *portus* legerim: quin singula ostia portus opportunos faciunt. Vid. Epist. XIV, 107: immo omnia ostia fluviorum pro-

Per septem portus in maris exit aquas;
 Per tua sistra precor, per Anubidis ora verendi;
 Sic tua sacra pius semper Osiris amet;
 Pigraque labatur circa donaria serpens,
 Et comes in pompa corniger Apis eat!
 Iluc adhibe vultus; et in una parce duobus;
 Nam vitam dominae tu dabis; illa mihi.
 Saepe tibi sedit certis operata diebus,

10

15

portubus sunt, quia tuti ibi creduntur navigantes, postquam iactati fuere undis et ventis. BYRN.

10. *Per septem portus etc.* Septem fluminis ostia: *Canopicum* scil. quod et Hieracoticum Ptolemaeo; *Belbiticum*, ut Herodot. Diod. Plin. et Ptolem. adpellant; *Bolbiticum* vero, ut Scylax; *Sebeuyniticum*; *Phatniticum*, vel *Phaticum*; *Mendesium*; *Taniticum*, ultimique *Pelusiaticum*. Plin. V. Strab. XVII.

11. *Per Anubidis ora verendi.* Aegyptiorum Deus fuit Anubis, et maximorum Deorum, Isis et Osiridis, comes assiduus. *Ora verenda* dicit, quoniam deus ille mystice fingebatur ut canis, vel capite canino, quod humano corpori addebatur. In ruderibus antiquis templorum Aegypti figurae huiusce modi persaepe cernuntur; et supersunt etiam in principum thesauris, aut musaeis eruditorum, passim dei huius simulacra et signa, talem prae se formam ferentia. Vti vero *Isis* sua haebat *Isa*; *Serapis* pariter *Serapea*, et *Nemesis Nemerea*, ita in honorem quoque *Anubidis* constructa fuerunt *Anubidea*, templa nempe aut sacella. Habuit et sua sacra, quae sumtuosa fiebant et solemnia. Sed ne in ipsa quidem Aegypto cultus numinis huius canini substitit: testantur enim scriptores

fide digni, Anubidis et notitiam et reverentiam, ex Aegypto in Graeciam transisse. Filius autem fuit Osiridis, qui cum per adulterium, etsi ignorans et imprudens, ex sorore sua *Nephtis* suscepit. Cur vero canina forma Anubiam Aegyptii repraesentare consueverint, colligere est e Diod. Sicul. et Plutarch. in libro quem conscripsit *επι τω ανι Οσιριδι*; et Iablonsk. Panth. Aegypt. V, 1, passim.

12. *Sic tua sacra pius semper Osiris amet.* Quae ad Isidem spectant et Osiridem, selte Plutarchus in libro iam memorato, et Iablonsk. in Panth. Aegypt. II, 1, tractaverunt; quibus addas licet Dupuis, *Origine des Cultes*, in-4.º passim, II, 194; III, 65.

13. *Pigraque labatur etc.* De serpentibus Isidi sacris agitur, qui fausto ominabantur, quum *donaria* lambeant, et *pigri*, id est lente altare circum *laberentur*.

14. *Et comes in pompa etc.* Isiacam pompam intelligit, de qua fusiuss ipse Metam. IX, 683; et Apul. Metam. XI. — *Corniger Apis eat.* De Apide vid. Iablonsk. IV, 2; Dupuis tom. I in 4.º pag. 10, 370 sqq. Si nobis satis indicasse.

17. *Saepe tibi sedit* Tibi dedit, Puteanens; scribe *sedit*: alter Mentelii, *dedit incertis*: unus meus, *dedit festis*, Art. Anat. III, 635:

Qua cingit lauros Gallica turma tuas;
 Tuque laborantes utero miserata puellas;
 Quarum tarda latens corpora tendit onus;
 Lenis ades, precibusque meis fave, Ilithyia!

Quam *apparet* Phariae sistris operata ioven-
 cas.

Trist. II, 297:

Isidis aede *sedens* cur hanc Saturnia quaeret
 Egerit Ienio Boasporique meri.

De Pont. I, Eleg. 1, 52:

Vidi ego, linigerae nomen peccasse falen-
 tem
 Isidis, Isinco ante *sedere* focus.

Tibull. I, Elegia 3:

Ut mea votives persolvens Delia coctes
 Ante sacras hinc testa fores *sedent*.

Atque haec de sacris Isidia. Sed et quibuscumque in templis *sedebant operatae*. H1135. — *Certis operata diebus*. Statuti dies quibus quotannis Isidis sacra a romanis mulieribus celebrabantur. — *Operata*. Proprie hoc de sacra facientibus. Virgil. Georg. I, 339:

Sacra refer-Ceresi, laetis *operatas* la herbis.

Et Tibull. II, Eleg. 1, 9:

Omnia sint *operata* Deo.

18. *Gallica turma*. Isidis sacerdotes designat, qui, ut Cybeles, *Galli* vel *Gallae* vocabantur. Isis enim Aegyptiaca, Cybele apud Graecos. — *Cingit lauros*. Sacra intelligas ab Iside instituta, quum dnce et iudagatore fidelissimo Anubide, Osiridem reperit, a fratre Typhone in arca inclusum. Quae sacra quum celebrarent sacerdotes, circa octavum diei horum, moesti primum ineedebant et flentes: redibant vero lauro coronati, et festos cantus, triumphantium more, ingeminantes.

19. *Tuque laborantes utero etc.* Moratus in Dianam III, 22, 1:

Mentium castos, nemorumque virgo,
 Quae laborantes utero puellas
 Ter vocata audis.

Hinc quoque *Luciferae*; Theocrito dicta, Idyl. XVII, 60.

21. *Lenis ades, precibusque meis fave, Ilithyia*. Edid. primariae, et quae ad Heinsum usque subsequuntur.

.. Precibusque fave, Lucina, puellas.

Quae lectio quomodo in recentiorum et vulgatam nunc conversa fuerit, planius velim fecisset nobis vir CL qui nullius, nisi Putanei, auctoritatem adfert gravis adeo immutationis. — *Ilithyia*. Fuerunt qui eandem esse lunonem, Dianam, Ilithyiam, Lucinam, Genitalem, contenderint, ex eo quera adduximus Horatii loco, et sequentibus Catulli in carmine saeculari ad Dianam XXXIV, 13:

To, Lucina dolentibus
 Iaso dicta puerperis:
 To potens Trivia, et notho ad
 Dicta lumine Luna.

Tull. quoque de Nat. Deor. II. ed. Homer. II. A, 270; Hesiod. Theog. 922, et Pind. Nem. VII, 3, lunonia filiam dicunt *Ilithyiam*. Quin etiam Latoniae parturienti adfuisse narrat Pausan. in Attic. 18. Scriptores vero Latini lunonem Lucinam coniuncte, vel Lucinam tantum efferunt: « Fa-cta a *iuuando* et *luce* Luno Lucina; a quo parientes eam invocant. Luna enim nascentium dux etc. » Varr. de Ling. Lat. IV, *Ilithyia*, (non *Ilithyiae*) a Sibylla iniunctum fuit sacrificium, anno saeculari. Plures quo-

Digna est, quam iubeas muneris esse tui.
Ipse ego tura dabo fumosis candidus aris;

Ipse feram ante tuos munera vota pedes:
Adiciam titulum: Servata Naso Corinna.

25

Tu modo fac titulo muneribusque locum.
Si tamen in tanto fas est monuisse timore,
Hac tibi sit pugna dimicuisse satis.

ELEGIA XIV

AD CORINNAM: RESANESCENTI GRAVITATEM REI QUAM PATRARE
TENTAVERAT, EXPOSIT LIBERIVS

Quid iuvat immunes belli cessare puellas,
Nec fera peltatas agmina velle sequi;
Si sine Marte suis patiuntur vulnere telis,
Et caecas armant in sua fata manus?

que Ilithyias esse aiunt Homer. Iliad.
A, 270; et Phurnut. 34.

22. *Digna est etc.* Corinna scilicet,
cui faveas; quae tibi vitae munus ac-
ceptum referat.

26. *Tu modo fac titulo etc.* Servas
amicam, ut mihi sit locus dona ante
pedes deferendi, quae titulo insi-
gnita, acceptum munus, et accipientis
gratitudinem in perpetuum testa-
buntur.

27. *Si tamen in tanto etc.* Con-
verso ad ipsam Corinnam sermone,
timet ne, si de periculo in quod in-
ciderat, moneret gravius, maius in-
gravescat periculum; vult tamen ne,
quod illa semel tentavit, iterum velit
tentare.

ELEGIA XIV

2. *Nec fera peltatas etc.* Pelta erat
scutum parvum et leve, cetræ admo-
dum simile. Tit. Liv. XXXI, 36:
« Noctē cetratos, quod peltatas vo-
cant, loco opportuno inter bina castra
in insidiis abdiderat. » Lunam semi-
plenam referebat. Virg. I, 494:

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthesilea furens etc.

Harum originem refert Nepos ad Iphi-
crotem Atheniensem: « Ille peltam
pro parma fecit, a quo postea pelta-
stae pedites adpellantur.

4. *Caecas manus.* Ignaras, impru-
dentes periculi quod tractant, et mor-
tem inde parari. Eodem sensu Fast. I,
623:

Quae prima instituit teneros convellere foetus, 3
 Militia fuerat digna perire sua.
 Scilicet, ut careat rugarum crimine venter,

*Neve dapes partus, ictu temeraria caeco
 Visceribus crescent excutiebant onus.*

5. *Quae prima instituit* etc. Iure in illam invehitur, quae prima hoc sceleris monstrum tentavit admittere, in quod leges gravissimae et merito saeviebant; nec minus mulieres, quae conceptum in utero infantem *abortivis* expellere tentabant, *homicidii* reae tuebantur, quam si editum interfecissent. Qui vero *abortionis* poculum dant: « *Etsi dolo non faciunt*, tamen, quia mali exempli res est, humiliores in *metallum*, honestiores in insulam, *amissa parte bonorum*, relegantur. Quod si eo mulier aut homo perierit, *summo supplicio* adiciuntur. » Paull. 38, 5. Exstat ea de re insignis Tertull. locus in *Apolog.* quem adductum hic nemo sane non mihi gratulabitur: « Etiam conceptum utero, dum sanguis in hominem deliberatur, dissolvere non licet. *Homicidii* festinatio est, prohibere nasci; nec refert tantum quis eripiat animam, an nascentem deturbet: bonum est et qui futurus est, et fructus hominis in semine est. » Nos hic impius ortum inde cepisse fertur, quod carpentorum usus matribus romanis fuerat ereptus. Rem narrat Noster *Fast.* I, 619:

Nam prius Ausonias matres carpenta volebant:

Haec quoque ab Evandri dicta parente reor.

Mox haec eripitur, matronaque destinant omnia

Ingratas nulla prole novare vires.

— *Convellere foetus.* Sic in uno Maffei. In altero *evellere*: non displicet. Cior. *Convellere scripti* potiores: sic *Epist.* XVII, 3;

Desine molle, precor, verbis convellere pectus.

Metamorph. XI, 123:

Sive dapes avido convellere dente perabat.
 HENR.

Dum scripti, *divellere*: quod magis placet; visceribus enim excutitur foetus et divellitur: ita XIV *Met.* 115: *Suo divellere trunco*, ut est in MSS. B.

7. *Scilicet, ut careat* etc. Servavit Gellius XII, 1, eximium Phavorini philosophi sermonem ad matrem paeliae cuiusdam, quae filiam ab alendo puero conabatur detertere: « Oro te, inquit philosophus, mulier, sine eam totam integram esse matrem filii sui. Quod est enim hoc contra naturam imperfectum atque dimidiatum matris genus, peperisse, atque statim ab sese abicere? — An tu quoque putas naturam foeminis mammarum ubera, quasi quaedam naevulos venustiores, non liberorum alendorum, sed ornandi pectoris causa, dedisse? Sic enim pleraque istae prodigiosae mulieres fontem illum sanctissimum corporis, generis humani educatorem, arefacere et extinguere cum periculo quoque aversi corruptique laetis laborant, tanquam palchritudinis sibi insignia devenustit! Quod quidem faciunt eadem vecordia, quae quibusdam commentitiis fraudibus nituntur, ut foetus quoque ipsi in corpore suo concepti abortiantur; ne sequor illud ventris irrugetur, ac de gravitate ovis et labore partus fatiscat; quod quum sit publica detestatione, communique odio dignum etc. » Vix quidquam ea de re vehementius, vel apud vehementissim. *J. J. Rousseau*, invenimus.

Sternatur pugnae tristis arena tuae?
 Si mos antiquis placuisset matribus idem,
 Gens hominum vitio deperitura fuit:
 Quique iterum generis iaceret primordia nostri
 In vacuo lapides orbe, parandus erat.
 Quis Priami fregisset opes, si numen aquarum
 Iusta recusasset pondera ferre Thetis?
 Ilia si tumido geminos in ventre necasset,
 Casurus dominae conditor urbis erat.
 Si Venus Aenean gravida temerasset in alvo,
 Caesaribus tellus orba futura fuit.
 Tu quoque, quum posses nasci formosa, perisses,
 Tentasset, quod tu, si tua mater opus.
 Ipse ego, quum fuerim melius periturus amando,

8. *Sternatur pugnae etc.* Pugnam recte iam vocavit, Elegiae praeced. ultimo versu, sacrilegum hoc tentamen et contra naturam, quae tentanti repugnat, obviata non cedere. Continuant metaphoram, et arenam addit, qua amphiplictrum conspergebatur, ac occisorum cruore pugnautes turpantur, aut cruor ipse horrorem spectantibus inculceret.

10. *Gens hominum vitio deperitura fuit.* Barth. Advers. X, 27: *Gens hominum vitae praepertura foret*: argute, inelucubres! dubito tamen an vere. Meus chartaceus, vino deperitura: alter Moreti, non peritura foret: latet aliquid: forte, *gens humana simul*: HZIXS. Barthius coniecturam illam suam adstruxit loco Aeneae Gaznei pag. 28, quem licet adeas: sed deperire rectum est; nam notat penitus perire. Lib. I, Eleg. ult.:

Ergo quum silices, quam dens patientis aratri

Deperceat sevo, caecina morte carcat.

11. *Quique iterum etc.* Deucalion

alter. Nota fabula. In vacuo orbe. Sic Maro de eodem, Georg. I, 621:

... Quo tempore primum
 Deucalion vacuum lapides iacchit in orbem.

13. *Quis Priami etc.* Iusto longius immoratur poeta in exemplorum conervatione, ut probet quod tot argumentis certe non erat comprobandum. Quis enim dubitet periturnum humanum genus, si uno eodemque consensu matres omnes foetus in utero necarent?

14. *Iusta pondera.* Quae tempus foetui destinatum implent; quae non intempestive excutiantur, antequam partus sit maturus; et ita omnia iusta vocantur, quae numeros suos implent; ut *Iusti anni* X Metam. 36; *Iusta statura* Suet. Tiber. 68. DVAL.

15. *Ilia si tumido geminos etc.* Romulum scilicet cum Remo fratre.

18. *Caesaribus tellus etc.* Regibus primum, deinde imperatoribus romanis, qui omnes genus ab Aenea ducbant; quod splendidè admodum

Vidissem nullos, matre necante, dies.
 Quid plenam fraudas vitem crescentibus uvis;
 Pomaque crudeli vellis acerba manu?
 Sponte fluant matura sua: sine crescere nata: 25
 Est pretium parvae non leve vita morae.
 Vestra quid effoditis subiectis viscera telis;
 Et nondum natis dira venena datis?
 Colchida respersam puerorum sanguine culpant,
 Atque sua caesum matre queruntur Ilyn. 30
 Vtraque saeva parens; sed tristibus utraque causis
 Lactura socii sanguinis ulta virum.
 Dicite, quis Tereus, quis vos irritet Iason,
 Figere sollicita corpora vestra manu?
 Hoc neque in Armeniis tigres fecere latebris: 35
 Perdere nec foelus ausa leaena suos.
 At tenerae faciunt, sed non impune, puellae.
 Saepe, suos utero quae necat, ipsa perit.

Virgil. et aestu vere romano, Aeneid.
 I, 290:

Nascetur pulchra Traianus origine Caesar,
 Imperium Oceano, famam qui terminet
 astra,

Julius a spagno demissum nomen Iulo.

— Futura fuit) Futura foret, Sarravi
 vii et quindecim alii cum prima edit.

22. Matre necante, dies) Negante,
 quidam: sed male.

23. Quid plenam fraudas vitem crescentibus uvis; Pomaque crudeli vellis acerba manu? Hanc sententiam, paucis mutatis, Tibullo III, El. 5, 19, accepit; cuius verba sunt:

Quid fraudare iuvat vitem crescentibus uvis?
 Et modo nata mala vellere posas manu?

25. Sponte fluant matura sua. Inventa est haec compositio; idcirco, ut est in antiquis codicibus, ita scribendum: *sponte sua matura fluent*. MAR.

Fluant matura sua, Puteanus et unus Moreti: *multi fluent*. HEINS.

28. Nondum natis. Francius malebat nato: offendeat scil. rhythmus ille datis et natis: sic Ep. VIII, 136: Et nondum nato funeris auctor eris.

29. Colchida respersam etc. Argumento utitur, ut vocant, a fortiori. Si enim, inquit, Medea et Procne naturam caele infames, merito ab omnibus execrantur, licet ad tantum facinus iratas impulerit meritorum perfidia; quanto magis in se illa odii concitabit, quae tali de causa, scilicet, ut careat etc. proprio in utero infantem occidit!

31. Saeva) Dirā, Palatinus primus et Vaticanus: ita *dira naverca* Epistola XII, 188.

35. Hoc neque etc. Neapolitanus, hoc neque marmareis. Forte per Marmaricis. HEINS.

Ipsa perit, ferturque toro resoluta capillos:

Et clamant, merito! qui modo cunque vident.

40

Ista sed aethereas vaneſcant dicta per auras;

Et ſint ominibus pondera nulla meis.

Dì faciles, peccaſſe ſemel concedite tuto;

Id ſatis eſt: poenam culpa ſecunda ferat.

39. *Ferturque toro.* Sic Sarravianus et unus ex meis; non rogo; bene: in toro enim mortui efferebantur; quod et ab aliis iam animadversum. Virgilius Aeneid. VI, vers. 320:

... Tum membra toro deſſata reponunt.

40. *Et merito.* Scilicet, iſta periit: eſt enim vox clamantium. In vetuſtiſſimis tamen codicibus ita ſcriptum eſt hoc carmen:

Et clamat, merito, qui modo cunque videt.

— *Qui modo cunque,* pro quicumque: carminis enim neceſſitate coactus interpoſuit modo. MARIVS. — *Qui modo.* Quae modo, cod. Donsac.

42. *Et ſint ominibus.* Vnus Vaticanus ſint et in ominibus; ut Epist. VI, 65: *Nallum ſit in omine pondus.* Francof. *Et ſint in verbis.*

43. *Peccaſſe ſemel concedite tuto.*

Veniam hanc, ego precor, Corinnae concedite, ut impune (*tuto*) ſemel peccaverit. — *Tutae,* Puttanus; a manu ſecunda. Duo ſcripti, voto. Quod fortasſe recte, ſi ita diſtinguas:

Dì faciles, peccaſſe ſemel concedite! voto
Id ſatis: at poenam culpa ſecunda ferat.

Hæc Burmannus, et ingenioſe quidem. Quis vero ſalvus et integer textus emerſerit, ſi non in verba modo, ſed in ipſam auctoris ſententiam tantum ſibi inris emendatores arrogaverint?

44. *Et ſatis eſt.* Scribo, *Id ſatis eſt:* lib. III, Eleg. 2 ſub finem:

Hoc antiſ hic: alio cetera recte loco.

quomodo et ibi eſt emendandum; et Trist. IV, 9, 91: *Manibus hoc ſatis eſt: ad vos ſtudioſa revertor Poëſtora,* ut recte vetus liber. H.

ELEGIA XV

AD ANNVLVM, QVEM AMICAE DONO MISERAT

Annule, formosae digitum vincture puellae,

In quo censendum nil, nisi dantis amor;

Munus eas gratum: te laeta mente receptum

Protinus articulis induat illa suis.

Tam bene convenias, quam mecum convenit, illi; 5

1. *Annule.* Fuit annulorum usus antiquissimus: incerta origo; nam ea omitto quae de Prometheo poetae fabulose nimis mentiti sunt, qui postquam ab Hercule fuerit e Caucasu solutus, annulum ferreum digito gestavit, cui saxi fragmentum esset inclusum, in memoriam poenae praeteritae. Ab Aegyptiis, ut alia multa, usus annulorum ad Graecos manavit, et inde ad veteres Italiae populos; nam, vel ipsis Romuli temporibus, annulos gestasse Sabinos testatur Dionys. Halic. II. A Sabinis igitur hunc morem Romani videntur accepisse; qui quidem, etsi tarde apud illos invaluerit, eo sensim luxuriae devenit, ut suum articulus quisque annulum haberet; et dives homo quicumque quasi quaedam esset ambulatoria *Dactylotrocha*. Ferrei primum apud Romanos annuli, ut virtutis bellicae insigne, Plin. XXXIII, 4; aureum primus Tarquinius Priscus induit; deinde senatores, mox et ipsi equites, ut a populo secernerentur. Ferrei, qui sponsalium vel pronubi dicebantur; ferreis quoque utebantur servi et ancillae, neque id ad ornamentum, sed in iudicium servitutis. In annulo effigiem alicuius et maioribus aut uni-

cis, etiam regum et principum imagines vel eventus, si qui singulares, curabant insculpi veteres: propriam quandoque imaginem. Plaut. in *Pseudol.* 54:

*Ex causa miles hic reliquit symbolum,
Esperziam in cers ex annulo suam imaginem.*

Sed hoc potissimum ad signatorios, quos et annulos custodisse dicebant, quia clavium et aerarum loco, loculos obsignabant, resignabantque, si quid vellent extrahere. Annulum, qui et *anellus* apud Romanos, Graeci a digitis *δακτύλιον* vocabant; prisci vero Latini, *angulum*, quod gemino Pacuvii testimonio Festus comprobat. Vid. Kirchmann. de *Annulis*; Gori. *Dactylotrocha*.

2. *Censendum*, spectandum, faciendum.

4. *Induat.* Imponat. Sic Plinius XXXIII, 4: *Pessimum vitae coetus fecit, qui id primus induit digitis*; id est aurum, ex quo annulus. Ita idem scriptor XXXV, 23: *Claudius Caesar Smaragdos induebat, et Sardonychas*.

5. *Convenit, illi*, Corinnae. Illa Puteaneus, et alii multi: sed illi scribendum; agit cum de domina. H.

OVID. Oper. Tom. II.

I

Et digitum iusto commodus orbe teras.
 Felix, a domina tractaberis, annule, nostra;
 Invideo donis iam miser ipse meis.
 O utinam fieri subito mea munera possim
 Artibus Aeaeis, Carpathiive senis! 14
 Tunc ego te dominae cupiam tetigisse papillas,
 Et laevam tunicis inseruisse manum.
 Elabar digito, quamvis angustus et haerens;
 Inque sinum mira latus ab arte cadam.
 Idem ego, ut arcanas possim signare tabellas, 15
 Neve tenax ceram siccave gemma trahat,
 Humida formosae tangam prius ora puellae;
 Tantum ne signem scripta dolenda mihi!
 Si dabor, ut condar loculis, exire negabo,
 Adstringens digitos orbe minore tuos. 20
 Non ego dedecori tibi sim, mea vita, futurus,
 Quodve tener digitus ferre recuset, onus.

6. *Iusto* } Recto codex Dousae.
 Vid. ad Eleg. praeced. vers. 14.

10. *Artibus Aeaeis*. Circe scilicet, quae postquam Sarmotum regem, coniugem suum, artibus magicis tulisset, in *Aeam* insulam confugit, ubi Vlixem et socios excepit. — *Carpathiive senis*. Protei de quo Homer. Od. A. 364-384 sqq. Virg. Georg. IV, 387, ubi vid. quae doctissime annotavit clariss. Heyn. tom. I, p. 558.

11. *Tunc ego te dominae*. In Sarraviano *tunc ego me*: in Regio *tunc per te*. Forl:

Tunc per te dominae cupiam tetigisse papillas,

Quam laevam tunicis inserit illa manum.

Ego ter, dunt editiones praeae. *Ego si cupiam* Francof. habet aliquid B.

13. *Elabar digito* etc. Nente iam in ipsam annulum conversus, optat ut

digito elapsus in sinum amicae cadat etc.

16. *Neve tenax ceram* etc. Annuli gemmam, qua sigillo utebantur, saliva prius humectabant veteres, quo cerae facilius impressa effigies referretur.

18. *Tantum*. Dunmodu: solum hoc mihi dari velim, ne signem, etc. Modus hic est loquendi Nasoni praecipue familiaris: sic enim et in Remediis ait, vs. 714:

Tantum ^{ad}idcirco ne tuus obstat amor.

Et III Amorum, 8, 59:

Tantum ne ^{ad}nostras avidi laecrentur amores.
 MIA.

— *Signem*. *Signet* Moreti, Dousae et duo alii.

19. *Si dabor* etc. Ancillae, quae me in loculis (apud nos *l'écrin*) recondat.

Me gere, quum calidis perfunderis imbris artus;
 Damnaque sub gemma perfer euntis aquae.
 Sed puto, te nuda, mea membra libidine surgent, 25
 Et peragam partes annulus ille viri.
 Irrita quid moneo? Parvum proficiscere munus;
 Illa datam tecum sentiat esse fidem.

23. *Perfundes imbris artus*) *Perfundis* idem Puteaneus. Scribe *perfundis*; obvio apud poetas latinos graecismo. Sic I Metam. 484 ex antiquis codicibus:

Fulchra verecundo suffunditur ora rubore.
 HENR.

24. *Perfer euntis*. Lege transpositis syllabis, *fer pereuntis aquae*. Martial XII, 5:

Et pereuntis aquae fluctus ubique sonat. D.
 Locus his obscurior, nec ab interpretibus satis explicatus; sed illa verba *sub gemma* nolim construi cum *aquae euntis*; quasi aqua sub gemma iret, et inde damnum inferret illi, ut obscurior fiat: sed *sub gemma* dicitur esse puella, quam gemmam digito gerit: ut *sub auro*, pro aurato, *sub armis*, pro armato. Si vero cum Doussa legamus *fer pereuntis*, cupiendum de aqua, quam aucillae aquorine portabant, de qua ad lib. III, 7, 84; et quod egregie illustratur illis ex lib. III Art. Am. 96:

Quid, nisi quam aures, dic mihi, per lae
 equam?

Sed ego vulgatam servo, quia Ovidius perpetuo adherere puellae suae volebat; ideoque recte *perfer*, id est, nunquam depono, sive laveris in balneo, sive te flumine vivo prolueris. — Haec Burmannus, quem miror sane, priorem, qui sese offerebat, sensum non tenuisse; nec *et perfer* ad *damna* retulisse, ex aqua, quae

gemmam subiret in balneo: quae damna nullius sunt apud Ovidium, dummodo annulus Corinna non deponat.

25. *Sed puto te visa*) *Te nuda*. Puteaneus et duo alii cum Iureti excerptis. Quatuor scripti, *quod membra*: tres, quia: puto, mihi membra.

26. *Et peraget*) *Peragum* idem Puteaneus cum Barberiniano et uno Moreti: duo alii *perages*: deinde, *annulus ille*, pro *ipse*, meliores. M.

27. *Quid moneo*. Etsi referri posse videntur ad id, quod supra monuit puellam, ne timeat se lavare cum annulo, et damna illa aquae perferat: tamen vel magno pignore contunderim, poetam scriptum reliquisse, *voveo*: ita enim sensus est apertior, et sic in horrendae vetustatis codice legitur. Expone igitur: *voveo*, id est, cupio: nam quae magnopere cupimus, ea a Diis immortalibus solemus votis petere. Hinc quandoque *vovere* significat desiderare; et *votum*, desiderium. M. — *Parvum*. Mentellianus *parcum*, bene: ita *parva crimina*. SS. Art. Am. III, 32: *parcior libido*: ibid. 281: ex MSS. Epist. Cydipp. 80: *lincea parca*, *parcus pretium* I Amor. 8, 69. *parcus* iocus I Pont. ult. H. Sed *parvum* praefero: *parcus* enim avaritiam indicaret; *parvum* vero, bonam voluntatem, etsi desint divitiae. BYRN.

28. *Sentiat*. Forte *centat*. Sentiet Gryphius et Bersmannus.

ELEGIA XVI

AD AMICAM, UT SYLMONE RUSTICANTEM INVISAT

Pars me Sulmo tenet Peligni tertia rursi;
 Parva, sed irriguis ora salubris aquis.
 Sol licet admoto tellurem sidere findat,
 Et micet Icarii stella proterva canis,
 Arva pererrantur Peligna liquentibus undis; 5
 Et viret in tenero fertilis herba solo.
 Terra ferax Cereris, multoque feracior uvae:

1. *Pars me Sulmo tenet* etc. Pelignos quoque Plinius in tres populos dividit: Corfinicenses, super Aequanos, et Salmonenses, III, 12. Iure igitur Naso pars tertia, quum tertium ordine locum tenet Sulmo.

2. *Parva, sed irriguis* etc. In Fastis quoque IV, 685:

Hae ego Pelignae, natalis rara, petaham,
 Parva, sed assiduâ humida saepe aquis.
 — Ora salubris) *Olvia semper aquis*, Moreti.

3. *Sol licet admoto* etc. Simile quid habes apud Virgil. Georg. II, 343:

Hoc, ubi hiesca siti fudit canis assatur arva.

Sed magnificentius multo IV, 425:

Iam rapidus torrens sitientis Sirius Indus
 Ardet coelo: et medium sol igneus orbem
 Hauriat, etc.

4. *Icarii stella proterva canis*. «Nonnulli hunc canem Orionis esse dixerunt; et, quod studiosus venandi fuerit, cum eo canem quoque inter astra collocatum. Alii autem Icarii, de quo ante diximus: quae multa proposita suos habent auctores.» Hygin.

Poët. astronom. XXXV. — Vocatur autem Sirius, (a *sidus desiccum*) quae micat praecipue stella in fronte canis.

5. *Liquentibus*) *Rigantibus* coniecerat Heinsius, et illustrare se hunc locum lib. III Adversarior. 13, notaverat, quae ingenti veterum scriptorum damno periere. *Liquentibus* hic habet Francofurtensis: forte *liquantibus*. Vid. ad Remed. 177. B.

6. *Herba solo*. Tertius Vaticanus, *herba toto*: venuste: sic saepe, *gramineus torus*. HEINS.

7. *Multoque feracior uvae*. Lege *multaque feracior uvae*. Seneca, Hercule Furere, 696:

Estae aliqua tellus Cereris at Bacchi ferax!
 Cornelius Severus in Aetna 260:

Fertilis haec sigetique feracior, altera vitis.
 Ita apud Quint. Decl. XIII: *Agellus*, non vitibus conatus, non frumenti ferax: ex MS. vulgo *frumentis*. Gryphus edidit, *ferax Cerere*, quod Maris, et deinde Borsman. ex duobus libris probat, e produci censens, propter incisionem. BYAM.

Dat quoque bacciferam Pallada rarus ager;
 Perque resurgentes rivis labentibus herbas
 Gramineus madidam cespes obumbrat humum. 10
 At meus ignis abest... verbo peccavimus uno:
 Quae movet ardores, est procul; ardor adest.
 Non ego, si medius Polluce et Castore ponar,
 In coeli sine te parte fuisse velim.
 Solliciti iaceant, terraque premantur iniqua, 15
 In longas orbem qui secuere vias;
 Aut iuvenum comites iussissent ire puellas,
 Si fuit in longas terra secanda vias.

8. *Rarus ager*) *Gratus* optime Puteanus. Martialis notum illud X, 47:

Non ingratus ager, fatus perennis.

Vans Vaticanus, gratus ager: dno, *parvus:* *nixus* est in Scriveriano; sed *rarus ager* spisso densoque, quem dicunt, opponi potest; atque is vini, ut plurimum, feracissimus.

9. *Resurgentes*) *Resurgentes* herbas intelligo, autem sectas et demessas, item aquae copia fecundante, *resurgentes* et crescentes; ut ita urbes exsiccatae *resurgere* possim dicuntur; et quaecumque in veterem statum restituantur. Apposite Plinius XVI, 32: *Est in exemplis multas arbores cecidisse, ac sua sponte resurrexisse.* Et cap. 36: *Arundo omnis ex una stirpe numerosa, atque etiam recisa, fecundius resurgit.* BYRN.

11. *At meus ignis abest...* verbo peccavimus uno. Emissum vix verbum festinat corrigere, veritas scilicet, ne amica, quae illius *ignis*, intelligat se iam non ab Ovidio amari; et *abesse* Sulmone *ignem*, quo illum Romae incenderat. Recte hactenus; quum vero addit,

Quae movet ardores, est procul; ardor adest.

non corrigit modo, sed depravat sententiam, inani verborum inter se collisione. Quare cum quatuor scriptis et Doussae codice reponendum censuit BYRN: *ignis adest.* Peccavit enim poeta, quum dixit *abest*, qui *adest* dicere debuisset.

13. *Non ego, si medius Polluce et Castore ponar.* Pro medius inter Pollucem et Castorem. Est autem *avererunt* quaedam. Sed grammatici fortassis regula defendunt, ea videlicet, qua ablativo casu dicuntur poni, in quibus praepositio desideratur. Sed haec puerilia, ac levia. M.

15. *Solliciti iaceant* etc. In illos involuitur, qui orbem primi *in vias*, et *longas* quidem *securunt*; et imprecatur, ut post ipsam mortem *solliciti iaceant*, et *terra iniqua premantur*; dum contra illis adprecamur, quos adamavimus, ut *molliter ossa quiescant*; ut sit illis *terra levis*!

18. *Si fuit.* Vetus lectio est, *sic fiat*; quam exponit hac lege, ut iuvenum comites puellae irent. — Recte vulgat. nec video quid melius *sic* in sensum conferat. Nunc haec omnia, nec quidem *difficiles*!

Tum mihi, si premerem ventosas horridus Alpes,

Durum, cum domina molle fuisset iter:

20

Cum domina Libycas ausim perrumpere Syrtes,

Et dare non aquis vela ferenda Notis.

Non, quae virgineo portenta sub inguine latrant;

Nec limeam vestros, curva Malea, sinus:

Non qua, submersis ratibus saturata, Charybdis

25

Fundit, et effusas ore resorbet aquas.

Quod si Neptuni ventosa potentia vincit,

19. *Tum mihi si premerem etc.*

Horatius de sua Lalage I, Od. 22:

Pone me pigra ubi nalla campis
Arbor castiva re-creatur aere;
Quod latus mendii nebulae, malaeque
lupetis arget;

Pone sub curru nimium propinquas
Solas, in terra demihus negata;
Dulce ridentem Lalagen exorabo,
Dulce loquentem.

Nec exquisite minus Tibul. IV, Eleg.

13, 12: *Tu, nocte vel atra, Lumen,
et in solis tu mihi turba locis.* — *Ven-*
tosas horridus Alpes. Turbidus prima
editio: alii, ventosi turbine Ponti,
vel venti: atqui horridus pro frigido
ponitur. Mart. III, 36:

Horridus et primo semper te mana salutem.

Apud Persium Satira prima, 54:

Sens omnium hor idolum trita donare la-
caris

Sic horrifera Boreas: horrere quoque
pro frigore. HEINS.

20. *Durum cum domina.* Alioqui
asperum et difficile. *Dummodo cum*
domina, scripti: recte; I, 6, 47:

Dummodo sic, in me duras transite censes.

Fast. IV, 12:

Parva bonae Cereri, dummodo caute,
placent.

21. *Perrumpere*; id est, irrumpere.

Horat. I, 3: *Perrupit Acheronta Her-*
culeus labor. Idem III, 16: *Durum per-*

medios ire satellites, Et perrumpere
amat saxa.

23. *Non, quae virgineo etc.* Scyl-
lam scilicet quam sic quoque describit
Virg. Ecl. VI, 75: *Candida succin-*
ctam latrantibus inguina monstris.

24. *Curva Malea.* Promontorium
Peloponnesi, ad sinum Laconicum,
quod quinque passuum millia in mare
protenditur. Dicta autem est Malea
(nunc Cabo Matio) a Maleo Argi-
vorum rege, qui templum ibi magni-
ficentissimum Apollini erexit, quod
Maleoticum adpellavit.

25. *Saturata Charybdis*) *Super-*
rata, Palatinus unus. *Furata* alter
Mentellii: quod posset explicari non
invenuste: forte lumen est pro *su-*
riata: sed *saturata* melius rē *fundit*
convenit, ut metaphora desumatur
ab illis, qui graves nimio potu et
cibo, iterum evomunt. B.

26. *Ore receptat aquas*) *Resorbet*,
bene excerpta Dousae et unus Medi-
cens: reportet Barberinianus: primus
Palatinus, reportat: quod esset re-
potat.

27. *Quod si Neptuni ventosa poten-*
tia. Ventorum vis, ut apud Hom.
Odys. I, 71, *ἡ ἀνέμος*, et alibi. —
Plurimi, eique optimi, cum prima
edit, *Neptunum*: quod non de nihilo;
ut per *ventosam potentiam* intelligat

Et subventuros auferet unda Deos;
 Tu nostris niveos humeris impone lacertos;
 Corpore nos facili dulce feremus onus. 30
 Saepe petens Hero iuvenis tranaverat undas;
 Tunc quoque tranasset; sed via caeca fuit.
 At sine te, quamvis operosi vitibus agri
 Me teneant; quamvis annibus arva natent;
 Et vocet in rivos parentem rusticus undam, 35
 Frigidaque arborea mulceat aura comas;
 Non ego Pelignos videor celebrare salubres,
 Non ego natalem, rura paterna, locum:
 Sed Scythiam, Cilicasque feros, viridesque Britannos,
 Quaeque Promethæo saxa cruore rubent. 40
 Ulmus amat vitem, vitis non deserit ulmum:
 Separor a domina cur ego saepe mea?
 At mihi te comitem iuraras usque futuram,
 Per me, perque oculos, sidera nostra, tuos.

Acolum, ventorum potentem, qui, invito saepe Neptuno, tempestates ciet.

33. Operosi vitibus agri. In quibus operae multum consumendum est, quia feraces admodum. Sic Horat. IV, 2, *operosa vocat illa curmina*, quae, ipso teste, *per laborem plurimum* singebat, *circa nemus, avidique Tiburis ripam*; et alio loco divitias *operosiores*. — Proprie *opus*, de agricultura et labore rustico.

35. Et vocet in rivos parentem rusticus undam. Malim evocet; edd. priscæ, *currentem rusticus unum*; aliæ, *currentem... undam*. Sed ex antiquissimi codicis auctoritate legendum censuit Marius *amnem*; aut, quod multo melius, *undam*, ut interpretetur poeta quod ipse supra dixerat, *annibus arva natent*. — *Parentem undam* excerpta Putrani, Scal. etc. Venuste inelhercules! exclamant Heinsius.

36. Arborea... comas. Poëtica et eleganter pro *frondes*, quæ arborum comæ.

39. Viridesque Britannos. Caesar, de Bell. Gall. V, 14: « Omnes vero se Britanni vitro inficiunt, quod caeruleum efficit colorem, atque hoc horridiore sunt in pugna adspectu. » Vbi vide quæ adnotarunt nostri Caesarii Editores. — Vnde Propert. II, 14, 25, *infectos*; Martialis *depictos* vocat Britannos.

40. Cruore madent) Rubent multi editi et Bernmanni libri, quod ille probat: *sanguine sua rubent*, duo Heinsiani. Vid. IV Metum. 481.

41. Ulmus amat vites. Quaedam exemplaria scriptum habent, *vitem*, quæ lectio magis placeat; nam singulari numero sequitur, *vitis non deserit ulmum*.

44. Perque oculos, sidera nostra, tuos. Legebatur olim, *perque oculos,*

Verba puellarum, foliis leviora caducis,

45

Irrita, quo visum est, ventus et unda ferunt.

Si qua mei tamen est in te pia cura relict;

Incipe pollicitis addere facta tuis;

Parvaeque quamprimum rapientibus esseda mannis,

Ipsa per admissas concute lora iubas.

50

At vos, qua veniet, tumidi subsidite montes;

Et faciles curvis vallibus este viae!

qui rapuere, tunc, subintellecto pronom. *me*; quod ut duriusculum reprensens Marins, e vetustissimi codicis auctoritate, qui nunc legitur, versam restituit.

46. *Irrita quo visum*) *Qua visum est* Pnteanus: recte; nisi quod *quo* malim: supra Elegia V: *Quo nunc mea gaudia defers?* HETS. *Quae ut visum*, codex Doussac. — *Ventus et unda*. Hic Naso Catullianam illam sententiam exprimit Carm. LXX, 3:

... Sed mulier cupido quod dicit amanti,
In vento et rapida scribere oportet aqua.

— Iunii et tredecim alii, *et aura*: et ita ediderunt Gryph. et Bersm. Amor. I, 8, 106:

Nec tulerint voces ventus et aura mea. B.

49. *Parvaeque quamprimum rapientibus esseda mannis*. Fuit *essedum* quoddam vehiculi genus bellici, quod a Belgis primum, ut videtur, inventum. Vsum Romani a Britannis petierunt; exstat tamen Cicero ad Attic. Epistola (VI, 1) in qua de *essedis* mentio fit: «Hic Vedius venit mihi obviam cum duobus *essedis*.» Quae quidem Epist. scripta fuit ante Caesaris in Britanniam expeditionem:

sed de iis intelligendum, quibus ad iter faciendum, vel onera deportanda utebantur, et nondum rei bellicae accommodatis.

— *Mannis*: «*Mannus* est equus brevior, quem vulgo *Burichum* vel *Burichium* vocant. Isid. XII, 1. Graecis est *Βρυχίς*. Du Cange, Gloss. Ducebantur quoque a mulabus *essedae*, ut docet Claud. Epigram. de *Mulabus Gallicis*, Carm. LI, Ep. 1:

Adspice morigeras Rhodani torrentis elummas.

50. *Ipsa per admissas* etc. *Admissas iubas*, quo sensu vidimus *admissos equos* in Epist. I, 36.

51. *At vos, qua veniet, tumidi subsidite montes*. Prosopopoeia: describit autem optime Pelignorum situm, ad quos ex urbe diacentibus, nisi montibus ac vallibus peragratibus, accedere non licet. CAUR. — *Qua veniet*. Legitur etiam in exemplaribus *quom*; utrumque recte. *Qua* adverbium est significans per locum; *quom*, adverbium temporis est: utraque lectio congruit sensui. MAR. — *At vos*, etc. Apostrophe amoris et deliciarum plena!

ELEGIA XVII

DE CORINNA QVAERITVR, NINIVM OB FORMAE PRAESTANTIAM SUPERBIENTE

Si quis erit, qui turpe putet servire puellae,
 Illo convincar iudice turpis ego.
 Sim licet infamis, dum me moderatius urat,
 Quae Paphon, et fluctu pulsa Cythera tenet.
 Atque utinam dominae mitis quoque praeda fuissem, 5
 Formosae quoniam praeda futurus eram!
 Dat facies animos; facie violenta Corinna est;
 Me miserum! cur est tam bene nota sibi?
 Scilicet a speculi sumuntur imagine fastus;

3. *Sim licet infamis.* Male audire non recusat: turpitudinis notam a se non amovet, dummodo illum amor urat parcius, id est, mitiorem dominam efficiat. — *Infamis.* Interpretatur Robert. Stephan. quasi *sine fama*: rectius, meo quidem iudicio, si quemadmodum *famam a fando*, sic ab *infando* infamem derivatum dixisset. Non enim is *infamis*, de quo rumor omnino nullus; sed ille qui nec nominatur quidem, prae pudore. — *Dum me moderatius urat.* Sic cum melioribus scribendum. Perperam moderantius vulgati. H.

4. *Pulsa Cythera Cincta* unus Heinsii. *Fluctu cincta*, septem alii *Fluctus cincta* Francofurt. Moreti et quatuor alii. *E fluctu nata* Vaticanus et prima editio. *Et fluctus aequore nata*, Moreti tertius. *Cythera* autem plurali numero dixisse docet Servius ad lib. I Aeneid. 680; et X, 51. B.

5. *Atque utinam dominae mitis*) *Miti* elegantius unus Moreti et Sar-

ravianus cum tribus aliis: ut Trist. II, 106:

Praeda fuit canibus num minus illa suis!

7. *Facie violenta Corinna est*) *Facies violenta Corinnae est*: optimus Palatinus, Putreus et tres alii: unus Med. *ri est* non habet. Scribe.

.. *Facies violenta Corinnae*
 [*Me miserum!*] cur est tam bene nota sibi!

Sed si ita legas, *sibi pro illi* est capicundum, quod fieri solere non nego; sed huic loco vix congruit. Respexit forte Heinsius ad illa Epist. XVII, 37:

Aut mea sit facies non bene nota mihi.

Sed ibi res est perspicua; hic vero dubito etiam an *facies violenta* recte dicatur: quare ego veterum omnium editorum lectionem reuxi, et pentametrum per parentheses interiectum distinguendum puto. *Violenta est facies*, id est, propter formam est arrogans, impotens. BVM.

9. *Scilicet a speculi etc.* De speculis, eorumque generibus, usu et ma-

Nec nisi compositam se prius illa videt. 10
 Non tibi si facies nimium dat in omnia regni;
 O facies oculos nata tenere meos!
 Collatum idcirco tibi me contemnere debes;
 Aptari magnis inferiora licet.
 Creditur et Nymphe mortalis amore Calypso 15
 Capta, reluctantem detinuisse virum.
 Creditur aequoream Phthio Nereïda regi;
 Egeriam iusto concubuisse Numae;

teria, consulend. Sextus Empir. Plin. XXXVI, 26, et Senec. Quaest. Nat. I, 17; ubi inter alia multa, quae sequuntur, notanda praecipue videbantur: « Quid sibi rerum natura voluit... quorsus pertinuerit, hanc comparare materiam, excipienarium imaginum potentem? Inventa sunt specula, ut homo ipse se nosceret. Multa ex hoc consecuta: primo sui notitia, deinde ei ad quaedam consilium. Formosus, ut vitaret infamiam; deformis, ut sciret redimendum esse virtutibus, quidquid corpori deesset: iuvenis, ut flore aetatis admoneretur, illud tempus esse discendi, et fortia audendi: senex, ut indecora canis deponeret, ei de morte aliquid cogitaret. » Eadem fere Socrates apud Plutarch. praecipit coniug. Pergit Seneca: « Postea rerum iam potiente luxuria, specula totis paria corporibus auro argentoque cuncta sunt, denique gemmis adornata; et pluris unum ex his forminae constitit, quam antiquarum dos fuit illa, quae publice dabatur imperatorum pauperum filiabus. An tu existimas, ex auro nitidum habuisse Scipionis filias speculum, quum illis dos fuisset ars grave? O paupertas felix, quae tanto titulo locum fecit! Iam libertinorum virgineulis in unum speculum non

sufficit illa dos, quam dedit senatus pro Scipione. »

10. *Nec nisi compositam etc.* Nec se prius spectat, quam possit in spectando delectari ei superbia.

11. *Nimium dat in omnia regni.* Venuste Puteaneus cum uno Valicano et Baebrianian. Silius lib. XIV, 670: *Ingenuit nimium iuris, tantumque licere horruit.* Ita enim scribendum: possine vulgo *quimiumque viris*. HEINS.

13. *Collatum idcirco tibi me etc.* Elsi forma vincas, si tibi me *comparaveris*, non est tamen unde contemnas, ac tantopere superbias. Sunt enim aliae quae Ovid. commendunt victutes; ingenium scilicet, et poetica laus, quae immortalitatem puellis quas adamavit, videtur polliceri.

15. *Creditur* Traditur Putean. et duo alii. *Reluctantem* etiam Francof.

17. *Creditur* Creditur, idem Puteaneus cum Neapolitano et uno Moreti ac Sarraiano. HEINS.

18. *Egeriam iusto etc.* Specus Egeriae, quo Numa ad uocurnos cum Dea congressus, et sacerdotes ad sacrificandum Deae fidei ventitabant, spectatur adhuc in valle Egeria, non procul a Circo Cornelian. Borrich. Antiq. Vrb. c. III, sect. 4.

Vulcano Venerem; quamvis, incude relicta,

Turpiter obliquo claudicat ille pede.

20

Carminis hoc ipsum genus impar: sed tamen apte
Iungitur herous cum breviori modo.

Tu quoque me, mea lux, in quaslibet accipe leges;

Te deceat medio iura dedisse toro.

Non tibi crienen ero, nec quo laedere remoto;

25

Non erit hic nobis inficiendus amor.

19. *Quamvis, incude relicta, Turpiter claudicat* etc. Formae turpitudinem, et artis, quam exercebat Vulcanus, humilitatem aptissime coniungit poeta, quo melius a fortiori probet posse Ovidium a Corinna redamari, quum Deorum turpissimum, artificemque eundem ignobilissimum, Deorum formosissima cubili dignata fuerit.

21. *Carminis hoc ipsum genus impar.* Pergit facetus artem suam Vulcanianae conferendo, et hoc ipsum, quo nunc utitur, carminis genus *claudicare* dicit, in quo distichon duobus constat versibus, quorum brevior longiorem subsequitur, ita ut pede in uno videatur subsistere. Quod non verbis tantum, sed re ipsa demonstrat, prioris scilicet versus abrupta intermissione:

Carminis hoc ipsum genus impar....

— *Sed tamen.* Francius malebat *Et tamen.*

22. *Iungitur herous*) *Heroni* Sarravianus, ut sit graecismus. *In versus,* Putaneus. *HEINS.* *Cum breviori pede,* Scriverianus. *Cum breviori, modus,* malebat Francius.

23. *Mea lux.* Solemnis haec apud eroticos poetas formula *mea lux, mea vita* etc. quasi vita omnis illius qui vere amat, e dominae nutu pendat et arbitrio; et quod vivit, illius sit.

— *Accipe leges. Accipe partes,* Iuvii codex.

24. *Te deceat medio;* Putaneus cum tribus aliis: idem *foro pro toro;* sed perperam. *Te decet a medio,* Farnesianus et Francos. ut sit *torus* ipsi quasi thronus, aut tribunal, e quo ius dicat. *Signa dedisse duo libri;* *iussa,* plurimi alii.

25. *Nec quo laedere remoto.* Huic sensui cohaerere videtur illud superius, *In quaslibet accipe leges.* Nam puellae quandoque veteres amatores excludunt ad tempus, ut potius adveniant, id est largiorem: quod priores amantes non facile acquo animo ferunt, et saepe numero insolenter obstant: unde pucillis et damnum et dedecus paritur. Se talia fore negat Niso, qui alibi etiam ait:

Saepe frax domina, saepe repulsus eam.

In quodam tamen manuscripto codice legitur *Nec quo lactere remoto:* quae lectio valde mihi placet: sensus enim etsi diversus a superiore, apertior tamen est. *MAN.* In uuo Maffeiian. *lactere:* superior lectio est probabilior: subdit enim, *Non erit hic nobis inficiendus amor.* In altero Maffeiian. *lactere:* fortassis *lactare* in eo erat scribendum. *CLOS.*

26. *Hic uobis.* Alius legitur *vobis,* id est, tibi et aliis puellis. *MAN.*

Sint tibi pro magno felicia carmina censu;
 Et multae per me nomen habere volunt.
 Novi aliquam, quae se circumferat esse Corinnam:
 Ut fiat, quid non illa dedisse velit?
 Sed neque diversi ripa labuntur eadem
 Frigidus Eurotas, populiferque Padus:
 Nec, nisi tu, nostris cantabitur ulla libellis:
 Ingenio causas tu dabis una meo.

40

ELEGIA XVIII

AD MACRVM *: EXCVSAT SE QVOD TOTVS SIT IN SCRIBENDIS AMORIBVS

Carmen ad iratum dum tu perducis Achillem,

27. *Sint tibi*. Sic habent tres scripti, quod amplector: duo alii, *sunt tibi*, unus *sint mihi*. H. Praestat certe prior lectio, cuius sensus: Valeant apud te carmina felicia, loco magni census; haec tu plaris facias, quam munera et divitias, quibus alii amatores puellas suas faciunt.

31. *Sed neque diversi* etc. Non satis video quid hic ad rem comparatio Padi et Eurotae diversae labentium; nisi dicat posita suam quancunque libidinem trahere; et ad Corinnam Ovidium ferri cursu non voluntario. — *Labuntur*. Franc. legebat *labentur*.

32. *Eurotas*) *Eufriates* Francof. duo Niceti et octo alii.

34. *Ingenio causas* etc. Causam simul et materiam, cui faciam versus, mihi tu sola suppeditabis.

ELEGIA XVIII

* Macer Aemilius Veronensis, Vir-

gilio, Tibullo et Ovidio coniunctissimus; non minus eruditionis, quam poeticos fama sua aetate clarus, nec sine laude a Quintiliano X, 1 memoratus. Carmen scripsit *De serpentibus*; alterumque *de rebus Troianis*, quorum exstat omnino nihil. Vid. Bronkh. ad Tibull. II, Eleg. 6, 1. Diversum vero fuisse ab eo qui *Ilaca* scripsit, et male cum ipso confusum, contrudit Wernsdorff P. L. M. tom. IV, p. 579.

1. *Carmen... dum tu perducis*. Male qui de conversa e graeco in latinum sermonem Iliade interpretati sunt; quum ex hoc ipso versu et sequenti *Primaque iuratis* etc. liquet satis res poetam altius repetisse; et inchoatum carmen a iurando quo graecos principes Tyndareus obligaverat in illius defensionem, cui coniux Helena obligasset, *ad iratum Achillem*, quo Ilias exorditur, *perduxisse*.

Primaque iuratis induis arma viris:
 Nos, Macer, ignavae Veneris cessamus in umbra;
 Et tener ausuros grandia frangit Amor.
 Saepe meae, tandem, dixi, discède, puellae: 5
 In gremio sedit protinus illa meo.
 Saepe, pudet, dixi: lacrymis vix illa retentis,
 Me miseram! iam te, dixit, amare pudet?
 Implicuitque suos circum mea colla lacertos;
 Et, quae me perdunt, oscula mille dedit. 10
 Vincor; et ingenium sumtis revocatur ab armis;
 Resque domi gestas, et mea bella, cano.
 Sceptra tamen sumsi; curaque Tragoedia nostra
 Crevit; et huic operi quamlibet aptus eram.
 Risit Amor, pallamque meam, pictosque cothurnos, 15

3. *Ignavae Veneris.* Quidam codices *ignava* habent: mihi tamen mollius carmen currere videtur, si *ignavae* legatur; quae lectio etiam est vetustissima. MAR.

4. *Ausuros grandia.* Carminis heroici argumenta. *Frangit amor.* Infirmitas, facit quo minus audeam grandia.

8. *Me miseram, cur te, dixit, amare pudet.* Gruterus e Palatino adscripserat, *Me miseram, iam te, dixit, amare pudet?* Etiam qui Scoli-geri librum cum MSS. contulerat. Suavius et elegantius. DAY. HEINS.

11. *Vincor.* Vnus Moreti *frangor*: ut Epist. Penelope 85: *Ille tamen precibusque meis, lacrymisque pudicis Frangitur.* Et Propert. II, 14, 2: XXI, 4. Et sic saepe alibi. HEINS. Sed praecessit modo, *frangit amor*: quare retineo vulgatam. *Vincor* erat in primo Moreti: in duobus aliis *positis* revocatur ab armis: quae eadem varietas est Epist. V, 35. BARN. — *Ingenium sumtis* revocatur ab armis. A bello

giganteo, quod tractare coeperat gravi numero, et modis matrisae convenientibus, deavo revocatus, res domi gestas, amores nimirum, et sua bella, rixas, iurgia, quae saepius inter amantes exoriuntur, parat celebrare.

12. *Et mea bella*) *Mea facta*, Franc.

13. *Curaque Tragoedia nostra Crevit* *Medea*, quae videbatur ostendere peritissimo istius modi rerum aestimatori Quintiliano X, 1, « quantum vis ille praestare potuerit, si ingenio suo temperare, quam indulgere maluisset. » Versus vix unus et alter ad nos usque pervenerunt, qui rhetoris indicium confirment. Unum servavit ipse Quint. VIII, 5:

Servare potui perdere an possem rogare?

Et alterum Senec. Rhet. Suasor. III:

Feror huc, illuc, ut plena Deo.

Utrum vero alias Tragoedias scripserit Ovidius, aut acta fuerit *Medea*, prorsus incertum.

15. *Risit Amor, pallamque meam,*

Sceptraque privata tam bene sumta manu.
 Hinc quoque me dominae nomen deduxit iniquae;
 Deque cothurnato vale triumphat Amor.
 Quod licet, aut artes teneri profitemur amoris;
 Hei mihi! praeceptis urgeor ipse ineis!
 Aut, quod Penelopes verbis reddatur Vlixi,

Agitur hic de palla scenica, qua indubantur personae graves, nobiles, et honoratae, quae in scenam tragicam a poetis inducebantur, et cuius repletor Aeschylus. — *Pictosque cothurnos*. Purpureos scilicet. Color enim purpureus tragicis admodum consentaneus theatri, in quibus regum, reginarumque conspicuo splendens purpurae decore illustrium infelicitati casus et luctuosa fuere representabantur. — Metonymice haec omnia simpliciter, a tragicis ad erotica evolavi.

16. *Tam cito*) *Tam bene*. Francos. Saxones, Scriverii et sex alii: non male. *Medeam* enim Ovidii omnes admirati fuisse veteres, quibus eam legendi felicitas contigit; ita ut de se Ovidius potuisset dicere, quod sua Oenone Epist. V, 86:

Sunt mihi, quas possint sceptris ducere, manus.

— *Sceptraque privata... sumta manu*. Adiungit ad conditionem privatam vatis, qui ad reges usque assurgit, quum ipsos loquentes agentesque in tragicam scenam inducit. *Sceptra* pro tragedia poeti, vulgare apud poetas.

17. *Nomen*. Francius volebat *lumen*; perperam.

18. *Deque cothurnato vate etc.* Ceteris simul, et quo successu illud traxerit, iudicat. Non enim *cothurnatus* de tragico vate tantum hic accipiendus, sed de quocumque opere

sublimi et splendido. Sic de Marone. Martialis V, Epigr. 25:

Grande cothurnati pone Maronis opus.

19. *Quod licet, aut artes*) *Et partes*; ita quidem in omnibus exemplaribus, tam impressis quam manuscriptis, quae plerumque vidi, legitur: sed mihi valde placeret, si legeretur *Aut artes*. Item inferius: *Aut quod Penelopes etc.* Quum tamen nullius adsit exemplaris auctoritas, non assima quidquam immutare, quorumdam exemplo, qui plerumque Latinos libros depravaverunt. *Profitemur* proprie dixit; nam artium *professores* dicuntur, qui in eis eruditi sunt, aut eas publice docent: quemadmodum Naso amandi artem. Idcirco legendum existimarem *Artes*, non *Partes*. Intelligimus autem, tunc, quando haec componebat Ovidius, Amandi artem inchoatam, non absolutam fuisse; nam de his tribus Elegiarum libellis, tanquam editis, meminit libro tertio de Arte.

20. *Urgeor ipse*. In quibusdam melius legitur *Triqueor*; id est, ex-crucior: quia exclusus fuerat ab amica; ut Elegia sequenti v. 34:

Hei mihi, ne monitis torquear ipse meis!

Terreo, editio Micylli.

21. *Aut quod Penelopes etc.* Insigniores inter Heroidum epistolas recenset; et eas, crediderim, quae maiori apud eum in pretio.

Scribimus; aut lacrymas, Phylli relictæ, tuas.
 Quod Paris, et Macareus, et quod male gratus Iason,
 Hippolytique parens, Hippolytusque legant:
 Quodque tenens strictum Dido miserabilis ense[m] 25
 Dicat, et Aeoliae Lesbis amica lyrae.
 Quam celer e toto rediit meus orbe Sabinus,
 Scriptaque diversis rettulit ille locis!
 Candida Penelope signum cognovit Vlixis:
 Legit ab Hippolyto scripta noverca suo. 30
 Iam pius Aeneas miserae rescipsit Elissae:
 Quodque legat Phyllis, si modo vivit, habet.
 Tristis ad Hypsipylum ab Iasone litera venit:
 Det votam Phoebo Lesbis amata lyram.
 Nec tibi, qua tutum, vati, Macer, arma canenti, 35
 Aureus in medio Marte tacetur Amor.
 Et Paris est illic, et adultera nobile crimen;

26. *Dicat*) *Dictat* olim editi: sed Iunii, Palatin. Francof. et septem alii, *dicat*: unus vero, *mittat*. — *Aoniae Lesbos amica lyrae*. Alii, *Aonio Lesbos amata viro*. Puteanensis, *Aeoliae Lesbos amata lyrae*: et a manu secunda, *amica*: recte. Sic Sappho ipsa apud Nostrum: *Lesbides Aeolia nomina dicta lyra*. Inde et *Aeolia puella* Horatio IV, Ode 9, dicta: et apud eundem II, Od. 13, habes, *Aeoliis fidibus querentem Sappho*. HEINS.

29. *Candida Penelope* etc. Nullus sane dubitandi locus, quin Epist. Ias. Sabinus conscripserit, quas hic citat Ovidius. Sed nulla sit mentio de responsione *Paridis ad Oenonen*, quae adhuc Sabini sub nomine circumferatur; dum contra quatuor recensentur, quae omnino perierunt, non ita prorsus desiderandae, si superstitibus non potiores. Quis vero credat poetam caecum elegatissimum in laudis et

famae partem venire voluisse cum auctore Epistol. quas lectoris iudicio permisimus? — Sed quid ea de re sentiamus, habet iam lector tom. I, pag. 121.

31. *Iam pius Aeneas*) *Impius* multi: nouus Moreti *Et pius*: lege *En pius*.

32. *Si modo vivit*) *Vivat* Iunii et decem alii: uil muto, Epist. X, 75: *Si modo vivis, foemina*.

35. *Nec tibi, qua tutum vati* etc. De Macro iam Tibull. II, 6, 1:

Castra Macer sequitur: teneo quid sit amoris

Vude patet non ab eroticis alienum fuisse; quod et Noster hoc ipso loco confirmat, quum addit vs. 40:

... A venis in mea castra redis.

37. *Et adultera nobile crimen*. Raptus Helenae, qui luctuosi quidem, sed poetice *nobilis* belli causam praebuit et materiem.

Et comes extincto Laodamia viro.
Si bene te novi, non bella libentius istis
Dicis; et a vestris in mea castra redis.

ELEGIA XIX

AD QUENDAM, CUIUS UXOREM AMABAT

Si tibi non opus est servata, stulte, puella;
At mihi fac serves, quo magis ipse velim.
Quod licet, ingratum est; quod non licet, acrius urit.
Ferreus est, si quis, quod sinit alter, amat.
Speremus pariter, pariter metuamus amantes,

38. *Et comes extincto Laodamia viro.* Hinc licet colligere, non tantum ea persecutum Macrum, quae post occisum Hectorem consecuta sunt: sed et illa, quae ab initio belli gesta fuerunt. Nam de Protesilao et Laodamia quae dicuntur, longe ante iram Achillis acciderunt. Etiam illud sciendum, non peculiari opere amorem sive Laodamiae, sive Paridis et Helenae tractasse Macrum: sed inter cetera scripta obiter, aut per digressionem, eoque pertinet, quod hic poeta dicit: *Nec tibi, qua tutum, vati, Maec* etc. *Tutum* enim hic intelligit, id quod est commodum et licitum per leges heroici carminis. MICVL.

40. *In mea castra redis.* Quaedam exemplaria habent, *Venis. Redis* prima editio, Sarravianus, et multi alii: recte: nam Macrum amatoria scripsisse iam ante, ex istis patet, quae supra ad versum 35, ubi Tibulli ad eundem Elegiam retulimus.

Videtur Noster Elegiae huius ar-

gumentum e Propertio depromissae, qui, l. 7, ad Ponticum, *Thebaidis*, quae deperit, auctorem:

Dum tibi Cadmeae dicuntur, Pontice,
Thebar,
Armaque fraternae tristia militiae...
Nos, ut conancimus, nostros agitamus amor-
res etc.

Pontici quoque meminit Naso, Tristium IV, 10, 47.

ELEGIA XIX

1. *Si tibi non opus est etc.* Totas hic poeta ad *deservit* composuit; nec ullam fere hic verbum, quod non sale suo aspergatur, aut potius, *quidquid inquitur, val est.* Afranius, apud Priscian. lib. V. Quod ubi lector primum senserit, vix ullus commentario locus: ex ipsa re enascitur. — *Servata puella. Servatae puellae*, Palatinus tertius.

4. *Amat*) *Anet.* Menlelii prior, Palat. tertius et Francof. *Quod sinat* etiam Scriv. sicut Palat. tertius.

5. *Speremus pariter.* Vide quae

Et faciat voto rara repulsa locum.
 Quo mihi fortunam, quae nunquam fallere curet?
 Nil ego, quod nullo tempore laedat, amo.
 Viderat hoc in me vitium versuta Corinna:
 Quaque capi possem, callida norat opem. 18
 Ah! quoties sani capitis mentita dolores,
 Cunctantem tardo iussit abire pede!
 Ah! quoties finxit culpam, quantumque libebat,
 Insontis speciem praeiuit esse, nocens!
 Sic ubi vexarat, tepidosque refoverat ignes, 15
 Rursus erat votis comis et apta meis,

dixi in Epistola Deianirae ad Herculem IX, vs. 42:

Saepeque timor dubia, saepeque timore cadit, C.

6. *Rara repulsa.* Sarravianus praediversa lectione, Barberinianus et Arandelianus codices, *grata repulsa*. Potest et *cara repulsa* legi, quia *ingratum* paulo ante praecesserat. Sed nil mutandum. HEINS.

7. *Quo mihi fortunam, quae nunquam fallere curet?* Libri Vaticani, et Massimiani, *Quid mihi fortuna est, quae etc.* Clot. Quidam codices, *Quid cupi fortuna;* alii, *Quid fortuna mihi,* vel, *Quid mihi fortuna est.* Putreus cum excerptis Sculigeri, *Quo mihi fortunam:* eleganter et vere. De verbo *cavare*, vide Broukh. ad Tibullum I, 1, 57.

9. *Viderat hoc in me vitium etc.* Meum hanc esse iudolem Corinna intellexerat; seque agebat, ut inde sequebatur.

10. *Quaque capi possem.* Voss Moreti et Dousae codex, *trahi*, quod a libraria profectum esse vix credo. Vide I Art. Amat. 631:

Nec timide promissis: trahunt promissa puellas.

Et lib. III Art. Amat. 422:

Quem trahat, a multis forsitan unus erit.
 BVM.

Et hoc addita *vax callida* requirere videtur, BVM. — *Norat opem.* *Norat ope* Moreti Ieri. lun. et sex alii. Sic variant saepe in his locutionibus codices. Vid. ad I Art. Amat. 50.

14. *Insontis speciem praeiuit esse, nocens.* Hanc lectionem praetulit. Nam esse etiam optimus Palatin. et Neapolitanus et Arandelianus, cum Sculigeri excerptis. Quidam codices, *illa*. Latet aliquid. Forte:

Insontis speciem praetulit esse nocens. H.

— Iure vir cl. *Intere aliquid* suspicatur; est certe quod desideres, ut plane quod voluerit poeta, et protius intelligas. Malim igitur cum omnibus praeis edd. legere:

Insontis speciem praeiuit, ipsa nocens;
 ita ut sit sensus: ah! quoties *sontem* me finxit; et, licet *ipsa nocens, insontis speciem praeiuit!* Quod pariter ex ingenio puellae et scribentis.

15. *Sic ubi vexarat.* Forte, *versarat*; vid. sup. Eleg. 2, 29. *Resolverat*, Palat. et Francofurt. *removerat* Sarravian. et undecim alii; *revo-*

OVID. Oper. Tom. II.

K

Quas mihi blanditias, quam dulcia verba parabat!

Oscula, Dî magni! qualia quotque dabat!

Tu quoque, quae nostros rapuisti nuper ocellos,

Saepe face insidias; saepe rogata, nega:

20

Et sine me, ante tuos proiectum in limine postes,

Longa pruinosa frigora nocte pati.

Sic mihi durat amor, longosque adolescit in usus:

Hoc iuvat; haec animi sunt alimenta mei.

Pinguis amor, nimiumque patens, in taedia nobis

25

Vertitur; et stomacho, dulcis ut esca, nocet.

Si nunquam Danaën habuisset ahenea turris,

Non esset Danaë de Iove facta parens.

Dum servat Iuno sinuatam cornibus Io,

Politiiani: *ignoverat*, et emendatum *renoverat*, Moreti unus.

17. *Quas mihi blanditias* etc. Subit Catull. carm. V, vs. 7, ad Lesbiam:

*Da mi basia mille, deinde centum,
Dein mille altera, deia secunda centum.*

Qua de re Martialis VI, 34, 7, non infacete:

*Nolo quot ergoto dedit exorata Catalla
Lesbia: pauca cupit, qui enumerare po-
test.*

— *Quam dulcia*. Francius malebat *quae dulcia*, ut erat in Moreti primo.

20. *Saepe face insidias*) *Time* Puteaneus, et plures ex praestantioribus alii; recte: *time* me tibi insidiari, nec scio amare. Posset et *cave pro face* legi. HEINS. Ego vero explicarem illud *time*, scilicet mariti, vel custodis tui insidias, ne te deprehendant: iunge te id intueri. BYRN.

22. *Frigora*) *Tempora*, Francof. et Moreti primus.

23. *Sic mihi durat*. *Malo duret et adolescat: iuvat etiam et sint*, sequenti versu. Certe *sint* extat in Neapolitano codice: deinde, *longos in usus*,

non *annos* optimas Palutians et duo alii. HEINS.

24. *Animi*) *Animo* meo Palutianus alter; et ita Francius correxerat.

25. *Pinguis amor*. Tardus, quem nihil e somno possit excitare; unde fit ut aditus ad eum undique *patent*. Inapte igitur, qui *potens* aut *latens*, pro *patens*, hic reposuerant. Quo diximus sensu, Glis apud Martialem XIII, 58:

... *Pinguis ille*

Tempore sum, quo me nîl, nîl somnus,
alit.

— *Nimiumque patens*. *Latens* Puteaneus; et emendatum manu secunda, *patens*: quomodo et optimus Palutianus et quinque alii: ut *patens* *otior* sit expositus, ad quem aditus non intercluditur: sic *patens* campus, et quae similia: ita quoque de Amore Propert. I, 9, 29:

Qui non ante patet, donec minus attritus
ossis.

29. *Dum servat Iuno mutatam cornibus Io*) *Decoratam* duo libri: unus *munitam*; quinque *sinuatam*, quod

Facta est, quam fuerat, gratior illa Iovi. 30
 Quod licet et facile est, quisquis cupit, arbore frondes
 Carpat, et e magno flumine sumat aquam.
 Si qua volet regnare diu, deludat amantem.
 Hei mihi, quod monitis torqueor ipse meis!
 Cuilibet eveniat, nocet indulgentia nobis. 35
 Quod sequitur, fugio; quod fugit, usque sequor.
 At tu, formosae nimium secure puellae,
 Incipe iam prima claudere nocte domum!
 Incipe, quis toties furtim tua limina pulset,
 Quaerere; quid latrent, nocte silente, canes; 40
 Quo ferat aut referat sollers ancilla tabellas;
 Cur toties viduo secubet ipsa toro.

aridet. Nec male unus Moreti pro diversa lectione:

Dam alium servat custos Iunianus Io. H.

32. *E magno flumine sumat aquam.* In antiquissimis legitur, *potet*, id est bibit, quod magis placet. MAR. *E magno* scripti meliores: quidam etiam *sumat aquam*: de quo dicendum Art. Ann. III, vs. 96. HEINS. Sed *aquam sumere* ibi aliud quid est: pro bibere posuit Plaut. Mil. II, 6, 71: *Nam ex uno puteo similior nunquam potest aqua aquae sumi.* Horat. III, Od. 8:

*Sume, Maecenas, cyathos amicti
 Sospitis centum...* DVM.

34. *Quod monitis torqueor.* Vetus et melior lectio est, *ne monitis torquear*. MAR. *Torquear* Puteanus et complures alii. Forte, *nae torqueor*: tres libri cum prima editione, *nam torqueor*: tres, *quod torqueor*. Sic supra: *Hei mihi, quod dominum nec vir nec foemina servas!* Aroudelianus cum aliis compluribus, *nunc torqueor*. HEINS.

35. *Quodlibet eveniat*) *Quilibet* Puteanus et alii multi. Lege *Cuilibet*, cum uno Moreti. HEINS.

37. *At tu, formosae etc.* Converso, ut vidimus, ad ipsam puellam sermone, ad maritum redit, monitis instruendum festivissimis.

38. *Claudere nocte domum*) *Foram* meliores, ut saepe alibi Noster. Multi *fores*. HEINS. Nescio cur *domum*, quod est in editionibus antiquis et multis scriptis, eiciendum sit. Sic infra Amor. III, 11, 12:

*Excubi clauam, servus et, ante domum
 Horat. III, Od. 7: Prima nocte domum claude.* BVM.

39. *Limina pulset.* Vett. edd. *lumina*; quae lectio si servanda esset, intelligendae, quae hodie *fenestrae* vocantur, quas furtim *pulsare* etiam nocturni amatores solent; et hoc forte cogitans librarius, ex sui seculi more, lectionem illam supposuit verae, quae est *limina*.

40. *Quid latrent, nocte silente, canes.* Forte, *cui latrent*. Trist. II, 459: *Scit cui latretur, cum solus claustrulatus ipse.*

42. *Viduo.* Quia mox *vacuo litore* sequitur, hic malebat *viduo* Francius; nec inanimato.

- Mordeat ista tuas aliquando cura medullas;
 Daque locum nostris materiamque dolis.
 Ille potest vacuo furari litore arenas, 45
 Vxorem stulti si quis amare potest.
 Iamque ego praemoneo; nisi tu servare puellam
 Incipis, incipiet desinere esse mea.
 Multa diuque tuli; speravi saepe futurum,
 Quum bene servasses, ut bene verba darem. 50
 Lentus es, et pateris nulli patienda marito;
 At mihi concessi finis amoris erit.
 Scilicet infelix nunquam prohibebor adire?
 Nox mihi sub nullo vindice semper erit?
 Nil metuam? per nulla traham suspiria somnos? 55
 Nil facies, cur te iure perisse velim?
 Quid mihi cum facili, quid cum lenone marito?
 Corrumpis vitio gaudia nostra tuo.
 Quin alium, quem tanta iuvet patientia, quaeris?
 Me tibi rivalem si iuvat esse, veta. 60

46. *Vxorem stulti.* Malim incauti.
 Tibullus I, 7, 15:

At tu, fallacis conius incaute puellae.

54. *Sub nullo vindice*) *Iudice*, tres
 libri: solemni errore.

55. *Per nulla traham suspiria somnos.* Propertius III, 6, 27:

Odi ego, quos nunquam pungunt suspiria,
 somnos.

56. *Nil facies, cur te iure perisse
 velim?* Non ultra datur miserum ca-
 villari.

57. *Quid mihi... cum lenone mari-
 to?* Turpissimum quoddam hominum
 genus *lenones*, qui qua hora ad me-
 retices eundem esset, tiutiansubulo
 indicabant. Edicto Praetoris infamia
 notabantur; nec laudandus satis un-
 quam Instinius, qui perniciosas et
 communes pestes castitatis (Novell.
 14) urbe regia pelli, eoique, qui il-
 lecebris pellectas puellas ad quæstum
 alere comperti essent, acerbissimis
 poenis subici voluit. Vid. Brissou.
de Iure Connub.

P. OVIDII NASONIS

AMORVM

LIBER TERTIVS

ELEGIA PRIMA

CONTENDVNT INTER SE DE OVIDIO TRAGOEDIA ET ELEGIA, VTRA SVVM
VINDICET *

Stat vetus, et multos incaedua silva per annos:
Credibile est illi numen inesse loco.

Fons sacer in medio, speluncaque pumice pendens:
Et latere ex omni dulce queruntur aves.

Hic ego dum spatior tectus nemoralibus umbris, 5
Quod mea, quaerebam, Musa moveret opus.
Venit odoratos Elegeia nexa capillos;

* Simile fere argumentum Propert. tractavit III, 2; sed ore pleniori, ut poëtam decebat, qui

Reges, Alba, tuos et regum facta tuorum carmine tentaret celebrare; vel, ut ipse elegantius multo, *nervis suis hiscere*.

1. *Incaedua*. Quam ferrum nondum violaverat. Aricinum forte nemo describit poëta, de quo Fast. III, 263.

3. *Fons sacer in medio*. Egerium intelligit Marius; sed cur ipsum non Permissum, ut apud Propertium? Sa-

cer quippe, et poëtis praesertim flavius,

Vnde pater albens Ennius ante bibit.

6. *Quod mea Musa moveret opus*. Solemnis verbi huius (*movere*) usus, ubi grande aliquid et solito maius poëta inchoat. Sic dicturus Maro, quae Aeneae et Troianis bella in Latium imminebant, *maius opus movere* se ait, VII, 45; quamvis Troiae excidium II; Didonis ignea IV; et Campos Elysios VI, ore tam grandi iam celebraverit.

7. *Venit odoratos etc.* Duplex quip-

Et, puto, pes illi longior alter erat.
 Forma decens: vestis tenuissima, cultus amantis:
 In pedibus vitium causa decoris erat.
 Venit et ingenti violenta Tragoedia passu;
 Fronte comae torva, palla iacebat humi.
 Laeva manus sceptrum late regale tenebat:
 Lydius alta pedum vincla cothurnus erat.

pe Elegiacum genus: querulum unum;
 lepidum vero et petulans alterum;
 et utrumque rebus amatorii aequae
 accommodatum. Vnde Horatius in
 Arte Poët. 75:

... Querimonia primum,
 Post etiam inclusa est voti sententia com-
 posa.

Ita ut seu male res, sive prospere suc-
 cederent, moerorem aut laetitiam elegi-
 aco carmine exprimerent. Est enim
 querulum quiddam et flebile aman-
 tium genus, vel quum voti omnino
 compositum. Nec tamen in amatoriiis tan-
 tum, sed et in ethicis et heroicis etiam
 quondam versabatur Elegia: apud
 Graecos enim morum praecepta Theo-
 gnis versibus elegiacis exposuit: co-
 mani Berenices eodem metro prius
 Callimachus, a quo Catullus deinde
 non argumentum modo, verum etiam
 metrum imitandum suscepit. In Fa-
 stis Noster usus est, qui nonnullis in
 locis ad heroica assurgunt; ita tamen
 ut nusquam opus materia superet.
 Neque aliam ob causam, credo, Propertius,
 quum Callimachi imanes et Philetæ
 invocaret III, 1, tenuandi
 verbum usurpat ibid. vs. 5; et *exiguus*
elegos Horatius loco supra citato dixit.

9. *Cultus*. Edd. prim. *vultus*. Sed
 rectius Moreti codex *cultus*, ut ad
odoratus capillos, et *vestem tenuissi-*
mam, quæ omnium *cultus amantis*, re-
 feratur.

10. *In pedibus vitium etc.* Nec eo

indecora, quod claudicans incederet.

11. *Venit et ingenti violenta Tragoedia passu*. Opponitur Elegiae Tragoedia, suis quoque signis distincta. Venit una *odoratus capillis*, et gradu tardiori, quia pes illi alter longior, et cultu, licet amantis, studiosae satis adparato: altera autem *ingenti passu*, ut quæ grandiora soleat tractare; *violenta* vero, et *torva fronte*, quia Nasoni irata, qui *Elegiam* ipsi praeposuerit.

12. *Palla iacebat humi*. Verbebat humum scilicet ad talos usque demissa, ut mos Tragicis et Citharoedis, qui soli e viris palla inducebantur; vestis quippe muliebris, et quæ tunicae vel stolae iniiciebatur. Peplum Graeci vocabant, et dictum tradit Varro λέειν τὸ πάλιν, quia incedentis motu et ipsa movebatur: vel quod *palam* et foris gerebatur. De Ling. Lat. IV, 30. Male quidam pallam cum pallio confuderunt; Novus enim XIV, 7: «Palla est honestae mulieris vestimentum, hoc est, *tunicae pallium*.» Pallium igitur pallae quoque superiniiciebatur.

13. *Regale tenebat*) Movebat meliores libri magno numero, cum prima editione. HENR. Tenebat retineo. Epist. XVI, 175: *Sceptrum parens Asiae tenet*: et melius convenit τῷ late. Claud. Cons. Olybr. 53:

... Italiae late quum frenâ teneret. B.

14. *Lydius alta pedum vincla cothurnus*

Et prior: « Ecquis erit, dixit, tibi finis amandi? 15

O argumenti lente poëta mei!

Nequitiam vinosa tuam convivâ narrant:

Narrant in multas compita secta vias.

Sacpe aliquis digito vatem designat euntem,

Atque ait: hic ille est, quem ferus urit Amor. 20

Fabula, nec sentis, tota iactaris in urbe;

Dum tua praeterito facta pudore refers.

Tempus erat thyrso pulsum graviore moveri:

nus erat. Notum satis hoc calceamen-
ti genus, quod utrique pedi aeque
aptum erat, et foëminis pariter viris-
que conveniens. Sic describit Sidon-
Apollinaris, Carm. II, 400:

Perpetuo stat planta sola, sed fascie pri-
mo

Sistitur ad digitos, retinecula bixa cothur-
nis

Mittit in adversum viato de fomite pollex,
Quas stringant crepidas, ut coeurrentibus
ansis

Vinculorum pandas texant per crura cato-
nas.

Erant igitur *cothurni* crepidae, sive
soleae, vinclis ad suras pertinentibus
religatae; utebantur venatrices, et in
aena Tragoedi, ut socco Comici.
Hinc *Sophocles cothurnus*, Virgil.
Ecl. VIII, 10, pro ipsa Tragoedia;
et dictus mox *cothurnatus*, si quis
magniloquam in dicendo vim asse-
queretur. Quod iam observatum est
lib. praecedenti, Eleg. 18, 18. Di-
ctum hic autem *Lydiu*, id est, Tyr-
rhænicum aut Tuscum, velint quidam
ab Etruscis, ut qui Tragoediam Grae-
cis trulidisagant: *Micyllus* vero ab
ipsis *Lydis*, ad quos quaecumque ad
rem ludicram pertinent, referenda
censet. Herodot. I. — *Alta pedum.*
Legunt quidam MSS. *apta*; male: so-
lemnem quippe vox, uli de cothurnis
agitur. Acn. I, 33*:

Purpureoque alte suras vincles cothurne.

15. *Et prior: Ecquis erit etc.* Ed.
princ. *Et prior haec dixit: quis erit*
etc.

16. *O argumenti lente poëta mei.*
Quasi dicat: quid tardas, quae tibi
suppeditem *argumenta*, Tragoedias
scil. tractare? Hinc paulo post, *ces-*
satum satis est. Alii legunt *tui*.

20. *Frit amor.* Legitur et *urget*:
sed rectius *urit*. MAR.

21. *Fabula*) *Fabula* est id, de
quo omnes loquantur, de quo apud
omnes sermo est. Sic alibi apud No-
strum.

22. *Dum tua praeterito facta pudore*
refers) *Furta* scribendum: quomodo
et alibi non uno loco est precatum:
ut lib. II Trist. de Calvo 432:

Detexit veris qui sua furto modis.

Pro *praeterito pudore*, male codices
nonnulli, *postposito*, *praesento*, *ne-*
glecto et similia. HEINS.

23. *Tempus erat thyrso etc.* Oestrum
poëticum bacchico furore designari
poëtis solemne; sed et hic convenien-
tius, quod agitur de Tragoedia, quae
nata primum ex *Liberilibus*, in qui-
bus Boeoth caper esedebatur; unde
vel ipsum nomen *Tragoedia* (τραγωιδία)
in perpetuum duxit. Sunt quoque
qui deducant a τραγός, τραγός, vini
fœx, et τραγός, cantor. — *Graviore*

Cessatum satis est: incipe maius opus.
 Materia premis ingenium; cane facta virorum: 25
 Haec animo, dices, area digna meo est.
 Quod tenerae cantent, lusit tua Musa, puellae;
 Primaque per numeros acta iuventa suos.
 Nunc habeam per te Romana Tragoedia nomen.
 Implebit leges spiritus iste meas. » 30
 Hactenus: et movit pictis innixa cothurnis
 Densum caesarie terque quaterque caput.
 Altera, si memini, lunis subrisit ocellis.
 Fallor, an in dextra myrtea virga fuit?
 « Quid gravibus verbis, animosa Tragoedia, dixit, 35
 Me premis? an nunquam non gravis esse potes?
 Imparibus tamen es numeris dignata moveri.
 In me pugnasti versibus usa meis.

antem, si compares argumento leviori, amatorio scil. quod noster adhuc tractaverunt.

25. *Facta virorum.* Cur etiam non veteris aevi foeminarum, quae aequae Tragoediarum sunt argumenta, ac viri? Egregie ergo Barberinianus et Francofurtensis priorum. *Facta potentum* habebat Scriverianus. *BYRN.*

26. *Haec animo, dices, area digna meo est.* Eadem metaphora lib. IV *Fest.*:

Nunc teritur nostris area maior equis.

Elegia ultima huius libri, 18:

Pulsanda est rognis area maior equis. C.

28. *Primaque per numeros.* Aequam aetati tuae materiam adhuc suscipisti, et quae annis invenilibus apprime conveniebat: tempus nunc ad grandiora assurgere, et facta virorum dicere, non quae cantent puellae.

29. *Nunc habeam per te etc.* Tragoedias quidem iam scripserant Ennius, Pacuvius, Accius, Varius et

alii; sed non anni vestigia graeca deserere. Iure igitur exoptat, ut Nasonis ope, domestica facta celebrantis, romanum nomen, propriam scil. laudem, comparet.

30. *Implebit.* Forte implevit: vel, impleat et leges. *HS185.* Nil muta: spondet enim Tragoedia suffecturum Nasonis spiritum operi tam grandi. B.

31. *Innixa cothurnis.* Male qui innixa. Horat. de Aeschilo, Art. Poet. 280:

Et docuit magnamque loqui, nitique cothurno,

33. *Si memini*) Nam memini, editiones veteres, et Sarravii codex, cum duobus aliis: sed rectius meliores si memini.

35. *Gravibus*) Trucibus verbis Francini; sequitur enim gravis. Me petis etiam Barberin. non inveniste.

37. *Imparibus tamen es numeris etc.* Nec in praesenti hac contentione solum, verum etiam in tragicis nonnunquam argumentis. Testis Euripides,

Non ego contulerim sublimia carmina nostris;

Obruit exiguas regia vestra fores.

Sum levis; et mecum levis est, mea cura, Cupido.

Non sum materia fortior ipsa mea.

Rustica fit sine me lascivi mater Amoris;

Huic ego proveni lena, comesque Deae.

Quam tu non poteris duro reserare cothurno,

Haec est blanditiis ianua laxa meis.

Et tamen emerui plus quam tu posse, ferendo

Multa supercilio non patienda tuo.

Per me decepto didicit custode Corinna

Luminis adstricti sollicitare fidem;

Delabique toro tunica velata recincta;

Atque impercussos nocte movere pedes.

Vel quoties foribus duris incisa pependi,

qui Andromachen, in dramate quod sic inscribitur, inducit (103 seqq.) infortunia sua versibus elegiacis lamentantem.

40. *Vestra*. Quemadmodum parvalae fores ingenti palatio suppositae, quasi obruantur ab ipsius regiae magnitudine: ita si tragicis carminibus amatoriam materiam complecterer, carminis magnitudinis levis materia obrueretur. *MAN.* Editiones etiam quaedam priscæ, ut et Gryph. et Bersmanni, et Vaticanus codex, *Regia vasta*: eleganter ut opponatur, *exiguis foribus*. *EVAN.*

43. *Rustica fit*. Legitur etiam *sit*, pro *esset*.

44. *Huic ego proveni lena, comesque Deae*. Dum enim labantes adhuc animos puellae, carminis ope sensim ad amandum impellit elegia; dum iratam ausanti tentat placare, reluctantemve verbis conciliat amatoris, lenae officio, sed honestiori quidem nomine, vere fungitur.

49. *Per me decepto* etc. Quam apte, quam eleganter deprosmata haec omnino Tibullo 1, 2, 15; ubi sic ad Deliam:

Tu quoque se timide custodes, Delia, falle:
Audendum est: fortis odiuvet ipsa Venus.
Ille favet, ceu quis invenis nova limina
tentat,

Seu receret fixo dente puella fores.
Ille docet furtim molli descendere lecto:
Ille pedem nullo ponere posse sono.

50. *Luminis adstricti sollicitare forem*. *Adstricti* meliores. Deinde et *fidem*, Puleaneus, optimus Palatinus et sex alij; verissime: *resignare fidem tabularum*, Cicero pro Arch. et *mutare tabularum fidem* Firmicus. Vidit et Grou. *Observ. lib. II, cap. 11.* Adposite Propert. de Tarpeia:

Prodiderat portaeque fidem, patriamque
lacentem.

51. *Delabique toro tunica velata recincta*. Sic in uno Maffæian. In altero *soluta*.

53. *Vel quoties foribus duris incisa pependi*! Pro *incisa*, Sarravianus, e duo alij, *illisa*: optatus Palatinus.

Non verita a populo praetereunte legi!
 Quin ego me memini, dum custos saevus abiret, 55
 Ancillae missam delituisse sinu.
 Quid? quum me munus natali mittis? at illa
 Rumpit, et adposita barbara mersit aqua?
 Prima tuae movi felicia semina mentis:
 Munus habes, quod te iam petit ista, meum. » 60
 Desierant; coepi: « per vos utramque rogamus,
 In vacuas aures verba timentis eant.
 Altera me sceptro decoras, altoque cothurno;
 Iam nunc contracto magnus in ore sonor:

Neapolit. et alii tres, *concreta*, duo *illusa*. Male omnes: nec *incisa* mutandum, nisi forte legendum malueris *irrisa pependi*. — Sic Heinsius; sed sine auctoritate.

55. *Quin ego me memini*) *Quin etiam memini* codex Doussae.

56. *Ancillae missam* etc. In quibusdam scriptis et editis est, *niscrum*; forte *mersam*. HEINS. Nihil opus; et multo rectius *missam*.

57. *Quid quum me munus natali misit*) *Mittis* scribe cum Putean. et meo chartaceo; et mox pro *Rumpit* idem Puteaneus et unus Moreti, *Rumpit*.

58. *Mersit aqua*. Ita solitos fuisse veteres vel igne vel flamma abolere carmina, quae displicerent, docet etiam Horat. I, Od. 16:

Quem criminosis cumque vales modum
 Panes iambis, sive flamma,
 Sive mari libet Adriano.

Et eo refer illa Mart. lib. I, 6:

Da tibi Naumachiam: tu das Epigrammata nobis;
 Vis, puto, cum libro, Marco, natare tuo.

Lib. IX, 59:

Nympharum templis quisquis sua carmina donat,

Quid fieri libris debeat, ipse monet, D.

59. *Prima tuae movi felicia semina mentis*. Tui te primum ego admonni; et sopitos diu forsitan, si non amor excitasset, ingenii igniculos excipi, fecique, ut vivus per ora hominum volitares: denique meum est, quod suum te nunc tragoedia vindicat.

62. *In vacuas aures verba timentis eant*.) *Timentis*, metuentis scilicet, ne unam alteri praetulerit. *Utramque* igitur poeta rogat, ut quae protulerant verba, in vacuas ipsius aures inciderint, vel in auras invita effluent. Sunt enim qui *auras*, pro *aures* legant: sed utrumque recte, et sententiae, ut vides, aequè accommodatum.

64. *Iam nunc contracto magnus in ore sonor*. Refer ad versum praeced. qui revera grandius sonat elegiacis; unde miratur poeta, quod os adhuc contractum, sonorem iam emittat adeo *magnum*. Sic enim legendum cum Dan. Heins. non *contracto*, quae tamen Puteane et Palatina lectio est: sed firmat nostram Propert. IV, 1, 58, quem totum hic expressit Noster:

Hui mihi! quod nostro parvus in ore sonus.
 Recte sonor Ovid. non sonus, quoniam

Altera das nostro victurum nomen amori.

65

Ergo ades, et longis versibus adde breves.

Exiguam vati concede, Tragoedia, tempus.

Tu labor æternus: quod petit illa, breve est.

Mota dedit veniam: teneri properentur amores,

Dum vacat; a tergo grandius urget opus.

70

ELEGIA II

LVDI CIRCENSES *

Non ego nobilium sedeo studiosus equorum:

repentius huic grandiloquentiae ipse
adstipendat.

66. *Longis versibus.* Hoc Ennii
exemplo dicit, qui (Cicerone teste
lib. II de Legibus) heroicos versus,
longos adpellabat.

68. *Tu labor æternus.* Tragoedia
scilicet scribere, hoc opus, hic labor
est! dum leve admodum, quod petit
Elegia, et brevissimum.

69. *Mota dedit veniam*) *Exiguam*
tempus concessit, quod ab illa Naso
poposcerat, ad absolvendum tertium
hunc Amorum librum. Festinat igitur:
teneri properentur amores; dum
vacat, dum mihi per Tragoediam licet
Elegiae *vacare*; nam *grandius opus*,
Medea scilicet, yd quodlibet aliud
argumentum, *urget a tergo*, festinan-
tem premit, ob *exiguitatem* concessi
temporis.

ELEGIA II

* In Circo maximo celebrabantur
annui, magnique dicebantur, ait Asconius,
quod magnis impensis dati; vel

quod, ut ex Cicerone et Livio discimus,
magnis Dis, Iovi, Iunoni et Minervae fierent. Instituti primum
ab Evandro fuerant; deinde a Romulo
Instaurati, in honorem Consi, qui
idem ac Neptunus; et quo suadeote,
Sabians rapi iusserat. De quo autem
agitor hic *Circus*, a Tarquinio Prisco
designatus erat, inter Aventium et
Palatinum, in valle Murtia, a Myr-
teto, et Veneris Murtine, seu Myr-
teae, sacello. Tit. Liv. I, 35. Quod
opus, eo, sonis procedentibus, am-
plitudinis et magnificæ devent,
testibus Dioys. Halic. III, et Plin.
XXXVI, 15, ut inter pulcherrima
urbis monumenta adscriberetur. Con-
flagravit autem Neronis incendio, vi-
de Tac. Ann. XV; et nemo, ante
Traianum, restituit; sed ampliorem
multo et elegantiorum ille, ut con-
stat e Plinio in Phœgyr. et ex Dio-
ne Cassio.

1. *Non ego nobilium etc.* Omnes
editi, *sedeo spectator*, ante Heinsium,
qui recte tamen ex Putciano utroque,

Cui tamen ipsa faves, vincat ut ille precor.
 Vt loquerer tecum veni, tecumque sederem:
 Ne tibi non notus, quem facis, esset amor.
 Tu cursus spectas, ego te: spectemus uterque
 Quod iuvat, atque oculos pascat uterque suos.
 O, cuicumque faves, felix agitator equorum!
 Ergo illi curae contigit esse tuae;
 Hoc mihi contingat; sacro de carcere missis
 Insistam forti mente vehendus equis.
 Et modo lora dabo; modo verberare terga notabo:

Barberin. et quatuor aliis reposuit *studiosus*; quae vox propria in factionibus et *studis* Circensibus. *Nobiles* vero equi sunt noti iam populo et spectatae celeritatis; qui palmas iamiam saepe retulerant. — *Venio spectator*. Ed. princeps, et quae sequuntur, ad unum. 1492.

5. *Tu cursum spectes*. Edd. vett.

6. *Atque oculos pascat uterque suos*. Recte *pascat*: fit enim quasi pabulum animi, quidquid oculos fortiter adtentos detinet. Sic Aeneas, quum descriptos in aede Iunonis Troiae labores miratur, oculos dicitur *pictura inani pascere*. Aen. lib. I, 464.

8. *Contigit esse tuae*. Nescio an latine, aut saltem perspicue satis dicatur, *Illi contigit esse tuae curae*, id est, ut de eo sis sollicita: in Moreti et quatuor aliis et prima editione est *esse meae*: rectius; illi contigit esse curae, amicae meae. Sic nullies *mea* pro amica: *tua*, suus, pro viro, coniuge, vel amatore. Ergo illum Iunii codex. BVM.

9. *Sacro de carcere missis*. Plurali numero usitatum magis eo sensu vocabulum. Virg. Georg. I, 511:

• Vi quum carceribus se se effudere quadrigae.

« Carceres dicti, inquit Varro de ling. lat. IV, 32, quod coercerentur equi, ne inde exeat, antequam magistratus misit. » *Oppidum* vocat idem, de Re Rust. II, 7, quod a muri parte pinuis turribusque *carceres* olim fuerunt. Picti olim, et turriti, et moenibus clausi; unde Ennius Aen. Fragn. 241:

... Spectant ad carceris oras,
 Quae mox emittant pictis et luenibus curras.
 Stabant enim pro carceribus, quorum portae numero duodecim, *Hernuli* duo, quos inter *linea creta* vel *calce* signabatur, unde, signo dato, et aquis frontibus, in spolia equi irumpere. Qui vero detinebant, *moratores* vocabantur. Qui lignei primum, *marmoreos* carceres fecit Claudius.

11. *Et modo lora dabo* etc. Expressa, ut videtur, e Marone Georg. III, 106; nec indigna, quae comparantur: *Illi instant verberare torto, Et prouident lora*. Quis vero divinum vatem assequatur, quum addit eodem, quo ipsi cursores, impetu abreptus, volat *vi servidus axis*? Ovidius quidem: *nunc stringam metas interiore rota*; et rem optime describit, singulari admodum usus verborum felicitate: ro-

Nunc stringam metas interiore rota.
 Si mihi currenti fueris conspecta, morabor:
 Deque meis manibus lora remissa fluent.
 Ah! quam paene Pelops Pisaea concidit hasta,
 Dum spectat vultus, Hippodamia, tuos!
 Nempe favore suae vicit tamen ille puellae.
 Vincamus dominae quisque favore suae.
 Quid frustra refugis? cogit nos linea iungi:
 Haec in lege loci cominoda Circus habet.
 Tu tamen, a dextra quicumque es, parce puellae:

tae enim circulus eo metae propior, quo brevior, ideoque interior describitur.

14. *Fluent*) *Cadent* Palatinus nans et quidam alii: male. Infr. El. 7, 32: *Nullo poma movente fluent*. BVM. Vbi in scriptis eadem diversitas.

15. *Ah! quam paene Pelops Pisaea concidit hasta*. Ed. princ. *Pisaeo concidit axe*. Quomodo autem ex *axe* *Pisaeo* cecidisse Pelopem dicat, quum constet ex interpretibus Lycophronis et Pinduri, item ex Apollonii carminibus I, 755, duos fuisse currus, in quorum altero Oenomaus; in altero, qui Pelopis proprius erat, ipse Pelops cum Hippodamia veherentur? Vnde alieno curru vectam Hippod. certatim poetæ dixere. HENR.

19. *Quid frustra refugis? cogit nos linea iungi*. Cum Salmasio ad Solin. p. 919, intelligendum perpetuum ordinem fuisse sedilium sive subselliorum, quem tamen viis intersectum fuisse non negrem, sed vias et semitas fuisse intermedias crediderim. Post tergum vero fuisse lignum aliquod, quod terga spectatorum tangebatur, et prohibebatur, ne retrocedere possent: nude dixit, *quid frustra refugis? cogit nos linea iungi*. Nam pro-

na et studiose spectans, ubi Ovidius eam tangere volebat, reducebat corpus ad lineam, sed non ultra aut in alium poterat post se ordinem refringere, quia *linea* prohibebat. *Linea* nempe illa est, quae cogebat spectatores intra suum quemque ordinem manere; quod clare docet Quintiliani locus Inst. XI, 3: «Transire in diversa subsellia parum verecundum est; nam et Cassius Severus urbane adversus hoc facientem *lineam* poposcit.» Agit ibi de subselliis iudiciorum, quae erant nuda scamna, sine linea, cui inniti tergo possent insidentes: a Circo ergo peti Cassius volebat lineam, contra transilientem subselliorum ordinem. At illa linea non prohibebat, quo minus, qui post terga sedebat, genibus et cruribus posset esse molestus: ut ex vs. 23: et Art. Anat. I, 157, apparet; non enim erat septum aliquod ex solidis et continuis tabulis et asseribus; sed simplex lignum sive linea, quae interstitia quaedam aperta relinquebat, et cui humero et scapulis inniti poterant, ut in hodiernis sedilibus saepe videmus. BVM.

20. *Haec in lege*) *Ex lege*, editi multi et tres scripti: sed mollior sensus, *haec in*. BVM.

Contactu lateris laeditur ista tui.
 Tu quoque, qui spectas post nos, tua contrahe crura,
 Si pudor est, rigido ne preme terga genu.
 Sed nimium demissa iacent tibi pallia terrae:
 Collige; vel digitis en ego tollo meis.
 Invida vestis eras, quae tam bona crura tegebas:
 Quoque magis spectes, invida vestis eras.
 Talia Milanion Atalantes crura fugacis
 Optavit manibus sustinuisse suis;
 Talia succinctae pinguntur crura Dianae,
 Quum sequitur fortes, fortior ipsa, feras.
 His ego non visis arsi: quid fiet ab istis?
 In flammam flammās, in mare fundis aquas.
 Suspisor ex istis et cetera posse placere,
 Quae bene sub tenui condita veste latent.
 Vis tamen interea faciles arcessere ventos;

24. *Ne preme.* Rectius in manuscriptis legitur *nec*, ut sil copula simul cum negatione. Man. *Ne* edidit Gryphius et alii: vid. inf. eleg. 6, 65.

25. *Demissa iacent tua pallia terrae*) *Dimissa iacent tibi pallia terra*, meliores. *Nec demissa*, nec *terrae* autem. Quomodo et Homerus *Iliad.* A, 245: *Παρι δὲ κείνη προ βῆδι γούγ.*

28. *Quoque magis spectes. Pecces*, in tribus libris; quod non invenustum Heins. notaverat. *Sed spectes* recte Marins, pro aliquis spectaret. *Spectare* vero hic est aestimare, reputare, examinare. Sic. *Iust.* II, 10: *Ceterum si regem spectes, divitias, non ducem laudes.* BYRN.

29. *Talia Milanion etc.* Vel potius *Melanion*, idem qui Hippomene, *Atalantes* coniux: vid. *Apollod. Bibl.* III, 9, et quae in Obs. Clar. *Heyne.* Nihil ad rem nostram, quae de *Medione* quodam, apud *Aristoph. Ly-*

strat. 786, narratur: nostri vero meminuit *Propert.* I, 1, 9:

*Milanion nullo fugiendo, Tulle, labores,
 Saevitiam duras contudit lasides.*

Mira autem de ipsa *Atalante* inter *mythographos* perturbatio, dum *Schoenei* filium alii; *Iasi*, vel *Iasii* alit contendunt; atque ex utraque uiam faciunt. Sed litem dirimit *Apollonius* interpres, ad lib. I, 769, quena adeas, si placet.

31. *Pinguntur*) *Finguntur* *Saturnianus*: rectius, ut *poto*.

35. *Suspisor ex istis etc.* *Si qua latent, meliora putat*; de *Phaëbo*, fugientem *Daphnen* insequente, *Metamorph.* II, 502.

37. *Vis tamen interea faciles arcessere ventos.* Sic libri meliores: probe. Sed durius est *faciles*: quia *faciat* sequitur; et rectius *faciles* venti dicuntur, quum de navigatione agitur. Quare ego cum *Scriveriano* codice,

Nil mihi cum pelago; me mea terra capit.
 Plaudite tunc, miles, Marti; nos odimus arma: 50
 Pax iuvat, et media pace repertus Amor.
 Auguribus Phoebus, Phoebe venantibus adsit:
 Artifices in te verte, Minerva, manus.
 Ruricolae Cereri, teneroque adsurgite Baccho:
 Pollucem pugiles, Castora placet eques.
 Nos tibi, blanda Venus, puerisque potentibus arcu 55
 Plaudimus: inceptis adnue, Diva, meis;
 Daque novam mentem dominae, patiatur amari.
 Adnuit; et motu signa secunda dedit.
 Quod Dea promisit, promittas ipsa rogamus.
 Pace loquar Veneris; tu Dea maior eris. 60
 Per tibi tot iuro testes, pompamque Deorum,
 Te dominam nobis tempus in omne fore.
 Sed pendent tibi crura: potes, si forte iuvabit,

52. *Artifices*) *Lanificas* volebat Francinus: ex lib. I *Amor.* Eleg. 13, 24; sed non solis lanam facientibus, sed omnium artium studiosis praeerat *Dea mille operum*, ut Nostro lib. III *Fast.* 833, dicitur; nec solae lanificae spectabant *Circenses*, sed varii artifices, qui omnes *Minervae* plaudere iubentur. *BYRN.*

53. *Teneroque.* Francinus malebat *plenoque*: sed tenerum et formosum, non ventricosum fuisse et deformem Bacchum docuit Broukh. ad Tibull. II, 3, 30, ubi et *tener* dicitur. *IDEM.*

55. *Puerisque potentibus arcu.* Forte melius enset, *potentibus arcus*: ut ita passim Deae Diique *potentes* illarum rerum, quibus valent et praesant, dicuntur. Ita *diva potens frugum* inf. *Eleg.* 10, 35. *Horat.* III, *Od.* 25: *Naiadum potens*: et passim poetarum.

57. *Daque novam mentem dominae.* Rectius in MSS. codicibus legitur

novae, id est, cui aupertime serviro coepi. Illud ut etiam est in MSS. licet impressi codices non habeant. Magna etiam pars codicum, *novam mentem: novam dominae mentem excerpta* Donsae. In Francof. erat, *Daque meam dominae mentem*: acuto; ut aequa ipsi sit pars amoris mecum.

60. *Pace loquar Veneris.* Sic vestustiores: ut *Epist.* XVIII, v. 76:

Vero loqui liceat: quam sequor, ipsa
 Dea est.

Malim etiam *maior eras.* HEINS.

61. *Per tibi tot iuro testes*) *Iuro tibi*, eleganter. Sic lib. II *Fast.* 841:

Per tibi ego hunc iuro fortem costumque
 erocrem.

Propertius II, *Eleg.* 16, v. 15:

Ossa tibi iuro per matris, et ossa parentis.

62. *Te dominam nobis tempus in omne fore.* In lib. De Ponto IV, 5, 40: *Se fore mancipium tempus in omne fore.*

Cancellis primos inseruisse pedes.

Maxima iam vacuo Praetor spectacula Circo,

65

Quadriuges aequo carcere misit equos.

Cui faveas video: vincet cuicumque favebis.

Quid cupias, ipsi scire videntur equi.

Me miserum! metam spatioso circuit orbe.

Quid facis? admoto proximus axe subit.

70

Quid facis, infelix! perdis bona vota puellae.

64. *Cancellis primos inseruisse pedes.* Ad cancellos podii refer, quibus proximi spectabant Niso et puella. Qui remotiores a podio sedebant scabellis imponebant pedem. Hinc Noster *Artis Amat.* I, v. 161, ubi agit de Circensibus:

*Profallit et tenui vento movisse tabellam,
Et cava sub tenerum scapula dedisse pedem.*

Haec Heinsius ex Salmas. excut. Plin. pag. 645; sed ego *cancellos* fuisse asseres puto inferiores, quibus sedili altiori insidentes poterant pedes imponere. — *Imposuisse pedes*, Putean. Moreti et decem alii.

65. *Maxima iam vacuo praetor spectacula Circo.* Insulse praeco in antiquioribus editis legebatur: agit enim de inissione, cui signum dabat Praetor. Viri. Iuvenal Sat. X, 36. — *Vacuo.* A pompa scilicet Circensi, quae iam praeterierat. — *Maxima iam vacuo* etc. Spectacula, ludi ipsi, quibus pompa praeluserat, quam mox descripsit. — *Vacuo Circo;* antequam signum daret, qui ludis praesidebat, curabat per praekonem, ut omnes e Circo decederent, ne quid obstatet concurrentibus.

66. *Quadriuges* (Puteanus, duo Moreti et alii multi.

67. *Cui faveas video*) *Stuleas* multi ex praestantioribus, quod probum;

OVID. (*Oper.* Tom. II.

et forte pro *favebis*, etiam *stuleas* rescribendum. Hinc *studia partium* in Circensi certamine, apud optimae latinitatis auctores. Terent. Prologo Heeryae altero 27:

Comitum conventus, studium, clamor mulierum

Fecere, ut ante tempus exireni farsa.

Ita legit Donatus, et interpretatur, *certamen diversis faventium*; bene: nam in Terentio nunc *strepitus pro studio* circumfertur. Sed utrumque *favere* et *studere* in hac re aequae aptum. — De factionibus Circum exagitantibus, vid. Suet. Calig. 551; Nero. 22; Iuven. Sat. VI, 559; VII, 114; et in primis Sidon. Apollin. Carm. XXIII.

68. *Quid cupias.* Immo *Quid cum* Puteaneo et sex aliis. HEINS. Quae codex Dousae.

70. *Quid facis?* Curras agitatore ipsam adloquitur, qui metam orbis *spatiosiori* circenibat; monetque *instare proximum*, qui subsequitur, priori palmam, et *puellae voti* expectatum. — *Axe subi.* Subit recte meliores. HEINS. Si ita legatur, per proximum debemus alterum *agitatore* intelligere, qui, flectente primo nimis ad dextram, subibat admoto curru metam. Sed et *subi*, recte, ut adhaerentis sit, potest retineri. BRON.

71. *Perdis.* Malebam *prodixi*. H. Male. Sic Ep. VII, 6, *Perdere verba*,

L

Tende precor valida lora sinistra manu.
 Favimus ignavo: sed enim revocate, Quirites;
 Et date iactatis undique signa togis.
 En revocant: at, ne turbet toga nota capillos,
 In nostros abdas te licet usque sinus.
 Iamque patent, iterum réserato carcere, postes.
 Evolat admissis discolor agmen equis.
 Nunc saltem supera, spatique insurge patenti.
 Sint mea, sint dominae fac rata vota meae.
 Sunt dominae rata vota meae: mea vota supersunt.
 Ille tenet palmam: palma petenda mihi est.
 Risit, et argutis quiddam promisit ocellis.
 Hoc satis hic: alio cetera redde loco.

75

80

72. *Tende precor valida lora sinistra manu.* Clamat ergo poeta, ut ad sinistram, prope metum equos flecteret, qui, spatioso nimis orbe facto, « meta longius abibant.

73. *Sed enim.* Respicit morem, quo in Circensibus, si lenti et ignavi fuissent curras, alios poscebant. Sic hunc agitatore revocatum fugit, sed, ut puto, novos equos agitatorem: primi enim et fessi, et ignaviores visi erant spectantibus. Huius moris vestigium deprehendas apud Plutarch. in Sylla; ubi de proelio Sullae cum Archelao agens ait: *Καὶ τὰ κέρτα τῶν ἀγόντων ἄγρους ἔτελλαν ἡμῶν διαρρίπναις εἰ θυμῶν μὲν ἄγρους καὶ γέλαστος, ὅλῃς ἔπειτα, ὅσους αὐτοῖς ἐν ταῖς θυσίαις ἐκρίβανται.*

78. *Discolor agmen.* In greges quatuor aut factiones discernebantur aequae, quem suus unusquisque color designabat, *albus* scilicet, *rufus*, *crane-*

tus et *prasinus*; quibus anatum et purpureum addidit Domitianus; qui mos non diu praevaluit, nec a posterioribus repetitus fuit. — *Agmen.* Proprie: nam Quintus Curt. IV, 13, *In dextro, inquit, cornu locati sunt equites, quos agmina appellant.* Auctores tamen saepe numero confundunt. *Nunc saltem*, q. d. si antes ignavus fuisti.

M.

82. *Petenda mea est*) *Mihi est* prima editio, Arondelianus et Sarra-
vianus cum sex aliis. HXIX.

83. *Risit, et argutis etc.* Quid puella promiserit, ex risu facile et *argutis ocellis* conicias. Pudice quidem Naso quiddam; sed mox cetera satis explicant.

84. *Hoc satis est.* Excerpta Donsae, *Hoc satis hic*: quod et Naugerius in suis invenerat: sequor. Duo alii ex nostris, *Hoc satis hic*: etiam non male. HXIX.

ELEGIA III

IN AMICAM, QUAE PERIERAT

Esse Deos credamne? fidem iurata fefellit:
 Et facies illi, quae fuit ante, manet!
 Quam longos habuit nondum iurata capillos,
 Tam longos, postquam numina lusit, habet.
 Candida candorem roseo suffusa rubore
 Ante stetit: niveo lucet in ore rubor.
 Pes erat exiguus: pedis est artissima forma.
 Longa decensque fuit: longa decensque manet.

1. *Esse Deos credamne?* Sic edit. princeps. Putean. et optimus Palat. *Ille crede.* Vnde Heinsius i, *crede.* Qua locutione, ut iam vidimus, plurimum delectatur. — *Iurata:* quae iuravit.

2. *Et facies illi, quae fuit ante, manet.* Miratur poeta nihil illius formae deperisse, quae datam fidem violaverat. Apparet enim veterum fuisse hanc superstitiosam opinionem, ut, si qui mentiti essent, vel creditum tibi depositum non reddidissent, vel denique fraudis aliquid admisissent, illis in naso aut lingua tuberculum excrecere repentinam, aut alia eiusmodi cutis vitia in aliqua corporis parte oriri. Testis amans ille Theocritus Idyl. XII, 23:

Εὖναι δὲ αἱ τὸν καλὸν αἰὼς,
 Τούτῳ μὲν ἁπλοῦς ἀπαιτῆς εἰς ἀναγνώ-
 Sed Deos multo faciliores illis promittebant, qui in rebus amatoriis perierant. Exstat ea de re lepidissimum apud Callim. Epigr. XXXI:

Ἐπειὶ καλλίφατος λαοτὴ, μὲν' ἁπλοῦς

ἔστιν μᾶτις ὅσον πρῶτον, μᾶτις γὰρ κα-
 ὤμεται· ἀλλὰ λέγοντες ἀληθῆς, τοὺς ἐν
 ἑστέ

Ὅπως μὲ δύνανται εἶναι ἐς ἀθανάτων.

3. *Nondum periura capillos.* Sic Maffician. Probat Ciofan. Antiquae editiones et multi scripti, *nondum iurata*, quod repudiatum nollem; ita enim, pro antequam iurasset, ponebant. ΒΥΚΜ.

4. *Postquam numina lusit.* Rectius, quam *laesit.* Praefert tamen Bronkh. ad Tibul. I, Eleg. 10, 6; et multus quidem in hac voce Tibullus.

6. *Ante stetit.* Ita primus edidit Heinsius; monere autem neglexit, se secutum auctoritatem codicis Politi-
 tiani. Ante legebatur *fuit.*

7. *Artissima*) *Artissima* meliores, ab edit. principe Frustra damnant Heins. et Burm. qui non senserunt nihil aliud hic poetam dixisse, nisi *pedem* amicae cum esse post periurum, qui ante fuerat, *exiguum*; formae igitur *artissimae.*

Argutos habuit, radiant ut sidus, ocellos;
Per quos mentita est perfida saepe mihi.

10

Scilicet aeterno falsum iurare puellis

Di quoque concedunt; formaque numen habet.

Perque suos illam nuper iurasse recorder,

Perque meos oculos; et doluere mei.

Dicite, Di! si vos impune fefellerit illa,

15

Alterius meritis cur ego damna tuli?

At non invidiae vobis Cepheia virgo est,

Pro male formosa iussa parente mori.

9. *Radiant ut sidus* etc. Divini hoc aliquid esse credebant: vide Suet. Octav. cap. 79. *Ocelli*, multi editi et scripti. Bvwm.

11. *Scilicet aeterno* etc. *Aeterni*, prima edit.; aliae omnes, et melioris aevi MSS. *aeterno*, quod sit pro *aeternum*, ut habent duo. Ita tacito Epist. XIII, 69. In quibus omnibus tempore, vel simile quid subintelligendum. — Eodem fere modo in Barinens Hor. invehitur II, Od. 8:

Villa si laetis tibi peierati
Poena, Barina, nocuisset unquam;
Dante si nigro sacra, vel uno
Turpior ungui,
Credideram:

Et longius quidem Ovidio procedit;
protinus enim addit:

... Sed te simul obligasti
Perfidum votis cupot, enitescas
Pulchrior multo etc.

12. *Formaque numen habet*. Ius quoddam et potestatem in Deus ipsos habuit, quae formosae. Hinc sane Tibull. I, Eleg. 10, 5:

Parcite, coelestes! aequum est imponere li-
cern
Numina formosis ludare vestra aemul.

13. *Iurasse recorder*. Palatinus et sex alii iurare, quomodo veteres cre-

bant meminisse semper construxisse tradunt grammatici.

14. *Et doluere mei*. Lacrymas intelligit, quas ipsi amicae perinium eliciunt. Quapropter addit proxime: cur ego, quam meruit dare altera, poenam dedi? — *Et doluere mei*. Puteanus alter cum decem aliis et prima editione, en *doluere mei*: voviste. Bvwm.

16. *Alterius meriti*) *Meritis* optimus Palatinus et unus Moreti. H.

17-18. *At non invidiae vobis* etc. Quasi dicat: an non satis, o Dii, invidiae in vos et odii concitastis, qui tam iniuste Andromedam superbinae matris poenas dare iussistis? Metamorph. IV, 669:

... Immeritam matris perdere linguae
Andromedam poenas iniustus iussit Am-
mon.

— *Male formosa*. Formae pulchritudine nimium elata Chliopea, Andromedae mater, pulchriorem se Nereidibus iactitaverat: inde Nereidum irae. Nota satis fabula; sed noti minus, et digni sane qui innorescant, Manilii versus: quos lectorem adire non pigebit, Astronom. I, 350; V, 536 sqq. Scripserat Euripides *Andromed.* cuius fragmenta quaedam apud Barnes. p. 450.

Non satis est, quod vos habui sine pondere testes,
 Et mecum lusus ridet inulta Deos: 20
 Ut sua per nostram redimat periuria poenam,
 Victima deceptus decipientis ero?
 Aut sine re nomen Deus est, frustraue timetur;
 Et stulta populos credulitate movet:
 Aut, si quis Deus est, teneras amat ille puellas; 25
 Et nimium solas omnia posse iubet.
 Nobis fatifero Mavors adcingitur ense:
 Nos petit invicta Palladis hasta manu.
 Nobis flexibiles curvantur Apollinis arcus:
 In nos alta Iovis dextera fulmen habet. 30
 Formosas Superi metuunt offendere laesi;
 Atque ultro, quae se non timuere, timent.
 Et quisquam pia tura focis imponere curat?
 Certe plus animi debet inesse viris.

19. *Quod vos habui sine pondere testes.* Quid me inuat testes Deos in perfidiae poenas adhibuisse, quum impune patiantur mecum se a puella ludi? Male, qui habuit ad puellam referunt. — *Inulta*, passivo sensu, pro *impunita*. — Et habui cum castigatoribus scribendum.

20. *Lusus.* Et hic *laesos* editiones priscae et tres scripti; sed quia *risit* adiungitur, nihil muto. *Et mecum magnos unus Palat.: risit* Politian.

22. *Victima deceptus* etc. Contra fas et fas est insonem et *deceptum*, illius quae *decepit*, poenas ferre.

23. *Aut sine re nomen Deus est* etc. *Aut si quis Deus est* etc. Deos primum esse negat: aut, si qui sint, puellis ita favere fingit, ut *solas* quidquid lubet possint, et impune quidem facere. Amnitorum delirantis animi est.

24. *Et stulta*) *Vana*, Moreti alter? ut Virgil. VIII, 187:

Vana superstitio veterumque ignara Deorum.

Sed infr. Am. III, Eleg. 14, 30:

Et siccet stulta credulitate frui. Bvaz.

25. *Si quis Deus*) *Si qui*, prima et aliae quaedam veteres editiones.

30. *Fulmen habet.* Nihil quidem muto: dubito tamen, an non scripserit agit Naso; quae verba sacro confuso.

31. *Formosas Superi* etc. Vel *laesi* ab illis, Superi ipsi metuunt *formosas* offendere, dum in nos semper irati, si quid delinquerimus, gravius persequuntur.

33. *Curat?* Non incommode fortasse in subinnectivo legeretur *curat?* ut est in exemplo Virgil. Aen. I, 48:

... Et quisquam eumen Iunonis adoret?
 Max.

- Iupiter igne suo lucos iaculatur et arces; 35
 Missaque periurus tela ferire vetat.
 Tot meruere peti: Semele miserabilis arsit:
 Officio est illi poena reperta suo.
 At si venturo se subduxisset amanti,
 Non pater in Baccho matris haberet onus. 40
 Quid queror, et toti facio convicia coelo?
 Dî quoque habent oculos; Dî quoque pectus habent.
 Si Deus ipse forem, numen sine fraude liceret
 Femina mendaci falleret ore meum.
 Ipse ego iurare verum iurare puellas; 45
 Et non de tetricis dicerer esse Deus.
 Tu tamen illorum moderatius utere dono:
 Aut oculis certe parce, puella, meis.

35. *Iupiter igne suo etc.* Ignem pro fulmine poni, poetis usitatissimum. Virgil. *Aen.* I, 42:

Ipsa, Iovis rapidum iaculata a nubibus ignem.

— *Lucos iaculatur et arces.* Vsitatum minus *iaculari arces*, pro arces fulmine petere, ferire; sed frequens apud Horat. I, 2: «*Sacrus iaculatus arces.*» II, 16: «*Quid brevi fortes iaculamur aevo multa?*» III, 12: «*Fugientes agitato grege cervos iaculari.*»

37. *Tot meruere peti.* Fulminibus scil. Naso in Remed. 370:

Summa petant dextra fulmina missa Iovia,
In nounullis tamen exemplaribus legi-
gitur peti: quae lectio Mario valde
placebat, et sic interpretatur Micyl.
Quum tot aliae meruerint peti, sola
Semele fulmine conflagravit. Male
uterque, et contra prisc. edd., quae
multo magis poeticam lectionem peti
nobis transmiserunt.

40. *Non pater in Baccho etc.* Non conatus fuisset Iupiter ut exceptum femore Bacchum gestaret, donec iusti, quibus in lucem infans prodiret, exacti menses implerentur; et, quod matri Semele ferendum, onus ipse susciperet.

41. *Quid queror etc.* Corrigit quae mox in Deos, et scilicet ipsis ignoscendum, quia oculos habent et animum (pectus), qui facile a formosis puellis capiuntur.

43. *Sine fraude.* Inoffenso scilicet meo numine. Eodem sensu Hor. II, 19, 19, ad Bacchum:

Nedo cotices viperino
Bistonidum, sine fraude, crinæ.

47. *Tu tamen illorum etc.* Puellam recte monet, ut Deorum dono, id est indulgentia, modeste utatur: nam, ai Propertio fides,

Non semper placidus perieros ridet amantem
Iupiter. (II, Eleg. 13, 47.)

ELEGIA IV

MARITUM PUELLAE MONET, NE EXCVBET CUSTOS DILIGENTIOR

Dure vir, imposito tenerae custode puellae,
 Nil agis: ingenio quaeque tuenda suo.
 Si qua, metu demto, casta est, ea denique casta est:
 Quae, quia non liceat, non facit, illa facit.
 Vt iam servaris bene corpus, adultera mens est;
 Nec custodiri, ni velit illa, potest.
 Nec mentem servare potes, licet omnia claudas.
 Omnibus occlusis, intus adulter erit.
 Cui peccare licet, peccat minus: ipsa potestas
 Semina nequitiae languidiora facit.
 Desine, crede mihi, vitia irritare vetando:
 Obsequio vincas aptius illa tuo.

10

1. *Imposito custode*) *Adposito* volebat Francius; sed licet non obvia sit locutio, pro praeposito, praefecto regendae uxori; ita tamen verbum hoc sumi docet Barth. ad Stat. VI Theb. 321. BVM.

2. *Ingenio quaeque tuenda suo est*, Permittenda scilicet quaeque ingenio suo, quod eam, si liberale et ingenium, tutius a peccando servabit, quam vigiles excubiae, turris athenae et fores robustissimae.

3. *Si qua, metu demto, casta est, ea denique casta est*. Eam taulum castam et pudicam praedicaveris, quae non peccat, licet possit impune peccare. Vnde Tibull. ad amicum, II, 7, 81:

Nec servo sis casta metu; sed memento fideli
 Mutuus absenti te mihi servet amor.

Et melius multo Propert. II, Eleg. 5, 2:

Quam peccare potest, Cynthia, tota sat est.

8. *Omnibus occlusis*. Prima editio et duo scripti *occlusis*: venusta repetitione: nisi superiore versu legas *licet omnia serves*: quod est in quinque codicibus. HEINS.

9-10. *Ipsa potestas*, peccandi scilicet, *facit*, in causa est cur languent sensim et emoriantur innata lascivia, quasi germina, quae ipso in semine aulfocantur. Sensus est, quem iam extulit:

Quod licet, ingratum est: quod ne a licet
 acris urget.

12. *Obsequio vincas aptius illa tuo*. Tibullus quoque I, 4, 401:

Cedat: obsequio plurima vincit amor.

Vidi ego nuper equum, contra sua vincla tenacem,
 Ore reluctanti fulminis ire modo:
 Constitit, ut primum concessas sensit habenas, 15
 Frenaque in effusa laxa iacere iuba.
 Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.
 Sic interdictis imminet aeger aquis.
 Centum fronte oculos, centum cervice gerebat
 Argus, et hos unus saepe fefellit Amor. 20
 In thalamum Danaë saxo ferroque perennem
 Quae fuerat virgo tradita, mater erat.
 Penelope mansit, quamvis custode carebat,
 Inter tot iuvenes intemerata procos.

— *Obsequio vincas aptius illa tuo*)
Ipsa, editio prima: sed *illa* meliores,
 et ad *vitia* referendum.

13. *Vidi ego nuper equum* etc. Egre-
 gle ducta comparatio ab equo freni
 impotente, qui tamen constitit, cur-
 sum, et quidem velocissimum, inhi-
 luit, statim ut sensit concessas ha-
 benas etc. — *Contra sua frena tena-*
cem. Legitur etiam *sua vincla*. M.
Vincla meliores omnes; recte: *frena*
 alterius interpretamentum est, quod
 et mox sequitur. HEINS. Livius lib.
 XXXIX, 25: *Vt equum tenacem, non*
parentem, frenis asperioribus casti-
gandum esse: ita et de hominibus.

16. *In effusa laxa iacere iuba*. Mol-
 lius erit carmen, si, ut est in manu-
 scriptis, *effusus iubas*, id est crines,
 legerimus. MAR.

17-18. *Nitimur in vetitum semper*.
 Recte *nitimur*: non enim sine nisu
 quodam tendimus in *vetitum*, quia
 viribus animo saepe opus est, ut quae
 obstant viuamus. — *Sic aeger immi-*
net, instat inhians ago's, quas eo ve-
 hementius appetit, quo severe magis
 medicus interdixit.

20. *Et hos*) *Vt hos* Francius. *Et*
hos omnes Politiani alter et Palatinus
 primus.

21. *In thalamo Danaë saxo ferro-*
que perenni) *In thalamum perennem*
 prima editio, et castigatior scripti.
 Recte *perennem*.

22. *Quae fuerat virgo tradita, ma-*
ter erat. Legitur etiam in MSS. exem-
 plaribus *credita*; recte utrumque.

23. *Penelope mansit* etc. Opponi-
 tur exemplum Penelopae, quae, licet
 sine custode, tot inter procos mansit
 intemerata, exemplo Danaë, quae,
 quam saxo ferroque invictam turrim
 virgo fuisset ingressa, mater inde
 exiit, in aurum converso Iove, quod

... *Per medios ire satellites*
Et garrumpere amat saxa, potentius
Ictis fulminibus. ROS. III, Od. 16, 9 aeq.

— *Quamvis custode careret*) *Carebat*
meliores. Scriberianus *vacaret*. SIO
 II Metamorph. 422:

Iupiter ut vidit famam, et custode vacan-
tem.

24. *Inter tam multos*) *Inter tot iu-*
venes Putean.; quod sequor, quo-
 modo et Scaligeri excerpta et Aron-

Quidquid servatur, cupimus magis; ipsaque furem 25

Cura vocat: pauci, quod sinit alter, amant:

Nec facie placet illa sua, sed amore mariti.

Nescio quid, quod te ceperit, esse putant.

Non proba sit, quam vir servat, sed adultera; cara est:

Ipsa timor pretium corpore maius habet. 30

Indignere licet; iuvat inconcessa voluptas.

Sola placet, Timeo, dicere si qua potest.

Nec tamen ingenuam ius est servare puellam:

Hic metus externae corpora gentis agat.

Scilicet ut possit custos, ego, dicere, feci, 35

delian. HURS. Recte: *iuvens* enim adiective saepe ponitur.

25. *Quidquid servatur, cupimus magis* etc. Ad satietatem usque sententiam hanc modis versat innumbris; nec aliud quidquam inde tamen elicit, nisi *aspere* nos quae negantur, *nitique* semper in *vetitum* etc. Quod certe, ut pateret omnibus, enuntiasse semel satis erat.

26. *Cura vocat*) *Praeda* multi editi et scripti. *Ipsa latronem praeda vocat*, Moreti unus. *Ament* Palatinus.

27-28. *Nec facie placet illa sua* etc. Non ideo placet, quod sit formosa; sed quia vigilantius a coniuge observata, qui eam impensius amat, vel amare se simulat. — *Amore mariti*. *Magistri* Francofurt. — *Nescio quid* etc. Putant quippe inesse quiddam, quod modum exsuperet, in puella quae te usque adeo cepit.

29-30. *Non proba sit* etc. *Fit* ed. prima, Palatinus primus et septem alii. *Sic* Bersmann. Sensus autem: *Cara*, pretiosa est viro suo, quamvis adultera, quia *probam*, pudicam censeat, utpote quae diligenter adeo servetur. — *Ipsa timor* etc. Variant interpretes; censeam ego sic intelli-

gendum: ipse timor, ne furtim custos sentiat, vel maritus, ipsi furto pretium addit, et pretium quidem maius corpore, id est, propter quod sui copiam amanti facere puella non dubitet.

31. *Indignere licet*. Legitur etiam *indulgere licet*, et sic licet erit verbum: inferius quoque sit, *si sapis, indulge dominas*: et supra, *obsequia vincas aptius illa tuo*. *MAN.* — *Iuvat inconcessa voluptas*. Rectius in manuscriptis legitur *iuvat*, ut varies; nam sequitur *sola placet*. *Id.* *Placet*. multi editi et scripti.

32. *Sola placet, Timeo, dicere si qua potest*. Eo sensu Propert. III, 10, 17:

Quid faciet nullo munus puella timere?

33. *Non tamen*. Rectius in manuscriptis legitur *nos tamen*, ut haec negativa sententiae sententiam copulet. *MAN.*

34. *Corpora*. Id est ancillas: vid. ad Epist. III, 30. — *Sic agas, talem te praestras in externas mulieres*.

35-36. *Scilicet ut possit custos, ego, dicere, feci*) *Feci* quidam interpretantur, *rem cum puella habui*; et *castitatis* laudem meruit, in meam uti-

In laudem servi casta sit illa tui.
 Rusticus est nimium, quem laedit adultera coniux;
 Et notos mores non satis Urbis habet;
 In qua Martigenae non sunt sine crimine nati
 Romulus Iliades, Iliadesque Remus. 40
 Quid tibi formosa, si non nisi casta placebat?
 Non possunt ullis ista coire modis.
 Si sapis, indulge dominae; vultusque severos
 Exsue: nec rigidi iura tuere viri.
 Et cole, quos dederit, multos dabit, uxor amicos. 45
 Gratia sic minimo magna labore venit.
 Sic poteris iuvenum convivia semper iuire;
 Et, quae non tuleris, multa videre domi.

litatem qui sum servus tuus. Alii vero: laudem hanc (castitatis scil.) custos tantum obtinebit, qui, puella ne peccaret, vetuit. — *Ego docere. Tibi dicere* duo Heinssii, *per laudem Iunii: in laudes* Sarr. et alter Pul.

37. *Rusticus est etc.* Durns nimiam, dillicilis et inurbatus. *Rusticitas* enim, de qua iam supra diximus, urbanitati recte opponitur.

40. *Romulus Iliades, Iliadesque Remus.* Illic filii ex Marte.

41. *Quid tibi formosa.* Suppl. opus erat. — Alii, *quid formosa tibi:* prima editio et duo scripti, *Quid tibi formosam.* Lege cum Putaneo et optimo Palatino, *Quo tibi formosam.* Arondelian. *Quo tibi formosa.* vidit iam ad Senec. Gronov. Heinss. — *Si non tibi casta placebat?* Ita quidem, sed corrupte, in omnibus impressis exemplaribus legitur: ex hac enim lectione congruus sensus elici non potest: unde ex vetustissimi ac manu-

scripti codicis auctoritate legendum est, *Si non nisi casta placebat?* ut sit sensus: si casta uxor tibi placebat, quid formosam stultus duxisti? MAR.

42. *Non possunt ullis ista coire modis.* Nullo modo ista, forma nimirum et castitas, coire possunt, esse simul, conversari concordēs. Vidimus iam in Epist. Paridis ad Helenum v. 283:

Lis est cum forma mea; na pudicitia.

43. *Et quae non dederis etc.* Corruptissime ita legitur haec carmen in impressis exemplaribus. Quaedam autem manuscripta habent:

Et quae non tuleris, multa videre domi. Et sic omnino est legendum; ut sit sensus: praeter quod ad convivia semper invitaberis, domi quoque tua res crescet: nam adulteri multa munera uxori tuae dabunt. *Non tuleris, domum tuam non adtuleris. Videre:* subaudi a superioribus, *poteris. Domi, scilicet tuae.* MAR.

ELEGIA V *

SONNIVM

Nox erat, et somnus lassos submisit ocellos,
 Terruerunt animum talia visa meum.
 Colle sub aprico celeberrimus ilice lucus
 Stabat; et in ramis multa latebat avis.
 Area gramineo suberat viridissima prato, 5
 Vvida de guttis lene sonantis aquae.
 Ipse sub arboreis vitabam frondibus aestum:
 Fronde sub arborea sel tamen aestus erat.
 Ecce, petens variis immixtas floribus herbas,
 Constitit ante oculos candida vacca meos. 10
 Candidior nivibus, tunc quum cecidere recentes;
 In liquidas nondum quas mora vertit aquas.

* Elegiam hanc (ne quis miretur) in nullis adhuc impressis exemplaribus visam, nos ex vetustissimorum codicum auctoritate curavimus in suo hoc loco reponendam; nec nostra expositione indignam indicavimus. Vt enim non sit in hac fortasse, quae in caeteris, linnae perfectio; sic non defraudanda videtur earum consortio. MAR. — Gryphius et Bersmannus, ut fragmentum ex Epigrammatibus, ad calcem primi tomi reiecerunt: in prima editione est sexta libri secundi; in Iuniano codice legitur post Elegiam de Nuce, ubi et Aldus collocauit: in aliis, post Elegiam in mortem Tibulli; in Francofurt. post Ibin. BRAM.

1. *Lassos submisit ocellos*) *Lapsos* pro diversa lectione, Sarravianus: ntrumque probum est. Sic Seneca Epist. VIII: *Oculos vigilia fatigatos*

cadentesque dixit. — Submisit, clausit; scilicet mihi.

3. *Celeberrimus.* Puleaneus *Celeberrimus*. Sic IV Metam. 89, Heinsius ex libris scriptis restituit:

... Arbor ibi, nivis celeberrima pomis. B.

5. *Viridissima.* Legitur in exemplaribus etiam *Nitidissima*: ntrumque recte. MAR.

6. *Lene sonantis*) *Lene fluentis*, Palatinus secundus.

9. *Ecce petens variis immixtas floribus herbas.* In uno Maffean. *innexas*, non *immixtas* legitur. CROZ.

12. *In liquidas nondum quas mora vertit aquas.* Terris enim aliquandiu *immeratae* sensim *flavescent*, tandemque Zephyro *putres*, *canis de montibus liquuntur*, in gelidum humorem *resolntae*; in liquidas aquas *conversae*,

Candidior, quod adhuc spumis stridentibus albet,
 Et modo siccata, lacte, relinquit ovem.
 Taurus erat comes huic, feliciter ille maritus; 15
 Cumque sua teneram coniuge pressit humum.
 Dum iacet, et lente revocatas ruminat herbas,
 Atque iterum pasto pascitur ante cibo;
 Visus erat, somno vires adimente, ferenti
 Cornigerum terrae deposuisse caput.
 Huc levibus cornix pennis delapsa per auras
 Venit, et in viridi garrula sedit humo;
 Terque bovis niveae petulanti pectora rostro
 Fodit, et albentes abstulit ore iubas.

13. *Lacte* quod adhuc spumis stridentibus albet. Iuvencae candorem lacti comparat, quod recens emulsum, spumis stridet albertibus. — *Siccata ovem*, emulclam, exhaustam. — *Stridentibus albet*. In eodem libro *candentibus*. *Stridentibus ardet*, Palatinus.

14. *Relinquit*. In ambobus libris antiquis relinquit, praeteriti temporis: placet. Cior.

15. *Feliciter ille maritus*. Felix, cui talis coniux obtigerit.

17. *Dum iacet et lente revocatas ruminat herbas*. Nec eo contentus, mox addit: *atque iterum pasto pascitur ante cibo*; quod totum est ruminatio- nis artificium. Sed quam ornate, quam poetice omnia haec exponuntur! • *Ruminatio* aulem, teste Servio ad Ecl. VI, 54, dicta est a *ruma*, emi- nente gutturalis parte, per quam de- missus cibus a certis revocatur ani- malibus. »

19. *Somno vires adimente ferendi*) *Ferenti* Puteaneus, Arondelianus et unus Moetti scilicet *terrae*. Sic Sta- tius II Theb. 178: *Quantaque ferem- tem Fortunam virtute domas!* Ita et *erentes venti* poetis: fuit quum *virenti*

terrae scribendum censerem; quod confirmat Mentelianus. H.

20. *Cornigerum terrae*) *Terra*, Puteaneus et Arondelianus. IDEM.

23. *Terque bovis*. In uno eorum- dem, *atque bovis*: verius, ut puto. Cior. — *Petulanti rostro*. Adindit fortasse ad linguam procacem, *petu- lantem* lenae, de qua paulo post in somni interpretatione.

24. *Fodit et albentes*) *Caedit*, frag- mentum Patavinum, quod placet. Scrivimus, *Rodit*. *Tundere* dixit Cicero Arateis 220:

Extremum nitens plumato corpore corvus
 Rostro tundit, et hic etc. BYRN.

— *Ore iubas*. In uno Vaticano, *com- mas*: mihi non liquet pronuntiare, qui legendum sit. Cior. *Iubas* aut *com- mas* de tauro dici non memini; quare ego legerem cum vulgatis *notas*; et cum Francofurt. qui pro *ore* habeat *inde*, *refingerem*, *albentes abstulit inde notas*. BYRN. — *Notas* ego quoque mulim; *iubas* enim pili longiores, quam quos vellicando cornix potuerit *auferre*. Caeterum metaphoricè haec omnia; et per nigrum *livorem*, qui maculas albentes in vaccae pectore oc-

Illam locum taurumque diu cunctata relinquit;

Sed niger in vaccae pectore livor erat.

Utque procul vidit carpentes pabula tauros;

Carpebant tauri pabula laeta procul;

Illuc se rapnit, gregibusque immiscuit illis;

Et petiit herbae fertilioris opem.

Dic, age, nocturnae quicumque es imaginis augur,

Si quid habent veri, visa quid ista ferant.

Sic ego: nocturnae sic dixit imaginis augur,

Expendens animo singula visa suo:

Quem tu mobilibus foliis vitare volebas,

Sed male vitabas, aestus amoris erat.

Vacca, puella tua est; aptus color ille puellae.

Tu vir, et in vacca compare taurus eras.

Pectora quod rostro cornix fodiebat acuto,

Ingenium dominae lena movebit anus.

cupat, intelligit poeta candorem ingenuum meretricis artibus ex animo puellae penitus sublatum. Vid. infr. 43, 44.

28. *Pabula laeta*. Legitur et *pabula lata*, quae lectio fortasse prior, quia inferius dicit, et petiit herbae fertilioris opem. *Lacta*, Lincoln. et Moreti tertius: ego *lacta* retineo. Lucret. II, 317:

Nam saepe in colli tendentes pabula lacta
Lanigeras raptant pecudes. BYRM.

30. *Et petiit herbae fertilioris opem*. *Humum* Putenensis et Surravianus cum prima editione, Iureti excerptis, ac quatuor aliis scriptis. HEINS.

32. *Ista ferant*) *Valent*, editio Micylli. *Veliut* Iunii, et ita volebat Francius. Anacreon. 44, 6: *Ti tida tidi tidi tidi*; BYRM.

33. *Sic ego*) *Sic mihi nocturnae respondit imaginis augur*, Innuius.

34. *Expendens animo singula visa*

suo. Legitur et *Exponens* in exemplaribus. MAR. Quatuor *Exponens* totidem *Expendens*. Quomodo Fust. IV, 669 in re simili:

Expediit errantem nemori gratissima cunius.
Vnus Adtendens: duo *Extendens*: unus *Excedens*, unus Ambrosian. *Excusciens*, non male. Vulgati quidam, *Excudens*: quod fortasse sit *Excusciens*, ut lib. II Trist. 224:

Excusciatque oculis otia nostra tuis.

Exaudere raris poetis est usitatum, licet ita locutus sit Virg. I Aen. 174:

Ac primum silicis scintillam excudit Achates.

Sed ibi, ut ex suis MSS. adnotat Pierius, legendum *excussit*, et pro *silicis*, *silici*. BYRM.

40. *Ingenium dominae lena movebit anus*. Sic in uno Maffician. *lena* movebat. In altero *Perfidam* movebat. In Vatican. *prona* movebat. — Scribe cum melioribus, ac prima editione,

Quod cunctata diu taurum sua vacca reliquit,
 Frigidus in viduo destituere toro.
 Livor, et adverso maculae sub pectore nigrae,
 Pectus adulterii labe carere negant.
 Dixerat interpres: gelido mihi sanguis ab ore
 Fugit; et ante oculos nox stetit alta meos.

45

lena anus: septem alii prona. Movebit etiam rectius quatuor scripti. HEINS. — Movebit. Immotum adhuc tui amorem paulatim movebit, ad alium amatorem distractura.

45. *Gelido mihi sanguis ab ore Fugit.* in uno Maffeiann. *gelidus.*

46. *Et ante oculos nox stetit alta meos.* In eodem lib. *atra meos.* Perpetuo librarii *atram* noctem, pro *alta*, reposuere. Cior.

Non possum, perfecta hac Elegia, quin illis totus adsentiar, qui segregandam a caeteris censuerant, et poetæ ingeniosissimo vix tribuendam: quos ut sequeretur impellebat

non mediocriter ipsa, qua interpretem suum Ovidius admiratio devinxit. Quid enim hic deprehendas, quod Nasonem arguat? Res ipsa, propius si spectaveris, communis est, et nescio quid habet rusticitatis, ab urbanitate Ovidiana prorsus alienum. Quis enimvero scriptorem delicatissimum tulerit Corinnum suam, vel quamlibet amicam, cum *vacca*, et ipsum se cum *tauro* comparantem? Nec ingeniosa magis, quæ tali fonte effluunt: quæ si Naso, invitis certe veneribus cupidinibusque scripsit. Habet quidem stylus, unde ipsum agnoscas, sed totum opus rerum inops, aut, quod peius est, abundans vitiose, nemo non iudicabit.

ELEGIA VI

AD ANSEM, QUI REPENTE ET MIRVM IN MODVM AVCTVS, CESTABAT
QVO CELERITER MINVS POETA AD AMICAM PROPERABAT

Amnis, arundinibus limosas obsite ripas,
Ad dominam propero: siste parumper aquas.
Nec tibi sunt pontes, nec quae sine remigis ictu
Concava traiecto cymba rudente vehat.
Parvus eras, meminini; nec te transire refugi,
Summaque vix talos contigit unda meos.
Nunc ruis opposito nivibus de monte solutis,

5

1. *Amnis, arundinibus limosas obsite ripas* etc. Amnis, de quo hic agit poeta, is est, qui prope Sulmonis moenia labitur, quem nostro idioma-
te Fellam dicimus. Hic autem, ad-
ulto vere, liquefactis nivibus, et inter-
dum, inecunte autumno, imbris mi-
randum in modum ngeri solet, et
alicubi pristinum alveum relinquere,
ita ut nemo hinc vel inde enim trans-
ire possit. Tale nactus impedimen-
tum Ovidius, qui non longe ab Amo-
ris fonte, ad Moroni montis radices,
domum, cuius ingentia adhuc vesti-
gia supersunt, quaeque *le botteghe*
d' Ovidio vulgo vocantur, habuisse di-
citur, Sulmonem ad amicam profici-
scens, hanc pulcherrimam et venustis-
simam indignatus scripsit Elegiam.
Ctor. — *Obsite ripas*. Frequentior
apud latinos poetas hellenismus, quam
qui eget interpretatione. Squalet
vero amnis (*obsitus*) propter ripas,
quae limo obducuntur.

2. *Propero*. Dubium videri potest,
an non *propero* sit dativi casus, a *pro-
perus*: ut VII Metam. 647: *Ecce ve-*

nit Telamon properus. Virgil. XII,
Aen. 85: *Circumstant properi aurigae*.
Aquam etiam meliores, ut mox 441
Cedere iussit aquam. Virg. IV Aen.
489: *Sistere aquam fluvius*; inf. Eleg.
12, 34, eadem varietas et alibi. B.

3. *Nec tibi sunt pontes*. Vnus Va-
ticanns, *Nec tibi sunt lintres*.

4. *Concava... cymba*. Navigii quod-
dam genus, ad traicienda flumina
maxime idoneum. Est autem a graeco
κύμβα, ut docet Festus; unde et
cymbium, quod usurpatum a Virgilio
vidimus Aen. III, 66:

Interimus tepido apumonia cymbis lacte.
Sed hic vasa quaedam oblonga et un-
gusta designat, in modum *cymbas*
excavata. — *Traiecto rudente*. Funis
ope, quem aliquis ex adversa ripa
traiectum excipiebat, cymbam sic
adducturus. *Rudens* autem, quia ven-
to agitatus *rudere* quodammodo vi-
detur.

7. *Opposito de monte*. Fortasse de
Soracte intelligit, de quo Horat. I,
Od. 9, 1, ait:

Vides, ut alta stet nive candidam Soracte.

Et turpi crassas gurgite volvis aquas.
 Quid properasse iuvat? quid parca dedisse quieti
 Tempora? quid nocti conseruisse diem?
 Si tamen hic standum, si non datur artibus ullis
 Vltior nostro ripa premenda pedi?
 Nunc ego, quas habuit pennas Danaeius heros,
 Terribili densum quum tulit angue caput;
 Nunc opto currum, de quo Cerealia primum
 Semina venerunt in rude inissa solum.
 Prodigiosa loquor veterum mendacia vatum;
 Nec tulit haec unquam, nec feret ulla dies.
 Tu polius, ripis effuse capacibus amnis,

Est autem hic mons (ut lib. V scribit Strabo) iuxta Flaminium viam in Phaliscis, unde oriunda erat uxor Nasonis, ut ipse inferius ostendit. MAH. Hunc montem Ciofani *Maiellam* vocant, qui nunc *monte di S. Silvestro* appellatur: sed dubitandum an de Soracte intelligat.

8. *Turpi crassas.* Codex Moreti, *emissas*; forte *spissas*. HEINS.

9. *Quid parca dedisse quieti Tempora.* Alias legitur pauca: recte utrumque. MAH. *Parva* libri quatuor. *Parca* Puteaneus cum Iureti et Scaligeri excerptis. — Supra etiam vs. 5 in *Scriv.* erat *parcus eras*, unde apparet, non ubique id vocabulum, ubi librarii posuerunt, esse adprehendendum: hic tamen probo: nam et Francof. conspirat: *continuasse diem* etiam Palatinus secundus et Bernensis. BYAM.

10. *Quid nocti conseruisse diem?* Id est, tam parca tempora quieti dedisse, ut nullum fere intervallum a luce noctem discriminaret, et festinaret pariter Ovidius, nocturnus viator et diurnus.

13. *Nunc ego, quas habuit etc.* Exo-

plat sibi, ad transandum fluvium, vel pennas, talurin scilicet, quae quondam Perseo Mercurius tradiderat, cuius ope fretus ille truncatum Medusae caput, quod quidem tot serpentes, quot capilli horrificabant, per aëra abstulit: vel currum Triptolemi, qui *rosas* adhuc agriculturae mortales prius edocuit.

15. *Opo. Malo optem.* Trist. III, 8, 1:

Nunc ego Triptolemi caputem conseruero currum. H.

16. *Venerunt) Crevierunt,* Neapol. et quatuor alii.

18. *Nec tulit haec unquam)* *Nec tulit haec, nec fert* duo Moreti, cum Neapolitano, Menteliano, ac uno Palatino: placet. Sic Homerus de Calchante Il. A, 70:

Ος ἦεν τό τ' ἴκτο, τό τ' ἔλεψεν, αἶψ' ἔ' ἴκτο.

19. *Effuse capacibus.* Hoc vix intelligo: si dixisset, *ripiis superfuse*, id est, qui egressus es alveum, redi ad fines tuos, sensus constaret; sed neque *capacibus* placet coniungi cum *effuse*: si enim ripae caperent, vel capaces essent aquae, nihil esset quod

Sic aeternus eas, labere fine tuo. 26
 Non eris invidiae torrens, nili crede, ferendae,
 Si dicar per te forte retentus amans.
 Flumina deberent iuvenes in amore iuvare:
 Flumina senserunt ipsa, quid esset amor.
 Inachus in Melie Bithynide pallidus isse 27
 Dicitur, et gelidis incaluisse vadis.
 Nondum Troia fuit lustris obsessa duobus,
 Quum rapuit vultus, Xanthe, Neaera tuos.
 Quid? non Alpheon diversis currere terris
 Virginiis Arcadiae certus adegit amor? 30
 Te quoque promissam Xantho, Penee, Creüsam

quereretur poeta transiisse aquam fines suos: ripis enim, qui continetur fluvius, fine suo labitur. In Francofurt. optimo codice erat *rapacibus*: forte scripserit, *riuis effuse rapacibus*. Sic *rapaces undae* VII Met. 550. Bvæm. — Nihil certe mutandum. Vertitur hic omnis difficultas (si qua tamen) in interpretanda voce hac *capacibus*, quam si de *ripiis* quae flumen prius capiebant, intellexeris, nihil quorsus mirum effundi illud e ripis suis, quum nivibus solutis et pluvia repente ad ductus.

26. *Labere fine tuo*. Solito alveo contentus. Nec immerito *labere*, quod proprium annis placide fluentis; et apponitur hic exundanti, et ripas prae furore superanti.

27. *Non eris invidiae* etc. Non eris aptas, idoneus, ferendus quam in te excitabo *invidiae*, si per te retentus dicar, quum amicus ad amicum propero.

28. *Inachus in Melie Bithynide* etc. Meminit huius Nymphae, quae Amycum, Bithyniae regem, e Neptuno suscepit, Apoll. II, 2, ubi de Amyco,

Ὁς καὶ νόμῳ
 Τίττε Παιδίσκον γυναικὶ συνέβηεν,
 Βέβηκε Μελίᾳ, ὑπερδυσίχου ἀνδρῶς.
 Meliam quoque dici posse patet ex ipso scholiaste ad locum cit. ἐδίδου γὰρ, inquit, καὶς ἔστὶ τὸ εὐρεῖν. — *Pallidus isse dicitur*. Iners, pallidus oli frigus quo plerumque obstringebatur, fluxisse, *visse* dicitur; quin etiam *incaluisse*.

27. *Obsessa*) *Oppressa* Moreti, Scriverit, Palatinus, Francofurtensis et quatuor alii.

29. *Quid? non Alpheon* etc. Celebris, ex ipso Nasone Metam. V, Alphei et Arethusae fabula: sed notum forsan minus elegantissimum Moschi Idyll. VIII, cuius initium:

Ἀλφειὸς περὶ Νίττω, κ. τ. λ.

31. *Promissam Xantho Creüsam*. Suspicalur aliquando scribendum esse, *promissam Xutho Creüsam*: et intelligebam de Creüsa, Erethaei Athenarum regis filia, quae Xutho Thesalo Hellenis filio nupsit. Rerum narrat Pausanias, Achaearum initio: et Auctor de origine Gentis Romanae, a Schotto editus cap. 11, tum et alii,

Phthiotum terris occuluisse ferunt.
 Quid referam Asopon, quem cepit Martia Thebe,
 Natarum Thebe quinque futura parens?
 Cornua si tua nunc ubi sint, Acheloë, requiram, 31
 Herculis irata fracta querere manu.
 Nec tanti Calydon, nec tota Aetolia tanti;
 Vna tamen tanti Deïanira fuit.
 Ille fluens dives septena per ostia Nilus,
 Qui patriam tantae tam bene celat aquae, 40
 Fertur in Evadne collectam Asopide flammam

qui addunt ab Apolline compressam
 Ionem genuisse; atque hinc Apollinem
 extrahit ab Atheniensibus cultum.
 Sed quum Pindarus, Pythiorum Ode IX, 32, Creusam Naidei
 Terrae filiam, non Atheniensem illam,
 a Peneo amatam innuat, nunc tuto
 sententiam: de Xutho tamen placet
 coniectura, quod is Thessalus fuerit.
 Xanthus toto orbe a Thessalia remotus
 locum hic vix habet: praesertim
 quum eius amores paulo ante iam occurrerint.
 Nympham quoque Creusam hanc facit
 Diodorus Siculus lib. IV Bibliothecae.
Phthiotum autem terris reposuimus ex Puteano codice;
 in quo *Phiotum*, quam *Phthiadum* autem legeretur. HEINS.

34. *Natarum Thebe quinque futura parens.*
 Has quinque recenset interpretes Pindari Olymp. VI, 144; his nominibus: *Coreyra*, *Aegina*, *Salamis*, *Thebe*, et *Ilurpinna*: easque natas Metope dicit, quae filia Lado-
 nis. Sed Ovidius alios scentus auctores videtur, qui matrem huius Thebe facit, non Metopen: alii etiam plures Asopi filias annumerant: ut *Cleonem*, a qua Cleonae oppidum iuxta Nemeam; *Platneam*, a qua Platneae oppidum Boeotiae; *Beroë*, a qua Beroë oppidum: item Euboeiam,

a qua insulae nomen: et *Cambea*, quae et *Chalcis* dicta: de quibus partim Pausanias in Boeotia, partim Eustathius in Iliad. B. M. — Rittershusius notat ad Oppiani lib. I, 25, Herodotum duas nominare filias, *Thebea* et *Aeginam*: quarum hanc, quum pater indicio Sisyphei cognovisset ab Iove raptam, persequens fulmine tactus est, ut habet Callimachus eiusque Scholiastes in Hymn. in Delum 78. Diodorus Siculus lib. IV, duodecim filias ei tribuit, quarum et nomina recenset. BERN.

37-38. *Nec tanti Calydon... una tamen tanti Deïanira fuit.* Tam grave cum Acheloo certamen Hercules non commisisset, si de Calydonia tantum urbe, vel etiam de tota Aetolia fuisset dimicandum; sed una Deïanira, dignum tanti praemium certaminis, in quo Acheloi cornua Herculis manu frangerentur.

40. *Tantae tam bene celat.* In Neapolitano et Palat. priore erat *tanta tam bene celat aqua*: forte pro *tanta aqua*. Ed. princeps. *non bene celat*. Quod uoluit non indignum.

41. *Fertur in Evadne etc.* — Nilus ipse, quantumque sit aquarum copia, flammam non potuit vincere, extinguere, quia ardebat *Evadnem*,

Vincere gurgitibus non potuisse suis,
 Siccus ut amplecti Salmonida posset Enipeus,
 Cedere iussit aquam: iussa recessit aqua.
 Nec te praetereo, qui, per cava saxa volutans, 45
 Tiburis Argei spumifer arva rigas:
 Ilia cui placuit, quamvis erat horrida cultu,
 Vngue notata comas, ungue notata genas.
 Illa gemens patruique nefas delictaque Martis,

Asopi filiam, qui fluvius e Boeotia oriundus, iuxta Plataeam, postquam Thebas alluit, in Earipum praeceps immittitur. — *Evadne, Evannae* duo libri: utrumque recte. BEAS.

43. *Siccus*. Forte *fictus*. Neptunus enim Enipei formam adsumserat. Pro-
 pert. I, 13, 21:

Non sic Aemonio Salmonida mixtus Enipeo
 Tacearius facili pressit amore Deae.

— *Pt amplecti Salmonida posset Enipeus*. Neptunus nimirum, qui fluvii huius formam assumerat, ut Tyro, Salmonii filiam, *amplecteretur*. Inde nati Pelias et Neleus. Porro, sub hoc nomine duo occurrunt flumina, quorum unum Achaiaem, Thessaliaem alterum alluebat. *Siccus*, quia *cedere iussit aquam*.

45. *Nec te praetereo, qui per cava saxa volutas*) *Volutans* Sottavianus cum Menteliano. Nec tu, Anio, ab-
 his indictus, qui *per saxa volutas* etc. Vnde *Anienis fluentis*, Virgil. Georg. IV, 369. Dictum putat Plin. III, 12, et dicit Pausanias. Parallel. 31, ab Anio Hecubae rege ibi sepulto. Sabinum olim agrum a Latio dividebat, ita ut quidquid ex dextra Anienis ripa, ad Sabiuos; et quidquid a sinistra, ad Latium pertineret. Priscis temporibus Parenaeus, vel Parenaeus vocabatur: nunc d. *Teverone*.

46. *Spumifer arva rigas*) *Pomifer*

Pateaneus et alii magno numero: opti-
 me. Tibur enim copia et praestantia pomorum laudatissimum antiquis. Recte Noster *Argeum Tibur* nuncupat: quomodo apud Hor. II, Od. 6; Mart. IV, 57, de Tibure:

Tu colle Argei regnum, Faustine, colonis:
 Quote hic decimus ducit ab urbe lapia. II.

Conditum enim Tibur fuerat a Tiburto, Amphiarai filio, qui colonus Argivus; et vocatum olim *αδουρτιπυρρον*, tradit Steph. Byz. quia triplici muro in *coronae* formam, ut aliae quaedam urbes, cingebatur. Hodie *Tivoli*.

47. *Ilia cui placuit, quamvis etc.* Fabula sequitur pathetice admodum enarrata, de Ilia, seu, ut alii volunt, Rhea Sylvia, Numitoris filia, quae, ut vulgatum apud omnes a pueris, Romulus et Rhemus fratrem e suppositio cum Marte congressu edidit. De ea varii apud historicos rumores, ut par erat, in re omnium fabulosissima. — *Quamvis erat horrida cultu*. Cultu meliores, cum prima editione: et hoc verum est; nisi quod Moreti unus *horrida cultu*: ut sit graecismus; infra Tybris ad Iliam: Quo cultus abire tui? HENR.

49. *Ilia gemens patruique nefas delictaque Martis*. Existimo scribendum *patruumque nefas*. Sic et Noster Metamorph. XI, 328;

Errabat nudo per loca sola pede. 50
 Hanc amnis rapidis animosus vidit ab undis,
 Raucaque de mediis sustulit ora vadis;
 Atque ita: « Quid nostras, dixit, teris anxia ripas,
 Ilia, ab Idaeo Laomedonte genus?
 Quo cultus abiere tui? quid sola vagaris?
 Vittæ nec evinctas impedit alba comas?
 Quid fles, et madidos lacrymis corrumpis ocellos?
 Pectoraque insana plangis aperta manu?
 Ille habet et silices, et vivum in pectore ferrum,
 Qui tenero lacrymas lentus in ore videt. 60
 Ilia, pone metus; tibi regia nostra patebit:
 Teque colent amnes; Ilia, pone metus.
 Tu centum, aut plures, inter dominabere Nymphas:
 Nam centum, aut plures, flumina nostra tenent.
 Ne me sperne, precor, tantum, Troiana propago: 65

Quem [misera o pietas!] ego, tum patruus-
 quo dolerem

Corde tui, fratrique pio solatia dixi! Id.

Ego contra codices nihil moveo; nec
 talia, iuvisis membranis, puto intru-
 denda. BVM.

51. *Fudit ab undis*) In undis Pu-
 teaneus alter, Francof. duo Moreti,
 et tredecim alii.

56. *Evinctas*) *Incultas* Francofurt.
 Neapolit. Moreti duo et Vaticanus
 unus: alter Politiani, *impegas*, quod
 Heinsio non displicebat. Recte autem
 sine vittæ inducit Ilia, quia vitata
 erat, virginitatemque, cuius insigne
 vittæ, perdiderat. Pro *alba*, multi
 scripti *ulla*; male: *albae* enim ple-
 rumque vittæ, et præcipue sacerdotum.
 BVM.

57. *Madidos*) *Teneros* editi olim,
 et unus Moreti a secunda manu: sed
 mox ea vox repetitur, et ex lib. I Art.
 129, effictam lectionem puto, et *ma-
 didos* probat etiam Marius. Id.

58. *Plangis*. Legitur et *Tundis*:
 utrumque bene, Man. *Tundis acerba*:
 unus Maff. alter *Tundis aperta*: se-
 quor. Clor.

59. *Et durum in pectore ferrum*)
Vivum ferrum Puteaneus, cum Scal-
 ligeri excerptis: optime; hoc est quod
 in Tristibus dixit I, 7, 42:

Et rigidum ferri semina pectus habet.

Sæpe autem ea vox ad res non ani-
 matas transfertur. Sic *viva saxa* Ep.
 Hypsip. et lib. VII Metam. *Vivum*
gramen. *Vivus cespes*, *vivi fontes*,
viva sulphura, *viva flamma*: et simi-
 lia passim apud nostrum aliasque
 veteres. HEINS.

60. *Qui tenero lacrymas lentus in*
ore videt. Qui flentem puellam in-
 motus potest sustinere, *ferus*, et vere
ferrus ille fuit. Tibull. I, 11, 2.

63. *Dominabere*. Politiani liber ce-
 lebrabere. Vide Met. lib. IV, vs. 46.

65. *Ne me sperne*) *Nec me editio*

Munera promissis uberiora ferēs. »
 Dixerat: illa, oculos in humum deiecta modestos,
 Spargebat tepidos flebilis imbre sinus.
 Ter molita fugam: ter ad altas restilit undas,
 Currendi vires eripiente melu. 70
 Sera tamen scindens inimico pollice crinem,
 Edidit indignos ore tremante sonos:
 O utinam mea lecta forent, patrioque sepulcro
 Condita, dum poterant virginis ossa legi!
 Cur modo Vestalis taedas invitor ad ulla 75
 Turpis, et Iliacis inficianda focis?
 Quid moror? en digitis designor adultera vulgi.
 Desit famosus, qui nolet ora, pudor.

prima, Bernmanni et aliae. Bernens.
 codex et sex alii. — *Troiana propaga*.
 Recte *Troiana*, non *Romana*. Supra
 iam dixit 54:

Ilia ab Idæo Laomedonte genus.

Et genus ab Aenea Troiano duxisse
 quantum Romani gloriarentur, nemo
 ignorat. Virg. Aen. I, 290:

Nascetur pulchra Troianus origo Caesar.

66. *Uberiora*) *Uteriora* Francos. :
 vid. ad lib. II, 9, 10.

67. *Deiecta*) *Defixa* alter Mente-
 lij: vid. Epist. XXI, 113. *Deiecta pa-*
rumper, Bernensis.

68. *Flebilis*. Pro flente et moesta
 poni videtur: ita Hor. IV, Od. 2, 21:
Flebili sponsae iuvenem raptum; licet
 idem passivè pro *flendus* accipiat I,
 Od. 24: *Multis ille bonis flebilis occi-*
dit.

70. *Currendi*. Francius malebat *cur-*
renti. *Impediente metu*, etiam pluri-
 mi scripti cum prima editione.

71. *Sera tamen*. Tarla ad loquen-
 dam, quia scilicet diu tacuit: quæ-
 dus tamen exemplaria scriptura ha-

bent *sueva*: quæ lectio valde placet,
 quia sequitur *scindens inimico pollice*
crinem. MAH.

73. *Mea lecta forent*. Scribe *mea*
lecta forent. Nam Putean. sequenti
 versa optime, *dum poterant virginis*
ossa legi, non *legi*. Vtrumque recte;
 sed *legenda* prius, quam *sepulcro*
condantur. — *Patrioque sepulcro*. *Par-*
voque, Neapolitanus.

75. *Cur modo Vestalis* etc. Amu-
 lius, qui Iliæ patruus, eam inter
 Virgines Vestales adscripserat, ut
 sperni illi parius præriperet, veritus
 scilicet, ne paternæ quondam iniu-
 riæ memores liberi, ipsam e solio
 deturbarent, ut Numitorem avum ibi
 reponerent: quod tamen ita evenit.

77. *Quid moror?* Recte Marius
 hæc illustrat ex illis Virg. IV, 325:
Quid moror? an mea Pygmalion
dum noenia frater Destruat? — *Et*
digitis. Rectius in manuscriptis exem-
 plaribus legitur *En digitis*; id est,
 ecce.

78. *Desit famosus, qui nolet ora,*
pudor) *Desit, necum parent pudor*,

Hactenus; et vestem tumidis praetendit ocellis:

Atque ita se iu rapidas perdita misit aquas.

80

Supposuisse manus ad pectora lubricus amnis

Dicitur, et socii iura dedisse tori.

Te quoque credibile est aliqua caluisse puella:

Sed nemora et silvae crimina vestra tegunt.

Dum loquor, increvit vastis spatiosus in undis;

83

Nec capit admissas alveus altus aquas.

Quid mecum, furiose, tibi? quid mutua differs

Gaudia? quid coeptum, rustice, rumpis iter?

Quid? si legitimum flueres, si nobile flumeu?

qui genas notaret, quoties male famosa vulgi digitis adultera designaret! Palatinus fumosis. Locus corruptus; forte: *Desine; damnosus quid notat ora pudor?* Epist. XX: *Quid pudor ora nubit? Vel, Ne sit fumosus, qui notet ora, pudor.* HEINS. *Luggerem Desit fumosis, qui notet ora, pudor;* adulteris notis, et iam criminibus se pollueri adsectis, desit pudor; sed mihi, Vestali virgini, et intactae, pudor, quod digitis designet, subit, et prohibet plura loqui: et ideo vestem, pudore subeunte, oculis praetendit. BVAM.

79. *Tumidis.* Turgidis propter fluctuat; ut apud Catull: *Meae puellae flendo turgiduli rubent ocelli.* MAN. Recte tumidis Putaenens et quatuor alii, ex flentu tumeutes intelligit. Tibullus I, 8, 67:

*Desistas lacrimare, puer! non frangitur illa,
Et tua iam flatu lumina fassa tument.*

— *Vestem tumidis praetendit ocellis.* Vidimus iam,
Ter molita fugam, ter ad altas restitit undas;

ubi haesitantis puellae, et praesentis leti metu iuhorrescentis sensus ad rivum exprimitur; sed quo nasior amoris recrudescit amissae pudicitiae

dolor, eo invalescit magis prociendae vitae desiderium; et vestem oculis ideo praetendit, ut, conspectu gurgite, a proposito iterum deflectat.

81-82. *Supposuisse manus* etc. *Lubricus amnis*, labilis, quique cito a manibus effluit, si tentes comprehendere. — *Socii iura dedisse tori.* Sepulta dicitur Ilia ad Tybridis ripas, unde cum ipso fluvio nupsisse poetæ tradiderunt; et egregie dictus ab Hor. I, Od. 2, 20: *Fraxinus amnis.*

83. *Caluisse*) *Incaluisse* alter Putaenens et excerpta Voss. Ita Epist. XI, 25: *Ipsa quoque incalui;* et supra vs. 26: *tepuisse* Francofurt. *tenèra caluisse* Palatin. Mox, sed nemus, Francofurt.

85. *Vastis spatiosus in undis*) *Latiss spatiosus in undis*, nostri. Naugerius ex suis molit: *Latiss spatiosius undis*: quod et Grutero arridebat, et iam editiones nonnullas occupavit. HEINS. Mihi placet satis vulgata, *vastis spatiosus in undis.*

87. *Differs*) *Perdis* Putaen. alter et excerpta Vossii; sed Epist. XVIII, 3: *Longa mora est omnis, nobis quae gaudium differt.*

89. *Quid si legitimum flueres, si*

Si tibi p̄r terras maxima fama foret? 90
 Nomen habes nullum, rivis collecte caducis;
 Nec tibi sunt fontes, nec tibi certa domus.
 Fontis habes instar pluviamque nivesque solutas,
 Quas tibi divitias pigra ministrat hiems.
 Aut lutulentus agis brumali tempore cursus: 95
 Aut premis arentem pulverulentus humum.
 Quis te tum potuit sitiens haurire viator?
 Quis grata dixit voce: perennis eas!
 Damnosus pecori curris, damnosior agris.
 Forsitan haec alios: me mea damna movent. 100
 Huic ego vae demens narrabam fluminum amores?
 Lactasse indigno nomina tanta pudet.

nobile flumen?) *Flueres*, poetice dictum pro *esses*. Sic Iuno non est, sed *incedit Divum Regina!* — *Nobile flumen*. Nobilitatis originē commendandum. — *Legitimum*. Tuo iure; non nudis auxiliariis pluviae, vel nivium solutarum.

91. *Rivis collecte caducis*. Sic libri potiores, et recte: *nivibus alii*; sed de nivibus mox sequetur: deinde Puteaneus cum Scaligeri excerptis *pluviamque*, pro *pluviasque*. REINS. Aeque bene *nives caducas*, quam *rivos dici* puto: ita *caducas nives* German. Prognost. I:

Grandine permixtus Aries, nivibusque caducis.

95. *Aut lutulentus agis* etc. *Lutulentus*, crassus, turbidus, et quasi *lentus* a *luto* quod undis immiscetur. Dicitur et metaphoricè de scriptis, in quibus nonnihil ad styli liquiditatem desideratur. Sic de Lucilio Horat. *Serm. I, Sat. 4, 11*.

Quum flueret lutulentus, erat quod tollere velles.

Opponitur hic *lutulentus*, pulverulentus.

97. *Quis te unquam potuit*) *Quis te tum potuit* Putean.: probe: aestivo tempore nimirum, quando arentem humum pulverulentis premis.

99. *Damnoso pecori curris, damnosior agris*. De inundatione stabulorum et pascuorum intelligendum. In quibusdam etiam legitur:

Damnoso pecori, cultis damnosior agris. MICHL.

101. *Vae demens*. Valde demens; ut apud Virg. *Ecl. IX, 28*:

Mantus vae miserae nimium vicina Cremonae!

Vae enim particula (ut docet Gell. lib. V, 12, Noctium Atticarum) interdum auget, interdum minuit: inde *vachemens*, *vae grande*, *viesanos*, et *vae cordes* dicimus. In quodam codice legitur *Nunc demens*; in aliis manuscriptis *Nae demens*: quae lectio si tibi placet, responde: *Nae*, id est certe: ut apud Terent. *Nae ego homo infelix sum*. MAN.

102. *Lactasse indigno* etc. *Lactare* hic est inauiter loqui, ut Virgilius Corydon, *Ecl. II, 5*, qui tot tantumque;

Nescio quid spectans, Acheloon et Inachon amnes,
 Et potui nomen, Nile, referre tuum.
 At tibi pro meritis opto, non candide torrens,
 Sint rapidi soles, siccaeque semper hiems.

105

ELEGIA VII

IN SE IPSVM, QVOD SIBI APVD AMICAM DEVERIT

At non formosa est, at non bene culta puella;
 At, puto, non votis saepe petita meis!
 Hanc tamen in nullos tenui male languidus usus,
 Sed iacui pigro crimen onusque toro.
 Nec potui cupiens, pariter cupiente puella,
 Inguinis effoeti parte iuvante frui.
 Illa quidem nostro subiecit eburnea collo

Mentibus et silvis studio lactabat inani.

ELEGIA VII

103. *Nescio quid spectans.* Rectius fortasse in MSS. legitur *Nescio quem*: id est vilissimum et ignobilem quemdam torrentem aspiciens. Scribendum etiam omnino est *Acheloon*: Latini enim vertunt α mega graecum in o longum, et graecae literae figuram non admittunt, ut *Inachon*. Omnes hi accusativi sunt graeci: idcirco per n scribuntur, non per m: nulla enim dictio apud Graecos desinit in m. M.

106. *Rapidi soles*) *Rabidi*, Neapolitan.; sed et *rapidus sol* potest dici, quia calore suo omnia rapit, ut ita Virgil. IV Georg. 425, *rapidum Sirmum* dixit; et *rapidae flammae*, *rapidus ignis* passim occurrunt. *Bva*.

1. *At non formosa est, at non etc.* Ironice loquitur, et est sensus: puella illa, et pulchra, et ornatu, et a me saepe optata fuit. Quod autem haec puella formosa fuerit, ostendit inferius, dicens:

At qualem vidi, qualem tetigique puellam;
 Moxque, eodem animi calore:

Illius ad tactum Pyllus iuvencoscere posset.
 Quod enim eupiverit, paulo inferius ita indicat:

Optabam recipi certe, cum nemp receptam
 Oscula ferre: tui proximus esse, fui.

Non igitur affirmative dixit, *At non formosa est*, sed ironice. Quo loquendi modo usas etiam Met. II, 566.

4. *Sed iacui.* In quibusdam *Sic iacui*: utrumque recte. *Nay6*.

Brachia, Sithonia candidiora nive:
 Osculaque inseruit cupidae luctantia linguae;
 Lascivum femori supposuitque femur.
 Et mihi blanditias dixit, Dominumque vocavit;
 Et quae praelerea publica verba iuvant.
 Tacta tamen veluti gelida mea membra cicuta,
 Segnia propositum destituere suum.
 Truncus iners iacui, species et inutile pondus:
 Nec satis exactum est, corpus an umbra forem.
 Quae mihi ventura est, siquidem ventura, senectus,
 Quum desit numeris ipsa iuventa suis?

8. *Sithonia*. Male Palatinus *Sidonia*: ita apud Claud. I, Land. Stil. 123, *Sithonias hyemes* est in MS. Mediceo, pro *Edonas*. BVM.

9. *Cupida luctantia lingua*. Repone ex prima editione et tribus scriptis, *cupidae linguae*. Sic *inserere cancellis pedes*, sup. Eleg. 2, 64; et I Artis 605: *Inserere te turbae*. Mel. XIV, 33:

Inseris Aesculæ alienae nomina gentis.

Et I Art. 498: *Latus lateri conserere*, ut quidam codices; nisi dativus sit cum *luctantia* construendus, ut *certaine, pagnare alicui*. Duo *cupidis linguis*. Putean. et tres alii, *cupide linguis*. HEINS.

12. *Publica verba*. Apprime huc facit Seneca in Epist. III: «Itaque sic priore verbo, quasi *publico* usus es: et sic illum amicum vocasti, quomodo omnes candidatos bonos viros dicimus, quando obvios, si nomen non succurrit, dominus salutamus.» et Epist. LIX: «Magnam ex epistola tua perecepi voluptatem: permittite enim mihi uti *verbis publicis*; nec illa ad significationem Stoicorum revo-
 co.» IDEM.

16. *Truncus iners*) *Taurus*, citat

Passerat. ad Propert. III, 6; nisi aberratio sit operarum: vel *Taurum* obsceno sensu voluerit hic legi, de quo vide ad Petron. XXV et XLV. BVM. — *Inutile lignum*. In omnibus fere MSS. exemplaribus legitur *signum*, id est statua, et sic omnino legendum. MAR. — *Pondus*, de sequenti versu, *Et non exactum corpus*, Puteanus cum aliis nonnullis et meliorum numero. Nil melius tenere. Forte tamen scribendum, *signumque et inutile pondus*; certe Arondelianus *pondusque et inutile lignum*. HEINS. *Signum* Barthius quoque praefert lib. XXXIV Adv. cap. 22: sed quia *species* et *signum* fere idem notat, *lignum* firmari possit illis Horat. lib. I, Sat. 8, 1:

*Olim truncus gravi fastuosus, inutile lignum;
 Quam faber incertus etc.*

17. *Siquidem est ventura senectus*) *Siquidem ventura* Putean. cum quatuor aliis: complures *si qua est ventura*. Fast. IV, 603:

Hoc quoque testemur; siquidem ieiuna remanet.

Ita, *si qua est modo corporis umbra*, infra Eleg. 9, 65.

Ah pudet annorum, quo me iuvenemque virumque,
 Nec iuvenem, nec me sensit amica virum! 20
 Sic flammās aditura pias aeterna sacerdos
 Surgit, et a caro fratre verenda soror.
 At nuper his flava Chie, ter candida Pitho,
 Ter Libas officio continuata meo.
 Exigere a nobis angusta nocte Corinatham, 25
 Me memini numeros sustinuisse novem.
 Num mea Thessalico languent devota veneno
 Corpora? num misero carmen et herba nocent?
 Sagave Poenicea defixit nomina cera,
 Et medium tenues in iecur egit acus? 30

19. *Quod me iuvenemque*) Quo me, Puteaneus: dictum a libi.

22. Post hanc versum duo inseruntur in Bernensi codice:

Factus ita imbellis, doleo, dolet ipsa puella,
 Quam non humanis utamur officiis.

23. *Chie*. Nomen hoc meretricis aut tractum est a calore niveo, nam graece χείρ uix dicitur; aut (quod magis placet) a Chio insula: a locorum enim nominibus ut plurimum nominabantur meretrices. Sic apud Terentium *Andriam*, apud Horatium *Lydiam*, legimus. Inflectitur autem haec *Chie*, *Chies*. MAR. Alii aliter. Puteaneus *Chide*: hoc est, χείδε. *Clyte* Barberinianus; forte *Chloe*. — *Pitho*. *Pitho* a graeco Πίθος sumptum est, quod nomen Snadenham, ut Latini verterunt, significat. Quare non credula, sed active potius, ea quae facile persuadeat aliis, accipienda est. *Libas* autem a graeco Λιβας derivari videtur, quod libare ac degustare significat: sive a libandis osculis, sive a libando vino adpellatam dicas. Aut certe a Λιβίζω, quod stillare significat: unde Λιβίζω, gutta, vel scaturigo. MICTA.

26. *Et memini*) *Me memini*, in scriptis. HENX. Suavitas quaedam in repetitione illius syllabae, me. — *Numeros sustinuisse novem*. Eosdem promittit magnifice amicae suae, si ad eum meridianam venire velit, Catullus Epigr. XXXIII, 7.

27. *Num*) *Nunc* vel *Non* multi scripti: et sequenti versum etiam multi nunc vel non exhibent.

28. *Carmina et herba*) *Virus et herba*: excerpta Puteani et duo Moreti.

29. *Sagave Poenicea defixit nomina cera*. Locus non satis intellectus ab interpretibus. Duplicem defixionis magicæ modum a Nasone describi observamus, quæ absentem devotebant sagæ quemcumque. Alterum habes Hypsipyles Epistola VI, 91 de Medea: *Devovet absentes simulacraque cerea figit*. Alterum incantamenti ac devotionis genus, quum tabellis inscribebant illorum nomina, quos defixos ac devotos cupiebant, eademque nomina pari, ut dictum est, modo confodiebant, aut imprecationibus adscriptis devotebant, ut nos mox videbimus. Tabellas cera rubra, *Poenicea*, plerumque oblitae fuisse di-

Carmine laesa Ceres sterilem vanescit in herbam:

Deficiunt laesae carinine fontis aquae;

Illicibus glandes, cantataque vitibus uva

Decidit; et nullo poma movente fluunt.

Quid vetat et nervos magicas torpere per artes? 33

Forsitan impatiens sit latus inde meum.

Huc pudor accessit: facti pudor ipse nocebat:

Ille fuit vitii causa secunda mei.

At qualem vidi, qualem tetigique puellam;

Sic etiam tunica tangitur ipsa sua. 40

Illius ad tactum Pylius iuvenescere possit,

Tithonosque annis fortior esse suis.

Haec mihi contigerat; sed vir non contigit illi.

Quas nunc concipiam per nova vota preces?

scimus ex Amorum libro primo, El. 12, 11.

30. *In iecur urget acus*) *Egit*, meliores: vulgata lectio ex Epist. Hyp. promanavit:

Devovet absentes, simulacraque ceres figit,
Et miserum tenues in iecur urget acus.

Certe et hic loci *miserum iecur* in nonnullis scriptis. HEINS. Dousa malebat *ursit*, ut tempora ac modi convenirent.

31. *Sterilem vanescit in herbam*) *Vanescit in auram*, Iunii codex; quod ex Epistola I, 79, promanavit: deinde Scriverii et Fancofurtensis: *tenuens vanescit in herbam*. Mox Puleaneus et Palatinus optimus *laeni*, ut Ald. Gryph. et alii ediderunt, nec nos mutare voluimus, quia *laesae Cereris* respondet.

34. *Fluunt*. Male cadunt, plurimi codices.

37. *Huc pudor*) *Huc pudor accessit facto*, Moreti unus. *Accessit, facto pudor ipse nocebat* Neapolit. et ita legesit Franciscus. *Huc pudor accessit*:

facti pudor ipse nocebat Gryph. Micryllus et alii; atque sic primus Moreti; quod nec mihi displicet. BVALE.

39. *At qualem vidi, qualem*) *Vult tantum*, Puleaneus ac Arondelianus cum tribus Moreti et aliis duobus.

41. *Illius ad tactum*. Rectius in manuscriptis exemplaribus legitur, *Attactu*, ut unum sit verbum. *At tactum* Puleaneus, et possit, et *Tithonosque* pro *Tithonosque*. *Ad tactus* Barberin. Elegans ille usus praepositionis *ad*; id est, quam primum *tangeret*. — *Pylius*. *Pelias* Palatinus; *Peleus* Fancofurt. sed legendum puto, *Pelias*; non enim nunc de seniore Nestore agitur, sed de talibus senibus, qui olim in iuventutem rediisse dicuntur: quare et Peliae Tithonus iungitur, qui revera renovavit iuventutem. Peliae autem eadem spes per Medeam facta fefellit: hinc efficaciorum huius puellae tactum omnibus Medae succis inani. BVALE.

43. *Haec mihi*. Palatini duo *Hoc mihi contigerat*: sed frustra. Proprie contingit puella, cuius copia sit.

Credo etiam magnos, quo sum tam turpiter usus, 45
 Muneris oblati poenituisse Deos.
 Optabam certe recipi; sum nempe receptus:
 Oscula ferre; tuli: proximus esse; fui.
 Quo mihi fortunae tantum? quo regna sine usu?
 Quid, nisi possedi dives avarus, opes? 50
 Sic aret mediis taciti vulgator in undis;
 Pomaque, quae nullo tempore tangat, habet.
 A tenera quisquam sic surgit mane puella,
 Protinus ut sanctos possit adire Deos.
 Sed non blanda, puto, non optima perdidit in me 55
 Oscula: non omni sollicitavit ope.
 Illa graves potuit quercus, adamantaque durum,
 Surdaque blanditiis saxa movere suis.
 Digna movere fuit certe vivosque virosque;

45. *Quo sum. Malo sim.* HEINS. *Quia sum* quatuor libri.

46. *Muneris oblati.* Potinndae scilicet puellae.

49. *Quo mihi fortunae tantum, quo regna sine usu?* Eadem sententia Horatii lib. I, Epist. 5, 12:

Quo mihi fortunae, si non conceditur uti? C.
 — Quo Putaneus cum optimo Palatino: et mox quo regna. *Quid dona sine usu,* Iuuii et quatuor alii. *Quo dona,* Moreti tertius: deinde *Quid mihi possedi* alter Putaneus; sed et ibi mallet *Quo, nisi possedi dives avarus, opes?* BYAM.

51. *Sic aret.* Clarissimo Barthio, Adv. XXXIV, 22, displicet haec lectio; quare supponit, *sic aret*: sed non meminerat vir alias accuratus, contra rationem metri ac prosodiae hoc esse: praeterea ipse Ovidius sic locutus est lib. II Art. 605. Et Seneca Thyest. Act. I, vs. 4: *Peius inventum est siti Arente in undis aliquid, et peius fume fluitante semper.* — *Tu-*

ti vulgator. Tantalus qui *tacenda* divulgaverat.

53. *A tenera quisquam sic surgit mane puella* etc. Tannq. Fab. ad Lucret. lib. I, pag. 432, corrigit hunc locum ita:

A tenera quisque sic surgit mane puella, Protinus in sanctos possit adire Deos.

In qua nihil ego venusti agnosco, sed meram scabritiem Ovidio indiguan; et *quisquam* recte se habet. Sic Terent. Eum. II, 3, 81: *Quandoquidem illarum neque te quisquam novit, neque scit qui sis:* ubi pro aliqua ponitur. Scripti vero nihil hic variant, nisi quod *magnos Deos* habeat Palatinus secundus. BYAM.

55. *Sed non blanda, puto*) *At non blanda satis, non optima* Doua legebat. *At non blanda, puto,* mallet: ut lib. II Metam. 566:

At, puto, non altro, nec quicquam tale rogantem

Me possit. Id.

Sed neque tum vixi, nec vir, ut ante, fui. 6
 Quid iuvet, ad surdas si cantet Phemius aures?
 Quid miserum Thamyran picta tabella iuvet?
 At quae non tacita formavi gaudia mente!
 Quos ego non fluxi disposuique modos!
 Nostra tamen iacuere, velut praemortua, membra 65
 Turpiter, hesternae languidiora rosa.
 Quae nunc ecce rigent intempestiva, valentque:
 Nunc opus exposcunt militiamque suam.
 Quin istic pudibunda iaces, pars pessima nostri?
 Sic sum pollicitis captus et ante tuis. 70
 Tu dominam fallis: per te deprensus inermis
 Tristitia cum magno damna pudore tuli.
 Hanc etiam non est mea dedignata puella
 Molliter admota sollicitare manu;
 Sed postquam nullas consurgere posse per artes, 75

61. *Quid iuvet, ad surdas si cantet Phemius aures.* Homer. Odys. X, 330; ibid. 347.

62. *Quid miserum Thamyran etc.* De Thamyri a Musis caecato ex Mythographis nota fabula. Vidcantur Zenobius, et Apostolius in *Θήμυρις μύσων*. Pro Thamyrin optimus Puteaneus et duo alii Thamyran. Vtrumque dicitur. Huius argumenti ac nominis Tragoediam Sophocles scripserat, quae quum Polloei lib. IV, cap. 10. *Θήμυρις* sit, et Anonymo in vita Sophocelis, Athenaeo tamen lib. IV, et XIV, non sub *Θημύριδος*, sed *Θεόπερου* nomine laudatur. HEINS.

64. *Modos*) *Iocos* plurimi, et editio prima; male: *modis* sunt *Veneris mille figurae*, ut lib. II Art. 679 et III, 787.

66. *Hesternae languidiora rosa.* Eleganter hesternae rosae comparat languida sua membra, et mortua; ita

ἀσθενὲς ἐπὶ ἄνθος dixit poeta in Anthol. Sic *languida virilia* Mart.

67. *Quae nunc ecce rigent*) *Rigent* prima editio et sex scripti: *optime*; hinc et *arrigere* de illa parte. HEINS.

69. *Quin istic pudibunda iace*) *Iaces* meliores, recte; prima editio et Mediceus primus, *pars pessima rerum*: non invenuste. IDEM.

70. *Sic sum.* Libri fere omnes *sic sum*; et Putean. *captus es*: unde *captus* et *refinxi*, minima mutatione.

71. *Deprensus inermis*) *Deceptus* Franeof. Scriverii et duo alii: quod admitti posset eo sensu, quo vidimus lib. II Amor. 10, 26; sed tunc distinguendum: *Per te deceptus, inermis Tristitia etc. tuli*: et ita vulgata lectio videri posset formata ex simili loco Amor. II, 10, 3. BVM.

75. *Consurgere.* Rectius forte in manuscriptis exemplaribus legitur as-

Immemoremque sui procubuisse, videt;
 Quid me ludis, ait? quis te, male sane, iubebat
 Invitum nostro ponere membra toro?
 Aut te traiectis Aeaëa venefica lanis
 Devovet: aut alio lassus amore venis.
 Nec mora: desiluit tunica velata recincta;
 Et decuit nudos proripuisse pedes.
 Neve suae possent intactam scire ministrae,
 Dedecus hoc sumta dissimulavit aqua.

80

surgere, id est *arrigi*. MAR. *Consurgere*, meliores. *Exurgere*, Iuvii.

79. *Lanis*. Excantatores enim duas imagines, ex lana alteram, alteram ex cera fingeant: lanæ maius ceram urgebat; cerea autem toto acubus infixæ ad ignem liquescebat, in eius, qui devovebatur, pocnam. — Perperam multi codices, *Eoa venefica*; sed *Aeaëa*, pro Colchica, bene se habet. H.

81. *Nec mora: dissiluit*. Imo *desiluit*, ut est in *qualioribus*. de lecto vi-

delicet. Sic supra Elegia prima de Corinna itidem:

Delabique fæm tunica velata recincta. H.

82. *Proripuisse*. Legitur et *praeripuisse*: utrumque recte. MAR.

84. *Dedecus hoc sumta* etc. Nihil omnino ad hæc elegiam adnotandum existimavi, sive sensus, sive morum respectu. Sensus quippe satis, ne nimium dicam, obvius: quod vero ad mores spectat, tenuit me pudor, qui vetuit olim ne Quintilianus *Moraturnum* in quibusdam interpretaretur. Iustit. I, 14.

ELEGIA VIII

AD PYLLAM, QVAE DITIOREM OVIDIO AMATOREM PRAEIVLERAT

Et quisquam ingenuas etiamnum suspicit artes,
 Aut tenerum doles carmen habere putat?
 Ingenium quondam fuerat pretiosius auro:
 At nunc barbaries grandis, habere nihil.
 Quum pulchre nostri dominae placuere libelli;
 Quo licuit libris, non licet ire mihi.
 Quum bene laudavit, laudato ianua clausa est.
 Turpiter huc illuc ingeniosus eo!
 Ecce recens dives, parto per vulnera censu,
 Praefertur nobis, sanguine pastus eques.
 Hunc potes amplecti formosis stulta lacertis?

3. *Pretiosius*) *Speciosius* Pollitinus alter: quae eadem varietas lib. I, El. 14, 3.

4. *At nunc barbaria est grandis.* Lege *barbariae est grandis*, secundo casu: nisi malis cum quinque scriptis *barbaries grandis*: idque sequor.

5. *Pulchre*) *Pulchrae* prima editio et Putau. eum undecim aliis; sed male; ita saepe Plautus et Terentius.

6. *Quo licuit.* Forte *quo licet ire libris*, non licet ire mihi. Sic rē ire ro-petit I Trist. 1, 1:

Parva, nec incideo, sine me liber ibis in urbem,

Hui mihi, quo domino non licet ire too, R.

7. *Quum bene laudavit*) *Quum bene laudavi*, *laudanti ianua clausa est* Medicus alter, Palatin. pr. Vatican. et Politiani pr. et ita coniecerat Francus.

8. *Turpiter hic illuc ingeniosus eo.*

Licet, inquit, ingenio valeam, ingenio quod olim auro fuerat *pretiosius*, hanc modo, modo illam portem, pro ut amor rapit, deferor, nudique *turpiter* exclusus, quia locum ditior alter occupat.

9. *Ecce recens dives* etc. Vnum ex istis designat, qui, in repentina rerum conuersione, malis artibus repente divites, et generis humilitatem, et ipsas artes, quarum ope in tantum excreverant, insolenti fastu delere tentabant. *Parto censu*; equestri scilicet, qui erat quadringentorum sestert. Egrege *sanguine pastus eques*, quum aliter alii factus, *sparuus*, *partus* etc. Quae omnia eo frigent magis, quod iam dixit, *recens dives*, *parto censu*.

11. *Formosis stulta lacertis.* Pro *stulta* tam hic, quam sequenti versu, Putemens vita: quoniam vita, mea lux;

Huius in amplexus stulta venire potes?
 Si nescis, galeam caput hoc portare solebat:
 Ense latus cinctum, quod tibi servit, erat.
 Laeva manus, cui nunc serum male convenit aurum,
 Scuta tulit: dextram tange, cruenta fuit.
 Qua periit aliquis, potes hanc contingere dextram?
 Heu! ubi mollities pectoris illa tui?
 Cerne cicatrices, veteris vestigia pugnae:
 Quaesitum est illi corpore, quidquid habet.
 Forsitan et, quoties hominem jugulaverit, ille
 Indicet: hoc fassas tangis avara manus?
 Ille ego Musarum purus, Phoebique sacerdos,
 Ad rigidas canto carmen inane fores.
 Discite, qui sapitis, non quae nos scimus inertes,

Manditiae amatorum. Propert. I, 2, 1:

Quid iuvat ornata procedere, vita, capillis?

Atque ita ille passim alibi. Optimus
 Palatinus utroque loco *sulta*; sequenti
 versa quidam:

Nec in amplexus, stulta, venire potest

15. *Cui nunc male convenit aurum.*

Annulum equestrem intelligit, qui
aureus, nec tali dextrae ita conveni-
 ens. Serum autem, quia sero eques
 factus erat iste, de quo hic agitur.

17. *Qua periit aliquis, potes hanc contingere dextram?* Scire lumen ita
 res habet; et puellam saepius facino-
 ribus virtutis bellicae, quam ingenii
 dotibus ceperis. Inest quippe in re
 militari nescio quid frigosi et tu-
 multuarii, quod ingenio muliebri sat-
 tis accommodatur. Confr. Lucian.
 Dialog. XIII Meretric. ubi Leontio-
 chum quemdam inducit, qui, dum
 praecellere a se gesta bello narrat, tan-
 tum sui horrorem inicit, ut, quam
 sibi velit conciliare, puella usaran-
 tem fugiat perterrita.

21. *Quoties hominem jugulaverit ille Indicet.* Rectius in MSS. exem-
 plaribus legitur *ipse*. MAR. *Ille me-*
liores: hostem jugulaverit etiam Sur-
ravianus: probe. Pro Indicet, Pu-
teanus Et docet. Arondeianus, Di-
cat et hoc fassas. Lego Praedocet. H.
 Forte iste, per contentum, ut saepe
 apud Nostrum et alios. *Hominem*
 non multo: nam *hostem* iugulare laudi
 foret; sed ambigne loquens etiam in-
 nocentium sanguine foedatum indi-
 care potest. BVM.

23. *Ille ego Musarum purus etc.*
 Qui castus et purus a sanguine tantum
 habeo. Opponitur *des truce cruentae mi-*
litis, qui quoties hominem jugulaverit,
 amicae narrat iactantulus.

25. *Non haec quae scimus inertes.*
Non quae nos scimus, Puteanus.
 Lege non quae non scimus: atque ita
 unus Moreti et unus meus. Aronde-
 lianus quoque pro diversa lectione;
 at Neapolitanus, non quod nos scimus.
 Francfortensis et Moreti primus,
 non hoc quod scimus, H.

Sed trepidas acies, et fera castra sequi;
 Proque bono versu, primum deducite pilum.
 Hoc tibi, si velles, posset, Homere, dari.
 Iupiter, admonitus nihil esse potentius auro,
 Corruptae pretium virginis ipse fuit. 30
 Dum merces aberat, durus pater, ipsa severa,
 Aerati postes, ferrea turris erat:
 Sed postquam sapiens in munera venit adulter,
 Praebuit ipsa sinus; et, dare iussa, dedit.
 At quum regna senex coeli Saturnus haberet, 35
 Omne lucrum tenebris alta premebat humus.
 Aeraque et argentum, cumque auro pondera ferri
 Manibus admorat; nullaue massa fuit.
 At meliora dabat; curvo sine vomere fruges,
 Pomaque, 'et in quercu mella reperta cava. 40
 Nec valido quisquam terras sciudebat aratro:

26. *Et fera castra sequi.* Sic Tihul. II, 6, 1, *Castra Maer sequitur.* Arondeſſinus *lustra: mendose.* H.

27. *Proque bono versu, primum deducite pilum.* Nihil vobis proderit versus, et optimos quidem, condidisse, deduxisse; sed centuriae primae cohortis primae praefuisse, et in hostem deduxisse. Prius autem *Pilum* vocabatur haec centuria; et qui praerat *Primipilus*, quia ipsi praebant sexaginta Centuriae, id est tota Legio. Praerat aquilae, ut docet Veget. II, 8. *Pilum* autem *aperiundo* dictum ait Varro: a *pellendo* hostes, Festus.

29. *Iupiter, admonitus nihil esse potentius auro.* Ad Dauidem redit, cuius nescio an ulla sit elegia, quae non adhuc meminerit: unde miranda magis poetae felicitas, qui varius saepe, quamquam idem scipius.

32. *Turris erat.* Lege erant. II.

33. *Sed postquam sapiens etc.* Qui noverit, qua arte durum patrem, *severam* puellam, *aeratos* postes etc. posset pertrahere. — *In munera venit.* In imbrem aureum conversus depluit. — *In munera.* Ad munera; Serravii et Palatin, secundus. *In munere* volebat Francius.

34. *Praebuit ipsa sinus.* Ut aurum pluviale, loven scilicet, exciperet. *Et, dare iussa, dedit.* Praebuit ipsa Deo sinus; amplexu excepit, sui copiam factura.

35. *At quum regna senex etc.* Confer ipsum cum ipso, Metam. I, 89; Virgil. Georgic. I, 125; Arat. 110; et, qui dux omnibus praeluit, Hesiod. Ery. 90 sqq.

41. *Terras sciudebat aratro* (Findebat quidam codices: *terras aperiebat, excerpta* Iureli; venuste. *Terras findebat* excerpta Politiani. Palatinus primus et Vaticanus:

OVID. Oper. Tom. II.

N

Signabat nullo limite mentor humum.
 Non freta demissi verrebant eruta remi:
 Ultima mortali tum via litus erat.
 Contra te solers, hominum Natura, fuisti; 45
 Et nimium daminis ingeniosa tuis.
 Quo tibi, turritis incingere moenibus urbes?
 Quo tibi, discordes addere in arma manus?
 Quid tibi cum pelago? terra contenta fuisses.
 Cur non et coelum, tertia regna, petis? 50
 Qua licet, adfectas coelum quoque: templa Quirinus,
 Liber, et Alcides, et modo Caesar, habent.

Nec terram valida cultor ardebat aratro.
ut cultor pro aratore ponatur. Ep.
 XII, 18. HEINS.

42. *Mensor humum.* Sic Met. I,
 136:

Cautus humum longo signavit limite mentor;
ubi pari modo in quibusdam libris
peccatur. Horatius I, 28: *Et maris*
et terrae numeroque carentis arenae
Mensorem vocat Archytum. Hiuc agri-
mentura et agrimensores.

43. *Non freta.* Recte in nonnullis
 legitur *nec.* MAR. — *Demissi verrebant*
eruta remi. *Demissi* illi remi
 possunt intelligi ex navi in mare; sed
 tamen forte scripserit:

Non freta demissi verrebant eruta remi;
ut ad primam et adhuc rudem navi-
gandi originem adducat, quoniam ramos
deformes et infabricatos adhaerent.
 Virgil. IV Aeneid. 399:

Frondentesque ferunt ramos, et robora
advis
infabricata, fugae studio.

ut ibi optimi codices, non remi;
nam rami ad remorum usus; robora
ad muros et alios usus adhibita. Ean-
dem varietas est apud Nostrium III
Metam. 662:

His admontes remorum in verbera pe-
stant;

ubi ramorum quidam codices: sed
ibi nihil mutandum puto. Demissi
vero rami possant capi deiecti, am-
putati ex arboribus. BVM.

45. *Solers hominum natura.* Forte
Solers nimium.

47. *Quid tibi turritis.* Scribe tam
 hic, quam sequenti versu, *quo*, ex
 auctoritate optimorum codicum. H.

50. *Cur non et coelum ... petis?* *Pet-*
tierunt et postea; namque,

... *Nil mortalibus arduum:*
Coelum ipsum petimus stultitia.
 ROS. I, Od. 3.

— *Tertia regna petis*) *Tertia dona*
facis Puteanus: *regna facis* excerpta
 Scaligeri. IDEM.

52. *Liber et Alcides.* Non damno
 hanc lectionem; quam tamen optimus
 Palatinus, *Viribus Alcides*, forte scri-
 bendum *Viribus, Alcides.* Bacchus
 enim inter vetustissimos Deos, cui
 nihil cum his recentioribus: hi au-
 tem Romulus, Hercules, Caesar sunt
 omnes a Latinis culti. Certe in
 antiquis inscriptionibus, *Viribalis*
Flaminis occurrit mentio. HEINS. —
 Non persuadet hoc loco Heinsius: Bac-
 chum enim hic praeteriri nefas esset,
 qui fere semper cum Hercule, Dio-
 scuris, et aliis Heroibus, qui virtute

Eruimus terra solidum pro frugibus aurum.

Possidet iuventas sanguine miles opes.

Curia pauperibus clausa est: dat census honores; 55

Inde gravis iudex: inde severus eques.

Omnia possideant: illis Campusque Forumque

Serviat: hi pacem crudaque bella gerant.

Tantum ne nostros avidi praedentur amores;

Et satis est, aliquid pauperis esse sinant. 60

At nunc, exaequet tetricas licet illa Sabinas,

coelum inernerunt, a postis memoratur, quibus Romulum et Cæsarem adulatores romani addere solebant. Horatius III, 3, 9 sqq.

Hac arte Follux et vagus Hercules
Enleas, arcus attingit igneas,
Quos inter Augustus recubans
Purpurem bibit ora nectar,
Hac te morantem, Baccho pater, tuas
Vexere tigris, iudocili ingum
Colle trahentes. hac Quicunq;
Martia aequa Acheronta fugit. B.

55. *Curia pauperibus clausa est* etc. Causam latini nominis *curia* adfert apud Nonium Varro lib. II de vita populi romani: «Itaque propter *curam* locus quoque, quo suam quisque senator confert, *curiam* appellat.» *Curiae* quoque vocabantur sacrae aedes, in quibus sacra sua peragebant singulae triginta-partium, in quas populus romanus divisus erat. Ratio omnis similis est. Voss. Etymol. — * census honores. Ius scil. et potestas in curia sedendi.

56. *Inde gravis iudex; inde* etc. Ironice. Anquam ideo tantum quis iudex *gravis* et peritus, aut eques *severus*, quia *gravis*!

59. *Nostros avidi praedentur amores*) *Licentur*, uterque: quo et optimus Palatinus, addidit, in quo *exaequantur*. Arondeus etiam *exaequantur*: cum diversa actione velli-

antur. Scribe *licentur*. *Licere* et *licitari* pretium offerre pro re venali, Festus: *Licitati*, in mercando sive pugnando contententes. Vide et Nonium in eodem verbo. In aliis codicibus est *venentur*, *praedentur*, *precientur*, *lanientur*, *luculentur* et similia. Verbum *licere* minus notum loco corrumperendo usum dedit; quod tamen et apud Martialem exstat; et apud Horat. I Sat. 6, 13. H. *Luceantur* iam Bernmannus in margine notavit et explicuit: pretium in auctione offerant pro mea puella. Sed non agitur hic de ancillis, quae venales esse solebant; quare mihi praeplacet lectio Palatini et Francofurtensis, *venentur* vel *praedentur*: quod habet idem Francof. a manu secunda, et unus Heinsii. Cicer. III de Off. 17: *Neminem id agere. ut ex alterius praedetur inscientia*. Et Noster I Am. 3, 1: *Quae me nuper praedata puella est*. B.

60. *Et satis est, aliquid pauperis esse sinant*. Quidam codices scriptum habent *aliquam*, scilicet puellam. M. *Aliquid* libet meliores.

61. *Tetricas licet illa Sabinas*) *Rigidas* unus Medicus: ut lib. II Am., Eleg. 4, vs. 15:

Aspera si vix est, rigidaque imitata Sabinae,

Imperat ut captae, qui dare multa potest.
 Me prohibet custos: in me timet illa maritum.
 Si dederim, tota cedit uterque domo.
 O, si neglecti quisquam Deus ultor amantis,
 Tam male quaesitas pulvere mutet opes!

63

ELEGIA IX

IN TIBULLI MORTEM

Memnona si mater, mater ploravit Achillem,
 Et tangunt magnas tristia fata Deas;
 Flebilis indignos, Elegeia, solve capillos.
 Ah! nimis ex vero nunc tibi nomen erit!
 Ille tui vates operis, tua fama, Tibullus

5

Alii codices, *duras, fortes, tetras*: unus *Farnesianus, tacitus Sabinus. Puto Totias. Heins.*

64. *Si dederim, tota cedit uterque domo.* Munera vero si attulerim, nec custos, nec maritus obstabunt, quo unius amica potior. Sic Tibull. II, 4, 33:

Sed pretium si grande feras, custodia victa est.

Nec prohibent claves, et canis ipse tacet.

65. *Si neglecti, Forte reiecti.* Vid. ad IX Met. 512. Heins. Sed nihil muta. *Negliguntur enim proprie pauperes a divitibus.* Apud Terent.

*Propter eam impotentiam ac temporis cre-
 dunt negligi.* AULON, IV, Sc. 3, 16.

66. *Pulvere mutet.* Ad nihilum redigat.

ELEGIA IX

1. *Memnona si mater etc.* Vel ipsas *Deas*, quaecumque sunt, tangunt,

movent tristia fata; et probat exemplo Aurorae, quae Memnonis filii mortem dessevit; et Thetidos, quae Achillis. — *Mater ploravit.* Elegans lectio Puteanei ultimus et Menteliani: *Si mater flevit Achillem.* Quo adducunt tres alii inter meliores, qui habent *sic mater flevit*: et sequenti quoque versu Politiani codex, *si tangunt*, Sic repetit haec voculam ter quaterque Claudianus Bell. Gildon. 404 ex MSS. BERN.

4. *Ex vero nunc tibi nomen.* Vide quae ad huius libri Eleg. LV. 7 notavimus. — *Nomen tibi inest.* gikur in MSS. etiam, *tibi inest.* MAR. Quidam inest. II.

5. *Ille tui vates operis etc.* A *flebilis* Elegia ad amatoria maxime auctor tersus atque elegitiano vilebatur, Tibullus a sua fama. Qui tam-

Ardet in exstructo, corpus inane, rogo.
 Ecce puer Veneris fert eversamque pharetram,
 Et fractos arcus, et sine luce facem.
 Adspice, demissis ut eat miserabilis alis;
 Pectoraque infesta tundat aperta manu. 10
 Excipiunt sparsi lacrymas per colla capilli,
 Oraque singultu concutiente sonant.
 Fratris in Aeneae sic illum funere dicunt
 Egressum tectis, pulcher Iule, tuis.
 Nec minus est confusa Venus, moriente Tibullo, 15
 Quam iuveni rupit quum ferus inguen aper.
 At sacri vates, et Divum cura vocamur:
 Sunt etiam, qui nos numen habere putent.
 Scilicet omne sacrum mors importuna profanat:
 Omnibus obscuras iniicit illa manus. 20
 Quid pater Ismario, quid mater profuit Orpheo?

tam tibi famam conciliavit, effecit-
 que ut Graeco Romani Elegia provo-
 carent. Id. Ibid. — *Tui vates operis.*
 Id est sacrorum tuorum antistes: ut
 opus et operari proprie de sacris, ut
 vidimus.

7. *Eversamque.* Francius malebat
inversamque. Vid. Serv. ad Virgil. IX
 Aeneid. 93.

9. *Adspice, demissis*) *Deiectis* Bar-
 thius; qui literarum sonum quodam-
 modo referre celerem alarum plausum
 putat. — Argute nimum.

14. *Egressum castris.* Sic libri
 Maffei. *Cior.* *Tectis* meliores: quia-
 quum et castris bene se habet, ut cum
 Barthio intelligatur *Castrum Laurens.*
 Tibull. II, 5, 49:

Ante oculos Laurens Castrum morisque La-
 vini est,
 Albaque ab Aescanio condita longa duce. H.

15. *Confusa.* Duo scripti *concussa*:
 sed frustra: *confusus* pro tristi pas-
 sim ponitur.

16. *Quam iuveni rupit quum ferus*
inguen aper. Vide quod Theocrito
 adscribitur Idyllium XXX, in mor-
 tuum Adonis; et eiusdem Epitaphium
 apud Bionem Idyll. I.

18. *Sunt etiam qui nos numen ha-*
bere putent. Expresse Socrates, vel
 Plato potius, ad Ionem in Dial. qui
 sic inscribitur: Οἱ εἰς τὴν πόλιν
 πορεύ. Et ipse Noster Fast. VI, 6,
 sed ornatus:

Est Deus in nobis: agitante coalesces Illos
 Impetus hic sacras semina mentis habet.

20. *Omnibus obscuras.* Heinsius
 coniecerat olim, *obscuras*; si addi-
 cerent MSS. laudarem: sed postea
 cum Mario *nigras* explicandas cen-
 suit; et recte: nam omnia inferis et
 morti adscripta *nigra* dicuntur: ut
 mox vers. 27, *niger Avernus.* BVM.

21. *Quid pater Ismario etc.* Quid
 Orpheo profuit genus ab Apolline et
 Callope Musa duxisse? Et infra vs

Carmine quid victas obstupuisse feras?
 Aelinon in silvis idem pater, Aelinon, altis
 Dicitur invita concinuisse lyra.
 Adice Maconiden, a quo, ceu fonte perenni,
 Vatum Pieriis ora rigantur aquis;
 Hunc quoque summa dies nigro submersit Averno;
 Diffugiunt avidos carmina sola rogos.
 Durat opus vatium, Troiani fama laboris,

25

23. *Idem pater*, idem Apollo, invictus, *Lino* filii quem et Psammethe suscepserat, fatum lyra concinuit.

22. *Obstupuisse*. Palatinus optimus, *obrupuisse*: forte pro *obriguisse*. H.

23. *Aelinon in silvis etc.* *Aelinon*, hymnus, quem, extincto Lino, cecinit Apollo. Notum illud Moschi, *Αἰλινὸν μὲν ἐπὶ τοῦ ἑσπερίου νότου*. Carterum ut a Lino *Αἰλινὸς ἑσπερος* derivatur, sic a Iuliano Calliopes filius, *ἑσπερος ἰαλῆος*. Scholiast. Apoll. Rhodii ad illum versum lib. IV, 1304:

*Πανόχην δ' αὖτε ἰαλῆος ὠδὴν ἄρ' ἔπειρε,
 ἰαλῆος, ἀπὸ τοῦ ἑσπερίου. ἵερτος ἀπὸ ἰαλῆος, τοῦ Νέμεος καὶ τοῦ.* Suidas Calliopes filium facit.

25. *Adice*. In quibusdam aspice. NAVGER. Rectius in manuscriptis exemplaribus legitur *Adice*: id est, adde superioribus poetis etiam Homerum, qui, licet optimus fuerit poeta, perijt tamen. MAR. - *Ceu fonte perenni*. Ita passim Homerus praedicatur. Plin. XVII, 3: «Terra post vomerem nitescens, qualem *Jovis ingeniorum Homerus* in armis a Deo caelitus dixit, addiditque miraculum nigrescentis, quamvis fieret in auro.» Et eleganter hoc facit quod narrat Aelianus XII Var. Hist. 22 de Galathum pectore, qui dicitur Homerum vomerem depinxisse, cuius vomitus alij poetae absorbent. Ut autem

hic perennem fontem dicit, ita Ausonius. XXVII, 4, *perennem Homeri auctoritatem* dixit; et hinc Maconium fontem Petron. 5. Præcius hic malebat e quo, ceu fonte perenni.

27. *Demersit*. Francofuit. et alius Heinsii, *dimisit*: cuius *demersit* glossa esse puto: sed legendum *demisit*. Horat. I, 28: *Panthoiden iterum Orco demissum*. Ita *demittere leto*, *noxi*, et similia, non *dimittere*; quod pluris codices occupavit apud poetas. *Submersit* Sarraui et tres alii. Sic Lampyr. Heliogab. 33: *In Tiberim submissus*, ubi mallet *submersus*: et eorum composita a librariis permutata deprehendi. Bvæm.

28. *Effugiunt avidos carmina sola rogos*. Supra lib. I, Eleg. 15: *Carmina morte carent*. *Diffugiunt* vetustiores, cum prima editione. H. *Defugiunt* unus Moreti; quod non displicet. Sil. IX, 427: *Quod Sidonium defugeris cuncta*. Bvæm.

29. *Durat opus vatium*. *Troiani fama laboris*. Eos poetas intelligit, qui de bello Troiano et de Penelope scripserunt. Cuv. *Depone*, vel *invitis libris*, *vatis*. *Depone* per excellentiam Homerum dicitur. *Troiani labor* Iliadem, et Odysseam *telus* designat.

Tardaue nocturno tela relecta dolo, 30
 Sic Nemesis longum, sic Delia nomen habebunt;
 Altera, cura recens; altera, primus amor.
 Quid vos sacra iuant? quid nunc Aegyptia prosunt
 Sistra? quid in vacuo secubuisse toro?
 Quum rapiant mala fata bonos, ignoscite fasso, 35
 Sollicitor nullos esse putare Deos.
 Vive pius; moriere pius: oïle sacra; colentem
 Mors gravis a templis in cava busta trahet.
 Carminibus confide bonis: iacet ecce Tibullus.
 Vix manet e tanto parva quod urna capit. 40

30. *Tardaue nocturno tela relecta dolo*) *Retexere telam* etiam apud Statium occurrit Sylv. III, vers. 8. Sed tamen quum in duodecim codicibus invenierim *relecta*, in octo aliis *relecta*, fors sit, ut scripserit Naso *relecta*. Claudianus, de Laud. Sere-nae, 31:

*Penelope trahat arte procos, fallatque fu-
 rentes,
 Stamina nocturnas relegens solertia telas.*
 HEINS.

31. *Sic Nemesis longum etc.* *Plu-niam* quamdam in animo habuisse Tibullum, dum in versu *Deliam*, ad-firmat Apul. Apolog. De *Nemese* au-tem quod coniiciamus, habemus om-nino nihil.

32. *Altera cura recens; altera pri-mus amor.* Potuit quoque et *Neseram* quamdam addere. Constantior Propertius I, 12, 20:

Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit.

32. *Quid vos sacra iuant.* Bene ros Puteuensis et quinque alii: ut ad Nemesin et Deliam referatur; nisi nunc praeferas, cum aliis codicibus. Respexit ad illa Tibulli I, 3, 23:

*Quid tua nunc lais mihi, Delia? quid mihi
 proeunt*

Alia tua toties aera repulas manu! Id.

35. *Quum rapiant*) *Rapiunt* melio-res. HEINS. Respiciere videtur ad so-lennem formulam, qua, quum obli-ueret aliquis, incusabant fatum, quod tam bonum virum rapuisset: quo ad-hudit Petron. cap. 41: *Homo bellus,
 tam bonus Chrystantus animam ebul-
 lit.* Et ita saepe in titulis sepulcra-libus laudari ostenderunt ibi inter-pretes. BVM.

37. *Vive pius; moriere tamen.* Ve-tus et sana lectio est: sed melius *mo-riente pius*. Sic Hor. II, 14, 2:

*... Nec pius moram
 fugis, et instanti senectas
 Adferet, indomitaeque morti.* MAR.

39. *Confide bonis.* In Neapolitano erat *infide*: unde Heinsius faciebat, *i, fide*, ut amabat facere: sed mihi plurium codicum consensus placet Senec. Medea 221:

*Confide regnis, quam levis magnas opes
 Duc ferat et illic casus.* BVM.

— *Iacet ecce Tibullus*) *Ille Tibullus* excerpta Iureti. Vide Notas ad Ep. XIV, vers. 95. Supra: *Ille tui vates operis, tua fama Tibullus Avdet.* H. Latet ecce Tibullus, Bernensis.

40. *Vix manet e toto parva quod
 urna capit*) *E* tanto rectius unus Pu-

Tene, sacer Vates, flammae rapuere rogales;
 Pectoribus pasci nec timuere tuis?
 Aurea sanctorum potuissent templa Deorum
 Vrere, quae tantum sustinere nefas.
 Avertit vultus, Erycis quae possidet arces. 45
 Sunt quoque, qui lacrymas continuisse negent.
 Sed tamen hoc melius, quam si Phaeacia tellus
 Ignotum vili supposuisset humo.
 Hiuc certe madidos fugientis pressit ocellos
 Mater; et in cineres ultima dona tulit: 50
 Hiuc soror in partem misera cum matre doloris
 Venit, inornatas dilaniata comas.
 Cumque tuis sua iunxerunt Nemesisque priorque
 Oscula; nec solos destituere rogos.

latinus et unus Vaticanus. Praeterea in uno Moreti et Menteliano, curva urna. Vid. ad Fast. II, 408. Putem curta. Met. XIII, 615:

Iam cinis est, et de tam magno restat Achil's
 Necio quid, parvum quod non bene complect urnam. HANA.

44. *Tantum nefas*) *Sacrum* scilicet *vatem* comburendi.

45. *Avertit vultus*. Superstitionem illam non respiciendi ad sacra funebria egregie illustrat Dan. Heinaius ad Sil. III, 180.

47. *Quam si Phaeacia tellus*. Corcyra insula, a Phaeacibus populis sic dicta, quo Messalam Tibullus sequutus fuerat, ibique morbo correptus, redeuntem Romam patronum quam non posset comitari, Elegiam ad eum scripsit suavissimam, quae tertia libri primi. Dignus erat Messala quem sic Tibullus diligeret, laudaret Flaccus eorum. III, Od. 21, et ita Tullius depingeret: « Cave, putes, prohibe-
 tate, constantia, cura, studio reipu-

blicae quidquam illi esse simile; ut eloquentia, qua mirabiliter exællit, vix in eo locum ad laudandum habere videntur; quamquam in hac ipsa sapientia plus apparet: ita gravi iudicio, nullaque arte se exercuit in verissimo genere dicendi. Tanta autem industria est, tantumque erigit in studio, ut non maxima ingenio, quod in eo summum est, gratia habenda videatur. » Ad Brutum Ep. XV.

49. *Hiuc certe madidos* etc. Videtur e Tibullo expressisse, qui sic ipse lib. I, Eleg. 3, 5 sqq.:

... Non hic mibi mater
 Quae legal in moestos ossa prusta siont
 Non soror, Atyrius cineri quas dedit odor
 203.
 Et fleat effusus ante sepulchra comis!

— *Fugientis*. E vita excedentis.

53. *Cumque tuis sua iunxerunt Nemesisque, priorque Oscula*) *Priorque*; Delia, de ipsa iam altera prius amor. — *Nec solos destituere rogos*. Neque prius a rogis discesse-

Delia discedens: Felicius, inquit, amata 55
 Sum tibi: vixisti, dum tuus ignis eram.
 Cui Nemesis, quid ais? tibi sint mea damna dolori?
 Me tenuit moriens deficiente manu.
 Si tamen e nobis aliquid, nisi nomen et umbra,
 Restat, in Elysia valle Tibullus erit. 60
 Obvius huic venias, hedera iuvenilia cinctus
 Tempora, cum Calvo, docte Catulle, tuo.
 Tu quoque, si falsum est tenerati crimen amici,

runt, quam impositum ignis peruss-
 erit.

58. *Me tenuit moriens* etc. Quasi
 dicat: quod a te sperabat, optave-
 ratque, hoc illi praestiti. Tibullus
 enim ad Deliam I, 1, 59:

*Te spectem, suprema mihi quum venerit
 hora,*

Te tecum moriens, deficiente manu.

59. *Nisi nomen et umbra*) *Nisi*
corpus et umbra Scriverii et alius.
Nisi corporis umbra Bernensis. Illud
nisi nomen et umbra Medicus.

60. *In Elysia valle Tibullus erit.*
 Huic quasi apothecae Tibullus ipse
 praefulerat I, Eleg. 3, 57:

*Sed me, quod facilis tenero cum semper
 amori,*

Ipsae Venus campos daret in Elysios.
Ille choreas, continuasque vigent, etc.

Vnde, et ex iis quae supra adduximus,
 patet, pulcherrimam Tibullum ipsum
 in Tibulli mortem Elegium scripsisse.
 Caeterum, quod illi contigerat, ut
 dignum sui post fata laudatorem in-
 veniret, hoc et Ovidio nostro conti-
 git, cuius exilium et mortem Ange-
 lus Politianus dessevit, in luculentum
 admodum, quae hanc sequetur, Ele-
 gia.

61. *Venias*) *Venias* Puteanus et
 alius Moreti. *Helix*. *Myrto iuvenilia*

Palatinus secundus. Viatus etiam
 quatuor libri.

63. *Tu quoque si falsum est.* Mirum
 est quam diversa de huius poetae
 morte tradant veteres. Noster II Trist.
 446, causam ait fuisse, quod *linguam*
nimio mero non tenuerit: quod Mari-
 us explicat, quod male de Augusto
 fuerit locutus. Alii narrant causam
 fuisse, quod Aegypto praefectus, no-
 men suum et res gestas Pyramidibus
 inscripserit; vel quod Aegyptum, et
 praecipue Thebas, rapinis exhauserit.
 Vid. Ann. Marcel. XVII, 4: ubi re-
 cte Valesius docet a Vossio confundi
 Cornelium Gallum poetam cum Ae-
 lio Gallo, qui postea etiam Aegypto
 praefuit. Barthius Adv. XI, 26,
 mortuum ob Lycorida, ex Propertii
 II, 25 in fine, etiam colligit; sed per-
 peram. Passeratius ad Propert. lib.
 I, pag. 241, distinguit tres Gallos,
 quorum unus perit Bello Perusino,
 ubi tamen ipse hunc a Gallo Praefec-
 to Aegypti non satis discernere vi-
 detur. Ille vero Gallus, Propertio
 saepe memoratus, nobilis fuit, ut ap-
 pareat ex lib. I, Eleg. 5, 23. Gallus
 vero Praefectus Aegypti, ex humili
 loco ab Augusto ad honores est pro-
 vectus, teste Suetonio Aug. 66.
 Hanc quoque ab Asinio Pollione re-

Sanguinis atque animae prodige, Galle, tuae.
 His comes umbra tua est; si quid modo corporis umbra
 Auxisti numeros, culte Tibulle, pios. (est,
 Ossa quieta, precor, tuta requiescite in urna:
 Et sit humus cineri non onerosa tuo.

morari apud Cicronem X ad Fam. 32, putat Manutius; sed dubium facit, quod Epistola illa scripta sit anno 710, quo anno Gallus tantum 22 annos fuit natus, si quadragesimo aetatis anno sit mortuus; nam periit anno 728; et an familiarem suum invenem, aetate non admodum adhuc provecta, habuerit Pollio, dubitem. Quod vero haec poetae verba capias de Augusto, quem *amici* nomine poeta *temerari* designaret, non persuadent: neque tam familiari adpellatione Nasonem designavisse Augustum credibile est: sed recte aliquid inimicitiarum inter Gallum et Tibullum intercessisse suspicatur Scaliger ad Eusebii Chron. n. 1990. Quod si criticae *falsum* est, tum Naso dicit enim inter poetarum umbras etiam Tibullo occurrurum; si vero verum sit crimen, eum removeri vult a Ti-

bulli adspectu. BYRM. — Quae vero sub Galli nomine circumferuntur, Elegia et Epigrammata tria, fide carere iure censet Vavass. de Ludicr. Dict. p. 187: « Galli, inquit, qui duriuscule putatur scripsisse, nihil pervenit ad nos, iniuria et iniquitate temporum. » Vid. Cl. Wernsdorf. P. L. M. tom. III, p. 125 sqq. De Calvo autem, vidend. Horat. l. Sat. 10, 19; Doëring ad Catullum carm. XIV, et Voss. de poetis latinis.

64. *Sanguinis atque animae prodige Galle, tuae*; Horatius lib. I, carm. Od. 12, v. 37: *Animaeque magnae Prodigium Paullum*.

65. *Si qua est modo corporis umbra*) *Si quae modo Potentius a manu emendatrice*. Excerpta Iureti et tres alii codices, *si quid modo corporis umbra est*: recte. HEINS.

ANGELI POLITIANI

DE EXILIO ET MORTE OVIDII

ELEGIA

Et iacet Euxinis vates Romanus in oris:
Romanum vatem barbara terra tegit!
Terra tegit vatem, teneros qui lusit amores,
Barbara, quam gelidis alluit Ister aquis.
Nec te, Roma, pudet, quae tanto immitis alumno 5
Pectora habes ipsis barbariora Getis?
Ecquid, Io Musae, Scythicis in finibus aegro
Taedia qui morbi demeret, ullus erat?
Ecquid, frigidulos qui lecto imponeret artus,
Aut qui dulciloquo falleret ore diem? 10
Aut qui tentaret salientis tempora venae,
Aut fomenta manu qui properata daret?
Conderet aut oculos media iam morte natantes,
Aut legeret summam qui pius ore animam?
Nullus erat: nullus! veteres, tu dura, sodales 15
Heu procul a Ponto, Martia Roma, tenes!
Nullus erat: procul ah! coniux, parvique nepotes:
Nec fuerat profugum nata sequuta patrem.
Scilicet immanes Bessi, flavique Coralli,
Aut vos pelliti saxea corda Getae: 20
Scilicet horribili dederit solamina vultu
Sarmata, ab epoto saepe vehendus equo?
Sarmata, cui rigidam demisso in lumine frontem
Mota pruinosa tempora crine sonant?

Sed tamen et Bessi extinctum, et flere Coralli, 25
 Sarmataque; et durus contudit ora Getes.
 Extinctum et montes flebant, et sylva feraeque,
 Et flesse in mediis dicitur Ister aquis.
 Quin etiam pigro concretum frigore Pontum,
 Nereïdum lacrymis intepuisse ferunt. 30
 Accurrere leves Paphia cum matre volucres,
 Arsuroque faces supposuere rogo.
 Quem simul absunsit rapidae violentia flammae,
 Reliquias tecto composuere cado;
 Impositumque brevi signarunt carmine saxum: 35
 « Qui iacet hic, teneri doctor amoris erat. »
 Ipsa locum late sancto Cytherea liquore
 Irrorat nivea terque quaterque manu.
 Vos quoque, Pierides, vati libastis adempto
 Carmina, sed nostro non referenda sono. 40

ELEGIA X

AD CEREREM: QVERITUR QUOD ILLIUS SACRIS CVM AMICA INTERESSE
 SINE NON LICEAT

Annua venerunt Cerealis tempora sacri:
 Secubat in vacuo sola puella toro.
 Flava Ceres, tenuis spicis redimita capillos,

1. *Annua venerunt* etc. Ludos indicat qui Romae unoquoque anno a matronis et virginibus 5 Id. april. in honorem Cereris celebrabantur: quo tempore, mulieres secubabant a viis, quibus ne aditus quidem ad sacrum Dene patebat. Quod quum non aequius ferret Naso, quam Proper-

tius Isidis festa (II, Eleg. 24), in Cererem sic invehitur.

2. *In vacuo*. Et hic MSS. variant; quidam *viduo*: alii *medio*.

3. *Flava Ceres*. Dicta sic a colore maturae segetis, quae *flavescit* sensim, prout maturescit, ita ut *rubescenda* (Virg.), quum succiditur. Ce-

Cur inhibes sacris commoda nostra tuis?
 Te, Dea, munificam gentes ubicumque loquuntur; 5
 Nec minus humanis inudet ulla bouis.
 Ante, nec hirsuti torrebant farra coloni,
 Nec notum terris areæ nomen erat.
 Sed glandem quercus, aracula prima, ferebant.
 Haec erat, et tener cespitis herba, cibus. 10
 Prima Ceres docuit urgescere semen in agris;
 Falce coloratas ubsecuitque coinas.
 Prima iugo tantis supponere colla coëgit;
 Et veterem curvo dente revellit humum.
 Hanc quisquam lacrymis laetari credit amantum, 15
 Et bene urmentis secubituque coli?
 Nec tantum est, quamvis agros amet illa feraces,

... in nomen Cicero, de Nat. reris. I, a gerere vult derivari; quasi Deus lugibus.

5. *Gentes ubicumque*, Putcaneus, ubi quæque; quod hic adprobabat olim Hriusius; sed ad II Art. Ant. 627, ubi eadem est varietas, prætulit ubicumque. Farnesianus hic habet *gentes quæcumque*; sic apud Virgilium VII Aeneid. 400:

... In matres audite ubicumque Latinae. B.

6. *Nec minus humanis* etc. Quum Dea sit nulla quæ humanæ felicitati minus invidet, quis illam amantum lacrymis laetari credat?

7. *Ante, nec hirsuti* etc. *Munificam* dixit; illius nunc munera copiosius exponit, unde colligat, Deum, quæ tot homines cumulavit donis, non eam esse quæ, etc.

8. *Nec notum terris areæ nomen erat*. Nec ipsum verbum, quo *areæ*, locus scilicet in quo fruges terminantur, nunc designatur, notum erat. Res enim verba quibus exprimerentur, præcessisset necesse est. Porro, mor-

talium primi frumenta *saxo frangebant*, non terbant in *areæ*.

10. *Hæc cibus*, et teneri cespitis herba torus. Putcaneus cum multis aliis melioris notæ:

Haec erat, et teneri cespitis herba cibus, quod amplector: neque aliter Iureti et Scaligeri excerpta.

11. *Prima Ceres docuit* etc. Confer Virg. Georg. I, 147: Nostrum Met. V, 341; Fast. IV, 401. — *Docuit*. Virg. instituit, loc. cit. eodem præteritis sensu.

15. *Credit*. Vetus lectio est, *Credat*: et sic uniuerso legendum, ut sit sensus: Credibile non esse, tam liberalem et mitem Deam laetari cruciatibus et tormentis amantum. 3. *Credit* meliores cum prius editione, HEINS. Quidam, *Redet*.

17. *Feraces*. Francus continebat *Feroces*, ut conveniat *et rustica*; sed nihil movere, nisi quis cum Scriverii codice mallet *agros colat illa feraces*; quod optime respondet *et rustici*: licet colat agros ut *rustici*, tamen non

Rustica; nec viduum pectus amoris habet.
 Cretes erunt testes; nec fingunt omnia Cretes,
 Cretes, nutrito terra superba Iove.
 Illic, sideream mundi qui tenuerat arcem,
 Exiguus tenero lac bibit ore puer.
 Magna fides testi: testis laudatur alumno.
 Fassuram Cererem crimina uota puto.
 Viderat Iasium Cretaea Diva sub Ida
 Figentem certa terga ferina manu.
 Vidit, et ut tenerae flammam rapuerat medullae;

est rustica: habet illa, Vatic. et Palatin. primus. BVM.

18. *Viduum*. Rectius in MSS. *Vacuum*. MAR. *Viduum*, libri castigatiores magna copia, cum vetustis editionibus. HEINS.

19. *Nec fingunt omnia Cretes*. Non sine causa praecaveret, ut dicendis fidem asserat: notum enim illud est e Callimachi hymno in Iovem 3: *Κῆρ' ἐστ' αὐτὸ ψεύδει*; et minus honoranda Cereri narraturus, facti testes proferebat existimat. Cretensis autem Iasius.

20. *Cretes nutrito*) *Crete* Putean. *Crete* est Palatinus; sed nihil necesse: credebant enim librarii, *Cretes* non recte posse per adpositionem *terrarum* dici: sed ita et IV Met. 668: *Aethiopum populos, Cepheia conspicit arva*, ut recte Heinsius constituit, et ubi plura. BVM.

21. *Sideream arcem*) *Sideream axem*, Palatin. prior, Moreti alter et Francof. Eadem varietas apud Claud. Praef. lib. II, de Raptu, 35: Non Leo sidereis coelestis redditus in axes: ubi Iunii et Vossii codices, *sidereas arces*. IDEM.

22. *Exiguus puer*. Ut *ambiguum* ab *ambigo*, sic ab *exigo*, *exi-*

guum deduci vel. Vossius; ita, inquit, proprie *exiguus* sit, quod nullo negotio *exigi*, *incipere* oleat: *parvulus* vero pro *parvo* usetur, quia haec facile expelluntur, et exterius aguntur.

24. *Crimina nota*) *Nostra* inque ex melioribus: sequenti *Iasion*, unus Vaticanus. HEINS.

25. *Viderat Iasium* etc. Facit hunc Theocriti Scholiast. Minois et Phroniae Nymphae filium. De illo Heraclid. Allegor. Homeric. : « Iasion quidam fertur agriculturam excoluisse; et quum fructus abunde ex agris suis reciperet, occasionem fabulae dedit, ut a Cerere amatus existimaretur. Non idem, qui Atalanta pater. Hyg. Fab. 70. Plutum ex eo Cereris, teste Hesiodo Theog. 569, suscepit filium.

27. *Tenerae flammam rapere medullae*. Mihi venustior et verior videtur lectio, quam in quatuor codicibus MSS. et Editione prima deprehendi, *teneras flammae rapere medullas*. *Rapere* enim proprie ignis et flammae dicuntur. Eleg. praec. 41:

Tene, sacer vates, flammam rapere rogabis.
 Et ita passim *rapax* ignis, *rapidae flammae*, Nostro et aliis. BVM.

Hinc pudor, ex alia parte trahebat amor.
 Victus amore pudor: sulcos arere videres,
 Et sata cum minima parte redire sui, 30
 Quum bene iactati pulsarant arva ligones,
 Ruperat et duram vomer aduncus humum,
 Seminaque in latos ierant aequaliter agros;
 Irrita decepti vota colentis erant.
 Diva, potens frugum, silvis cessabat in altis: 35
 Deciderant longae spiceaserta comae.
 Sola fuit Crete secundo fertilis anno.
 Omnia, qua tulerat se Dea, messis erant.
 Ipse locus nemorum canebat frugibus Ide,
 Et ferus in silva farra metebat aper. 40
 Optavit Minos similes sibi legifer annos:
 Optavit Cereris longus ut esset amor.
 Quod tibi secubitus tristes, Dea flava, fuissent,
 Hoc cogor sacris nunc ego ferre tuis.

30. *Et sata cum minima parte redire sui.* Id est, tantum vix reddere, quantum iacti seminis fuit; quod certe pars sui est minima. — *Sata;* quod solum est, a serere.

31. *Pulsarant.* Malebat Heinsius, *versarant*: ut alibi dixit, *versare ligonibus arva*: sed quum in Iunii codice sit *purgarant*, mallem *purgarant*: ut I Pont. 8, 59.

33. *Ierant*) *Steterant* Francofurt. Sarravii, Bernensis et quatuordecim alii: *Ierant aequaliter*.

35. *Cessabat in altis.* Sic cessare agri dicuntur, qui inculti iacent. Manil. lib. I, 74:

Terraeque sub radiis cessabat vasta colonia.

36. *Longae*) *Longa comae* alter Moreti; sed et *longe*, pro procul, potest capi; ut in illo Virg. Ecl. VI, 16:

Serta procul tantum capiti dei pia iacebant.
 Idem.

39. *Ipse locus nemorum etc.* Vel ipsae silvae, qui locus ferendis segetibus minime conveniens, aristis canebant.

40. *Metebat aper.* Nimis forte luxuriat hic contra veritatem poeta: nam Plinius lib. VIII, cap. 58, quum dixisset, nec lupos, nec vulpes, nec ursos, neque ullum maleficum animal in Creta esse, addit mirabilis esse, neque apros reperiri, nisi in regione Cydoniatarum. Statuendum ergo est, nunc ira Cereris excessisse apros fines suos, et vastasse omnem Cretam. BARN.

43. *Quod tibi secubitus tristes etc.* Sic intelligas: quod tibi *secubare* triste admodum et intolerabile visum est, ideo cogor hoc ferre, id est, ab amica abstinere, dum tua sacra peraguntur.

Cur ego sim tristis, quum sit tibi nata reperta, 45
 Regnaque, quam Iuno, sorte minora regat?
 Festa dies Veneremque vocat, cautusque inerumque:
 Haec decet ad dominos munera ferre Deos.

ELEGIA XI

FRACTVS TANDEM INNYMERIS PVLLAE SVAE CONTYNELIVS, PROFITETVR
 HIC POETA SE NVNQVAM POSTEA AMATVRVM

Multa diuque tuli; viliis patientia victa est.
 Cede fatigato pectore, turpis Amor.
 Scilicet adserui iam me, rupique catenas;

45. *Cur ego sim tristis etc.* Cur ego doleam, quum laetantur omnes, quod natum repereris, et regentem regna, minora quidem, sed sorte tantum, regnis quae Iunoni obtigerunt?

47. *Festa dies Veneremque vocat.* Alii codices *Cecremque* volut: vocat, ut libro IV Pastorum, vers. 187.

48. *Haec decet.* Marci primus, docet, venuste: ut ipse dies admonet sacrificii: eadem varietas XIV Met. 598:

Et sonus et macies et pollor et omnia,
 captum

Quae deceant urbem:

ubi eleganter docerant Leidensis codex, cum duobus aliis. BVRM.

ELEGIA XI

1. *Multa diuque tuli etc.* In multis codicibus est, *multa diu tulans*; sed frustra: formula enim est ordinaria, quum in prosa *multum diuque* effluerunt. Flor. II, 3: *Itaque quum diu*

multumque eluderent Salyi. Sallust. lug. 94: *Igitur diu multumque fatigati.* Sic saepe diuque dixit Horat. lib. I, Epist. 13, 1. BVRM. — *Vitiis.* Iterotis saepius puellae periculis.

2. *Cede fatigato pectore, turpis Amor.* Tristis, Vaticanus: dulcis, unus Medicus. Praestat vero *turpis*, (quod dant MSS. et ed. priu.) eo sensu, quod amantem puellam amore vero indignam, cogit ad *turpia*, id est ad rixas et iurgia, quae probum virum et ingenuum minime decent.

3. *Scilicet adserui iam me etc.* Vindicavi me in libertatem. « *Sertorem* quidam dictum putant a prendendo, quia quum cuspidem *adserat* manum, educendi eius gratia ex servitute in libertatem, vocatur *adsertor*, etc. » Festus. *Adsertionis* autem formula videtur eius modi fuisse: *hunc liberali causa manu adsero*. Ratio, quia quem quis liberali causa in libertatem vindicabat, eum manu *adterebat*; id est admovebat, seu prope se statuo-

Et quae depuduit ferre, tulisse pudet.
 Vicinus; et domitum pedibus calcamus Amorem. 5
 Venerunt capiti cornua sera meo.
 Perfer, et obdura: dolor hic tibi proderit olim:
 Saepe tulit lassus succus amarus opem.
 Ergo ego sustinui, foribus tam saepe repulsus,
 Ingenuum dura ponere corpus humo. 10
 Ergo ego nescio cui, quem tu complexa tenebas,
 Excubui clausam servus ut ante domum.
 Vidi ego, quum foribus lassus prodiret amator,
 Invalidum referens emeritumque latus.
 Hoc tamen est levius, quam quod sum visus ab illo. 15
 Eveniat nostris hostibus ille pudor!
 Quando ego non fixus lateri spatiantis adhaesi,

bat. Hinc *adsertores* dicti, vindices
 alienae libertatis.

5. *Vicinus*) *Vincinus* Neapolita-
 nus et alii. Pro *domitum*, alter Me-
 dicus *dominum*. Sic *domini Dei*
 Eleg. praecedenti, versu ultimo H.
 — Utraque lectio habet quo se tuen-
 tur; et *adserui* praecedens, *dominum*
 videri posset exigere: ab illis enim
 in libertatem se adserebant. Remed.
 73: *Publicus adsertor dominis oppres-
 sa levabo Pectora*. Sed quia *vinci-
 mus* quoque praecedit, *domitum* aptius
 congruit. BYRN.

6. *Venerunt capiti cornua sera meo*.
 Proverbiale; sensus autem: tardius
 illatam mihi iniuriam sensi. Art.
 Amat. I, 239: *Tunc pauper cornua
 sumit*; id est, vel ipsi pauperi redit
 animus; audet magis etc.

7. *Perfer, et obdura*. Sic ipsam se
 Catullus, in eodem amatoriarum re-
 rum discrimine adloquitur, Carm.
 VIII, 10 et seqq.:

Nec, quae fugit, sectare; nec miser vive:
 Sed obstinata mente perfer, obdura.

OID. Oper. Tom. II.

Vale, puella: iam Catullus obdurat:
 Nec te requirat, nec rogabit invitam.

11. *Nescio cui*) *Nescio quem dum
 tu complexa Iunii*. *Nescio quem tu
 nunc Palatinus primus*.

12. *Excubui clausam servus ut ante
 domum*. Vigilavi tanquam servus;
 quod summum dedecus *ingenus cor-
 pori*, id est homini libero. — *Clau-
 sam servus ut ante domum*. Excerpta
 Scaligeri, Puteani, et Iureti, cum
 sex aliis, *forem*: quod probarem, ni-
 si *foribus* mox sequeretur. HELNS.

13. *Vidi ego, quum foribus*. Melio-
 res scripti tō ego non agnoscunt: que-
 re licet tollatur. HELNS. — *Foribus
 lassus prodiret apertis*, Moreti unus
 et alius.

15. *Quam quod sum visus ab illo*.
 Quid enim mihi turpius, quam ab
 illo ipso videri, qui locum meum oc-
 cupavit, et tota urbe irrisus propterea
 decantari?

17. *Lateri spatiantis adhaesi*) *Pa-
 tienter*, Putcan. cum duobus aliis.

O

Ipse tuus custos, ipse vir, ipse comes?
 Scilicet et populo per me comitata placebas:
 Causa fuit multis noster amoris amor. 20
 Turpia quid referam vanae mendacia linguae,
 Et periuratos in mea damna Deos?
 Quid iuvenum tacitos inter convivia nutus,
 Verbaque compositis dissimulata notis?
 Dicta erat aegra mihi: praeceps amensque cucurri. 25
 Veni; et rivali non erat aegra meo.
 His, et quae taceo, duravi saepe ferendis.
 Quaere alium pro me, qui queat ista pati.
 Iam mea, votiva puppis redimita corona,
 Lenta tumescentes aequoris audit aquas. 30
 Desine blanditias, et verba potentia quondam
 Perdere: non ego sum stultus, ut ante fui.
 Luctantur, pectusque leve in contraria tendunt,
 Hac amor, hac odium: sed, puto, vincit amor.

19. *Scilicet et populo per me comitata placebas*) *Comitata per me* potest quidem tolerari, ut Epist. III, 29: *Per quas comitata redirem*; sed iam praecedenti disticho de hoc egerat. Francof. et Palatin., *cantata*, quod magis placet, et frequens apud Nostrum. BVM. — *Populo per me...* *placebas*. Quippe qui laudi tibi doceret, ab Ovidio amari, et ab eo quocumque ires, assidue comitari.

27. *His, et quae taceo, duravi saepe ferendis*. Pro obdurui: est enim hic absolutum *durare*, eo positum modo, quo apud Virg. Aeneid. I, 207:

Durato, et vos mei rebus servate secunda. M.

29-30. *Iam mea votiva etc.* Occupat portum tandem mea navis, corona redimita, quam in spem prosperi itineris, vel reditus, voveram. Cipro nam quippe navi imponebant, qui

longum per mare iter erant suscepturi, ut prospere quo tendebant pervenirent; et vota quoque vovebant, in patriam inde redituri. — *Lenta*. Rectius sane, quam *laeta*, quod periculum evaserit: *lenta* autem, ut immota, scilicet et inconcussa audit undas turgescere, quia nihil iam inde periculi ipsi metuendum. Hac quoque metaphora usus Horat. I, Od. 5, ad Pyrrham, cuius ex illecebris, tanquam e naufragio, enataverat:

... Me tabula sacrae
 Votiva paries indicunt undae
 Suspendisse potasti
 Vestimento maris Deo.

33-34. *Luctantur, pectusque leve etc. Hac amor, hac odium*. Non sic Propertius, non Catullus, quum a Lesbia sua vel Cynthia decepti gement, aut indignarentur; non ea

- Odero, si potero; si non, invitus amabo: 35
 Nec iuga taurus amat; quae tamen odit, habet.
 Nequitiam fugio: fugientem forma reducit.
 Aversor morum crimina; corpus amo.
 Sic ego nec sine te, nec tecum vivere possum;
 Et videor voti nescius esse mei. 40
 Aut formosa fores minus, aut minus improba, vellem.
 Non facit ad mores tam bona forma malos.
 Facta movent odium, facies exorat amorem.
 Me miserum! vitiis plus valet illa suis.
 Parce, per o lecti socialia iura, per omnes, 45
 Qui dent fallendos se tibi saepe, Deos,

levitate ab odio ad amorem in eodem carmine transcurrebant. Quin nempe ex animo uterque amicam diligebat. « Nulla, inquit Catull. et merito quidem carm. LXXV, 1:

Nulla potest mulier tantum se discre amatoem

Vere, quantum a me, Lesbia, amata, mea, es.

Propertius quoque ad Cynthia, lib. II, 19, 21:

Tu me compones, et dicam: oasa, Properti, Haec tua sunt! ohen! tu mihi certus eras! Certus eras ohen! etc.

— *Pectusque leve in contraria ducunt*, Vnus Maffieian. *vertunt*: alter vero *tendunt*. Cior. *Tendunt* meliores: nonnulli *vertunt*. Trist. I, 3, 73: *Tunc quum in contraria versus*. Sequenti versu *vincit*, pro *vincet*, iidem praestantiores. HEINS. *Pectusque meum*, Bernensis.

35-36. *Odero, si potero etc.* Distichon hoc Heinsius parum Ovidianum censet. Cur autem, quum nihil habeat, quod non auctoris ingenium referat, et scribendi modum ipsi usitatissimum? — *Invitus amabo*. Sic fere Catull. in suum Lesbiam, carmen LXXXV, vers. 1 et 2:

Odi et amo: quare id faciam, fortasse requiris.

Nescio: sed fieri sentio, et excrucior.

37. *Reducit*) *Reducet*, Puleanrus.

38. *Aversor morum crimina: corpus amo*. Rara adeo formae concordia et pudicitiae, ut saepius corpus ames, quia formosum; mores autem averseris, quia pravi aut illepidi.

39. *Sic ego nec sine te*. Imitatus verbatim inde Mart. XII, 47:

Difficilis, facilis, iucundus, acerbus es idem.

Nec tecum possum vivere, nec sine te.

Et paulo infra Noster; aut formosa fores minus, aut minus improba, vellem. Expressit quoque Mart. VIII, Epigr. 53:

O quem te fieri, Catulla, vellem, Formosam minus, aut magis pudicam!

43. *Facta merent odium*) *Movement* quidam codices: *merent* pro *merentur*. *Medicamine Faciei, munditie crimina nulla merent*: si tamen locus iste est sanus. HEINS.

44. *Plus valet*) *Plus placet illa*, Mentelii alter.

46. *Qui dant*) *Qui dent legradum*

Perque tuam faciem, magni mihi numinis instar;
 Perque tuos oculos, qui rapuere meos;
 Quidquid eris, mea semper eris: tu selige tantum,
 Me quoque velle velis, anne coactus anem?
 Lintea dem potius, ventisque ferentibus utar;
 Ut, quamvis nolum, cogar amare tamen.

ELEGIA XII

DOLET AMICAM CARMINIBUS SVIS NIMIVM INNOTVISSIMAM

Quis fuit ille dies, quo tristia semper amanti
 Omina non albae concinuistis aves?
 Quodve putem sidus nostris occurrere votis?
 Quosve Deos in me bella movere querar?
 Quae modo dicta mea est, quam coepi solus amare, &
 Cum multis vereor ne sit habenda mihi.

cum codice Neapolitano: vide notas
 ad Epist. XV, 107. HEINS.

47. *Magni mihi numinis instar.*
 Martialis VII, 11:

Perque tuas aures; magni mihi numinis instar.

49. *Tu selige tantum, Me quoque velle velis* etc. Tu videas, an velis potius *me volentem*, quam *coactum*, amore tui ardere; an secundis potius, quam adversis ventis, mare hoc iterum tentare. Quae quidem metaphora Nostro usitatissima.

ELEGIA XII

3. *Quodve putem sidus nostris occurrere votis*) *Fatis* Putcan. et multi alii. Ep. Oenones vulgatum tuetur:

Quis Deus opposuit nostris sua numina voto!

4. *Bella movere*) *Parare*, Francof. a. m. s. Vid. III Epist. 123.

5. *Quae modo dicta mea est.* Propert. II, 7, 6:

Nec mea dicatur, quae modo dicta mea est.
 — *Quam coepi solus amare.* De Corinna exponit hanc Elegiam Commentator: sed quod de hac proprie intelligendum sit, certe nusquam docet. Potest autem et de altera intelligi, quando supra ad Graccinum, Elegia decima libri secundi, se duas amare coepisse dicit. Et de Corinna, quam dixit, sedulo semper cavii, ne quae esset, vulgo innotesceret. Itaque ne hodie quidem verum eius nomen certo scitur. MICHL. Nec tanti forsitan exquirere.

6. *Ne sit habenda, Iunii amanda,*

Fallimur? an nostris innotuit illa libellis?

Sic erat: ingenio prostitit illa meo:

Et merito; quid enim formae praeconia feci?

Vendibilis culpa facta puella mea est.

Me lenone, placet: duce me, perductus amator.

Ianua per nostras est adaperta manus.

An prosint, dubium; nocuerunt carmina semper.

Invidiae nostris illa fuere bonis.

Quum Thebae, quum Troia forent, quum Caesaris acta,

Ingenium movit sola Corinna meum.

Aversis utinam tetigissem carmina Musis;

Phoebus et incoepum destituisset opus!

Nec tamen, ut testes mos est audire poetas,

Malueram verbis pondus abesse meis.

Per nos Scylla, patri canos furata capillos,

ut sit repetitio: sed vulgata recte se habet: et capio, ut apud Terent. Andr. act. I, 1, 58: *Quis heri Chrysidem habuit?* Virgil. Eclog. III, 107: *Phyllida solus habeto.* BVRM.

11. *Duce me productus*) *Perductus*, Putan. et quatuor alii: hinc *perductores*, pro lenonibus, apud Comicos. — Quibus tamen in locis etiam proprie de captivis potest capi, de quo vide Gronov. ad Liv. XXX, 12. *Perductus* hic maluit Donsa, ut patet ex eius adnotatis ad lib. I Art. Amat. 126. IDEM.

13. *Nocuerunt carmina semper.* Etsi in omnibus impressis exemplaribus ita legitur, tamen, quia id sensus exigit, legendum ex manuscripti codicis auctoritate omnino est, *Nocuerunt carmina certe.* Dubium id, inquit, minime est, carmina mihi obfuisse. MAR.

15. *Quum Thebae, quum Troia forent*) *Forent* prima editio, cum quinque scriptis: eadem *Thebe* quoque

agnoscit: atque ita Putan.; neque aliter Statius, pluresque ex antiquis singulari numero. HELMS.

17. *Aversis*) *O utinam adversis*, editio prima, Bersmauni, et codex Bernensis. *Tetigissem* autem eleganter: quod verbum puto reddendum Martiali III, 38:

Si nihil hinc veniet, tangentur carmina nobis.

Vulgo *pangentur*, quod obvium in hac re librarii arripuerunt. BVRM.

21. *Per nos.* Post hanc versum interserit primus Palatinus:

Nunc hostem patitur cum reliquis avibus
Altera Scylla maris monstrum medicamine
Circos
Falso premit, etc.

— *Canos furata capillos.* Caros, Putan. et quinque alii, quod sit *pretiosos*: sed male. Met. VIII, 9, de Niso:

Inter honoratos medio de vertice comas,
Crinis inhaerabat magis Edueis rugos. M

Pube premit rabidos inguinibusque canes.
 Nos pedibus pennas dedimus, nos crinibus angues.
 Victor Abantiades alite fertur equo.
 Idem per spatium Tityon porreximus ingens;
 Et tria vipereo fecimus ora cani.
 Fecimus Euceladum iaculantem mille lacertis;
 Ambiguae captos virginis ore viros.
 Aeolios Ithacis inclusimus utribus Euros:
 Proditor in medio Tantalus amne sitit.

25

30

24. *Victor Abantiades etc.* Huctius in notis ad Epigrammata graeca lib. I, pag. 3, putat Ovidium hic memoria lapsam, *Abantiadem* vocare Bellerophontem, quum nullus Abas inter eius maiores referatur, sed iuter Persei: quia nullus poetarum Pegasus dat Perseo, sed omnes uno ore Bellerophonti. Hinc quia Pegasus poetae fingunt natum ex sanguine Medusae, quum ipsi caput a Perseo esset resectum, recte dicit eum victorem Pegaso vectum remeasse in patriam. Pegasus Neptuni et Medusae filium facit Statii Scholiastes ad VII Theb. 338; vide ad VI Metamorph. 119: postea inseruit hic equus, a Diis missus; Bellerophonti. Altera interpretatio Micylli, quam et Marius habet, qua fertur capitur, pro celebratur a nobis poetis, coacta et dura est, neque puto poetam tam ambigue locutum: nam quis haec legens non coniungeret, *fertur equo*, et intelligeret *portatur*? et non in eo mirum illud quareret, quod a poetis canatur, quod alite equo per aëra sit vectus? Quare statuendum est, Persea reducem a Medusae caede, Pegaso remeasse, qui postea a Diis missus est Bellerophonti. BVAN.

28. *Ambiguae captos virginis ore viros.* Dubito valde, an hic vel Si-

renes, vel Circe intelligi debeant, ut velit Micyllus. Certe Circeam virginem dici posse non puto, quae, teste Diodor. lib. IV, nupta antea fuerat regi Sarmatarum, quo occiso, in Italiam demum venit; nec tam captos eius ore viros, quam veneficiis versos in porcos poetae canunt. Maior species est in Sirenibus; sed dura haec enallage, ut una virgo ponatur pro plurimis. Quare forte Sphingia intellexerit Naso, quae cepit revera viros; neque movere quemquam debet, quod fabula Sphingis non referatur in libris Metamorph. nam plures hic recensentur, quam quas ex professo tractavit poeta. Sic Tityi, Euceladi, Atrei, Tantal et aliorum fabulas non integras inseruit operi suo mythico, quamquam eorum aliquoties in transitu meminerit. Quod si minus placeat, aliam hic fabulam latere crediderim de virgine quadam, quae mutando formam suam, vel responsis dubiis et ambigus deceperit viros; nam id videtur epitheton *ambiguae* notare. LXX.

29. *Inclusimus*) *Induximus* Francofurt.

30. *Proditor Tantalus.* Quod, ut puto, Deorum arcana cum mortalibus communicasset: idque ostendit Euripides initio Orestis, ubi sic 8:

De Niobe silicem, de virgine fecimus ursam:
 Concinit Odrysium Cecropis ales Ityn.
 Iupiter aut in aves, aut se transformat in aurum;
 Aut secat imposita virgine taurus aquas.
 Protea quid referam, Thebanaque semina, dentes? 35
 Qui vomerent flammās ore, fuisse boves?
 Flere genis electra tuas, Auriga, sorores?
 Quaeque rates fuerint, nunc maris esse Deas?
 Aversumque diem mensis furialibus Atrei?
 Duraque percussam saxa secuta lyram? 40
 Exit in immensum fecunda licentia vatū:
 Obligat historica nec sua verba fide.
 Et mea debuerat falso laudata videri
 Femina! Credulitas nunc mihi vestra nocet.

Οὐκ ἴσως, ἡνθρῶς ὡς,
 Καὶ τρεπίζεις ἄλγος ἔχων ἴσως,
 Αἰδῶσιν ἰσχυ γλῶσσος, κίχισιν νόσος.
 Vid. et Hygin. Fab. LXXII.

40. *Percussam lyram*) *Percussas lyras* Francof. Bern. Sarravii et multi alii. Orphei et Amphionis fabulas respicit.

41. *Exit in immensum fecunda li-*

centia vatū. Duo Maffician. *fecunda*
licentia vatū. *Fecunda* Francofurt.
 Scriverii, duo Palatini, Bernensis et
 octo alii: *fecunda* quindecim.

44. *Vestra.* Rectius sic in manu-
 scriptis exemplaribus legitur; men-
 dose in aliis *nostra*. Adloquitur enim
 rivales suos poeta: quod, inquit, meis
 carminibus nimium *creduli* fuistis,
 id mihi *noceat*. M.A.R.

ELEGIA XIII

IYNONIA SACRA

Quum mihi pomiferis coniux foret orta Faliscis,
 Moenia contigimus victa, Camille, tibi.
 Casta sacerdotes Iunoni festa parabant
 Per celebres ludos, indigenamque bovem.
 Grande morae pretium, ritus cognoscere, quamvis 6
 Difficilis clivis huc via praebet iter.
 Stat vetus, et densa praenubilis arbore lucus.
 Adspice; concedas numen inesse loco.
 Accipit ara preces, votivaeque lura piorum;
 Ara per antiquas facta sine arte manus. 10
 Hinc ubi praesonuit solenni tibia cantu,

1. *Coniux orta Faliscis.* Eam Etruriae partem incolebant Falisci, qui omnino diversi a Tyrrhenis, moribus et ipso sermone, quam interiorum dicebant, vel Mediterraneam. Celebre apud illos Iunonis Argivae templum; et urbs princeps Falerinum aut Faliscum, nam utroque nomine a Strabone V, 8, designatur; quod male interpretatus Solius, ex una eademque duas effecit. Narrat autem Cato apud Plin. III, 5, conditam urbem Falerinum aut Faliscum, ab Haleso, vel Halisco, Agamemnonis coenite, qui, adventante in Italiam Aenea, pro Turno contra Troianos stetit, Aeneid. VII, 7-3; et a Pallante occisus est, ibidem X, 352. Pelægis Faliscos adscribit Dion. Halic. I, 21.

2. *Moenia.....victa, Camille, tibi.* Vid. Tit. Liv. V, 19, 26, 27.

3. *Iunoni.* Editio prima, et tertius Moreti, *Iunonia.*

4. *Per celebres ludos indigenamque bovem.* Sic Columella VI, 2: *Indigena bos melior, quam peregrinus.* — *Indigenam potionem* Florus lib. II dixit. *Indigenae Dei Naso* VI Metamorph. 330.

5. *Grande morae pretium*) *Voco meritum sex codices.* Forte, *Grande loco meritum.* Mart. VIII, 64:

Grande loci meritum testantur et altera dona. B.

6. *Quamvis Difficilis clivis huc via praebet iter.* In uno Mediceo et Politiani erat minime contemnenda lectio:

Grande morae pretium, ritus cognoscere graior,

Difficilis quamvis huc via praebet iter.

Sacra enim haec Iunonia ex Graecia translata minime dubium.

It per velatas annua pompa vias.
 Ducuntur niveae, populo plaudente, iuvencae,
 Quas aluit campis herba Falisca suis:
 Et vituli, nondum metuenda fronte minaces;
 Et minor ex humili victima porcus hara;
 Duxque gregis cornu per tempora dura recurvo.
 Invisa est dominae sola capella Deae.
 Illius indicio silvis inventa sub altis
 Dicitur incoeptam destituisse fugam.
 Nunc quoque per pueros iaculis incessitur index;

12. *Annua pompa*) *Aurea Palatinus* unus, quod repetitum ex vs. 29, et supr. Eleg. 2, 44, putat. *Candida pompa* Moreti primus et Francof. a manu secunda. *Per vallatas vias* idem Francofurt. et Palatinus primus. *Fulgatas* Scriverianus.

14. *Quas aluit campis herba Falisca suis.* Plinius II, 103: *In Falisco*, inquit, *Clitumni amnis potata aqua candidos boves facit*. Quam igitur dixisset poeta:

Ducuntur niveae, populo plaudente, iuvencae;

statim subiungit:

Quas aluit campis herba Falisca suis.

Perinde ac si dicat: Quales peculariter in agro Falisco habentur, propter amnem Clitumnum, cuius aquis inesse vis credebatur, quae candidiores efficeret. De Clitumno autem meminit et Virgil in Georg. II, 146: *Hinc albi, Clitumne, greges, et maximus taurus* *Victima* etc. Et Plin. min. VIII, Ep. 8; solebant enim ex eodem agro, propter caudorem, etiam Romam accersiri victimae.

15. *Metuenda fronte minaces.* Alter Puteaneus, *metuendi fronte minaci*.

16. *Et minor ex humili victima* etc. Quae maiores victimae, quae mino-

res, e Livio et aliis in promptu colligere est. *Victimas* autem post victoriam; sed quum in hostem irent, hostias immolabant, inquit Serv. ad Aen. I, 338. Rectius, si victimas de maioribus anni dixisset; hostias vero de minoribus, quae ante aras cadebant, animalibus.

19. *Illius indicio sylvis inventa sub altis* etc. Bis fugisse Iuno traditur: semel, quando virgo adhuc Iovem amoris impulsu illam persequentem fugiebat: quo tempore Iupiter se etiam in cuculum convertisse dicitur, ut fugientem ea specie falleret. Quam avem illa postea cepit, et inter ludicra sua habuit: ut in Corinthiacis 17 meminit Pausanias. Et iterum, quando Dii communiter omnes fugerunt in Aegyptum, metu Gigantum. Sed hic de priore fuga intelligere malim, MICHL.

20. *Destituisse*) *Destituisse viam* Francof. pro diversa lectione. *Indicis* quoque Palatinus primus, ut ita *iudicis* de quo vide ad Ep. III, 104.

21. *Iaculis incessitur index* etc. Capella, scilicet quae latentem in sylvis Iunonem indicio prodidit. Qui vero e pueris iaculis incessit felicius, ipsam tollit, victoriae praemium.

Et pretium auctori vulneris ipsa datur.
Qua ventura Dea est, iuvenes timidaeque puellae.

Praeverrunt latas veste iacente vias.
Virginei crines auro gemmaque premuntur: 25

Et tegit auratos palla superba pedes.
More patrum Graio velatae vestibus albis

Tradita supposito vertice sacra ferunt.
Ore favent populi, tunc quum venit aurea pompa; 30

Ipsa sacerdotes subsequiturque suas.
Argiva est pompae facies. Agamemnone caeso

Et scelus et patrias fugit Halesus opes.
Iamque pererratis profugus terraque fretoque,

Moenia felici condidit alta manu.
Ille suos docuit Iunonia sacra Faliscos. 35

Sint mihi, sint populo semper amica suo.

24. *Praeverrunt latas veste iacente vias.* Antor Moreti vs. 22:

... Et cinctus villosae taryore caprae,
Praeverrit cauda silices gremiumque mola-
rum:

ubi insolenter *gremium molarum* di-
xit: sed scribe:

*Praeverrit cauda silices, gremioque mola-
rea.*

Gremio, id est caprae tergore, quo
cinctus erat: sic togae *gremium* Flo-
rus dixit: unus tamen Medicus, *ve-
larant*: unus Vaticanus *Praebuerunt*,
Iunianus *Praeverrunt*; alius Vatica-
nus *Straverunt*, Forte *Praesternunt*.

25. *Gemmaque premuntur.* Putea-
neus alter, Regius unus, duo Moreti,
et tres alii, *teguntur*. Sed hic *premuntur*
praefereendum; tantam enim auri
et gemmarum copiam indicat, ut vix
ferendae sufficiant. BRYAN.

27. *More patrum Graio*) *Grato*,
excerpta Puteani, Scaligeri ac Iureti.
Lege *Graio*: atque ita Arundelianus,
et pro diversa lectione Saravianus

et Bartherinianus. Optimus Palatinus,
Graium: mox dicit, *Argiva est pom-
pae facies*.

28. *Tradita sacra.* Quae tradiderat
Halesus, graeco more perficienda.

29. *Ore favent populi*) *Favet popu-
lus* unus Politiani et Moreti. Puto,
favent populus. HEINS.

30. *Suas.* Manuscripta fere omnia
exemplaria habent *suas*, et sic le-
gendum esse arbitror: nam foeminas
fere Iunoni sacrificare legimus. MAE.
Consequiturque Francofurtens. Iunii,
Scriverii et plures alii.

34. *Moenia felici condidit alta ma-
nu.* Recte *alta*, urbs quippe in mon-
te posita; ideoque, 6, *clivis difficilis*.
— *Felici autem manu*, quia res pro-
spere colonis cesserat, utpote quae
bona ave anspicata.

36. *Sint mihi.* Francius legebat *sit*
mihi, *sit populo*; quare et praecedenti
versu Iunonis corrigebat: *amata* Fran-
cofurt. et Puteaneus alter pro varia
lectione.

ELEGIA XIV

AD ANICAM *

Non ego, ne pecces, quum sis formosa, recuso;
 Sed ne sit misero scire necesse mihi.
 Nec te nostra iubet fieri censura pudicam:
 Sed, tantum tentès dissimulare, rogat.
 Non peccat, quaecumque potest peccasse negare; 9
 Solaque deformem culpa professa facit.
 Quis furor est, quae nocte latent, sub luce fateri?
 Et quae clam facias, facta referre palam?
 Ignoto meretrix corpus iunctura Quiriti
 Adposita populum submovet ante sera. 10

* Monet rogatque, ne, quum non peccare non possit, quia *formosa*, nescio quam ex ipsa infamia laudem petat, faciatque, ut resciat Ovidius, quae, si videat, exoptet ignorare. Est autem in hac elegia morum quidam decor, et sui, ut ita dicam, reverentia, quom non expectes a poëta plerumque lasciviori; quodque notatu dignissimum, res per se admodum turpes, verborum ubique castitate et elegantia commendat honestatque.

3. *Nec te nostra iubet etc.* Non is sum morum censor acerbissimus, qui iubeam te fieri, quum non sis proprio motu, *pudicam*; sed *dissimules* tantum velim et rogo.

6. *Deformem.* Vetus et vera lectio est *famosam*, id est infamem. Quum vero editiones antiquiores et Palatinus, cum octo aliis, *deformem* exhibeant, eam vocem ab Ovidio proma-

nasse, *famosam* a glossatoribus arbitror; *deformis* enim turpem et *famosam* notat: ita Sueton. Aug. 35: *Inconditam et deformem turbam Senatorum* vocat. Per *inconditos*, Barbaros et Gallos; per *deformes*, notatos a Censoribus, quos Caesar in Senatum allegerat (vid. Caes. 41) iannens. Vide Claud. 40. Bvax.

7. *Sub luce.* Metellianus vero cum *luce*: quod maiorem in profitendo crimine festinationem et impudentiam notat.

9. *Ignoto meretrix etc.* Quid puellae fortius oblicere potuit, quam pettum ab istius modi mulieribus argumentum, quas, quum obvio enilicet, et vel infima de plebe *Quiriti*, sui copiam faciant, pudet tamen, servato decore publico, quae *clam* faciunt, *palam* proferre?

10. *Opposita sera*) *Apposita Pulcr-*

Tu tua prostitues famae peccata sinistrae,
 Commissi perages indiciumque tui?
 Sit tibi mens melior, saltemve imitere pudicas;
 Teque probam, quamvis non eris, esse putem.
 Quae facis, haec facito; tantum fecisse negato; 17
 Nec pudeat coram verba modesta loqui.
 Est qui nequitiam locus exigit: omnibus illum
 Deliciis imple: stet procul inde pudor.
 Hinc simul exieris, lascivia protinus omnis
 Absit; et in lecto crimina pone tuo. 20
 Illic nec tunicam tibi sit posuisse pudori;
 Nec femori impositum sustinuisse femur:
 Illic purpureis condatur lingua labellis;
 Inque modos Venerem mille figuret amor.
 Illic nec voces, nec verba iuventia cessent; 25
 Spondaque lasciva mobilitate tremat.
 Indue cum tunicis metuentem crimina vultum;
 Et pudor obscoenum diffiteatur opus.

neus cum Iureti excerptis. *Ponere seram*, pro apponere, dixit Iuvenalis Sat. VI, 347: *Pone seram; cohibe*. Sat. IX, 98: *Candelam apponere valvis*. Neque aliter apud Festum in *Adserere* antiqui codices: unde etiam *serae* appellantur, quia foribus admotae apponuntur. Pari modo *admovere seram* Propertius quoque dixit lib. IV, 9, 55:

*Interdicta viris metuerda lege piatur,
 Quae esse admotu vindicat ara zero.*

Perperam nunc legitur, quae se summo vindicat ara casa, sensu minus comundo; erat enim oculus fumum; nam in sequentibus dicit:

Nec tulit iram ignis clausa sitim. H.

11. *Fama peccata sinistra*. In manuscriptis legitur, *famae sinistrae*; et rectius, *MAR.*

13. *Imitere pudicas*) *Sabinas* Regius, a manu prima.

14. *Teque probam, quamvis non eris, esse putem*. Afficlas hic vere amantis! Quis enim, quam amat, infamem vel scire, vel ferre possit? Tibullum quoque aut Propertium legere te credas, quam sit Noster:

Mens abit, et morior, quatinus peccasse fatearis.

* * * * *
 Tunc ego, sed tecum, mortui: eas velim.

16. *Verba modesta*) *Verba pudica* Moreti tertius et tres alii.

21. *Tunicam tibi sit posuisse pudori*) *Rubori* rectius Sarravianus; nam pudor praecesserat.

25. *Cessent*) *Desint* tres libri. H.

Da populo, da verba mihi: sine nescius errem;
 Et liceat stulta credulitate frui. 36
 Cur toties video mitti recipique tabellas?
 Cur pressus prior est interiorque torus?
 Cur plus, quam somno, turbatos esse capillos,
 Collaque conspicio dentis habere notam?
 Tantum non oculos crimen deducis ad ipsos: 35
 Si dubitas famae parcere, parce mihi.
 Mens abit, et morior, quoties peccasse fateris;
 Perque meos artus frigida gutta fluit.
 Tunc amo: tunc odi frustra, quod amare necesse est.
 Tunc ego, sed tecum, mortuus esse velim. 40
 Nil equidem inquiram; nec, quae celare parabis,
 Insequar; et falsi criminis instar erit.
 Si tamen in media deprensa tenebere culpa,
 Et fuerint oculis probra videnda meis,
 Quae bene visa mihi fuerint, bene visa nego: 43
 Concedent verbis lumina nostra tuis.
 Prona tibi vinci cupientem vincere palina est:
 Sit modo, NON FECI, dicere lingua memor.

34. *Collaque conspicio*) *Compositi dentis* Hafniensis. *Conspicuo* Neapolitanus. *Lege conspicui dentis*. HEINS.

37. *Mens abit*) *Fugit* Sarravianus: ut lib. II *Artis*, *miseræ mensque colorque fugit*. Epistola *Deianiræ* 135:

Mens fugit admonita; frigusque perambulat artus.

Vulgata tamen lectio proba est. *Factorum* II, 753:

Mens abit et morior, quoties pugnantis imago Me subit. IDEM.

38. *Fluit*) *Cadit* Palatinus alter.

39. *Tunc amo, tunc odi*, *Tanaquil*. *Faber* ad *Lucret.* lib. II, tentabat, *Tunc ah! tunc odi frustra: amans pro amens exaratum erat aberrantis culpa*

librarii; quod quum *literator* nonnemo sentiebat ferri non posse, et peccare in *leges metricas*, *amo tunc* reposuit. HEINS.

42. *Et falsi criminis instar erit*. *Modo* *neges*, *falso* te *lasciviae criminis* accusatam censebo. — *Facti muneris* optimus *Palatinus*; at in *Putaneo*, *Sarrav.* et *quinque aliis*, *falsi muneris*. Nil muto, nisi quod scribendum puto, *falsi criminis instar erunt*, nimirum, *quae parabis celare*.

45. *Negato*) *Negabo* Sarravianus et *Moreti* *primus*.

46. *Concedent verbis lumina nostra tuis*. Vel quæ viderim ipse, non credam, si negaveris.

Quum tibi contingat verbis superare duobus;
 Et, si non causa, iudice vince tuo.

50

ELEGIA XV

MVSIS VALE DICIT LASCIVIOREBV5, CVLTVRV5 SEVERIORE5 *

Quaere novum vatem, tenerorum mater Amorum:
 Raditur hic Elegis ultima mela meis;
 Quos ego composui Peligni ruris alumnus:
 Nec me deliciae dedecuerunt meae.
 Si quid id est, usque a proavis vetus ordinis heres,
 Non modo militiae turbine factus eques.

49. *Verbis superare duobus.* Prona tibi admodum et facilis victoria, quae tota constet verbis duobus: *non soci!* quae quum protuleris, victum me libens et ultro profitebor. Alii *quum bene*; sed nostra lectio melior.

ELEGIA XV

* Quamquam in huiusce generis earmine seriem hanc et iuncturam non desideres, quae varias operis maioris partes ita inter se consociant, ut unum inde corpus efficiatur, non te lateat tamen ordo, quem hic servandum Ovidius sibi proposuit. Omissis primum argumentis severioribus, totum se tradidit amatoriis, quibus postquam in primo et secundo libro satis superque indulserit, innuit, incunte tertio, ad severiora se mox reversurum, et *exiguum* sibi tempus concedat Tragoedia, postulat. Hic tandem Elegis finem imponit, *gravi-*

dus, quod a tergo urgebat, *opus*, Tragoediam scilicet repetiturus.

2. *Ultima meta.* Id est ultimus terminus; sumpta enim est metaphora ab aurigis. Pro *meta*, quidam codices tam scripti quam editi, *charta*: optimus Palatinus *nota*. Mentelianus *cura*. Ad Symmachum Iuretus *creta* legendum contendit. Sed perperam. *Radere metam* quid sit, non est ut multis explicem. Nihil aptius aut elegantius dici potuit. *Terere metam* id ipsum alibi vocat, et *stringere*.

4. *Dedecuerunt meae.* Malim *tuas*, cum nno Moreti: nam *meis* sub finem proximi pentametri iam praecesserat. HENR. *Nequitiae* etiam olim maluerat; sed *deliciae* hic idem fere notant, ut Art. Amat. III, 649.

6. *Non modo militiae turbine factus eques.* Quasi dicat: non bello, aut arte aliqua militari equestrem dignitatem consecutus sum; sed hanc a maiori-

Mantua Virgilio gaudet, Verona Catullo:

Pelignae dicar gloria gentis ego;

Quam sua libertas ad honesta coëgerat arma,

Quum timuit socias anxia Roma manus.

Atque aliquis spectans hospes Sulmonis aquosi

Moenia, qua campi iugera pauca tenent;

Quae tantum, dicet, potuistis ferre poetam,

Quantulacumque estis, vos ego magna voco.

Culte puer, puerique parens Amathusia culti,

Aurea de campo vellite signa meo.

bus accepi etc. Vnus etiam non ego fortunae munere.

7. *Mantua*. Hoc distichon ponendum esse post sequens, *Quam sua*, censebat Dousa.

8. *Pelignae dicar gloria gentis ego*. Sic prorsus legendum ex veteribus exemplaribus, et carminis suavitatem. *Cors*. — *Pelignae dicar gloria gentis ego*. De Pelignis iam diximus ad Eleg. 1, lib. II, quorum civitates primariae Corfinium, Maruvium et Sulmone (quae nunc *Sulmona*) ex qua Naso oriundus. Strab. V, 9.

9. *Quam sua libertas* etc. Quum ius civitatis diu frustra a Romanis Peligni, Marsi et Marucini petiissent, id sociis armis extorquere tentaverunt, quod ipsis exarmatis, et precantibus denegatum fuerat; bellumque Romanis indixerunt, quod *Marsicum* adpellatur, quia moverunt priores Mursi. Rem sic narrat Strabo V, 9; et Diod. Sicil. Exc. XXXVII; sed paulo aliter Velleius Paterculus II, 15, ubi motum primo ab Asculanis bellum, susceptum deinde et protractum a Marsis refert. — *Quam sua libertas*. Hanc verum esse lectionem, vel magno pignore contenderim. Nam si *Quem* legeris, necesse est ut ad

Nasonem referas: de quo nusquam legitur, ut militarit, nisi in Amorici castris. Praeterea hic per *socias manus*, bella socialia intelligimus, quibus Ovidius minime interesse potuit. multo enim ante eius tempora gesta sunt. Omnino igitur legendum est *Quam*, scilicet Pelignata gentem: laus enim haec patriae Nasonis in ipsum quoque redundat. MAN.

12. *Qua campi*. Legendum est omnino *quae*, scilicet moenia, ut legitur in omnibus fere scriptis exemplaribus. M. *Qua* rectius duo scripti nam *quae* sequitur. HEINS.

13. *Dicet*) *Dicit* Francofurtensis, Moreti unus et quatuor alii.

14. *Vos ego magna*) *Vel ego magna* Bernensis, verum perperam.

15. *Puerique parens Amathusia*. Optimus Palatinus, *parens Amathuntia culta*. Scribe *Amathusia culti*: namque ab *Amathunte*, *Amathusia*; ut a *Rhamnunte*, *Rhamnusia*; ab *Acherunte*, *Acherusia*; a *Selinunte*, *Selinusia*. Hinc creta *Selinusia* apud Plinium. Sic *Amathusiacas* bidentes Noëster dixit lib. X Met. 227. Amathuntem enim ab Amathusia Ginyrae matre adpellatam volunt: quomodo et apud Catullum; Nam, mihi quam

Corniger increpuit thyrso graviore Lyaeus:

Pulsanda est magnis area maior equis.

Imbelles Elegi, genialis Musa, valet;

Post mea mansurum fata superstes opus.

20

dederit duplex Amathusia curam, Scitis. Carm. LXVIII, 51.

17. *Corniger increpuit* etc. Monuerat ipsa iam Tragoedia, Eleg. 1 huius libri, v. 23, tempus esse *thyrsos pulsum graviore moveri*, seu tragicis argumentis vacare. Monenti igitur morem gerit, et ipso impulsus Lyaeo,

intermissam statuit Medeam repetere.

20. *Post mea mansurum.* In Palatino secundo adiciebatur distichon:

Hic ego, qui laetoe, tenerorum lusus amorum,

Ingenio perit Naso postis meo.

Sed male huc importatum e Trist. III, 3, 73.

P. OVIDII NASONIS
ARTIS AMATÒRIAE
LIBRI TRES

OVID. *Oper.* Tom. II.

P

LIBRI PRIMI

ARGVMENTVM

Vt caeteras artes, Rem Amatoriam praeceptis contineri, ideoque tradi posse, docet poeta, et variis probat exemplis; 1-34. Eligenda primum cui dicas: *Tu mihi sola places*. Sed quaerenda est in locis praesertim, ubi conveniunt spectandae puellae: quales sunt Porticus publicae, Circus, Theatra, Tempa Deorum etc. 35-228. Inde amatorem ad convivia deducit, quae non facile minus adiutum quandoque praebent ad puellas; 229-264. Inventam autem facile omnino capi posse comprobatur argumentis ex indole muliebri ductis, et exemplis, quae more suo exornat copiosius; 265-352. Quærit deinde an satis tutum sit rem habere primum cum ancilla, quae *accessus molliat* ad dominam; et re, pro sua gravitate, diligenter excussa, controversiam omnem dirimit, asserendo non esse ab ancilla Venerem incipiendam; sed *comes* ut dominam *sequatur* concedit tamen; quo quidem concesso, monet quomodo cum ea sit agendum; 353-400. Qui dies servandi; an scribendae, quando et quomodo mittendae sint Epistolae: quis sit agendi modus cum domina, seu domi, seu foris; qui cultus amatorem deceat, qui sermones publice, qui privatim habendi, summa cum diligentia praecipit, a v. 367 ad finem huius libri, qui totus micat, omnibus exquisitioris elegantiae flosculis conspersus.

P. OVIDII NASONIS ARTIS AMATORIAE

LIBER PRIMVS

Si quis in hoc artem populo non novit amandi,
Me legat; et lecto carmine doctus amet.

* DE ARTE AMANDI hactenus inscripti sunt in vulgatis editionibus lii libri: nos veram inscriptionem revocavimus, quam veterrimus codex gallicus Bibliothecae Regiae, Francisci Iureti, Iosephi Scaligeri atque Claudii Putegni excerpta, cum fragmento Oxoniensi Bodleianae Bibliothecae, itidem antiquissimo, agnoscunt. Neque alio nomine ab Eutyche grammatico hi libri citantur, aut a Scholiastis MSS. in hos ipsos libros, et Metamorphoseos, ac caetera eiusdem opera: idque passim. Vocat quidem ARTEM AMANDI ipse Ovidius primo huius operis versu; sed legi carminis id dedit, quae verum poematis huius titulum non admittebat; unde et errorem natum existimo. — Πρωτογενέδου ἀρχαίου ἱστορίας laudat Athen. lib. IV, non dissimilis argumenti scriptum: sed et Zenon Stoicus τριχῶν ἱστορίας composuisse dictus est Diogeni Laërtio. Laudatur et τριῶν ἱστορίας Ephodrii Cynici, ut omitтам ἱστορίας Theophrasti, Clearchi, Aristonis, Demosthenis, Plutarchi et id genus complurium gravissimorum hominum. HEINS. — Suos quoque artis

huius praeceptores habuit Gallia, quos inter (ut recentiores omitтам, Bernard, Parny, Bertin, quorum identidem Ovid. interpretanti mentio incidet) ordine temporum primus adparet ANDREAS quidam, Francorum aulae Regiae Capellanus, qui circa A. D. 1170 libellum conscripsit, cui titulus: DE ARTE AMANDI ET DE REPROBATIONE AMORIS, quod idem auctoris sensu, ac de Remedio Amoris. Lectorem quippe monet primum quomodo pie casteque amet; deinde quae sint in amando vitanda pericula dicit: denique in hoc libro, ut ipse praefatur, cuiusque gradus et ordinis mulier, ab homine cuiusque conditionis et status, ad amorem sapientissime invitatur. Exstat MS. in Bibliotheca nostra Regia 8758 numero inscriptus. Vide quoque Fabric. Bibl. Lat. mediae aetatis.

2. Me legat) Hoc legat, codex Regius et Bodleianus cum duobus aliis; sed nil muto: tres etiam, doctus eat, non amet: et placet, quod alii addunt nonnulli, in quibus erat vel erit. HEINS.

Arte citae veloque rates remoque moventur,

Arte leves currus: arte regendus Amor.

Curribus Automedon lentisque erat aptus habenis: 5

Tiphys in Haemonia puppe magister erat.

Me Venus artificem tenero praefecit Amori:

Tiphys et Automedon dicar Amoris ego.

Ille quidem ferus est, et qui mihi saepe repugnet;

Sed puer est; aetas mollis et apta regi. 10

Phillyrides puerum cithara perfecit Achillem,

Atque animos placida contudit arte feros.

Qui toties socios, toties exterruit hostes,

Creditur annosum pertimuisse senem.

Quas Hector sensurus erat, poscente magistro, 15

3. *Remoque rates veloque reguntur.* *Movement* Regius, Bodleianus et alii nonnulli cum excerptis Scaligeri et Putani.

5. *Curribus Automedon etc.* 1221-21214 celeberrimus Automedon, qui, postquam egregiam Achilli in regendo curru operam praestitisset, munus idem apud Pyrrhum obiit. Occurrit frequens in Iliad. II, 154; P, 429; T, 392; Ω, 474, 573. Aen. lib. II, 477.

6. *Tiphys in Haemonia etc.* De Tiphys vidend. Apollon. Rhod. I, 105; II, 175-854. Valer. Flaccus I, 481; V, 15 et seqq. Narrat Pausan. Boco-tic. XXXII, ostendi locum non procul ab urbe Tiplia, ἵστα ἰς Κόλχον ἰεῖον καὶ τὴν ἐν τῇ πόλει τὴν ἀπὸ τῆς πόλεως.

9. *Et qui mihi saepe repugnat*) *Repugnet* excerpta Putani et Scaligeri cum optimo Regio et Bodleiano: recte omnino. Proximo versu malim:

Sed pueris aetas mollis et apta regi

ne ei est bis repetatur inconcinne. HEINS. — Nihil omnino mutandum: genus loquendi est elegans et venustum *puer est aetas mollis*. Male hic etiam quidam codices, *aetas nobilis*,

apta regi: alii, *mollis apta*, vel *arte regi mollis*; proprie enim aetas, quae facile flectitur, vel ut equi uondum duri oris, sed qui frena patiuntur. Et ita eleganter Hor. IV, 1, de se iam duri oris et refractario, ad Venerem:

... Desine dulcium

Meter saeva cupidinum,

Careo Iustro decem flectere mollibus
Iam durum imperio. EVAN.

11. *Phillyrides puerum etc.* De puero Achille a Chirone educato, vidend. haud illepidum Statii carmen *Achilleis*, quod, licet pudent imperfectum, vel ipsa Thebaide non inferior nonnulli praedicarunt. — *Cithara perfecit Achillem*. Ed. prim. *Citharae praefecit*. Sed vulgatam bene praetulit lectionem Naugerius, ut sit *perfecit*, exacte emendit.

13. *Perterruit hostes*) *Exterruit*, libri meliores constanter: nam sequitur *pertimuisse*; qui concursus *pro* perduriusculus foret.

14. *Creditur*) *Dicitur* Palatin. unus et duo alii.

15. *Quas Hector senex erat etc.* *Verberibus praebuit munus*. Narrat

Verberibus iussas praebuit ille manus.
 Aeacidæ Chiron, ego sum praeceptor Amoris.
 Saevus uterque puer; natus uterque Dea.
 Sed tamen et tauri cervix oneratur aratro,
 Frenaque magnanimi dente teruntur equi. 20
 Et mihi cedit Amor; quamvis mea vulneret arcu
 Pectora, iactatas excutiatque faces.
 Quo me fixit Amor, quo me violentius ussit,
 Hoc melior facti vulneris ultor ero.
 Non ego, Phoebe, datas a te mihi mentior artes; 25
 Nec nos aëriæ voce monemur avis:
 Nec mihi sunt visæ Clio Cliusque sorores,
 Servanti pecudes vallibus, Ascra, tuis.
 Vsus opus movet hoc: vati parete perito.
 Vera canam: coeptis, mater Amoris, ades! 30
 Este procul vittæ tenues, insigne pudoris;

Achilles apud Stat. II, 382 et sqq. quæ ipsum morum severitate Centaurus erudit; nec locum adisse lectorem pœuilebit.

16. *Iussas*) *Iussis* Palatinus. *Caesus* Hafniensis, quod non displicebat Heinsio olim.

18. *Saevus uterque*. Doussa explicabat *iracundus*: nam Homero Achilles iracundus animique impotentis et pertinacis fingitur: recte: centies enim ita *saevus* et *saevire* Terentio, Virgilio et aliis dicitur. BVAM.

19. *Tauri cervix oneratur aratro*. *Tauri curvis onerantur aratris* unus Ambrosianus et unus Vaticanus: *aratra passim curva* Nostro aliisque poetis dicuntur. HEINS.

22. *Excutiatque*) *Excutietque* malebat Doussa, nec inficere.

27. *Nec mihi sunt visæ Clio Cliusque sorores*, *Servanti pecudes valli-*

bus, Ascra, tuis. Sic prope in libro VI Fast. 13:

Eccæ Deas vidi, non quas praeceptor arandi
 Viderat, Ascræas quum sequeretur oras
 C.

— *Nec mihi sunt visæ* etc. Nota fabula, puero adhuc et oves servanti Hesiodo Musas adparuisse, et ad fontem Castalium deduxisse, unde poëta repente prodiit. De Hesiodo iam ad lib. II, Eleg. 15, 11.

29. *Vsus opus movet hoc*. Vsu et experientia doctus hæc scribo. MEN. Iannus Gebhard. lib. I Ant. Lect. 3, quum in uno codice Palatino rō hoc non exstare animadverteret, in altero legi movit, scribendum esse contendebat, *Vsus opus movit*.

31. *Este procul* etc. Puellarum insigne vittæ tenues; ut et matronarum intilla, quæ stolæ super addita, ad talos usque producebat. Præmonet ergo ut matronas puellasque vir-

Quaeque legis medios, instita longa, pedes.
 Nos Venerem tutam, concessaque furta canemus;
 Inque meo nullum carmine crimen erit.
 PRINCIPIO, quod amare velis, reperire labora, 35
 Qui nova nunc primum miles in arma venis.
 Proximus huic labor est, placitam exorare puellam.
 Tertius, ut longo tempore duret amor.
 Illic modus; haec nostro signabitur area curru:
 Haec erit admissa meta terenda rota. 40
 Dum licet, et loris passim potes ire solutis,
 Elige, cui dicas: tu mihi sola places.
 Haec tibi non tenues veniet delapsa per auras:
 Quaerenda est oculis apta puella tuis.
 Scit bene venator, cervis ubi retia tendat: 45
 Scit bene, qua frendens valle moretur aper.
 Aucupibus noti frutices: qui sustinet hamos,
 Novit quae multo pisce natentur aquae.

gines procul absint a vate, qui canit amatoris; sibi quae rem esse tantum cum istius modi foeminis, quibus cum nihil non liceret audere vel dicere.

33. *Nos Venerem tutam* etc. Mulieres intelligit, ad quas tutus patebat aditus, qui periculosus admodum, quum ad insignis extenderetur. Serpe enim, teste Hor. Sermon. I, Sat. 2, 41:

Hic se praecipitem tecto dedit: ille flagellis

Ad mortem caesus: fugiens hic decedit acrem

Prædonum in turbem: dedit hic pro corpore nummos, etc.

37. *Placitam*. Restituit ex veteri codice Joseph. Scaliger, et quidem recte; olim enim *placidam*.

39. *Haec nostro*) *Hic nobis Bernensis*. *Hic nostro* alii quidam.

40. *Meta terenda rota*. Memini illorum Propertii II, 19, 66;

Septima quam metam triverit ante rota. Libri tamen meliores hoc loco, *meta premenda*: nec male. Vnde Vaticanus cum Ambrosiano, *tenenda*.

41. *Loris solutis*. Doussa legebat *collo licet ire soluto*: sed non probat.

45. *Ubi retia tendat*) *Ponat Argentinensis liber*: etiam non male. Sic et infra 263 libri meliores:

Hactenus unde legas quod ames, ubi retia ponas.

Virgilius Georg. lib. I, 307:

Tunc grævis pedibus et retia ponere cervis. HEINS.

47. *Sustinet hamos*). *Continet* fragmentum Bodleianum et tres quatuorve alii codices. Sic infra 544: *Pressas continet arte iugas*.

48. *Quae multo*) *Qua Bernensis*. unus et duo alii. *Quam multo* Barthol. ut II ex Pont. 7, 26:

Altaque quam multo feret Nyctæ thymis

Tu quoque, materiam longo qui quaeris amori,
 Ante frequens quo sit disce puella loco. 50
 Non ego quaerentem vento dare vela iubebo;
 Nec tibi, ut invenias, longa terenda via est.
 Andromedan Perseus nigris portarit ab Indis,
 Raptaque sit Phrygio Graia puella viro:
 Tot tibi tamque dabit formosas Roma puellas, 55
 Haec habet, ut dicas, quidquid in orbe fuit.
 Gargara quot segetes, quot habet Methymna racemos;
 Aequare quot pisces, fronde teguntur aves;
 Quot coelum stellas, tot habet tua Roma puellas:
 Mater et Aeneae constat in urbe sui. 60
 Seu caperis primis et adhuc crescentibus annis;
 Ante oculos veniet vera puella tuos:
 Sive cupis iuvenem; iuvenes tibi mille placebunt.

50. *Disce puella loco*) Locum unus Heinsii.

53. *Nigris portarit etc. Raptaque sit.* Nobis haec elegantior visa est lectio, quum in omnibus, portavit ab Indis, Raptaque sic legeretur. Neque tamen prior illa non recta. NAVGER. — In Vaticano erat *Andromedan alius Perseus*; forte pro *ales Perseus portarit*. Sic *ales Mercurius* Epist. XVI, 168. *ales equas*, Pegasus, III Am. 12, 24; et passim. — *Ab Indis*. Ex urbe Ioppe deportavit, ut docet Mela I, 11, et Plin. V, 13; sed *Indiam* olim latissime dictam multis ostendit Ampl. Caper. IV Observ. 7.

56. *In orbe fuit*) *In orbe* manet Bernensis unus.

56. *Gargara quot segetes etc.* Pars Idae montis et oppidum in Tronde; quae regio fertilitate nobilissima partim coeli clementia, partim situs ipsius felicitate sub monte Ida, unde magna rivorum et aquarum copia vicinos agros fecundabat. — *Quot habet Me-*

thymna racemos. Vt messes suas Gargara, sic nvas mirabatur Methymna, quae urbs in insula Lesbos.

59. *Quot coelum stellas etc.* Distichon hoc non esse Ovidianae notae contendo. Pentameter ex illis Nostri adumbratus est, Am. I, 8:

Nunc Mars externis animos exercet in armis:
 At Venus Aeneae regnat in urbe sui.

In Oxoniensi fragmento legebatur:

Mater in Aeneae constitit urbe sui.

Constitit etiam Regius. HEINS.

62. *Vera puella*) *Grata*, unus Heinsii. Francius coniecerat *verna*; sed frustra: vera est iuvenula in primo flore, ut veri anni infra III, 61., Terent. Eunuch. II, 3: *vera color*; et talia sexcenta. Posset et capi *vera puella* non fucata, quae non mentitur annos et celat, ut vera *Glaniana* apud Mart. IV, 39. *Electra*, VIII, 51. B.

63. *Iuvenes tibi mille placebunt*

Cogeris voti nescius esse tui.

Seu te forte iuvat sera et sapientior aetas;

65

Hoc, crede mihi, plenius agmen erit.

Tu modo Pompeia lentus spatiare sub umbra,

Quum sol Herculei terga leonis adit:

Aut ubi muneribus nati sua munera mater

Addidit, externo marmore dives opus.

70

Nec tibi vitetur, quae, priscis sparsa tabellis,

Commelinianus codex non male invenies tibi mille patebunt: patebit tibi aditus ad mille invenies.

66. *Crebrius agmen erit*) *Plinius* meliora exemplaria: idque constanter et recte. *El.* in *Drusum* 117, *pleni saphyri*. *Plenum agmen* enim idem est, quod *densum* dixit *Ep.* XVI, 183: ita *plenum convivium* *Suetonio* *Caes.* 49 et alibi: quod nescio an recte *scopionum* exponant viri docti, quum melius de conviviarum frequentia capiendum videntur: vid. ad *Petron.* cap. 43. *Bvam.*

67. *Tu modo Pompeia lentus spatiare sub umbra.* Pompeianam Porticum designat, quae celeberrima inter urbis monumenta adnumerabatur, non operis ipsius magnificentia, seu amoenitate loci, et frigoris quod ibi captabatur, dum aestas fureret, opportunitate. *Platanis* quippe cincta erat, et aquis perpetuo salientibus recreata. Fuit autem prope Pompeii theatrum; qui mos in extruendis porticibus vulgo servabatur, ut si forte, dum ageretur fabula, nimbus fieret, esset spectantibus, quo sese reciperent. Suam praeterea porticum habebant aedes sacrae, virorum illustrium domus, et publica quaeque aedificia.

69. *Aut ubi muneribus nati sua munera mater Addidit.* Theatrum Mar-

celli, et iuxta hoc porticum Octaviae, aut certe Bibliothecam eiusdem nomine celebratam, intelligere videtur: quorum priora duo aedificia, ut et *Suetonius* testatur, Augustus sub illorum nominibus erexit (erat enim altera soror, alter sororis eiusdem filius); Bibliothecam autem ipsa Octavia instituit, defuncto filio Marcello. *Micyl.* — *Aut ubi muneribus nati etc.* « Octaviae porticus duae adpellantur, inquit *Festus*, quarum alteram Theatro Marcelli propiorem Octavia soror Augusti fecit. » Inre ergo dicitur sua munera, porticum scilicet, nati muneribus, id est theatro, Marcelli filii nomine ab Augusto a. v. DCCXLIX dicato, addidisse. Quum incendio conflagrasset, ab *Imp. Severo* et *Caracalla* restitutam testatur adhuc quae ruinis impressa legitur inscriptio.

70. *Externo.* Palatinus et quinque alii aeterno, quod quidem explicari posset, ut *aeterna basis*, *Phaedr.* II *Epilog.* Sed praefero tamen vulgatam, quis intelligit marmor ex Graecia, vel Libya adlatum.

71. *Nec tibi vitetur quae priscis sparsa tabellis* Porticus etc. Similis *Poecilae* apud Athenienses porticus; erant ibi ambulationes amoenissimae. Vid. *Panciro.* *Descr.* Verbis Romae regione III, et praecipue Neura. Athen. *Attic.* lib. I, c. 5, ubi etiam

Porticus auctoris Livia nomen habet.

Quaque parare necem miseris patruelibus ausae

Belides, et stricto stat ferus ense pater.

Nec te praetereat Veneri ploratus Adonis;

78

Cultaque Iudaeo septima sacra Syro.

Neu fuge linigeræ Memphisitica templa iuvencae:

Multas illa facit, quod fuit ipsa Iovi.

Et fora conveniunt, quis credere possit? amori;

docet inde multas tabulas Romam translatis. — *Quae pictis duo: quae pressis* Vossianus. *VRAN.*

72. *Porticus auctoris Livia nomen habet.* Ibi fuisse creditur, ubi antea Caesaris domus; ac postea Iulia ingentes aedes exstruxerat: quas Augustus quum esset demolitus, reposuit ibidem porticum, quam *Liviam*, uxoris de nomine, adpellavit. Hanc a Nerone dirutam ferunt, quo latius domum suam auream extendere; sed a Domitiano restitutam.

74. *Belides, et stricto stat ferus ense pater.* De porticu eadem ProPERT. II, 23, 3:

Tota erat in spatium Poesis digesta colomnis

Inter quas Danaë feminas turba senile.

Vel, ut ait alibi Noster:

Signa peregrinae ubi sunt alterna colomnae. Vnde constat ita dispositas fuisse Danaïdum imagines, ut singulae colomnae unum haberent in intercolumniis. Stabant et equestres Aegypti filii.

75. *Nec te praetereat Veneri ploratus Adonia.* Nec omittat praecipit *Adonia*, quae in aede Veneris, ritu Syriaco fiebant, quia frequens hic mulierum concursus ad deplorandam Adonidis mortem. Sed quae sacra ciulatus primum iuchoabant et lamenta, gaudia mox et immodici lae-

titiae impetus excipiebant, qui redditum luci Adonem concelebrarent. Figurata haec omnia, quae tropicam tempestatum anni conversionem indicarent.

76. *Cultaque Iudaeo septima sacra Syro*) Syro optime Bodleianum fragmentum pro diversa lectione. Nisi quod *Idumaeo* Syro reponi malim; quod magis poeticum. Sic et infra 416 similiter ex Puteani excerptis scribendum:

Culta Palaestino septima sacra Syro.

Nam et illic viro legebatur. *HARNS.*

77. *Neu fuge linigeræ.* Vide quoniam de sacris et casto Isidis praediximus ad lib. II, Eleg. 2, 25. Plura quidem fuerunt in urbe templa Isidis: at sermo hic de illo agitur, quod erat in Campo Martio, prope *septa*, quae *Ovile* quondam dicta sunt, quod ibi populus ad creandos magistratus velut inclusus cogeretur. Vnde IUVEN. VI, 529:

... Ut spargat in Aede.

Isidis, antiquo quae proxima surgit Ovili.

78. *Quod fuit ipsa Iovi.* Pellex scilicet. *Metam.* I, 588 sqq.

79. *Et fora conveniunt*) *Ad fora* sex libri: at Bernensis quoque: *Ad fora conveniunt* (qui credere posset) *amoris Flammaeque.* *Amoris* etiam sexdecim alii libri; quod si recipiatur, *conveniunt* capiendum de puellis

Flammaque in arguto saepe reperta foro. 80
 Subdita qua Veneris facto de marmore templo
 Appias expressis aëra pulsat aquis.
 Illo saepe loco capitur consultus Amori;
 Quique aliis cavit, non cavet ipse sibi.
 Illo saepe loco desunt sua verba deserto; 85
 Resque novae veniunt, causaque agenda sui est.
 Hunc Venus e templis, quae sunt confinia, ridet:
 Qui modo patronus, nunc cupit esse cliens.

ut saepe apud Plautum, Terentium, Apuleium et Nostrum quoque. BVAM.

80. *Arguto*. Clamoso, seu vocali explicat Douss; et ita Glossa Leidensis codicia. *Pro reperta*, duo referta: alius repleta.

81. *Subdita, qua Veneris facto de marmore templo* etc. Forum Iul. Caesaris indicant, cuius in medio templum Veneri genitrici dicaverat. Pro aede autem, statua Caesaris ex nere inaurato fuit, de qua sic Statius Sylv. I. carm. 1, 84:

Cedat equus, Latias qui contra templa
 Dionae,
 Caesaris stat aede fori: quem tendere es
 ausus

Pellae, Lynippe, ducei: mox Caesaris ora
 Aurata cervice tulit etc.

Erat porro mirabile quid et portentosum in equo illo, «quem natum apud se, pedibus prope humanis, et in modum digitorum ungulis fissis, quum haruspices imperium orbis terrae significare domino prouuntiassent, magna cura aluit Caesar, nec patientem sensoris alterius primus ascendit: cuius etiam instar pro aede Veneris genitricis postea dedicavit.» Sueton. in Iul. Caes. 61. Vid. quoque Plin. VIII, 42; et fusiuss Plutarch. in vita. — *Quae*. Qua legendum, id est, ubi. Gey.

82. *Appias expressis aëra pulsant aquis*. Fontem intelligas, quem *Appiada* patronymice nominat, quia censor Appianus illum huc adduxerat. — *Expressis*. Propria in hac re vox, quum aqua per fistulas ducitur. Vid. Voss. ad Caesar. Bell. Gall. lib. VII, cap. 22, et Bell. Civil. lib. II, cap. 9.

83. *Capitur consultus Amore*. *Amoris* vetustiores libri. *Lege Amori*, id est Cupidini. *Consultus*, pro iuris-consulto: ut Noster Amorum lib. I, Elegia 13, 21:

Nec te consulto, nec in iocunda deserto es.

Horatius I, Sat. 1, 17:

„Eris tu, qui modo miles,
 Mercator, te consultor modo.

Et consultor apud eundem v. 10:

Sub galli cantum consultor ubi aetia pal-
 last.

86. *Causaque agenda sui est*. Vnus Vaticanus et Palatinus, *subit*. Rotendorphianus, *subest*. Scribe cum Politiani codice, *causaque agenda sui est*: sui ipsius causa, non aliena.

87. *Hunc Venus e templis* etc. Et vere quidem; nec ita procul a foro exstabant templa Veneris in Circo; *Victriciis, Calvae, Erycinæ, Cluacinae*.

SED tu praecipue curvis venare theatris:

Haec loca sunt voto fertiliora tuo.

90

Illic invenies, quod ames, quod ludere possis,

Quodque semel tangas, quodque tenere velis.

Vt redit itque frequens longum fornicia per agnen,

Granifero solitum quum velit ore cibum;

Aut ut apes, saltusque suos et oleutia nactae

95

Pascua, per flores et thyma summa volant:

Sic ruit in celebres cultissima femina ludos;

89. *Curvis venare theatris.* Vt duo Romae amphitheatra, castrense scilicet et Flavianum, vulgo Colossaeum (nunc *le Colysée*), sic et tria theatra perennarunt, quae Pompeii fuerant, Marcelli et Balbi. Theatrum autem Pompeii in campo Florae, ubi nunc aedes Ducum Vrainorum, fuit: Marcelli in foro Montanario, ubi aedes Principum Sabellorum: Balbi sedes incertior; sed iuxta Circum Flaminium fuisse, sunt qui existiment. Agitur hic de Pompeiano.

91. *Quod ludere.* Cum quo ludere, *ὁ ἀντιπαιστής*. Catullus Carminum II, 2:

Quiesco ludere, quem nunc tenere.

Francius malebat *quo ludere: ludere in puella* dixit Propertius II, 4; sed nulla mutatione opus.

92. *Quodque tenere.* Moreti, Commelini et alii, *quod retinere*: nonnulli, et *retinere*. Mentelii prior, *quamque semel tangas, hanc retinere velis*: sed puto vulgatam praestare, et hunc habere sensum: in theatris duplicis generis mulieres offendi, et quas velis semel modo tangere, deinde iterum miasas facere; sed praeterea reperiri, quas constanter velis amare, et quibus dicere possis *tu mihi sola places*: ut idem sit sensus praecedentium, inveniri illic, quas amare velis, et quas ludere. BVAE.

94. *Solitum*) *Solidum* Oxoniens, et quinque alii: quod forte rectum; ut intelligat grana nondum trita aut comminuta in pila. Ita in Ibide 572:

Ictaque pro solidis fragibus ossa sonant.
B.

93. *Et oleutia nactae Pascua.* Non damno penitus hanc lectionem, quoniam codices scripti lucentur: minimum tamen abest, quin *Hymettia pascua* reponendum censuimus: sic infra pro *Hymettia mella*, plurimae membranae, *humentia*. HEINS.

95. *Et thyma*) *Per thyma*, duo Palatii et Regius unus, non fvenusta repetitione. BVAE.

97. *Ruit ad celebres.* Editiones praeae usque ad Aldinam posteriorem omnes habent *in*: et merito id Micellus et Bersmannus ex scriptis reducerant. Porro, pro *cultissima*, quidam *gratissima*, alii *promptissima*, alius etiam *pulcherrima*, quae omnia a librariis profecta: *cultissima* recte: ut enim placeant, colunt se studiose puellae, antequam in theatra spectantur, et ut spectentur, eunt, quod hic Ovidius subdit. Illustrat haec egregio dictum Socratis, cuius uxor Xantippe, quoniam nollet viri pallio induta ad pompam spectandum prodire, ille ipsi aggressus: *Ὁσπερ ἄς οὐ θεωρεῖται, θεωρεῖται δὲ πολλὰς φορὰς*. Aelianus VII Var. Hist. 10. IDEM.

Copia iudicium saepe morata meum.
 Spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsae:
 Ille locus casti damna pudoris habet.
 Primus sollicitos fecisti, Romule, ludos,
 Quum iuvit viduos rapta Sabina viros.
 Tunc neque marmoreo pendebant vela theatro;
 Nec fuerant liquido pulpita rubra croco.
 Illic, quas tulerant nemorosa Palatia, frondes
 Simpliciter positae, scena sine arte fuit.
 In gradibus sedit populus de cespite factis;
 Qualibet hirsutas fronde tegente comas.
 Respiciunt, oculisque notant sibi quisque puellam,

100

105

99. *Spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsae.* Hand illepidè de theatris quoque Ovidius noster Gallicus:

*Dans ce chaos du monde séducteur,
 Tout est spectacle, et chacun est acteur.*
 BERNARD, *Art d'aimer*, ch. I.

101. *Primus sollicitos etc.* Fecisti primus, ut aliud quid in ludis, quam ludos ipsos, quaerere solliciti spectatores.— Designat hic Ovidius *Coniuvialia*: quae dum in honorem Neptuni celebrantur, Sabinae raptae sunt.

103. *Tunc neque marmoreo etc. Nec fuerant liquido pulpita rubra croco.* Sic et Propert. IV, 1, 15-16:

*Nec sinuosa cavo pendebant vela theatro;
 Pulpita saeclernae non oluerunt crocae.*

Pendebant vela. Carbasina vela primus in theatro induxit Leutulus Spinther, ludis Apollinaribus. Mox Caesar totum forum romanum intexit, viamque Sacram, ab domo sua ad divum usque in Capitolium. Deinde vero, gliscule magis ac magis, quae opulentiae nimiae comes, luxuria, conspergebantur theatra, effuso repente nimbo croci mero diluti vasi-

que vitreo infusi. Vnde tam vere quam eleganter non semel Noster vocat *fila croci*.

104. *Pulpita*) *Tincta* Francofurt. et alius Heinsii. — *Pulpitum* vero is scenae locus, ubi populum artifices cantu et saltatione detinebant, quum scena ipsa vacaret.

105. *Nemorosa Palatia.* Palatinus collis, ubi nunc horti Farnesiani: qui locus prima sedes urbis, et postea imperii.

107. *In gradibus sedit populus de cespite factis.* Rem sic quoque Virgilius describit, Aen. V, 287, quum, missa Naumachia, tendit Aeneas

*Gramineum in campum, quem cellibus
 andique curvis*

*Cingebant silvae: mediaque in valle theatri
 Circus erat, quo se multis cum milibus
 heros*

Concessum medium tulit, extructoque resedit.

108. *Qualibet*) *Quamlibet* Vaticanus; sed male: *qualibet*, id est obvia, etiam vili. Epist. IV, 98:

† *Sustinuit positos quamlibet herba duos.* B.

109. *Respiciunt, oculisque notant.* Ita saepe notare apud Petronium et alios; notat et mox movet plurimi

Quam velit, et tacito pectore multa movent.

110

Dumque, rudem praebente modum tibicine Thusco,

Ludius aequatam ter pede pulsat humum;

In medio plausu, plausus tunc arte carebat,

Rex populo praedae signa petenda dedit.

scripti et editi priores: et certe *quam* velit id videtur postulare. BYAM.

110. *Multa movent.* Coniecerat olim Heinsius, *voverit*: ut infra 327, *Multa vove*; sed hic non convenit.

112. *Lydius aequatam*) *Ludius* Scaliger et Politianus: nec aliter pro diversa lectione in Moreti libro. *Ludii* iidem qui histriones; de quibus quum alii iam abunde ex professo egerint, quod addam non habeo. Ad rem tamen facit Livii locus lib. VII, cap. 11: *Ludiones ex Hetruria acciti, ad tibicinis modos saltantes, haud indecoros motus more Thusco dabant.* Optimus Regius, *Ludis* a manu prima, sed emendatum postea *Lydius*. Varro apud Nonium *Ludios* vult esse dictos, quod ludia poeri praesules essent glabri ac depiles, propter aetatem; atque huc trahendum illud Plautin. *Aululariae*:

Tu istum gallem, si sapias, glabriorem
Deddes mihi, quam vulnus ludii est. NEPES.

113. *Plausus tunc arte carebat*) *Tunc* quidem, nam postea non nisi artificiose dati plausus. Tacitum ea de re audiamus Aunal. lib. XVI, 4: «Plebs quidem urbis, histrionum quoque gestus iuvare solita, personabat certis modis, plaususque composito.» Quum vero addit, capite subsequenti: cum *manibus falsiscent*, turbarent *gnaros* etc. indicat manifeste fuisse aliquando in *plaudendo* manuum artem, quam *noscent* alii, alii ignorarent. Neronis tempore etiam existisse, qui artificiosum plausuum doctrinam trade-

rent, et qui condiscerent, aperte patet ex Suet. in Neronis 20: «Neque eo segnius adolescentes equestris ordinis, et quinque amplius millia e plebe, robustissimae iuventutis undique elegit, qui divisi in factiones *plausuum genera condiscerent.*», Iugurthae Dio Cassius LXXIII, 2, hunc plaudendi modum *ἀρρήτους ἁλίστην* vocat.

114. *Rex populo praedae signa petenda dedit.* Nun abs re erit historicorum latinorum principem, atque Nasoni aequalem, eum poeta nostro argumentum idem tractante, componere. Sic igitur Livius I, 9: «Vbi spectaculi tempus venit, deditaeque eo mentes cum oculis erant, tum ex composito orta vis; signoque dato, inventus romana ad rapiendas virgines discurret; magna pars forte, in qua quaeque inciderat, raptae: quasdam forma eccellente primoribus Patrum destinatas, ex plebe homines, quibus datum negotium erat, domos deferabant.» — Nec indignus certe qui hic cum Ovidio conferatur Carol. LE BRAU, qui Parisini Lycæi, dum viveret, flos et decus, meruit post mortem, quem inter praestantissima universitatis nostrae lumina adnumerares. Vid. carmen eius, *de Raptu Sabinarum*. — *Signa petenda dedit.* An hoc latine dicatur, vehementer dubito: debuisset *petendae praelae* dicere. Quare, si codex ullus addiceret, libenter legerem, *signa repente dedit*: vel, *Rex, populo praeda signa petente, dedit.* BYAM.

Protinus exsiliunt, animum clamore fatentes; 115
 Virginitus cupidas iniiciuntque manus.
 Ut fugiunt aquilas, timidissima turba, columbae,
 Utque fugit visos agna novella lupos:
 Sic illae timuere viros sine more ruentes.
 Constitit in nulla, qui fuit ante, color: 120
 Nam timor unus erat; facies non una timoris.
 Pars laniat crines: pars sine mente sedet:
 Altera moesta silet; frustra vocat altera matrem:
 Haec queritur; stupet haec: haec manet; illa fugit.
 Ducuntur raptae, genialis praeda, puellae; 125
 Et potuit multas ipse decere pudor.

115. *Animum clamore fatentes*. Vel ipso clamore quid pararent declarantes.

117. *Ut fugiunt aquilas, timidissima turba*) *Aquilam* unus Vaticanus: *trepidissima* alter: utrumque confirmat locus lib. I Metam. 506:

Sic aquilam penna fugiunt trepidante columbae.

119. *Sine lege*) *Sine more* Schef-feri codex: et *furantes* Oxoniensis et duo alii. Virgil. V Aeneid. 694: *Tempestas sine more furit*. Minucius Felix cap. 25, in hac ipsa historia: « Mox alienas virgines iam desponsatas, iam destinatas, et nonnullas de matrimonio mulierculas *sine more* rapuit, violavit, illuxit. »

120. *Constitit in nulla*. Vaticanus *constitit et nulli*; etiam bene. Livius XXXIX, 34: *Adco perturbavit ea vox regem, ut non color, non vultus ei constiterit*.

122. *Pars laniat*) *Laniant* Vaticanus unus cum codice Patritii Iunii: et tum *sedent* lege. HXIX. — *Sine mente sedet*. Ruit Regius et Moreti: et *ruere* est proprie temere et sine

mente ferri; sed praecessit *ruentes*, nisi ibi *furantes* malumus: iacet Bernensis, Iunii et tres alii: *manet* unus.

125. *Genialis praeda*. Certe *genitalis praeda* ab Ovidio scriptum quovis contenderem pignore. Ita *Dii Genitales* (de quibus abunde ad Horatii Carmen Seculare Bentleius egit) ex quibus reliqui Dii creati sunt. Vide et de hac voce Lambinum ad Lucretii lib. I, 7; ita *genitalia corpora* Noster vocat elementa lib. XV Metamorph. 239: *genitalia foedera* Ausonius Epigr. 71: et Noster passim hac voce utitur. BRAM.

126. *Et potuit multas ipse decere pudor*. Nescio quid nativo decori, ex ipso rubore, decoris accedebat. — *Ipsa decere pudor*. Adscripserat Doussa, huc facere exemplum ex Curtii lib. VI, 2: « Inter quas unam rex ipse conspexit moestiorum quam caeteras, et producentibus eam verecunde reluctantem. Excellentis erat forma, et fornam pudor honestabat. » *Pudori* autem hic non tam aptus locus, quam *timori*: quae vocabula

Si qua repugnarat nimium, comitemque negarat;

Sublatam cupido vir tulit ipse sinu.

Atque ita: quid teneros lacrymis corrumpis ocellos?

Quod matri pater est, hoc tibi, dixit, ero. 130

Romule, militibus scisti dare commoda solus.

Haec mihi si dederis commoda, miles ero.

Scilicet ex illo solemnia more theatra

Nunc quoque formosis insidiosa manent.

NEC te nobilium fugiat certamen equorum: 135

Multa capax populi commoda Circus habet.

Nil opus est digitis, per quos arcana loquaris:

Nec tibi per nutus accipienda nota est.

Proximus a domina, nullo prohibente, sedeto:

passim confuderunt librarii. Et poterat, etiam Iunianus. IDEM.

127. Si qua repugnabat nimium, comitemque negabat) Repugnarat et negarat, melioris notae libri; sed comitem negatur non placet, ut se subintelligatur. Nimirum huic loco accedit, quod aliis multis, ut repetitio eiusdem vocis neglecta a supinis librariis causam errori dederit. Lege:

Si qua repugnarat nimium, nimiumque negarat.

128. Ipse sinu. Heinaius coniecerat inde.

129. Quid teneros lacrymis corrumpis ocellos? Livius loc. citat. « Accedebant blanditiae virorum factum purgantium cupiditate atque amore; quae maxime ad muliebri ingenium efficaces preces sunt. » Caeterum quam apte congruat episodius hoc cum re proposita, nemo sane non aspectu primo intelligit.

131. Dare commoda) Munera multi etiam ex optimis: alii praemia; sed frustra: proprie in re militari com-

moda, quae supra stipendium militibus emeritis adiiciuntur, ut saepe Suetonius, et alii. BVM.

135. Nec te nobilium etc. A theatris ad Circum tironem deducit, et docet qua arte utendum illi sit commoditate loci: sed nihil hic praecipit magister amoris, quod non iam edocuerit, Amor. III, eleg. 2, ad quam lectorem nobis liceat remittere, si quid illum detinuerit in legendo irretitum.

138. Per nutus) Per nictus unus Vaticanus.

139. Proximus a domina) Ad dominam multi ex scriptis. Forte, Proximus at dominam: ut apud Cicero- nem lib. I, Epist. 9, ad Atticum: Proximus Pompeium sciebam. H. Non displicet Heinaii coniectura. Apud Iul. Obseq. quoque cap. 119, rectius legitur: proxime Pompeium in castris sedenti accipiter super caput accessit. A domina nutem deberet capi pro post dominam, quod menti nostri poetae non tam apte convenire videretur, quia latus vult esse lateri in-

Iunge tuum lateri, quam potes, usque latus: 140
 Et bene, quod cogit, si nolit, linea iungi;
 Quod tibi tangenda est lege puella loci.
 Hic tibi quaeratur socii sermonis origo:
 Et moveant primos publica verba sonos.
 Cuius equi veniant, facito studiose requiras. 145
 Nec mora; quisquis erit, cui favet illa, fave.
 At quum pompa frequens coelestibus ibit eburnis,
 Tu Veneri dominae plaude favente manu.
 Utque sit, in gremium pulvis si forte puellae
 Deciderit, digitis excutiendus erit; 150
 Et, si nullus erit pulvis, tamen excute nullum.

ctum: et mox, post vos quicumque se-
 debit: a vero post notat. BVM.

142. *Et bene, quod cogit, si nolit, linea iungi*) Si nolis, castigatiores libri: quamquam si nolit, ad puellam referri debere videatur.

142. *Qua tibi tangenda est*) Quod Regias, et unus Palatinus, ut referantur haec ad rē *Et bene*. Oxoniensis, *Quid*. Primus Vaticanus, *Quo*: proxime verum. HEINS.

143. *Hic tibi quaeratur*) Hinc Palatinus: non male: ab ipsa illa lege loci, quae cogit te tangere puellam, oriatur sermo, quo excuses te premere nimis anguste sedentem. Eleganter autem *quaerere sermonem*, de illis, qui occasionem colloquendi captant, ut Terent. Eunuch. Act. III, Sc. 3: quem *arcessitum sermonem* vocat Petronius 139. BVM.

144. *Et moveant primos publica verba sonos*. Ex rebus publicis, vel ex ipso hoc spectaculo, materiam sumas, unde prima verba movens, et in colloquium cum puella venias.

145. *Studiose*. Tanquam huic vel illi factioni favens.

147. *At quum pompa frequens etc.*

Insignis huius loci est varietas in scriptis. *Certantibus ephēbis* Bernensis unus: *cantantibus* Ambrosianus: *plaudentibus* Moreti: *gaudentibus* alius; alius *currentibus*. Quae omnes lectiones explicari possent; nec videtur facile *Ephēborum* vox librariis imperitis in mentem venisse, contra *eburnos caelestes* facilius supponere potuisse mihi videntur. Si quis vero diligeret legat Dion. Halic. loc. cit., *Eleg. 2*, Am. III, ubi totam pompae faciem, et *επιρρίτους* primo ordine incessasse, etc. vident, ille non facile vulgatam lectionem repudiandam esse censebit. *Certabant* vero illi, id est, unusquisque pro se sedulo, id quod erat agendum, ut saltare, cantare etc. agebat. BVM. — Si vero *certantibus ephēbis* legendum censens, intelligas necesse est de *Iulis Troianis*; quod ludicri genus a Iulio Caesare institutum, et ab Augusto et Caligula iteratum scribit Suetonius. Virg. *Aeneid. V*, 602:

Troiaque nunc, pueri Troianum dicitur agmen.

151. *Excutiendus erit*. Hoc officium inter characteres *τῆς νεκροῦς* etiam

Quaelibet officio causa sit apta tuo.
 Pallia si terrae nimium demissa iacebunt,
 Collige, et immunda sedulus effer humo.
 Protinus officii pretium, patiente puella, 153
 Contingent oculis crura videnda tuis.
 Respice praeterea, post vos quicumque sedebit,
 Ne premat opposito mollia terga genu.
 Parva leves capiunt animos: fuit utile multis
 Pulvinum facili composuisse manu. 160
 Profuit et tenui ventum movisse tabella;
 Et cava sub tenerum scamna dedisse pedem.
 Hos aditus Circusque novo praebebit amori,
 Sparsaque sollicito tristis arena foro.
 Illa saepe puer Veneris pugnavit arena: 165
 Et qui spectavit vulnere, vulnus habet.

Theophrastus numerat; et nunc fuisse veteres peniculo, et candidis bubulis ad exutiendas sordes docet Scaliger ad Moretum p. 162: perperam autem hic quidam codices *discutiendus*, vel *relitiendus*.

155. *Protinus officii pretium*) *Officio* Regius, Oxoniensis, et unus ex meis. HEINS. *Prostante puella*, Ambrosianus: *contigerint* quoque mox Bernensis et quinque scripti: *crura nitenda*, unus Mentellii: unde Heinsius coniecit olim *notanda*.

160. *Pulvinum facili composuisse manu*. Scaliger scribebat *supponuisse*. Recte utrumque. D. HEINS. Caeterum pulvinorum usum in theatralibus spectaculis tam inter viros, quam foeminas fuisse etiam ex Theophrasti characteribus discimus; qui huiusmodi officium, quale hoc loco tangit Naso, inter adulatoria et servilia obsequia recenset. Apposite is ergo *καὶ ἐν Κάλυξαις*. καὶ τὰ κρητὲς ἐν τῷ θιάτρῳ ἱερ-

λάτους τὰ κρητὲς ἱερὰ, αὐτὸς ἱερὰ πῶ-
 κει.

161. *Profuit et tenui ventum movisse tabella*. Vid. quae iam ad Am. III, 2, 38, notavimus.

162. *Et cava sub tenerum scamna dedisse pedem*. Ne scilicet pendula diutius torpeant lassitudine. Crura quidem leviores, et in tenui labor; at merces non tenuis, placuisse puellae! de *scamno* autem Varr. de Ling. Lat. IV, 35: «Quia simpliciter scansiones scandeant in lectum non altum, *scabellum*: in altiore, *scamnum*.» Unde colligere est, poetice Ovidium *scamna*, pro *scabellum*, dixisse.

164. *Sparsaque sollicito tristis arena foro*. Per *arenam*, illam amphitheatri partem intelligit, ubi pugnabatur, et quae eam ob causam *arena* consterni solebat: *tristis* merito dicit, quae sanguinem, et humanum quidem, toties combiberet. *Sollicito foro* eo sensu accipias, quo supra *sollicitos ludos*.

OID. Oper. Tom. II.

Q

Dum loquitur, tangitque manum, poscitque libellum;

Et quaerit, posito pignore, vincat uter;

Saucius ingemuit, teluunque volatile sensit:

Et pars spectati muneris ipse fuit.

170

Quid? modo quum belli navalis imagine Caesar

Persidas induxit Cecropidasque rates?

Nempe ab utroque mari iuvenes, ab utroque puellae

Venere; atque ingens orbis in urbe fuit.

Quis non invenit, turba quod amaret in illa?

175

Eheu, quam multos advena torsit Amor!

Ecce parat Caesar domito, quod defuit, orbi

167. *Tangitque manum, poscitque libellum.* Sequentia evincunt apertissime agi de sponsione, utrum vinceret, Prasinus an Venetus etc. Juvenal. XI, 199:

... Spectent iuvenes, quos clamor et audax
Sponsio, quos cultas decet adsedisse puellas;

ubi vide interpretes, et qui de Circo scripserunt hoc plenissime illustrantes. Recte vero Douss adnotavit, solum manus tangi inter concertationes, quibus sponiones ratne esse indicantur: ut et in aliis actibus, quibus fides interponebatur: ita Terent. Heaut. III, 1: *cedo dextram*. Sic *dextrum tangere* Virg. VII, 266, in foedere faciendo, et ita passim. Quare male *tangitque manu* quidam scripti et editi, quod aliam sententiam efficeret: *poscit libellum* explico sponionis chirographum, quo formula sponionis scripta consignabatur, ut ex eo agi deinde posset: idem est infr. 428: *littera poscetur*.

170. *Et pars spectati vulneris ipse fuit.* Regius et Oxoniensis, cum excerptis Scaligeri ac Putanni, *spectati muneris*: egregie; intelligit enim mu-

nus gladiatorium. Sic *spectare munus* Martiali IV. 2:

*Spectabat modo solus inter omnes,
Nigro munus Horatius laeta n. s. II.*

171. *Quid? modo quum belli navalis imagine* etc. Naumachiam indicat, seu navale proelium quod populo representabatur, in lacu, sine cura primum et ornatu nullo, prope Tiberim effosso. Postea res in deliciis conversa, certantibus inter se, qui Augustum exceperunt, imperatoribus, quis luxu precedentem et rerum novitate superaret. Hinc varius ille et multiplex apparatus, qui modo Nymphas aquis iunantes, modo Tritonem argenteum induceret, qui medio in lacu per machinam emergebat, et pugnautes baccina exciebat. Vid. Suet. in Claud. 21; Mart. de Spectaculis Epig. 29. Quum vero in circis vel amphitheatris exhiberentur Indi navales, aquarum immissio fiebat per occultos atque subterraneos meatus, tanta celeritate, ut a spectatoribus vix sentiretur; eademque postea, si placuisset, emittebantur. Ita ut merito e Martialis libro citat. Epigr. 26:

Parva mora est: dicet hic modo pontas erat.

177. *Ecce parat Caesar, domito*

Addere: nunc, Oriens ultime, noster eris.
 Parthe, dabis poenas: Crassi gaudete sepulti,
 Signaque barbaricas non bene passa manus. 180
 Vltor adest; primisque ducem profitetur in annis,
 Bellaque non puero tractat agenda puer.

quod defuit orbi etc. De Caio magis, quam de Tiberio intelligendum hoc loco et sequentibus videtur: propter-
 ea quod Tiberius, Lucio et Caio iam mortuis, in Caesarum familiam adop-
 tatus demum fuit: ut per id tempus, quando ipse in Armeniam profectus est, quod quidem longe ante mor-
 tem Caii et Lucii factum est, *Caesar* dici nondum potuerit. Deinde, quod et puerum vocat: quo nomine innume-
 ro, ut puto, Tiberius vocaretur, qui iam supra viginti aetatis annos impleverat, quum expeditio Syriaca suscipi-
 retur. Porro eodem anno, ut quidam tradidere, natus fuit Tibe-
 rius, quo ipse Ovidius: aut uno tan-
 tum posteriore, auctore Suetonio. Pos-
 tremo et illud repugnat, quo minus de Tiberio hunc locum accipiamus, quod sequitur: *Quum tibi sint fratres* etc. Neque enim fratrem aliquem, praeterquam unum Drusum, habuit Tiberius, qui in Germania periit. At Caius Lucium et Agrippam habuit: de quibus Merula in *Commentariis*. Accedit huc et Senecae auctoritas, qui principem iuventutis Caium vocat, quod idem et postea hic facit, fratremque Lucium in apparatu Parthici belli dicit amisisse: quod ipsum quoque uohiscum consentit. *NOTA.*

179. *Crassi gaudete sepulti.* Cras-
 sum utrumque, M. scilicet patrem et P. filium, in bello Parthico interem-
 tos sepulcro caruisse tot constat testi-
 moniis, ut ne in dubium quidem res
 nunc sit revocanda. Quare igitur so-

pulti Ovidius dixerit non video, nisi
 fingas Parthos, imminente novo, quod
 intentabat Augustus, bello, Crasso-
 rum reliquias collegisse, et sepulcro
 condeudas Romanis tradidisse. Forte,
 inquit Burmann. *Bis ulto*, a Vcatidio
 primum; nunc autem ab Augusto
 vindictam parante, et Caio, cui bel-
 lum hoc demandatum: sed petita haec
 longius. Dicam ego simplicius Ovidii
 mentem fuisse, Crassos, ulicumque
 incerent sepulti, vel ipso e tamulo
gaudere, quod *adesset ultor*, qui poe-
 nas tandem a Parthis repeteret.

180. *Signaque barbaricas* etc. Signa
 militaria quae Crasso Parthi rapue-
 rant, ipsi Augusto, Orientis statum
 componenti, restituta sunt, A. V. C.
 DCCXXXIV. Qua victoria quantum ga-
 visus fuerit, testantur tot et tam va-
 rie ea de re signati numi, cum inscrip-
 tione: *SIGNIS RECEPTIS.*

181. *Vltor adest*, Caius, Agrippae
 filius, de quo iam mentio. *Primus-
 que ducem profitetur in annis.* Merito
primis in annis; vix enim decem et
 octo annos natus, *bella puer*, non
 puero tractanda, tractabat. Sed mox,
 totus in adulationem compositus:

Caesaribus victus contigit ante diem

unde sane Cornelius noster versus
 egregios depromsit, quos sibi iam lec-
 tor quisque in mentem revocat:

*Je suis jeune, il est vrai; mais aux ames
 bien nees*

Le valeur n'attend pas le nombre des ames.

Parcite natales, timidi, numerare Deorum:
 Caesaribus virtus contigit ante diem.
 Ingenium coeleste suis velocius annis 185
 Surgit, et ignavae fert male damna morae.
 Parvus erat, manibusque duos Tirynthius angues
 Pressit; et in cunis iam Iove dignus erat.
 Nunc quoque qui puer es, quantus tum, Bacche, fuisti,
 Quum timuit thyrsos India victa tuos! 190
 Auspiciis animisque patris, puer, arma movebis;
 Et vinces animis auspiciisque patris.
 Tale rudimentum tanto sub nomine debes;
 Nunc iuvenum princeps, deinde future senum.
 Quum tibi sint fratres, fratres ulciscere laesos; 195
 Quinque pater tibi sit, iura tuere patris.
 Induit arma tibi genitor patriaeque tuusque:
 Hostis ab invito regna parente rapit.

183. *Parcite natales.* Magistrum exquisitae adulationis habuit Naso Ciceronem Philipp. V, cap. 17: *C. Caesar iuente aetate docuit, ab excellenti eximiaque virtute progressum aetatis expectari non oportere* etc., et quae ibi plura. Ovidius vero, dum Caio adulatur, ipsi etiam Augusto blanditur, ad maturam eius virtutem militarem, quam bello iam Mutinensi, et sequentibus prodidit, adludens.

191. *Auspiciis animisque* etc. Ita castigatioribus libri: ante perperam annis in utroque versu legebatur.

194. *Nunc iuvenum princeps* etc. *Princeps iuventutis* dicebatur, qui primus in recognoscendo ordine equestri recitabatur. Perinde ac ille *Princeps senatus*, sive *senum*, qui primus in senatus recensione augusto titulo nominabatur. Quod quidem Caio Caesari non contigit, qui iuvenis admodum, biennio scilicet postquam Ro-

ma discessisset, occidit scelere et perfidia Parthorum ducis Domnes interemptus. Florus IV, 12.

195. *Quum tibi sint fratres* etc. Lucius Caesar et M. Agrippa Posthumus; quos *laesos* dicit, propter iniuriam accipiendi rectores romanos, a Parthis intermissum: quod unum Armeniis, devicto rege Tigrane, servitii genus Pompeius indiderat.

196. *Iura tuere patris.* Ius illud de quo supra, per Caium Caesarem recuperavit Augustus, qui tres Agrippae filios in suos adscripserat; ideoque pater iure dicitur.

197. *Induit.* Ita recte: perperam editiones quaedam Venetae, Aldi et Bersmanni, praebuit. Vid. ad Epist. VIII, 50.

198. *Hostis ab invito* etc. Parthus *regna*, Armeniam quae ad Parthos defecerat, *rapit a parente*, ab Augusto scilicet; *pia* igitur quae *feres* tela

Tu pia tela feres, sceleratas ille sagittas:

Stabunt pro signis iusque piumque tuis. 200

Vincuntur causa Parthi: vincantur et armis.

Eoas Latio dux meus addat opes.

Marsque pater, Caesarque pater, date numen eunti!

Nam Deus e vobis alter es, alter eris.

Auguror en; vinces; votivaque carmina reddam, 205

Et magno nobis ore sonandus eris.

Consistes; aciemque meis hortabere verbis.

O desint animis ne mea verba tuis!

Tergaque Parthorum, Romanaque pectora dicam;

Telaque, ab everso quae iacit hostis equo. 210

Qui fugis, ut vincas, quid victo, Parthe, relinquis?

ius paternum defensurus. Sunt tamen qui de Phraate IV intelligant, qui, extarbato e solio patre Orode, regem se illius in locum suffecit. Sed planior multo, quae ad Augustum refertur interpretatio.

200. *Stabunt pro signis* etc. Incedent ante signa, et quasi viam ad victoriam adaperient Pietas et Iustitia, pro, quae praeferrī solebant, Imperatorum imaginibus.

202. *Latio*. Coniecerat olim Heinsius, *Latius*: ut Epist. III, vs. 86:

Quid lacerat Danaas impiger Hector opes!

203. *Date numen*. Alios legere *lumen*, notavit Douss.

204. *Nam Deus e vobis alter es, alter eris*. Intelligit autem Martem et Augustum, de quibus praecedenti versu mentio fit: quorum alter, hoc est Mars, iam Deus erat: alter autem, Augustus scilicet, futurus erat. Id quod ex eo colligebat poeta, quod etiam tum vivo divini honores decernebantur. Non autem de Caio Tibertio intelligendum: quorum neutri,

neque vivo, neque mortuo, divini honores constituti fuere. MAN.

207. *Consistes*. In acie accinctus proelio. Vid. ad Petron. 19, et supra Epist. XXI, 117. Male Merula, in concione *stabis*: *consistes* et quemque excerpit Vossianus: *etiamque meis* duo alii: *aciesque* quinque: *tuis verbis* etiam tres. BVM.

208. *O desint*) *Fac desint*, unus Vulcanus.

211. *Qui fugis, ut vincas* etc. Non est unde quid in hoc versu moveas, quem tamen suo, ut ait, *periculo*, legi sic Heinsius volebat:

Qui fugis ut vincas, quid victo, Parthe, relinques!

Primum enim ad solitum Parthis morem addidit poeta, qui victoriae speram et fiduciam in fuga ponebant, (*fidemque fuga Parthum* Virgil. Georg. III, 30) ad praequam mox seriores reversuri: deinde vero simulatae veram, quam ominatur, fugam opponens, addit ironice: *quid victos, Parthe, relinquis?* quid Romanos, quos victos iam solita fraude praesumis,

Parthe, malum iam nunc Mars tuus omen habet.
 Ergo erit illa dies, qua tu, pulcherrime rerum,
 Quatuor in niveis aureus ibis equis?
 Ibunt ante duces: onerati colla catenis,
 Ne possint tuti, qua prius, esse fuga.
 Spectabunt laeti iuvenes, mixtaeque puellae;
 Diffundetque animos omnibus ista dies.
 Atque aliqua ex illis quum Regum nomina quaeret,
 Quae loca, qui montes, quaeve ferantur aquae;
 Omnia responde: nec tantum si qua rogabit;
 Et quae nescieris, ut bene nota, refer.
 Hic est Euphrates, praecinctus arundine frontem:
 Cui coma dependet caerulea, Tigris erit.

215

relinquis, et fugis ipse, quasi victus?
 Nihil hic video, quod non aptissime
 cum mente poetæ congruat; dum
 quem ex Heinsiana lectione sensum
 cruens, vix capio intelligendum.

213. *Ergo erit illa dies etc.* Quos
 mente praesagit triumphos, iam de-
 scribit ut veros poeta, et in mediam
 sese pompam cum amatore immit-
 tit; ubi vix mirandum satis qua arte
 ad rem propositam redeat, quaque
 verborum felicitate a grandioribus
 ad leviora transeat. — *Ergo erit illa.*
Ita Stat. III Silv. 2, 127:

Ergo erit illis dies, qua te maiora daturus
Caesar ab amerto iubet discedere bello.
 Non tamen invenustum, quod habet
codex Regina, Quando erit illa dies:
 quod vehemens desiderium exprimit.
 BERN.

214. *Aureus ibis equis.* Notandum
 vero hic *ire in equis* poni, pro curru
 vehi, quum aliter pro equitare sumi
 soleat: lib. V Trist. Eleg. 7, 14:

Per medias in equis lique reditque vias.

Sic *venire in equis* Florus lib. IV,
 cap. 2. *Super equos ire* Justin. XLI,

3, qui et *plauto ire* dixit lib. XI,
 cap. 7. Livius lib. XXVIII, 9: *Ita-*
que iret alter Consul sublimis curru,
multiungis, si vellet, equis.

217. *Mixtaeque puellae*) *Lactaeque*
puellae Palatium: *pariterque* tres;
nyctaeque Vatican. *timidaeque* unus.

221. *Nec tantum si qua rogabit.* Mo-
 net ne expectet dum interroget, sed
 ultro puellam admonerat, *qui montes,*
quaeve ferantur aquae; id est, orbium
 et regionum devictarum imagines de-
 scriptae.

224. *Dependet*) *Respondet* Com-
 melianus: unde *resplendet* faciebat
 Heinsius: caeterum glossator aliquis
 in codice uno adscripserat: «Enphra-
 tem arundine praecinctum frontem,
 id est extremitatem riparum: Tigridi
 comam *dependere* propter arbores,
 quae sunt circa ripam.» — Nre mi-
 rum sane tales ineptias glossatori ne-
 scio cui quondam excidisse: quis ve-
 ro non miretur referri, et serio qui-
 dem, ab interprete recentiori, aequa-
 lium censore asperitimo? — *Arundine*
crinem Bernensis.

Hos facito Armenios: haec est Danaëia Persis: 225

Vrbs in Achaemeniis vallibus ista fuit.

Ille, vel ille, duces; et erunt, quae nomina dicas:

Si poteris, vere: si minus, apta tamen.

DANT etiam positis aditum convivium mensis:

Est aliquid, praeter vina, quod inde petas. 236

Saepe illic positi teneris adducta lacertis

Purpureus Bacchi cornua pressit Amor.

Vinaque quum bibulas sparsere Cupidinis alas,

Permanet, et capto stat gravis ille loco.

Ille quidem pennas velociter excutit udas: 237

225. *Haec est Danaëia Persis.* Di-eta sic Persarum regio a Perse, Persici et Andromedae filio, qui nepos Danaëis. — Et qui sequitur versus eandem regionem designat Achaemenis nomine, qui ibi regnavit: *Achaemeniis in vallibus.*

229. *Dant etiam positis.* Quin recte *positae mensae* dicantur, nullum dubium: sed quia mox sequitur iterum *positi Bacchi*; hic mallet aliud verbum: forte *sociis mensis*: ut ita *socius torus, lectus, socii penates*, et similia passim apud Nostrum. *BRAM.*

231. *Saepe illic positi etc.* *Ponere vinum* etiam Petron. dixit cap. 34, et ad cap. 20; sed si *positi* hic scribendum, interpretarer, *accumbentis et vino indulgentis*: ut *ausitum ponere* apud Petron. 27, ita XIII Met. 638: *Positique tapetibus altis.* Petron. 32; *Positusque inter cervicalia minutissima*; et 101: *Giton super pectus meum positus.* Exemplo ergo Bacchi *positi* et *accumbentis*, cuius cornua Amor pressit, utitur, ut mox Cupidinis mentionem iniciat. In Heinsii interpretatione Bacchus pro ipso vino esset capiendus, quod vix quadrat: *positus* si cum quibusdam editis, et

Palatino codice legeretur, ad Amorem esset referendum *accumbentem.* *IDEM.*

234. *Et capto stat gravis ille loco.* Libri veteres *coepo* vel *cepto*. Sic *coepum carmen* Lucanus, initio Panegyrici ad Pisonem: *coeptus furor* Seneca Hercule furente: et *coepa verba* Hippolyto: *iter coeptum annus peragit* Nostro Fast. lib. I; et lib. IV: *coeptum perficere opus*: atque his similia plura, quae passim occurrunt: nisi quis certo loco malit: ut lib. III, 530: *certo ponite quemque loco.* *HEINS.* — In exemplis ab Heinsio adductis nullum video, unde *coeptus locus* adstruatur: et facile alias res *coeptas* dici patior; sed *locum captum* a Nasone dictum vere et eleganter arbitror: est enim locutio a re militari deumta: ubi *locum capere* dicitur Imperator, qui aptum, sive aciei, sive castris eligit. Sic et in sacris *captus locus*, legitime ad sacrificandum constitutus dicebatur, teste Festo; et hoc *eligers locum* Cicer. X ad Fam. 23, dicit. Sic in ipsa acie Flor. IV, 1: *Quens quis in pugnando ceperat locum, eum amissa anima, corpore tegebat.* *BYRN.*

Sed tamen et spargi pectus amore nocet.
 Vina parant animos, faciuntque caloribus aptos:
 Cura fugit multo diluiturque mero.
 Tunc veniunt risus; tunc pauper cornua sumit:
 Tunc dolor et curae, rugaque frontis abit. 240
 Tunc aperit mentes, aevo rarissima nostro,
 Simplicitas, artes excutiente Deo.
 Illic saepe animos iuvenum rapuere puellae;
 Et Venus in vinis, ignis in igne fuit.
 Hic tu fallaci nimium ne crede lucernae: 245
 Iudicio formae noxque merumque nocent.
 Luce Deas coeloque Paris spectavit aperto,
 Quum dixit Veneri: vincis utramque, Venus.
 Nocte latent mendae, vitioque ignoscitur omni;
 Horaque formosam quamlibet illa facit. 250
 Consule de gemmis, de tincta murice lana;
 Consule de facie corporibusque diem.
 Quid tibi femineos coetus, venatibus aptos,

236. *Sed tamen et spargi. An vero nocet?* Cur ergo, Naso, artem noxiam doces? Immo vero puto; *pectus amore docet*: ille quidem vini vim velociter excutere potest; sed docet tamen amorem penetrare in pectus; ideoque amatoribus quaerenda convivia sunt, ubi cum Baccho Cupido etiam dominatur. Solet est in uno Heinsii, etiam non male. IDEM.

240. *Dolor et curae.* Suspectus locus, quia mox praecessit cura: sed nihil iuvant scripti codices: nisi quod pro *dolor, pavor*, in uno Regio; in altero et Bodleiano, *color*: in Commeliniano, *tunc etiam curae*: forte, *tunc dolor et poena*, nam poena et cura passim confunduntur in scriptis libris.

242. *Artes.* Glossa scripti codicis

dolos: recte. Excutiente mero Lunii codex.

244. *Ignis in igne.* Hoc sumptum e graeco proverbio *αῖς ἐν αῖς*, de quo videndi Diogenianus VI, 71; Zenobius V, 69, cum nota Schotti; Hesychius in *αῖς ἐν αῖς*, cum nota Alberti, ut docet Cl. Boissonade in Nicetae tom. II, p. 451. Perperant alii *Venus in venis*. Eratosthenes apud Athenaeum lib. II, cap. 4:

Οἷος ἐστὶν αἶναι ἑστὶν ἰγνὶ μῖνεν.

Proponebat Heinsius:

Vt Venus in vinis, ignis in igne habet.

249. *Mendae.* Hoc versu utuntur antiqui Grammatici, ut doceant differentiam *mendae* et *mendi*. Vide Charis. pag. 55. Eutyech. pag. 21, 74; et Incertum pag. 2791. BYAM.

253. *Quid tibi foemineos coetus ve-*

Enumerem? numero cedit arena meo.

QVID referam Baias, praetextaque litora velis, 255

Et, quae de calido sulfure fumat, aquam?

Hinc aliquis vulnus referens in pectore, dixit:

Non haec, ut fama est, unda salubris erat.

Ecce suburbanae templum nemorale Dianae,

Partaque per gladios regna nocente manu. 260

Illa quod est virgo, quod tela Cupidinis odit;

Multa dedit populo vulnera, multa dabit.

HACTENVS, unde legas quod ames, ubi retia ponas,

Praecipit imparibus vecta Thalia rotis.

Nunc tibi, quae placuit, quas sit capienda per artes, 265

Dicere praecipuae molior artis opus.

Quisquis ubique viri, dociles advertite mentes;

natibus aptos. Quid enumerem tibi coetus et congregationes mulierum omnes, in quibus, aut ubi liceat eas apte ac commodè *venari*? Estque haec velut transitio quaedam; nam ut hactenus enumeravit loca intra urbem, ubi puellae congregari solent: ita deinceps ea, quibus extra urbem idem fieri solet, recenset; cum sunt Baisae, uemus Aricinum, et similia. MICR.

255. *Praetextaque litora velis*) Bais fragmentum Oxoniense. Puto *Baulis*. *Baulis* enim Bais vicini, et quidem in ipso litore. Potest et ferri *praetexta Bais litora*, ut totum illud tractum litoralem designet, qui a Puteolis Misenum usque promontorium incurvus tenditur, ac sinuosus. Sed et *praetexta velis litora* ita intelligi possunt, ut apud Virgil. lib. VI: *litora curvae Praetexant puppes*. Lucan. lib. X, 537: *Densae praeterunt litora classes*; et intellige de litoribus, quas in situ Baisino frequentissimae. HEINS.

256. *Fumat.* Vossianus et quatuor-

decim alii *manat*: aqua etiam nonnulli.

260. *Partaque per gladios regna nocente manu.* Poeta historiam et morem tangit, quo sacerdotes apud Aricium alii aliis succedebant. Non enim ingenui hoc munus obibant, sed servi, iidemque fugitivi; qui singulari certamine inter sese dimicantes, cum victoria etiam sacerdotum adipiscerentur, semperque victor idem, et successor alterius erat. Quam morem Pausanias in Corinthiacis etiamnum suis temporibus durasse scribit. Per regnum ergo sacerdotum intellige: nam et ipse sacerdos rex nemoralis, a nemore scilicet Aricino, ubi templum Deae erat, vocabatur. MICR.

267. *Quisquis ubique viri.* Videtur legendum *Quotquot ubique viri*, vel *Quidquid ubique virum*. HEINS. Nihil muta: passim enim *quisquis*, et *quisque*, cum plurali coniunguntur. — *Dociles advertite mentes.* Faciles antiquae editiones usque ad Aldinum;

Pollicitisque favens vulgus adeste meis.
 Prima tuae menti veniat fiducia, cunctas
 Posse capi; capies: tu modo tende plagas. 170
 Vere prius volucres taceant, aestate cicadae;
 Maenalius lepori det sua terga canis;
 Femina quam iuveni blande tentata repugnet;
 Haec quoque, quam poteris credere nolle, volet.
 Utque viro furtiva Venus, sic grata puellae. 175
 Vir male dissimulat: tectius illa cupit.
 Conveniat maribus, ne quam nos ante rogemus;
 Femina iam partes victa rogantis agat.
 Mollibus in pratis admugit femina tauro;
 Femina cornipedi semper adhinnit equo. 180
 Parcior in nobis, nec tam furiosa libido.
 Legitimum finem flamma virilis habet.
 Byblida quid referam, vetito quae fratris amore

et ita unus Heinsii. *Faciles* sunt credulae: ut Fast. II, 45: *O nimium faciles*. In MSS. *faciles* etiam reperitur: *adesto* multi scripti et editi. BYAM.

268. *Veniat fiducia, cunctas*) *Fiducia formae* Regius et Oxoniensis. *Lign forma posse capi*; puellas tua forma capi posse. Idem Oxoniensis *cupias* sequenti versu.

273. *Tentata repugnet*) *Captata* Vaticanus unus. Nihil tamen temere hic instandum. HEINS. — *Tentata* praestat, et blanditiis melius convenit. Horatius III, Od. 7: *Et miseram tuis Dicens ignibus uri, Tentat mille vafer modis*. Sic *tentator Dianae Orion* eidem lib. III, Od. 4. Tibul. lib. I, Eleg. 3, 73:

Illic Inanem tentare Isionis ausi,
 Versantur celeri noxia membra rota;

ubi videndus Gebhardus, qui docet eodem sensu Graecos *εἰσῆναι* et *εἰσῆναι* uti; et Brookh. ad eundem.

276. *Tectius illa cupit*. Tenthant codices, qui, *rectius, tutius, fortius* habent: sed omnes frustra. Tibul. IV, Eleg. 5, 17:

Optat idem iuvenis, quod nos: sed tectius optat;

Nam pudet haec illam dicere verba palam;

ubi etiam *tutius* quidam libri: sententia vero est ab Euripide accepta, qui *Andromach.* vs. 219:

Διχρήν γ' ἔτι καὶ τοὶ χεῖρον ἀπεινὸς νόσος
 Τούτων νοσούμεν, ἀλλ' ἐτιώχεμιν καλῶς.

281. *Parcior in nobis*) *Fortior* primae editiones, et Intimelianus codex, pro diversa lectione: eleganter; quomodo et Naugerius coniciebat. *Fortis* enim Ovidio pro eo, qui moderatur affectibus, saepe ponitur.

282. *Legitimum finem*) *Legitimam* Mentelii liber. Vurro lib. IV de de Ling. Lat. p. 8: *Quae radices egerit extra fines persequemur*. Vid. Lambin. ad Lucret. I, 108.

Arsit, et est laqueo fortiter ulta nefas?
 Myrrha patrem, sed non quo filia debet, amavit; 285
 Et nunc obducto cortice pressa latet;
 Illius et lacrynis, quas arbore fundit odora,
 Vnguimur; et dominae nomina gutta tenet.
 Forte sub umbrosis nemorosae vallibus Idae
 Candidus, armenti gloria, taurus erat; 289
 Signatus tenui media inter cornua nigro:
 Vna fuit labes; cetera lactis erant.
 Illum Gnosiadesque Cydoneaeque iuvencae
 Optarunt tergo sustinuisse suo.
 Pasiphaë fieri gaudebat adultera tauri: 295
 Invida formosas oderat illa boves.
 Nota cano: non hoc, centum quae sustinet urbes,
 Quamvis sit mendax, Creta negare potest.
 Ipsa novas frondes, et prata tenerrima tauro

284. *Arsit, et est laqueo fortiter ulta nefas.* Hanc fabulam tractat idem IX Metam. Sed vide diversitatem traditionum: illic delinxisse in fontem dicit; hic laqueo fuisse vitam Bybliden. Quae varietas a Graecis sumpta, apud quos Tragici, ut cuiusque argumento commodissima, hoc aut illud affingunt. MICYL.

285. *Myrrha patrem etc.* Indifferenter *Μύρρα* vel *Μύρρα* apud Graecos: Latinis *Myrrha*. Vid. Hygin. Fab. 18, 275; Apollod. III, 14; Nostrum Metum. X, 298.

289. *Forte sub umbrosis etc.* Manifesta Virgilii imitatio, qui iam nefandam haec Venerem Ecl. VI, 45 seqq. non caste minus, quam luculenter adtulerat. Longius, suo more, Noster argumento immoratur, arti quam tractat, prorsus alieno.

291. *Tenui media inter cornua nigro.* Alii *tenui virga*: unus Vaticana

nus *gyro*. Sed nil mutandum: *nigro*, ut albo apud Virgil. III Georg. 56:

Nec mihi displiceat macula insignis et alba.

Noster Metum. III, 221:

Et nigram medio frontem distinctus ab albo
Harpeles et Menelaus, etc.

293. *Gnosiades, Cydoniadesque.* Mire variant hic libri: meliores tamen *Gnosiades Cydoneaeque*: quod sequendum duxi: nisi quod *Gnosiadesque* lego, vel iuvitis scriptis; quia prior in *Cydon* syllaba corripitur ab antiquis scriptoribus. Apud Maronem tamen *Cydon* nomen viri productum exstat; Aeneid. X, 325:

Dum sequeris Clytium infelix, nova gas
dia, Cydon.

296. *Invida formosas*) *Formosas*
Comelin. deformes Bernens. unus.

299. *Ipsa novas frondes et prata tenerrima*) *Per prata* libri nonnulli:
 sed male; frondes et herbas sic que-

Fertur inadsueta subsecuisse manu. 300
 It comes armentis; nec ituram cura moratur
 Coniugis: et Minos a bove victus erat.
 Quo tibi, Pasiphaë, pretiosas sumere vestes?
 Iste tuus nullas sentit adulter opes.
 Quid tibi cum speculo montana armenta petenti? 305
 Quid toties positas fingis inepta comas?
 Crede tamen speculo, quod te negat esse iuencam.
 Quam cuperes fronti cornua nata tuæ!
 Sive placet Minos, nullus quaeratur adulter;
 Sive virum mavis fallere, falle viro. 310
 In nemos et saltus thalamo regina relicto
 Fertur, ut Aoniô concita Baccha Deo.
 Ah! quoties vaccam vultu spectavit iniquo,
 Et dixit: Domino cur placet ista meo!
 Adspice, ut ante ipsum teneris exsultet in herbis; 315
 Nec dubito, quin se stulta decere putet.
 Dixit; et ingenti iamdudum de grege duci
 Iussit; et immeritam sub iuga curva trahi:
 Aut cadere ante aras commentaque sacra coëgit;
 Et tenuit laeta pellicis exta manu. 320
 Pellicibus quoties placavit numina caesis,

que coniunxit lib. I Met. 632, de Io:
Prondibus arborea et amara pascitur herba.
Tenera hic idem, quod nova et re-
 cens nata significat: sic *tenerum* gra-
 men Hor. IV, Od. 12; Virg. I, Georg.
 112:

Luxuriam orgetam tenera deposcit in herba.
 BVM.

301. *It comes armentis.* Francof.
 et duo alii, *fit*; non male: nam et ita
 Propertius libro III, Elegia 15, vs.
 20: *Exclusis fit comes ipsa Venus.*

303. *Quid tibi, Pasiphaë, pretiosas*
sumere vestes? Ouanino scribendum,

vel contra libros, *Quo tibi?* Elegan-
 ter enim id cum infinitivo iungitur.
 Certe in codice Regio, *Quod tibi:* sic
 apud Persium Sat. I: *Quo didicisse.*
 Horatius lib. I, Sat. 6, 24:

... Quo tibi, Tulli,
 Sumere depositum clavum, serique tribuno

318. *Sub iuga curva trahi*) *Iuga*
panda prima editio, cum quatuor scrip-
 ptis: quæ vox in deliciis est Nostro.

319. *Commentaque sacra*) *Mentita*
 Palatinus unus et Aprosii, pro diver-
 sa lectione. Douss explicat, ut indi-
 ctitas feris, quas ipsa sibi commen-
 ta erat.

Atque ait, exta tenens: Ite, placete meo!
 Et modo se Europen fieri, modo postulat Io:
 Altera quod bos est; altera vecta bove.
 Hanc tamen implevit, vacca deceptus acerna, 325
 Dux gregis; et partu proditus auctor erat.
 Cressa Thyesteo si se abstinuisset amore;
 O quantum est, uni posse placere viro!
 Non medium rupisset iter, curruque retorto
 Auroram versis Phoebus adisset equis. 330
 Filia purpureos Niso furata capillos,
 Pube premit rabidos inguinibusque canes.
 Qui Marlem terra, Neptunum effugit in undis,

325. *Vacca deceptus acernā.* Ope scilicet Daedalea: Οὐτως (γὰρ) ζυγίων βόων καὶ τροχίων κατασκευάσας, καὶ ταύτην λεγόντων καὶ καλέωντων ἱσθάντων, ἰσθίονας τε βόων, τὴν θύραν περιβόοντες, καὶ ζυγίον ἐν ἡμέτρῳ ἔθις ἐκ ταύτης λεγόμενον βίβοντες, τὴν Παιονίαν ἐπιβάντων, ὅθεν δὲ ἐκταύροι, ὡς ἀλλήτῳ βελ. ἐνέχθην, Apollod. III, 1. — *Acerna, Athena* unus Vatic.

327. *Cressa Thyesteo etc.* Acropen indicat Atrei coniugem. Nota fabula. — *Cressa.* Acrope: Apollodorus et Ovidius in Tristibus (lib. II, 391), et Seneca in Thyeste. Cior. — *Ni se abstinuisset.* Versus paullo durior: unus Palatinus, *si se tenuisset.* Cogitabam aliquando, *si se renuisset amoris*, id est negasset, ut Metam. IX, 506:

At non Aesidae thalamos rennere sororum.
 Sed nunc nihil mnto. Plinius lib. XXVIII, cap. 4: *Abstineret se cibo omni aut potu, in praesentissimis remediis habetur.* BVAM.

329. *Rupisset iter*) *Rupisset* ediderunt olim Veneti, deinde Micylus, Bersmannus, Vincentius et Plantin. quod et in quinque codicibus

existat. Sed *rapere iter* aliud notat, ac poeta voluit: *rupit iter* sol, id est a medio cursu ad ortum rediit. Bene vero addit *medium*, quis iter rumpere etiam dicitur de difficili via, quum obstantia perumpimus.

330. *Auroram versis*) *Adversis* Lincoln. ; unde Heinsius coniecerat *aversis*. Ita certe Auctor Actnae 30: *Aversumque diem*; et Claudian. Bell. Gildonic. 400: *Avertitque diem*. Sed nihil opus, BVAM.

331. *Filia purpureos.* De utraque Scylla, quas poetae saepius confuderunt, vid. quae disseruit Heins. ad Vlixis Epist. 33. Quidam vero quum moleste ferrent tribuisse Nostrum Nisi filine, quae sunt Scyllae alterius, quae Phorci filia, varie locum hunc tentaverunt, quem ego sic, duce praest. edit. 1470, facile restituendum putem:

Puppa cadens celos facta referitur avis,

Omisso tamen sequente disticho, quod nemo non iudicet Grammaticuli nescio cuius merom glosserna. — *Niso.* Nisi plurimi scripti; sed ita et Plin-

Coniugis Atrides victima dira fuit.
 Cui non defleta est Ephyræae flamma Creusae? 335
 Et nece natorum sanguinolenta parens?
 Flevit Amyntorides per inania lumina Phoenix:
 Hippolytum pavidi d'ripuistis, equi.
 Quid fodis immeritis, Phineu, sua lumina natis?
 Poena reversura est in caput ista tuum. 336
 Omnia feminea sunt ista libidine mota;
 Acrior est nostra, plusque furoris habet.
 Ego age, ne dubita cunctas superare puellas:
 Vix erit e nullis quae neget una tibi.
 Quae dant, quaeque negant, gaudent tamen esse rogatae.
 Ut iam fallaris, tuta repulsa tua est.
 Sed cur fallaris, quum sit nova grata voluptas,

nus lib. XII, 14 dixit, *nemo furatur alteri*.

335. *Ephyræae*. Corinthiae, ab Ephyræ. Vid. quae adnotata in Epistola Medusæ ad Iasonem.

337. *Flevit Amyntorides per inania lumina Phoenix*. Narrat ipse Phoenix apud Homerum II. IX, 449 seqq. matris impulsu patris pellicem corripisse, unde iratus pater filium diris devoverit; qui quum fugisset, et Phthiam devenisset, benigne a Peleo exceptus est, comæque Achilli datus. Ille tantum ex Homero: apud Apollod. autem III, 13, legimus, a patre excaecatum, et sanatum a Chirone, Dolopum regem a Peleo constitutum fuisse. Huius fortunæ a tragicis poetis varium in modum fuit versata.

339. *Quid fodis immeritis, Phineu*. Cur Phineu Iupiter lumine orbaverit, non constat satis inter Mythographos. Alii enim excaecatum a Diis ferunt, quia futura mortalibus apo-

riret: alii a Neptuno, quia fugientibus e Colehis in Græciæ Phryxi natis mare placaverat. Sunt denique qui oculis captum dicant, quod, surgente Idaeæ coninge, natis, quos e priori uxore susceperat, oculos ipse effodisset. Apollod. I, 9. Plura apud Apollonium Rhod. II, 170-209, et seqq.: ubi vid. Schol. Valer. Flacc. 425 seqq. Breviter de Phineo, in Oxyphic. 665.

341. *Libidine mota*) *Cupidine plota* Oxoniensis. HARTS.

343. *Ne dubita*. Nonnulli nec vel *ne dubites*: eodem modo variant codices II Met. 101, 335; IX, 697: sed imitatio videtur Tibull. III, 4, 75:

Ergo ne dubita blandas adhibere querelas.

Latinius autem *ne dubita*, quam *dubites*. BRAN. — *Cunctas superare puellas*. Imo *sperare*: quod emendatiores membranae agnoscunt, quamquam *superare* pro *expugnare* possit capi. H.

347. *Quum sit nova*) *Quum sit*

Et capiant animos plus aliena suos?
 Fertilior seges est alienis semper in agris;
 Vicinumque pecus grandius uber habet.

350

SED prius ancillam captandae nosse puellae
 Cura sit: accessus molliat ista tuos.

Proxima consiliis dominae sit ut illa, videto;
 Neve parum tacitis conscia fida iocis.

Hanc tu pollicitis, hanc tu corrumpere rogando;
 Quod petis, e facili, si volet illa, feres.

355

Illa legat tempus, medici quoque tempora servant,
 Quo facilis dominae mens sit et apta capi.

Mens erit apta capi tunc, quum laetissima rerum,
 Vt seges in pingui luxuriabit humo.

360

Pectora dum gaudent, nec sunt adstricta dolore,

sibi grata voluptas Argent. tibi Mentelii; iam grata, Patavinus.

348. *Et capiant animos plus aliena suis*) *Suos* Iureti et Politiani codex cum aliis quibusdam. — *Mallet* *suis* retinere, ut sit sententia ex medio petita, omnes magis cupere aliena, quia credunt illa pleniora: ita puellam maiorem voluptatem sperare ex novo amante, quam ex eo, qui iam diu eam colnit; et ideo facile ad amandum deduci. De marito et uxore capit inepte Crispinus. B.

349. *Fertilior seges est alienis semper in agris.* Ad hunc locum respexit Iuvenalis Sat. XIV, 142: *Maiorque videtur, Et melior vicina seges.*

352. *Accessus molliat ista tuos.* Faciat ut tibi ad dominam aditus pateat facilius. Eleganter admodum *molliare* eo sensu: sic Dido ad sororem, Aen. IV, 423, de Aenea, quem tentat nequicquam detinere:

Sola viri molles aditus et tempora noras,

— *Molliat ista*) *Molliet illa* Oxoniensis et plerique alii: *molliet* multi.

353. *Proxima consiliis dominae sit ut illa, videto.* Tò ut libri quidam non agnoscunt. Oxoniensis et Petavianus, *sit an illa*. Forte *Conscia consiliis*: *consiliis* etiam est in Comte-liniano. HELINS.

354. *Conscia fida.* Francinus malebat *conscia facta*. Certe alterutrum, *fida*, vel *conscia* credo glossatoris esse. *Missa* habebat Hafniensis. Hincius olim coniecerat *cognita fide*. Forte *Neve parum tacitis nuntia fida iocis*. B. Sic *conscia* et *nuntia* apud Claudian. confusa. Bell. Get. 98.

360. *Luxuriabit humo*) *Luxuriavit* Regias et Oxoniensis cum aliis nonnullis. Iureti *luxuriatur*. *Lege luxuriarit*: et sic unus Vaticanus.

361. *Nec sunt adstricta dolore.* Plurimi inter meliores, *attrita*, sed frustra: ita enim contra *diffusa* in gaudio: et respondet *et patent*. Sic *solus*

Ipsa patent; blanda tum subit arte Venus.
 Tum, quum tristis erat, defensa est Ilios armis:
 Militibus gravidum laeta recepit equum.
 Tum quoque tentanda est, quum pellice laesa dolebit: 363
 Tum facias, opera ne sit inulta tua.
 Hanc matutinos pectens ancilla capillos
 Incitet; et velo remigis addat opem.
 Et, secum tenui suspirans murmure, dicat;
 Vt puto, non poteris ipsa referre vicem. 370
 Tum de te narret; tum persuadentia verba
 Addat; et insano iuret amore mori.
 Sed propera, ne vela cadant, auraeque residant.
 Vt fragilis glacies, interit ira mora.
 Quaeris, an hanc ipsam prosit vitare ministram? 375
 Talibus admissis alea grandis inest.
 Haec a concubitu sit sedula; tardior illa:
 Haec dominae munus te parat, illa sibi.
 Casus in eventu est: licet haec indulgeat ausis;

gaudio, et similia vidimus. Ita *ad-*
strictum gelido frigore pectus Ep. XV,
 112: *abstracta* unus codex: *labore*
 etiam Vatican. Mallem vero cum Mo-
 reti, *ipsa patet*; dum lacta mente
 erit, ipsa tibi patebit facile. BVM.

367. *Hanc matutinos* etc. *Pecten-*
tem Neapolitanus et Oxon. quasi ipsae
 puellae pecterenti illa Ep. XIII, 39,
 olim legebatur *ipsa conas pectam*;
 sed ibi Heinsius *pectar* legit, et or-
 natricum fuisse has partes docet.

370. *Vt puto, non poteris ipsa re-*
ferre vicem. Hoc est, compensare id,
 quod coniux in te peccavit; te ulci-
 sci: non est referre gratiam, ut Me-
 rula hic exponit. Et quod mox sequi-
 tur, *Sed propera, ne vela cadant*,
 de occupanda puella intelligendum
 est, cuius animus antea devinciendi-
 dus, quam ira residat.

373. *Sed propera, ne vela cadant*,
auraeque residant. Sic recte Palati-
 nus, ut persitet metaphora. Alii *irae*,
 quod non male; et id tuetur Virgil.
 Aen. VI, 407: *tumida ex ira tum*
corda residant. — *Properet* Oxoni-
 ensis, ut ad ancillam referatur. Vtrum
 velis eligas: nihil ad sensum.

375. *Vitare ministram*) *Tem-*
rare opinor legendum, Nasoniano
 verbo. Vide notus Amor. libro I,
 El. 8, vers. 19. Hains. — *Et violare*,
 et temerare gravia uimis verba sunt,
 nec humilitati ancillae convenientia;
 ideoque ego *vitare* praeferebam. B.

379. *Causa in eventu est, licet hic*
indulgeat ausis. Expone: licet hic
 eventus, sive casus, hoc est fortuna,
 indulgeat ausis, id est favent auden-
 tibus etc. secundum illud, *Audentes*
fortuna iuvat. Non enim pro aliquis

- Consilium tamen est abstinuisse meum. 380
 Non ego per praeceps et acuta cacumina vadam:
 Nec iuvenum quisquam, me duce, captus erit.
 Si tamen illa tibi, dum dat, recipitque tabellas,
 Corpore, non tantum sedulitate, placet;
 Fac domina potiare prius; comes illa sequatur. 385
 Non tibi ab ancilla est incipienda Venus.
 Hoc unum moneo, si quid modo creditur arti,
 Nec mea dicta rapax per mare ventus agit;
 Aut non tentaris, aut perfice: tollitur index,
 Quum semel in partem criminis ipsa venit. 390
 Non avis utiliter viscalis effugit alis;
 Non bene de laxis cassibus exit aper.
 Saucius arrepto piscis teneatur ab hamo.
 Perprine tentatam; nec, nisi victor, abi.
 Tum neque te prodet communi obnoxia culpa; 395
 Factaque erunt dominae dictaque nota tibi.
 Sed bene celetur: bene si celabitur index,

sumi potest hoc loco *Ille*, ut Merula exposuit: sed relative accipiendum est, ut saepe alias solet. MICKL. Scripti plurimi, *haec*; nimirum ancilla; et recte. HEINS.

381. *Acuta cacumina. Pro vadam*, melius, mea sententia, duo libri, *ducam*: proditetur enim se magistrum et ducem inventuti Niso. Francofurt. quoque eleganti repetitione, *per proceps*, *per acuta cacumina*. B.

389. *Aut non tentaris, aut perfice. Aut non tentasses*, Regius et multi alii. Iareti codex, nec pauci alii, *Aut non tentabis*. Oxoniensis, *tentares*. Lego *Aut non tentaris*. Mularunt illud scoli, quod nescirent ultimam syllabam saepe produci in huiusmodi verbis. HEINS. — *Tollitur index, Quum semel in partem criminis ipsa*

venit. Non tantum de indicio, quod ad dominam deferri potest, accipiendum: sed magis de eo, quod ad virum, sive maritum: quasi diceret, nunquam illa de domina indicabit marito, postquam ipsa in societatem criminis venerit. Quod fusius paulo post, 395.

394. *Perprine tentatam*. Id est, usque preme. Sic interpretare apud Minucium Felicem in Octavio me legisse memini. Horat. Epod. XVI, 38: *inominata perprinat enbilia*.

397. *Sed bene celetur: bene si celabitur* etc. Sensus est: ne suspicietur quidem dominam ullam tibi cum ancilla esse amoris conspirationem; sicque amicae astitue tuae auferat; id est, nihil prorsus agel dicere, quod non

Notitiae suberit semper amica tuae.
 Tempora qui solis operosa colentibus arva,
 Fallitur, et nautis adspicienda putat: 400
 Nec semper credenda Ceres fallacibus arvis;
 Nec semper viridi concava puppis aquae:
 Nec teneras semper tutum captare puellas.
 Saepe, dato melius tempore, fiet idem.
 Sive dies suberit natalis, sive kalendae, 405
 Quas Venerem Marti continuasse iuvat:
 Sive erit ornatus, non ut fuit ante, sigillis,
 Sed regum expositas Circus habebit opes:
 Differ opus: tunc tristes hiems, tunc Pleiades instant;

referat index ancilla, quae nullam sui dominæ suspicionem iniecerit.

399. *Operosa arva*. Vide quae supra libro II *Amor.* 16, 33.

400. *Adspicienda*) *Accipienda* Palatinus unus et alius. Heinsius olim volebat *arripienda*: non male: ita Virgil. XI libro *Aeneid.* 459:

Immo ait, o cerva, arrepta tempore Tarnus, Coegit concilium.

401. *Credenda Ceres*) *Tradenda* Palatinus. *Seges* etiam alius codex, solempni permutatione.

405. *Sive kalendae, quas Venerem Marti* etc. Solemnes imprimis mulieribus kalendae Martiae, quia tunc illis munera solebant missitari: unde *foemineas* vocat Iuven. Sat. IX, 53:

Nuncra feminis tractas secreta kalenda.

Plura de kalendis Mart. apud Macrobi. Saturn. I, 12 et 15; et Solin. 3. Ingeniose Noster *Matronalia*, id est *sœcra*, quae a Matronis primo mensis huius die in honorem Martis celebrantur, refert ad amores Venerris esse Marti, cui *sœcra* haec continuasse dicitur.

408. *Sed regum expositas Circus*

habebit opes. Quam variis ac speciosis rebus Circus exornatus erit, ita ut puellae illis contemplandis vacare magis quam amatori velint, tunc abstinendum esse: tunc enim operam in illis conciliandis frustra sumi.

409. *Differ opus: tunc tristes hiems, tunc Pleiades instant*. Supra dixit poeta, *Nec semper viridi concava puppis aquae*, credenda scilicet. Ad hanc sententiam metaphorice hoc loco alludit, dicens opus esse differendum, quia hiems, et Pleiades, et Hoeli instant: hoc est, non esse tentandum puellae animum tunc, quia periclitatus sit amator, perinde ut nauta, qui sub ortum aut occasum Pleiadum et Hoelorum navigationum instituit. MICYL. — *Tunc Pleiades instant*. Dictae sic *Pleiades* a Pleione, una ex Oceanitidibus, quae ex Atlante, Mauritaniae rege, filias suscepit duodecim, quarum septem *Pleiadum*, *Hyadum* quinque nomine celebrantur. Dictas voluit alii a *εὐνο, ναυγο*; quia navigandi tempus indicant, quoniam oriuntur circa aequinoctium vernum; unde a Latinis *Fergiliae* adpellantur.

Tunc tener aequeorea mergitur Hoedus aqua; 415
 Tunc bene desinitur: tunc, si quis creditur alto,
 Vix tenuit lacerae naufraga membra ratīs.
 Tu licet incipias, qua flebilis Allia luce
 Vulneribus Latiis sanguinolenta fuit:
 Quaque die redeunt, rebus minus apta gerendis, 415
 Culta Palaestino septima festa viro.
 Magna superstitio tibi sit natalis amicae;
 Quaque aliquid dandum est, illa sit atra dies.
 Quum bene vitaris, tamen auferet: invenit artem
 Femina, qua cupidi carpat amantis opes. 420
 Institor ad dominam veniet discinctus emacem:
 Expediet merces teque sedente suas.

411. *Tunc bene desinitur*) Differ-
 tur Cantabr. et Lincoln. *desinit* Pal.
desinitur alius: *dispicitur* alius. — *Si*
quis creditur. Qui Oxon. sed valde
 blanditur codicis Manteliani scriptu-
 ra, *tunc se qui credidit alto*; cui pro-
 xime accedit Regius, qui habet, *te*
qui credidit; et Putav. *si quis credi-*
dit. Ita *se credere coelo*, de quo vido
 ad Quintil. Decl. XIII, 17. BERN.

413. *Qua flebilis Allia luce* etc.
 Vmbriae fluvius Allia, in Sabiniis,
 (nunc *Rio di Mosso*) in perpetuum
 infamis, *flebilis* Romanorum clade,
 qui ibi a Gallis Senonensibus, Brenno
 duce, fusi fugatique fuerunt A. V.
 CCCLVIII. Tit. Liv. V, 38; Flor. I,
 13; Plutarch. in Camil.

416. *Culta Palaestino septima festa*
viro. Hunc locum Merula de Satur-
 nalibus interpretatur. Sed quia supra
 monuit poeta, neque natali die, ne-
 que kalendis Martius, neque Circo
 speciosius solito exornato, puellam
 tentandum esse, videlicet quod tunc
 aliis ac propriis gaudiis occupata sit:
 sed Allicensi die, quum squalent cae-

tera moesta ac huctuosa. Eam ob rem
 adducor, ut de Saturnalibus hunc lo-
 cum accipere laudatissimum possim:
 propterea quod ii quoque inter laetos
 ac festos, non inter atros ac luctuosos
 referantur. Exponit igitur diem, qua
 septima festa Iudaeorum redeunt, pro
 sabbato: ut sit *κεῖς ἑβδομήδεκα*, dictum,
 septima festa, pro festa, quae die se-
 ptimo redire solent. Atque haec mea
 expositio est, inquit Micellus.

421. *Institor ad dominam* etc. « In-
 stitor est, inquit Vlpian. 18, de Inst.
 Act., qui tabernae locove ad emen-
 dum vendendumque praeparatur;
 quique sine loco ad eundem actum
 praeparatur. » — *Veniet discinctus*.
 Oxoniensis *veuiat*, et sequenti versu
Expediat, quomodo et duo alii; re-
 cte: modo pro *quas illa*, reponas *has*
illa. HEINS. *Distinctus* in prima edi-
 tione et tredecim scriptis exstat: sed
discinctus est, ut recte Merula, in *tu-*
nicis demissis, sicut Propertius IV,
 2, 38, ubi haec egregie illustrat Brou-
 khusius. *Discretus* Bernensis unus.

422. *Expediet*. Exponet ob oculos.

Quas illa, inspicias, sapere ut videare, rogabit;

Oscula deinde dabit; deinde rogabit, emas.

Hoc fore contentam multos iurabit in annos:

425

Nunc opus esse sibi, nunc bene dicet emi.

Si non esse domi, quos des, causabere nummos;

Litera poscetur, ne didicisse iuvet.

Quid? quasi natali quum poscit munera libo,

Et, quoties opus est, nascitur ipsa sibi?

430

Quid? quum mendaci damno moestissima plorat,

Elapsusque cava fingitur aure lapis?

Multa rogant reddenda dari: data reddere nolunt.

Ita Quintil. VIII, 3, eleganter oratorem, velut institorem eloquentiae, quidquid erit sententiae populare, verbis nitidum etc. intueundum et parne pertractandum daturum, dicit. BYRM.

423. Sapere ut) Scire ut Neapolitanus; sed sapere retineo: idem vero hic est, quod alij dicunt intelligere, peritum esse mercium. Capere Bernensis. IDEM.

428. Litera poscetur, ne didicisse iuvet etc. Locus obscurior, quem ita capio, ut si causetur amator, sibi domi in arca non esse praesentes nummos, poscatur ab eo litera, sive scriptura ad tabernarios, qua de mensa iubeat solvi instituti: ne didicisse iuvet addit, quia puella illa vicem ludimagistri quasi obit, et docet amatorem scribere, formulam literae praescribens; vel potest etiam referri ad institorem, qui cum puella colludit, et nihil sibi opus nummis praesentibus esse dicit, sed literam poscet ad mensarios. Egregie haec illustrat locus Apuleii in Apolog. « Hinc iam illa inter vinum et uxorem nota colubus: qui amplam stipem mulieri dicerent, vix eos observat, suo arbitratu discedunt. Qui inaniore

venere, signo dato, pro adulterisprehenduntur; et quasi ad discendum venerint, non prius abeunt, quam aliquid scripserint. » Sed, ne didicisse iuvet, est, ne prosit tibi, si dicens te iam olim didicisse; ideoque non opus esse, ut nunc demum scribere discas. B.

429. Quid quasi natali) Quasi natali est ficto et falso, quum mentitur sibi diem illum natalem esse, qui minime est. Sic quasi testamenta, Plin. VIII, 16. Scriptum ab Ovidio putabat Heinsius:

Quid! suo natali quum poscit munera libo!

431. Quid quum mendaci damno. Mendaci damno Bern. unus. Quid quo mendaci damno, Mieylli edit. Nihil nota. Has sacrilegas meretricum artes tangit etiam Horatius I, 17, 55:

Nota refert meretricis acumina, saepe castellum,

Saepe periculisdem captam sibi sentis, uti mox

Nulli fides domus, verique dolocibus adit.

433. Multa rogant reddenda dari. Commodus his iuvat sensus. Libri tamen non censens meliores, utenda dari: nisi quod Iureti codex pro vul-

Perdis; et in damno gratia nulla tuo.
 Non mihi, sacrilegas meretricum ut prosequar artes,
 Cum totidem linguis, sint satis ora decem.
 Cera vadam tentet, rasis infusa tabellis:
 Cera tuae primum nuntia mentis eat.
 Blanditias ferat illa tuas; imitataque amantum
 Verba, nec exiguas, quisquis es, adde preces. 440
 Hecora donavit Priamo prece motus Achilles:
 Flectitur iratus voce rogante Deus.
 Promittas facito: quid enim promittere laedit?
 Pollicitis dives quilibet esse potest.
 Spes tenet in tempus, semel est si credita, longum: 445
 Illa quidem fallax, sed tamen apta Dea est.
 Si dederis aliquid, poteris ratione relinqui:
 Praeteritum tulerit, perdideritque nihil.
 At quod non dederis, semper videre daturus:
 Sic dominum sterilis saepe fecellit ager; 450
 Sic, ne perdiderit, non cessat perdere lusor,
 Et revocat cupidas alea saepe manus.
 Hoc opus, hic labor est, primo sine munere iungi;
 Ne dederit gratis, quae dedit, usque dabit.

gata stat lectione: quidam etiam tradenda sibi: unus optanda dari. Sic Iena instruebat puellam, Amor. libro I, Eleg. 8, 102:

Quod nunquam reddas, commodet aequa roga.

435. *P'rosequar*. Multi scripti et editi, *persequar*. Parum distat.

437. *Rasis infusa tabellis*) *Raris* Oxon. *rosas* Palatin. sed *rasae* tabellar sunt politae, aequato ei levigato ligno, ut ita *rasile argentum*, *barum* et similia obvia. Denique *radi* dicuntur omnia quibus asperitas demitur, ut sint levia et aequa. *BRUN.*

439. *Imitataque amantum Verba*.

Neapolitanus *mentem*. *Lego amantem*, vel *amorem*; nam *amorum* est in Oxoniensi: infra 611:

Est tibi agendus amans, imitandusque vulnere verbum. *HEINS.*

448. *Praeteritum tulerit, perdideritque nihil*) *Tuleris* unus Patavinus: tertius *Regius*, *perdideris*que: nil multa. Videbitur accepisse, quod promiscras, nec quidquam perdet.

454. *Si dederit gratis*. *Regius* et Oxoniensis, *ne dederit*: argute. Sperat enim se in posterum non daturam gratis: superiora hanc lectionem confirmant. Ambrosimus, *ne dederit*: alius *nec dederit*. *HEINS.*

Ergo eat; et blandis peraretur litera verbis; 455
 Exploretque animos, primaque tentet iter.
 Litera Cydippen, panno perlata, fefellit;
 Insciaque est verbis capta puella suis.
 Disce bonas artes, moneo, Romana iuventus;
 Non tantum, trepidos ut tucare reos. 460
 Quam populus, iudexque gravis, lectusque senatus;
 Tam dabit eloquio victa puella manus.
 Sed lateant vires; nec sis in fronte disertus:
 Effugiant ceræ verba molesta tuæ.
 Quis, nisi mentis inops, teneræ declamet amicae? 465
 Sæpe valens odiū litera causa fuit.
 Sit tibi credibilis sermo, consuetaque verba;
 Blanda tamen, praesens ut videre loqui.
 Si non accipiet scriptum, illectumque remittet,
 Lecturam spera; propositumque tene. 470
 Tempore difficiles veniunt ad aratra iuveni;
 Tempore lenta pati frena docentur equi:

455. *Peraretur*) *Portetur* duo;
tractetur unus: *parretur* tres: sed *pro-*
peretur, quod in alio est codice, mihi
 non displicet; quia r̄ est melius re-
 spondet. *BRAM.*

457. *Litera Cydippen* etc. Vide
 tom. I, Epist. Acontii Cydippæ, et
 Cydippæ Acontio. — *Perlata*, *Per-*
lecta Bernens. et quinque alii: *præ-*
lata octo; *prolata* quatuor: *delata*
 totidem.

463. *Sed lateant vires; nec sis in*
fronte disertus. Bene prudenterque
 monet, ut verhosam sui ostentationem
 vitet amator; et re, non verbis,
 disertum se præbeat. In rebus enim
 præsertim amatoris, recte *Gresset*;

L'esperit qu'on veut avoir gâté celui qu'on a.

— *Nec sis*) *No sis* octodecim libri:

in fronte severus duo: *lateant artes*
 etiam duo Palatini.

464. *Effugiant ceræ* etc. *Verba*
magistra Argentinenſis: nimis eru-
 dita, et remota a vulgari et quoti-
 dianum usu. Sic divinum illud Augu-
 sti præceptum Agrippinae nepti da-
 tum, apud Sueton. cap. 86: *sed opus*
est dare te operam, ne moleste scri-
bas aut loquaris, *BRAM.*

467. *Sit tibi credibilis sermo* etc.
 Dicas nihil, quod sui non fidem pro-
 tinus faciat: nihil præter morem lo-
 quendi consuetum. *Consultaque ver-*
ba, quidam; male, et repugnans cum
 præcedenti *nec sis in fronte disertus*.

468. *Praesens ut videre*) *Praesens*
sic videre, Bernens. unus.

472. *Lenta*. Franciscus malebat *dura*:

Ferreus adsiduo consumitur annulus usu:

Interit adsidua vomer aduncus humo.

Quid magis est saxo durum? quid mollius unda? 475

Dura tamen molli saxa cavantur aqua.

Penelopen ipsam, perstes modo, tempore vinctes.

Capta vides sero Pergama; capta tamen.

Legerit, et nolit rescribere; cogere noli.

Tu modo blanditias fac legat usque tuas: 480

Quae voluit legisse, volet rescribere lectis;

Per numeros venient ista gradusque suos.

Forsitan et primo veniet tibi litera tristis;

Quaeque roget, ne se sollicitare velis.

Quod rogat illa, timet; quod non rogat, optat, ut instes.

Insequere; et voti postmodo compos eris.

Interea, sive illa toro resupina feretur;

Lecticam dominae dissimulanter adi:

Neve aliquis verbis odiosas adferat aures,

Quam potes, ambiguis callidus abde notis. 490

Seu pedibus vacuis illi spatiosa teretur

Porticus, hic socias tu quoque iunge moras.

male. *Lentae habentae* supra 5, et alibi.

475. *Quid magis est saxo durum.* E Lucret., ut quae praecedunt, qui libro I de rerum Natura, 314:

Stilliscit casus lapidem cavat; uncus orat
Ferreus occulte decrevit vomer in arvis.
HYM.

480. *Legat ipsa tuas*) *Legat usque.*

482. *Per numeros venient*) *Ex-nient* Oxoniensis et quatuor alii: duo *veniant*. Huc pertinet Epigramma Mart. II, 9:

Si ipsi, rescripsit nil Naevia: non dabit ergo!

Sed, puto, quod scripsit, legerat: ergo dabit.

484. *Quaeque roget.* Legendum, vel in vitis libris, *quaeque roget*: de epi-

stola intellige. HEINS. Ita et Doussu contulerat.

488. *Dissimulanter*) *Dissimulater* unus Heinsii. Quasi nescins, quam vebat lectica.

489. *Adferat*) *Offerat* Regius et Oxoniensis cum uno Vaticano. H. — Non facile statim arripiendum verbum vicinum puto, ubi aequo sensui et elegantiae antisfacit vulgatum. Et ita hic rectum puto *adferre aures*, quia *odiosas* additur, ut ita *odium adferre* Cicer. pro Sulla cap. 1, et alibi dixit. Agit vero de auscultatore molesto, qui non *offert* aures, sed *adfert* odiosas.

492. *Hic socias*) *Hic* Bantun. et

Et modo praecedas facito; modo terga sequaris:

Et modo festines, et modo lentus eas.

Nec tibi de medijs aliquot transire columnas 405

Sit pudor, aut lateri continuasse latus.

Nec sine te curvo sedeat speciosa theatro:

Quod spectes, humeris adferet illa suis.

Illam respicias, illam mirere licebit;

Multa supercilio, multa loquare notis. 500

Et plaudas, aliquam mimo saltante puellam;

Et faveas illi, quisquis agatur amans.

Quum surgit, surgas; donec sedet illa, sedebis.

Arbitrio dominae tempora perde tuae.

SED tibi nec ferro placeat torquere capillos; 505

Nec tua mordaci pumice crura teras.

Ista iube faciant, quorum Cybeleia mater

Conciuitur Phrygijs exululata modis.

Forma viros neglecta decet; Minoïda Theseus

Abstulit, a nulla tempora comtus acu: 510

quinque alii: *socias manus Vossian. tu modo quinque codices.*

495. *Nec tibi de medijs aliquam transire columnas*) *Aliquot transire columnas Oxoniensis et decem alii: quae vera lectio. Aliquot columnas Regius: quidam aliquot columnis; quos inter Arondelianus: etiam non male. Lapidus autem milliares intellegit. HEINS.*

498. *Adferet.* In Aprosian. et Commelin. *anferat:* in quo etiam glossa: id est, *humeris suis pulchris anferat tibi spectaculum Theatri.* In Vossiano erat *oculis offerat illa suis:* ego legere quod *spectes oculis, offerat illa, tuis:* ne vide ea, quae in theatro exhiberi, et alios spectatores inteutos habere solent; sed adferat illa, quae spectes oculis tuis: cum solam spectam, illam mirere, etc.

501. *Et plaudas, aliquo mimo saltante, puellae*) *Aliquam mimo saltante puellam, optime Scaligeri excerpta cum codice Oxon. neque aliter veterrimus Regius, a manu prima. Remedio Amoris 755, ubi agit de theatris:*

Illic assidue ceteri saltantur amantes.

Quod moveri dixit Horatius lib. II, Epist. ad Florum, 124:

... ut qui

Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclops innotat.

505. *Nec tua mordaci* etc. Egregie et vehementer, ut solet, invehitur Persius, Sat. IV, 33, in morem hunc viris indignum, quem iure Cybeleinae matris sacerdotibus remittit. — *Nec tua.* Neo tibi Potavius.

510. *Comtus*) *Cultus Aldina po-*

Hippolytum Phaedra, nec erat bene cultus, amavit;

Cura Deae, silvis aptus, Adonis erat.

Munditiae placeant: fuscantur corpora Campo:

Sit bene conveniens, et sine labe toga:

Linguaeque ne rigeat: careant rubigine dentes; 545

Nec vagus in laxa pes tibi pelle natet:

Nec male deformet rigidos tonsura capillos:

Sit coma, sic docta barba resecta manu.

Et nihil emineant, et siut sine sordibus unguis:

Inque cava nullus stet tibi nare pilus. 550

Nec male odorati sit tristis anhelitus oris,

Nec laedant nares virque paterque gregis.

Cetera lascivae faciant concede puellae:

anterior, Micylli et aliae: scripti plerique tamen, *comtus*.

511. *Hippolytum Phaedra* etc. Ipsa enim ad eum, Epist. IV, 77:

Te tuus iste rigor, positique sine arte capilli,

Et levis egregia pulvis in ore decet.

Vereque, et quasi mulierum omnium consensu, paulo ante iam eadem epistola dixerat:

Sint procal a nobis iuvenes, ut foeminae, comiti!

513. *Fuscantur corpora Campo*. Ad Campum Martium refer, ubi sese exercebant luctando, aliisque ludicris, et quidem nudi ut plurimum. Recte haec exercitia palaestrica atque athletica inter munditias refert Ovidius. Illi enim, qui denudabant frequenter corpus, ei curando assidui incumbabant, sordem omnem ac squalem inde amoliti; sed et sole oleoque imbibitis corpora vegeta ac colorata reddebantur. Hoc *fuscare corpora* dixit Noëter. HAZES.

516. *Nec vagus in laxa pes tibi pelle natet*. Horat. I, Sat. 3, 31: *Mule*

laxus in pede calceus haeret; eleganter autem *natat*. Sic *vāu iv tēis ipēteris* Aristophan. Equitib. 321. Sidonius Apollinarius VII, Ep. 2:

Laxo pes natet altus in cothurno. EVAM.

517. *Nec male*. Heinsius maluerat olim, *nec mala*.

518. *Sit docta barba resecta manu*. Sit tuta Oxoniensis et Regius; quod non capio, nisi legendum *scita manu*; idque verum arbitror. Sic in Fastis V, 54: *curvae scita Thalia lyrae*; et *scitus vadorum*, Metam. IX, 108. *Scite et literate praescriptae literae* Ciceroni, in Pisonem.

522. *Nec laedant nares* etc. Caveas, ne, ut ait Horatius, *gravis hirsutis cubet hircus in naris*, Epod. XII, 5. Id est, cura imprimis, ne quis tibi odor foetidus ex alis exhalatus, dominae nares laedat; huiusque Gorgonius ille, de quo idem Flaccus, *Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum*, lib. I, Sat. 2, 27. — *Nec laedat nares*. Laedant iidem: duo praeterea libri, *duxque paterque gregis*; non virque, quod mox sequitur.

Et si quis male vir quaerit habere virum.
 Ecce suum vatem Liber vocat: hic quoque amantes 525
 Adiuvat; et flammae, qua calet ipse, favet.
 Gnosis in ignotis amens errabat arenis,
 Qua brevis aequoreis Dia feritur aquis.
 Utque erat a somno tunica velata recincta,
 Nuda pedem, croceas irreligata comas; 530
 Thesea crudelem surdas clamabat ad undas,
 Indigno teneras imbre rigante genas.
 Clamabat, flebatque simul; sed utrumque decebat:
 Nec facta est lacrymis turpior illa suis.
 Iamque iterum tundens mollissima pectora palmis, 535
 Perfidus ille abiit: quid mihi fiet? ait.
 Quid mihi fiet? ait: sonuerunt cymbala toto

524. *Et si quis, male vir, quaerit habere virum.* Notandum sane hic quae ante Noster rem omnium turpissimam, et execrandum istud hominum genus designet, qui nec nominandi quidem inter viros, et a foeminis merito conspuendi. — *Vel si quis.* Et si quis scripti: male vir, Gnaeus, Notam illud Varron. in Pompeium:

Fasciola qui crura tegit, digito caput uno
 Scalpit, quid credas hunc sibi vellet vi-
 rum.

Huiusmodi homines cinaedos eleganter virosos adpellat, quomodo virosae mulieres virorum adpetentes Lucilio ei Afranio dicuntur, P. Scipio Africanus, oratione in P. Sulpicium Gallum, apud A. Gellium Noct. Attic. libro VII, cap. 12. H.

525. *Ecce suum vatem Liber vocat.* Iure suum dicit vatem, qui ipsam in societatem et quasi magisterium quoddam artis, quam nunc docet, advocat, indocitque desertam a Theseo Ariadne splendide ulciscens; quo

nihil sane ipsi Baccho honorificentius nec rei nostrae accommodatius.

527. *Gnosis in ignotis.* Duo libri *Gnosias*. Moeti etiam, in arvis: unde legendum puto: *Gnosias igno is amens errabat in arvis.* Vel *arenis*: nam et arenam dixit Ep. X, 20.

532. *Indigno teneras.* Palatinus unus, *croceas*. in Commeliniano vox exciderat.

533. *Utrumque decebat*) *Utrumque* unus Heiusii; *placebat* Aprosii.

537. *Sonuerunt cymbala toto Litore.* Quae sese offerbat occasionem non praetermisimus Catullum cum Nostro conferendi, in Epist. XIII, quae est Arindus ad Thesenn. Ecce iterum nobis adest excitandus, in describendis Boerhmalibus, quae Naso non impari felicitate in opus suum et celeberrimo de Nuptiis Pelei carmine, 252 aeq. transtulit; sic igitur Catullus:

At parte ex alia florens vellibat Iacchus,
 Cum Thiseo Satyrorum, et Nyctigenis Ale-
 nas;

Litore, et attonita tympana pulsa manu.
 Excidit illa metu, rupitque novissima verba:
 Nullus in exanimi corpore sanguis erat. 540
 Ecce Mimallonides, sparsis in terga capillis;
 Ecce leves Satyri, praevia turba Dei;
 Ebrius ecce senex pando Silenus asello,
 Vix sedet; et pressas continet arte iubas.
 Dum sequitur Bacchias, Bacchae fugiuntque petuntque;
 Quadrupedem ferula dum malus urget eques;
 In caput aurito cecidit delapsus asello.
 Clamarunt Satyri; surge age, surge, pater!
 Iam Deus e curru, quem summum texerat uvis,
 Tigribus adiunctis aurea lora dabat. 550
 Et color et Thesens et vox abiere puellae;
 Terque fugam petiit, terque retenta metu.

Ya quærens, Ariadas, tuoque incensus amere:

Qui tum alicores passim lymphata mente furebant,

Ecce Bacchantes, ævæ, capita infectantes. Horum pars tecta quotiebant cuspidè thyræos;

Pars e divulso raptabant membra iuvenco; Pars sese tortis serpentibus incingebant; Pars obscuro corâ celebrabant orgia cistis, Orgia quæ frustra cupiunt audire profand etc.

539. *Excidit illa metu etc.* Intelligendum est, sermone, sive verbis: hoc est, desinit loqui, et conqueri de Thæseo, metu correpta. MICYLL. Male: de mente intelligendum. Vid. ad Remed. 384. *Sequentia, rupitque novissima verba*, sermonem interruptum notant. *Esse imitationem Virgiliani iustus dixitque novissima verba*, Douss annotaverunt.

540. *In exanimi*) *In exanimò* Bern.

541. *Ecce Mimallonides sparsis in terga capillis*) *Mimallones*, a quo *Mimallonides*, a Mimante vulgo di-

ctas volant, quod in eo monte sacra Bacchi celebrata fuerint. Suidas autem, et Græci alii, ævæ rite præstent nomen hoc deductum tradunt, nec feliciter quidem, eo quod foeminae istae virorum facta imitarentur. MIC.

545. *Fugiuntque premuntque*. Eleganter Palatinus, ut ludicrum indicet, quo Bacchae senem ebrium et vacillantem nunc fugiunt, nunc iterum tangunt et premunt. BYRN.

546. *Dum malus urget*) *Male sedit* Regius; forte pro *sedat*, a *sedare*. Vexatus enim a Bacchis et senex et senius, qui cauda et iubis prehensus exultabat, et male sedabatur a Sileno: omnia enim de ludo, quem Bacchae faciebant Sileno, capienda: vel *urget* est impellit, ut progredietur tardum animal, et effugiat mulierum manus. LIEM.

548. *Surge, Pater*) *Senex* Otoniensis et Sarnvianus. Sequenti versum, e curru quinque libri. HAYN.

Horruit, ut steriles, agitat quas ventus, aristae:
 Ut levis in madida canna palude trennit.
 Cui Deus, « en adsum tibi cura fidelior, inquit: 555
 Pone metum: Bacchi, Gnosias, uxor eris.
 Munus habe coelum: coelo spectabile sidus,
 Saepe reges dubiam Cressa Corona ralem. »
 Dixit: et e curru, ne tigres illa timeret,
 Desilit; imposito cessit arena pedi: 560
 Implicitamque sinu, neque enim pugnare valebat;
 Abstulit: ut facile est omnia posse Deo.
 Pars, Hymenaeae, canunt: pars clamant, Evie, evoë!
 Sic coeunt sacro nupta Deusque toro.
 Ergo, ubi contigerint positi tibi munera Bacchi, 565

553. *Steriles agitat quas ventus aristae.* Intelligit aristas sole adustas, ac proinde steriles. Epist. V, 3:

Et minus est in te, quam summe pondus aristae,

Quae levis assidue solibus usta riget.

554. *In madida.* Ambrosianus et Vossianus, *medica*. Ita *madidum* et *medium* confuderunt librarii apud Claudian. *de Rapt.* II, 91.

557. *Coelo spectabile sidus*) *Coeli spectabere* multi scripti et editi olim: *coeli spectabile* etiam Bernensis unus. Amat Noster illud verbum *spectabile*, quamquam apud eius aevi scriptores non admodum fuerit in usu. Epist. VI, 49: et XII, 201: *Aries villo spectabilis aurea*. Sic Amor. I, Eleg. 8, 59: *Palla spectabilis aurea*.

562. *Ut facile est*) *In facili est* Regius et unus Patavinus. Oxoniensis et Vaticanus unus, *en facile est*. Sic *ex facili*, Remed. Amor. 522: *ex facili gaudia ferre loet*; et supra 356.

563. *Pars Hymenaeae canunt* etc. Mirè variant hic veteres libri. Regius, cum excerptis Scaligeri et Puteani,

aliisque nonnullis, atque eos inter Arundelianos:

Pars Hymenaeae canunt, pars clamant Evien evoe.

Nec abludit Oxoniensis, in quo *Evio evoe*: forte pro *Evie evoe*. Posset et legi *Evan evoe*: ut versus sit spondaicus. Iureti liber:

Pars Hymenaeae vocat, pars altera clamat evoe.

Holmaest. *Pars altera clamat echion*. Alii codices, *Pars Evion Evie clamat*, et his similia, quae recusere odiosum foret. Quare scribi etiam posset: *Hymen pars Hymenaeae canunt, pars Evie evoe*.

Vel *Evan evoe*, vel *Evie Evan*: ut et apud Lucretium lib. V, 742: *Graditur simul Evius Evan*. Denique *eo clamant* mendii suspectum est, quum ad *eo canunt* referri omnia concinne possint; quare persuadeor, ut credam Nasonem scripsisse:

Pars Hymenaeae canunt, pars Evan Evie Evoe. II.

— Vid. ad Epist. XII, 143; et XIV, 127.

563. *Ergo ubi contigerint*) *Con-*

Atque erit in socii femina parte tori ;
 Nycteliumque patrem , nocturnaue sacra precare ,
 Ne iubeant capiti vina nocere tuo.
 Hic tibi multa licet sermone licentia tecto
 Dicere , quae dici sentiat illa sibi ; 570
 Blanditiasque leves tenui perscribere vino ,
 Ut dominam in mensa se legat illa tuam ;
 Atque oculos oculis spectare fatentibus ignem.
 Saepe tacens vocem verbaue vultus habet.
 Fac primus rapias illius tacta labellis 575
 Pocula ; quaque bibet parte puella , bibas.
 Et quodcumque cibi digitis libaverit illa ,
 Tu pete ; dumque petes , sit tibi tacta manus.
 SINT etiam tua vota viro placuisse puellae :
 Vtilior votis factus amicus erit. 580

tingent Moreti et tres alii ; *contigerit* alius : forte *contigerunt* , ut in libro III Trist. Eleg. 9 , 19 :

Ergo ubi prospexit venientia vela.

568. *Ne iubeant capiti vina nocere* tuo. Scaliger scribebat :

Ne iubeant capiti vina nocere tua.

Heinsius vero , *ne iubeant nocere*.

569. *Sermone licentia tecto*) Fictio Bersin. tres libri. Gebhardus vero *sermone licentia tecto*. Et ita in duobus Palat. et Commelii. Quintil. lib. I Inst. 2 : *Gaudemus , si quid licentius dixerint*. Sic licute turba Senec. Hipp. 780 : Claudian. Fescen. 120 :

Permissisque locis turba licentiar ,

Exultat tetricis libera legibus.

571. *Perscribere*) Praescribere Regius cum quatuor aliis : oil muto.

573. *Fatentibus ignem*) *Fatentibus* tres libri : sed vulgata non est sollicitanda. Hertz.

575. *Fac primus*. Lucian. Dial. Deorum V , ubi ipsum Iunonem , istius-

modi delicias , amantibus solitas , marito suo obiciebat , et sic loquentem inducit : *Ενδοξε δὲ καὶ ἀνεργασμένης πότρου , ἰδίας λεύκης (Ganymedi) , καὶ πότρου ἀνδραγῶν τῶν ἀδελφῶν , ἵππου δαδίου τοῦ αὐτοῦ πινυτοῦ , ἵππου καὶ νύκτος ἱππου , καὶ ἱππο προήγουσι τὰ χεῖρα , τὸν καὶ πίνουσι ἡμεῖς , καὶ φιλῶμεν*. Quod ipsum planius etiam habes in Apuleio lib. X Metam.

576. *Quaque bibit*) *Bibet* potiores , et Iureti codex cum quibusdam aliis , *tu quoque parte bibas* : ut Ep. XVII , 79 :

... Modo pocula proxima melle
 Sumis , quaque bint , tu quoque parte bibis.

578. *Sit tibi tacta manus*. Tibullus I , 6 , 25 :

Saepe velat gemmas alios elegumve probarem ,

Per causam memini me tetigisse manum.

580. *Vtilior votis*) *Vtilis* Regius aliique multi ; sed quum omnia praecedentia et sequentia tertiam perso-

Huic, si sorte bibes, sortem concede priorem:

Huic detur capiti dempta corona tuo.

Sive sit inferior, seu par, prior omnia sumat:

Neu dubites illi verba secunda loqui.

Tuta frequensque via est per amicum fallere nomen. 585

Tuta frequensque licet sit via, crimen habet.

Inde procurator nimium quoque multa procurat,

Et sibi mandatis plura videnda putat.

Certa tibi a nobis dabitur mensura bibendi;

Officium praestent mensque pedesque suum.

Iurgia praecipue, vino stimolata, caveto,

590

non singularis numeri exhibeant, hinc non satis eleganter vobis interlicitur: vota vero eleganter repetitur: verbis Regius codex; quae si quem offendunt legere posset utilior furtis. Ita furtis et vota confuderunt saepe scribae. HELNS. et BYAM.

581. *Huic si sorte bibas*) Si sorte Puteani et Scaligeri excerpta: vere: notum illud, *Nec regna vini sortiere talis*: tum et hoc, *Quem Venus arbitrum dicit bibendi*. De lege Tularia conviviorum iam abunde disseruerunt homines eruditi. HELNS.

582. *Capiti dempta corona tuo*, Donna retinebat missa, et explicabat, coronam tuo capiti paratam, destinatamque illi, impone, tanquam meliorem ac digniorem demereri cuperes.

583. *Prior omnia sumat*) Omnia Scaliger: cuius, ut et Iureti, codex sequenti versu, *Neu dubites*. Pro sive erit inferior, Regius mendose, si velit. Lege sive sit: atque ita decem scripti. HELNS.

584. *Verba secunda loqui*) Proxima verba Palatinus, male: est idem quod Terentius Heaut. IV, 6, 22, et Adelph. V, 9, 37, dixit, obsecundare in loco, nec contradicere, nec

adversari; sed assentiri et eius sententiae accedere: quod scriba ille, qui proxima supponit, ignoravit. Male etiam Francius tentabat, verba minora: quae huc nihil faciunt. B.

585. *Tuta frequensque via est*, per amici fallere nomen. Fuit quum Trita frequensque via est opinarer legendum: nunc nihil muto; nisi quod amicum nomen, cum codice Patricii Iunii et uno Vaticano, amplector. H.

587. *Inde procurator nimium quoque multa procurat*. Id persequitur Ovidius, quod proximis carminibus coeperat; ac de iis loquitur, qui sub amici nomine obrepentes, maritos fallunt, atque, illis absentibus, procuratores relictis (quod persaepe inter amicos ac familiares evenit) uxoris etiam curam habentes plura curent, quoniam illis nescitum sit. Hoc sensu verba illa procurare, et mandata, et videre maxime proprio significato profertur. NAVGER.

590. *Officium praestent mensque pedesque suum*. Viletur respexisse ad illud Terent. in Eunuchis:

Neque pes neque mens satia suum officium facit.

591. *Stimolata*. Nescio an non latius

Et nimium faciles ad fera bella manus.
 Occidit Eurytion stulte, data vina bibendo:
 Aptior est dulci mensa merumque ioco.
 Si vox est, canta: si inollia brachia, salta; 595
 Et, quacumque potes dote placere, place.
 Ebrietas ut vera nocet, sic ficta iuvabit:
 Fac titubet blaeso subdola lingua sono;
 Ut, quidquid facies dicesve protervius aequo,
 Credatur nimium causa fuisse merum. 600
 Et, Bene, dic dominae; bene, cum quo dormiat illa:
 Sed male sit tacita mente precare viro.
 At, quum discedet mensa conviva remota,
 Ipsa tibi accessus turba locumque dabit.
 Inserere te turbae; leviterque admotus eunti, 605
 Velle latus digitis, et pede tange pedem.
 Colloquio iam tempus adest: fuge rustice longe
 Hinc pudor: audentem Forsque Venusque iuvant.

nus, quod in Innii et decem aliis est, *vino stimulante*.

592. *Faciles ad fera bella manus*. Regius et sex alii, *fera verba*: hoc est, manus cavete intra iurgia nimium paratas et promptas, per quas ad verbera a verbis veniantur. HEINS. *Verba* etiam Francofurtensis: *ad fera tela* unus Heinsii: nil muto.

595. *Si vox est, canta*] *Si tibi vox, canta*, Francofurtensis.

597. *Dote*) *Arte* Commelinian. et quindecim alii. *Parte*, unus Vatican.

601. *Et, Bene, dic dominae*) *Dominam* scribendum existimus, vel contra libros: ut *precor valere* subiungas. Noster in Fastis II, 637: *Et, bene nos, bene te, putrius pater optime, Caesar, Dicite*, ubi *bene* te perperam hactenus legebatur. HEINS. — Contra libros nihil movendum censet Burman. — *Cum quo dormiat illa*,

Id est, amatori: dubie enim dictum, ut et de viro possit capi, idque dici sibi callidus maritus credat. Ita dormire cum aliquo, summi docuit diligentissimus Passeratius ad Propertii lib. V, eleg. 5.

603. *Mensa conviva remota*) *Relicta*, Vossian. Vid. II Am. EL 5, 21.

604. *Turba locumque dabit*) *Locusque dabit*: unus Vatic. *Lege locumque dabit*: et sic Iureti liber: sic *Turba ruunt*, et similia passim. H.

606. *Velle latus*) *Pelle* multi scripti. *Molle latus* Vossii et tres alii. *Tange* Vossian. et duo alii. BRYAN.

608. *Audentem Forsque Venusque iuvant*) *Audentes* Saravianus: sed *audentem* editio prima et triginta sex scripti: idque verum esse, ex communi dicto et imitatione Virgiliana, esse arbitror. BRYAN.

Non tua sub nostras veniat facundia leges :
 Fac tantum incipias : sponte disertus eris.
 Est tibi agendus amans, imitandaque vulnere verbis :
 Hinc tibi quaeratur qualibet arte fides.
 Nec credi labor est ; sibi quaeque videtur amanda :
 Pessima sit, nulli non sua forma placet.
 Saepe tantum vere coepit simulator amare ;
 Saepe, quod incipiens finxerat esse, fuit.
 Quo magis o faciles imitantibus este, puellae ;
 Fiet amor vernus, qui modo falsus erat.
 Blanditis animum furtim deprendere nunc sit,
 Ut pendens liquida ripa subitur aqua.
 Nec faciem, nec te pigeat laudare capillos ;
 Et teretes digitos, exiguumque pedem.
 Delectant etiam castas praeconia formae :
 Virginitas curae grataque forma sua est.
 Nam cur in Phrygiis Iunonein et Pallada silvis
 Nunc quoque iudicium non tenuisse pudet ?
 Laudatas ostentat avis Iunonia pennas :

610. *Fac tantum incipias.* Imo, *incipias* : quod in multis codicibus extat, et in Erfurtano Zinzerlingus invenit. Notum illud, *Dimidium facti qui bene coepit, habet* ; et adagium graecum, *Ἀσθὲν δὲ τὰν ἀγαθὴν ἐκέρχεται*. H.

612. *Hinc tibi quaeratur.* Regius, excerpta Scaligeri, prima editio, et decem libri scripti, *Hinc tibi*. Lege: *Hinc tibi quaeratur* quamlibet arte fides.

617. *Imitantibus*) *Iurantibus* Iunii ; *simulantibus* vulchet Francius.

619. *Furtim deprendere nunc sit.* Est graecismus, de quo infra lib. II, vers. 28 : male igitur potior librorum pars, *fas sit* ; ut Regius et Oxoniensis, cum excerptis Scaligeri, et alio codice, *non sit* : proximo versu pro *ripa*

subitur, Lincolnensis *salitur*. Aron-
 delianus *cavatur*. HEINS.

620. *Ut pendens liquida ripa subitur aqua.* Ut sensim aqua ripam subit, vel altissimam ; sic blanda verba aures primum subeunt, furtimque, et quasi stillatitia, in animum sese insinuant puellae, quae facilius blanditiis capitur.

621. *Laudare capillos.* Coniecerat olim *popillas* Heinsius ; nam in uno codice erat *puellae*.

622. *Exiguumque pedem.* Commendatur in mulieribus pes brevis, lib. et elegia III Amorina, vs. 7.

627. *Laudatas ostendit avis.* Malo *ostentat* : quod in Sarraviano est, et quatuor aliis. Virgilius XII Aeneid.

Si tacitus spectes, illa recondit opes.
 Quadrupedes, inter rapidi certamina cursus,
 Depexaeque iubae, plausaque colla iuvant. 63.
 Nec timide promitte: trahunt promissa puellas;
 Pollicitis testes quoslibet adde Deos.
 Iupiter ex alto periuria ridet amantum;
 Et iubet Aeolios irrita ferre Notos.
 Per Styga Iunoni falsum iurare solebat 635
 Iupiter: exemplo nunc favet ipse suo.
 Expedit esse Deos: et, ut expedit, esse putemus:
 Dentur in antiquos tura merumque focos.
 Nec secura quies illos, similisque sopori
 Detinet: innocue vivite; numen adest. 64.
 Reddite depositum: pietas sua foedera servet:
 Fraus absit: vacuas caedis habete manus.
 Ludite, si sapitis, solas impune puellas:
 Hac minus est una fraude tuenda fides.

479, de Interna: *Iamque hic germanum, iamque hic ostentat evanem*: quomodo legi in horrendae vetustatis codice illo Vaticano monet Pierius, quae verissima lectio. Arondelianus et Aprosianus, extendit: *an distendit? Picta pandit spectacula cauda de Pavone* Horatius. *Distenta umbracula* mox habebimus. IDEM.

632. *Pollicitis testes*) *Pollicito* libri: *quolibet* adde etiam in nonnullis. Forte, *quamlibet* adde, ut paulo ante.

633. *Iupiter ex alto periuria ridet amantum, Et iubet Aeolios irrita ferre Notos*. Sic Tibullus III, el. 6, 49:

... Periurio ridet amantum

Iupiter, et ventos irrita ferre iubet.

635. *Falso*. Ita olim editi: sed Aldus, Dan. Heinsius, alique *Falsum* expresserunt; idque confirmant fere omnes scripti: neque capio adverbialiter, ut lib. III Amor. 3, 111: sed

falsum Styga, fictum, qui a poetis esse falso iactatur; et hoc confirmat editio prima, ubi erat,

Per falsum Styga Iunoni iurare solebat, B.

644. *Hac minus est una fraude tuenda fides*) *Hac magis est*, Regius et alii quidam: sed probe Oxoniensis et Scaligeri excerpta cum potioribus, *Hac magis est una fraude*. Inreti codex aliquo tres, *Hac magis est una parte*. — Sit sensus: in ceteris rebus fidem servandam esse; sed in amore licere puellas fallere, eodem modo, quo reges, ex praecepto tyrannorum et Caesaris, iactant, *si iusiurandum est violandum, regni causa est: ceteris rebus pietatem colas*. *Tuenda* ita amatoribus fides, hac una parte minus, scilicet ubi per fallaciam extorques, quod sine fraude petenti fuisset de-

Fallite fallentes: ex magna parte profanum 645
 Sunt genus: in laqueos, quos posuere, cadant.
 Dicitur Aegyptus caruisse iuvantibus arva
 Imbris, atque annos sicca fuisse novem;
 Quum Thrasius Busiriu adit, monstratque piari
 Hospitis effuso sanguine posse Iovem. 650
 Illi Busiris: fies Iovis hostia primus,
 Inquit, et Aegypto tu dabis, hospes, aquam.
 Et Phalaris tauro violenti membra Perilli
 Torruit: infelix inbuit auctor opus.
 Iustus uterque fuit: neque enim lex aequior ulla, 655
 Quam necis artifices arte perire sua.
 Ergo et periuras merito periura fallant:
 Exemplo doleat femina lusa suo.
 Et lacrymae prosunt; lacrymis adamanta movebis:
 Fac madidas videat, si potes, illa genas. 660
 Si lacrymae, neque enim veniunt in tempore semper,
 Deficiunt, uda lumina tange manu.

negatum. Sic *minus* cum oblativo, pro *praeter*, ponere amant Latini. H. et EVAN.

647. *Dicitur Aegyptus caruisse iuvantibus arva* etc. Idem tradit Hyginus fab. 56. *Aegyptos* Regius: pro *iuvantibus*, Ramirezius in Martialem lib. I, epigr. 62, *vigantibus* reponit: sed male. Noster Poet. lib. II, eleg. 1, 13:

Iupiter stilibus quoties fuit imbris agros,

Nixta tenax segeti ex-suere lappa solet.

Plinius lib. XVII, cap. 2: *Quapropter iisdem imbris quaedam laedi videntur, quaedam invari.* HEINS.

650. *Hospitis effuso sanguine* *Adfuso* Regius, ut ad aram Iovis respiciant. Ovid. Heroid. XIII, 114:

Vt solet *adfuso* surgere flamma mero.

Sic et apud Martialem scribendum lib. IX, epigr. 62:

Cecit, et *adfuso* lactior umbra mero. L.

653. *Perilli*) *Perilaum* vocat Lucianus in *Phalari primo*, ubi tota historia narratur.

657. *Ergo et periuras merito periuria fallant*) *Vt fallant* scripti plerique; sed Regius et Oxoniensis, *ut fallent*: quinque alii, *ut periuras merito periuria fallant*: quod verum puto, ut parenthesi haec includantur. Sequenti versu; *femina lusa*, non *laesa* codex meus; et placet. HEINS.

662. *Deficiunt, uda lumina tange manu.* Primo, *Deficient* est in melioribus; deinde, *uncta manu* Regii enim Politiani codice et quinque aliis. Oxoniensis, *cuncta*: tres, *uncta*: duo, *unda*: sed *uncta* verum est, quo adlu-

Quis sapiens blandis non misceat oscula verbis?

Illā licet non det, non data sume tamen.

Pugnabit primo fortassis; et, Improbe! dicet. 665

Pugnando vinci sed tamen illa volet.

Tantum, ne noceant teneris male rapta labellis;

Neve queri possit dura fuisse, cave.

Oscula qui sumsit, si non et cetera sumet,

Haec quoque, quae data sunt, perdere dignus erit. 670

Quantum defuerat pleno post oscula voto!

Hei mihi! rusticitas, non pudor ille fuit.

Vim licet adpelles, grata est vis ista puellis:

Quod iuvat, invitae saepe dedisse volunt.

Quaecumque est subita Veneris violata rapina, 675

Gaudet; et improbitas muneris instar habet.

At quae, quum cogi posset, non tacta recessit,

Vt simulet vultu gaudia, tristis erit.

Vim passa est Phoebe; vis est illata sorori:

Et gratus raptae raptor uterque fuit. 680

Fabula nota quidem, sed non indigna referri,

dit Helmaestadiensis, in quo *inita* vel *tincta*. Sic et *unctus comas*, pro *unguento delibutus* lib. V *Pastorum* dixit. *Olivo tangere* apud Persium *Satyra* III, 43: quomodo hic *lumina uncta manu tangere*:

Saepe oculos memini tangere parvus olivo,
Grandis si nollam morituri verba *Catonis*
Dicere, et insano multum laudanda magistro.

Fda manu tangere, explicat simpliciter *Burmamnus*, ut madefacta antea manu oculos contingat; ut videantur guttae illae: tanquam lacrymae, ex oculis cadere. Sic libro I *Am.* 8, 83:

Quia etiam diceant oculi lacrimare coacti,
Et faciant udae illa vel illa *genas*:

ubi illa vel illa possunt capi, quaecumque apta sunt ad eliciendum li-

ctas lacrymas. Sic *ndae* etiam *genae* leguntur in II libro *Pastorum*, 406.

670. *Haec quoque*. Sen. *Hippol.* 441:

At si quis ultro se malis offert volens,
Seque ipse torquitt, perdere est dignus bona.

Quis nescit uti.

Dotes.

671. *Pleno post oscula voto*) *Facto* Iureti et Iotimelii liber. Forte *furto*. Nihil mutarem, licet enim *facto* explicare possemus, ut apud *Petr.* cap. 11: *nec adhuc erant omnia facta*. Idem notat *votum* *Noster*, infra 712; quod etiam in hac re proprium.

675. *Quaecumque est subita Veneris violata rapina, Gaudet* etc. Eleganter admodum *Theocritus* *Idyll.* XXVII, 69: *Ουρατος ελθινειν, ηραλιν δὲ εὖ ἐν τῷ τῷ*.

Scyrias Haemonio iuncta puella viro.
 Iam Dea landatae dederat sua praeinia formae,
 Colle sub Idaeo vincere digna duas.
 Iam nurus ad Priamum diverso venerat orbe; 683
 Graiaque in Iliacis moenibus uxor erat.
 Iurabant omnes in laesi verba mariti:
 Nam dolor unius, publica causa fuit.
 Turpe! nisi hoc matris precibus tribuisset, Achilles
 Veste virum longa dissimulatus erat. 690
 Quid facis, Aeacida? non sunt tua munera lanæ:
 Tu titulos alia Palladis arte petas.
 Quid tibi cum calathis? clypeo manus apta tenendo est.
 Pensa quid in dextra, qua cadet Hector, habes?
 Reice succinctos operoso stamine fusos; 695
 Quassanda est ista Pelias hasta manu.
 Forte erat in thalamo virgo regalis eodem:
 Haec illum stupro comperit esse virum.
 Viribus illa quidem victa est, ita credere oportet:
 Sed voluit vinci viribus illa tamen. 700
 Saepe, Maene, dixit, quum iam properaret Achilles:
 Fortia nam posita sumserat arma colo.
 Vis ubi nunc illa est? quid blanda voce moraris
 Auctorem stupri, Deidamia, tui?

690. *Dissimulatus*. Salmasius ad Tertul. Pall. pag. 316, citat, *veste vir in longa dissimulatus erat*: male.

691. *Tua munera*. Mentelii, *munia*: forte rectius, ut ad munus militariae adludat. Sic eadem varietas XIII M. tam. 296: *Duri fugientem munia belli*; ubi et alii, *munera*: mox *peto* quidam edidi et scripti; *feres* Politiani; *tene* Neapolit. BVM.

693. *Clypeo manus apta tenendo*) *Tenenda* est Oxoniensis: *terenda* est alii nonnulli. Puto, *terendo* est; et

sic unus Vaticanus. *Ferendo* tamen non ablegem. HEINS. *Tenendo* rectum est. Sic XIII Metam. 352:

... Cum sociis clypeum pro classe tenebas.

Clypeis ferendis Bernensis et unus Heinsii, ut III Am. El. 8, 15. BVM.

694. *Qua cadat*) *Cadet* editiones primaee, Francof. et multi scripti; ut sit vaticinantis, non incertum optantia.

696. *Quassanda est ista Pelias hasta manu*. Vid. ad epist. III, 126.

698. *Haec illum stupro etc.* Peperit

Scilicet, ut pudor est quondam coepisse priorem, 705
 Sic alio gratum est incipiente pati.
 Ah! nimia est iuveni propriae fiducia formae,
 Expectat si quis, dum prior illa roget!
 Vir prior accedat; vir verba precantia dicat:
 Excipiet blandas comiter illa preces. 710
 Vt potiare, roga: tantum cupit illa rogari.
 Da causam voti principiumque tui.
 Iupiter ad veteres supplex Heroïdas ibat:
 Corripuit magnum nulla puella Iovem.
 Si tamen a precibus tumidos accedere fastus 715
 Senseris, incepto parce, referque pedem.
 Quod refugit, multae cupiunt: odere, quod instat:
 Lenius instando taedia tolle tui.
 Nec semper Veneris spes est profitenda roganti:
 Intret amicitiae nomine tectus amor. 720
 Hoc aditu vidi tetricae data verba puellae:
 Qui fuerat cultor, factus amator erat.
 CANDIDVS in nauta turpis color: aequoris unda
 Debet, et a radiis sideris esse niger:
 Turpis et agricolae, qui vomere semper adunco, 725
 Et gravibus rastris sub Iove versat humum;
 Et tibi, Palladiae petitur cui palma coronae,

quippe Pyrrhum, palernae landis
 acmulum non degenerem.

705. *Quidam coepisse priorem.*
Meliores libri quondam vel quandam.
Scribe quondam cum p. edit.

710. *Comiter illa.* Perperam multi,
molliter. Vide librum II Fast. 788:
Comiter excipitur: sanguine iunctus
erat: et sic saepe Livius.

714. *Corripuit.* Frustra increpuit,
et corruptus hic quidam codices.

715. *Tumidos accedere fastus*) Fla-
tus Oxoniensis: venuste. Cacterum

Regius, Oxoniensis, Iureti codex et
alii nonnulli, abscedere non accedere,
contrario plane sensu: sed male. H.

722. *Qui fuerat cultor, factus amator*
erat. In quibusdam codd. legitur
Qui fuerat cultor victus. Ex quo eru-
ditissimus Rouerius optime fecerat,
Qui fuerat cultor dictus, amator erat.
 DAN. HEINS.

727. *Et tu, Palladiae*) *Et tua* Re-
gius, Oxoniensis, Iureti codex, et
tres alii. Bene, ut ad corpora referatur:
palma coronae pro fama, quatuor li-
bri; nec damno. HEINS.

Candida si fuerint corpora, turpis eris.
 Palleat omnis amans: hic est color aptus amanti:
 Hic decet: hoc vultu non valuisse putent.
 Pallidus in Lyricen sylvis errabat Orion: 730
 Pallidus in lenta Naïde Daplinis erat.
 Arguat et macies animum: nec turpe putaris
 Palliolum nitidis imponuisse comis.
 Adtenuent iuvenum vigilatae corpora noctes, 735
 Curaque, et e magno qui fit amore dolor.
 Vt voto potiare tuo, miserabilis esto:
 Vt qui te videat dicere possit, Amas!
 Conquerar, an moneam mixtum fas omne nefasque?

730. *Hoc decet: hoc multi non valuisse putant* (Hic decet bene nonnulli codices: nimirum color. Hic decet, hunc multi excerpta Scaligeri et Putteani, cum aliis quibusdam. Putent etiam Regius et duo alii: pro multi, unus meus vultu. Forte:

Hic decet, hoc vultu non valuisse putent. Ex hoc vultu colligent ac persuadeantur puellae, te non valere, et negram esse, prae nimio sui amore.

731. *Pallidus in Lyricen sylvis errabat Orion*. Noti sunt amores Orionis, qui Oenopionis filiam perditæ amavit, quam Meropen alii; Parthenus in Eroticis, cap. 20, Haero appellat; sed et Sida Danae filia ub antiquis commemoratur, quae Orioni nupsit, et Sidæ civitati Boeotiae nomen dedit. De Lyricæ nihil me legisse memini. Nec constant sibi veteres membranae. Iureti codex, *Pallidus in Lincea*: in *Lincea* unus ex meis, ut et Regius: nisi quod est a manu secunda, *Lincea*: quomodo in multis aliis. Arondelianus, in *silvis Lincea*: vel *Lincea*; vel *Lincea*. Ceteri *Linceam*, *Lincem*, *Licie*, *Litie*, *Linceie*, *Licita*, *in Linceis*, *illincis*, et similia. Nam

codex Oxoniensis hunc versum non habebat. Lege in *Dircea sylvis*. Nam Orion Thæbanus: hinc Boeotus sæpe poetis dicitur; et Dircea, fons Thæbani agri, quem inter alios Statius in Thichæide sua lusculentis versibus descripsit. Regius etiam *Arion* pro *Orion*. — De Daphnidis amoribus, ex Parthenio, Scholiastæ Theocriti, Iuio Philargyrio, et Servio res est non plane ignota. HEINS.

734. *Palliolum nitidis imponuisse comis*. Qui enim infirmæ valetudinis erant, palliolis obnuebant caput. Quintil. XI, 3: *Palliolum, sicut fascias, quibus crura vestuntur, et fontia, sola potest excusare valetudo*. Monuit iam ad Historiam Augustam Salmasius, et ad Tertulliani *Pallium*, quæ secutus Octavius Ferrarius, elegantissimi vir ingenii, partis secundæ lib. IV, cap. 23, de Re Vestiarie. Sic Maecenas apud Senecam, epistola 114: *Pallio velatus caput*; et Trimalcio apud Petronium cap. 32: *pallio coccineo adrasum incluserat caput*.

739. *Conquerar, an moneam mixtum fas esse nefasque?* Libri meliores,

Nomen amicitia est: nomen inane fides. 740
 Hei mihi! non tutum est, quod ames, laudare sodali;
 Quum tibi laudanti credidit, ipse subit.
 At non Actorides lectum temeravit Achillis:
 Quantum ad Pirithoum, Phaedra pudica fuit.
 Hermonen Pylades, quo Pallada Phoebus, amabat: 745
 Quodque tibi geminus, Tyndari, Castor erat.
 Si quis idem sperat, laturas poma myricas
 Speret; et in medio flumine mella petat.
 Nil nisi turpe iuvat: curae est sua cuique voluptas:
 Haec quoque ab alterius grata dolore venit. 750
 Heu facinus! non est hostis metuendus amanti!
 Quos credis fidos, effuge; tutus eris.
 Cognatum fratremque cave, carumque sodalem:
 Praebeat veros haec tibi turba metus.
 Finiturus eram; sed sunt diversa puellis 755
 Pectora: mille animos excipe mille modis.
 Nec tellus eadem parit omnia: vitibus illa
 Convenit; haec oleis; hac bene farra virent.
 Pectoribus mores tot sunt, quot in orbe figurae:

fas omne nefasque. Drinde Regius, *Quum querar admoneam. Admoneam* eliani et in Oxon. Scribe:

Nam querar, ne moneam mistum fas omne nefasque,

Nomen amicitiae, nomen inane fidem!

Vt esse subiungatur. Nisi quis emalit, *Conquerar, an taceam*, quod est in excerptis Politiani, et tribus a me inspectis. HEINS.

741. *Quod amas*) *Ames* meliores. — *Laudare. Lactare* Patavinus. B.

745. *Qua Pallada Phoebus*) *Quod* Regius: reliqui plerique, *quo*: ut supra 285:

Myrrina potrem, sed non quo filia debet, amavit.

747. *Laturas poma myricas*) *Lactu-*

ras Regius, Oxoniensis et sex alii: quomodo in observationibus ex Aron- deliano codice restituit praecclare Gronovius lib. III, cap. 21. Mox *e medio flumine* libri meliores. Remed. Amor. 534:

Cedimus; e medio iam licet omne bibas. HEINS.

Francos. et multi alii, *in medio*: quomodo et in loco Remediorum.

753. *Fidumque sodalem*) *Carumque* castigatior: nam *fidos* praecesserat superiori versu.

756. *Excipe mille modis*) *Deiçe* Palatinus et alius. Heinsius coniecit, *exige mille modis*, vel *excipe mille dolis*; accipe Beruensis.

Qui sapit, innumeris moribus aptus erit.
 Vtque leves Proteus modo se tenuabit in undas;
 Nunc leo, nunc arbor, nunc erit hirtus aper.
 Hi iaculo pisces, illi capiuntur ab hamis:
 Hos cava contento retia fune trahunt.
 Nec tibi conveniat cunctos modus unus ad annos:
 Longius insidias cerva videbit anus.
 Si doctus videre rudi, petulansve pudenti,
 Diffidet miserae protinus illa sibi.
 Inde fit, ut, quae se timuit committere honesto,

760

765

761. *Vtque levis Proteus modo se tenuabat in undas.* Primo *leves undas* reponendum est ex auctoritate optimi Regii, fragmenti veterrimi Oxoniensis, et octo vel novem aliorum codicum. *Leves aquas* Noster alibi non uno loco dixit: ut in *Fast.* lib. V, 662: *leves cursum sustinuitis aquae.* Pro *tenuabat*, deinde idem Regius, et duo alii, *tenuavit*: sed probe prima editio, et unus Vaticanus, *tenuabit*: et sequenti versu, pro *erat*, fragmentum Oxoniense, codex Regius, et duo alii, *erit*; verissime.

762. *Nunc leo, nunc arbor* etc. *Horatium* lib. II, Sat. 3, 69, respexit hoc loco Noster, ubi is agit de malo debitoris:

Scribe decem a Nerio non est satis; adda
 Cicutas

Nodosi tabulus centum: mille adda antenas.
 Effugiet tamen haec sceleratus vincula Pro-
 teus,

Quum rapies in las, molis ridendum alienae;
 Fiat uper, modo vis, modo saxum, et
 quum volas, arbor.

Nam proverbii locum obtinuisse videtur, ut qui argentes eludebant, *Protei* dicerentur.

766. *Longius insidias cerva videbit anus.* Olim *curva*; ridicule profecto. Causae scilicet multum est, cur anus

iam curvata prae senio insidias amatorum metant. Quis credat optimo poetae tale quid excidisse? Tollit scrupulum codex Regius, in quo a manu prima legebatur, *cerva anus*. Nec aliter in Oxoniensi, pro diversa lectione. *Cervum senem* pari modo Lucretius dixit lib. III, vs. 614; et Noster infra lib. III, 78:

Nec facies cervum cornus lacta senem,
Cervina senectus Inv. XIV, 251. *Cyreni senes* apud Martialem, libro V, Ep. 38.

Puella senibus dulcius mihi cyrenis,
Senes porci apud Iuven. Sat. VI, 160:
 Et vetus indulget senibus elementia porcia,
 Similes autem metaphorae familiares sunt Nostro quoties de puellis agit. Sic supra 393:

Saucius arrepto pice tenetur ubi hamo.
 Et postea lib. III, vs. 662, tanquam proverbium doctis adnotatum, hoc invenies:

... Lepus hic alis exagrandus erit.

Et initio sequentis libri, vs. 21

Decidit in casses praeda petitis meos,
 Sed nihil opus est, ut elegantissimam lectionem pluribus exemplis adstruamus. *Hisque*.

Vilis in amplexus inferioris eat.

770

Pars superat coepti, pars est exhausta laboris:

Hic teneat nostras anchora iacta rates.

771. *Est exhausta*) *Exacta* tres libri: etiam bene. In fine Met. *Iamque opus exegi*. Horat. III, Od. 30: *Exegi monumentum aere perennius*.

772. *Teneat nostras*. Codex Regius, *fessas*, ut infra lib. III, 748: *Vt tangat portus fessa carina suos*.

LIBRI SECVNDI

ARGVMENTVM

Vbi puellam invenias, et quomodo captes inventam, Ovidio duce, didicisti: edocendus nuuc qua potissimum arte captam retineas; 1-20. Quae res quam sit difficilis et lubrica, exemplo Daedali confirmat, qui pennis non homini dātis, e labyrintho effugit; 21-96. Illorum deinde errorem refellit, qui putant amorem magicis artibus posse detineri; et, quibus vere capletur veneficiis, docet: quae quidem in uuo hoc verbo tota continentur, 107: *ut ameris, amabilis esto*. Non enim satis est forma praestare, vel eloquentia; 97-144: accedat oportet morum comitas obsequiosa; 145-172: vitanda praecipue iurgia; nec vel in iniuriis amicae primo obsistendum; cedendum vero in omnibus: 173-250. Alliciendi quoque munusculis servi, et ipsa quandoque capienda puella; sed opportune, nec sine arte; 251-272. Quid valeant carmina pro muneribus; quibus blanditiis concilianda sit; 273-314. Quid amanti, puella aegrotante, sit agendum, praecipit; 315-336. Quid vero curandum, ne elanguescat amor, ubi semel amica potitus, discas fusius 337-466. Excitandus etiam interdum stomachus, unde querelae, quas brevi pax consequatur. Hinc laus Amoris, qui, postquam elementorum litem diremisisset, primos hominum, sylvestres adhuc et ferarum more vagos, in societatem coëgit; 467-492. Phoebi monita refert, et amatoribus quae sint patienda describit; 493-536. De rivali patienter ferendo, habes 537-560. Sequitur feliciter adducta, et iocose admodum enarrata, de Marte et Venere fabula; 561-590. Monitis autem satis superque instructos amantes conscius tandem accepit lectus, nec quid superest poëtae praecipendum; nam, ut ait ipse, 705, Musam adloquens:

Sponte sua, sine te, celeberrima verba loquuntur.

P. OVIDII NASONIS
ARTIS AMATORIAE

LIBER SECVNDVS

Dicite, Io Paeon: et io, bis dicite, Paeon:
Decidit in casses praeda petita meos!
Laetus amans donet viridi mea carmina palma:
Praeferar Ascræo Maeonioque seni.
Talis ab armiferis Priameius hospes Amyclis 5
Candida cum rapta coniuge vela dedit.
Talis erat, qui te curru victore ferebat,
Vecta peregrinis, Hippodamia, rotis.
Quid properas, iuvenis? mediis tua pinus in undis

1. *Dicite, Io Paeon* etc. Eodem animi impetu abreptus, unus e nostris (*Bertin*) qui fecit, pro viribus, ut elegia Galli quoque Romanos provocarent, exclamat, eleg. 4:

*Elle est à moi! Divinités du Pinde,
De vos lauriers ceignez mon front vainqueur.*

*Elle est à moi! que les mortels de l'Uda
Portent envie au maître de son cœur.*

— *Io Paeon*. *Io* est vox exultantium venatorum, qui, capta fera, *Io Paeon* inelamabant, eo quod is sit Deus venatoriae artis; cuius soror Diana venatrix quoque esse dicitur.

3. *Laetus amans donet* *Donat*, optimus Regius, cum aliis nonnullis et prima editione. Forte *donat*. *Amans* ornet Palatinus: *mea tempora palma* quatuordecim; *mea tempora myrto*

Aprosii, Bernens. et duo alii: lauro Commelini, tres Palatini, et quatuor alii: *puri mea tempora* Neapol. Vnde legendum conicere liceret:

Laetus amans ornet Faphia mea tempora myrto.

4. *Praeferar Ascræo, Maeonioque seni*. Homero scilicet et Hesiodo; de quibus vid. Amor. I, eleg. 15, 11:

5. *Priameius hospes*. Paris, Priami filius, qui hospitio benigne exceptus a Menelao, illius coniugem rapuit. *Amyclis*, Amyclae urbs in Laconia, non longe a Lacedaemone; unde Castor et Pollux et soror Helena, modo Lacedaemone, Amyclis modo, dicuntur nati.

8. *Vecta peregrinis Hippodamia rotis*. Occurrit totidem verbis, in rpiat. VIII, Hermiunte ad Orestem, 70.

Navigat; et longe, quem peto, portus abest. 10
 Non satis est venisse tibi, me vate, puellam.
 Arte inea capta est: arte tenenda mea est.
 Nec minor est virtus, quam quaerere, parta tueri:
 Casus inest illic; hic erit artis opus.
 Nunc mihi, si quando, Puer et Cytherea, favete: 15
 Nunc Erato; nam tu nomen amoris habes.
 Magna paro: quas possit Amor remanere per artes
 Dicere, tam vasto pervagus orbe puer:
 Et levis est, et habet geminas, quibus evolet, alas:
 Difficile est illis inposuisse modum. 20

11. *Non satis est venisse tibi, me vate, puellam.* Vulgus. *Non satis invenisse tibi est.* Optime vero Regius, *non satis est venisse tibi.* Qui modus loquendi Propertio admodum familiaris: et ita *convenire* puellam, pro rem habere cum puella dicitur. Apulei. IV Metam. *Convenire in voluptatem veneram* dixit: et ita Graeci fere *συμπίπτειν*, de re venera, honesto vocabulo utuntur. HENR.

16. *Nunc, Erato etc.* Non ideo tantum Musam haec Naso invocatur, quia nomen ab Amore, *ἄρα τοῦ ἔρωτος*, et versibus praestantioris; sed quia bellis etiam, quae non rara inter amantes consurgunt. Sic proelia dicitur Maro, quae ex amore Turni et Aeneae in Laviniam exorta, Erato, non Calliopen, in hunc partem operis sociam advocat: vide Aeneid. librum VII, 37:

Nunc age, qui reges, Erato, quae tempora rerum.

18. *Tam vasto pervagus orbe puer)* Tam, ad pervagus, an ad vasto orbe referendum? DOV. — Minime dubitandi locus quia ad orbem referas, vix capacem, quum sit tam vastus, *puerum Amorem capiendi.*

19. *Quibus evolet, alas)* *Avolet* Regius et alii complures cum prima editione: quod sequitur Heins. Sed non movendam puto vocem *evolet*, quae notat evadere manus prendere cupientium, et in altum, vel ex conspectu volare. Ita apud Sueton. Aug. 94, Torrentius notat in tribus libris fuisse, de squilla, *quum altissime evolasset*: et ita edidit Aldus. BYAM.

21. *Hospitis effugio etc.* Daedali, qui ad Minoem confugerat, capite damnatus ab Areopago, ob occisum sororis filium Talamum, qui non imparem se quondam in arte, qua praecebat Dardalus, futurum minabatur. Daedalus autem Minos, in ipso quem struxerat, labyrintho, cum Icaro filio inclusit, quia Pasiphaëa, Tauri amore farentem, sine artis ope iuvenat. Sed tactam rem obiter in lib. praecedenti 295, fusius suo loco, ad Metam. VIII, tractabimus. — *Præcluserat omnia Minos. Prostruxerat* meliores libri magno numero: rectius; nam *clausit* mox sequitur. Daedalus ipse lib. VIII Metam. 185, de Minotauro:

... Terra licet, inquit, et undas
 Obstruat: et coelum certa patet: ibimus
 Illuc.

Hospitis effugio praestruxerat omnia Minos:
 Audacem pennis repperit ille viam.
 Daedalus ut clausit conceptum crimine matris,
 Semibovemque virum, semivirumque bovem;
 Sit modus exsilio, dixit, iustissime Minos: 25
 Accipiat cineres terra paterna in eos,
 Et quoniam in patria, fatis agitatus iniquis,
 Vivere non potui, sit mihi posse mori!
 Da reditum puero, senis est si gratia vilis:
 Si non vis puero parcere, parce seni. 30
 Dixerat haec: sed et haec, et multo plura licebat
 Dicere; at egressus non dabat ille viro.
 Quod simul ac sensit: Nunc, o nunc, Daedale, dixit,
 Materiam, qua sis ingeniosus, habes.
 Possidet et terras, et possidet aequora Minos: 35
 Nec tellus nostrae, nec patet unda fugae.
 Restat iter coelo: coelo tentabimus ire.
 Da veniam coepto, Iupiter alte, meo!

In vulgatis praestrinxerit; perperam.

25. *Sit modus exsilio, dixit* etc. Non defuerunt inter criticos, qui hoc *verisimile* damnaverint, non modum quia longius, sed quod minus rei propositae congruum videretur. Cui quidem sententiae, licet paulum duriori, non possum, quin ex parte saltem adsentiar, fateorque non tam opportune adduci fabulam, quam egregie a poeta tractari. Perlectam vero quis a carmine censuerit exulandam?

28. *Da mihi posse mori*) *Sit mihi Inreti* excerpta: eleganti graecismo, *γίνεσθαι, ἴεναι, ἡδύχαιε*. Sic contra, *Non ait, Ne sūt, μὴ γίνεσθαι, μὴ δ' ἴεναι*. Non est, *οὐκ ἴεναι* pro non licet, non datur.

33. *Quod simul ac*) *Simul ut* Regius cum Scaligeri et Iureti excerptis et octo aliis; sed frustra. Metam. II,

167: *Quod simul ac sensere, riant*: quatuor libri, *nunc nunc Daedale*, concinnius: *sensit* etiam recte Commelinianus. HEINS.

34. *Habes*) *Habe*. Francofurtensis.

35. *Possidet et terras*. Argentinus et unus Vaticanus, et pro diversa lectura Aroudelianus, *Possidet en*. Inde legendum Heinsius censebat:

Possidet en terras, en possidet aequora Minos.

37. *Restat iter coeli*) *Coelo* Politiani excerpta, et dum alii: non male. H. Vid. Brunkh. ad Propert. II, 1, 20. — *Coelo tentabimus ire*. *Cochlus* Serravinius et duo alii: vide notas ad ep. VII, vs. 40. HEINS.

38. *Iupiter alte*) *Alne* editiones Venetae, Micylli et Bersmanni.

Non ego sidereas adfecto tangere sedes.

Qua fugiam dominum nulla, nisi ista, via est.

Per Styga detur iter: Stygias tranabimus undas.

Sint mihi naturae iura novanda meae.

Ingenium mala saepe movent: quis crederet unquam,

Aërias hominem carpere posse vias?

Remigium volucres disponit in ordine pennas,

Et leve per lini vincula nectit opus;

Imaque pars ceris adstringitur igne solutis,

Finitusque novae iam labor artis erat.

Tractabat ceramque puer, pennasque renidens,

Nescius haec humeris arma parata suis.

Cui pater: « His, inquit, patria est adeunda carinis:

Hac nobis Minos effugiendus ope.

Aëra non potuit Minos; alia omnia clausit.

39. *Tangere*) *Scandere* Vatic. et alius.

41. *Tranabimus*) *Transibimus* Bernensis et sex scripti, et multi editi: *tentabimus* Ambrosianus.

42. *Sint mihi*. Francius volebat, *sint modo naturae iura novanda mihi: movenda* Ragius, et emendatum *negata*.

43. *In ordine pennas*. Alas remigium quoque Graeci vocant nonnunquam. Sic Aeschylus in Agamemnone, de avibus: *ἐν ὁρίσιν αἰετῶν ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν*. Elmsley *αἰετῶν*. Lucianus dixit in Timone de Mercurio: *ὁ πῦρ ἀνιέμενος, ὡς ἀνὴρ*. *Ταυτί-πτερον γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ τὸν αἰετῶν*. Sic et alarum remigium Virgilius in hac eadem de Daedalo fabula: et *Daedaleum remigium*, auctor supplementi ad Plautin. Amphitryonem.

49. *Tractabat ceramque puer* etc. Haec eadem, sed pluvius, Metam. VIII, 196 sqq. ubi puer,

... ignorans sua se tractare pericla,

Ors renidenti, modo quae vage moverat aëre,

Captebat plumes; flavam modo pollice ceram

Mollibat: lusuque suo mirabile potius Impediebat opus.

— *Pennasque renidens. Renidens* sex; *remittens* duo; *reculens* Palatinus et Vulcanus: *recentes* duo libri: *renectit* Regius. Omnes frustra.

50. *Arma parata*. Francius malebat, *vincla*, ut bis terre vocat; vel *dona*: sed perperam; adludit enim ad navium *arma* vel *armamenta*, ut vocabatur; nam mox *carinam* vocat, et *remigium* supra, et vers. 64, *vela*. Ita *arma* vocat Virgilius *vela*, lib. V Aeneid. 15, interprete Servio, et lib. VI, 393; Noster XI Met. 513, aliique poëtae, ut Graeci *ἔλας*: unde *armare* et *ex armare* classem, et similia obvia.

51. *His inquit*) *Haec... carina, Hac nobis Minos effugiendus erit*, Regius: ope est, Aldus et recentiores.

Quem licet, inventis aëra rumpe meis.
 Sed tibi nec virgo Tegeaea, comesque Bootae 55
 Ensiger Orion adspiciendus erit.
 Me pennis sectare datis; ego praevious ibo.
 Sit tua cura sequi; me duce, tutus eris.
 Nam sive aetherias vicino sole per auras
 Ibumus; impatiens cera caloribus erit: 60
 Sive humiles propiore freto iactabimus alas;
 Mobilis aequoreis penna madescet aquis.
 Inter utrumque vola: ventos quoque, nate, timeto;
 Quaque ferent aerae, vela secunda dato.
 Dum monet, aptat opus puero, monstratque moveri; 65
 Erudit infirmas ut sua mater aves.
 Inde sibi factas humeris adcommodat alas,
 Inque novum timide corpora librat iter.
 Iamque volaturus parvo dedit oscula nato;

54. *Qua licet.* In nonnullis, *quam licet*: utrumque recte. Naro. *Quem licet* meliores, cum prima editione: nonnulli *Quem libet*. Commelinianus et tres alii, *Quamlibet*, etiam non male.

55. *Sed tibi nec virgo Tegeaea* etc. Calisto Lycæonis Arcadiæ regis filia, dicta sic a Tegea urbe. Fabulum vid. apud Nostrum Metam. II, et Fast. II, 156. Meminit quoque Pausanias Arcad. III sub finem. — *Comesque Bootae Ensiger Orion.* Orion primum dictus (*εὐρίων*) iuxta Palaeph. de incredibil. Hist. VIII; sicque appellatus, ait, δὲ τὸ εὐρύων ἔστ' ἔστ' αὐτοῦ, ὁ δὲ τὸ εὐρύων ἔστ' ἔστ' αὐτοῦ. Nota Orionis fabula. Caeterum eadem filio præcipit Duxalus, Metam. loc. cit. 206:

... Nac ta sp-ciare Booten,
 Aut Helicen iubeo, strictumque Orionis
 ensim.

58. *Sit tibi cura sequi*) *Tua cura*

prima editio, cum melioribus scriptis, et mox *timeto* pro *caveto*, et *sibi factas* pro *sis*; et *timide* pro *timidus*. Hæns.

56. *Et sua mater.* Mulchet olim Heins. ut *pia*; sed nil opus: Terent. Hecyr. IV, 4, 38: *Mater quod suavit sua*. Ita *vir snus* infra 551. Ipsa comparatione hac quoque utitur Valerius Flacc. VII, 375:

Quatin adhuc teneros supremum pelido
 foetus

Mater ab excelsis produxit in aëra nido,
 Hærtaturque sequi, hæcibusque insurgere
 pennis.

Hæc cæculet pelidis ferit horreo Olympi,
 Iamque redire volunt, assuttaque queritur
 tur arbor.

58. *Inque novum.* Mentelanus, in *quo novum*, ut nolet initium iteris, in quod se dabat, vel tentamen itineris, ut solent aves teneræ pennas quatere, et leviter corpus tollere et librare: et ita Francius coniecerat. B.

Nec patriae lacrymas continuere genae. 79
 Monte minor collis, campis erat altior aequis:
 Hinc data sunt miserae corpora bina fugae.
 Et movet ipse suas, et nati respicit alas
 Daedalus, et cursus sustinet usque suos.
 Iamque novum delectat iter; positoque timore, 75
 Icarus audaci fortius arte volat.
 Hos aliquis, tremula dum captat arundine pisces,
 Vidit; et inceptum dextra reliquit opus.
 Iam Samos a laeva fuerant, Naxosque relictæ,
 Et Paros, et Clario Delos amata Deo. 80
 Dextra Lebynthos erant, silvisque umbrosa Calymne,
 Ciuctaque piscosis Astypalea vadis:
 Quum puer, incautis nimium temerarius annis,

78. *Inceptum dextra reliquit opus.* Relinquit nonnulli: unus Vatican. remisit: alter Regius, remittit. — Ego nihil minto: relinquere enim τῇ inceptum optime respondet. Donatus ad illa Terentii Andr. II, 5, 1:

Hæc me, relictis rebus, iussit Pamphilum observare.

« Imponitur manus rebus, quum perficitur id quod coeperit: relinquuntur vero res, quum imperfectæ relinquuntur; » ut Virg. Ill Georg. 519: Atque opere in mella dafus reliquit aratra.

81. *Dextra Lebynthos erat, sylvisque umbrosa Calymne.* Pro Calyda Regius veterrimus, Palimne: prima editio cum nonnullis scriptis, Polymne. Forte pro Calymne: tam enim Calymnam, quam Calydnam inter insulas recenset Stephanus. Certe lib. VIII Met.

Dextra Lebynthos erat, fecundaque melle Calymna.

Occurrit in eadem hac narratione, sive, Calymne, ut libri meliores agnoscunt constanter, nisi quod Calydas

in uno Regio illic offendi: alii Calymne et Calyne: apud Strabonem quoque sub finem lib. X non constant sibi codices, qui modo hanc, modo illam lectionem agnoscunt. De melle tamen Calymnio subscribit Ovidianæ lectioni in Metamorph.: Α καὶ μὲν οὖν τὸ κατὰ τὸν μέλι, ὡς ἱστορεῖται ἀπὸ τῶν ἱστῶν, καὶ ἐν ταῖς νήσοις, διακρίνεται· μέλι τε καὶ τὸ Καλύμνιον. At Plinius, libro XI, cap. 13, de melle: « Ibi optimum semper, ubi optimorum caliculis florum conditur. Atticæ regionis hic et Siculae Hymetto et Hybla ab locis, mox Calyda insula. » Eustathius ad illa Homeri Il. B, 184: νήσους τε Καλύδνας, inter alia, νήσους αὖ Καλύδνας αὖτε, ὡς ἱστορεῖται τὸ μὲν καὶ τὸ Καλύμνιον. καὶ ἐν ἡγεσίᾳ μέλι τοῦ Καλύμνιον, x. v. 1. Deinde, ubi diversas sententias retulit de his insulis, Καλύδνας νήσους κατὰ τινὰς αὖτε κατὰ τινὰς, ὡς μὲν Καλύμνα.

83. *Incautis nimium temerarius annis*) *Arctis* prima editio cum primo

Altius egit iter, deseruitque ducem.
 Vincula labant; et cera, Deo propiore, liquescit; 87
 Nec tennes ventos brachia mota tenent.
 Territus e summo despexit in aequora coelo:
 Nox oculis pavido venit oborta metu.
 Tabuerant cerae; nudos quatit ille lacertos;
 Et trepidat; nec, quo sustineatur, habet. 90
 Decidit; atque cadens, Pater, o pater, auferor, inquit.
 Clauserunt virides ora loquentis aquae.
 At pater infelix, iam non pater, Icare, clamat,
 Icare, clamat! ubi es? quove sub axe volas?
 Icare, clamabat: pennas adspexit in undis. 95
 Ossa tegit tellus; aequora nomen habent.
 Non potuit Minos hominis compescere pennas:
 Ipse Deum volucrem detinuisse paro.
 FALLITVR, Haemonias si quis decurrit ad artes;
 Datque quod a teneri fronte revellet equi. 100
 Non facient, ut vivat amor, Medeides herbae,
 Mixtaque cum magicis naenia Marsa sonis.

Mediceo: unus Vatican. et Amb. *alis*;
 alius Vaticanus *ausis*.

84. *Deseruitque patrem*) *Ducem*
 malo cum Moreti et Mentelii codice.
 Sic Daedalus ad Icarum Mel. VIII:

Me ducis, carpe viam.

87. *E summo*) *A summo* omnes
 fere edidi; sed *e* reposuit Heinsius e
 Vaticano et uno ex suis; qui et con-
 iecerat, *territus ut summo* etc.

92. *Clauserunt virides*. Imitatio
 Propertiana ex lib. III, Eleg. 5, 10:
Quam moribunda niger clauderet ore liquor,

93. *Iam non pater*. Virg. G. IV,
 497:

Invalidasque tibi tendens, iam non tua,
palmas!

95. *Icare, clamabat*) *Dum clamat*
 Lincolnensis.

96. *Tegit*) *Tenet* Aprasii et octo
 alii.

100. *Revellet*) *Revellet* Regius:
 alii tres, *revellat*. HEINS.

101. *Vt vivat*) *Vt duret amor*
 Mentelii et quatuor alii. Sic II Anur.
 Eleg. 19, 23:

Sic mihi duret amor, longosque a'olescit
in usus.

102. *Mixtaque cum magicis mersa*
venena sonis. Crutemus ex Palatinia
Marsa venena scribebat. D. HEINS.
Marsa legendum omnino cum prima
 editione, et scriptis quamplurimis.
 Sed necdum sanum praestiteris lo-
 cum, nisi cum optimo Regio et ex-
 cerptis Scaligeri ac Puteant, reponas

Phasias Aesoniden, Circe tenuisset Vlixen,
 Si modo servari carmine possit amor.
 Nec data profuerint pallentia philtro puellis: 105
 Philtro nocent animis, vimque furoris habent.
 Sit procul omne nefas: ut ameris, amabilis esto;
 Quod tibi non facies, solave forma dabit.
 Sis licet antiquo Nireus adamatus Homero,
 Naiadumque tener crimine raptus Hylas; 110
 Ut dominam teneas, nec te mirere relictum,
 Ingenii dotes corporis adde bonis.
 Forma bonum fragile est; quantumque accedit ad annos,

naenia Marsa. Cantus enim magi-
 cus Marsorum serpentibus fatalis cre-
 ditus. Atque ita lib. VI Fast. 141,
 optimi codices, de strigibus:

Sive igitur nascentur aves, seu carmines
 sunt;

Naeniaque in volucres Marsa egurat anas;
ubi Naenia falsus vulgo legebatur.
Hinc serpentum domitores Marsos
adpellant Plinius ac Gellius; eosque
originem a Marso Circes filio ducere
testantur, ut artis magicas peritia,
qua vulgo male audiebant, in iis ne-
quissimum sit miranda. Glossae Isi-
dori, Marsus, incantator serpentum.
Papias: Marsus pro incantatore poni-
tur. HEINS.

105. *Nec data profuerint.* Alii, *pro-*
fuerant. Lego *profuerunt*: quod po-
 stea confirmavit codex Helmaestadien-
 sis. — *Pallentia.* *Pollentia* est in uno
 Palatino: eadem varietas apud Ti-
 bullum I, Eleg. 9, 17:

Non te carminibus, nam te *pollentibus*
 herbis,

Devoit laeto tempore nocula anus!

ut recte viri docti pro *pallentibus*,
 restituerant, et ex divite peni egre-
 gie illustravit Broukh.: sed quia hic
 culpat, non commendat *philtro*, vul-
 gatum lectionem retinendam existi-

mo: *pallere* enim de venenis passim
 dicitur. BURN.

107. *Sit procul omne nefas; ut*
ameris, amabilis esto. Verbatim ex
 Ovidio, qui iam citatus apud nos
 Amorum praeceptor, BERNARD:

Sans Canaille, et tout Penfer armé,
Soyez aimable, et vous serez aimé.

109. *Sis licet antiquo Nireus ada-*
motus Homero) *Scilicet* quinque li-
 bri: unus, *si licet*; alius, *sic licet*,
 scribe *sic licet*, atque ita Moreti co-
 dex. *Licet*, inquit, Nireum ab Ho-
 mero tantopere laudatum aequis pul-
 chritudine:

Nireus, ὁ κάλλεος ἀνὴρ καὶ Νῆος ἔλκε
τῶν ἄλλων Ἀργείων. II. B, 673.
 Quare Thersites Lucianus, Dialog.
 Mort. XXV, cum Nireo colloquen-
 tem sic inducit: *ὦ Νῆος ἄνδρ' ἔχου,*
εἴ τι ἔστις ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον
ἀνθρώπου, ἢ οὐκ εἶ; *ὁ ὅστις ἐστὶς ὁ*
καλὸς ἄνθρωπος, πάντων ἀνθρώπων
καλλέος. Hinc *Nireus* ἐμφατικῶς
 adagium apud Graecos et *Nireus* καλ-
 ῶν.

110. *Naiadumque tener crimine rap-*
tus Hylas. Rem certatim natraver-
 unt Theocrit. Idyll. XIII; Apollon.
 II, 1207; Valer. Flacc. III, 563.

Fit minor; et spatio carpitur ipsa suo.
 Nec violae semper, nec hiantia lilia florent, 115
 Et riget amissa spina relictæ rosa.
 Et tibi iam cani venient, formosæ, capilli:
 Iam venient rugæ, quæ tibi corpus arent.
 Iam molire animum, qui duret, et adstrue formæ:
 Solus ad extremos permanet ille rogos. 120
 Nec levis ingenuas pectus coluisse per artes
 Cura sit; et linguas edidicisse duas.
 Non formosus erat, sed erat facundus Vlixes;
 Et tamen æquoreas torsit amore Deas.
 O quoties illum doluit properare Calypso; 125

Vnde non immerito Virgil. Georg. III, 6: *Cui non dictus Hyllas puer?*

115. *Nec semper violæ, nec semper lilia florent.* Mirè turbatur versus hic in vetustis libris: alii codicea, *mollia lilia*, vel *candida*: optimus Regius, *Nec violæ semper, nec hyacinthia lilia florent*: cum glossa adscripta, *id est, Apollinea*; sed et hyacinthus subductum erat, quo id delendum esse significabatur: certe *cinthia lilia* in sex alijs quoque inveni. Vnde fuit quum legendum censerem;

Nec violæ, aut semper hyacinthia lilia florent.

Lilia enim et *hyacinthus* solo colore distinguuntur: nisi malis, *hyacinthina*: quomodo *florent hyacinthinum* Catull. dixit. Haec olim: nunc scribo: *Nec violæ semper, nec hiantia lilia florent.* Atque id confirmant tum Palatinus unus, tum codex probæ notæ, quo Andreas Covalcontes, Patricius Florentinus, vir eleganter eruditus, me donavit: præterea in uno Ambrosiano id ipsum quoque offendi, et in Hafniensi et Menteliano. II.

116. *Et riget amissa*) *Aret et amissa*, Ex Palatino Gebhard. lib. II; an-

tiq. lect. 9: et ita unus Heins. et caret. Francof.

119. *Iam molire animum* etc. Prudenter iuvenem monet, ut formæ caducitatem ingenii donis per laborem plurimum exculti, tentet rependere; hortaturque ut eo sibi comparet, quæ *durent*, et ideo dicit *molire*, quod est magno conatu, et molimine magno aliquid agere. — Recte quoque *adstrue formæ* Regius cum Sculigeri excerptis et septem alijs: hoc est, *superaddere*. Sic *novum veteri ædificio adstruere* dixit Columella; neque aliter optimi latinitotia auctores.

120. *Permanet*) *Pertinet* unus Bernensis: de quo cogitandum, nam *proptingere*, quo hodie perperam utuntur, veteres usus hoc verbo docet Burm. ad Quintul. II de Inst. Orat. 4.

122. *Edidicisse*) *Addidicisse* Apollonii: *linguas duas*; romanam intelligit et grecam.

124. *Æquoreas torsit amore deas.* Scribe, *æquoream Deam*: nisi et Circe deabus æquoreis accensenda. Hæss. *Transit amore*, Vatican.

125. *O quoties illum doluit properare Calypso*: Vid. Homer. Odys.

Remigioque aptas esse negavit aquas!
 Haec Troiae casus iterumque iterumque rogabat.
 Ille referre aliter saepe solebat idem.
 Litore constiterant: illic quoque pulchra Calypso
 Exigit Odrysii fata cruenta ducis. 130
 Ille levi virga, virgam nam forte tenebat,
 Quod rogat, in spisso litore pingit opus.
 Haec, inquit, Troia est: muros in litore fecit.
 Hic tibi sit Simoïs: haec mea castra puta.
 Campus erat (campumque facit), quem caede Dolonis
 Sparsimus, Haemonios dum vigil optat equos.
 Illic Sithonii fuerant tentoria Rhesi:
 Hac ego sum raptis parte revector equis.
 Pluraque pingebat; subitus quum Pergama fluctus
 Abstulit, et Rhesi cum duce castra suo. 140
 Tum Dea: quas, inquit, fidas tibi credis ituro,
 Perdiderint undae nomina quanta, vides!
 ERGO age: fallaci timide confide figurae,

E. 203 sqq. et quod inde Propert. depromsit I, Eleg. 15, 9 sqq.

130. *Exigit Odrysii fata cruenta ducis*. Rhesi scilicet, quem *Odrysium* vocat, ab Odrysarum gente, quae pars Thraciae fuit, ubi regnabat. De *fatis* autem, et *cruentis* quidem, vid. Homer. Iliad. K, 434, et de Penelop. Epist. 39 cum notis. Ibid. de Dolone. — *Fata cruenta*. *Fata* multi editi et scripti: *castra* Montel. unus.

132. *Pingit opus*) *Fernat* Thuanus.

135. *Campus erat, campum fecit. Campumque facit*, emendationis notae libri magno numero, IV Fast. 691:

Hec, ait, in campo, campumque ostendit, habebat

Bu. iterum cum duro paros colona viro,

138. *Captus nocte reversus equis*) Ro-

vector potiores scripti: probe Vlives in Sabiniana responsione:

Evast, et Thracum caeso duce proelia Rhese,
 In mea captiva castra revector equis.

Sed vox illa nocte non placet, quia ambiguum sententiam facit, et cum hac construere non debet: non enim noctem poterat praesentem pingere et ostendere. Quare cum Hafnicensi malim,

Hac ego sum captis parte reversus equis.
Raptis etiam omnes fere scripti; *rapti* enim erant; et celeritate uti debuit Vlives, ut, antequam vox abiret, reverteretur. BURN.

142. *Perdiderint undae nomina quanta vides*. Eo gravior sententia, quo repentina magis exsurgit, nec opinantem lectorum subito a ludicris ad severiora convertit.

143. *Fallaci timide confide figurae*.

Quisquis es : aut aliquid corpore pluris habe.
 Dextera praecipue capit indulgentia mentes : 145
 Asperitas odium, saevaue verba movent.
 Odimus accipitrem, quia semper vivit in armis,
 Et pavidum solitos in pecus ire lupos.
 At caret insidiis hominum, quia mitis, hirundo;
 Quasque colat turres Chaonis ales habet. 150
 Este procul, lites, et amarae proelia linguae:
 Dulcibus est verbis mollis alendus amor.
 Lite fugant nuptaeque viros, nuptasque mariti;
 Inque vicem credunt res sibi semper agi.
 Hoc decet uxores: dos est uxoria lites. 155
 Audiat optatos semper amica sonos.
 Non legis iussu lectum venistis in unum:
 Fungitur in vobis munere legis amor.
 Blanditias molles, auremque iuvantia verba
 Adfer, ut adventu laeta sit illa tuo. 160
 Non ego divitibus venio praeceptor Amoris:
 Nil opus est illi, qui dabit, arte mea.
 Secum habet ingenium, qui, quum libet, Accipe, dicit.
 Cedimus: inventis plus placet ille meis.

Duo codices, *timide ne crede*. Forte
jollaci timide te crede figurae: duo
 etiam libri, *nimum ne crede*. Virg.
 Eclog. II, 17:

O formosae puer, nimium ne crede colori.

144. *Atque aliquid*) Aut aliquid
 meliores: HEINS. *Corpore maius ha-*
bet unus Heinsii pro varia lectione:
 non male, si *habe* legas, cum duobus
 aliis codicibus.

146. *Asperitas odium etc. Verba*
mo-et quatuor libri: duo, *bella mo-*
vent. Commelinianus cum Aronde-
 liano, *saevaue verba movent*: recte.
 HEINS.

151. *Este procul, lites*. Neapol. *ite*

procul, non invenuste; ut in formula,
procul hinc, procul ite profani.

152. *Mollis alendus*. Duo libri,
alliciendus amor, ut lib. III, 510.

Comibus est oculis alliciendus amor.

Et infra vers. 444:

Acribus est stinglis elliciendus amor.

Deinde Iunianus habebat *dulcibus est*
signis, forte pro *linguis*. HEINS.

153. *Lite fagant*) Fugant Regius
 et Lincolnianus cum excerptis Pu-
 teani et Scaligeri: *credant* quoque se-
 quenti versu pro *credunt*, iidem: et
 res pro *rem*, meliores omnes: sequor.

164. *Inventis plus habet ille meis*.
Plus placet Regius et multi alii cum

Pauperibus vates ego sum, quia pauper amavi: 165
 Quum dare non possem munera, verba dabam.
 Pauper amet cante: limeat maledicere pauper;
 Multaque, divitibus non patienda, ferat.
 Me memini iratum dominae turbasse capillos:
 Haec mihi quam multos abstulit ira dies! 170
 Nec puto, nec sensi tunicam laniasse; sed ipsa
 Dixerat, et pretio est illa redempta meo.
 At vos, si sapitis, vestri peccata magistri
 Effugite; et culpae damna timete meae.
 Proelia cum Parthis, cum culta pax sit amica; 175
 Et iocus, et causas quidquid amoris habet.
 Si nec blanda satis, nec erit tibi comis amanti;
 Perfer, et obdura; postmodo milis erit.
 Flectitur obsequio curvatus ab arbore ramus:
 Frangis, si vires experiere tuas. 180
 Obsequio tranantur aquae; nec vincere possis
 Flumina, si contra, quam rapit unda, nates.
 Obsequium tigresque domat, Numidasque leones:

Iureti excerptis: plures cum prima
 editione et excerptis Puteani ac Scal-
 ligeri, plus valet. HEINS.

169. *Me memini iratum etc.* Vid.
 Amor. I, Eleg. 7: *Addo manus in vin-
 clo tacas etc.* — *Me iratum memini.*
Me memini iratum, scripti et primae
 editiones. HEINS. Vid. ad III Am. 7,
 26. Tentaverat et Heinsius rescribere,
iratus memini, ut apud Propert. II,
 Eleg. 6, 46: *Visura et quamvis num-*
quam speraret Vlixen, pro *visuram*
etc.

170. *Haec mihi quam multos absta-*
lit ira dies) *Illa* scripti plerique.
 Regius pro diversa lectione *Ille mihi*:
 prima editio *Ille*. Legendum forte:

170. *Haec mihi quam multos abstulit illa dies*)
 — Sic Heinsius, sollicitus nimium

locos vel apertissimos sollicitandis.
 Qui sit enim ut non intellexerit vir
 omnium sagacissimus, mirum in mo-
 dum congruere hic peulometrum cum
 superiori versu; *iramque irato dies*
 tam multos abstulisse?

173. *At vos, si sapitis*) *Qui sapi-*
tis nonnulli. HEINS. Sed III Amor.
 8, 25: *Discite, si sapitis*. Et I Ari.
 643: *Ludite, si sapitis, solas impune*
puellas. Et alibi.

177. *Nec erit tibi comis amica*. In
 nonnullis, *Si nec blanda satis, nec*
erit tibi comis amanti. NAVA. *Tibi*
amanti meliores cum prima editione.

180. *Frangis, si vires experiere*
tuas) *Frangis meliores: experire*
 etiam nonnulli. HEINS.

183. *Tumidosque leones*) *Numi-*

Rustica paulatim taurus aratra subit.

Quid fuit asperius Nonacrina Atalanta?

185

Succubuit meritis trax tamen illa viri.

Saepe suos casus, nec mitia facta puellae

Flesse sub arboribus Melaniona ferunt.

Saepe tulit iusso fallacia retia collo:

Saepe fera torvos cuspide fixit apros.

190

Sensit et Hylaei contentum saucius arcum:

dasque Regius cum Putani ac Scali-
geri excerptis, et duodecim aliis. In-
teti excerpta cum nonnullis, *Numi-
dosque*: prima editio, *mundoque*:
duo, *timidosque*: unus, *undaque*:
quae omnia ad veram lectionem ad-
ludunt. Mart. lib. VIII, Epigr. 4,
de leone eleganter et vere:

Sed cuius tremarent ipsi quoque iure leo-
nes,

Cui diadema decet marmore picta Nomax,

Vrsos Numidas habes apud Iuvena-
lem Sat. IV. Sic *Poenos leones* di-
xit IV Trist. Eleg. 6:

Tempore Poenorum compescitur ira leo-
num,

quomodo et Virgilius in Eclogis et in
Ciri; et Claud. III de Rapt. 166:

... Rabies Poenorum insipida leonum.

Dracontius Hexaëmetro:

Arida viperotus angues excepit arena:

Sortitur Numidas bellus fera colle leonum
ubi perperam legitur nunc *Humida*
sortitur tellus. *Gaetulos* Plautus Me-
nachmis V, 2, et Horat. lib. I, Od.
23; et Stat. Theb. IX, et Virgil. V
Aeneid. 551. Sic *Armeniaci* tigres alibi
non uno loco occurrunt, et *Ossa* *ursa*
Metam. XII: ubi male *obscenam* re-
ponunt. *Gaetulos quoque leonenas* idem
Horat. lib. III, Od. 20, *Gaetulum ele-
phantem* Lucan. lib. VI, 208, *Pan-
nonis ursa* eidem libro VI, 220. Ver-

ram huius loci lectionem Fruterius
quoque vidit in Verisimilibus. H.

187. *Nec mitia*) *Immitia* plures
scripti et quidam editi: perperam;
vid. ad I Amor. 6, 17.

188. *Flesse sub arboribus Mila-
niona ferunt*. Vid. ad Am. III, El. 2,
29, quae de Milanione et Atalanta.
— *Melaniona*. Valde turbant in hoc
nomine veteres libri. Sed lego *Mila-
niona* cum Regio, qui lib. etiam III,
775 cum aliis melioribus, *Milanion*
humeris Atalantes crura ferebat. Re-
liqui codices, *Minniona*, aut *Mima-
liona*. Apud Graecos Μιλανίων est, ut
Xenophonti, de Venatione; at poetis
Μιλανίων. Sic Musaeus, 153:

Παρθένης ἐν αἰ δάχτυλ' ἀπ' Ἀρκαδίας Ἀττα-
λάντης,

ἢ κατὰ Μιλανώνων Ἰπαστερνίου γόνυ
ἰόνην.

190. *Saepe fera torvos cuspide fixit*
apros. *Aprosii* liber, *saepe feras mis-
sa cuspide*, ut *missum fulmen* Epist.
V; sed quia sequitur, *missis sagittis*,
mallem *saepe feros torta cuspide fixit*
apros: alii pro *missa* habent *sueva*,
vel *iusta*. HEINS.

191. *Sensit et Hylaei contentum*
saucius arcum. De Hylaeo, qui unus
e Centauris, vid. ad Virg. Georg. II,
457; Propert. I, Eleg. 1, 13; et Apol-
lod. III, 9; Conf. quoque Callimach.
in Dianam 221. — *Sensit et Hylaei* con-

Sed tamen hoc arcu notior alter erat.
 Non te Maenalias armatum scandere silvas,
 Nec iubeo collo retia ferre tuo;
 Pectora nec missis iubeo praebere sagittis:
 Artis erunt cauto mollia iussa meae.
 Cede repugnant; cedendo victor abibis.
 Fac modo, quas partes illa iubebit, agas.
 Arguet, arguito; quidquid probat illa, probato:
 Quod dicet, dicas: quod negat illa, neges.

195

200

tentum saucius arcum. Ita quidem in Aldinis legitur, sed falso. *Hylaei* enim legendum; id quod ex Callimachi loco, supra iam adlato, patet, ubi de Hylaeo, et Rhoeo Centauris (quos Atalanta, eo quod vim inferre sibi tentasset, sagittis confecit) in hunc modum legitur: οὐδὲ μὲν Ὑλαίου τε καὶ Ῥοέου Πάνου ἰδὼσα σιδερέϊα ἰχθυόεντας, ἐν αὐτῇ μεταίεσθαι Τετάρτην ἐν γὰρ οὕτω ἰσχυρῶς συνεισέειπεν Ταύην Μανάλειν οὐκ ὄντι ἀρπάζειν. Intelligimus autem hic, poetam illud voluisse significare, in gratiam Atalantae Melanionem sustinuisse ab Hylaeo ultro sauciari. Quod et versus innuere videtur, qui infra sequitur: *Pectora nec missis iubeo praebere sagittis etc.* Vid. III. Spanheim. ad d. I. Callimachi.

192. *Notior alter erat.* Innianus, *certior. Fortior alter*, Bernensis et octo alii. Sed *certior*; ut saepe alibi.

193. *Maenalias silvas.* Et silvas in montibus esse novi, sed an aeque recte *scandere silvas* dicatur, dubito. Duo scripti, *Maenalias montes*: unus Heinssii, *Maenalias rupes*: utrumvis parvulati: *rupes* etiam laborem augent. BYRN.

194. *Nec iubeo collo retia ferre tuo.* Tò iubeo quam denuo occurrat versus proxime sequenti, hic nequaquam vi-

detur admittendum; nec invant tamen libri veteres. Censeo nihilominus scribendum esse ex Nasonis sententia:

Subdula nec collo retia ferre tuo:

nt apud Martialem, magnam Nasonis imitorem, II, Epigr. 40:

Subdula tenduntur crassis modo retia tur-
dis. H.

195. *Nec missis*) *Nec Scythicus* duo codices, quod non de nihilo: nec *fixis* Vaticanus unus.

198. *Fac modo, quas partes illa iubebit, agas.* Verbatim locum hunc, et lepore solito expressit BERNARD, *Art d'aimer*, ch. II:

Ris, si l'on rit; pleure si l'on soupire.

Près d'une folle, imite son délire:

Pour une muse, orne ce que tu dis.

Est-on dévot? sois dévot, et médis!

Fais ce qu'on hait, encreuse ce qu'on loue.

Gai si l'on chante, et dupe si l'on joue.

— *Fac modo, quas partes illa iubebit, agas*) *Eas* Regius cum multis aliis non contemnendae notae: quare scribendum fortassis, etsi vulgata non displicet:

Fac modo quas partes illa subibit, eas,

Pro subeas, subibit certe in altero Regio legebatur. — Vix credibile quantum verbo hoc *ire* vir cl. delcetetur.

Riserit? adride: si flebit, flere memento.

Imponat leges vultibus illa tuis.

Seu ludet, numerosque manu iactabit eburnos,

Tu male iactato, tu male iacta dato:

Seu iacies talos, victam ne poena sequatur, 205

Damnosi facito stent tibi saepe canes:

Sive latrocinii sub imagine calculus ibit,

Fac pereat vitreo miles ab hoste tuus.

Ipse tene distenta suis umbracula virgis:

Ipse face in turba, qua venit illa, locum. 210

Nec dubita tereti scamnum producere lecto:

201. *Si flebit, flere.* In *Francos*. erat *flebit*, *deslere* memento: eleganter *mehercule*; subtiler lecto illo *si*, ut *millics*. Vid. I *Amor.* 4, 29. *Deslere* vero plus est quam *flere*, ut apparet ex usu huius verbi ad rogum, ubi *deslebantur* mortui: quo forte respicit; ut nimirum, puella flente aliquem ex suis mortuum, amatori, tanquam ad rogum, vehementius descendendum esse, praecipiat. *BRAM.*

204. *Tu male iactato* etc. De duodecim scriptorum lusu agit. Cicero in *Hortensio*: «Itaque tibi concedo, quod in duodecim scriptis solemus, ut calculum redactus, si te alicuius dati poenitet.» *Quintil. Institut. Orat.* XI, cap. 2.

205. *Seu iacies talos, victam ne poena sequatur* etc. *Poenam* hic exponit *Merula* pro dolore: ut sit *sensus*, *Ne victa lupo puella doleat*. Mihi vero magis placet, ut *poenam* accipimus pro multa, sive pecunia, quam, qui victus est, persolvere necesse habet. *MICVLL.*

206. *Damnosi canes*) *Senioni*, qui iactus felicissimus, *unio*, sen canis illi contrarius, opponebatur; sic et *Persio* *damnosus canicula*, de eadem

re, *Satyr.* III, 49, et *dexter senio*, *Propert.* IV, *Eleg.* 8, 45:

*Mo quoque per tales Venarem quaerente secundos,
Semper damnosi subillocare canes.*

De *senione*, *canicula*, et *Venere* in iactu talorum satis distincte *Scholias* *Persii*: «*Senio* et *Canicula* et *Venus* proprio nomine iactus tesserae sunt. Verbi gratia: dum tres *seni* proveniunt, is iactus *senio* est: in quo notandum, quod interdum etiam est *sinister*: dum vero tres, *unio*, *canicula*: *Venus* autem, dum iactus iuxta rationem numeri optime connectuntur; quam connexionem *unio*, id est *canicula* in fine tabulae conficere solet.» *HEINS.* — *Vossianus*, *damnosus* facito. Sic et alibi hoc loquendi modo utitur.

209. *Ipse tene distenta suis umbracula virgis.* Vide quae de *flabellis* et *umbellis* adnotavimus ad *Amor.* III, *Eleg.* 2, 38.

211. *Tereti scamnum producere lecto*, *Lipsius* lib. III *Centur. Epist.* Misc. 2, *scamnum* idem esse, quod *sellam* sive *cathedram* putat, sed qua ratione tunc *scamnum* lecto produceretur? Melius capitulum de *scamno*,

Et tenero soleam deme, vel adde, pedi.
 Saepe etiam dominae, quamvis horrebis et ipse,
 Argentis manus est calcacienda sinu.
 Nec tibi turpe puta, quamvis tibi turpe, placebit, 213
 Ingenua speculum sustinuisse manu.
 Ille, fatigatae perdendo monstra novercae,
 Qui meruit coelum, quod prior ipse tulit,
 Inter Ioniacas calathum tenuisse puellas
 Creditur, et lanas excoluisse rudes. 214

quo utebantur lectos altiores con-
 censuri. Varro lib. IV de Ling.
 Lat. *Quia simplici scansione scandebant in lectum non altum, scabellum; in altius, scamnum.* Per lectum vero hic non lecticam, sed adcubitorem intelligerem, quia de solen sequitur, quam posuisse adcubituros, notius est, quam ut demonstrari egeat. *Supponere lecto* Bernensis et unus Hein-
 sli: *subducere* Vossii et Hafsiensis. B.

212. *Tenero soleum deme, vel adde*
pedi. Exequiebantur haec pueri ad pedes, et ancillae quas, e munere, a *sandalio* vocabant. Differebat autem a calceo *solea*: calcens enim pedem totum texit; *solea*, plantam tantum: pars enim superior habenis devinctebatur. Quae autem Latiniis differentia calcem inter et *soleam*, eadem pouchatur apud Graecos inter *καὶδῖον* et *συνδῖον*.

213. *Quamvis horrebis et ipse.* Nonnulli *algebis*; sed *horrevere* pro *algere* rectius est. Propertius IV, 5: *Horruit argenti tegula curta foco.* Hinc et horror pro frigore: Versu proximo legebat Iunus Gebliardus: *Manus refocenda sinu*, quum in Palatino codice *conficienda* invenisset; sed vulgata scriptura non est sollicitanda.

214. *Quamvis tibi turpe, placebit.*

Quamvis tibi turpe, venusta repetitione Sarravianus, et prior Mentelii.

216. *Ingenua speculum sustinuisse manu.* Hoc quippe servile munus; et ex ancillis una, cui nomen ab uni latris erat, dominae speculum porrigebat.

217. *Ille fatigatae vincendo monstra novercae* Praebendo Regius cum excerptis Scaligeri et sex aliis praestantioris notae; quod tamen non satisfacit: totidem scripti cum prima editione, *perdendo*: ut Epist. IV, 170: *Silvaeque perdendas praebet alta foras.* Impensius tamen placet, quod in codice Argentiniensi offendebam; *perimendo*: atque ita insistens vestigiis optimi Regii ism ante coniecerum legendum. Dno codices, *pre-mendo*: haec aemulatur lib. IX Met. 198, ubi Hercules:

... Deferens lebeodo est
 Saeva Iovis conia: ego sum indefessus
 agendo.

219. *Inter Ioniacas.* Scaliger, *inter Maconias calathum tenuisse puellas* scribebat. DAN. HEINS. *Ionicas* inter prima editio et potiores scripti; alii, *Inter Ionicas*, vel *Ionias* inter, Comelinianus, *Inter Achaianas*. Scribo *Inter Maconidas*, vel *Mygdonidas*: quod posterius malo. Lyde enim

Paruit imperio dominae Tirynthius heros.

I nunc; et dubita ferre, quod ille tulit:

Iussus adesse foro, iussa maturius hora

Fac semper venias; nec nisi serus abi.

Occurras aliquo tibi dixerit? omnia differ;

215

Curre; nec inceptum turba moretur iter.

Nocte domum repetens epulis perfuncta redibit:

Tunc quoque pro servo, si vocat illa, veni.

Rure eris, et dicet: venias, Amor odit inertes:

Si rota defuerit, tu pede carpe viam.

236

Nec grave te tempus sitiensve Canicula tardet,

Nec via per iactas candida facta nives.

Militiae species amor est; discedite, segnes:

Non sunt haec timidis signa tuenda risvi.

Nox et hiems, longaeque viae, saevique dolores

233

Mollibus his castris, et labor omnis inest.

Saepe feres imbrem coelestis nube solutum;

aut Phrygia Omphale, quae et *Maronis* Nostro dicta lib. II *Fastorum*. Neque me fugiunt quae ad *Epist.* IX, vs. 73, hoc de loco notavi; sed accuratius singula perpendenti, tam illic, quam hic, censeo legendum:

Inter Mygdonidas calathum tenuisse pael-lae.

Nam *Maronia* zona illic paulo ante praecesserat. *HAIRS.*

223. *Maturius*) *Maturior* Bernensis unus; et mox uterque, cum septem aliis, *iussus abi*.

228. *Pro servo*. Nimirum, qui factum sustineat, quæsi adversitorem dixisse veteres, docet Donatus ad *Ter. Adelphi*. I, 1. *Vocat* etiam recte notavit Dousa proprium esse verbum, ut *Ep.* XX: *Ignoras tua iura, voca.* *BREM.*

231. *Nec grave te tempus*) *Frigus* explicat *Merula*; et quod de hieme in

pentametro agit. Intellige ergo tempus ex aestate in autumnum praecipit, quod ventis et pluviis crebrum, et morborum forecundum. *Horat.* III. *Od.* 23, 5 sqq.:

*Nec postulentum sentiat Africum
Foecunda vatis, nec sterilem organ
Rubiginem, aut dulces alumn
Pomifera grave tempus anno.*

233. *Militiae species amor est*. Dixit ipse iam, et probavit: *Militat omnis amans* etc. *Amor.* I, *Eleg.* 9.

234. *Signa tuenda*. Iureti codex cum multis aliis, *signa ferenda*. — *Tenenda*, Palavin. *Signa ferenda*, duo. Nihil tamen mutandum censet Helmsius.

235. *Saevique dolores*) *Labores* multi editi, et Bernensis unus, et tres alii; et seq. versu, *dolora*. *Culores* Iulian.

237. *Imbrem coelesti nube solutum*.

Frigidus et nuda saepe iacebis humo.
 Cynthius Admeti vaccas pavisse Pheraeas
 Fertur, et in parva delituisse casa. 240
 Quod Phoebum decuit, quem non decet? exue fastus,
 Curam mansuri quisquis amoris habes.
 Si tibi per tutum planumque negabitur ire,
 Atque erit opposita ianua fulta sera;
 At tu per praeceps tecto delabere aperto: 245
 Det quoque furtivas alta fenestra vias.
 Laeta erit, ut causam tibi se sciet esse pericli:
 Hoc dominae certi pignus amoris erit.
 Saepe tua poteris, Leandre, carere puella:
 Tranabas, animum nosset ut illa tuum. 250
 Nec pudor ancillas, ut quaeque erit ordine prima,
 Nec tibi sit servos demeruisse pudor.
 Nomine quemque suo, nulla est iactura, saluta:

Sic coelestem aquam, Horat. lib. III, Od. 10. Dixit et Noster infra 352.
Iubres solutos quatuor libri: *imbrem fluentem* unus.

238. *Frigidus et nuda saepe iacebis humo*) *Manebis* Excerpta Iureti: ut apud Horatium lib. I, Od. 1: *manet sub Iove frigido venator*. Hinc *emansores*. Glossae Stephani, *Emansio*, *Περσυχερπός*, *Emaret*, *ἀμάρυσσιν*, *εμάρυσσιν*. HEINS.

239. *Pavisse per aestus*. Scripti multi, *per herbas*; sed aut *Pherei* legendum cum Regio, Iureti, Scaligeri ac Putrani excerptis, et Lincolnien- si codice; aut *Pheras* cum uno Vaticano et Patavino, ac prima editione. Vide quae iam ea de re ad Epist. V, 151.

243. *Si tibi per tutum planumque negabitur ire*) *Placidumque* scripti plerique; sed diu est quod *planumque* vidi corrigendum, quod unus ex Va-

ticanis postmodum confirmavit. *Pla- na* praecipitius et arduis et praeruptis opponuntur. Seneca, *Phoenissis*: (ita enim optimus Medicus inscribit Tragoediam, quae *Thebaidis* nomine perperam circumfertur):

In plana tendis: vade: praerupta appetit Non obato; sed praecede. HEINS.

244. *Opposita ianua fulta sera*) *Ap- posita* alter Regius: diximus Am. III, Eleg. 14, 10.

245. *Aperto*) *Ab alto* unus Regius.

247. *Se sciet*) *Se feret* Bernensis: *sensit* Palat. *sensit* Bernensis et tres alii: *etcaum tibi sentiet* unus Heinsii.

248. *Amoris erit*) *Amoris habe* Palat.

250. *Nosset*) *Sciret* Vossii et duo alii.

252. *Servos demeruisse pudor*) *Eme- ruisse* codex Moreti, et unus Vatica- nus. Vide Notas ad Epist. VI, 138.

Iunge tuis humiles, ambitiose, manus.
 Sed tamen et servo, levis est impensa, roganti 255
 Porrige fortunae munera parva tuae.
 Porrige et ancillae, qua poenas luce pependit
 Lusa maritali Gallica veste manus.
 Fac plebem, mihi crede, tuam: sit semper in illa
 Ianitor, et thalami qui iacet ante fores. 260

254. *Iunge tuis humiles, ambitiose, manus.* Si Tanag. Faber consulisset codices scriptos, non ita paratragoedistae esset lib. I, Ep. 54; nec legendum contendisset:

Iungere non dubites, ambitiose, manus.

Hoc est carificare auctores, non emendare, quum in Regii codicis lectione omnia sint planissima: iunge *manus humiles*, id est, *servorum* et ancillarum, tuis manibus. — Optime Burrus. Qui utinam saepius, quam in alios, in semetipsum legem hanc sanxisset!

256. *Fortunae munera parva tuae.* Malim *parca*: nam *parva* mox sequitur. Sic apud Martialem lib. V, Epigr. ult. pro *munera parva*, puto reponendum *parca*, quia *minora* sequitur; ne bis idem dicat. HELMS.

258. *Lusa maritali Gallica veste manus.* Primus, quod sciam, Iunus Parrhasius ad Claudiani *Raptum Proserpinae*, mentem Nasonis perspexit: eius verba adscribam, quum liber ille difficulter inveniriatur venalis. Igitur postquam monuit, *qua luce*, non *quae*, quod tamen membranis omnibus pertinaciter inhaeret, corrigi debere, haec addit: « Aristides Milesius de rebus Italicis libro primo, sic ait: Gallorum dux Ateponarus, quum Romanos longa fessos obsidione videret, postulavit, ut si salvos se vellent, matresfamilias et virgines ad stuprum

dederent. Senatus, Retinae ancillae consilio, ad hostes habitu dominarum submisit ancillas; datoque ab eis signo, eruptione facta, Romani somno neroque depositos Gallos omnes obtruncant: parva victoria, Ancillarium diem solemnem perpetuo sanxerunt. Historiam repetit Plutarchus, Polyaeusque Macedo Strategematon octavo. Macrobius alius sequens auctores ab Aristide paulo deslexit. Ovidius amanti praecipit, ut Novus Caprotinus, quo die Galli caesi sunt, aliquid ancillae largiatur, ut alacrius operam navans iter adfectet ad dominum. » Haec Parrhasius. Varro lib. V de Ling. Lat.: « Novus Caprotinae, quod eo die in Latio Iunoni Caprotinae mulieres sacrificant, et sub caprifico faciunt, et e caprifico adhibent virgam. » Plutarchus *vivus* 22. *caprotinus* hunc diem passim adpellat; et a Caprue palude, ad quam Romulus occubuit, denominatus esse contendit.

259. *Fac tuam.* Imitatione Terentii, qui Adelphi. V, 6, 10: *Panditum plebem primum facio meam*: hoc est, mihi faventem. BERESMAN.

260. *Qui iacet*) *Quae*, Argentinenensis: ut forte ancillam, vel mium, quae dominae cubiculum servat, posset intelligi; ut Epist. XXI, 19:

Ante fores secat haec, etc.

Nec dominam iubeo pretioso munere dones:
 Parva, sed e parvis callidus apta dato.
 Dum bene dives ager, dum rami pondere nutant,
 Adferat in calatho rustica dona puer.
 Rure suburbano poteris tibi dicere missa; 265
 Illa vel in Sacra sint licet emta via.
 Adferat aut uvas, aut quas Amaryllis amabat;
 At nunc castaneas non amat illa nuces.
 Quin etiam turdoque licet, missaque columba,
 Te memorem dominae testificare tuae. 266
 Turpiter his emitur spes mortis, et orba senectus.
 Ah pereant, per quos munera crimen habent!
 Quid tibi praecipiam teneros quoque mittere versus?
 Hei mihi! non multum carmen honoris habet!
 Carmina laudantur: sed munera magna petuntur. 267
 Dummodo sit dives, barbarus ipse placet.
 Aurea nunc vere sunt secula! plurimus auro
 Venit bonos: auro conciliatur amor.
 Ipse, licet Musis venias comitatus, Homere;

265. *Munere dones*. Mentelianus venuste, dices, quod pretioso muneri convenientius; non vult enim Italia munera amicis esse danda, unde eius fortunae incrementa possint sumere, et illa ditescere; sed tantum parva et apta, et voluntatem testantia. Bvnt.

266. *Illam vel in sacra*) *Illam tibi in sacra* quidam. In via illa, venalia, inter alia edulia, poma et fruges.

267. *Aut quas Amaryllis amabat*. Nuces, scilicet: respicit autem ad illa Virgil. Ecl. II, 52:

Castaneasque nuces, mae quas Amaryllis amabat.

269. *Missaque columba*. Alii quidem corona, quod de corona turdorum capi posse Heinisius coniecerat, ut Martial. Xcn. 50:

Texta rosula fortasse tibi, vel divite nardo.
At mihi de turdis facta corona placet.

Et III, Epigr. 47:

Illic carmen pinguis gravem turdis,
Leporemque lazarum Gallici canis dente,
sic.

Sed quia hic de parvis et rusticis muneribus agit, praetuli, quod in septem scriptis exstat, *missaque columba*: hoc enim aptissimum Veneris amoribus munus. Theocrit. Idyl. V: *ὄρε εἰ τὰς γάλακτος ἰθύας*; et quae ibi Meursius. Alii poetarum graecorum loca habet Athenaeus lib. XIV, 19.

271. *Emitur spes*. Terentianum, ex Adelphi. II, 21: *spem peritio non emio*. Respicit esultatores laetivolitantes, qui orbos praecipue colebant.

Si nihil adtuleris, ibis, Homere, foras. 280
 Sunt tamen et doctae, rarissima turba, puellae;
 Altera non doctae turba, sed esse volunt.
 Vtraque laudentur per carmina: carmina lector
 Commendet dulci quaeliacumque sono.
 His ergo, aut illis, vigilatum carmen in ipsas, 285
 Forsitan exigui munèris instar erit.
 At, quod eris per te facturus, et utile credis,
 Id tua te facito semper amica roget.
 Libertas alicui fuerit promissa tuorum;
 Hanc tamen a domina fac petat ille tua. 290
 Si poenam servo, si vincula saeva remittis,
 Quod facturus eras, debeat illa tibi.
 Vtilitas tua sit: titulus donetur amicae.
 Perde nihil: partes illa potentis agat.
 Sed te, quicumque est retinendae cura puellae, 295
 Adtonitum forma fac putet esse sua.
 Sive erit in Tyriis; Tyrios laudabis amictus:
 Sive erit in Cois. Coa decere puta.
 Aurata est? ipso tibi sit pretiosior auro:
 Gausapa si sumsisit, gausapa sumpta proba. 300

de quibus egregie multa Horat. II, Sat. 5, et Petron. cap. 116 seqq.

282. *Altera non doctae turba, sed esse volunt.* Doctrinae famam ambiunt, licet ignotae.

283. *Vtraque laudetur*) *Laudentur* Neapolitanus cum uno Vaticano: concionius: Sallustius Catilin. 49: *Vterque cum illo graves inimicitias exercebant.*

294. *Partes illa potentis agat.* Ita haec scena agatur, ut illa videatur omnia a te posse impetrare, etiam quae tu negre concederes, nisi deprecaretur pro servo et aliis amica; ita illa potius sit apud te specie, quam etiam

sine eius precibus per te hoc facturus fuisses. Sic III Met. 292: *Lata malo nimiumque potens.* Ita *potentes amici*, qui apud reges et principes omnia quae petunt obtinent. Bvæm.

296. *Adtonitum forma fac putet esse.* Sic laudet aspans formam et cultus puellae suae, ut mirantem ipsa miretur, et *adtonitum* videat.

298. *Sive erit in Cois, Coa decere puta.* Vbiq; fere *Coa vestis* pro homhycina accipitur, et in Co insula eadem homhycina fiebat, ut Plinius docet II, 23. Caeterum, diversae insulae *Cos* et *Ceos*.

300. *Gausapa si sumsisit.* Agnoscunt

Adstiterit tunicata? moves incendia, clama:

Sed timida, caveat frigora, voce roga.

Compositum discrimen erit? discrimina lauda:

Torserit igne comam? torte capille, place.

Brachia saltantis, vocem mirare cauentis:

305

Et, quod desierit, verba querentis habe.

Ipsos concubitus, ipsum venerere licebit

Quod iuvat; et querula gaudia voce notes.

Vt fuerit torva violentior illa Medusa,

tria Grammatici: Gausape, Gausape, Gausapum. Fuit vestimentum ex pingui ac densa lana compactum, et ex una tantum parte villosum; nam quod utrinque villos habebat, *anphimalium* graece dictum est. Plinius VIII, 49.

301. *Moves incendia.* Totum me incendis, quia rara veste, et magnam partem nulla conspiceris. Tunica enim pectus, brachia et crurum partem non minimam sinebat conspici.

303. *Compositum discrimen.* In Hofniensi et Francofurtensi, *quam positum discrimen erit*; quod praestare puto. *Componere* enim certum ornatum notat, quum crines in cincinnos et gradus sunt flexi; sed de illo hic nouum agitur, ut in sequenti pentametro. Neque *discrimen* aliud notare videtur, quam capillum pectine extricatum, et *discriminatum*, id est divisum in duas, vel plures partes. *Discernendum capilli* vocat Nonius, et interpretatur *uicem*, quae capillos mulierum ante frontem dividit; ubi forte melius, *a fronte*; et ita in antiquis Glossis, *discrimen* *uicem*, *discrimen* vertitur. BYRN.

304. *Torte capille, places* Place Regius et tres alii, cum prima editione.

305. *Venerere* Mirare Iunii, Vossii et unus Bernensis.

306. *Verba querentis* etc. Dolentis scilicet, quod tam cito desierit.

308. *Et querula gaudia voce notes.* De querula voce iam praecesserat, quum dixit: *verba querentis habe*. Scripti, et *quaedam gaudia voce notes*; vel, et *quaedam gaudia vocis habe*. Nisi quod Regius et quatuor alii cum Iureti ac Scaligeri excerptis, *quaedam gaudia noctis habe*: neque aliter prima editio. Praeterea unus meus charactens, et quae *das gaudia vocis habe*. Locus haud dubie corruptus; nihil tamen nunc succurrit, quod convenientius sit, quam si relinquantur: atque *data gaudia nocte probes*. *Dare* notat in re venerata usitatum. HEINS. Forte legendum:

... Et quae *das* gaudia, vocis probes.

Ille gaudia, quae tibi dat, te iuvare proba blanda et amatoria voce; sed ut ipse postea puellis praecipit, lib. III Art. 755:

Nec blandae voces iocundaque marmura cauent.

309. *Vt fuerit torva violentior illa Medusa* Violentior illa Crüsa, unus Heinsii; *truncatior*, Fabian; *crudeior*, Iunianus.

Fiet amatori lenis et aequa suo.

310

Tantum, ne pateas verbis simulator in illis,

Effice; nec vultu destrue dicta tuo.

Si latet ars, prodest; adfert deprensa pudorem,

Atque adimit merito tempus in omne fidem.

SAEPE sub autumno, quum formosissimus annus, 315

Plenaque purpureo subrubet uva mero;

Quum modo frigoribus premimur, modo solvimur aestu,

Aëre non certo corpora languor habet.

Illā quidem valeat: sed, si male firma cubarit,

Et vitium coeli senserit aegra sui;

320

Tunc amor et pietas tua sit manifesta puellae:

Tunc sere, quod plena postmodo falce metas.

Nec tibi morosi veniant fastidia morbi;

Perque tuas fiant, quae sinet ipsa, inanus.

Et videat flentem, nec taceat oscula ferre:

325

310. *Lenis et aequa.* Haec duo etiam Horatius coniungit libro III, Od. 18, 3: *Lenis incedas, abeasque parvis Aequus alumnis.*

311. *Verbis simulator in illis*) *Turbis*, Regius; sed *verbis* retineo, et hoc sequenti versu dicta exigunt. BERN.

312. *Destrue dicta.* Ita Seneca III, de Benef. 8: *Horum quemodo index inibit aestimationem, quum sermo, et dubitatio, et vultus meriti gratiam destruant?*

317. *Quum modo frigoribus premimur*) *Premitur* et *solvitur* Regius, ut ad aërem aut annum haec referantur. *Premitur* et *solvitur* erat quoque in Francofurtensi et Lincolnensi codice, qui praeterea sequenti versu habebat *aër et incertus*; ex quo totum distichon ita constitui posset, sublata parenthesi:

Quum modo frigoribus premitur, modo solvitur aestu

Aër, et incertus corpora languor habet; ut dicat aëra densari et premi frigore, luxari vero aestu: neque tamen vulgatum repudiare ausim, quia elegantissime *aëra non certum dici seio*, qui varius est, ut autumnus solet. Sic Virgilius Georg. I, 115, *incertos menses* dixit, quos Servius veris et autumnii esse docet. Sic etiam *solvi* homines aestu recte dicuntur, quum laequent et debilitantur: *preminur* vero, quum membra adstringuntur frigore. BERN.

322. *Tunc sere, quod plena*) *Plena postmodo lance metas*, BERN. quod non de nihilo. Schol. Iuv. ad Sat. VI, 204: *lancem beatam, explicat plenam.*

324. *Quae sinet ipsa, inanus.* Subintellige fieri. Sic infra III, 57:

... Petite hinc praecepta, puellae,
Quae pudor et luxur, et sua iura sinant.

325. *Et videat.* Francius habet *te videat*, et ita Palatinus et duo alii.

Et sicco lacrymas combibat ore tuas.
 Multa vove, sed cuncta palam: quotiesque libebit,
 Quae referas illi, somnia laeta vide.
 Et veniat, quae lustret anus lectumque locumque;
 Praeferat et tremula sulphur et ova manu. 330
 Omnibus hiis ierunt gratae vestigia curae:
 In tabulas multis haec via fecit iter.
 Ne tamen officiis odium quaeratur ab aegra,
 Sit suus in blanda sedulitate modus.
 Neve cibo prohibe, nec amari pocula succi 335
 Porrige: rivalis misceat illa tuus.
 Sed non, cui dederis a litore carbasa, vento
 Utendum, medio quum potiere freto.
 Dum novus errat amor, vires sibi colligat usq:
 Si bene nutrieris, tempore firmus erit. 340

330. *Praeferat et tremula sulphur et ova manu.* Prima editio, cum Lincolniensi et uno Vaticano *sulphura viva*; sed quum ovorum quoque usus in lustrationibus sit notissimus, nil hoc loco mutandum censeo. Superiori versu, pro *Et veniat*, unus Vaticanus, *Ter veniat quae lustret anus*; ut *Ter* ad 70 *lustret* referatur; nam terna lustratione uti solitos, praeter alios, Broukh. ad Tibull. I, 6, 11 docuit, quem inspicere. Sequenti vero versu non audiendi codices, licet magno numero, qui *perferat* aut *proferat* habent: inde enim *praeferendum* vas sacrum; sed et ibi *ter ferat* habere Vaticanum notavit Heinsius. De vivo etiam sulphure videndus idem Broukhuius eodem loco. BYRM.

332. *In tabulas multis etc.* Intelligence tabulas supremae voluntatis, seu testamenta. Sic Horat. II, Sat. 5, 51:

Qui testamentum tradet tibi cumque legatum

Abnuero, et tabulas a te removere memento.

Et ita alii auctores, cum Jurisconsultis passim. HEINS. — Mali certe auspicii foret captare haereditatem et mortem puellae, cuius se insinuare in amorem conatur amator: neque hoc docere censendus cantissimus praeceptor amoris, qui turpem hanc et sordidam artem modo vers. 271 damnavit. Quare per *tabulas* meliori omine intellige sponsalia, ad quae per officia talia multi adspiraverunt. BYRM.

335. *Neve cibo prohibe*) Odiosum enim est, et male aegros habet, si cibo prohibentur. *Prohibere cibo*, ut *prohibere aquis et aditu* Metam. VI, 348; et XII, 66.

338. *Quum potiere freto.* Pro *potiare*, Regius *potiore*. Lego *potiere*; et sic prima editio, cum tribus aut quatuor scriptis; nisi mavis *spatiere*.

340. *Si bene nutrieris, tempore etc.* Mutavimus distinctionem Heinsianae

Quem taurum metuis, vitulum mulcere solebas:

Sub qua nunc recubas arbore, virga fuit.

Nascitur exiguus, sed opes acquirit eundo,

Quaque venit, multas accipit amnis aquas.

Fac tibi consuescat: nil consuetudine maius!

345

Quam tibi dum capias, taedia nulla fuge.

Te semper videat: tibi semper praebeat aurem:

Exhibeat vultus noxque diesque tuos.

Quum tibi maior erit fiducia posse requiri,

Tum procul, absenti cura futurus, abi.

350

Da requiem: requietus ager bene credita reddit;

Terraque coelestes arida sorbet aquas.

Phyllida Demophoon praesens moderatius ussit:

Exarsit velis acrius illa datis.

editionis, sequuti veteres editiones:

Si bene nutrieris, tempore firmus eris.

Tempore, hic est paulatim; si nutrieris, erit firmus tempore.

341. (*Quem taurum metuis*) *Metuas* Vaticanus bene: quem posses, vel deberes metuere: deinde *mollire solebas*, Aprosii.

343. *Opes*. Idem significant hic *opes*, quod *vires* apud Virgil. IV, Aeneid. 175: *vires acquirit eundo*.

346. *Capias*) *Captas* unus Vaticanus: placet, ut de puella intelligatur. HEINS. Inconcinne sermo hic ad puellam verteretur, quum rō quam manifeste ex lege sermonis latini ad consuetudinem sit referendum: quare insistens praeis editionibus et Patavino et tribus aliis scriptis, lego:

Quum tibi dum capias, taedia nulla fuge. Vel, quod mallem, tu, dum capiat: puella scilicet tui consuetudinem capiat: elegans enim locutio, capere consuetudinem, pro sibi facere usum, paulatim adsuescere. Quam exquisi-

tam elegantiam parum abfuit quin et a Ciceronis venere exsulare fecissent viri docti. Ille enim lib. I de Offic. 18: « Haec igitur et talia circumspicienda sunt, in omni officio, et consuetudo exercitatioque capienda, ut boni ratiocinatores officiorum esse possimus: » ubi quidam adhibenda, Guilelmus venustius facienda putabat. BERN.

348. *Exhibeat vultus*) *Exhibeant*, unus Regius. Recte. HEINS. Amat Heinsius ubique talia inculcare: sed certe obtrudi non potest Ep. VII, 26: *Aeneam animo noxque diesque refert*. B.

350. *Tum procul* etc. Regius, alii-que nonnulli, quum *procul* etc., et *aris* pro *abi*.

351. *Requietus ager*. Proprie: nam ita Rei Rusticae auctores solent. Columell. II, 99: *Atque illa vicibus annorum requietum agitatumque alternis, et quam laetissimum volunt agrum*. De arborib. cap. 3: *In agro requieto vincum ponito*. BERN.

Penelopen absens solers torquebat Vlixes: 336
 Phyllacides aberat, Laodamia, tuus.
 Sed mora tuta brevis: lentescunt tempore curae,
 Vanescitque absens, et novus intrat amor.
 Dum Menelaus abest, Helene ne sola iaceret,
 Hospitis est tepido nocte recepta sinu. 339
 Quis stupor hic, Menelaë, fuit? tu solus abibas:
 Isdem sub tectis hospes et uxor erant.
 Accipitri timidas credis, furiose, columbas?
 Plenum montano credis ovile lupo?
 Nil Helene peccat; nil hic committit adulter: 365
 Quod tu, quod faceret quilibet, ille facit.
 Cogis adulterium, dando tempusque locumque.
 Quo, nisi consilio est usa puella tuo?
 Quid faciat? vir abest, et adest non rusticus hospes:
 Et timet in vacuo sola cubare toro. 370
 Viderit Atrides: Helenen ego crimine solvo.
 Vsa est humani commoditate viri.
 SED neque fulvus aper media tam saevus in ira,
 Fulmineo rapidos dum rotat ore canes;

355. *Penelopen absens*. Prior Men-
 telii hoc distichon non agnoscit: et
 abesse potest, salva orationis serie:
 est enim frigidiusculum. HEINS.

357. *Lentescunt*) *Languescunt*, sex
 codices: *languescunt* unus: *tempore*
formae. Reginus.

360. *Tepido*. Variant codices, ne-
 que ulla est lectio, quae non simili-
 bus illustrari possit. *Cupido* Vatica-
 nus. Vid. Epist. XX, 48. Socio Sax-
 ravianus: de quo vide I Amor. Eleg.
 9, 6. Hic tamen, quia praecedat *ne*
sola iaceret, praefertendum est *tepido*;
 ne frigida tota nocte iaceret.

361. *Tu solus abibas*. Forte, *domo*
tun' stultus abibas? quae facilis aber-

ratio: ita enim et lib. VIII Metam.
 748; et apud Quint. VIII, 3; et XI,
 2, errasse librariorum offendimus. *Vxor*
erat, etiam Lincoln. et duo alii. B.

368. *Quo, nisi consilio est usa puel-*
la tuo? Quid nisi Reginus et Iunianus.
 Remed. Amor. 591:

Quid, nisi secretas laxaverunt Phyllida syl-
 vas! H.

373. *Fulvus aper*) *Fulvi* proprie
 leones; quare forte hic praestet *tor-*
vus, ut apud Propert. II, 2, 8. *Tam*
saevis in ira, quoque alter Vatic.

374. *Rapidus dum rotat ore canes*)
Rabidos Reginus et alii nonnulli, cum
 prima edit. quam etiam meliores.

- Nec lea, quum catulis lactentibus ubera praebet, 375
 Nec brevis ignaro vipera laesa pede :
 Femina quam, socii deprensa pellice lecti,
 Ardet; et in vultu pignora mentis habet.
 In ferrum flammisque ruit; positoque decore,
 Fertur, ut Aonii cornibus icta Dei. 380
 Coniugis admissum, violataque iura maritae,
 Barbara per natos Phasias ulta suos.
 Altera dira parens (haec est, quam cernis, hirundo),
 Adspice, signatum sanguine pectus habet.
 Hoc bene compositos, hoc firmos solvit amores: 385
 Crimina sunt cautis ista timenda viris.
 Nec mea vos uni damnat censura, puellae.
 Di melius! vix hoc nupta tenere potest.
 Ludite; sed furto celètur culpa modesto;
 Gloria peccati nulla petenda sui. 390
 Nec dederis munus, cognosse quod altera possit;
 Nec sint nequitiae tempora certa tuae.
 Et, ne te latebris capiat sibi femina notis,
 Non uno est omnis convenienda loco.
 Et quoties scribes, totas prius ipse tabellas 395
 Inspice: plus multae, quam sibi missa, legunt.

375. *Lactentibus*) *Latrantibus* Apro-
 sili et duo alii. *Lea* vero pro *Leaean*.

378. *In vultu pignora mentis habet*.
 Iam ex ipso vultu praesentias, quid
 velit, quid sit actura; quis furor iam
 mentem occupet.

379. *Positoque decore*. Legitur et
pudore: utrumque recte. NAVGER. Ti-
 more, Vossii et duo alii.

380. *Ut Aonii cornibus icta Dei*.
 Veluti bacchico furore stimulata, im-
 pulsa. Vide Aen. lib. IV, 300, seqq.

385. *Hoc bene compositos* etc. Hi
 duo versus in quibusdam paulo ali-
 ter leguntur, videlicet:

*Hoc bene compositos, haec firmos rumpet
 amores;*

quasi ad foeminam iidem sint refe-
 rendi. Sed prior lectio melior: ut in-
 telligis: *Hoc factum*, vel, *Hoc pecca-
 tum rumpit compositos ac firmos amo-
 res* etc. — *Solvit amores scripti*, cum
 prima editione. HEINS.

391. *Possit*. Douss legebat *possit*
 ut est in quibusdam editis, et Lin-
 colniensi codice.

394. *Non uno est semper convenien-
 da loco*) *Non uno est omnis scripti*
 plerique, cum prima editione; quod
 superiora confirmant.

Laesa Venus iusta arma movet, telumque remittit:

Et, modo quod quæsta est, ipse querare, facit.

Dum fuit Atrides una contentus, et illa

Castâ fuit; vitio est improba facta viri.

400

Audierat, laurumque manu villasque ferentem,

Pro nata Chrysen non valuisse sua.

Audierat, Lyrnesi, tuos, abducta, dolores;

Bellaque per turpes longius isse moras.

Haec tamen audierat: Priamēida viderat ipsam.

405

Victor eras praedae praeda pudenda tuae.

Inde Thyestiaden thalamoque animoque recepit;

Et male peccantem Tyndaris ulta virum.

Quæ bene celaris, si qua tamen acta patebunt,

Illâ licet pateant, tu tamen usque nega.

410

Tum neque subiectus, solito nec blandior esto:

Haec animi multum signa nocentis habent.

Sed lateri nec parce tuo; pax omnis in uno

Concubitu: prior hoc iuficienda Venus.

Sunt, qui præcipiant herbas, satureia, nocentes

415

405. *Priamēida* etc. Cassandra, quam secum Atrides abduxerat. Vid. Aeschyl. et Senec. in *Agamemnone*.

406. *Eras praedae praeda pudenda tuae*. Prior sic Mentelianus; probe. *Erat praedae praeda pudenda suae*, alii.

407. *Inde Thyestiaden*. Aegystum, Thyestis filium.

409. *Quæ bene celaris*) Male Palatinus: nihil muta; infra 571:

Sed bene concubitus primos celare solebant.

Lib. I Art. 397: *Bene si celabitur index: mox acta nega*. Francos. et Patavin. ul. infr. 574:

Cognita Volcano coniugia acta sul. B.

— *Si qua*. *Si quæ* Regius et quatuor

alii: puto *si cui*. HEINS. *Qua* est dictum, ut *aliqua*, *alia*, et similia.

411. *Tum neque subiectus*) *Subiectus* ita apud Propert. I, 10, 27:

At quæ sis humilis magis: et subiectus
amori,

Hoc magis effecta saepe frangere bono.

415. *Sunt qui præcipiant herbas, satureia, nocentes Sumere* etc. Ita quidem plerique legunt, et *satureia* plurali accusativo dictum accipiunt. Caeterum, quia apud Plinium, et Columellam item, *satureia* foemininum genere, ac prima declinatione usurpatur; hic autem necesse est idem nomen accusativo casu poni, propter verbum *præcipit*, et qui reliqui casus ab eo dependent, videndum, num

Sumere: iudiciis ista venena meis.

Aut piper urticae mordacis semine miscent,

Tritaque in annoso flava pyrethra mero.

Sed Dea non patitur sic ad sua gaudia cogi,

Colle sub umbroso quam tenet altus Eryx.

420

Candidus, Alcathoï qui mittitur urbe Pelasga,

Bulbus, et, ex horto quae venit, herba salax:

Ovaeque sumantur, sumantur Hymettia mella,

Quasque tulit folio pinus acuta nuces.

DOCTA, quid ad medicas, Erato, deverteris artes? 425

Interior curru meta terenda meo est.

Qui modo celabas monitu tua crimina nostro,

Flecte iter; et monitu detege furta meo.

Nec levitas culpanda mea est: non semper eodem

magis de Satyrii herba hic locus accipiendus sit: legendumque *Satyrea*, a primitivo *Satyro* deducto nomine: ut intelligamus herbas, sive compositiones ex *Satyrii* additione ac temperatura factas, quas vulgo in officinis ac pharmacopoliis *ἐκ σατύρου* vocare solent.

417. *Urticae*. Coniecerat olim *Erucae* Heinsius; sed postea mutavit sententiam. Contra vim frigoris etiam semen urticae commendat Serenus Sammon. *Carm. X. BYAM.*

421. *Alcathoi urbe*. Megaram urbem intelligit, cuius, auctore Pausania Attic. XLI, imperium dicitur tenuisse Alcathois, Pelopis filius, post Megareum, cuius filiam uxorem duxerat. Megaram autem condidisse, socio operis Apolline, testatur Theognis *Πελαγιο. 751*, qui et ipse Megarensis:

Θαῖσι ἄναξ, αὐτὸς μὲν ἐνὶ στρατῷ ἐδίδου
ἄρσεν

Ἀλκαθίῳ Πίλωνος κατὰ χρητίζμους.

422. *Et, ex horto quae venit, herba*

salax. *Erucae* intelligi poto: nam et infra lib. II de Remed. Ann. 799, *salacem* eandem nominat hoc versu:

Nec minus *erucos* aptum est ritare *salaces*, etc.

425. *Docta, quid ad magicas, Erato, converteris artes? Deverteris scripti plerique: nisi quod Regius deverteris: quomodo semper in vetustioribus libris scribi iam observatum est ad lib. II Amor. El. 6, 9. Vnus meus reverteris: proxime verum. Sed cur magicas artes? Lege omnino medicas artes, cum Moreti codice. Converteris, Francof. ut et quaedam editiones. HEINS.*

426. *Interior curru meta terenda meo est*) *Tenda* Regius, unde scripti complures *tenenda*, cum prima editione: utrumque probum est. H.

429. *Nec levitas culpanda mea est*. Quod detegenda nunc praecipiam furta, quae modo celanda suaseram. Vna quippe mens, eademque mihi: amorem scilicet omni arte ulserere.

Impositos vento panda carina vehit. 430
 Nam modo Threïcio Borea, modo currimus Euro:
 Saepe tument Zephyro linthea, saepe Noto.
 Adspice, ut in curru modo det fluitantia rector
 Lora; modo admissos arte retentet equos.
 Sunt quibus ingrata timida indulgentia servit, 435
 Et, si nulla subest aemula, languet amor.
 Luxuriant animi rebus plerumque secundis;
 Nec facile est aequa commoda mente pati.
 Ut levis, absumentis paulatim viribus, ignis
 Ipse latet, summo candet in igne cinis; 440
 Sed tamen extinctas, admoto sulfure, flammās
 Invenit, et lumen, quod fuit ante, redit:
 Sic, ubi pigra situ, securaque pectora torpent,
 Acribus est stimulis eliciendus amor.
 Fac timeat de te, tepidamque recalface mentem: 445
 Palleat indicio criminis illa tui.
 O quater, et quoties numero comprehendere non est,

430. *Impositos.* Ambrosianus in *portus*. Nihil muta: per *impositos* vim intelli; it vectores, et proprium est rei nauticae verbum *imponere*, quo utuntur simpliciter, non addito *saepe navi*, vel *in navem*: quale glossa cecit e Cicéronis Verr. IV, 10, celeberrimus Graevius: *Per istos, quae volebat clam imponenda, occulte exportanda curabat.* BVM.

432. *Saepe tument.* Non male Regius *saepe damus*: ut tō currimus conveniat.

437. *Plerumque*) Quandoque Linc. et Mentelii.

440. *Summo candet in igne cinis.* Si *cinis*, quomodo *candet*, inquit Heins. In Regio et novo Vaticano, *caet*, contra metrum: unde alii, *sum-*

mo qui calet, sed calet, cum calet, qui latet, et similia. Scribe *summo canet in igne cinis*. Hinc passim apud poëtas, *cinis canus*, et *favilla cana* dicitur. HEINS.

441. *Admoto sulfure.* Vnus Patavinus carcere, unde coniiciebat olim Heiusius, *amato carcere*: ut carcer sit *cinis*, a quo ignis obsessus et inclusus: quod tamen *argutum* nimis fatetur. *Admoto flamine* Neapol. Pro *flammas*, *taedas* habebat Argentinensis. — Inepte omnis, nec quae tantos viros vel proferre decuisset.

444. *Eliciendus.* Plurimi scripti *aliciendus*: sed non ita feliciter.

447. *O quantum et quoties numero comprehendere non est, Felicem*) *O quater* Regius cum quatuor aliis: recte.

Felicem, de quo laesa puella dolet!
 Quae, simul invitas crimen pervenit ad aures,
 Excidit, et miserae voxque colorque fugit. 450
 Ille ego sim, cuius laniet furiosa capillos:
 Ille ego sim, teneras cui petat ungue genas:
 Quem videat lacrymans: quem torvis spectet ocellis:
 Quo sine non possit vivere; posse velit!
 Si spatium quaeras; breve sit, quo laesa queratur: 465
 Ne lenta vires colligat ira mora.
 Candida iamdudum cingantur colla lacertis,
 Inque tuos flens est accipienda sinus.
 Oscula da flenti: Veneris da gaudia flenti.
 Pax erit: hoc uno solvitur ira modo. 470
 Quum bene saevierit, quum certa videbitur hostis,
 Tum pete concubitus foedera: mitis erit.
 Illic depositis habitat Concordia telis:
 Illo, crede mihi, Gratia nata loco est.

448. *Felicem, de quo laesa puella dolet!* Tibull. I, 11, 64:

... Quater ille beatus,
 Quo tenera irato flere puella potest!

450. *Voxque colorque.* Sarravii et tres alii, *mensque colorque*: ut III Metam. 99:

Ille diu pavidus, pariter cum mente colorem
 Perdidit: rat;

ubi etiam cum voce alii. EVAM.

451. *Laniet*) *Rapiunt* duo libri, quod furiosae non male convenit. Mox Vossianus et Argentinensis, *cui secat ungue genas*. Vid. Epist. V, 72.

453. *Quem torvis*) *Quem* torvis spectet ocellus, Regius et Palatin. oculis quem spectet amaris Bernens. accipiendi duo libri.

460. *Solvitur ira.* Vel tollitur, Regius: quod et in aliis nonnullis oc-

currit. HEINS. Et dolorem ita tolli docet Stat. Theb. II, 353:

... Tenerumque dolorem
 Coniugis complexu solatur, et oscula morathi
 Tempestiva genis posuit, lacrymasque repressit.

463. *Depositis*) *Compositis* Moreti, eleganter: in pharetra scilicet, vel alio repositoio, quo tempore pacis quiescunt. *Componere* enim est rem suo loco apte ponere; sic *componere libros* in bibliotheca, lib. I Pont. 1, 11: quod Propertio reddidit lib. I, Eleg. 9, 13, Bronkhussius, pro *deponere*, ubi egregia exempla adducit.

464. *Illo, crede mihi, Gratia nata loco est*) *Iuncta* tres scripti: quomodo et Arundelianus. Vnde Petrus Scri-verius, adprobante in Observationibus Gronovio lib. III, cap. 21:

Illic, crede mihi, Gratia laeta loco est.

Quae modo pugnarunt, iungunt sua rostra columbae;
Quarum blanditias, verbaque murmur habet.

PRIMA fuit rerum confusa sine ordine moles;

Vnaque erant facies sidera, terra, fretum. (est,
Mox coelum impositum terris: humus aequore cincta

Inque suas partes cessit inane Chaos.

470

Silva feras, volucres aër accepit habendas:

In liquida, pisces, delituistis aqua.

Tum genus humanum solis errabat in agris;

Idque merae vires, et rude pectus erat.

Silva domus fuerat, cibus herba, cubilia frondes; 475

Iamque diu nulli cognitus alter erat.

Blanda truces animos fertur moluisse voluptas:

Constiterant uno femina virque toro.

Quid facerent, ipsi nullo didicere magistro:

468. *Vnaque erant facies, sidera, terra, fretum.* Sic in Fastis lib. 1, 106:

Ignis, aquae, tellus, unus acervus erant.

Metamorphoseon libro 1, 51:

Ante mare, et tellus, et quod tegit omnia caelum,

Vnus erant toto Naturae vultus in orbe.

Sic ibi enim scribendum, non erat, opinatur Heinsius.

471. *Silva feras.* Hic versus in Aldinis ita legitur:

Silva feras cepit, volucres agibilis aër.

Qui versus mihi magis probatur, tametsi sententia utrobique eadem est. MICHT. — Interpolarunt hunc locum ex libro Metam. primo, qui posterio-rem in aër syllabam non posse produci existimarunt. Nam scripti veteres, cum primis editionibus, constanter et recte:

Silvas feras, volucres aër accepit habendas. H.

474. *Idque merae vires*) *Hisque novae vires*, Gronov. Mox *rude pectus erant*, sex scripti; nisi quod eorum tres, erat: rectius puto *pectus*, quam *corpus*, quod non tam eleganter *rude* dicitur. Semper autem fere pro *pectore*, *corpus* supposuere librarii, et contra. BVALE.

475. *Domus fuerat*) *Fuerant volebat* Francius.

477. *Blanda truces animos* etc. Hesiodum sequitur, et poetice exornat, qui, quum, Theogon. 120, Amorem, *ἢς καλλίστη ἐν ἀνθρώποις ἔσθ' ἐστίν*, et Chaos coetaneum dicat, eo ipso fugit rebus ordinandis praefuisse. Quo quidem iugeuiosius nihil ab antiquis excogitatum puto; ne excepta quidem mirabili adeo de Pandora fabula.

478. *Constiterant uno foemina virque toro*) *Leuco* recte cum prima editione scripti: nam in toro non statuitur: et tori usus illa tempestate haud ullus erat, nisi frondes pro toro accipias. H.

- Arte Venus nulla dulce peregit opus. 486
 Ales habet, quod amet: cum quo sua gaudia iungat,
 Invenit in media femina piscis aqua.
 Cerva parem sequitur; serpens serpente tenetur:
 Haeret adulterio cum cane nexa canis.
 Laeta salitur ovis: tauro quoque laeta iuvenca est: 485
 Sustinet immundum sima capella marem.
 In furias agitantur equae, spatioque remota
 Per loca dividos amne sequuntur equos.
 Ergo age; et iratae medicamina fortia praebe:
 Illa feri requiem sola doloris habent. 490
 Illa Machaonios superant medicamina succos:
 His, ubi peccaris, restituendus eris.
 HAEC ego quum canerem, subito manifestus Apollo
 Movit inauratae pollice fila lyrae.
 In manibus laurus: sacris inducta capillis 495
 Laurus erat: vates ille videndus agit.
 Is mihi: « Lascivi, dixit, praeceptor Amoris,
 Duc, age, discipulos ad mea templa tuos.
 Est ibi diversum fama celebrata per orbem
 Litera, cognosci quae sibi quemque iubet. 500

483. *Cerva parem sequitur.* Sex scripti marem: quam vitiosam scripturam (sequitur enim mox) videtur aemulatus Nemesianus Eclog. IV, 26:

Cerva marem sequitur, taurum formosa iuvenca.

In sequentibus, Bernensis unus habet, *sima capella caprum.* BERN.

493. *Haec ego quum canerem* etc. Haud semel a nobis iam observatum est, quam facile Noster e levibus ad grandia adsurgeret; et inopinato res ludicras altioris sapientiae praeceptis temperaret.

495. *Inducta*) *Induta* plures, quae

solemnis confusio; sed unus obducta, quod non displicet. Sic *clypeus obducere pectora*, Stat. Theb. XII, 701.

496. *Vates ille videndus adest.* Prima editio cum scriptis plerisque adit. Regius cum uno Patavino abit. Septem alii, erat. Quatuor, ait, Comeliniannus ex melioribus, agit: nec dubita quin vere. HEINS.

499. *Est ubi diversum*) *Ibi maiori* ex parte scripti: nisi quod Regius et duo alii cum prima editione, tibi. *Est mihi* Politiani, et duo alii. *Diversum celeberrima fama per orbem*, Amb.

500. *Cognosci quae sibi* etc. Celebre scilicet illud ΓΝΩΘΙ ΣΕΑΥΤΟΝ,

Qui sibi notus erit, solus sapienter amabit;
 Atque opus ad vires exiget omne suas.
 Cui faciem natura dedit, spectetur ab illa:
 Cui color est, humero saepe patente cubet.
 Qui sermone placet, taciturna silentia vitet: 515
 Qui canit arte, canat: qui bibit arte, bibat.
 Sed neque declament medio sermone disert;
 Nec sua non sanus scripta poeta legal. »
 Sic monuit Phoebus; Phoebæ parete monenti:
 Certa Dei sacro est huius in ore fides. 510
 Ad propiora vocor. Quisquis sapienter amabit,
 Vincet, et e nostra, quod petet, arte feret.
 Credita nec semper sulci cum fœnore reddunt:
 Nec semper dubias adiuvat aura rates.
 Quod iuvat, exiguum; plus est, quod laedit amantes:
 Proponant animo multa ferenda suo.
 Quot lepores in Atho, quot apes pascuntur in Hybla;
 Caerula quot baccas Pallados arbor habet;
 Litore quot conchae, tot sunt in amore dolores:
 Quae palimur, multo spicula felle madent. 520

quod e coelo descendisse Iuvenal. Satir. XI, 27, et pectore memori tractandum, prædicabat. Nec iniuria quidem, quicumque fuerit auctor, ex ipso coelo demissam dixeris sententiam, unde, si rectius servetur, efflorescat humana felicitas necesse est. Sed fatendum est Nostrum, divinum hoc præceptum levioribus admodum hic rebus accommodare.

505. *Taciturna silentia vitet*) *Rumpat*, excerpta Iureti et quatuor ex nostris. Lib. I Metam. 208:

Iupiter hoc iterum sermone silentia rupit.
Rumpere etiam Horat. Epod. V, 85:
Sed dubius unde rumperet silentium.
Nondum tamen vitet displiceat, quod

præcipienti magis convenire mihi videtur: sed *taciturna silentia* forte alicui non placerent, et Francofurt. codicis scripturam præferret *nocturna silentia*, quæ amorem non promoveant, sed illi nocent. BVM.

513. *Quisquis sapienter amabit. Rectius* fortasse in nonnullis, *patienter amabit.* NAVGER.

515. *Quod laedit.* Mallem distinguere: *Plus est, quod laedit amantes Proponant* etc., ut *iuvat* et *laedit* simpliciter sint posita. BVM.

520. *Multo spicula felle madent*) *Virent* unus Regius. Metam. II, 777 *Pectora felle virent.* HEINS. Qui etiam olim coniecerat, *quis petimur.*

Dicta erit isse foras, quam tu fortasse videbis;

Isse foras, et te falsa videre, puta.

Clausa tibi fuerit promissa ianua nocte:

Perfer, et immunda ponere corpus humo.

Forsitan et vultu mendax ancilla superbo

525

Dicet: quid nostras obsidet iste fores?

Postibus et durae supplex blandire puellae;

Et capiti demtas in fore pone rosas.

Quum volet, accedes; quum te vitabit, abibis.

Dedecet ingenuos taedia ferre sui.

530

Effugere hunc non est, quare tibi possit amica

Dicere? non omni tempore sensus adest.

Nec maledicta puta, nec verbera ferre puellae,

Turpe, nec ad teneros oscula ferre pedes.

QVID moror in parvis? aninus maioribus instat.

535

521. *Dicta erit isse foras* etc. Nihil hic Naso praecipit, quod non, ipso auctore, saepius fecerit. Vid. Amor. II, 19. — *Quam tu fortasse videbis. Videres*, Regius: *Quum tu*, Bersmannus in margine.

524. *Perfer, et immunda ponere corpus humo*. Pro *ponere*, multi *ponito*: male. Vnus *Perfer in nuda*. *Lege perfer in immunda ponere*. Am. III, 11, 9:

Ergo ego sustinui, foribus tam saepe repulsus,

Ingenuum dura ponere corpus humo.

526. *Quid nostras obsidet iste fores?* Vaticanus eleganter, *quis*: ut apud Stal. Thch. I, 455: *Tecto coelum prohibere quis iste Arguit?* HEINS.

527. *Et durae supplex*) *Et durae precibus* Editiones plurimae. *Et durae* multi scripti. Reius, voluerat *edurae*.

630. *Taedia ferre sui*. Quae scilicet aliis inferre se intelligit.

531. *Effugere hunc non est*. Locum

hunc, qui diu multumque, et frustra Merulam, Nicellum, et Heinsium ulrumque torsit vexavitque, sic interpretandum iure censuit Bersmannus. Quare amica sua possit dicere, tui taedium capiens: an non licet *hunc* molestum *effugere*? ubique *adest* mihi. Non enim omni tempore *sensus adest*, Venerens scilicet. Captandae igitur ad tempus mulieres, nec interpellandae, ubi frigent. Formula vero usitata, *effugere non est*. Mart. XII, 82: *Effugere in thermis et circa balnea non est Menogonen*, omni tu licet arte velis. Lib. XI, 99: *Effugere non est, Basse, basiatores*.

533. *Nec maledicta*) *Nec mala dicta* Neapolitan. quae eadem varietas apud Tibull. III, 5, 101: ubi vide Broukh. Sic *mala verba* idem Tibull. I, 11, 57.

535. *Instat* Palavinus; et mox vera canam Anubros, *magna paro*, Schellcri: quod ex vers. 17 repetitum.

Magna canam: toto pectore, vulgus, ades!
 Ardua molimur: sed nulla, nisi ardua, virtus.
 Difficilis nostra poscitur arte labor.
 Rivalem patienter habe; victoria tecum
 Stabit: eris magni victor in arce Iovis. 340
 Haec tibi non hominem, sed quercus crede Pelasgas
 Dicere: nil istis ars mea maius habet.
 Innuet illa? feras: scribet? ne tange tabellas.
 Vnde volet, veniat; quoque libebit, eat.
 Hoc in legitima praestant uxore mariti, 345
 Quum tener, ad partes tu quoque, somne, venis.
 Hac ego, confiteor, non sum perfectus in arte.
 Quid faciam? monitis sum minor ipse meis.
 Mene palam nostrae det quisquam signa puellae?
 Et patiar? nec me quolibet ira ferat? 350
 Oscula vir dederat, memini, suus: oscula questus
 Sum data: barbarie noster abundat amor.
 Non semel hoc vitium nocuit mihi; doctior ille,
 Quo veniunt alii conciliante viro.
 Sed melius nescisse fuit: sine furta tegantur: 355
 Ne fugiat victo fassus ab ore pudor.

337. *Ardua molimur.* Recte quidem molimur et ardua, licet facite: quid enim amanti arduum magis et difficile, quam rivalem habere? Patienter vero, vix dicendum; nec indigna sane talis victoria, quae victorem in ipsa magni Iovis arce collocet. — Nisi ardua virtus. Nisi ardua vincant Editiones priorae, Aldi, Micylli, Bersmanni et scripti duodecim. Vnus, vincant.

344. *Vnde volet* Libet Aprosii liber, et Bersmanni editio: quaque Editio Micylli: quove quinque libri.

345. *Hoc in legitima praestant* Praestant in uno Vaticano rectius: ut supra 153:

Lite fugent nuptaeque viros, nuptasque mariti.

351. *Oscula vir dederat* Oscula ubi dederat, memini, sua, Bernens. unus. Memini sua basia questus, Palatin.: barbaria Regius: barbariae Sarrao.: abundet unus Heinsii.

353. *Doctior ille* etc. Scilicet ad praecepta danda, quam proviciam ego suscepi; sed praecepta mea praestare non possum, quia in hac parte artis amatoriae perfectus non sum; sed doctior ille est, qui hanc potest conciliaturam praestare. Euan.

356. *Ne fugiat victo fassus ab ore pudor.* Sententia est: sine ut furta sua celet, ne, si studium celandi re-

Quo magis, o iuvenes, deprendere parcite vestras:

Peccent: peccantes verba dedisse putent.

Crescit amor prensis: ubi par fortuna duorum est,

In causa damni perstat uterque sui.

566

FABVLA narratur foto notissima coelo,

Mulciberis capti Marsque Venusque dolis.

Mars pater, insano Veneris turbatus amore,

De duce terribili factus amator erat.

Nec Venus oranti, neque enim Dea mollior ulla est, 567

Rustica Gradivo, difficilisve fuit.

Ah quoties lasciva pedem risisse mariti

Dicitur, et duras igne vel arte manus!

Marte palam simulat Vulcanum imitata, decebat:

mittat, etiam pudorem deponat, victa verecundia, fatendo ac palam peccando. Id enim sibi vult *fassus pudor*. MICVL. *Laesus* prima editio et multi ex scriptis. In pluribus, *falsus*: forte pro *pulsus*. Neapolitanus codex probe:

Ne fugiat fasso victus ob ore pudor.

561. *Fabula narratur* etc. Ab Homero primum, Odyss. 8, 266-366. Vbi vidend. Eustath. et Athenaeus I, 12; iterumque XII, sub init. — *Fabula narratur*. Malim *narrantur*. Mars et Venus videlicet; et mox 630:

Vt quosque adtigeris, fabula turpis erunt.
HEINS.

562. *Mulciberi capti* etc. Ita quidem vulgatae editiones habent: Priscianus autem *Mulciberis* legit genitivo casu, declinatione tertii: citatque hunc ipsum versum, libro sexto. Quod, quamquam exiguum ac leve; adnotare tamen hoc loco placuit, vel versus gratia, qui hac lectione aliquanto levior ac mollior redditur.

563. *Turbatus amore*) *Succensus* Reginus; *turpatus* Aprosii: *stimulatus* malebat Francius: mox *amator* eras, Patavinus.

567. *Pedem risisse*) *Pedes scripti*: et prima editio. HEINS.

569. *Marte palam simulat* etc. De quo ipse queritur Vulcanus, apud Homer. loc. cit. 308, in orationem a qua Deos omnes convocat, Venerem cum Marte deprensuros:

Ὡς ἡμὶ χαλκὸν ἔντεσι Διὸς ἑρμῆος Ἀχιλλεύου
δῖτος

Aliv ἀντιπρῆξι κ. τ. λ.

— *Marte palam simulat Vulcanum imitata, decebat*) Simul et, Aldinor editiones et tres libri Bersmanni: *similis*, unus Heinssii. Illud *simulat imitata* vix placet: forte,

Marte palam saltat, Vulcanum imitate, decebat:

vel simile quid; nam saltu et gestu imitatur claudum Vulcanum: *simulare* et *imitari* nomen idemque est; ideoque in scriptis saepe confusa. *Decebat* vero absolute ponitur: ut lib. I, 533:

Multaque cum forma gratia mixta fuit. 570
 Sed bene concubitus priuos celare solebant :
 Plena verecundi culpa pudoris erat.
 Indicio Solis, quis Solem fallere possit ?
 Cognita Vulcano coniugis acta suae.
 Quam mala, Sol, exempla moves ? pete munus ab illa;
 Et tibi, si taceas, quod dare possit, habet.
 Mulciber obscuros lectum circaque superque
 Disponit laqueos : lumina fallit opus.
 Fingit iter Lemnon : veniunt ad foedus amantes :
 Impliciti laqueis nudus uterque iacent. 580
 Convocat ille Deos : praebent spectacula capti.
 Vix lacrymas Venerem continuisse putant.
 Non vultus texisse suos, non denique possunt
 Partibus obscoenis opposuisse manus.
 Hic aliquis ridens in me, fortissime Mavors, 585
 Si tibi sunt oneri, vincula transfer, ait.
 Vix precibus, Neptune, tuis captiva resolvit

clamabat sebatque simul : sed utrumque decebat.

Et passim. BVM.

576. Et tibi) At tibi Palat. haec tibi Bernensis unus.

578. Disponit laqueos : lumina fallit opus. Homer. ibid. 277 :

ἢ γίμνῃ ἢς θάλαμῳ, ὅτε αἰ φίλῃ δέμνῃ
 ἵκνεται

Ἀμφὶ θ' ἄρ' ἱρμῶσιν χεῖρ' ἀσμενὶ κάλῳ
 ἀκάντην

Πολλὰ δὲ καὶ καθύπερθε μελαινόεντι ἰχθυήντι,

Ἦν δ' ἀράχνη λατὰ, τὰ γ' οὐ κί τις εὐδὲ
 ἴδουσι,

Ovidi Divi μακάριον κ. τ. λ.

580. Impliciti) Implicitis Francos. et Aprosii. Iacet cum editione prima septemdecimi scripti : sed vide supra ad vers. 283. Cadunt lumina.

585. Hic aliquis ridens, in me fortissime Mavors, Si tibi sunt oneri vincula transfer, ait. Homer. ibid. 334 :

Ἐρμῆν δὲ κρείσσονα ἦεναι, Διὸς νόθῃ,
 Αἰὼλλων

Ἐρμῆα, Διὸς οἴῳ, δεικτέον, διότι ἰσχυρὸν
 ἢ βῆ καὶ ἐν δεικτέῳ ἰσχυρὸν κρείσσονα

αὐτοῦ

Εὐδεν ἐν λίκτροισι κατὰ χροῦν Ἀργεῖ
 δέτῃ;

Τόν δ' ἡμιθέϊ ἴσμεν δεικτέον Ἀργεῖ
 γόνυτι.

Ἀὖ γὰρ τοῦτο γίνετο, ἔναξ ἰσχυρὸς
 Διόλλων,

Ἀσμεῖ μιν τρεῖς τίττοι ἀκάντη ἀμυγῇ
 ἴχθυον

Υμῖς δ' ἀσμεῖντι Διὶ, καὶ καὶ τι δέμναι
 Διὶ ἰσχυρὸν ἰσχυρὸν κατὰ χροῦν Ἀργεῖ.

Vid. Nostrum Metam. IV, 187.

Quos faciunt iustos ignis et unda viros.
 En iterum testor: nihil hic, nisi lege remissum,
 Luditur; in nostris instita nulla iocis.
 Quis Cereris ritus ausit vulgare profanis,
 Magnaque Threïcia sacra reperta Samo?
 Exigua est virtus, praestare silentia rebus:
 At contra gravis est culpa, tacenda loqui.
 O bene, quod, frustra captatis arbore pomis,
 Garrulus in media Tantalus aret aqua!
 Praecipue Cytherea iubet sua sacra taceri,
 Admoneo, veniat ne quis ad illa loquax.
 Condita si non sunt Veneris mysteria cistis,
 Nec cava vesanis ictibus aera sonant:

603

605

610

598. *Quos faciunt iustos ignis et unda viros.* Est autem sensus poetae, literas amatorum, si interceptiendae adeo videntur, intercepti illi, qui, adhibitis igne et aqua, iusti, hoc est legitimi mariti facti sunt, non rivales, aut similis conditionis. Solebant autem in solemnibus nuptiis, quibus uxor et maritus legitime iungebantur, ignis et aqua adhiberi, quae utriusque sponsus et nova nupta contingerent: ad significandum, quod, ut haec elementa potissimum ac maxime necessaria, inter se in commune tangerent; ita ceteras quoque res necessarias communes essent habituri. MICR.

601. *Quis Cereris ritus etc.* Hinc illa sacerorum formula passim obvia, *prociut este profani*; et apud Graecos *ἱεὺς ἰεὺς ἴσθι βιβύσι*; et *ἱεὺς ἰεὺς ἴσθι βιβύσι*; excluderentur enim non initiati. Horat. III, Od. 2, 26 seqq.:

... Vetebo, qui Cereris sacrum
 Vulgaris arcense, sub laedem
 fil trahibus, fragilivae mecum
 haurat phaeolum.

Donna etiam legebat *profanis*, locoque Horatii firmabat.

604. *Tacenda loqui.* Vnus Bernensis, *tegenda loqui*: quod placet, quia *taceri* vox sequitur: novi lausen illa Horatii I, Ep. 7, 72: *Dicenda tacenda locutus*. Et Persii IV, 5: *Dicenda tacendaeque calles*. BYRN.

607. *Praecipue Cytherea iubet sua sacra taceri.* Tale quippiam dixit et Tibullus I, 2, 34:

... Celari vult sua furta Venus. C.

609. *Condita si non sunt Veneris mysteria cistis, Nec cava vesanis ictibus aera sonant*) Cistae in sacris Cereris inter symbola habebantur, significantes clausa atque arcana omnia haberi debere (sive in iis inclusa sacra deae fuerint, ut hic Merula putat, sive secus) perinde ut in caerimonia Bocchi vannus, cuius et Virgilius meminit I Georg. 166: ubi inquit, *Et mystica vannus lucida*. Haec enim purgationi significandae adhibebatur, ut eodem loco plurius explicat Servius.

Attamen inter nos medio versantur in usu;
 Sed sic, inter nos ut latuisse velint.
 Ipsa Venus pubem, quoties velamina ponit,
 Protegitur laeva semireducta manu.
 In medio passimque coit pecus; hoc quoque viso, 615
 Avertit vultus saepe puella suos.
 Conveniunt thalami furtis et ianua nostris:
 Parsque sub iniecta veste pudenda latet.
 Et si non tenebras, at quiddam nubis opacae
 Quaerimus; atque aliquid luce pateente minus. 620
 Tunc quoque, quum solem nondum prohibebat et im-
 Tegula, sed quercus tecta cibumque dabat; (brem
 In nemore atque antris, non sub Iove, iuncta voluptas.
 Tanta rudi populo cura pudoris erat!
 At nunc nocturnis titulos imponimus actis: 625
 Atque emitur magno nil, nisi posse loqui.
 Scilicet excuties omnes ubicumque puellas,
 Cuilibet ut dicas, haec quoque nostra fuit:

611. *Attamen inter nos etc.* Sensus est: si Veneris sacra non sunt tam occulta, aut tanta mysteria, ut Cereris et aliorum numinum, non etiam ita aperta debent esse, ut Cybeles, ubi vesano tumultu et cymbalis res agitur; sed habent quoddam medium, et ita inter nos versantur obvio usu, et omnibus vulgato, ut tamen velint inter eos, qui sacris his operantur, latere, et secretum hoc horribile perire. In hoc versu modo subintelligenda vox *etiam*, vel *tamen*. *Scilicet* aera sonent erat in Noretii et quinquae aliis. *Evam*.

613. *Ipsa Venus pubem etc.* Quis, semel modo vidit, non adhuc videre se existimet eximia pudibundae Veneris imaginem, rectius legens, qui Deam ipsam, eo quo privavit

buit artifex corporis situ, minifice adeo exprimunt?

616. *Avertit*) *Avertis* Regius unus: sed tunc *tuos* legendum.

619. *Nobis*) *Noctis* duo libri, et praeterea, *atque aliud luce* Vaticanus, cum prima editione.

622. *Dabat*) *Dabant* Putavimus et Francofurtensis.

627. *Scilicet excuties*. Hunc versum et sequentes tres interrogative, atque *dousuons* lego, exprobrandi sive increpandi figura. Quasi monent poeta minime hoc esse faciendum. In quarto autem versu, ubi Meralne editio habet, *Nec quamquam attigeris*, sequor Aldinam editionem, legoque:

Ut quamque attigeris, fabula turpis erit.

Quamquam neque illud displicent, si

- Ne desint, quas tu digitis ostendere possis;
 Vt quamque attigeris, fabula turpis erit? 630
 Parva queror: fingunt quidam, quae vera negarent,
 Et nulli non se concubuisse ferunt.
 Corpora si nequeunt, quae possunt nomina tractant:
 Famaque, non tacto corpore, crimen habet.
 I nunc, claude fores, custos odiose, puellae; 635
 Et centum duris postibus adde seras.
 Quid tui superest, quum nominis exstat adulter,
 Et credi, quod non contigit esse, cupit?
 Nos, etiam veros, parce profitemur amores;
 Tectaque sunt solida mystica furta fide. 640
 PARCITE praecipue vitia exprobrare puellae,
 Utile quae multis dissimulasse fuit.
 Nec suus Andromedae color est obiectus ab illo,
 Mobilis in gemino cui pede penna fuit.
 Omnibus Andromache visa est spatiosior aequo: 645
 Vnus, qui modicam diceret, Hector erat.

quis legendum putet, et *quantum* attigeris, pro et quicumque. MIC.

633. *Corpora si nequeunt, quae possunt nomina tractant*) Tractant vera et unica lectio est; de qua vide ad Petron. 86. Tangunt editiones priores, Ald. Micyl. et Bersm. et scripti quatuor. Posset etiam legi, *qua possunt*, ut saepe alibi. Vide ad Epist. XIII, 41. BERN.

634. *Famaque, non facto crimine, crimen habet*, Parum latius, nisi fallimur. Beue in Palatio Gruteri, et antiquo Scaligeri:

Famaque, non tacto corpore, crimen habet.

636. *Et centum duris postibus adde seras*) Obde, Regius, cum Scaligeri excerptis et aliis nonnullis. Sic et obdere pessulum foribus apud Comi-

cos. Reddenda est ea vox Propertii II, 6, 9, ad Cynthiam:

Anno ego transirem tua limina clausa maritus,

Respiciens udis obdita luminibus!

Ah! mea tum quales faceret tibi tibia somnos,

Tibia funesta tristior illis tuba:

Sic enim locus ille mendosissimus constituendus. Pro *obdita*, vulgati nullo sensu, *perdita*: scripti, *prodita*. HEINS. — Vide quae ad haec Broukh. pag. 105.

641. *Exprobrare puellis*) Puellas multi ex scriptis. HEINS. Praeterea, multi editi.

642. *Utile quae multis*) Nam multis, Regius: alii, *quod*: prima editio, et decem scripti, *quam*.

Quod male fers, adsuesce; feres bene: multa vetustas

Lenit; at incipiens omnia sentit amor.

Dum novus in viridi coalescit cortice ramus,

Conculiat tenerum quaelibet aura, cadet. 656

Mox eadem ventis, spatio durata, resistet,

Firmaque adoptivas arbor habebit opes.

Eximit ipsa dies omnes e corpore mendas:

Quodque fuit vitium, desinit esse mora.

Ferre novae nares taurorum terga recusant: 659

Adsiduo domitas tempore fallit odor.

Nominibus mollire licet mala: fusca vocetur,

649. *Coalescit*. Variant vehementer codices: *pubescit* Palatin. *callescit* tredecim: *calescit* Aprosii: *durescit* unus Heinsii: *candescit* alius: sed (licet illud *pubescit* a librario vix provenisse videatur; est enim elegantiae reconditae nimis, quam ut illiterato in mentem venire potuerit) vulgatam tamen praefero, quia propria in hac re vox est. Vid. Columellam II, cap. 8. BURM.

650. *Aura*. Serravit hic poeta differentiam, quam inter *auram* et *ventum* constituunt Grammatici: quod non fecit Statius, qui saepe pro violentiore vento; interdum etiam promiscue hae voce abusus deprehenditur. DOVSA.

653. *Eximit ipsa dies* etc. Licet *eximere vitia* etiam Quintilianum lib. I Inst. I in fine dixisse sciat, putat tamen BURM. Nasonem scripsisse *exigere*. Idem vitium insererat Suetonio in Aug. 94: «*Statim in corpore eius extitisse maculam, velut depicti Draconis, nec potuisse unquam exigi.*» Ita enim optimus Salmasii codex; et probat Gronovius, cuius ibi vide notas.

655. *Recusant*. Elegans lectio Mo-

relli codicis, *refutant*, de quo verbo Heins. ad Claud. I, Entrop. 91, ubi hunc Ovidii locum ita castigat.

657. *Nominibus mollire licet mala*. Verbis tenuare honoratioribus puellas vitia poteris. Insignis est Lucretii locus, IV, 1146 sqq. quem dum Noster aemularetur, poeticam dictionem philosophicae severitati ingeniose subieciisse libens animadvertes:

Hoc faciunt homines plerumque cupidine caeci.

Et tribuunt ee, quae non sunt his com-
moda vere.

.....
Nigra, *μυλχρὴς* est: immunda et foetida,
ἄσπετος:

Coclea, *κυλλῶδης*: nervosa, et lignea;
δερκὴς:

Parvula, pumilio, *χαμῖς* in, tota me-
rum sal:

Magna, atque immania, *ἀντίκελεις*, ple-
naque hocoris:

Balbi, loqui non vult, *ἡκυλῖς*: muta,
podens est:

At flagrans, odiosa, loquacula, *λακεῖς*
sit. etc.

Versibus, et egregie quidem, vertit
MOLIÈRE, *Misanthr.* Act. II, Sc. 5.
Qui locus eo pretiosior, quod unus

Nigrior Illyrica cui pice sanguis erit.
 Si paeta est, Veneri similis: si flava, Minervae.
 Sit gracilis, macie quae male viva sua est. 660
 Dic habilem, quaecumque brevis; quae turgida, plenam:
 Et lateat vitium proximitate boni.
 Nec quotus annus eat, nec quo sit nata require
 Consule, quae rigidus munera Censor habet;
 Praecipue, si flore caret, meliusque peractum 665
 Tempus, et albentes iam legit illa comas.
 Vtilis, o iuvenes! aut haec, aut serior aetas.
 Iste feret segetes; iste serendus ager.
 Dum vires annique sinunt, tolerate labores:

sperstes ex illa, quam susceperat, Lucretii in Gallicum sermonem conversione.

659. *Si paeta est, Veneri similis* etc. Locus valde affectus. Agil de vitiosis oculis Naso: atqui *paeti* oculi parum vitiosi sunt, quos in Venere tantopere commendatos fuisse constet ab ipso Paride, egregio illo formarum arbitro. Hinc *εὐσμενέας* *Ἀφροδίτης* passim graecis poetis. Sed nec flavi oculi vitiosi; imo in Pallade laudabantur: quare et *χρυσέας* illa Homero aliisque frequentissime dicta. Quid ergo? *τὸ paeta* in membranis vetustioribus non comparet: pro quo *crassa* plerique, vel *grassa*: nonnulli et *laeta*, sed ii recentiores: codex Regius omnium antiquissimas, *Si crasia est Veneris similis*: etiam mendose. Mihi dubium vix est Nasonem scripsisse, *Si qua straba est, Veneri similis*: subaudi sit, quod sequitur proximo pentametro. *Strabo* et *strabus* dicebatur Latinis, quemadmodum Graecis *εὐσμενέας* et *εὐσμενός*. *Strabonem* cum *paetus* quoque coniunxit Horatius I, Sat. 3:

At, poter ut gnati, sic nos debemus amici,

Si quod sit, vitium non fastidire: *strabonem* Appellat *paetum* pater.

Nihil magis adpositum coniecturae nostrae adstruendae in medium proferri poterat. Hæret.

664. *Consule*) *Sidere Vnus* Heinssii, quod an huic loco conveniat, dubito. — *Munera Censor habet*. *Quaerere censor*, Neapolitanus; non male: nisi forte melius, *quae rigidus quaerere Censor amat*. *Munia censor* margo Bersmanni: quae sollemnis est confusio. Gebh. Antiq. lect. II, 12 coniecerat, *munera Censor agit*. Gruterus, obit: quasi minus latinum esset *habere munus*; sed ita et Cicero lib. II de Legibus, 3: *Tanquam id habuerit operis ac muneris, ut hanc nobis efficeret selem ad disputandum*. Sed et latine dicitur *habere quaerere*, si Neapolitani codicis scripturam sequi libet: *habere* autem et *agere* passim confundi vidimus apud Nasonem, Velleium et Quintilian. Bvart.

666. *Albentes iam ligat illa comas*. *Legit* prima editio cum *lureti* ac *Scaligeri* excerptis et aliis quibusdam scriptis. Al Regius, cum potioribus,

Iam veniet tacito curva senecta pede. 670
 Aut mare remigiis, aut vomere findite terras;
 Aut fera belligeras addite in arma manus:
 Aut latus et vires, operamque adferre puellis.
 Hoc quoque militiae est: hoc quoque quaerit opes.
 Adde, quod est illis operum prudentia maior: 675
 Solus et artifices qui facit, usus adest.
 Illae munditiis annorum damna rependunt;
 Et faciunt cura, ne videantur anus:
 Vtique velis, Venerem iungunt per mille figuras;
 Inveniat plures nulla tabella modos. 680
 Illis sentitur non irritata voluptas;
 Quod iuvet, ex aequo femina virque ferant.
 Odi concubitus, qui non utrumque resolvunt:

legit; recte. Alii legat, vel liget: legit, evellendas scilicet.

672. *Addite*) *Vertite* codex Regius et duo alii: *perperam*. Vid. ad lib. III Amor. 8, 48.

674. *Hoc quoque fecit opes*. Iidem libri *quaerit opes*: proprie. Sic Amor. lib. II, Eleg. 10, *Quaerat aurum opes*; et lib. III, Eleg. 8.

Tam male *quaesitas* pulvere mutat opes.
 Et paulo ante:

Quaesitum est illi sanguine, quiddam habet.

pro adquisitum. Fast. II, 96:

Atque ita quaesitas arto sacchat opes.

Scribe praeterea, *militiae est, cum Iureti excerptis*. HEINS. Sed *facere divitias* posset dici, ut *rem facere* apud Terent. Adel. II, 2: *facere pecunias*; et similia apud alios.

675. *Operum prudentia*. Scio opus hic dici principue de Venere; sed an opera plurali numero recte dicantur, dubito: etsi translationem a re castrensi esse velit Broukhuis. ad Tibul. I, 10,

64. Ego certe mallet, rerum prudentia maior: ita passim veteres. Virgil. I Georg. 416:

... Aut rerum lato prudentia maior. BYRON.

677. *Illae munditia*. Egregie et graviter Testallianus lib. II, de culta Foeminarum 9: « Contra si forma defecit, adminiculum nitore quasi de suo gratiam supplet. Aetates denique requietas iam, et in portum modestiae subductas splendor et dignitas cultus advocat, et severitatem appellationibus inquitant; compensantibus scilicet habitus irritamentum pro frigore aetatis. » Vbi mallet compensantibus scilicet habitus irritamento frigora aetatis — Pro rependunt hic Gebhardus, in Antiq. Lect. II, 9, ex MSS. sequuntur profert; deinde tamen, ex Commeliniano codice, praefert repellunt.

681. *Illis sentitur non irritata voluptas*. In duobus Heinsii erat *taetia nutrita*: forte tractu nutrita; ut idem fere notet, quod 718:

Hoc est, cur pueri tangar amore minus.
 Odi quae praebet, quia sit praebere necesse;
 Siccaeque de lana cogitat ipsa sua.
 Quae datur officio, non est mihi grata voluptas:
 Officium faciat nulla puella mihi.
 Me voces audire iuvat sua gaudia fassas:
 Utque morer memet, sustineamque, roget. 686
 Adspiciam dominae victos amentis ocellos:
 Langueat; et tangi se vetet illa diu.
 Haec bona non primae tribuit natura iuventae,
 Quae cito post septem lustra venire solent.
 Qui properant, nova musta bibant: mihi fundat avilum
 Consulibus priscis condita testa merum.
 Nec platanus, nisi sera, potest obsistere Phoebus:
 Et laedunt nudos prata novella pedes.
 Scilicet Hermionen Helenae praeponere posses?
 Et melior Gorge, quam sua mater, erat? 700

Sed sensim tarda prolucienda mero.

Nutrit andem, ut infra lib. III, 579:
 Quod datur ex facili longum male nutrit
 amorem.

686. *Siccaeque de lana cogitat ipsa sua.* Ita prorsus ab amore aliena, ut vel in ipso amantis amplexu, de domesticis rebus et pensis cogitet; de quo officio, quod voluptati debeat. Notanda imprimis verbi *siccae* vis singularis, et in tali re proprietas.

690. *Utque morer memet sustineamque roget.* Memet primo reponendum cum scriptis plerisque et prima editione: deinde Regius et quinque alii, *Atque*. Vnus meus, *Ubiqae*. Puto: Quae morer memet sustineamque, roget.

ut ad voces referatur. HEINS.

694. *Quae cito post septem.* Si iam

tarde bona illa veniant, et post longum usum, an illa cito venire recto dicantur, videant acutiores? Mihi semper hic versus corruptus visus fuit, nec iuvant codices. Forte: *Quae nisi post septem: ut nisi; pro non nisi,* positum sit. Vide quae Gronov. ad Liv. XXXIV, 16. BURN.

698. *Nudos.* Sex codices, *teneros*. *Teneri* autem pedes hic sunt recentes; ut dicimus, *a teneris assuescere multum*; et *a teneris unguiculis*; et sup. 650: *tener ramus*. HEINS.

700. *Et melior Gorge, quam sua mater erat.* Althea scil. Nupserat autem Gorge Andraemoni, ex quo Oxyllum suscepit, quo duce, Heracles Peloponnesum reconperare tentaverunt. Pausan. Phoc. 38: Apollodorus. Bibliothec. lib. I, c. 8.

Ad Venerem quicumque voles adtingere seram,
 Si modo duraris, praemia digna feres.
 CONSCIVS ecce duos accepit lectus amantes:
 Ad thalami clausas, Musa, resiste fores.
 Sponte sua, sine te, celeberrima verba loquentur; 705
 Nec manus in lecto laeva iacebit iners.
 Invenient digiti, quod agant in partibus illis,
 In quibus occulte spicula figit Amor.
 Fecit in Audromache prius hoc fortissimus Hector;
 Nec solum bellis utilis ille fuit. 710
 Fecit et in capta Lyrneside magnus Achilles,
 Quum premeret mollem lassus ab hoste torum.
 Illis te tangi manibus, Briseï, sinelas,
 Imbulae Phrygia quae nece semper erant.
 An fuit hoc ipsum, quod te, lasciva, invaret, 715
 Ad tua victrices membra venire manus?
 Crede mihi: non est Veneris properanda voluptas;
 Sed sensim tarda prolicienda mora.
 Quum loca reppereris, quae tangi femina gaudet,
 Non obstat, tangas quo minus illa, pudor. 720
 Adspicies oculos tremulo fulgore micantes,

701. *Ad Venerem quicumque voles*
 etc. Plautus Mercat. Prol. 32:

... Hoc ideo fit, quia
 Quae nihil adtingunt ad rem, nec sunt utili,
 haec
 Amator profert saepe adverso tempore.

705. *Sine te) Sine me* Francof. et
 Moreti cum prima editione; ut sensus
 sit: etsi ego nihil praecipiam. Sed
 rectius ad Musam magistrum sermo
 fit: deinde malim, verba sequuntur,
 sponte profluent; ita sua verba sequi
 saepe dixit. Sequi etiam et loqui passim
 confuderunt librarii: *celeberrima* in-
 terpretatur Dousa *publica*; non nego:

sed addo simul notare saepe repetita.
 Vid. ad III Amur. Eleg. 5, 3. Bvau
 711. *Magnus) Fortis* Aprosi et
 duo alii, quod perpetuum fere Achil-
 lis epitheton: sed praecessit *fortis-*
mus Hector.

718. *Tarda perficienda mora.* Scri-
 pti fere omnes cum prima editione,
procienda: unus Regius, *prospi-*
cienda: tres *proficienda*. Vnde ar-
 dum non fuit coniectare *proficienda*:
 quod nunc Patavinus confirmat. Sta-
 tius Theb. IV, 607:

... Nos ille ad sanguinis haustus,
 Caetera cum pubes, aliamve accedit ad im-
 bram,

Vt sol a liquida saepe refulget aqua.
 Accedent questus, accedet amabile murmur,
 Et dulces gemitus, aptaque verba ioco.
 Sed neque tu dominam, velis maioribus usus, 723
 Desine; nec cursus anteat illa tuos.
 Ad metam properate simul: tum plena voluptas,
 Quum pariter victi femina virque iacent.
 Hic tibi servandus tenor est, quum libera dantur
 Otia, furtivum nec timor urget opus. 730
 Quum mora non tuta est, totis incumbere remis
 Vtile, et admisso subdere calcar equo.
 FINIS adest operi: palmam date, grata iuventus:
 Sertaque odoratae myrtea ferte comae.
 Quantus apud Danaos Podalirius arte medendi, 735
 Aeacides dextra, pectore Nestor erat:
 Quantus erat Calchas extis, Telamonius armis,
 Automedon curru, tantus amator ego.
 Me vatem celebrate, viri, mihi dicite laudes:
 Cantetur toto nomen in orbe meum. 740

Immortale nomen spirans: sed proficit ultra
 Aonios vates.

722. *A liquida*) In *liquida* editiones priores et nonnulli scripti. *Vt sol* et in *liquida* saepe resurget aqua, Bernens. ad *liquidam* aquas Regius: a *liquidis* aquis Palat.

723. *Accedant questus, accedat.* *Accedent, accedet*, scripti meliores.

724. *Verba ioco.* Optime e Palatino nolaverat Gruterus:

Et dulces gemitus, aptaque verba ioco.

Loco etiam Bernens. et quinque alii.

725. *Sed neque tu dominam, velis maioribus usus, Desere*) *Desine* scripti, cum prima editione constanter, praeter codicem Arundelianum, et

Irex quatuorve alios recentioris notae. Metam. III, 478:

Quo fugis? oro, mane: nec me, crudelis, amantem
Desine, clamavit.

Virgilius Ecl. VIII:

Desine Maenalius mecum, mea tibia, ver-
 sas.

Et Ecl. V, 19: *Desine* plura, puer.

729. *Hic tibi servandus tenor est.* *Servandus* scripti potiores cum prima editione.

731. *Remis*) *Velis* Ambrosian. et Francofurt.

733. *Operi*) *Operis* editio prima: *laeta iuventus* Nepp. et sex alii: *tota nuns, Grævia Voss.* *Finis inest* etiam Neapol. Vatic. et Palat.

Arma dedi vobis: dederat Vulcanus Achilli.

Vincite muneribus, vicit ut ille, datis.

Sed quicumque meo superarit Amazona ferro,

Inscribat spoliis: Naso magister erat.

Ecce rogant tenerae, sibi dem praecepta, puellae. 743

Vos eritis chartae proxima cura meae.

741. *Dederat Vulcanus Achilli.* Dedit quoque Aeneas. Vide Iliad. 2, 368; Aen. VIII, 369.

742. *Vincite muneribus.* Id est per munera, et virtutem munerum vobis a me datorum, ut Achilles olim, armorum ope, quibus eusa Vulcanus,

orante Thetide, instruxerat, victor evasit, Hectoremque interfecit.

744. *Spoliis*) *Folius* plurimi scripti: eadem varietas lib. III, 812; sed praeferranda prior lectio: quid enim hic *folia*? *Inscribant* unus Heinsius.

LIBRI TERTII

ARGUMENTVM

Rite instructis in amatoria proelia viris, supersunt puellae, quas armis paribus Noster instruat, edoceatque qua arte, qui ceperint, capiant ipsae vicissim, contra fallaciam eo magis praemuniendae, quo minus, ipso auctore, quam viri ad fallendum sunt propensae; 1-31. Hoc exemplis confirmat Medae, Ariadnes, Phyllidis et Didonis; 32-44. Venus ipsa adstans poëtae, indicat quae puellis praecipienda sint; 45-58. Annis utantur suadet primum; 59-100. Mox ad ea transit, quorum ope, ut valeant, indigent aetas ipsa et forma. Non enim satis est esse formosas, nisi mundities accesserit exquisitissima; qua in re plurimus hic Noster, nec immerito; 101-127. Munditiam vero ornatum velit; et quo sint modo tingendi capilli, pro cuiusque oris habitu; quis quamque deceat vestium color aut forma; quae sint, et quomodo adhibenda faciei medicamina, fuse docet; 128-278. Dein unde sua constet ridentibus, flentibus et incedentibus gratia indicat; 279-310. Hortatur quoque, ut cantare discant et saltare, ingeniumque artibus ingenuis excolant: hinc egregia poëtarum laus, quos inter Tibullum, Gallum, seque ipsam recenset, 311-416. Haece vero quasi pugnae praeludia, e qua si victrix puella velit discedere, monet poëta ut mores ipsa suos temperet, indolemque amanti indoli accommodet: ne sit facilis nimium, nec difficilis aut credula; ne ipsi accidat, quod Procridi, cuius historiam narrat. Nihil denique praecipit, quod non Artis, quum profiteatur, magistrum arguat peritissimum.

P. OVIDII NASONIS
ARTIS AMATORIAE
LIBER TERTIVS

Arma dedi Danaïs in Amazonas: arma supersunt,
Quae tibi dem, et turbae, Penthesilea, tuae.
Ite in bella pares: vincant, quibus alma Dione
Faverit, et, toto qui volat orbe, puer.
Non erat armatis aequum concurrere nudas: 5
Sic etiam vobis vincere turpe, viri.
Dixerit e multis aliquis: quid virus in anguem
Adiicis? et rabidae tradis ovile lupae?

1. *Arma dedi Danaïs in Amazonas.* Recte quidem *Danaïs*. quum enim Amazones ab Hercule et Theseo nutritis in sedibus bello adpetitis et victae essent, bellum Graecis iutulerunt, transmissio scilicet Bosphoro Cimmerio; indeque per Thraciam Europaeam, Macedoniam ac Thessaliam, aditum sibi aperuerunt ad ipsam Atheniensium arcem, quam aliquandiu tenuerunt. Tamen hinc pulsae sunt a Theseo, ut probant iis in locis multa tum Thesi victoriae, tum cladis Amazonum monumenta; earumque reliquiae intra pristinos Pontici litoris sine servavere deinceps formam aliquam imperii, usque ad Troiani belli tempora. (Ruæus ad Virgilium Aeneid. XI, 659).

2. *Quae tibi dem, et turbae*) *Turbae* rectius in Regio, Scaligeri excer-

ptis, et octo aliis: proeliabantur enim Amazones, ut plurimum, equis; et Lysias Rhetor, dicit post hominum memoriam Amazonas primas equos conscendisse, HEINS. — De Amazonibus, duce Penthesilea, auxilium Troianis adversus Graecos ferentibus, vid. Quint. Calab. lib. I, Penthesilea autem ab Achille aut Pyrrho sub belli finem occisa est, Dicitur ab Achille amata fuisse, et filium ex eo Ceystrum nomine suscepisse. Vid. Dict. Cret. III, et IV.

7. *Quid virus in anguem adiicis?* Quid mulieres, per se callidas satis, praeceptis informas, quae callidiores etiam in arte amandi eliciant? Dubitat Burman. an satis latinum *virus* *adiicere in*: rectius quidem, ut ipsi videtur, Maro Georg. I, 129:

Ille malum virus serpentibus adiicit atq.

Parcite paucarum diffundere crimen in omnes.

Spectetur meritis quaeque puella suis.

10

Si minor Atrides Helenen, Helenesque sororem

Quo premat Atrides crimine maior habet;

Si scelere Oeclides Talaionidae Eriphyles

Vivus et in vivis ad Styga venit equis;

Est pia Penelope, lustris errante duobus,

15

Et totidem lustris bella gerente viro.

Respice Phyllaciden, et quae comes isse marito

Fertur, et ante annos occubuisse suos.

Fata Pheretidae coniux Pagasaea redemit;

Proque sui est uxor funere lata viri.

20

Accipe me, Capaneu; cineres miscelimur, inquit

Iphias; in medios desiluitque rogos.

Ipsa quoque et cultu est et nomine femina Virtus:

13. *Si scelere Oeclides etc. Vivus et in vivis ad Styga venit equis.* Amphiarai vatis excessum e terris, et in Tartara delati, egregiis admodum coloribus depinxit Stat. Theb. VII, 816 sqq. Nec inferior, qui sequitur, locus, incunte libr. VIII, de subita illius inter manes apparitione.

14. *Vivus et in vivis.* Expressit hic Ovidius Euripid. in *Supplicibus*, 925: *Καὶ μὲν τὸν Οἰκλίδην γλ' ἔμνευσεν ἔμνευε, θεοὶ δ' αὖτ' ἀναγκάσαντες αἰετ' ἐμχέουσι χθονὶ,*

Ἀλκίον τελέεικεν, ἐὼς γὰρ ἔειπεν ἡρώεα, ubi notare non neglexit Barnesius, ex Pindaro deluxisse ad Euripiden.

17. *Respice Phyllaciden, et quae comes isse marito fertur, et ante annos occubuisse suos.* Merula varie exponit hunc locum, post Laodamiam, etiam Didonis historiam huc accommodans. Sed ego simpliciter de Protesilaum et Laodamia uxore eius totum distichon accipio, ut sit oris et sensus: respice Phyllaciden, id est Pro-

tesilaum, et eam scilicet, quae dicitur comes isse marito, et ante legitimum tempus mortua esse, hoc est, Laodamiam.

19. *Fata Pheretidae etc.* De Admeto, Pheretis filio agitur, cuius uxor Alceste mortem pro coniuge subire non dubitavit. Vide insigne Euripidis Drama, quod *Alceste* inscribitur.

21. *Accipe me, Capaneu etc.* Vide Stat. Theb. XII, 816 sqq. et Nostrum Consol. ad Liv. 322. — *Cineres miscelimus, inquit.* Scribo *miscelimus*. In obitu Drusi 163:

Miscebor cinerique cinis atque oculis ossa,

Anacreon: *Ολίγη δὲ κενερίδα Κίσις ἐγείνω λυδίστην.*

23. *Ipsa quoque et cultu est et nomine femina Virtus.* Varia Virtutes simulacra fuisse, sed saepius masculini habitus. Prius Virtuti fauorem posuit Scipio Numantinus: deinde Marcellus, *Virtuti simul et Honoris,*

Non mirum, populo si placet illa suo.
 Nec tamen hae mentes nostra poscuntur ab arte: 25
 Conveniunt cymbae vela minora meae.
 Nil, nisi lascivi per me discuntur amores:
 Femina praecipiam quo sit amanda modo.
 Femina nec flammās, nec saevos discutit arcus;
 Parcior haec video tela nocere viris. 30
 Saepe viri fallunt; tenerae non saepe puellae:
 Paucaeque, si quaeras, crimina fraudis habent.
 Phasida, iam matrem, fallax dimisit Iason:
 Venit in Aesonios altera nupta sinus.
 Quantum in te, Theseu, volucres Ariadna marinas 35
 Pavit, in ignoto sola relicta loco.

ad portam Capenam dedicavit. Caeterum, *Virtutis* et *Honoris* templa ita exstructa erant, ut per *Virtutis* templum ingressus esset ad aedem *Honoris*; ut docerent scilicet nullum ad verum honorem, nisi per virtutem ipsam, aditum patere. Fuit alia Romae Honoris et *Virtutis* aedes, a C. Mario, devictis Cimbris, consecrata. Meminit Vitruv. VII.

24. *Nec mirum, populo si placet ipso suo*) Non et illa scripti, cum prima editione: et sequenti versu, *Nec tamen*. HELIUS. Vid. ad Epist. XVI, 24. Si faveat editi olim et scripti Nangerii, et duo alii; quod probat Bersm.

25. *Hoc mentes nostra poscuntur ab arte*. In undecim libris erat, *poscuntur*; in uno, *nascuntur*: quod non ineptum; ut sit sensus: illud consilium moriendi pro viris, non ex nostro arte vel praeceptis oritur: non enim tam graviora trado praecepta, sed ut fuae suae et modo amare discant. Ita Suet. Calig. 15: *Vnde percussoribus natum consilium*. Cicero. XVII ad Famil. 22: *Et mihi nascatur Epi-*

stolae argumentum. Sicque nescio, an nascenda coepta apud Silium lib. IV, 724, facile repudiari debeant.

28. *Focmino praecepto*) *Præcipuus* potiores scripti. HELIUS.

29. *Excudit arcus*) *Discutit* prima editio cum plerisque membranis: etiam Regius; nisi quod ille, pro diversa lectione, *effugit*, quod et in multis aliis invenit. LXXII. *Defugit*, Aprosii.

32. *Paucaeque, si quaeras, crimina fraudis habent*) *Parcaeque* Sarravianus. Lego:

Raraque, si quaeras, crimina fraudis habent.

33. *Phasida* etc. *Phasideam* Regius, cum multis aliis. Sed verum est, quod prima editio et tres scripti agnoscunt, *Phasida iam matrem*.

35. *Quantum in te, Theseu*) *Ad* to olim editi: *ad Theseum* duo. Sed ut recte Heliusius: ita saepe Valerius Maximus lib. IV, cap. 7, 6: *Quantum in illo fuit, et ipse extinctus est, et D. Brutus periculum mortis evasit, Et cap. 8, 3: quantum in ipso fuit,*

Quaere, novem cur isse vias dicatur; et audi
 Depositis silvas Phyllida flesse conis.
 At famam pietatis habet; tamen hospes et ensem
 Praebuit, et causam mortis, Elissa, tuae
 Quid vos perdiderit, dicam: nescistis amare.
 Defuit ars volis: arte perennat amor.
 Nunc quoque nescirent; sed me Cytherea docere
 Iussit, et ante oculos constitit ipsa meos.
 Tum mihi, quid miserae, dixit, meruere puellae?
 Traditur armatis vulgus inerme viris.
 Illos artifices gemini fecere libelli:
 Haec quoque pars monitis erudienda tuis.
 Probra Therapnaeae qui dixerat ante maritae,

37. *Quaere, novem cur isse vias dicatur, et audi.* Ex suis libris castigavit ad Claudianum laeons Parrhasius lib. I de Rapt. 135. Regius, *cur una vices dicantur; et emendatam posita, cur una vices iter isset: quomodo plurimi ex scriptis: tres, cur una vices iterasset: unus, cur una vices sic isset: prima editio cum sex scriptis, quaere novem vicibus cur una feratur: unus, cur una vices feratur: alius, quaere novem vices cur una ter isset: sed solus codex Regius hic audiendus, qui nobis inter tantas fluctuationes Cynosura est. Eius vestigis insistens, levi mutatione geminum, nisi fallor, lectionem habebis, si pro his, vices dicantur, reponas, quaere novem cur una vias dicatur, vel dicantur: cur novem viae adpellentur, quae una est via. Adludit ad vicum in Thracia, qui inde dictus *Evria Δριον*, postea Amphipolis: cuius geographi passim meminerunt. Hyginus Fab. 69, de Phyllide et Demophoonte: *Qui die constituta, quam non venisset, illa ea die distat novies ad litus eu-**

currisse, quod ex eo Evria; graeco adpellatur. Et sic locus is etiam Hesychio adpellatur, quum aliis *Evria*, *Odi* dicatur, ut iam vidimus: a quo ita tam in Hygino, quam Hesychio, videtur corrigendum. HEINS.

42. *Quid vos perliderit, dicam.* Post hunc versum in prima editione addebatur distichon insubsum certe, et nequam nugatoris:

Quid tibi divitiae prosumt? quid forma?
 quid aetas?

Rustica si nomen tale saevire letas.

Pro tale Heinsius putabat molle dedisse interpolatorem: certe versus elegantior exiret. BYEM.

49. *Probra Therapnaeae etc.* Stesichorum poetam designat, quem ferunt, quum maledicam in Helenam carmen et contumeliosum conscripsisset, tandem odis captam fuisse, quod per somnium *Palinodiam* recantavit, cuiusquidem initium apud Platonem legere est, in *Phaedr.* sed rem alii fabulosius. Claruit autem a 37 Olymp. ad 56 usque, qua decrevit; unde colligimus illum ad summam

Mox cecinit laudes prosperiore lyra. 54
 Si bene te novi, cultas ne laede puellas;
 Gratia, dum vives, ista petenda tibi.
 Dixit: et e myrto, myrto nam vineta capillos
 Constiterat, folium granaque pauca dedit.
 Sensimus acceptis numen quoque: purior aether 55
 Fulsit, et e toto pectore cessit onus.
 Dum facit ingenium, petite hinc praecepta, puellae,
 Quas pudor, et leges, et sua iura sinunt.
 Venturae memores iam nunc estote senectae:
 Sic nullum vobis tempus abibit iners. 60

senectutem pervenisse. Catanensis ne fuerit an Himerensis, inter scriptores ambigitur: sed fuit tota in Graecia summo propter ingenium honore et nomine. Cic. in Verr. de Signis. — Laudat quoque Aristot. in Rhetoric, ubi Apologum illius inducit de equo hominis opem in cervum implorante. Magnifice de eo Quintil. Instit. Orat. X, 1. Poëmata Stesichori sex et viginti libris composita tradidit Suidas. Meminit et ἡγεμῶν Athenæus XIII; nec amoris mediocriter deditum affirmat; *ὁ περὶ τοῦ ἀπορῶντος*.

51. Si bene te novi) Si bene te novi Regius non male: forte, si bene me nosti: sed et si bene te novi placet. Deinde teneras Bernensis et unus Heinsii; cultas mihi redde puellas Apros. cultas ne lude puellas Moreti et alius. Bvart.

52. Gratia, dum vives, ista petenda tibi. Non a Diis, ut Merula exposuit; sed a puellis, ut sit sensus: dauda opera tibi est, dum vivis, ut hanc gratiam a puellis inens, ne laesisse videaris. Micrt.

53. Myrto nam vineta) Nexa Vaticanus: iam nexa Palatinus. Sic I Amor. 2, 23: nocte comam myrto:

tros etiam cincta, ut inf. 392; et alibi; ubi hae voces commutari a librariis solent.

54. Folium granaque pauca dedit. Hoc ex Hesiodi imitatione, qui, quam pauca ex Helicone folia sumisset, ex pnestore poeta subitus evasisset, *κίριον μὲν κείριος ἐκ κειρίων κείριον*. Lucian. Rhet. Præcept. Vide quoque Broukh. ad Tibull. II, El. 5.

55. Sensimus acceptum numen quoque: purior aether Fulsit) Acceptis prima editio cum scriptis plerisque: recte: post accepta folia et grana myrti. Clarior aether Ambros. et unus Heins. eadem varietas apud Virgil. II, 590: et para per noctem in luce refulsit, ubi clara quidam codices.

57. Dum facit ingenium. Putabam ingenio. Tristibus III, 14, 1:

Celtor et antistes doctorum summo virorum,
 Qui facis ingenio semper amica meo.

Dum valet ingenium, Aprosii; qui et favet pro varia lect.: ut etiam multi editi et scripti; sed ego nihil muto: dum ingenium, quod a numine nunc coalescit, facit, et promptum est, audite me tanquam vatem, qui divino monitu praecepta amoris cano. II.

OVID. Oper. Tom. II.

Y

Dum licet, et veros etiam nunc editis annos,

Ludite: eunt anni more fluentis aquae.

Nec, quae praeteriit, rursus revocabitur unda:

Nec, quae praeteriit, hora redire potest.

Vtendum est aetate; cito pede labitur aetas; 63

Nec bona tam sequitur, quam bona prima fuit.

Hos ego, qui canent, frutices, violaria vidi:

Hac mihi de spina grata corona data est.

Tempus erit, quo tu, quae nunc excludis amantem,

Frigida deserta nocte iacebis anus: 70

Nec tua nocturna frangetur ianua rixa;

Sparsa nec invenies limina mane rosa.

Quam cito, ine miserum! laxantur corpora rugis,

Et perit, in nitido qui fuit ore, color!

61. *Veros etiam nunc editis annos.*
Pro veros couliciebat vernos Heins.
ut Propert. IV, Eleg. 5, 57:

*Dum vernat sanguis, dum rugis integer
anrus,*

Vtere, ne quis est liber amare dies.

Arondelianus, *teneros annos*. Sed
veri anni videntur esse iuveniles, ac
proinde amoribus apti. Vir clarissi-
mus Iacobus Gronovius, in notis ad
Cebetis Tabulam, corripbat *veros*
inceditis annos: sed optime refutavit
hanc minime recipiendam emenda-
tionem Broukhussius ad Propertium
II, Eleg. 7, 55; et III, 20, 10: et
egregie ostendit *edere* hic profiteri
esse, ut apud Censores facere de-
bebant.

63. *Nec quae praeteriit, rursus re-
vocabitur unda*) Iterum, scripti ple-
rique, cum prima editione: placet.

65. *Labitur*) *Foluitur* Vossii liber.
hora, Palatin.

68. *Hac mihi de spina* etc. Suaviter
admodum in hanc sententiam Theo-
crit. Idyll. XXIII, 28-32:

*Καὶ τὸ φίλον καλὸν ἐστὶ, καὶ ὁ χρόνος
αὐτὸ μέγα κεν.*

*Καὶ πολλὰς κατὰς ἐστὶ τὸ περὶ τοῦτον, ἀλλ'
ὁλίγην ᾄδῃ.*

— *Hac mihi de spina*. Imitatus au-
ctor Epigrammatis, in Anthol. lib. I,
cap. 90, pag. 256:

*Τὸ πόθεν ἀκμάζει βούβη χρόνον ἐν δὲ
καρδίῃ;*

Ζεῦ πάτερ εὐχόμενος τὸ πόθεν, ἀλλὰ βῆτες.

72. *Sparsa nec invenies limina ma-
ne rosa*. Lucret. IV, 1170:

*At lacrymans exclusus amator limina saepe
Floribus et sercis operit, posteaque superbus
Vagat amaruciae, et foribus misce oscula
figit.*

Vide quoque Propert. I, Eleg. 16,
quam vocat cl. Broukh. carmen nobi-
le, argutum, aureum. Et Tibul. I,
Eleg. 2, 13:

Te meminisse docet, quae plurima voco

peregr.

*Supplices, quae post florida aorta da-
rem.*

74. *In nitido*) Niveo Politianus et
Vaticanus et unus Heinsii et prima

Quasque fuisse tibi canas a virgine iures, 75
 Sparguntur subito per caput omne comae.
 Anguibz exuitur tenui cum pelle vetustas;
 Nec faciunt cervos cornua iacta senes.
 Nostra sine auxilio fugiunt bona: carpite florem;
 Qui, nisi carptus erit, turpiter ipse cadet. 80
 Adde, quod et partus faciunt breviora iuventae
 Tempora: continua messe senescit ager.
 Latmius Endymion non est tibi, Luna, rubori,
 Nec Cephalus roseae praeda pudenda Deae.
 Vt Veneri, quem luget adhuc, donetur Adonis; 85
 Vnde habet Aenean, Harmonienque suos?
 Ite per exemplum, genus o mortale, Dearum;
 Gaudia nec cupidis vestra negate viris.
 Vt iam decipiant, quid perditis? omnia constant:
 Mille licet sumant, deperit inde nihil. 90

editio. Eadem varietas lib. XV Metam. 685, et alibi. BVM.

75. *A virgine iures*) *Ab origine*, Patavinus.

77. *Anguibz*. Confer Tibull. I, 4, 31; et quae ibi Broukh. notavit.

81. *Faciunt breviora iuventae Tempora*) *Seniora* Regius cum Politiani excerptis, prima editione, et quinque scriptis: nil mutò. HENR. — *Seniora* etiam Bernensis: *senex* adiectivum esse egregie ostendit Broukh. ad Tibul. I, 7, 88: quod non animadvertunt librarios saepe impulit, ut loca veterum corrumperent.

83. *Latmius Endymion non est tibi, Luna, rubori*. Propert. II, 12, 15:

Nudus et Endymion Phoebe cepulae sororem
 Dicitur, et nudus concubuisse Deae.

De his Apollonius sub principium lib. IV, et Apollodorus lib. I, cap. 7.

85. *Vt taceam de te, quem nunc quoque luget, Adoni: Vnde habet*

Aenean Harmonienque Venus? Sic edd. prim. et quidam scripti; sed optime Regius:

Vt Veneri, quem luget adhuc, ponitur
 Adonis.

Vnde habet Aenean Harmoniamque
 suos!

Venuste, si ponitur *Adonis*, levi imitatione, reponas: *donetur*, pro condonetur. HENR. Sic Inno, apud Horatium lib. III, Od. 3, 31: *Quirinum Marti redonabo*.

86. *Vnde habet Aenean, Harmonienque* etc. Congressum innuit Veneris cum Marte et Anchisa, e quibus Herionem, quae Cadmo nupsit, et Aeneam suscepit. — *Harmoniamque Venus*. Sic legendum ex bonis libris et veterum testimonio, et imprimis Hesiodi in Theogonia, ubi canit Martem ex Venere Harmonium suscepisse; item Phobum, et Deimion. Et Coluthus sit, xxi *Appodes Appodes*. CLOTANVS.

Conteritur ferrum, silices tenuantur ab usu:
 Sufficit, et damni pars caret illa metu.
 Quid vetet adposito lumen de lumine sumi,
 Quisve cavo vastas in mare servet aquas?
 Det tamen ulla viro mulier, non expedit, inquis. 95
 Quid, nisi quam sumes, dic mihi, perdis aquam?
 Nec vos prostituit mea vox; sed vana tinere
 Damna vetat: damnis munera vestra carent.
 Sed me flaminibus venti maioris iturum,
 Dum sumus in portu, provehat aura levis. 100
 ORDIO a cultu: cultis bene Liber ab uvis
 Provenit; et culto stat seges alta solo.
 Forma Dei munus: forma quota quaeque superbit?
 Pars vestrum tali munere magna caret.
 Cura dabit faciem: facies neglecta peribit, 105
 Idaliae similis sit licet illa Deae.
 Corpora si veteres non sic coluere puellae;
 Nec veteres cultos sic habuere viros.
 Si fuit Andromache tunicas induta vagantes,

93. *Quis vetet*) *Quid vetat* Innianus. Scribe, *Quid vetet*: dixi ad Epist. X, vers. 88. HEINS.

94. *Quisque cavum*. Melius in antiquo Scaligeri codice, *Quisve cavo vastas in mare servet aquas?* ut mare sit mari. DAX. HEINS. *Cavo in mare* scripti potiores, cum prima editione: recte. Sic Trist. lib. V, eleg. 2, 20:

Exiguam plena de mare decimat aquas.
 HEINS.

Ita etiam Zinzerling. promula. Crit. cap. 16.

95. *Det tamen ulla viro mulier, non expedit, inquis*. Non expedit, ut mulier ulla det viro. *Dare*, pro copiam sui facere, usitatnm poetis. Noster supra lib. II, 343:

Quos dant, quaque negant, gaudent tamen
omnes reguntur.

98. *Munera vestra*) *Nostra* Vossii et Bernens. et quinque alii: ut intelligat praecepta sua poeta. Sic lib. II, 742 et supra 79.

102. *Seges alta*) *Seges ampla* Ambros. qui et loco, ut alii nonnulli.

104. *Magna*) *Pars multa* Francof. et tres codices. Vid. ad I Amor. Eleg. ult., vers. ult. BERN.

109. *Si fuit Andromache tunicas induta vagantes*. In quibusdam legitur *valentes*, pro *vagantes*: quod magis placet, ut intelligamus crassas et densas, non quales tum Romae gestabant, bombycinas et pellucidas plerasque, ut supra quoque meminit. MICKL. In uno Palatino, *volantes*: in Hufnienti, *asquantentes*. Moretanus, et ex meis unus, *volentes*. Quid si re-

Quid mirum? duri militis uxor erat. 110
 Scilicet Aiaci coniux ornata venires,
 Cui tegimen septem terga fuere boum?
 Simplicitas rudis ante fuit: nunc aurea Roma
 Edomiti magnas possidet orbis opes.
 Adspice, quae nunc sunt Capitolia, quaeque fuerunt;
 Alterius dicas illa fuisse Iovis.
 Curia, consilio quae nunc dignissima tanto est,
 De stipula, Tatio regna tenente, fuit.
 Quae nunc sub Phoebo ducibusque Palatia fulgent,
 Quid, nisi araturis pascua bubus, erant? 120

vocemus huc loci *tunicas fluentes*; quomodo apud Horatium libro primo Sat. III: *Rusticius tonso toga defluit*, pro incomposita toga? Apuleius *Metamorph.* VII: *Santa veste mulieri sordida, et in sinus flaccidos undante*: sic enim scribendus ille locus *vel veste horrida*. Perperam circumfertur *veste florida et in sinus flaccidos abundante*, qualis mulierem usinariam et plebecula non decet. *Fluxiorem einturam* in Iulio Caesare observat Suetonius et reprehendit.

111. *Coniux ornata veniret* *Venires*, bene Regius et quinque alii: sequenti etiam versu vetustiores plerique, *tegimen* pro *tegmen*: *tegamen* Regius, cum uno Ambrosiano.

115. *Quae nunc sunt Capitolia, quaeque fuerunt*. Moxque, *Curia, quae etc. de stipula etc.* Frequens apud poetas comparatio haec temporum ac conditionis variae in Capitolio. Vid. Propert. quem iam adduximus, IV, El. 1; Tibull. II, Eleg. 5, 23 seqq. Sed Virg. iuprius, Aeneid. VIII, 347:

Hinc ad Tarpeliam aedem, et Capitolia
 ducit,

Aurea nunc, olim silvestribus horrida domis.

Nec ita multo post, 360:

... Passimque armenta videbant,
 Romanoque foro, et laetis mugire Carinis.

117. *Curia consilio*. Prima editio et aliae nonnullae, ut et tres scripti, *consilii dignissima tanti*, secundo casus: quod et alibi apud Nostrium in veterrimis libris offendi. Arondelinus, *consilii nunc quae dignissima tanti*: Regius, *nunc est dignissima tanti*. Forte, *nunc en*. HEINS.

119. *Quae nunc sub Phoebo etc.* Apollinis Actii templum intelligit, quod in Palatio Augustus aedificavit, de quo Propert. IV, Eleg. 6, 11 sqq. — *Ducibusque*. Intelligit Augustum et Tiberium Merula; sed si ex calculo doctissimi Maassonii *Ars Amandi* edita fuit A. V. C. 1826; eo tempore Tiberius Rhodi versabatur; et, Caio gratia Augusti florente, nescio an caute Noster Tiberio, qui longe a spe successionis aberat, adulari fuisset ausus. Quare forte Caius et Lucius intelligendi; quibus paullo post mortuis, Tiberius fuit adoptatus. Cogitandum certe, quos *duces* hic intelligat Naso. BYRM.

Prisca iuvent alios: ego me nunc denique natum
 Gratulor: haec aetas moribus apta meis.
 Non quia nunc terrae lentum subklucitur aurum,
 Lactaque diverso litore concha venit;
 Nec quia decrescunt effosso marmore montes, 125
 Nec quia caeruleae mole fugantur aquae;
 Sed quia cultus adest, nec nostros mansit in annos
 Rusticitas, priscis illa superstes avis.
 Vos quoque non caris aures onerate lapillis,
 Quos legit in viridi decolor Indus aqua; 130
 Nec prodite graves insuto vestibibus auro:
 Per quas nos petitis, saepe fugatis, opes.
 Munditiis capimur: non sint sine lege capilli.
 Admotae formam dantque negantque manus.
 Nec genus ornatus unum est: quod quamque decebit,
 Eligat; et speculum consulat ante suum.
 Longa probat facies capitis discrimina puri:

121-122. *Prisca iuvent alios etc.*
Haec aetas moribus apta meis. Ex
 Ovidio verbatim expressit VOLTAIRE,
 in carmine lepidissimo, cui titulus *le*
Mondain:

Regrettera, qui vent, le bon vieux tems.

.
Ce tems profane est tout fait pour mes
moru.

123. *Lentum terrae subklucitur aurum.* Tres libri, *Laetum*; Barthol. *te-*
ctum, ut I Met. 139: *Quasque recon-*
diderat, stygiisque admoverat umbris,
Effodiuntur opes.

124. *Concha venit.* Tres nostri, *bac-*
ca, quod Gronovio placebat, Obser-
 vat. lib. II, cap. 21, ex Pirkheimer-
 iano. Meliores tamen quam vulgatum
 amplectantur, nil ausim mutare. Num
 per conchas baccae intelliguntur, quas
 in conchis nascuntur ut plurimum,
 BYRN.

127-129. *Nostros mansit in annos)*
Crescit unus Heinsii. Vide ad Vellei.
 Patere. I, cap. 8. — *Aures onerate.*
 Plurimi scripti, *ornate*; sed frustra
 Medic. Faciei, 22:

Et quantos oneri est aure talis Deos.
 Senec. de Const. Sapientis 14: *Quid*
refert quantum habeat, quot lectica-
rios, quam oneratas aures? ubi vide
 commentatores, et quae notavit Bur-
 man, ad Petronii cap. 55; ubi et de
caris lapillis.

131. *Insuto vestibibus auro)* *Inserto*
 Vaticanus et Aprosii, pro varia le-
 ctione; et ita Tertull. I de Cultu
 Foem. 1, 9: *Vno lino decies sester-*
tium inseritur. Sed et *insutum* rectum;
 agit enim de vestibibus Phrygiis.

133. *Non sint sine lege capilli.* Scri-
 be, *ne sint.* Scripti tamen plerique,
 cum prima editione, *non sint.* H.

137. *Longa probat facies capitis di-*

Sic erat ornatis Laodamia comis.
 Exiguum summa nodum sibi fronte relinqui,
 Vt pateant aures, ora rotunda volunt. 140
 Alterius crines humero iacentur utroque:
 Talis es, adsumta, Phoebe canore, lyra.
 Altera succinctae religetur more Dianae,
 Vt solet, adlonitas quum petit illa feras.
 Huic decet inflatos laxè iacuisse capillos: 145
 Illa sit adstrictis impedienda comis.
 Hanc placet ornari testudine Cyllenea:
 Sustineat similes fluctibus illa sinus.
 Sed neque ramosa numerabis in ilice glandes;
 Nec quot apes Hyble, nec quot in Alpe ferae; 150
 Nec mihi tot cultus numero comprehendere fas est:
 Adiicit ornatus proxima quaeque dies.

scrimina puri. Discreti, sine ornatu ullo, nec tamen sine arte, capilli puellam decant, cui facies oblonga. Idem *purum caput*, quod omnino nudum. — *Discriminus.* Vid. supr. lib. II, 303.

140. *Vt pateant*) Ne pateant Editio Micylli et margo Bersmanni. Sub fronte etiam Schefferi codex.

141. *Crines humero iacentur* etc. Talem Apollinis nam et alteram ex antiquis monumentis imaginem dedit Broukh. ad Tibull. III, El. 4, 17.

145. *Huic decet inflatos* etc. Egrotie diversos hos capillorum positus receuset Tertullianus, de Cultu Foemin. II, 7: «Quod crinibus vestris quiescere non licet, modo substrictis, modo relaxatis, modo suscitatis, modo elisis: aliae gestiant in cincinnos enervare: aliae, ut vagi et volneres elabantur, non bona simplicitate.» Supp. in fine *iactare*, vel *solvere*.

147. *Testudine Cyllenea.* Merula

de reticulo capit, quo includebantur crines: quod si verum est, illud reticulum, in modum testudinis, verticem capitis et capillos texisse debuit, ut referret corticem testudinis. Turneb. Advers. IV, 23, suggestum comarum rotundandum in formam testudinis explicat.

148. *Illu sinus.* Iunianus et Schaefferus, *comas*; ut *undulatus comas* intelligeret: sed glossatoris est *re comas*; quum *sinus* recte etiam de crinibus fluctuantibus dicatur, qui in sinus modum humeris innatant.

150. *Hyble*) *Hyblae* editiones priorres; sed in scriptis est *Hybla*, vel *Hyble*: nempe praepositio *in* huc debet etiam referri. BYRM.

151. *Nec mihi tot cultus numero comprehendere fas est*) Tot positus recte libri veteres magno numero: nisi quod Regius, posito: prima editio, *positos*, cum scriptis nonnullis.

Et neglecta decet multas coma: saepe iacere

Hesternam credas: illa repexa modo est.

Ars casum simulet; sic capta vidit in urbe

155

Alcides Iolen: hanc ego, dixit, amo.

Talem te Bacchus, Satyris clamantibus Euae,

Sustulit in currus, Gaosi relicta, suos.

O quantum indulget vestro Natura decori,

Quarum sunt nullis damna pianda modis!

160

Nos male detegimur, raptique aetate capilli,

Ut Borea frondes excutiente, cadunt.

Femina canitiem Germanis inficit herbis;

Et melior vero quaeritur arte color.

Femina procedit densissima crinibus emtis,

165

Proque suis alios efficit aere suos.

Nec rubor est emisse palam: venire videmus

154. *Hesternam credas.* De externis et adscititiis crinibus quae dici possint, scio; sed huic opprobrio hic locus non est. Potes, inquit, singulis diebus crines componere. *Hesternae coronas* pari modo dixit Propert. II, Eleg. 34, pro heri plexis: ut recte illic restituit Lipsius; et *hesternas lucernas* libro III, Eleg. 7: quae vera illic scriptura: *hesternas rosas* Noster quoque III Amor. Eleg. 7, pro heri carptis. HEINS.

155. *Sic capta ut vidit in urbe*) *Capta vidit ut urbe* Regius et duo alii: recte: caeteri fere omnes, *capta vidit in urbe*. *Ars casus similis*, pro *casum simulet* idem Regius.

160. *Quarum sunt nullis damna pianda modis*) *Pianda* dixit improprie, pro compensanda, et quasi dissimulanda, sive celanda. MYCIL, *Pudenda*, Thinaeus.

161. *Nos male detegimur.* Nobis vero si decidimus, nulla arte repa-

randa capilli. Nondum enim adscititiis crinibus viri utebantur.

163. *Femina canitiem Germanis inficit herbis.* Per Germanas herbas spumam illam, sive sapum intellexit, de quo toties Martial. VIII, 33; XIV, 26 et 27; et Plin. XXVIII, 12: quod ex herbis compositum fuisse credidit Ovidius, et ita non de colore nigrante, sed flavo, haec infectio canitiei capienda. Studebant enim maxime ut flavis capillis essent conspicuae; ut et hodie in Hollandiae et Frisiae multis pagis mulieres id studere videmus. Vid. post alios multos Bronkh. ad Tibul. lib. I, Eleg. 6, 8: et de flavo colore capiendum Ovidii locum, aperte docet Tertull. II de Cultu Foem. ut iam ostendimus, Am. I, Eleg. 14, ad vs. 1. BERN.

166. *Proque suis alios efficit aere suos.* De mentitis comis aut arte medicatis diximus supra ad Amor. I, Elegia 14.

167. *Nec rubor est etc. Venisse*

Herculis ante oculos, Virgineumque chorum.

Quid de veste loquar? nec vos, segmenta, requiro;

Nec quae bis Tyrio murice, lana, rubes.

170

Quum tot prodierint pretio leviores colores,

Quis furor est, census corpore ferre suos?

Aëris ecce color, tum quum sine nubibus aër,

Nec tepidus pluvias concitat Auster aquas.

multi scripti; et editiones Micylli et Bersmanni, *emisse*. *Palam venire videmus*, Vaticanus et Bernensis: non mala distinctione.

168. *Herculis ante oculos* etc. *Herculis Musagetis* ardem indicat, quam extruxerat M. Fulvius Nobilior, censor anno 156XVI, triennio postquam de Aetolis triumphavit; ibique Musarum Signa, quae, capta Ambracia, Romam transtulerat, posuit. Plinius lib. XXXV, 10. Aedem hanc vetustate collapsam restituit Marcus Philippus, vitricus Augusti. Suet. in Aug. 8. Heinsius coniecerat, *Pieridumque chorum*: in uno Hainsii erat, *Virgineumque caput*. Bernensis et Palatinus, *thorum*. BYNM.

169. *Quid de veste loquar?* Non agitur hic de vestium forma aut modis, sed de colore, quem suadet diligendum, pro ut quamque deceat; *pullus* scil. *niveas*, *justas* vero *albus* etc. Nec exemplis parcat poeta, quae rem obiter illustrent simul, exornentque. — *Nec vos, segmenta, requiro*. *Segmenta* exponit Merula, vestes simpliciter aureas. Ego vero arbitror *segmentatas* dictas, quae serico, aut simili aliquo panno circa oras praesutae. Nam et *montilia segmenta*, et apud Plinium *circuli segmenta* vocantur, a quorum similitudine etiam illa, opinor, recte *segmenta* vocantur, quae in circulum oris sive extremitatibus vestimento-

rum foris adhaerant. MICYL. *Nec nunc Regis et decem alii*. Iureti excerpta, *nec enim*: alii aliter. Comelianus, aliique novem, cum prima editione, *nec vos*: quo sex alii cum Neapolitano addunt, *non vos*: sed praestat alterum, quod et Zinzerlingio placebat. *Rubes* etiam Regius sequenti versu, et unus Vaticanus cum prima editione. HEINS.

172. *Census corpore ferre suos*, Propert. III, Eleg. 11, 11:

Matrona incedit census induta nepotum.

Tertull. I de Cultu Foem. cap. 9: «Saltus et insulas tenera cervix circumfert: graciles aurium cutes calendarium expendunt, et sinistra per singulos digitos de saecis singulis ludit.» BYNM.

173. *Tum quum sine nubibus aër*) *Odiosam* male ceuset Burman. vocis *aër* repetitionem. *Aether* quinque libri: *imber* unus: sed in Lincoln. Iunli et duobus aliis erat, *exstat*: forte bene: quum non latet aër, nubibus tectus, sed serenus est. Vel legendum:

Aëris ecce color, quum sol sine nubibus exstat.

Talis coloris erant *aërinae* illae oves Tertulliano lib. I de Cult. Foem. cap. 8: ut recte ex hoc loco Rigaltius probat: est autem color caeruleus. Vide Salmas. Exercit. Plin. pag. 143; ubi Tertull. locum similiter emendat; et pag. 399 et 770. BYNM.

Ecce tibi similis, qui quondam Phryxon et Hellen 175
 Diceris luoïs eripuisse dolis.
 Hic undas imitatus, habet quoque nomen ab undis:
 Crediderim Nymphas hac ego veste legi.
 Ille crocum simulat: croceo velatur amictu,
 Roscida luciferos quum Dea iungit equos. 180
 Hic Paphias myrtos: hic purpureas amethystos,
 Albentesve rosas, Threïciamve gruem.
 Nec glandes, Amarylli, tuæ, nec amygdala desunt,
 Et sua velleribus nomina cera dedit.
 Quot nova terra parit flores, quum vere tepenti 185
 Vitis agit gemmas, pigraque cedit hiems:
 Lana tot, aut plures succos bibit; elige certos:
 Nam non conveniens omnibus omnis erit.

175. *Ecce tibi similis, qui quondam etc.* Galbinum colorem, qui et aureus, intelligit Salmas. ad Vopisc. Aurel. cap. 34. Vid. et Turneb. IV Adversar. cap. 23.

177. *Hic undas imitatus, habet quoque nomen ab undis.* De glauco colore, quem eundem et *hyalum* adpellari dicit, exponit hunc locum Merula. Sed neque hæc expositio per omnia procedit: non enim *hyalinus* color (ita enim *ἡλὸς τοῦ ὕδατος* dici recte puto) idem et qui glaucus: sed vitreus, vitri perspicuitatem referens. Deinde neque ab unda nomen suum habet *glaucus*. Fortassis autem poeta eum colorem significat, unde *vestes undulatae* dicuntur: quemadmodum a fluctuum colore, sive specie, *cymatiles*, sive de iisdem intelligamus *cymatiles* et undulatas, sive de diversis, ut quibusdam videtur, qui locum hunc poetæ de cymatili colore, sive veste accipiunt. Undulatam autem vestem intelligunt eam, quam *αυφάλλωτος* vulgo quidam vocant. MICR.

179. *Croceo velatur amictu*) Cro-

ceum et crocotulam Nonius Marcellus vocat crocei coloris vestem, quomodo et *caltulam*, a colore caltæ. Idem color *luteus* et *erosinus*. Vid. Nonium in *Luteus*. HEINS.

180. *Iungit equos*) *Movet*, Regius; *mover*, Lincoln.; *mergit*, Palatinus unus. *Lucida rorifluos*, Palatin.; *roscida purpureos*, Iunianus.

184. *Et sua velleribus nomina cera dedit.* Qui color *cerinus* dicitur, a quo *Cerinarii*, qui ceriba, id est, cerei coloris vestes tingunt, sive inficiunt. Neque *caeruleus* color a cera dicitur, ut Merula putat: sed ut ceteri etymologici, a coeli apparentia, sive specie, quasi *caeruleus*. Et illud Propertii in Vertumno, IV, Eleg. 2, 42, quod quidam adlegant, *Caeruleus cucumis, tumidoque cucurbita ventre* etc. nihil ad rem præseutem facit: quum ibi non cyanum, qui Græcis *caeruleus* proprie est; sed flavum ac cereum colorem, qualis in cucumeribus cernitur, significet. MICR.

188. *Omnibus omnis erit.* In non-

Pulla decent niveas: Briseïda pulla decebant:

Quum rapta est, pulla tum quoque veste fuit. 190

Alba decent fuscas: albis, Cephei, placebas:

Sic tibi vestitae pressa Seriphos erat.

Quam paene admonui, ne trux caper iret in alas,

Neve forent duris aspera crura pilis!

Sed non Caucasea doceo de rupe puellas, 195

Quaeque bibant undas, Myse Caïce, tuas.

Quid? si praecipiam, ne fuscet inertia dentes;

Oraque suscepta mane laventur aqua?

Scitis et inducta candorem quaerere cera:

Sanguine quae vero non rubet, arte rubet. 200

Arte, supercilii confinia nuda repletis,

nullis, *amnis unus erit*: utrumque recte. NAVGER. *Omnis erit* meliores cum prima editione: argute. Scribonius Largus praefatione, ubi de Compositionibus: *Quaedam quibusdam magis, et non omnes amnis conveniunt*. Propert. III, Eleg. 7, 7:

Omnia non pariter rerum sunt omnibus apta.

190. *Quum rapta est*. Scribe, *capta est*; quamquam aliter codices antiqui. Vide notas ad Epist. III, vers. 16.

192. *Sic tibi vestitae pressa Seriphos erat*. Quasi dicat sic vestita erat, *albis* scilicet, Andromeda, quum Seriphem insulam pressit pedibus, ubi eam Perseus fertur detulisse. Seriphus autem una e Cycladibus est, et nunc *Serphone* vocatur, vel *Serphena*. — *Sic tibi vestitae*. Ipsum verbum *vestire* orantam saepe vestem indicat: ut apud Iuvenal. III, 135:

Quum tibi *vestitis* facies scorti placet
DOYIA.

193. *Quam paene admonui*. Negot esse novendum de axillarum factore,

quum per se satis id caveatur a puellis non omnino rusticis.

199. *Scitis et inducta candorem quaerere cera*. An *creta*? quomodo apud Martialem VIII, 33:

Crassior in facie vetulas stat creta Fabullae.

Et II, 41:

Quam cretata timet Fabulle nimbos.

Petron. cap. 24: *Inter rugas tantum erat cretae, ut crederes parietem tectum nimbo laborare*: ubi vid. interpretes. *Cera* tamen firmari posset, ex Auth. lib. II, cap. 13, Epigr. 13; ubi vidend. Brodaeus, pag. 205.

201. *Supercilii confinia nuda repletis*. Plin. lib. XXVIII, cap. 46: *Frinus adeps emendat raritatem superciliorum, cum fungis lucernarum ac fuligine, quae est in rostris earum. Sicuti canis cinere ex oleo illito supercilia nigrescunt*. Idem XXX, cap. 46: *Ovis formicarum supercilia denigrari cum muscis tritis tradunt*. H. Tertull. de Cult. Foem. II, 5: *In Deum enim delinquant, qui ceterum medicaminibus urgent, genas rubore maculant, oculos*

Demtus ab immundo vellere succus ovis?
 Nec coram mixtas cervae suinssisse medullas, 215
 Nec coram dentes defricuisse probem.
 Ista dabunt faciem; sed erunt deformia visu:
 Multaque, dum fiunt turpia, facta placent.
 Quae nunc nomen habent operosi signa Myronis,
 Poudus iners quondam, duraque massa fuit. 220
 Annulus ut fiat, primo colliditur aurum:
 Quas geritis vestes, sordida lana fuit.
 Quum fieret, lapis asper erat; nunc nobile signum;
 Nuda Venus madidas exprimit imbre comas.

qui pro mittantur *Athenis*, mutantur *athenis* reponit. Plinius lib. XXIX, cap. 10: *Quin ipsae sordes pecudum, sudorque Jeminum et alarum, adhaerentes lanis (Oesypum vocant), innumeros prope usus habent. In Atticis ovibus genito palma.* Ut iam liquet, *Athenis* cur mitti dixerit Ovidius. HEINS.

215. *Sumssisse*) *Suisse* unus Vaticanus: forte *suxisse*. Nihil muta; *sumere* posset aliquis capere pro *hibere* medullas mixtas vino vel alio liquore: ut supr. II Amor. 19, 32; sed malo de pigmento ex cervina medulla, aliis medicaminibus mixta, intelligere: quia *cervinae medullae* principatum inter medicamenta ex medullis animalium tribuit Plinius lib. XXVIII, cap. 9; et hoc sensu passim medicos *sumere* et *assumere* capere docuit Rhodius, in lexico Scriboniano, de interno et externo medicamento. BYAM.

216. *Dentes defricuisse probem*. Sic apud Catullum Epigr. 37: *dens Ibera defricatus urina*; et eidem Epigr. 39: *Dentem atque russam defricare gingivam*; et apud Horatium lib. I, Sat.

10, 4: *quod sale multo Fribem defricuit Lucilius*.

217. *Ista dabunt faciem*) *Curam* Regius et quinque alii. *Formam* habent duo scripti: *facies* Neapolit. Vnus, *ista dabunt speciem*; etiam non male: *species* pro pulchritudine passim.

219. *Operosi signa Myronis*. Cui non innotuit *Bacula Myronis*, in quam exstant, in Anthol. IV, cap. 7, Epigramm. 31, e quibus sequens, quod est Iuliani Aegypti, adferemus:

Πῆρεν τῆνδ' Μύρωνος ἰδὼν, τὰν τεύχεα
 βίβρις
 γούης θεοῦς ἴσεν, ἃ ἱππεὺς ἰαλεῖα
 τίχνη.

Vide quoque Anson. Epigr. LVII.

221. *Colliditur*) *Colliguitur* Gebhardus: *contunditur* Francof. Lincol. Innii et Vossii codices.

224. *Nuda Venus madidas exprimit imbre comas*. Diximus de Apellen Venere ad Eleg. 14 Amor. I, ad vs. 33-34; sed hic Noster ad statnam aliquam Romae celebrem respicit; non tamen illam, quam Merula, et eum sequutus sine ullo examine Crispianus, ex Plinio innui credunt, quae

Tu quoque, dum coleris, nos te dormire putemus ; 225
 Aptius a summa conspiciare manu.
 Cur mihi nota tuo causa est candoris in ore ?
 Claude forem thalami; quid rude prodīs opus ?
 Multa viros nescire decet: pars maxima rerum
 Offendat, si non interiora tegas. 230
 Aurea quae pendent ornato signa theatro,
 Inspice, quam tenuis bractea ligna tegat.
 Sed neque ad illa licet populo, nisi facta, venire;
 Nec nisi submotis forma paranda viris.
 At non pectendos coram praebere capillos, 235
 Ut iaceant fusi per tua terga, vetem.
 Illo praecipue, ne sis morosa, caveto
 Tempore; nec lapsas saepe resolve comas.

in Bruti Callaici templo fuit posita, et quam Praxitelem faciunt: quum Plinius lib. XXVI, cap. 5, inter opera Scopae recensent, et Praxitelem antecedere dicat. Haec enim prope Martem nuda posita non fuit *ἀνδρῶν*: nam non statim Venus, ut emersit pelago, Marti fuit iuncta: sed quum iam Vulcano diu fuisset nupta, ut omnibus notum. Caeterum hic *sola Venus* malebat Francius. BYRN.

226. *Conspiciere*) *Conspiciare* Sarrauiensis et unus Putavinus. HEINS. — *Aptius a summa* etc. *Aptius*, melius ab amante conspiciaris, ubi manus summa cultui accesserit; nec rude, imperfectum adhuc, opus prodideris.

227. *Causa est candoris*) *Splendoris* prima editio, Veneta una, Aldina prior et Micylli, et Medicus codex. Sed nihil muta. Propert. III, Eleg. 23, 8:

Quum tibi quaesitus cendor in ore foret,
 Quem locum etiam Dousa hic adscripserat.

229. *Multa viros nescire decet*. Quae si rescierint enim, damnum huic ne capiant non leve puellae, verendum est.

232. *Quam tenuis bractea ligna tegat*) *Tegat* iam praecessit superiori pentametro: *ligat* Farnesian. Scribo, *linat*: ut adludatur ad derivationem vocis; *bractea* enim seu *σπίς* *ἀνδρῶν* *σπίς* deducitur, a *linendo*. Hinc Martialis quoque lib. IX, Epigr. 57:

Et fuit Hesperium bractea viva pecus.
Bracteam, *σπυδum* idem vocat lib. VIII, Epigr. 33:

Hoc linat spudo Iani Corymba calendio. H.

234. *Forma paranda*. Hafniensis, *pianda*. Egregie *parari* formam dicij, quae constet omnis e rebus externis.

238. *Nec lapsas saepe resolve comas*) *Laxas* prima editio et quinque scripti: tres, *lassas*: totidem, *nexas*; puto pro *pezas*. Propertius tamen lib. I, eleg. 3, 23:

Et modo gaudetam leprose formare capillos.

Tuta sit ornatrici: odi, quae sauciat ora
 Vnguibus, et rapta brachia figit acu. 240
 Devovet, et dominae tangit caput illa; simulque
 Plorat ad invisas sanguinolenta comas.
 Quae male crinita est, custodem in limine ponat;
 Orneturve Bonae semper in aede Deae.
 Dictus eram cuidam subito venisse puellae; 245
 Turbida perversas induit illa comas.
 Hostibus eveniat tam foedi causa pudoris,
 Inque nurus Parthas dedecus illud eat!
 Turpe pecus mutilum: turpe est sine gramine campus;
 Et sine fronde frutex; et sine crine caput. 250
 Non mihi venistis, Semele, Ledeve, docendae;
 Perque fretum falso, Sidoni, vecta bove.
 Aut Helene, quam non stulte, Menelaë, reposcis;
 Tu quoque non stulte, Troïe raptor, habes.
 Turba docenda venit, pulchrae turpesque puellae, 255

Laxas etiam placet: supra 145:

Hic deest inflatus laze laculose capillos, I,

239. *Tuta sit ornatrici.* Vid. quae ad Amor, I, 14, 16, ea de re notavimus.

244. *Orneturve Bonae semper in aede Deae;* quo maribus adire non licebat. Hinc Tibull. I, eleg. 7, 22: *Sacra Bonae maribus non adeunda Deae.* Dousa haec ita capiebat; non quasi revera in aede Bonae Deae se ornet, sed quasi domi se ornari dissimulans, in templo se esse amatoribus persuaseat, ubi periculum non erat, ne a procaci turba illa inveniunt deprehenderetur, ut quibus fas non erat illo introire. Ego explicarem, ornetur domi in secreta porte, tanquam in aede Bonae Deae, et neminem admittat. *Orneturque Palatin.* et Bernensis.

249. *Turpe pecus mutilum: turpis*

sine gramine campus) Pecus mutilum pro depilato ponit. Sic Nemesianus, de Sileno, Ecl. III, 33:

Adplauditque manum mutilum capot...

Sileni enim calvi. HERN. Alii nocturnes mutilum pecus vocant, quod cornibus caret. Donat. ad Terentii illa Hecyr. I, Sc. 1, 8: *Quin spoliis, mutilis, lacres.* Mutilus, immutus; unde mutili dicti sunt boves aut capri, sine cornibus. Et ita Columella, Praefatione: « Aliud caprinum, et id ipsum aliter curatur mutilum et rripilum; aliter cornutum et setosum » Lib. VII, 3: « Intortis cornibus, non quin magis hic sit utilis, nam est melior mutilus aries, sed quia minime nocent. » BYRN.

252. *Falso bove) Flavo Palatinus: male. Vide I Amor. Eleg. 3, 23; ubi simulatus, quod hic falsus.*

Pulchraque sunt semper deteriora bonis.
 Formosae minus artis opem, praeceptaque curant:
 Est illis sua dos, forma sine arte potens.
 Quum mare compositum est, securus navita cessat:
 Quum tumet, auxiliis adsidet ille suis. 266
 Rara tamen mendo facies caret: occule mendas;
 Quamque potes, vitium corporis abde tui.
 Si brevis es, sedeas, ne stans videre sedere;
 Inque tuo iaceas quantulacumque toro.
 Hic quoque, ne possit fieri mensura cubantis, 265
 Iuncta lateant fac tibi veste pedes.
 Quae nimium gracilis, pleno velamina filo
 Sumat; et ex humeris latus amictus eat.
 Pallida purpureis tingat sua corpora virgis:
 Nigrior, ad Pharii confuge piscis opem. 270
 Pes malus in nivea semper celetur aluta;

256. *Pulchraque sunt semper deteriora bonis.* Scripti plerique, *Pluraque*: quod verum est. In Iureti excerptis, *Plurima*. HEINS.

257. *Praeceptaque quaerunt*) Curant Iureti excerpta, Sarravianus, et duo alii, cum prima editione. *Poscunt* Palatin. unus.

258. *Sine arte potens.* Ita et lib. X *Metam.* 573, *potentiam formae* dixit; et Prop. III, 18, 7: *Est tibi forma potens.* In octo tamen libris est *decent*: etiam non male; licet videatur repetitum ex Remed. 350:

Fallit enim multos forma sine arte decens.
 IVAN.

259. *Cessat*) Transit Apropii, et sex alii, cum prima editione, duabus Venetis et priore Aldina.

265. *Hic quoque.* Malim *sic quoque.* HEINS. Probo: frequens enim huius formulae usus; pro licet iaceas, ut abscondere velis brevitatem.

267. *Quae nimis est gracilis*) Ni-

mium gracilis, ex scriptis ac prima editione reponatur. HEINS. — *Pleno velamina filo.* Sunt quae *Polimita* Petronio, cap. 40, dicuntur. — *Quae nimium gracilis* etc. vestem induat, quae pleniori filo contexta, latior hinc et inde fluctuet; sieque corporis *gracilitatem* dissimulet. Moxque per *virgas purpureas*, vaeinia intelligit, quorum usus frequens apud Gallos, teste Plin. in tinctura purpurea. *Virgas* autem dixit, pro haccis ipsis, e quibus color exprimitur. Sandycem alii volunt, de qua Virgil. Ecl. IV, 45. Est vero coloris seu pigmenti genus ex metallo.

270. *Ad Pharii confuge piscis opem.* Capiunt nonnulli de stercore Crocodili, quo utebantur puellae, ut inde calis niteret.

271. *Pes malus in nivea semper celetur aluta.* Albo calceo. Iuvenalis Satyra VII, 192, *nigrae* meminit *alutae*:

Arida nec vinclis crura resolve suis.

Conveniunt tenues scapulis anaelectrides altis:

Inflatum circa fascia pectus eat.

Exiguo signet gestu quodcumque loquetur, 6;5

Cui digiti pingues, et scaber unguis erunt.

Cui gravis oris odor, nunquam ieiuna loquatur,

Et semper spatio distet ab ore viri.

Si niger, aut ingens, aut non erit ordine natus

Dens tibi, ridendo maxima damna ferēs. 280

Quis credat? discunt etiam ridere puellae:

Adpositam nigrae lunam subestit alutae.

Albos caecos Appianus videtur *Phaeniasin* adpellare, ubi de Antonio agit, Athenis luxui indulgente. *Phaeniasin* norum meminit et Seneca libro VII, de Beneficiis, cap. 21: *Pythagoricus quidam emerat a sutore phaeccasia, rem magnam, non praesentibus nummis.* «*Phaeccasiatus miles apud Petronium. Flavius Vopiscus in Aureliano, calceos malleos, cereos, albos, ederaeos recenset.*» HEINS.

272. *Finclis crura resolve tuis* Suis bene excerpta Inreti, et quinque alii. Libro III Fustor. 293, ut et illic scribendum: *adhuc sua vincula captis*; non *adhibeto*. Suis etiam Doua legebat. Vid. supr. 236.

273. *Anaelectrides altis*. Ego ad Rogii codicis, sacrae tanquam anchoae, confugiens scripturam, τὸ *anaelectrides*, geminam lectionem designare opinor; videlicet in nonnullis codicibus, *anaelectrides*, ἀνὰ τοῦ ἀνελίου scriptum fuisse: in nonnullis, *anaelectrides*, ἀνὰ τοῦ ἀνελίου colligere, restringere, monens. Ego tamen *anaelectrides* malim, quod eorum etiam usus in lecto fuerit: ita et ἐμμελεῖς, *concinnae*. Olim resingebam, *anaelectrides*, ἀνὰ τοῦ ἀνελίου, *retrocedo*; vel *anaelectides*.

Alexis Comicus, apud Athenaeum lib. XIII, multa ad rem habet, et inter cetera de tumore dorsi colubendo. Antonius Pius, apud Capitolianum, cap. 13: *fasciatur tiliaceis tabulis in pectore positus, ut rectus incederet*. H.

274. *Inflatum circum fascia pectus eat* Strophium intelligit quod lactantes papillas vincibat, ut cum Catullo loquar, Nonius certe Strophium vocat, fasciam brevem, quae virginalem papillarum tumorem cohibet. — Exuberans nimium pectus fascia, strophium coërent. Ornate magis poetice, eat circa.

275. *Exiguo signet gestu, quodcumque loquetur*. Sic Regius: unus Vaticanus, *signes et loqueris*: duo alii, *signi*, Iulianus *signat*. Quum sequenti distichio iterum loquatur, vel loquetur repetatur, Francius hic *profatur*, vel *signes quodcumque profaris*, malebat; et certe odiosa est repetitio. Forte, *quodcumque iocatur*, vel *iocatur*. Bvam.

281. *Discunt ridere puellae*. Huc forte respexit Mart. lib. II, Epig. 41:

Ride, si sapia, o puella, ride,
Fellignus, puto, dixerat poeta.

Nam ipsa verba, quae Martialis producit, ex deperdito alio Nasonis opera desumpta esse vix puto. Bvam.

OVID. Oper. Tom. II

Z

Quaeritur atque illis hac quoque parte decor.
Sint modici rictus, sint parvae utrinque lacunae,
Et summos dentes ima labella tegant.

Nec sua perpetuo contendant illa risu:

283

Sed leve nescio quid femineumque sonent.

Est, quae perverso distorqueat ora cachinno:

Quum risu laeta est altera, flere putes.

Illā sonat raucum, quiddamque inamabile stridet,

Vt rudit ad scabram turpis asella molam.

290

Quo non ars penetrat? discunt lacrymare decenter;

Quoque volunt plorant tempore, quoque modo.

Quid? quum legitima fraudatur litera voce,

Blaesaque fit iusso lingua coacta sono?

In vitio decor est, quaedam male reddere verba:

295

Discunt posse minus, quam potuere, loqui.

Omnibus his, quoniam prosunt, impendite curam.

283. *Sint parvae utrinque lacunae*) *Parvaeque* scripti plerique cum prima editione, nisi quod Regius, *parieque*. Forte, *pariles et utrimque lacunae*: nam *ei* quae geminalium offendit aures durior sono: ea vox Ovidio in deliciis, ut dicemus *Metam VII*, vers. 638. HEINS.

288. *Quum risu laeta est altera*) *Risu usa est*, vel *lata*, Regius: *usa* etiam duo alii: *unus, lusa*: duo alii, *risuque usa est*. Puto *quam risu effusa est*: vel, quod malim, *in risum effusa est altera*. IDEM.

291. *Disant*) *Disant* Voss. et quinque alii: et mox quoque, *volent*, *placent*, Mentelian.

293. *Quid, quum legitima etc.* Quint. Inst. Orat. XI, 3, ex velutis codicibus: «Nec volubilitate nimia confundenda, quae dicimus, qua et distinctis perit et affectus, et nonnumquam etiam verbis aliqua sui por-

te fraudantur». Ibi male Salmasius, qui sui parte fundatur. BYRM. — *Quid, quum legitima fraudatur litera voce?* Artem docet, quā si quod in pronuntiatione vilium, ex eo ipso decorem quemdam capiet puella, nec sine lepore, quaedam male reddat verba.

294. *Lingua coacta sono*. Unus meus *subdola lingua*. Sic supra lib. I, 598:

Fac titubet blaeso subdola lingua sono. H.

295. *Quaedam male reddere verba*) *Male verba recidere quaedam* unius Patavinus et Argentinus: in Aronde- liano pro diversa lectione, *quaedam rescindere*. HEINS.

297. *Omnibus his, quando prosunt*. Scripti cum prima editione, *quoniam*: etsi alterum quoque non inelegans. Iunianus, *magnam prodest impendere curam*: *magnam (prodest) impendite curam* prior Mentelianus: quae lectio aridet praeter reliqua. ID.

Discite femineo corpora ferre gradu:
 Est et in incessu pars non temnenda decoris.
 Adlicit ignotos illa fugatque viros. 300
 Haec movet arte latus, tunicisque fluentibus auras
 Excipit; extensos fertque superba pedes.
 Illa, velut coniux Vmbri rubicunda mariti,
 Ambulat, ingentes varica fertque gradus.
 Sed sit, ut in multis, modus hic quoque: rusticus alter
 Motus; in incessu mollior alter erit.
 Pars humeri tamen ima tui, pars summa lacerti

300. *Adlicit ignotos illa, fugatque viros.* Legendum ille: de incessu agit: deinde *Adligat* prima editio, cum multis scriptis, quos inter et Regius: fortasse rectius. Adposuit Propert. de Cynthia, I, eleg. 5, 12:

Illis feror animis adligat una viros. HEINS.

302. *Excipit.* German. Arat. 155:

Excipientque alius Zephyris spirantibus amas.

Quod, concipere *veste ventum* ingrediendo dixit Quintil. lib. XI Instit. Orat. cap. 3. Et Decl. XII, 16: *Festina misericors, omnes excipe auras: qui velis tribuit, quod Noster tunicis.* — *Extensos fertque superba pedes.* Explicat Passerat. illa Propert. lib. II, eleg. 3, 6: *Ibat, et expenso planta morata gradu;* lento ac gravi, vel numerato, à *pas comptés*: deinde inclinat in *expanso gradu*; et tandem ex MSS. præfert *extenso gradu*, quod interpretatur, quasi cum gradibus metiretur spatium soli. Sed Broukhuis. *expensum gradum*, id est compositum, lentum, præfert: ut et hic, si libri addicerent, mallet; quia mox *ingentes gradus* rusticæ dat, quos non decet matronæ superciliosæ et superbiæ dare: et hinc *mollem* mox versu 310 vocat, quod saltatilis pe-

dibus vix convenit: sed et *extensos* retinere possumus, et non de ingenti, aut celeri incessu capere, sed quousque alte tollit et levat pedes, nec ideo tamen properat, sed potius exultat, et minime incedit, quod etiam *molli-ter* dici potest: ut apud Propert. III, eleg. 9, ult. *molli-ter ire pedes.*

303. *Illam, velut coniux Vmbri mariti etc.* In incessu rusticitatem signaturus, *Vmbri* coniugem adducit, et *rubicundam* quidem. *Vmbri* enim, qui Sabini iidem et *Imbri*, fuerunt omnium Italiae populorum fortissimi, et eorum coniuges agrestes nimium. — *Vmbri coniux rubicunda mariti.* Vnus Patavinus, *Contenis.* Puto *coloni*: ut apud Statium libro V, Sylvar. carm. I, 122:

... Velut Appula coelex Agricolas parat.

304. *Ambulat, ingentes varica fertque gradus*) *Varica*, quæ divaricat pedes, et præter instam mensuram late extendit. *Divariicare* Nonius Marcellus interpretatur *distendere*. Adposuit Quintilianus libro XI, cap. 31: *Varicare supra modum, et in stando, deforme est; et, accedente motu, (ad incessum refer) prope obscœnum.*

307. *Pars humeri tamen ima tui.* Hæc libertatis tentum, et meretricibus

Nuda sit, a laeva conspicienda manu.
 Hoc vos praecipue, niveae, decet; hoc ubi vidi,
 Oscula ferre humero, qua patet, usque libet. 314
 MONSTRA maris Sirenes erant, quae voce canora
 Quamlibet admissas detinuere rates.
 His sua Sisyphides auditis paene resolvit
 Corpora, nam sociis illita cera fuit.
 Res est blanda canor: discant cantare puellae. 315
 Pro facie multis vox sua lena fuit.
 Et modo marmoreis referant audita theatri;
 Et modo Niliacis carmina lusa modis.
 Nec plectrum dextra, citharam tenuisse sinistra
 Nesciat arbitrio femina docta meo. 316
 Saxa ferasque lyra movit Rhodopeius Orpheus,
 Tartarcosque lacus, tergeminumque canem,
 Saxa tuo cantu, vindex iustissime matris,

convenire docuit Ferrar. lib. III, de Re Vestiar. 23: et Bynaeus, de calceis lib. II, cap. 5, §. 6. De *exsertis* vero *humero* vide eundem Ferrar. I, 9. Tenul. ad Front. II, strateg. 1, 3, et Wass. ad Sallust. Catil. XLIV, ubi distinguit inter *nudare humerum* et *exserere*; hoc esse etiam proferre, iactare, educere; et ita possemus hoc praecipitum Nasonis, non ad exserendos humeros, sed parte tantum ima nudandos restringere, ne invercandiae nimiae magister videntur. B.

311. *Monstra maris Sirenes erant.* De Sirenibus et illarum cantu vide Homer. Odyss. M, 39 sqq. 166. Virg. Aeneid. V, 864, et quae ibi notat cl. Heyn. Addas quoque Apollon. IV, 891; et Orph. Argonaut. 1232. — *Monstra maris.* Ita dici omnes inusitatas formas piscium docuit Barth. ad Claudian. II, Laud. Stilic. 28.

312. *Quamlibet admissas.* Recte

Scaliger, *Quamlibet admissas detinuere rates*, legendum annotaverat. DAN. HEINS. Scribe cum Regio *Quamlibet*. Sic Trist. I, Eleg. 10, 6:

Quamlibet egressas occupat ante rates.

Vide notas ad epist. VI, vers. 140: eandem vocem hoc ipso libro maxime iterumque restituemus. HEINS.

313. *His sua Sisyphides* etc. Vlīx, illius Sisyphi filius, qui, illata vi, ut aiunt, Antolycæ, Laërtae coniugi, Vlīxem ex ea suscepit. Quod quidem probrum ipsi Ajax obicit Metam. XIII, 31 sqq. ubi de armis Aechillis, Vlīxem inter et Aiacem, solemnīs disceptatio.

317. *Referant*) *Resonant* Patavinus et Argent. vid. Am. II, cl. 6, 6:

Pro longa resonant carmina vestra tuba.

323. *Saxa tuo cantu, vindex iustissime matris* etc. De Amphione agitur, Thebanæ arcis conditore, qui Autio-

Fecerunt muros officiosa novos.

Quamvis mutus erat, voci fuisse putatur

325

Piscis, Arioniae fabula nota lyrae.

Disce etiam duplici genialia nautia palma

Verrere: conveniunt dulcibus illa iocis.

Sit tibi Callimachi, sit Coi nota poetae,

Sit quoque vinosi Teia Musa senis.

330

Nota sit et Sappho: quid enim lascivius illa?

Cuive pater vafri luditur arte Getae.

pem matrem egregie ultus est, adligata Dirce, quae illam diu multumque vexaverat, taurorum sylvestrium caudis. Rem varie narrant Higyn. Fabb. 7-8-155, et Pausan. Corinth. VI; et Boetius. XVII.

324. *Officiosa novos* Duo Palatinus nms: unde Heinsius legebat, nos. Sed nihil mutandum.

326. *Arioniae fabula nota lyrae* Fabula quidem, et ut ait Noster, nota satis. Vide tamen quae de illo Higyn. Fab. 194. Mentio quoque apud Prop. II, eleg. 25, 37.

327. *Genialia nautia palma*. De nautiis, et quale instrumentum id sit, Politian. vide, Miscell. 14, qui de hoc loco prolixè tractavit. Micv. — *Nautia* multi editi et duo scripti: *lamina*, Polatinus; *nautia*, alius; sed *nautia* maior pars codicum et editiones antiquissimae. Vid. Pignot. de Serv. pag. 167, qui haec valde implicata, et quae egeant Alexandro, qui non gladio dissecet, sed explicet calamo et dissolvat, censet. Lampe de cymbalis Vetetum, pag. 117, de cymbalis capit, et *vertere* praefert: ego fateor me non satis haec intelligere. Byz. — *Verrere* eleganter Regius et Arundelinus.

330. *Sit quoque vinosi Teia Musa senis* (nota tibi). Amatoria praesertim

videtur intellexisse, quae scripserat Anacreon, et nobis invidit temporum iniuria. De illis sic Critias, apud Athen. XIII, p. 600, ed. Casanb.

Τὸς δὲ γυναικίους μέλιος ἀλίζαντα κ' ἔφθες.

Illos, Ἀνακρίοντα Τίους, α. r. l.

— *Teia musa*, Teos oppidum Ioniae, ab Athamante conditum: hinc *Teius*, α, um. Intelligit autem Anacreontem poetam lyricum, quem hic *vinosum senem* vocat, propterea, ut videtur, quod (ut Suidas ait) εὐεργετοῦ αἰσχροῦ γὰρ μέλι καὶ ἰαμῆτος, καὶ τὰ καὶ ἰαμῆτος Ἀνακρίοντος.

332. *Cuive pater* etc. Terentium intelligunt interpretes; sed ego Menandrum melius graecis poetis iungi puto, ut et Il Trist. 369; ubi etiam Romae pueris virginibusque legi solere prodit Noster. Adposite Propertius lib. IV, eleg. 5, 43:

Sed potius mundi Thais pretiosa Menandri.

Quam ferit asinus comica moecha Getas.

Qui locus et hunc de Menandro capi debere ostendit, et egregia luce a Broukhusio perfunditur; a quo tamen si discedere fas est, mallet *mundum* Menandrum dici, a sermonis elegantia, ut ius, 479, *munda verba*. Byz.

- Et teneri possis carmen legisse Properti;
 Sive aliquid Galli; sive, Tibulle, tuum;
 Dictaque Varroni fulvis insignia villis 338
 Vellera, germanae, Phryxe, querenda tuae;
 Et profugum Aenean, altae primordia Romae,
 Quo nullum Latio clarius extat opus.
 Forsitan et nostrum nomen miscebitur istis;
 Nec mea Lethaeis scripta dabuntur aquis. 340
 Atque aliquis dicet: Nostri lege culta magistri
 Carmina, quis partes instruit ille duas.
 Deve tribus libris, titulus quos signat Amorum,
 Elige, quod docili molliter ore legas.
 Vel tibi composita cantetur Epistola voce: 345
 Ignotum hoc aliis ille novavit opus.
 O ita, Phoebe, velis; ita vos, pia numina vatum,
 Insignis cornu Bacche, novemque Deae!
 Quis dubitet, quin scire velim saltare puellam;
 Vt moveat posito brachia iussa mero? 350
 Artifices lateris, scenae spectacula, amantur:
 Tantum mobilitas illa decoris habet!
 Parva monere pudet: talorum ducere iactus
 Vt sciat, et vires, tessera missa, tuas.

334. *Tibulle, tuum*. Francius volebat *Tui*.

335. *Dictaque Varroni* etc. Diximus iam, Amor, I, Eleg. 15, 21, de Argonauticis Apoll. Rhod. a Varrone Atacino in latinos versus conversis.

343. *Amorem*) *Amores* Bartholinianos; *amoris*, Patavin. et duo alii.

350. *Brachia iussa*. Schelléri codex habet *passa*, quod praeferrem, ut elegantius et doctius. Sic apud Propertium II, Eleg. 18, 5:

Sive aliquis molli diducit candida gestu
 Brachia, seu varios lacinia ore modos.

Quod nollem in deducit mutari: diducere enim est pandere, dispescere.

351. *Artifices lateris* etc. Egregie dicti histriones *artifices lateris*, qui operosam adeo ponunt operam in arte movendi, coercendique luteri. In tenui quidem labor: at non tenuis, quae iude gloria apud quosdam.

353. *Talorum dicere iactus*) *Disce* multi ex scriptis: *docere* Iunianus et primus Patavinus: recte. Sic infra 493:

Discere consuecat multas manus una figuras.

Et modo tres iacet numeros: modo cogitet, apte 355

Quam subeat partem callida, quamque vocet.

Cautaque non stulte latronum proelia ludat:

Vnus cum gemino calculus hoste perit.

Bellatorque sua pressus sine compare bellat;

Aemulus et coeptum saepe recurrit iter. 360

Reticuloque pilae leves fundantur aperto:

Nec, nisi quam tolles, ulla movenda pila est.

Est genus in totidem tenui ratione redactum

355. *Tres iacet numeros*) Numero editi quidam; et duo codices et recte, ut puto. Iustin. II, 10: *naves mille ducentas numero habuisse dicitur*. XXXIII, 1: *Romani legiones plures numero conscripserunt*.

358. *Vnus cum gemino*. Aprosii et alter meus chartaceus, *Vnus et in gemino*: forte, *unus ubi gemino*. Imitatus hoc Mart. lib. XIV, 17:

Calculus hic gemino discolor hoste perit.

Discolor, victoribus nempe, et diversarum partium. HAINS.

359. *Bellatorque suo pressus sine compare bellet* etc. *Sua compare et bellet*, prima editio cum Regio, Saraviano, et aliis quibusdam. Plures, *bellet*: sequenti versu etiam recurrit legendum. Vt haec omnia ad latrunculorum lusum referantur: *sua compare*, uxore. — De verbo *bel'are* vid. ad Epist. XIII, 69. Multi codices hic, *pressus sine coniuge*. Aprosii, *praesens*, pro varia lectione: *ludat* Neapol. *recurrat* opus Micyll. Bersm. et una Veneta, edd. De Latrunculorum ludo vide Panegyricum ad Pisonem. Th. Hyde capit de Dmildio; quem adeas, de Ludis *Orientalium*, pag. 173. ВУДМ.

361. *Reticuloque pilae leves fundantur aperto*. Aptum puellis esse pilae lusum, apparet, quod et senibus infirmis conveniebat. Vide ad Petron. cap. 27; et per *reticulum* forte follem reticulatum intelligit: *levis* autem pila, quia vitrea. De pilae lusu, plura vid. apud Casaub. ad Athen. I, 12: et Passer. ad Propert. III, 14, 5: ubi Bronkhuius Romanas puellas ab hoc lusu arcet, propter sequentem mox vers. 383; sed ibi *celeris pilae* virilem ludum indicant; hic *leves*, puellarem. Discrimen vero utriusque ludi me ignorare futeor. *Reticuloque quidem lenes* Palatinius unus, et alter etiam *lenes*, ut celeribus opponantur. Id.

363. *Est genus in totidem tenui ratione redactum scriptula*. Hunc ludum, post Salmasium ad Vopisci Procul. cap. 13, et Scutigerum ad Catalect. pag. 282, illustravit Gronovius, lib. III, de Pecun. Vetere cap. 15: multas tamen adhuc mihi in illis tenebrae: nam vicisse dicit Noster illum, qui suos continuavit lapillos, quod in illo ludo, quem Belgae *verkeeren* vocant, non semper verum est: melior quidem status ille ludi, et victoriam promittit, sed verti potest sors, et disingui iterum, qui antea continuasti erant,

Scriptula, quot menses lubricus annus habet.
 Parva tabella capit ternos utrimque lapillos; 365
 In qua vicisse est, continuasse suos.
 Mille facesse iocos: turpe est nescire puellam
 Ludere: ludendq saepe paratur amor.
 Sed minimus labor est, sapienter iactibus uti:
 Maius opus, mores composuisse suos. 370
 Dum sumus incauti, studioque aperimur in ipso,
 Nudaque per lusus pectora nostra patent;
 Ira subit, deforme malum, lucrique cupido;
 Iurgiaque, et rixae, sollicitusque dolor.
 Crimina dicuntur: resonat clamoribus aether: 375
 Invocat iratos et sibi quisque Deos.
 Nulla fides; tabulaeque novae per vota petuntur:

certe sequentia longe alium ludum indicant, et non continuari, ut Bermanus voluit, sed separari debent a priori ludo: quare recte mihi capere videtur cl. Hyde, de ludo, quem nos *Triodum* adpellamus. Vide enim de ludis Orientali: pag. 302 et sqq. et hoc videtur etiam Merula intellexisse. Quis vero haec ita explicet, ut omnibus satisfaciat, nisi viderit ipsum lulum, aut laserit? *Continuisse suos* etiam Leidensis et quatuor alii, quod diversum sensum efficeret: *duos* etiam tres libri. BYRN.

370. *Maius opus mores composuisse suos*, et quae sequuntur. Eo laudandus magis hic locus, quo maior, quam haec scriberet Ovidius, aene furor Romanos invaserat, et ipsum in primis Augustum, apud quem idem aulicus ac aleator. Suet. in Aug. 95.

373. *Ira subit, deforme malum etc.* Horat. Epist. lib. I, 9, 48:

Lacus enim genuit trepidum certamen, et iram;

Ira, truces inimicitias et fenebre bellum, Vid. quoque Iuven. Sat. I, 97 sqq.

377. *Nulla fides tabulis etc.* *Tabulae* Regius princeps, et quatuor alii: tertius Regius, pro diversa lectione, *talis*. Scribo:

Nulla fides talis, qui non per vota petuntur!

aut, quod malo, *per vota teruntur*. Nihil sibi promittunt, nec bene sperant de iactu talorum, cui vota desunt. Si *tabulae*, cum primo Regio, major, legendum:

Nulla fides tabulae: quae non per vota petuntur!

— Sensus intricatior; neque satisfaciunt conjecturae Heinsii, qui etiam capiebat *tabulam*, pro tabula lasoria. Sed planius erit, si sequamur unius codicis Heinsiani elegantissimam, ut mihi videtur, scripturam:

Nulla fides, tabulaeque novae per vota petuntur.

VI indicet lasorem, qui omnis perdiderit, et plus debeat, quamolvere possit, optare novas tabulas, ut non cogatur nomen suum expedire; sed, remisso debito omni, ilicet integrare possit lusum: ita ut qui ante per-

Et lacrymis vidi saepe madere genas.
 Iuppiter a vobis tam turpia crimina pellat,
 In quibus est ulli cura placere viro! 386
 Hos ignava iocos tribuit Natura puellis:
 Materia ludunt uberiore viri.
 Sunt illis celeresque pilae, iaculumque trochique,
 Armaque, et in gyros ire coactus equus.
 Nec vos Campus habet, nec vos gelidissima Virgo; 385
 Nec Thuscus placida devehit amnis aqua.
 At licet et prodest, Pompeias ire per umbras;
 Virginis aethereis quum caput ardet equis.
 Visite laurigero sacrata Palatia Phoebō:
 Ille Paraetōnias mersit in alta rates. 390
 Quaeque soror coniuxque ducis monumenta pararunt,

diderit, lucretur aliquid. De *Tabulis novis* omnia sunt notissima. BVM.

380. *In quibus*. Forte, *si quibus est*.

383. *Sunt illis celeresque pilae*) *Tere-tesque*, tertius Regius pro diversa lectione: quod placet. Sic *teres maulum*, apud auctorem Panegyrici ad Pisonem.

385. *Gelidissima Virgo*. Aquam intelligas, a Virgine, quae illius fontem indicaverat, sic adpellatam.

386. *Placida devehit amnis aqua*) *Placida aqua* Tibri non recte datur, quum sit rapidus. Scribe, *placida aqua*, et adi quae notamus ad epistolam XIX, vers. 208. Nisi forte, *flavis devehit amnis aquis*. HENR. Nihil mutata: sit enim licet Tibris rapidus, non omni tempore violentus ire solet, sed imbris et tempestate incitatus saepe fluit; quo tempore minime se mutando exercere potest inventus: tunc ergo, quam placidior est, et tractabilis nantibus, iuvenes devehantur (quod verbum satis cursum eius non

quietum indicat) aqua fluvii: et Virgilius II *Aeneid.* 782, *leni agmina Tiberim fluere ait*. In primo Mentellii codice erat, *liquidis devehit amnis aquis*.

387. *Pompeias ire per umbras*. Vid. quae de Porticu Pompeiana diximus lib. I, 67. Sicque paulo infra. — *Per umbras*. *Sub umbras* tres libri, ita lib. I, 67: *spatiare sub umbra*.

389. *Visite laurigero sacrata Palatia Phoebō*. Arcem dicit quam Apollini Actiano, devictis Cleopatra et Antonio, Augustus in Palatino monte dicaverat. Templum hoc fuit donis opulentissimum; si quidem Augustus auras argentaeque statuas sibi positas ei donavit: fuit etiam opere magnificentissimum: valvae enim erant churneae, auro picturisque ornatae etc. Describit elegantissime Propert. II, eleg. 23.

391. *Quaeque soror, coniuxque ducis*. Porticus Octaviae, Augusti sororis, et Liviae coniugis, indicat.

Navalique gener cinctus honore caput.
 Visite turicremas vaccae Memphitidos aras:
 Visite conspicuis terna theatra locis.
 Spectentur tepido maculosae sanguine arenae; 395
 Metaque ferventi circueunda rota.
 Quod latet, ignotum est: ignoti nulla cupido.
 Fructus abest, facies quum bona teste caret.
 Tu licet et Thamyram superes, et Amoebea cantu,
 Non erit ignotae gratia magna lyrae. 400
 Si Venerem Cous nusquam posuisset Apelles,

392. *Navalique gener cinctus honore caput.* Hoc est, M. Agrippa, qui gener Augusti fuit ex Iulia (ut Suetonius tradit) et corona navali ab eodem Augusto donatus, post devictum Sextum Pompeium. Extruxit autem hic Romae opera complura et egregia, ut Suetonius ait: inter quae praecipue celebrantur Thermae, quas et varijs tabulis exornavit, de quibus Plin. passim meminit, lib. XXXIV, XXXV et XXXVI; et porticus ad templum, quod Pautheon vocatum, quam eandem et *αὐθαιον* quidam dixerunt: de qua apud eos qui de Antiq. Romae scripsere, legitur. Item aquaeductus aliquot, de quibus omnibus Plin. lib. XXXVI, cap. 15. MACR. — *Navalique gener* etc. Marcus Agrippa, qui Iuliam Augusti filiam uxorem duxerat; quemque navali corona socer donavit, qua donari solebat, si quis primus in hostilem navem armatus transilisset.

399. *Thamyram superes et Amoebea cantu.* Fuit Amoebeus Citharoedus Atheniensis magni nominis, cuius ex Aristae de Citharoedis libro meminit Athenaeus lib. XIV. Zenoni conatuum facit Plutarchus, *καὶ τῆς ἰσχυρῆς ἀρετῆς*. Laudat eum a continentia Cleonaeus Alexandria. lib. III Strom. Ae-

lianus Histor. Animal. lib. VI, cap. 7, et Variar. Historiar. lib. III, cap. 30. Miror interpretes, inprimis Ciofanum, cui copia fuit tot veterum librorum, hunc locum praeteriisse indictum. HEINS.

400. *Non erit ignotae gratia magna lyrae.* Adhuc ad notissimum Graecorum proverbium, *τῆς λαμπρότης μωροῦς αὐτὴς λόγος*, de quo vide Erasm. Adag. in titulo *occulta*, pag. 507; et Comment. ad Sueton. Neron. cap. 20.

401. *Cous* (Cous) *Cois* nunquam duo Bersman. et unus Heins.; etiam non male. — *Nunquam posuisset* etc. Recte sic ed. prim. cum Reg. Sarrav. etc. pro *pinxisset*. Horat. lib. IV, Od. 8, 7:

Ille rano, liquidus ille coloribus
Solers nunc hominem ponere, nunc Deum.
 Atque ita Salmasius quoque ex veteri codice ad *Pallium* Tertulliani reposuit: recte addito hoc ipso Horatiano loco, qui Nasoniani loci restitutionem egregia confirmat; ut dubitandum non sit de Regii codicis scriptura. Poetas olim ducibus curae fuisse Pausanias docet in Atticis, exemplo Philoxeni et Arati. Sic Euripides Archelao Macedoniae regi; Anacreon Polycrati Samio; Simonides, Pindarus, Bac-

Mersa sub aequoreis illa lateret aquis.
 Quid petitur sacris, nisi tantum fama, poëtis?
 Hoc votum nostri summa laboris habet.
 Cura ducum fuerunt olim regumque poëtae; 405
 Praemiaque antiqui magna tulere chori.
 Sanctaque maiestas, et erat venerabile nomen
 Vatibus: et largae saepe dabantur opes.
 Ennius emeruit, Calabris in montibus ortus,
 Contiguus poni, Scipio magne, tibi. 410
 Nunc ederae sine honore iacent; operataque doctis
 Cura vigil Musis nomen inertis habet.
 Sed famae vigilare iuvet: quis nosset Homerum,

ehylides Hieroni Siciliae tyranno: iidem quoque Anacreon, et Simonides Hipparcho Pisiatrati filio carissimi fuere. At Cato in Oratione M. Nobiliori obiicit, quod poëtam in provinciam duxisset, qui Ennium eo duxerat, vide Cicer. lib. primo Tusc. Quæst. principio. HEINS.

406. *Magna*) *Multa* tres libri.

409-10. *Ennius emeruit, Calabris in montibus ortus, Contiguus poni, Scipio magne, tibi.* Ita optime hunc locum restituit Ianus Parrhasius, et feliciter interpretatus est, Commentario ad Raptum Proserpinae Claudiani, lib. I, 42: quum in scriptis omnibus sit *hortos*, vel *ortes*; et posteriori verso, *contiguus pene tibi, vel tuis*. Regius, *poenis*; *poni*, sepeliri. HEINS. Ego *poni* non de sepultura, sed, cum Parrhasio, de eius statua sapio, quæ e marmore posita est in sepulcro Scipionis. — *Ennius emeruit* etc. *Contiguus poni* etc. Confirmat et Tull. pro Arch. poet. IX, 22: «Carus fuit Africano superiori noster Ennius; itaque etiam in sepulchro Scipionum (quod via Appia intra primum ab urbe lapidem) putatur in esse consti-

tutus e marmore». Livius vero XXXIII, 56, refert in Scipionum monumento tres esse statuas, quarum dunc P. et L. Scipionum dicuntur esse: tertia poëtae Q. Ennii. — Vere poëtam hic agnoscens, in poëtarum, et poëscos laudes splendide excurrentem.

411. *Iacent*) *Manent* nunc Heinsii; *operosaque idem*, cum sex aliis.

413. *Sed famae vigilare iuvet* etc. Quamquam sine honore iaceant Musae, non ideo minus vigilandum, laborandumque in spem honorandae quondam famae. Quod non de claris vatibus tantum verum est, sed de illis etiam qui studiosam adeo ponunt operam, in interpretandis poëtarum carminibus. Per enim utrimque fortuna; nec raro communi fletu:

Moravere suis non respondero favorem
 Speratum meritis. Dicam qui contudit hy-
 drem. Horat. Epist. II, 1, 8.

— *Sed famae invigilare iuvat. Vigilare* scripti potiores cum prima editione: quomodo apud Propert. II, eleg. 2, 9, *stud'is vigilare severis*. Rectius quoque *iubet*, Aprosian. Iuvat vos vigilare in speciem famae. HEINS.

- Ilias aeternum si latuisset opus?
 Quis Danaën nosset, si semper clausa fuisset, 415
 Inque sua turri perlatusset anus?
 UTILIS est vobis, formosae, turba, puellae:
 Saepe vagos ultra limina ferte pedes.
 Ad multas lupa tendit oves, praedetur ut unam;
 Et Iovis in multas devolat ales aves. 420
 Se quoque det populo mulier speciosa videndam:
 Quem trahat, e multis forsitan unus erit.
 Omnibus illa locis maneat studiosa placendi;
 Et curam tota mente decoris agat.
 Casus ubique valet: semper tibi pendeat hamus: 425
 Quo minime credas gurgite, piscis erit.
 Saepe canes frustra nemorosis montibus errant:
 Inque plagam nullo cervus agente cadit.
 Quid minus Andromedae fuerat sperare revinctae,
 Quam lacrymas ulli posse placere suas? 430

416. *Perlatusset*. Ita Aldina posterior; aliae, si *latuisset*: sed pro altera lectione stant scripti plerique. *Delatusset* tres: *delatusset* Argent. *praelatusset* Francof. et duo alii.

419. *Ad multas*) In Regius Francof. et alii, ut sequenti etiam versa; quod magis feritatem et hostilem animum notat, ut *ire in aliquem* et similia. Vid. ad Epist. III, 136, et alibi: praeterea, *In multas lupus exit oves*, eleganter Argentinus, quod proprium verbum, cuius alterum glossema esse videtur. Bvnm.

421. *Mulier speciosa*. Sic est in Vaticano: *famosa*, alii.

422. *Quem trahat*. Et haec proprie et eleganter. Tertull. I de Cult. Fem. 4: *Ornatus in cura capilli et cutis et earum partium corporis, quae oculos trahant*. IDEM.

428. *Inque plagas*) *Plagam*, scripti

cum prima editione. HEINS. *Venit* etiam Bernensis et quatuor alii: non male; nam *cadere* melius avibus convenit. Sed et *cadere* potest defendi, et similibus locis inf. 591, et lib. I, 646.

429. *Quid minus Andromedae fuerat* etc. In nonnullis *relictæ* et *revinctæ*, Regius tamen *revinctæ*. Germanicus in Arateis, de Cassiopes:

Sic tendit palmas, cum sit planctura relictam
Andromeden, maritus nec luctu placula
matris;

ubi *revinctam* similiter puto scribendum. H. — Ex Manilio autem I, 355, utraque lectio defendi potest:

... *luctuque relictam*
Andromedam vastos metuantem placis
histus,
Expositam ponte deflet, scopulisque revinctam.

Funere saepe viri vir quaeritur: isse solutis
 Crinibus, et fletus non tenuisse, decet.
 Sed vitate viros cultum formamque professos;
 Quique suas ponunt in statione comas.
 Quae vobis dicunt, dixerunt mille puellis: 435
 Errat, et in nulla sede moratur amor.
 Femina quid faciat, quum sit vir levior ipsa,
 Forsitan et plures possit habere viros?
 Vix mihi credetis; sed credite: Troia maneret,
 Praeceptis Priami si foret usa senis. 440
 Sunt qui mendaci specie grassentur amoris,
 Perque aditus tales lucra pudenda petant.
 Nec coma vos fallat liquida nitidissima nardo:
 Nec brevis in rugas cingula pressa suas.
 Nec toga decipiat filo tenuissima; nec si 445
 Annulus in digitis alter et alter erit.
 Forsitan ex horum numero cultissimus ille
 Fur sit, et uratur vestis amore tuae.
 Redde meum, clamant spoliatae saepe puellae;
 Redde meum, toto voce boante foro, 450

431. *Funere saepe viri vir quaeritur.* Textus *Matrona* illa Ephesiensis, cuius historiam Eumolpus eleganter adeo et festive narrat, apud Petron. Hanc autem historiam vere contigisse, auctor est Flavinius, apud Sarrabericensis, et Ephesi mulierem poenus dedisse.

440. *Praeceptis Priami si foret usa senis*) *Priame* tuis prima editio, *Regina*, et complures alii; sed *Priami* sui verum est, quod septem aut octo veteres agnoscunt. HEINS.

443. *Nec coma vos fallat liquida nitidissima nardo.* Hoc est, unguento nardino, sive ipsa nardus foliis, sive spicata fuerit: his enim nominibus apud Plinium distinguitur. *Liquido*

nardo, viginti tres codices. Acro ad Horat. II, Od. 11, notandum esse dicit, quod foeminino genere dixerit *Assyria nardo*. Vid. ad X Met. 308, Quatuor etiam codices, *nitido liquidissima nardo*. EVAN.

444. *Nec brevis in rugas cingula pressa suas*) *Cingulam* brevem hic exponunt, quae vestem ipsam arte adstringat, pluresque rugas sive plicas faciat. Scaliger *lingula* legebat: quod confirmat Gruterus, qui e suo codice *lingula* adducit. Et e glossa, quae videtur alia fuisse lectio, *implexat lingula nexa comas*. D. HEINS. Vide Ferrarium lib. III de Re Vest. cap. 7; qui, praeter Ovidium, neminem *cingulam* dixisse notat.

Has, Venus, e templis multo radiantibus auro,
 Lenta vides lites, Appiadesque Deae.
 Sunt quoque non dubia quaedam mala nomina fama:
 Deceptae a multis crimen amantis habent.
 Discite ab alterius vestris timuisse querelis: 455
 Ianua fallaci nec sit aperta viro.
 Parcite, Cecropides, iuranti credere Theseo;
 Quos faciet testes, fecit et ante, Deos.
 Et tibi, Demophoon, Thesei criminis heres,
 Phyllide decepta, nulla relicta fides. 460
 Si bene promittant, totidem promittite verbis:
 Si dederint, et vos gaudia pacta date.
 Illa potest vigiles flammās extinguerē Vestae,
 Et rapere e templis, Inachi, sacra tuis;
 Et dare mixta viro trilis aconita cicutis, 465
 Accepto Venerem munere si qua negat.

452. *Appiadesque Deae.* Huius loci etiam Caesius Rhodiginus meminit, lib. XII, cap. 1; sed et ipse eodem modo (ut Merula) de Venere, Pallade, Concordia, Pace, et Vesta exponit. *Appiades*, ab Appia aqua in forum Caesaris introducta, adpellatas sentit. MICYL.

453. *Sunt quoque non dubia etc.* Locus intricatus, et cuius sensum vix pervideo. Si de puellis agat, ut Merula capit, sensus esse posset, esse quaedam, quibus constat nullam esse habendam fidem; quae sunt indubie *mala nomina*, ut creditores dicuntur, qui fidem non praestant: haec autem, quia deceptae sunt a multis, etiam alios volunt decipere; et ita legi posset in pentametro:

Deceptae a multis crimen amantis amant.
 Imitari amant amantem, qui eos decepit; sed incommode tunc singularis ille *amantis* additur rē multis. Quare

cum Francofurtensi posset legi, *crimen amoris*; sed sequentia potius suadent, haec omnia de viris fallacibus esse capienda, ut exemplis Ariadnes et Phyllidis deceptarum, mox comprobatur.

455. *Discite ab alterius vestris timuisse querelis.* Nec hic sensus apertus satis: quomodo enim timebunt a querelis? *Renuisse* Iunian. *tenuisse* sex: in Neapolit. et Bernensi erat, *caruisse*. Quare legerem:

Discite ab alterius, vobis cavisse, querelis.
 A querelis deceptarum puellarum, quarum exempla mox subiiciam, discite vobis cavere: et seq. versa Regius, *nec sit, Francof. non sit*: probo Regii scripturam, quam Bersmannus expressit. BYAM.

461. *Si bene promittent*) *Promittunt* quidam ex melioribus: alii *promittunt*.

466. *Accepto Venerem munere si*

FERT animus propius consistere; supprime habenas,
 Musa; nec admissis excutiare rotis.
 Verba vadum tentent abiegnis scripta tabellis:
 Accipiat missas apta ministra notas. 470
 Inspice: quodque leges, ex ipsis collige verbis,
 Fingat, an ex animo sollicitusque roget.
 Postque brevem rescribe moram: mora semper amantes
 Incitat, exiguum si modo tempus habet.
 Sed neque te facilem iuveni promitte roganti: 475
 Nec tamen eduro, quod petit, ore nega.
 Fac timeat speretque simul; quotiesque remittes,
 Spesque magis veniat certa, minorque metus.
 Munda, sed e medio, consuetaque verba, puellae,

qua negat. Sui memor poeta, qui initio operis Matronas Virginesque ingenuas monuerat procul abessent, serpens inuult inter eundem sibi rem esse cum illis unice, quibus nihil aliud res Venerae, quam quoddam mercaturae genus et lucri.

469. *Abiegnis scripta tabellis*. In Vaticano erat *planis inscripta tabellis*. Sensus autem videtur expeditior, si subintelligatur *si*, ut millies solet Noster: si amator vadum tentat (ut hoc praeceperat lib. I, 437) per epistolam et colloquium, vel etiam noctem rogat, ne prohibe, quominus ancilla illam accipiat; sed tu caute tecum inspicere et examina, an ex animo roget, an vero simulet. *Planae* autem tabellae proprie, ut *rasae* lib. I, 437: quia cerae complanatae verba inscribebantur, nisi verior lectio sit *plenis*, quod ex vestigiis *rae alienis* vel *abienis*, ut quidam codices habent, posset conici; et Epistolam intelligat tam plenam, qualem lib. I Am. Eleg. 11, vs. 20 et sequentibus, sibi ab amica per Nupem petit mitti. BYAM.

472. *Sollicitusque roget*. Dubius scilicet, an sis concessura.

476. *Nec tamen eduro, quod petit ille, nega*) *E duro scripti meliores cum prima editione*: alii quidam *e toto*, vel *ex toto*: tertius *Regius et unus Vaticanus, eduro ore*: optime. Sic, *duri puer oris et audax Nictam*. V, 451.

478. *Spes magis hinc etc. Spesque magis veniat*, prima editio et scripti plerique. Puto *spes magis huic veniat*. Vide Notas ad Epist. IV, 113. H.

479. *Munda, sed e medio*) *Blanda* unus Vaticanus: quomodo supra lib. I, 467:

Sit tibi credibilis sermo, consuetaque verba,
Blanda tamen, praesens ut videre loqui.

Sed *blanda verba* aptius dedit viria, qui per blanditias aditum ad Venerem quaerunt. Puellis magis *munda* conveniunt: *munda* vero opponuntur *fucatis*, ut Cicer. Orat. 23: «Fucati medicamenta candoris et ruboris omnia repellentur, elegantia modo et munditia remanent.»

Scribite: sermonis publica forma placet. 480
 Ah quoties dubius scriptis exarsit amator,
 Et nocuit formae barbara lingua bonae!
 SED quoniam, quamvis vittae careatis honore,
 Est vobis vestros fallere cura viros:
 Ancillae puerive manus ferat apta tabellas; 485
 Pignora nec iuveni credite vestra novo.
 Vidi ego, pallentes isto terrore puellas,
 Servitium miseris tempus in omne pati.
 Perfidus ille quidem, qui talia pignora servat:
 Sed tamen Aetnaei fulminis instar habet. 490
 Iudice me, fraus est concessa repellere fraudem;
 Armaque in armatos sumere iura sinunt.

480. *Forma placet*) *Verba placent* edit. priscæ et septendecim scripti. Nihilominus vulgata verior et sincerior lectio: traducta locutio est a moneta, ut docet, monente iam Bersmanno, Quintilian. lib. 1, cap. 6: *Consuetudo, certissima loquendi magistra; utendumque plane sermone, ut nummo, cui publica forma est.* Quo et Horatius adludit Art. Poët. 28:

... Licuit semperque licebit
Signatum praesente noto p. educere nomen.

485. *Ancillae puerique manus ferat apta tabellas*) *Puerive*: deinde prima editio et tres scripti, *ante*: duo, *apte*. Sarravian. et alius, *arta*; unus, *arce*. *Lege apta*, cum Argentinensi, uno Patav. et Vatican. Supra 470:

Accipiat missas apta ministro notas. H.

486. *Pignora nec iuveni.* Magis convenit, quod e veteri codice citabat Scaliger:

Ancilla puerique manus praenot apta tabellas.

Pignora nec pueri credite vestra novo.
 B. H.

Libri omnes veteres, cum prima edi-

tione, *puero*, quod iam praecessit. Iunianus, *rudi*. Forte *vernae rudi*: ita saepe pro *serro* poetæ. *Regius credita nostra. H.* — *Iuveni rectum est*; non de serro, sed amatore debet intelligi, ut sequentia manifesto demonstrant.

489. *Talia munera servat*) *Capit* Lincolnensis; quod olim non displicuit Heinsio, et de interceptis literis capiebat: ut *capere* lib. II, 597. Sed mihi *servat* probum videtur: et de amatore, qui tabellas non remittit deletas, itaque responsum suum inscripsit, sed signatas servat; ut possit omnibus puellae scripturam ostendere; et si nolit ipsi absque, terrori isti semper eam habeat obnoxiam, qui duplicatur ex eo, si tam incauta fuerit, ut non deletis tabulis responsum inscripserit, et ita *gemina manus* appareat, unde mutuum amoris commercium probari potest. Easdem vero tabellas ultro citroque missas, et responsum deletis verbis mittentis inscriptum fuisse, patet ex Amor. I, Eleg. 12; et Catulli. Epigr. XLI. B.

Ducere consuescat multas manus una figuras;

Ali percant, per quos ista monenda mihi!

Nec nisi deletis tutum rescribere ceris,

495

Nec teneat geminas una tabella manus.

Femina dicatur scribenti semper amator:

Illa sit in vestris, qui fuit ille, notis.

Si licet a parvis animum ad maiora referre,

Plenaque curvato pandere vela sinu;

500

Pertinet ad faciem rabidos compescere mores.

Candida pax homines, trux decet ira feras.

Ora tument ira; nigrescunt sanguine venae;

Lumina Gorgoneo saevius igne micant.

I procul hinc, dixit, non es mihi, tibia, tanti;

505

Vt vidit vultus Pallas in anne suos.

Vos quoque, si media speculum spectetis in ira,

Cognoscat faciem vix satis ulla suam.

Nec minus in vultu damnosa superbia vestro:

493. *Multas*) *Varius*, Vossii.

498. *Illa sit in vestris, qui fuit ille, notis.* Sic scribas, ut de foemina semper scribere videaris, quum eo ipsa de viro, et amico quidem, loquaris: quod artis omnium decipiendi; sed vix poterat dici ingeniosius.

499. *Si licet a parvis*) *Sed licet* scripsi meliores cum praeis editionibus. *Lege sed libet*, quomodo alter Mentelii: nam Moreti codex, *si libet*. Arondelianus, *sed placet*.

500. *Pandere*) *Tendere* multi: *reddere* unus; *prendere* Bernensia. *Seq. tendere* non male: *pandere* enim simpliciter est explicare: *tendantur* autem vela, quum maior aura implet. Epist. XIII, 15, *abruptaque vela tendit*: et ita alibi. BVM.

501. *Rabidos compescere mores.* Vaticanus, *componere mores*, eleganter etiam. Sic *compositam mentem* infra

572. *Compositam Vocem* supra 345, pro molli, blanda, dixit. Sic pro *compescere amores* in MSS. erat *componere* apud Propertium lib. I, Eleg. 13, 11; et III, Eleg. 15, 3:

Tu potes insanae Veneris componere lutas.

503. *Nigrescunt*) *Concretaunt* Argenti. Heinsius olim coniecerat *turgescunt*.

504. *Gorgoneo saevius igne micant.* Hoc est, oculis Gorgoneis. Sic lib. III Met. 33:

Igne micant oculi: corpus tument omne veneno.

506. *Vt vidit vultus Pallas in anne suos.* Rem festive admodum Noster expovit Fest. VI, 697 sqq.

509. *Nec minus in vultu damnosa superbia vestro*) *Nec tument vultu* prima editio et plurimi ex scriptis: sed paulo ante praecesserat *Oru tu*.

OID. Oper. Tom. II.

A a

Comibus est oculis adliciendus amor. 510
 Odimus immodicos, experto credite, fastus:
 Saepe tacens odii semina vultus habet.
 Spectantem specta: ridenti mollia ride.
 Innuet? acceptas tu quoque redde notas.
 Sic ubi prolusit, rudibus puer ille relictis, 515
 Spicula de pharetra promit acuta sua.
 Odimus et moestas; Tecmessam diligit Ajax:
 Nos, hilarem populum, femina laeta capit.
 Nunquam ego te, Andromache, nec te, Tecmessa, roga-
 Ut mea de vobis altera amica foret. (rem,
 Credere vix videor, quum cogar credere partu,
 Vos ego cum vestris concubuisse viris.

ment ira. HEINS. *Nec tumeat*, ex Palatinis duobus.

510. *Comibus est oculis*. Quidam, *dulcibus*. Moreti, *lunii* et duo alii, *mollibus*, quod probet. Ita *mollis oculorum petulantia* Petron. 126, et *μολλίσιν ὀφθαλμοῖς* Aristoph. Plut. Act. IV, Sc. 4, 57. Paulo aliter *molles oculos* dixit, Remed. 340. Ita *comiter* et *molliter* confusa, Art. Amat. I, 710. Deinde unus Heinsii, *eliciendus amor*. Hoc autem rectius sit *mollibus oculis*, quam *comibus*; sed quia *superbia* praecedat, et *mollia ridere* sequitur, nihil movemus. R.

* 511. *Odimus immodicos (experto credite) fastus*. Unus mens, *fastus*. Puto *fastus*. Vide notas ad lib. I, vs. 715. Argute etiam Regius cum Neapolitano et nro Vaticano, *expertas credite*. HEINS. *Odimus indomitos*, unus Vaticanus; non male.

515. *Sic ubi prolusit*) *Prolusit* cum prima editione scripti meliores: *prolatusit* alii. Propert. IV, El. 4, 17: *Vidit arenosis Totium proludere campis*. Sic scripti constanter: neque aliter

passim codices castigatissimi, apud scriptores antiquos, ut etiam testatur, ad Senecae *Herodem Furentem* Gronovius. — *Rudibus puer ille relictis*. *Relictis* coniecerat olim Heinsius: *sagittis* multi scripti et editi.

517. *Tecmessam diligit Ajax*. Videntur Sophocles ΑΙΑΣ ΜΑΣΤΙΓΟΦΟΡΟΣ.

518. *Capit*) *Rapit* unus Heinsii eleganter.

520. *Amica foret*) *Fores* rectius legatur. HEINS. *Alter nupta foret*, Barthol. notandum vero *alteram* hic poni pro *alterutram*: sic apud Quint. lib. VII Inst. c. 1: *Alter igitur insidiatus est. Vter? Profecto Clodius*. R.

521. *Quum cogar credere partu*. *Nisi cogar credere partus*, prima editio et duo scripti. Mentelian., *nisi cogar credere partu*. Lege:

Credere vix videor, nisi cogar credere partu:

vel *cogant partus*. Natus enim ex Andromacha Hectori Astyanax: ex Tecmessa Ainti Euryaces, a quo Eu-

Scilicet Aiaci mulier moestissima dixit,
 Lux mea! quaeque solent verba iuvare viros?
 Quid vetat a magnis ad res exempla minores 525
 Sumere, nec nomen pertimuisse ducis?
 Dux bonus huic centum commisit vite regendos;
 Huic equites; illi signa tuenda dedit.
 Vos quoque, de nobis quem quisque sit aptus ad usum,
 Inspicite; et certo ponite quemque loco. 530
 Munera det dives: ius qui profitebitur, adsit;
 Facundus causam saepe clientis agat.
 Carmina qui facimus, mittamus carmina tantum:
 Hic chorus ante alios aptus amare sumus.
 Nos facimus placitae late praeconia formae. 535
 Nomen habet Nemesis: Cynthia nomen habet.
 Vesper et Eoae novere Lycorida terrae;
 Et multi, quae sit nostra Corinna, rogant.
 Adde, quod insidiae sacris a vatibus absunt,
 Et facit ad mores ars quoque nostra suos. 540

rysacidae, clarissima apud Athenienses familia. *Fix possum*, Lincoln.

527. *Centum commisit vite regendos*. Vileam virgam intelligas, quam gestabant Centuriones. Male igitur, qui *iure*. Cod. alter *Regius Marte*; non melius. Iuv. de Mario Sat. VIII, 247:

Nodosum posthac frangebat vertice vitem.

529. *Quem quisque erit aptus in usum*) *Ad usum scripti*: deinde *quisque sit* Neapolitanus et prior Ambrosianus: bene. HEINS. Ad lib. V Met. 112, *adhibendus in usus* praefert Hein-sius, *et ad usus*.

530. *Et certo ponite quemque loco*. Suo quemque amatorem loco collocat puellas movet, quo certiore ex illis utilitatem ducant; nec carmina

petant a divite, vel *munera* ab illo qui facit carmina, etc.

532. *Causum saepe clientis agat*. Malim *nempe*. HEINS.

534. *Nam chorus*) *Hic chorus* meliores scripti cum prima editione: unus *Regius*, *Nos chorus*. IDEM.

535. *Placitae late praeconia formae*. Posset et *lacti* legi: certe in Aronde-liano *laete*. HEINS.

536. *Nomen habet Nemesis* etc. apud Tibull. *Cynthia* vero apud Propert. De Lycoride, tantopere a Gallo adumata, vid. Virg. Ecl. X.

539. *A vatibus*) *Ab*, duo libri.

540. *Et facit ad mores ars quoque nostra suos*. Sic Martial. *mores* pro bonis moribus ponit lib. XI, 18:

Mores non habet hic meus libellus.

Eleganter autem et Ovidianae, *suos*.

Nec nos ambitio, nec amor nos urget habendi:
 Contemto colitur lectus et umbra foro.
 Sed facile haeremus, validoque perurimur aestu:
 Et nimium certa scimus amare fide.
 Scilicet ingenium placida mollimur ab arte; 545
 Et studio mores convenienter eunt.
 Vatibus Aoniis faciles estote, puellae:
 Numen inest illis, Pieridesque favent.
 Est Deus in nobis, et sunt commercia coeli:
 Sedibus aetheriis spiritus ille venit. 550
 A doctis pretium scelus est sperare poëtis:
 Me miserum! scelus hoc nulla puella timet.
 Dissimulate tamen, nec prima fronte rapaces
 Este: novus, viso casse, resistet amans.
 Sed neque vector equum, qui nuper sensit habenas, 555
 Comparibus frenis, artificemque regat.

541. *Nec amor nos urget habendi.* *Nec amor nos tangit* scripti plerique meliores, cum prima editione. Tres tamen, *nec amor nos urit*. Vulgata scriptura Virgilii auctoritate se tuetur, qui in Georgicis lib. IV, 477: *Cecropias innatus apes amor urget habendi*.

— Mihi *urit* maxime blanditur, ut *amorem habendi* eleganter Poëta opponat amoru puellae, quo praecipuo, et solo fere uruntur poëtae. De confusione horum verborum vid. et lib. III Amor. Eleg. 1, vers. 20 et alibi. Posset et legi *angit*: solliciti enim maxime avari; et *urget* et *angit* esse vicinae significationis, docet locus Horatii II Sat. 2, 64. BERN.

542. *Lectus et umbra*. Vid. ad lib. Amor. I, Eleg. 9, 42.

545. *Ingenium placida mollimur ab arte*) *Nostra ab arte* Francof. et Palatinus: *blanda alii* cum Iuniano; sed nihil move: *placida enim ars me-*

lius Foro et Curiae opponitur, quam *blanda*. Art. Amat. I, 12:

Atque animos placida contulit arte feros.

550. *Sedibus aetheriis spiritus ille venit*. Huc facit quod scribit M. Tullius lib. II de Orat. ad Q. fratrem: «Saepe enim audivi poëtam hominum neminem (id quod a Democrito, et Platone in scriptis relictum esse dicunt) sine inflammatione animorum existere posse, et sine quodam afflatu quasi furoris.»

555. *Sed neque vector equum*. Prima editio cum Regio et multis aliis, *vector*. Probe; nam *vector regit equum*, odiosa repetitione, non placet: pro *regit*, iud. in codices, *urget*: sed *regat*, quod in tribus aliis est, amplector. Sic Trib. lib. I, El. 3, vs. 115, *vector*, pro *nauta*, ut illic legi in codicibus scriptis monni. REINS.

556. *Comparibus frenis*. Editiones antiquae et Aldina prior cum octo-

Nec stabiles annis animos, viridemque iuventam

Vt capias, idem limes agendus erit.

Hic rudis, et castris nunc primum notus Amoris,

Qui tetigit thalamos praeda novella tuos; 560

Te solam norit; tibi semper inhaereat uni.

Cingenda est altis sepibus ista seges:

Effuge rivalem: vinces, dum sola tenebis:

Non bene cum sociis regna Venusque manent.

Ille vetus miles sensim et sapienter amabit; 563

Multaque tironi non patienda feret;

Nec franget postes, nec saevis ignibus uret,

Nec dominae teneras adpetet ungue genas.

Nec scindet tunicasve suas, tunicasve puellae:

Nec raptus flendi causa capillus erit. 570

Ista decent pueros aetate et amore calentes:

Hic fera composita vulnera mente feret.

Ignibus hic lentis uretur, ut humida taeda;

Vt modo montanis silva recisa iugis.

Certior hic amor est: brevis et fecundior ille. 575

decim scriptis, inter quos optimi Regius et Sarravianus, cum paribus frenis: rectius, ut puto. Nam et alias Noster praepositionem hanc instrumentis, quibus quid efficitur, addere solet. Sic Metam. VI, 614:

Aut ego, cum facibus regalis tecta cremare.

561. *Inhaereat*. Neapolitanus, *mitilet uni*: quod elegantius est, quam ut a librario sit profectum. *Adhaereat*, Moreti et septem alii.

564. *Non bene cum sociis regna Venusque manent*. Hanc locum imitatus est Seueca in Agamemnone:

Nec regna sociam ferre, nec taedas solunt, — *Manent*) Iuvant Bernensis unus.

565. *Ille vetus miles etc.* Monuit iam viros (lib. II, 667), ut mulieres praeponeant, quas aetas maturior, et

rerum amatoriarum usus prudentiores effecit: idem nunc, sed aliam ob causam, mulieribus ipsis praecipit; et utrumquo recte.

570. *Nec raptus*. Graterus in ora codicis notarat legendum *carptus*: et ita Passeratius maledbat ad Propert. II, 5. Puto *raptus*; vid. ad Epist. X, 16 et alibi. H.

571. *Ista decent pueros*) *Animos* Bartholinianus: placet. — *Decent iuvenes*, Iuvii.

575. *Brevis et fecundior ille*. Prima editio cum Regio et multis aliis scriptorum, *gravis*. Vulgatae lectioni sequens versus videtur suffragari. Regius, *gravis et fecundior*: illa quae fugiant. Iureli excerpta, *quamvis fecundior*.

Quae fugiunt, celeri carpite poma manu.
 OMNIA tradantur: portas reseravimus hosti;
 Et sit in infida proditione fides.
 Quod datur ex facili, longum male nutrit amorem:
 Miscenda est laetis rara repulsa iocis. 580
 Ante fores iaceat: Crudelis ianua! clamet:
 Multaque submitte, multa minanter agat.
 Dulcia non ferimus: succo renovemur amaro.
 Saepe perit ventis obruta cymba suis.
 Hoc est, uxores quod non patiatum amari: 585
 Conveniunt illas, quum voluere, viri.
 Obde forem; et duro dicat tibi ianitor ore:
 Non potes; exclusum te quoque tanget amor.
 Ponite iam gladios hebetes; pugnetur acutis;
 Nec dubito, telis quin petar ipse meis. 590
 Dum cadit in laqueos captus quoque nuper amator,
 Solum se thalamos speret habere tuos.

578. *Et sit in infida proditione fides.* Subiungas cum praecedent. *Portas reseravimus hosti* etc. Id est: ita vos, puellae, quibus amantes deciperetis, artibus instruxi, ut vel *infidis*, fidem non possint deinceps non adhibere. Quapropter, addit non ita multo post: *Ponite gladios hebetes*, insitatas scilicet nimium artes: et *acutus pugnetur*, id est *acutiori*, ut Plautus vocat, *malitia* nunc vobis utendum.

580. *Miscenda est laetis rara repulsa iocis.* Nescio quid huic simile, Am. II, Eleg. 19, 6:

Et faciat voto rara repulsa locum.

581. *Ante fores iaceant, crudelis ianua, clament*) *iaceat* et *dicat* prima editio cum scriptis melioribus: secundus Palatinus cantet.

583. *Renovemur amaro*) *Renovemur* Regius: quo addunt tres alii, in quibus *removemur*. HEINS.

586. *Quum voluere, viri. Lege viris, scilicet amari. IDEM.*

587. *Obde forem* etc. Quidam, *Claude forem*; et sibi etiam pro tibi, plerique scripti; sed frustra. Forte tamen pro *Claude forem*, vel quod in aliis est, *Adde forem*, et *Abde*, scribendum *Cede fore*; pro abscede a foribus: ut ianitoris herum iucrepantis hoc sit. Sic *cedere domo* Epist. XII, 133. HEINS. — Frustra vir clar. qui mihi non videtur intellexisse poetæ mentem, qui puellam primum adloquitur, monetque ut forem occludat; moxque sermonem convertit ad amatorem, cui ianitor, ore duro: *Non potes*, Vnde sit, ut vel *exclusum*, *tangat* magis amor.

591. *Captus quoque nuper amator.* Puto scribendum *captus tibi nuper amator*: vel *captatus nuper amator*. Sic *captata puella* lib. I Artis. *Captus*

Postmodo rivalem, partitaeque foedera lecti
 Sentiat: has artes tolle; senescet amor.
 Tum bene fortis equus, reserato carcere, currit, 595
 Quum, quos praetereat, quosque sequatur, habet.
 Quamlibet extinctos iniuria suscitât ignes.
 En ego, confiteor, non, nisi laesus, amo.
 Causa tamen nimium non sit manifesta doloris;
 Pluraque sollicitus, quam sciat, esse putet. 600
 Incitet et ficti tristis custodia servi,
 Et nimium duri cura molesta viri.
 Quae venit ex tuto, minus est accepta voluptas.
 Vt sis liberior Thaïde, finge metus.
 Quum melius foribus possis, admitte fenestra; 605
 Inque tuo vultu signa timentis habe.
 Callida prosiliat, dicatque ancilla, Perimus!
 Tu iuvenem trepidum quolibet abde loco.
 Admiscenda tamen Venus est secunda timori;
 Ne tanti noctes non putet esse tuas. 610
 QVA vafer eludi possit ratione maritus,
 Quaque vigil custos, praeteriturus eram,

modo nuper Mentelianus; *factus quoque nuper*, alius. IDEM.

599. *Causa tamen nimium non sit manifesta doloris.* Forte nimis doloris.

603. *Ex tuto*) *Ex voto* Vaticanus; *ex tacito* Scheffer.

604. *Vt sis liberior Thaïde.* Pro meretrice qualibet sumendum; non, ut exponit Merula, de Thaïde Terentiana, in Eunuch.

605. *Quum melius*) *Vt melius*, Palat.

606. *Signa timentis habe*) *Verba scripti* plerique cum prima editione: *perperam*. Remedio Amoris 510:

Et nulla in vultu signa dolentis habe. II. Et lib. IV Fast. 586:

Maximaque in vultu signa dolentis erant,

Signa timoris Patavius: verba non conveniunt timorem simulanti: illa enim exandiri possent.

607. *Callida*, Mallem *Pallida*. Sic *pollentes* terrore supra vers. 497. Sic coniecera dudum; nunc vero in Bernensi uno codice, cuius, quum iam nostrae imprimerentur notae, varietates ad me missae sunt, ita exstare deprehensio. *Candida* unus Regius. Vid. I Amor. 10, 4. BERN.

609. *Sed miscenda tamen*) *Admiscenda*, cum prima editione et scriptis plerisque: *timenti* etiam unus ex meis, pro *timori*. Argute: ut *timentem* seu *timidam* Venerem securus opponat. BERN.

Nupta virum timeat: rata sit custodia nuptae.

Hoc decet: hoc leges iusque pudorque iubent.

Te quoque servari, modo quam vindicta redemit, 615

Quis ferat? ut fallas, ad mea sacra veni.

Tot licet observent, adsit modo certa voluntas,

Quot fuerant Argo lumina, verba dabis.

Scilicet obstabit custos, ne scribere possis,

Sumendae detur quum tibi tempus aquae? 620

Conscia quum possit scriptas portare tabellas,

Quas tegat in tepido fascia lata sinu?

613. *Rata sit custodia nuptae.* Habeant nuptae, qui servent, et aditum omnem amatoribus praecludant, concedo equilem; quis vero ferat, te servari, quam modo Praetor in libertatem vindicavit? *Virgam* autem, quae libertate servi donabantur, *vindictam* tradunt: quidam adpellatam fuisse, a Vindicio, qui servus Brutorum confirmationem patefecit. Liv. II, 4, 5. — *Rata sit custodia nuptae.* Hoc est, habeat certum custodem, a quo observetur et custodiatur, ne quis ad eam furtim veniat, etc. non existimet tantum, ut Merula exposuit: loquitur enim de nuptis hoc loco, easque cum solutis confert: quasi dicat: in nuptis hoc ius est ac licitum, ut habeant suos custodes; solutae autem et liberae debent sive custode agere. MICVL.

614. *Iusque pudorque.* Duxque prima editio cum Regio, Sarnavinoo et duobus aliis, ut legem Iuliam respiciat; sed puto fasque scribendum. H. Qua differant iuxta se leges et iura, docuit Burm. ad Petr. 33.

615. *Te quoque servari.* Hoc est, quae libera sis, et soluta matrimonio. Sic accipiendum videtur, ut non modo Libertinus, de quibus Merula

exponit hoc, sed et quolibet libere et extra matrimonium degentes, intelligamus; ut sit species pro specie posita. Quamvis alius non ignorem, ipsa verba proprie ad Libertinos pertinere, quando nit, *quam vindicta* modo redempt; hoc est, virga Praetoria liberam fecit. MICVL.

616. *Fallas.* Id est lateas, DOVSA.

617. *Adsit modo certa voluntas.* Variant scripti et editi, in quibus *vestra, vera, grata*; sed omnes frustra: voluntas est enim quasi ex non inepta tamen lectione uolus Bernensis, *adsit modo sola voluntas*; nisi quod *seductas* habebat: nun, ut dixit II Amor. El. 3, 3, in hac eadem re, non caret effectu quod *voluere* duo. B.

621. *Conscia quum possit.* Malim Nuncia, quamquam et alterum prohum est. HEINS. — Recte *conscia*; ita etiam simpliciter apud Horat. lib. I, Sat. 2, 130: *Miseram se conscia clamet.*

622. *In tepido fascia lata sinu.* Fascia longa, Politiani. Huc pertinet Turpili locus, apud Nonium in Strophium: «Me miseram, quid agam? inter vius epistola excidit mihi: iuse-

Quum possit sura chartas celare ligatas,
 Et vincto blandas sub pede ferre notas?
 Caverit haec custos: pro charta conscia tergum 623
 Praebeat; inque suo corpore verba ferat.
 Tuta quoque est, fallitque oculos e lacte recenti.
 Litera: carbonis pulvere tange; leges.
 Fallet et humiduli quae fiet acumine lini,
 Et feret occultas pura tabella notas. 630
 Adfuit Acrisio servaudae cura puellae:
 Hunc tamen illa suo crimine fecit avum.
 Quid faciat custos, quum sint tot in urbe theatra?
 Quum spectet iunctos illa libenter equos?

lix! inter tunicam ac strophium collocaveram. » BYRN.

623. *Solea chartas celare ligatas.* Sura editio prima et scripti praestantiores, magno numero: recte, nisi quod malim *sura ligata*. Sic *vinctum pedem* nox dicit: fascia enim surae obligabantur. Sic *sorae conthurno vinctae* Maroni Ecl. VII, 32. Pro *chartas* etiam unus Regius cum prima editioe, *ceras*, et ita passim Noster: *ceram* unus Vaticanus. De *solea* sequens versus est intelligendus. HENR. Pro *vincto*, *tenere* Patavinus. *Ferre preces* etiam Vossian.

629. *Fallet et humiduli.* Locus sine dubio corruptus: *fallet et ex humili* duo codices: *liquefiet acumine lini* Vatican. *ipui sit acumine*, vel a *semine*, vel de *semine* Aprosii: *acumine ligni* Francos. et alius. Heinsius olim coniecerat *alumine nitri*; sed an recte dicatur *alumen nitri*, dubito: forte *humiduli quae fiet alamine lini*: fiebat enim *alumen ex aqua et limo*, teste Plinio lib. XXXV, 12; et Voss. lib. I de re Gram. c. 40, docet *alumi*que et succo lithymali occultas literas acci-

bi. Pentametrum vero de alia fallacia capiendum putat: nam huc usque de literis in charta vel membrana oculos fugientibus agit, quod de tabellis ceratis intelligi nequit: quare, nisi *tabella* etiam de charta sumenda sit, et, ita continuato sermone, *pura tabella* sit, quae nihil scriptum ostendit, hic capi posset forte *pura tabella*, pro rasa et plana, et in qua nihil stylo exaratum appareret; et forte talis occulta ratio scribendi innuitur, qualem Iustinus narrat Demarotum adhibuisse, lib. II, cap. 10, ut in linguo literae scribantur, quae, cera superinducta, deleantur. B.

634. *Quum spectet iunctos illa libenter equos.* Forte *licenter equos*; id est, *amiciter*, nemine prohibente, extra decorum. Licebat omnibus mulieribus spectare Circenses; sed non decebat matronas, siue propro frequenter illos spectare, ut libertini ordinis foeminae facere solebant, etiam incomitatae, quales videtur illa fuisse, cui adsegit Poeta lib. III Am. El. 2. BYRN.

Quum sedeat Phariae sacris operata iuvencae; 635
 Quoque sui comites ire vetantur, eat?
 Quum fuget e templis oculos Bona Diva virorum,
 Praeterquam si quos illa venire iubet:
 Quum, custode foris tunicas servante puellae,
 Celent furtivos balnea tuta viros: 640
 Quum, quoties opus est, fallax aegrotet amica,
 Et cedat lecto quamlibet aegra suo:
 Nomine quum doceat, quid agamus, adultera clavis,
 Quasque petas, non det ianua sola, vias?
 Fallitur et multo custodis cura Lyaeo: 645
 Illa vel Hispano lecta sit uva iugo.
 Sunt quoque quae faciant altos medicamina somnos;
 Victaque Lethaea lumina nocte premant.
 Nec male deliciis odiosum conscia tardis
 Detinet; et longa iungitur ipsa mora. 650

635. *Quum sedeat Phariae sacris* etc. *Sistis scripti* potiores cum prima editione; quam lectionem non est ut multis adstruam, quum de sistro Isidis res sit vel pueris notissima.

636. *Quoque sui comites*. Merula, *uae comites*, hoc est, inquit, aliae matronae. Sed melior lectio videtur eorum, qui legunt: *quoque sui comites ire vetantur, eat?* ut *sui comites*, de custodibus, qui illam comitantur et observant, intelligatur: qui quum sint mares, ad sacra Isidis et Bonae Deae haudquaquam intromittuntur.

640. *Celent furtivos*) *Furtivi viri* aut adulteri, aut qui clam irreperunt.

641. *Aegrotet amica*. Martialis. XI, Epigr. 8:

In felix quid aeger aegram simulabile amicum!

Miserchit duminae vir comes ipsae suae.
 DOVA.

643. *Nomine quum doceat, quid agamus, adultera clavis*. Hoc est:

Quum ipsa clavis, quae adulterina dicitur, quam puella vel amator habet; doceat ac moneat suo nomine, quid agatur, sive in quem usum ac finem sit computata.

644. *Quisque petet, non det ianua sola vias*: Lege *quaque petas*, nempe amicam; vel etiam: *Quisque patens non det ianua sola, vias*, quod verius est. HEINS. Nihil hic mutandum; sanus enim, si quis ullus in Nasone, hic locus; nisi quod legendum *petas*, vel per *fenestras* ut supr. vers. 605; vel per *tectum*, ut lib. I, vers. 245, vel per alias vias aditum ad amicam.

646. *Illam vel Hispano lecta sit uva iugo*. Ne vino parcas, vel Hispano, quod caeteris multo carius, ut custodes fallas. Sunt qui *Hispanum* vinum de villiori intelligant. De particula *vel*, vid. Broukhus. ad Tibull. I, El. 9, 53.

650. *Longa iungitur ipsa mora*.

Quid invat ambages, praeceptaque parva movere,
 Quum minimo custos munere possit emi?
 Munera, crede mihi, capiunt hominesque Deosque:
 Placatur donis Iupiter ipse datis.
 Quid sapiens faciat? stultus quoque munere gaudet. 654
 Ipse vir, accepto munere, mutus erit.
 Sed semel est custos longum redimendus in annum:
 Saepe dabit, dederit quas semel, ille manus.
 QVESTVS eram, memini, metuendos esse sodales:
 Non tangit solos ista querela viros. 655
 Credula si fueris, aliae tua gaudia carpent;
 Et lepus hic aliis exagitandus erit.
 Haec quoque, quae praebet lectum studiosa locumque,
 Crede mihi, mecum non semel illa fuit.
 Nec nimium vobis formosa ancilla ministret: 663
 Saepe vicem dominae praestitit illa mihi.

Ille Bersmannus et Micyllus, quasi ad amatorem pertineret. Frangitur illa Regius; quod tolerabile esset, si ille legeretur; ut conscia illum blandis verbis et in longum productis mitigaret: sed prior lectio praestat.

651. *Praeceptaque parva movere. Malo moneri.* Sic ego, cum editione prima et Aldina, et novem scriptis, non *monere*; non enim *monemus* praecepta, sed per illa homines; et ita Stephanus in Thesuro suo iam citavit: eodem modo apud Horatium III, 7, 20, *fullax Historius monet* legitur, pro quo Torrentii codices *mouet* recte habent: frequens enim horum verborum confusio. IDEM.

653. *Munera, crede mihi, capiunt. Captant Furnesianus. Placant* editiones priores et novem scripti: et mox, *Iupiter ille unus Regius:* de quo Bronkhus. ad Tibul. I, 4, 19, vid. et ad Epist. XIV, 95; et II Metamorph. 849.

656. *Ipse vir, accepto munere, mutus erit.* *Mitis erit* multi editi et sex scripti; qua lectione evitatur idem sonus in munere et mutus. *Fictus erit*, Palatin.

662. *Exagitandus erit.* Proverbii speciem habet. Ita Petronius cap. 131: « Vides, inquit, Chrysi mea; vides, quod aliis leporem excitavi » ubi vide quae viri docti adnotarunt: *exagitare* vero proprium in hac re verbum. Iul. Obseq. de *Prodigiis*, cap. 72: « Lupi Exquilis, et in colle Quirinali meridie apparuerunt, exagitutque fuerunt. » BYRN.

663. *Quae praebet lectum studiosa locumque.* De amica intelligit, quam morbum simulatam alia invisit, locum ab ea et ipsum lectum saepius petitura.

666. *Ille mihi.* Illa suae Bernensis et tres alii: *praebuit* etiam multi: sed praecesserat modo *praebet*.

Quo feror insanus? quid aperto pectore in hostem

Mittor, et indicio prodor ab ipse meo?

Non avis aucupibus monstrat, qua parte pelatur:

Non docet infestas currere cerva canes.

670

Viderit utilitas; praecepta fideliter edam:

Lemnias gladios in mea fata dabo.

Efficite, et facile est, ut nos credamus amari:

Proua venit cupidus in sua vota fides.

Spectet amabilis iuvenem; suspiret ab imo

675

Femina; tam sero cur veniatque roget.

Accedant lacrymae, dolor et de pellice fictus.

Et lauiet digitis illius ora sui.

Iamdudum persuasus erit, miserebitur ultro;

Et dicet: cura carpitur ista mei.

680

Præcipue, si cultus erit, speculoque placebit,

Posse suo tangi credet amore Deas.

Sed te, quaecumque es, moderate iniuria turbet;

Neu sis, audita pellice, mentis inops.

667. *Quid aperto pectore in hostem Mittor*) Nitor Cavalcantianus, cum duobus Vaticanis; quod aridet. R.

671. *Viderit utilitas*. Res, tempus, locusve suadebunt quod potissimum e praeceptis meis sequendum eligam.

672. *Lemnias gladios in mea fata dabo*. Egregie Stat. Theb. V, 50 sqq. Lemniam crimen et furias describit; et eo pathetice magis, quod narrantem ipsam Hypsipylum induxerit. Locus est ex insignioribus. — *Lemniam gladios* etc. Reginus, *Lemnias* et. Farnesian., *Lemnias* et. Quinque, *Lemniades*; tres, *Lemniades*; duo, *Lemniades*; unus, *Lemniades*.

673. *Efficite*. Alter Meutelianus, *Efficere et facile est: forte Efficere in facili est*: ut supra lib. I, 562: *In facili est omnia posse Deo*. HEINS.

Et commodius in ex transiret, ut legatur *ex facili*. — *Credamus amari*. *Credamus* prima editio et unus Vaticanus; et ita unus Bernensis.

675. *Spectet amabilis* etc. *Spectet amabiliter* Bernensis unus: *amabilibus* Barthol. quod non displicebat Heinsio nec mihi: ut oculis subintel- ligatur; quemadmodum dicimus *limis spectare*. BYRN.

677. *Dolor, et de pellice fictus*. Sed si fictus ille dolor sit, apte legendus, ne appareat simulatio: et cur non verum de pellice amatoris sui dolorem praeferret, quam revera non ament puellae ab alia teneri suum amorem? Egregie ergo Palatinus et quatuor alii:

Accedant lacrymae, dolor, et de pellice questus.

Nec cito credideris : quantum cito credere laedat , 683

Exemplum vobis non leve Procris erit.

Est prope purpureos colles florentis Hymetti

Fons sacer , et viridi cespite mollis humus.

Silva nemus non alta facit : tegit arbutus herbam :

Ros maris , et lauri , nigraque myrthus oleit : 690

Nec densae foliis buxi , fragilesque myricae ,

Nec tenues cytisi , cultaque pinus abest.

Lenibus impulsae Zephyris , auraque salubri ,

Tot generum fraudes ; herbaque summa tremunt.

Grata quies Cephalo , famulis canibusque relictis : 695

Lassus in hac iuvenis saepe resedit humo.

Quoque meos relevés aestus , cantare solebat ,

686. *Exemplum vobis non leve Procris* etc. Vid. Metam. VII, 661 seqq. ubi rem ipse narrat Cephalus.

689. *Silva nemus non alta*. Id est licet sint arbores non altae, tamen apta ambulationi et quieti est umbra: ita et de herbis *silvam* dixisse Virgilium lib. I Georg. 153: *ambit aspera silva*, *Lappasque tribulique*, notat Servius: et contra de quercu lib. III Aeneid. 680: *silva alta levis*. *Silvam* autem et *nemus* diversa esse videmus II Metam. 438. B.

690. *Ros maris et laurus*) *Flos maris* Palatin. sed *Ros maris* recte, aliter *Rosmarinus*, Graecis *ῥοσμάριος*. *Pullam myrtum* dixit Horat. lib. I, Od. 10, 25, quam nos *nigram* explicamus, cum Solmasio, qui contra Heinsium egregie disputat, Exercit. Plin. pag. 674. *Myrtus olet*, Moreti.

691. *Fragilesque myricae*) *Viridesque Vatican. humilesque* Neapol. et Patavij. quod ex Virgilio Ecl. IV, 2, repetitum. *Fragilesc* Bernensis,

quod probō; et seq. versu etiam malem *cultae*.

692. *Cultaque pinus abest*) *Pinus* legendum censet Solmasius ad Solinum pag. 198. Ego, quemadmodum facile concesserim in Columella, et Virgil. *Colice tinum* repouit debere, ita hoc loco scripturam receptam haud intem. Intelligit autem *pinum domesticum*, seu *hortensem*: ne proinde *vultum* dixit, ut a sylvestri *pinu* distinguat. Virgil. Ecl. VII, 65:

Fraxinus in silvis pulcherrima; pinus in hortis.

Per *cultam tinum* quid possit intelligi, praeter laurum, non video, quam lauri iam meminert Ovidius; atque ita his idem dixerit. Nam quod *ῥοσμάριος* intelligebatur a Scaligero, ne illud quidem admiserim, quum *ῥοσμάριος* inter herbas a Plinio recensentur, et vocetur ab eo *aliga*; *pinus* nusquam appelletur. Describere autem Ovidium non frutices solimmodo, sed arbores quoque, ex huxo liquet, de qua paulo ante egerat. HEINS.

Accipienda sinu, mobilis Aura, veni.
 Coniugis ad timidas aliquis male sedulus aures
 Auditos memori detulit ore sonos. 700
 Procris ut accepit nomen, quasi pellicis, Auræ,
 Excidit, et subito muta dolore fuit.
 Palluit, ut serae, lectis de vite racemis,
 Pallescunt frondes, quas nova laesit hiems.
 Quaeque suos curvant matura cydonia ramos; 705
 Cornaque adhuc nostris non satis apta cibus.
 Vt rediit animus, tenues a pectore vestes
 Rumpit, et indignas sauciat ungue genas.
 Nec mora: per medias sparsis furibunda capillis
 Evolat, ut thyrso concita Baccha, vias. 710
 Vt prope perventum, comites in valle relinquit:
 Ipsa nemus tacito clam pede fortis init.
 Quid tibi mentis erat, quum sic male sana lateres,

698. *Mobilis Aura*) *Nobilis Miccylli* et Bersmann. Edit. et unus codex Heinsii, *Mollis amica*, Aprosii; pro diversa lectione.

700. *Auditos memori*) *Nemori* quatuor scripti: *retulit* etiam multi codices et editio prima, et *pertulit* quidam; sed *detulit* rectum; inde et dicti sunt *delatores*. Gell. I, 24: *Domus trepidans egreditur, ad caeteras matronas desert quod audierat*. Virg. IV Aeneid. 258: *Fans furenti Detulit armari classem*: et ita passim. *Aure* etiam editiones quaedam, et duo scripti; sed inepte. BYAN.

702. *Muta dolore fuit*. Sic *muta metu Iphianassa*, apud Lucretium I, 93. Virgil. Aeneid. XII, 718.

Stat pecus omnis, metu mutam....

Ita quoque apud Senecam Medea V, 150, ex optimo Mediceo repouendum:

Sile, obsecro, quousque secreto abdito
 Manda dolori, gravis quinque vulnera

Patiente et aequo mutas animo pertulit,
 Referre potuit.

703. *Palluit, ut serae, lectis de vite racemis*. Palluit, velut frondes ac folia pallescunt sub autumnum, quando iam vindemia facta est. Et magis proprie de foliis *pallor* intelligitur, quam de racemis, praesertim quando non omnes eiusdem coloris sunt. MIC.

708. *Sauciat*) *Laniat*, et *petit*, ut Art. Amat. lib. II, 451 et seqq.

709. *Passis*) *Spartis* editiones antiquissimae, Miccylli, Bersmanni et aliae, et quadraginta fere scripti: et puto rectius furentibus *aparam* dari crinias, quam *passos*, qui et quietis conveniant. BYAN.

713. *Quid tibi mentis erat*) *Erit* unus: alius *eras*: certo erat sequitur. Scribe *Quid tibi mentis io*. Sic paulo post vers. 742 ex antiquis libris:

Laborem, ex quo lumina cande mouen. H.
 — *Male sana. Male sola* Politiann.

Procri? quis adtoniti pectoris ardor erat?

Iam iam venturam, quaecumque erat Aura, putabas, 716

Scilicet, atque oculis probra videnda tuis.

Nunc venisse piget; neque enim deprendere velles!

Nunc iuvat: incertus pectora versat amor.

Credere quae iubeant, locus est, et nomen et index;

Et quia amans semper, quod timet, esse putat. 720

Vidit ut oppressam, vestigia corporis, herbam,

Pulsantur trepidi, corde micante, sinus.

Iamque dies medius tenues contraxerat umbras,

Inque pari spatio vesper et ortus erant:

Ecce redit Cephalus silvis, Cyllenia proles, 725

Oraque fontana fervida spargit aqua.

Anxia, Procri, lates: solitas iacet ille per herbas;

Vid. lib. IV Metamorph. 520. *Incres* Nesp. *timere* tres alii.

714. *Pectoris ardor erat. Lege er-
ror erat.* HEINS.

716. *Videnda.* Codex unus Heinsii
nitenda; forte pro *notanda*.

720. *Et quin meus semper, quod
timet, esse putet*) Putat scripti ple-
rique cum prima editione. *Et quae
meus* tres scripti cum Arondeliano.
Et quod amans Regius cum quatuor
aliis. Lege *Et quin amans*.

721. *Vidit ut oppressam, vestigia
corporis, herbam.* Optime Gruteri co-
dex, *Vidit ut in pressa vestigia cor-
poris herba.* DAN. HEINS. *Vidit et op-
pressa herba*, scripti cum prima edi-
tione plerique: frustra; est enim ele-
gans adpositio. Si quid mitem, lege-
rem cum Grut. codice. HEINS.

722. *Pulsantur trepidi, corde mi-
cante, sinus*) *Veste micante*, Moreli:
corde tremante multi. Vid. ad Epist.
I, 45.

725. *Ecce redit Cephalus, proles
Cyllenia, silvis.* Sciendum, prolem

Cylleniam a poeta dici Cephalum,
eo quod a quibusdam Mercurii, quem
vulgo Cyllenium vocant poetae, filius
habitus fuerit. Cuius rei testem Hy-
ginum ipsum habemus, qui cap. 241
de iis qui coniuges suas occiderunt,
inter ceteros et Cephalum hunc recen-
set. *Cephalus*, inquit, *Deionoei* (ita
eum lego, pro *Deionis*) *nive Mercurii
filius, Proeridem Pandionis filiam
imprideus* etc. MICR. Scaliger *proles
Hellenia* emendabat. DAN. HEINS. *Sil-
vis Cyllenia proles.* Scaliger et Leo-
pardus Miscell. lib. VII, cap. 33,
Hellenia, ab *Hellene*, Aeoli patre,
qui Cephalus proavus fuerit.

726. *Oraque fontana fervida spar-
git aqua.* Scripti plerique cum prima
editione, *pulsat*: quod et Zinzlerlin-
gius in *Promulsidae Critica* est am-
plexus: nec ignoro sic alibi Ovidium
locutum. Forte *purgat*: a pulvere
scilicet. BVRM.

727. *Solitas*) *Teneras* Vossii co-
dex; ut saepe alibi.

Et, Zephyri molles, Auraque, dixit, ades!
 Vt patuit miserae iucundus nominis error,
 Et mens, et rediit verus in ora color. 730
 Surgit; et adpositas agitato corpore frondes
 Movit, in amplexus uxor itura viri.
 Ille feram sonuisse ratus, juveniliter arcum
 Corripit: in dextra tela fuere manu.
 Quid facis, infelix? non est fera: suppressa tela. 735
 Me miserum! iaculo fixa puella tuo est.
 Hei mihi! conclamat, fixisti pectus amicum.
 Hic locus a Cephalo vulnera semper habet.
 Ante diem morior, sed nulla pellice laesa:
 Hoc faciet positae te mihi, terra, levem. 740
 Nomine suspectas iam spiritus exit in auras:
 Labor io! cara lumen conde manu.
 Ille sinu dominae morientia corpora moesto
 Sustinet, et lacrymis vulnera saeva lavat.
 Exit, et, incauto paulatim pectore lapsus, 745

* 729. *Iucundus nominis error.* Octo scripti, *iucundi*; sed male: ita, licet in alia re, Virgil. Aeneid. X, 392.

... Gratulusque parentibus error.

730. *Et mens et rediit verus in ora color*) In ore sexdecim scripti: *versus* duo: coniecerat olim *vires* Hein- sius; sed male. Vide sup. ad I, 62.

733. *Ille feram sonuisse ratus*) *Vi- disse* Regius, et sex alii. Scribo *mo- viasse*: scriptum fuit *Ille feram oviasse*: omisso altero *ni*; qui frequens error in libris antiquis. Ibidem: *Juveniliter arcum Corripit.* *Arcus* scripti ple- rique cum prima edit. deinde *Ar- cupit*, tres scripti. H. 1715.

739. *Ante diem morior*) *Moriar* Lincolniensis, Vossii et quatuor alii: sed non a pellice Aprosianus: sed non iam pellice Francof. etiam eleganter.

740. *Hoc faciet positam te mihi ter- ra levem.* Codex Regius mendose, *Hoc face, et posita est te mihi terra livet.* Sed scribendum est, *positae te mihi*: et sic Aprosianus: quod et e suis adnotavit Naugerius. *Positi vel compositi*, mortui. H. 1715.

743. *Morientia corpora*) *Pectora* editi et scripti plurimi.

745. *Dixit, et incauto.* Scripti cum primis editionibus huic disticho se- quens praeposunt: *Ille sinu dominae*: et recte: modo ta, pro *dixit*, rescri- bus *exit*, ut sit repetitio verborum Procridis: nam eo dixit hic locum non habet, etsi in omnibus antiquis libris legitur. Quod quia viderent corre- ctiores, ordinem versuum inverterunt. H. 1715. Forte legendum *vixit*, ut saepe loquuntur veteres.

Excipitur miseri spiritus ore viri.

SED repetamus iter: nudis mihi rebus agendum est,

Vt tangat portus fessa carina suos.

Scilicet exspectes, dum te in convivium ducam,

Et quaeras monitus hac quoque parte meos? 750

Sera veni; positaque decens incede lucerna.

Grata mora est Veneri: maxima lena mora est.

Etsi turpis eris, formosa videbere potis;

Et latebras vitiis nox dabit ipsa tuis.

Carpe cibos digitis: est quiddam gestus edendi; 755

Ora nec imunda tota perunge manu.

Neve domi praesume dapes: et desine, citra

Quam capies paulo, quam potes esse, minus.

Priamides Helenen avide si spectet edentem,

Oderit; et dicat, stulta rapina mea est. 760

747. *Nudis mihi rebus agendum est.*
Apertis scilicet verbis et exemplis.

749. *Scilicet exspectas ut te in convivium ducam*) Sollicite exspectes, dum te scripti plerique, cum prima editione. Ita Cicero ad Brutum: *legi orationes duas tuas: nunc sollicite hoc exspecto* etc. Sed nihil muta. HEINS.

752. *Grata mora venies*) *Veniens* Regius et quatuor alii: unus, *Grata mora Veneris* est, non male: sed rectius Neapolitanus cum Cavaleantiano, *Grata mora est Veneri*. HEINS. Mallet Burmannus sic distinguere:

Grata mora est; Veneri maxima lena mora est.

Ad conciliandam Venerem mora aptissima lena. Amor. III, 1, 44:

Huc ego proveni lena comesque Deae.

753. *Et si turpis eris. Lege Etsi.*

755. *Est quiddam gestus edendi.* Din est quod vidi quiddam reponi debere: quod prima editio confirmat, et unus Vaticanus.

756. *Tota perunge*) *Tacta* Bernens. *ora per immunda luvii: nec indigna*, Ambrosianus alter.

757. *Neve domi praesume dapes.* Locus perplexissimus. Vetustae edit. *Neve diu*. Surravianus et septem alii, *Neve nimis*. Sed pro vulgata stant vetustiores libri: et recte omnia constabunt, si pro *sed desine*, et *desine* reponas: et sequenti versu pro *cupias*, *cupies*, ut in Regio est et aliis quatuor. Multi *cupies*: proxime verum. *Praesumere*, quomodo apud Plin. XXXVI, cap. 42: *Therapsastus auctor est, potiores in certamine bibendi praesumere farinam punicum*. Tangit et damnat morem puellarum quarundam, quae domi praesumebant dapes, ut in convivio a cibis abstinerent, quod nunc nullae faciunt.

758. *Quam capies paulo* etc. Sensus est: *desines* (edere scilicet) *citra*, priusquam ceperis, quantum possis, *capere*: frenabis appetitum, ne plus esse videaris, quam puellam deceat.

OVID. Oper. Tom. II

B b

Aptius est, deceatque magis potare puellas:
 Cum Veneris puero non male, Bacche, facis.
 Hoc quoque, qua patiens caput est, animusque pedesque
 Constant: nec, quae sint singula, bina vide.
 Turpe iacens mulier, multo madefacta Lyaeo; 765
 Dignaque concubitus quoslibet illa pati.
 Nec somnis posita tutum succumbere mensa:
 Per somnos fieri multa pudenda solent.
 ULTERIORA pudet docuisse: sed alma Dione,
 Praecipue nostrum est, quod pudet, inquit, opus. 770
 Nota sibi sint quaeque: modos a corpore certos
 Sumite: non omnes una figura decet.
 Quae facie praesignis eris, resupina iaceto:
 Spectentur tergo, quis sua terga placent.
 Milanion humeris Atalantes crura ferebat: 775
 Si bona sunt, hoc sunt accipienda modo.
 Parva veliatur equo: quod erat longissima, nunquam
 Thebaïs Hectoreo nupta resedit equo.
 Strata premat genibus, paulum cervice reflexa,
 Femina, per longum conspicienda latus. 780

763. *Hoc quoque, qua patiens caput etc.* Nec plus bibas, quam ferre, patet, potest caput; ita ut animus, pedesque constant; et quae sunt singula, non bina tibi, ut temulentae, videantur. Monet invrues quoque lib. I, 567 seqq. ut Bacchum patrem, et nocturna sacra precantur, ne iubeant capiti nocere vina.

765. *Turpe iacens mulier) facit* Apollonii et Mentellii prior; sed perperam: iacens proprie de ebria. Varro apud Servium, ad Virg. III Aeneid. 631: in lecto temulentos iacere, sobrios cubare, consuescere. Vide ad Petronii cap. 22.

769. *Uteriora pudet docuisse.* Pudet, saltem commentariis illustrare.

Hic igitur mihi subsistendum credo dum inchoatae rei exitus certiorum me fecerit, utrum tempus bene an male in hoc quocumque opere collocaverim. AMAR.

771. *Nota sibi sit quaeque) Sint* Regius et unus Vaticanus. Vide Notas ad Amor. lib. II, Eleg. 11, vs. 21. — *Modos a corpore certos Sumite.* Ita est in bonis libris: vere. Cior. Ad corpora quatuor scripti, et margo BERN. cunctos duo: comptos unus.

773. *Quae facie praesignis eris.* Recte, quod in Palatino codice, quo usus est Gruterus: *Quae facie praesignis eris.* DAN. HEINS.

778. *Nupta) Nuda,* duo libri.

Cui femur est iuvenile, carent cui pectora menda,
 Semper in obliquo fusa sit illa toro.
 Nec tibi turpe puta crinem, ut Phylleia mater,
 Solvere: et effusis colla reflecte comis.
 Tu quoque, cui rugis uterum Lucina notavit, 785
 Ut celer aversis utere Parthus equis.
 Mille modi Veneris: simplex minimique laboris,
 Quum iacet in dextrum semisupina latus.
 Sed neque Phoebei tripodes, nec corniger Ammon
 Vera magis vobis, quam mea Musa, canent. 790
 Si qua fides arti, quam longo fecimus usu,
 Credite: praestabunt carmina nostra fidem.
 Sentiat ex imis Venerem resoluta medullis
 Femina, et ex aequo res iuvat illa duos.
 Nec blandae voces, iucundaeque murmura cessent; 795
 Nec taceant mediis improba verba iocis.
 Tu quoque, cui Veneris sensum natura negavit,
 Dulcia mendaci gaudia finge sono.
 Infelix, cui torpet hebes locus ille, puella es,

781. *Carent quoque cactera menda.*
Quoque pectora scripti meliores: cui
etiam prior Mentelianus. Lege carent
cui pectora menda: ut concursus vite-
tur duum a. Vide supra, hoc ipso li-
bro, Notas ad vers. 261, Quoi scri-
ptum erat: hinc quoque factum, H.
 782. *Semper in obliquo etc.* Opti-
 me prima editio, et scripti meliores:
Stat vir: in obliquo fusa sit ipsa toro.

784. *Et effusis colla reflecte comis)*
Reverte prior Mentelii. Aprobianus,
reflecte: eo reflecte hoc loco nihili est,
quoniam minime nec praeterit Ma-
ronian. illud de equis Aen. XI, 622:
mollia colla reflectunt: contra durior
oris equus. Apud Nostrum scriben-
dum, nisi coniectura me fallit, colla
implere: sive passivum sit graecismo

usitato, sive infinitivum. Hains. Emis-
sis Regius: certe fusa praecesserat.
Forte, immissis. Colla referre Ber-
nens. et alius.

787. *Mille modi Veneris) Ioci, Re-*
gius, Scaligeri excerpta, cum aliis
nonnullis; sed nil mutandum.

789. *Neque Phoebei) Phoebeae Ber-*
nens. neque Phoebe, tui, Regius et
Palatin. neque iam Phoebi unus Heins.

794. *Res iuvat ista duos) Illa me-*
liores: quidam una, cum Iureti ex-
cerptis, et codice Sarraviano. Hains.
Una etiam Francof. et Editio una Ve-
neta.

798. *Mendaci) Mentito Palat. et*
Mentelii unus.

799. *Ille, puella) Puellae, Regius;*

Quo pariter debent femina virque frui! 800
 Tantum, quum finges, ne sis manifesta caveto:
 Effice per motum luminaque ipsa fidem.
 Quod iuvet, et voces et anhelitus arguat oris.
 Ah pudet! arcana pars habet ista notas.
 Gaudia post Veneris quae poscet munus amantem, 805
 Ipsa suas nolet pondus habere preces.
 Nec lucem in thalamos totis admitte fenestris:
 Aptius in vestro corpore multa latent.
 Lvsvs habet finem: cynis descendere tempus,
 Duxerunt collo qui iuga nostra suo. 810
 Vt quondam iuvenes, ita nunc, mea turba, puellae
 Inscribant spoliis: Naso magister erat.

sex alii cum prima editione, *puella est; sed bene Sarravian. puella es.*

801. *Tantum quum finges*) *Quum simulat* Iureti excerpta. *Lege dum simulat.* Nonnulli ex melioribus, *Dum nimium simulat.* Duo *Tute quum simulat.* Forte *At tu dum simulat.* H.

803. *Quod iuvat*) *iuvat* quidam. Iu.

804. *Ah! pudet* etc. In uno Regio et Bernensi erat:

Et ceter, et centum pars habet illis notas.

805. *Gaudia post Veneris* etc. *Po-*acet prima editio et Regius: qui et *amantes.* HANS. — Locus hic *explicat* 205; posset enim et de ipsa re, et de pretio, sive de dono exponi.

806. *Ille suas nolet*) *Nollet* Regius, et multi alii: *plures nolet*: quod aequor. MICHL. *Ipsa* quinque libri: *ista* Neapolitanus.

807-8. *Nec lucem in thalamos* etc.

Monuerat iam, et prudenter admodum Amor. I, Eleg. 5, 7, hanc lucem esse praebendam puellis,

Qua timidus latebras possit habere pudor. Idem nunc, sed aliam ob causam, suadet; nempe, ut ait Artis apud nos Amatoriae praeceptor:

La Bravé même a toujours ses secrets. — *Multa latent. Munda latent,* Florent. et Palatin.

809. *Cynis discedere tempus*) *Discedere* Regius; alii multi *descendere*, pro *descendere* carru, quem olores traxerunt: bene.

811. *Mea turba.* Bronkh. ad Propertii lib. III, 12, 16, malebat *turma*; ut in initio libri, vs. 2: ego turba retineo. Vid. I Amor. 1, 6, et II, 9, 54: *mea cura* quinque scripti. *Inscribat foliis* hic quoque Bernensis, et octodecim alii. BYAM.

P. OVIDII NASONIS
REMEDIORVM AMORIS ·
LIBER VNVS

LIBELLI

DE REMEDIO AMORIS

ARGUMENTVM

Prosperè nimis cesserat in lucem vix emissum carmen *de Arte amandi*, quam quod non carperet livor, et in quibusdam lasciviorẽ Musam protervitatis damnaret. Parandam igitur invalescenti in dies malo medicinam, et avertendam, quæ iam e longinquo impendebat, tempestatem, ratus Naso, libellum hunc lusit, quem, nec iniuriøs quidem, *Remedium* ipso malo peius nonnulli adpellarunt. Licet enim quæ suaserat primum, dissuadere nunc videatur, et graviõs disciplinæ præcepta amatoris magis passim immisceat, redit tamen vel invitus ad ingenium, et solitæ magister nequitie amorem artibus ipsis excitat, quibus fugandum præcipit. .

P. OVIDII NASONIS
REMEDIORVM AMORIS
 LIBER VNVS *

Legetat huius Amor titulum nomenque libelli:
 Bella mihi, video, bella parantur, ait.
Parce tuum vatem sceleris damnare, Cupido;
 Tradita qui toties, te duce, signa tuli.
Non ego Tydides, a quo tua saucia mater
 In liquidum rediit aethera Martis equis.
Saepe tepent alii iuvenes: ego semper amavi;
 Et si, quid faciam nunc quoque, quaeris; amo.
Quin etiam docui, qua possis arte parari:
 Et quod nunc ratio est, impetus ante fuit.
Nec te, blande puer, nec nostras prodimus artes;
 Nec nova praeteritum Musa retexit opus.
Si quis amat, quod amare iuvat, feliciter ardens

* DE REMEDIO AMORIS LIBER PRIMVS. Codex Regius et alii nonnulli librum unum faciunt ex duobus: et recte. Noster enim ipse *libellum* vocat, huius poematis initio.

3. *Sceleris damnare*. Imitatio Virgilii, ex Ciri 187:

... Quis non bonus omnia malit
 Credere, quam tanti sceleris damnare poetam!

5. *A quo tua saucia mater*. Quemadmodum Veneris a Diomede vulnerata fuisse, narrat Homerus in Iliad. E,

330 seqq. meminit et Virgil. Aeneid. XI, 276; ubi rem ipse Diomedes exponit.

9. *Qua posses arte parari*) Possis rectius quidam scripti, et sequenti versu, quod nunc ratio est, non quae.

11. *Nostras prodimus*. Malim eum Argentino vestras: nam sequitur, nostrae agnoscant artis opem: et ad Cupidinem melius refertur. Bram.

13. *Feliciter ardet; Gauleat*) Ardens Naviget, Puteam, optimus: et recte.

Gaudeat, et vento naviget ille suo.
 At, si quis male fert indignae regna puellae, 15
 Ne pereat, nostrae sentiat artis opem.
 Cur aliquis, collum laqueo nodatus ab arto,
 Et trabe sublimi triste pendit onus?
 Cur aliquis, rigido fodit sua viscera ferro?
 Invidiam caedis, pacis amator, habes. 20
 Qui, nisi desierit, misero periturus amore est,
 Desinat: et nulli funeris auctor eris.
 Et puer es; nec te quidquam, nisi ludere, oportet:
 Lude; decent annos mollia regna tuos.
 Nam poteras uti nudis ad bella sagittis; 25
 Sed tua letifero sanguine tela carent.
 Vitricus et gladiis et acuta dimicet hasta;
 Et victor multa caede cruentus eat.
 Tu cole maternas, tuto quibus ulimur, artes:
 Et quarum vitio nulla fit orba parens. 30
 Effice nocturna frangatur ianua rixa;
 Et tegat ornatas multa corona fores.
 Fac coeant furtim iuvenes, timidaeque puellae,

17. *Cur aliquis laqueo collum nodatus amator*) Collo laqueum nodatus ab arto, Puteaneus praestantissimus et duo alii. Scribit Heins. *Laqueo ab arto*: et sequenti versu, *E trabe sublimi*, non a. Nam amator ex Glossa irrepsit: et ea vox paulo post denovo sequitur. *Pendere e trabe*, quomodo *pendere e collo*, et similia.

19. *Cur aliquis rigido fodiat sua pectora ferro*) *Viscera* rectius Inreli excerpta, cum Putaneo. *Fodit* etiam scribendum, cum quatuor scriptis, superiora evincunt.

22. *Auctor eris*. Forte *auctor eas*, ut ad Capidinem sermo sit: et ita pulleum quoque, mox 37: *contentus*

eas. Sic erit pro *eas*, vs. 70, in Regio codice erat, et centies alibi.

23. *Et puer es*) Nam *puer es* unus Heins. *En puer es* Mentelii. *At* alius.

24. *Decent annos mollia regna tuos*. Sic emendavi, ope unius Vatican. alii male legunt *animos*. Caor.

27. *Mortifero vulnere tela carent*. Scripti omnes meliores; *sanguine*: prima editio cum uno Farnesiano, *letifero sanguine*, ut Fast. I, 124: *Sanguine letifero* totus miscuitur orbis.

29. *Vitimur*) *Vteris* Leidensis: et mox e *quarum*: ex *quarum* Lincoln. et undecim alii; sed nil muta.

33. *Timidaeque*) *Trepididaeque* Puteaneus tertius et tres alii.

Verbaque dent cauto qualibet arte viro.
 Et modo blanditias, rigido modo iurgia posti 35
 Dicat, et exclusus flebile cantet amans.
 His lacrymis contentus eris, sine crimine mortis.
 Non tua fax avidos digna subire rogos.
 Haec ego. Movit Amor gemmatas aureus alas;
 Et mihi: Propositum perfice, dixit, opus. 40
 Ad mea, decepti Iuvenes, praecepta venite;
 Quos suus ex omni parte fefellit amor.
 Discite sanari, per quem didicistis amare:
 Vna manus vobis vulnus opemque feret.
 Terra salutare herbas, eademque nocentes, 45
 Nutrit, et urticae proxima saepe rosa est.
 Vulnus in Herculeo quae quondam fecerat hoste,
 Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.
 Sed quaecumque viris, vobis quoque dicta, puellae,
 Credite: diversis partibus arma damus. 50
 E quibus ad vestros si quid non pertinet usus,
 Attamen exemplo multa docere potest.
 Vitale propositum, saevas extinguere flammās;
 Nec servum vitii pectus habere sui.

34. *Verbaque dent. cauto qualibet arte viro.* Non damno hanc lectionem: opinor tamen scribendum, *quamlibet apta*. In *Amoribus*, huic operi *quamlibet aptus eram*. Sic *apta verba ioco*, *Epist. Supplius etc.* *Arte* pro *apta* perperam etiam alibi scriptum offendas. Potest et *quamlibet* cum *cauto* coniungi. HEINS. — *Dent capto* viginti codices cum prima editione: eleganter. Vide *inf.* 108 et ad *Epist. XV, 63*; si enim *canto* legatur, de marito, quem fallant uxores, intelligendum; at ego malo de puellis, quae captos viros, et amoris irretitos omni arte decipiant, interpretari;

nam sequentia de amantibus agi doceant. *Capto* vero et *cauto* passim commutantur.

36. *Dicat.* Rectius *nectat*, si MSS. addicerent. *Cantet amans, Flebile carmen amans*, Moreti; ut ad *dicat* referatur.

45. *Terra salutare etc.* Pro *nocentes* unus *Puteaneus nocivas*. Sic *nocivum periculum* dixit *Phaedrus lib. I, Fab. 29*. *Noster Trist. lib. V, Eleg. 10, 22: tela nociva*, ut in veteri codice legitur, non *noxia*. HEINS.

47. *Vulnus in Herculeo quae quondam fecerat hosti*, *Telephus enim Herculis, ex Auge filius*.

Vixisset Phyllis, si me foret usa magistro; 65
 Et per quod novies, saepius isset iter.
 Nec moriens Dido summa vidisset ab arce
 Dardanidas vento vela dedisse rates;
 Nec dolor armasset contra sua viscera matrem,
 Quae socii damno sanguinis ulta virum est. 69
 Arte mea Tereus, quamvis Philomela placeret,
 Per facinus fieri non meruisset avis.
 Da mihi Pasiphaën; iam tauri ponet amorem:
 Da Phaedram; Phaedrae turpis abibit amor.
 Redde Parin nobis; Helenen Menelaus habebit; 65
 Nec manibus Danaïs Pergama victa cadent.
 Impia si nostros legisset Scylla libellos,
 Haesisset capiti purpura, Nise, tuo.
 Me duce, damnosas, homines, compescite curas:
 Rectaque cum sociis, me duce, navis eat. 71
 Naso legendus erat, tunc quum didicistis amare;
 Idem nunc vobis Naso legendus erit.
 Publicus adsertor dominis oppressa levabo

58. *Dardanias rates*) *Dardanidas* tres scripti; rectius. Vide Notas lib. I *Artis Amat.*, vs. 172. HEINS.

59. *Nec dolor armasset etc.* De Medea et Iasone, vide quae alibi notavimus.

63. *Iam tauri ponet amorem*) *Tauri deponet amorem* Pulcaneus, et sex alii. *Iam tauri spernet*, unus.

65. *Redde Parin nobis.* Ita libri veteres: quum Nasonem scripsisse censeam, *Credde Parin nobis*. Sic infra:

... Qui fueras dominas male creditus uni.
 RURS.

66. *Nec manibus Danaum Pergama victa cadent*) *Manibus Danaïs* Regius et Pulean. optimi, et Aronde-
 lian.: quomodo *Epist. tertia, Danaas*

opes; et VIII, *Danaum ignem*, ac *Danaum militem*: et rem *Danaam* Met. XIII, veteres libri. Deinde pro *cadent* plerique veteres *forent*, nisi fallor, pro *ruent*. *Ruit alto a culmine Troia* Virg. Aeneid. II, 290.

67. *Legisset*) *Legisses* Maasius.

69. *Compescite curas*) *Damnosa compescite mores*, unus Heins., quod repetitum ex lib. III *Art. Am.* 501; sed aliter, *damnosa compescite flumina*: quod nugis eridet. Eandem diversitas infra 495; et *Metamorph.* VI, 466. BVRM.

73. *Filiis oppressa levabo Pectora*. Quamvis pretii est, quod in Regio, Pulcaneo, Lincolnensi, et Scaligeri excerptis legebatur *dominis oppressa*; scribe *dominis oppressa Pectora*. 10-

Pectora: vindictae quisque favete suae.
 Te precor, o vates, adsit tua laurea nobis, 70
 Carminis et medicae, Phoebe, repertor opis.
 Tu pariter vati, pariter succurre medenti;
 Vtraque tutelae subdita cura tuae.
 DVM licet, et modici tangunt praecordia motus;
 Si piget, in primo limine siste pedem. 75
 Opprime, dum nova sunt, subiti mala semina morbi;
 Et tuus, incipiens ire, resistat equus.
 Nam mora dat vires; teneras mora percoquit uvas;
 Et validas segetes, quod fuit herba, facit.
 Quae praebet latas arbor spatiantibus umbras, 85
 Quo posita est primum tempore, virga fuit.
 Tum poterat manibus summa tellure revelli:
 Nunc stat in immensum viribus aucta suis.
 Quale sit id, quod amas, celeri circumspice mente;

reti excerpta et duo alii, proxime verum, *damnis suppressa*: supra vitii *servum pactus* dixerat. Sallustius egregie in fragmentis: « Porro ii, quibus bis die ventrem onerare, nullam noctem sine scorto quiescere mos est, ubi animum, quem dominari decebat, servitio oppressere, nequaquam eo postea hebeti atque claudu pro exercitio uti volunt. » HEINS.

75. *Te precor, o vates, adsit etc.* Incipiens ex prisco exemplari Vatican. legendum censet Giosen. Alii codices, o vates; sed Iureti excerpta *arcitenens*: optime. Apollinem sic passim dici, Diunam quoque, qui nescit, valde is oportet peregrinus ac hospes sit in scriptis poetarum veterum. Noster Met. VI, 164:

... Motus erat, quam iam revocabile telum
 Non fuit, Arcitenens. H.

77. *Tu pariter vati etc. Tu melius,* Marg. Bersmanni.

80. *Siste pedem*) *Gradum* duo scripti: ut Virgilius Aeneid. VI, 465:

Siste gradum, teque aspectu ne subtrahere nostro.

83. *Teneras mora percoquit uvas*) *Deoquit* scripti nonnulli, etiam ex melioribus, cum prima editione: nil tamen muta. Proprie coqui de vindemia. Virg. I Georg. 522:

Mitis in aprica coquatur vindemia saxis.

Hinc coctura dicebatur ex coeli temperies, quae uvas maturas reddebat. Vid. Plinium lib. XIV, cap. 4 et 6.

88. *Aucta suis*) *Acta* rectius. Sic infra 106: *Et mela radices altius arbor agit.* BEAUM. *Acta* etiam in multis est codicibus; sed retineo tamen *aucta*: nam agere radices quin dicatur eleganter, et saepe apud rei rusticae scriptores occurrit, nullum est dubium; sed *arbor acta viribus in immensum*, an recte dicatur, probandum erat. Vid. IV Met. 659.

Et tua laesuro subtrahe colla iugo.
 Principiis obsta: sero medicina paratur,
 Quum mala per longas convaluere moras.
 Sed propera; nec te venturas differ in horas.
 Qui non est hodie, cras minus aptus erit.
 Verba dat omnis amor, reperitque alimenta morando.
 Optima viudictae proxima quaeque dies.
 Flumina pauca vides de magnis fontibus orta:
 Plurima collectis multiplicantur aquis.
 Si cito sensisses, quantum peccare parares,
 Non tegeres vultus cortice, Myrrha, tuos.
 Vidi ego, quod primo fuerat sanabile, vulnus
 Dilatum longae damna tulisse morae.
 Sed, quia delectat Veneris decerpere flores,
 Dicinus adsidue: Cras quoque fiet idem.

92. *Invalnere*) *Convaluere* libri tres. Cicero: *ne res crudelitas exporrecta in me, in vos conualescat*. Hoc est, vires et robur adveniat. Idem: *impune ad omnium perniciem conualescet*. BEAS. *Invalnere* multi scripti, et hoc Dousa et Fraue. probabant.

93. *Nec te venturas differ in horas*) *Profer* Putcaeus optimus: longe elegantius. Sic et infra apud Nostrum, 642, meliores membranae:

Nae, si scire vales, quid agat tamen illa rogabis.

Profer: erit luto lingua extenta suo.

Apud Terent. *Andria* II, 1, 29: *saltem aliquot dies profer*: quod Donatus interpretatur, *produc, differ*. Hinc *res prolata*; qui loquendi modus occurrit frequentissimus, apud optimos latinitatis auctores.

95. *Omnis amor y Amans* fecerunt omnes scripti et editi olim; sed amor Aldus, Heinsius et alii receperunt. *Recipitque alimenta*, Sartavii codex.

97. *Fluvius magna vides parvis de*

fontibus orta. Sic nonnulli; sed habet Aldian lectio:

Flumina pauca vides magnis de fontibus orta.

Quod est: Flumina non statim ab ortu suo magna sunt; sed plerumque augentur in cursu, aquis undecunque acceptis. Quae lectio melior videtur, eo quod sequitur *Plurima collectis* etc. Habent enim collationem inter se, *pauca* et *plurima*. MAR.

99. *Quantum peccare*. Forte, *quantum peccare*. HEINS. *Peccare* hic pro peccato ponitur: ita *ipsum amare te paret* Quint. Decl. XV, 9. BVM.

103. *Veneris decerpere flores*) *Fructum* prima editio cum Puteaneo, Regio et quatuor aliis; multi, *fructus* vel *forem*: parum refert. Puto *praeceperere* esse scribendum; nimirum aut equam desinamus amare. HEINS.

104. *Cras quoque fiet idem*. Transulit Persius haec Nasoniana, ad verbum fere, Sat. V, 64 seqq.

Interea tacitæ serpunt in viscera flammæ, 103
 Et mala radices altius arbor agit.
 Si tamen auxilii perierunt tempora primi,
 Et vetus in capto pectore sedit amor;
 Maius opus superest: sed non, quia serior aegro
 Advocor, ille mihi destituendus erit. 110
 Quam laesus fuerat partem Paeantius heros,
 Certa debuerat praesecuisse manu:
 Post tamen hic multos sanatus creditur annos
 Supremam bellis imposuisse manum.
 Qui modo nascentes properabam pellere morbos, 115
 Admoveo tardam nunc tibi lentus opem.
 Aut nova, si possis, sedare incendia tentes;
 Aut ubi per vires procubuerunt suas.

... Palite hinc iuvenesque senesque
 Finem animo certum, miserumque visum can-
 tia.

Cras hoc fiet. Idem cras fiet: quid quasi
 magnum

Nempe diem donas: sed quum lux altera
 venit,

Item cras hesternum consumimus: ecce
 aliud cras

Egerit hos annos, et semper paulum erit
 ultra.

Apud Petronium in Satyrico, cap.
 45: Quod non est hodie, cras erit: sic
 vita truditur. HEINS.

106. Tacitæ serpunt in viscera)
 Placidæ unus Heinsii: per viscera
 Sarraui et Palatin. et mox, ut mala
 radices, unus codex.

108. In capto pectore sedit amor)
 In cauto septem libri. Puto incauto
 pectore. Vid. Art. III, 743.

111. Quo laesus fuerat partem etc.
 Quam veterimus Regius, ut sit grae-
 cismus, in quibus elegantis est mul-
 tus Noster. Supra, 15: collum nodat-
 us laqueo. Teneram cuspide laesa ma-
 num Fast. IV, 120: atque ita alibi
 infinitis propemodum locis. HEINS.

112. Certa debuerat etc. Sic Ro-
 gius, Puteani et Iureti codd. Alii
 quidam: Debuerat celeri praesecuisse
 manu. Debuerat laesi, Bernards, quod
 quid sit, nescire se merito ait Buzan.

113. Post tamen hic (Philoctetes)
 multos sanatus creditur annos, Supre-
 mam bellis imponisse manum. Hoc
 de re hic Noster Metam. XIII, et Q.
 Smyrnaeus IX et X Praetermissio-
 rum ab Homero. Sanatus, a Podali-
 rio. Idem Smyrnaeus IX.

115. Pellere. Regius tollere: ut in
 lib. I ex Pont. 3, 23: Tollere no-
 dosam nescit medicina podagram. Cel-
 sus lib. II, cap. 14: « Potest morbus,
 etiam qui per se finem habiturus est,
 tamen citius, adhibito auxilio, tolli. »
 Pellere et tollere saepe confusa, ut
 I Amor. 11, 8. III Art. 379, et alibi.
 Pellere morbos tamen recte dicitur:
 ut pellere noxas Fast. VI, 129. BERN.

116. Nunc quoque lentus) Nunc ti-
 bi meliores libri: recte. HEINS. Ad-
 moveam etiam codex Cantabrig.

118. Procubuerunt) Succubuerunt Pa-

Quum furor in cursu est, currenti cede furori:
 Difficiles aditus impetus omnis habet. 129
 Stultus, ab obliquo qui quum descendere possit,
 Pugnat in adversas ire natator aquas.
 Impatiens animus, nec adhuc tractabilis arte,
 Respuit, atque odio verba monentis habet.
 Adgrediar melius tunc, quum sua vulnera tangi 131
 Iam sinet, et veris vocibus aptus erit.
 Quis matrem, nisi mentis inops, in funere nati
 Flere vetet? non hoc illa monenda loco.
 Quum dederit lacrymas, animumque expleverit aegrum,
 Ille dolor verbis emoderandus erit. 130
 Temporis ars medicina fere est: data tempore prosunt,
 Et data non apto tempore vina nocent.
 Quin etiam accendas vilia, irritesque vetando,
 Temporibus si non adgrediare suis.
 ERGO, ubi visus eris nostrae medicabilis arti, 133
 Fac monitis fugias otia prima meis.
 Haec, ut ames, faciunt: haec, ut fecere, tuentur:

tenens a manu prima: aut ubi per
 longas succubuerit moras, Patavin.
 qui et tenta, versu praecedenti.

123. *Arte Respuit.* Francius vole-
 bat, *Artem Respuit.* Impatiens animi
 etiam erat in Sarraviano et Mazari-
 niano: ita patiens animi Claud. Cons.
 Manlii 211.

129. *Animumque expleverit aegrum*
Impleverit scripti cum prima edit. H.
Nescio cur expleverit repudiandum,
quum saepius ita loqui soleant optimi
scriptores. Terent. Hecyr. V, 1, 29:
Exple animum vis: teque hoc crimine
expedi. Et alibi. Praeterea non tam
 impletur animus lacrymis, quum ex-
 pletur. Sic Noster Tristium IV, 3,
 38:

Expletur lacrymis, egeriturque dolor.

Explere enim et egerere idem fere
notat; et pro minuire poni docet Ser-
vius ad Virgilii VI Aeneid. 545:

„Explebo numerum, reddarque tenebris.“

131. *Temporis ars medicina fere*
est. Eleganter mercurius! hoc est,
ars quae se ad temporis opportunita-
tem componit. Sic Temporis arma
dixit Trist. IV, 10, 106. Arma, ad
quae capienda temporis necessitate
compellebar.

137. *Haec, ut fecere, tuentur.* In
 nonnullis, *haec quod fecere. NAVA.*
Et fecere iidem: hoc est, ubi, post-
 quam fecere, aut quemadmodum fe-
 cere, ita et tuentur. Multi alii, *quos*
fecere, HALS.

Haec sunt iucundi causa cibusque mali.
 Otia si tollas, periere Cupidinis arcus,
 Contentaeque iacent, et sine luce, faces. 138
 Quam platanus vino gaudet, quam populus unda,
 Et quam linosa canna palustris humo;
 Tam Venus otia amat: qui finem quaeris amoris,
 Cedit amor rebus, res age: tutus eris.
 Languor, et immodici sub nullo vindice somni, 139
 Alcaeque, et multo tempora quassa mero,
 Eripiunt omnes animis sine vulnere nervos:
 Adfluit incautis insidiosus Amor.
 Desidiam puer ille sequi solet: odit agentes.
 Da vacuae menti, quo teneatur, opus.
 Sunt fora, sunt leges, et, quos tnearis, amici:
 Vade per urbanae candida castra togae.
 Vel tu sanguinei iuvenilia munera Martis

138. *Haec sunt iucundi*) Haec tibi iucundi unus Hirsii: mihi Patav.

140. *Contentaeque etc. Deceptaeque* Bernens.

141. *Quam platanus rivo gaudet.* Lino tres scripti; sed Regius et Scalligeri excerpta optimo vino. Atque ita iam restituit exactissimus Gronovius; neque aliter Douss divinat in ora codicis sui. Hinc *platanus genialis* apud Nostrum *Metamorph.* lib. X, 95. Huxs.

143. *Finem qui quaeris amoris.* Amori rectius duo libri. Sic, infra 308: *hinc odia semina quaere tuis*: quomodo et illic videtur scribendum; et mox ex antiquis libris 643:

Tu quoque qui causam finito quaeris emori,

145. *Sub nullo vindice somni*) *Iudae* edit, antiquae et plerique scripti; sed perperam. Amor. II, El. 19, 45:

Nec mihi rab aquile vindice semper erit,

In Cantabrigiensi et alio erat *immodic*: tangunt *praeconcordia motus*: quod repetitum ex vers. 79; ut saepe librarios fecisse deprehendimus. B.

148. *Adfluit.* Viginti duo scripti, *adfluit*: sed frustra; elegans enim verbum minime movendum. Sic et apud Virgilium lib. X *Aeneid.* 143, ex MSS, legendum fuit: *Adfluit et Mnestheus*: vulgo *adfluit*, iust. XXVI, 2: «Quam novus illi hostis, Gellograeciae exercitus, *adfluxisset*.» — *Insidiosus.* *Desidiosus* septemdecim libri: *invidiosus* Bernensis.

151. *Et quos*) *Sunt quos*, Aldina posterior.

152. *Urbanae splendida castra togae*) *Candida castra* venuste Iureti codex. Age *candidatum*, inquit; atque in ambitu honorum mentem distrahe. Hinc Ciceronis oratio in *Candida toga*, cuius fragmenta exstant apud Asconium et alios. H.

Suscipe: deliciae iam tibi terga dabunt.
 Ecce fugax Parthus, magni nova causa triumphi, 155
 Iam videt in campis Caesaris arma suis.
 Vince Cupidineas pariter, Parthasque sagittas,
 Et refer ad patrios bina tropaea Deos.
 Vt semel Aetola Venus est a cuspide laesa,
 Mandat amatori bella gerenda suo. 160
 Quaeritis, Aegisthus quare sit factus adulter?
 In promptu causa est: desidiosus erat.
 Pugnabant alii tardis apud Ilion armis:
 Transtulerat vires Graecia tota suas.
 Sive operam bellis vellet dare, nulla gerebat; 165
 Sive foro, vacuum litibus Argos erat.
 Quod potuit, fecit; ne nil ageretur, amavit.
 Sic venit ille puer: sic puer ille manet.
 RVRA quoque oblectant animos, studiumque colendi:
 Quaelibet huic curae cedere cura potest. 170
 Colla iube domitos oneri supponere tauros;
 Sauciet ut duram vomer aduncus humum.
 Obrue versata Cerealia semina terra,
 Quae tibi cum multo foenore reddat ager.

160. *Mandat amatori bella gerenda suo.* Hoc est: Ipsa quidem abstinet de caetero bellis; gerenda autem eadem committit amatori suo, id est, Marti, a quo amabatur. MICVL.

164. *Quo tulerat.* In veteribus, *transtulerat*: mihi prior magis placet. NAVG. Scripti omnes cum prima editione, *transtulerat*. Sic Fast. II, 279:

Transtulit Evander silvestria nomina secum.

166. *Argos.* Ita recte Dousa et Heinsius. *Argus*, aliae editiones.

167. *Quod potuit, fecit; ne nil ageretur, amavit.* Regias cum Puteaneo

et Scaligeri excerptis, rectius: *Quod potuit, ne nil illic ageretur, amavit.* Non damnanda penitus vetus scriptorum et editorum lectio. In Codice Bern. deerat *illic*; et legebatur:

Quod potuit, ne nil ageretur, amavit.
BERN.

169. *Rura quoque oblectant*) *Oblectent* malit Heinsius.

171. *Colla iube domitos*) *Indomitos* quidam ex melioribus. *Submittere* ed. prima et duo scripti.

172. *Sauciet*) *Sentiat* Leidensis.

173. *Cerealia semina.* Parnes. *munera.*

174. *Cum multo foenore.* Respe-

Adspice curvatos pomorum pondere ramos; 175

Vt sua, quod peperit, vix ferat arbor onus.

Adspice incundo labentes murmure rivos:

Adspice ludentes fertile gramine oves.

Ecce petunt rupes, praeruptaque saxa capellae:

Iam referent foedis ubera plena suis. 180

Pastor inaequali modulatur arundine carmen;

Nec desunt comites, sedula turba, canes.

Parte sonant alia silvae mugitibus altae,

Et queritur vitulum mater abesse suum.

Quid, quum suppositas fugiunt examina laxos, 185

Vt relevent demti viumina torta favi?

xisse puto Tibulli locum, II, Eleg. 7, 3:

... Spes sulcia credit aratris

Semina, quae magna foenore reddat ager.

Sed a librario tamen profectam esse

lectionem codicis Heinsii unius,

eam iusto fœnore, vix mihi persua-

dere possim; qui sciam passim An-

ctores agros comparare debito:ibus:

unde credita reddere, respondere,

fallere, et similia possim occurrant.

Ita gratus ager, Amor. II, 16, 8.

Iustum igitur foenus, vel quod iure

debet cultori suo; vel plenum, cui

nihil deest; ut ita iusta arma etc.

Vile Broukh. ad dictum Tibul. loc.

177. Adspice labentes) Liqueces,

pro diversa lectione optimus Putea-

neus: eleganter, a liquando. Sic No-

ster in Fastis IV, 1. 2: Expressis

mella liquata favis. Id inverterunt,

qui primum syllabam non posse pro-

duci crediderunt. Hætt.

279. Ecce petunt rupes, praerupta-

que saxa capellae. Concursus ille

idem fere sonantium syllabarum,

rupes praeruptaque, scilicet quid tin-

nire videtur: certe idem Heinsii au-

res offendit, Metam. lib. I, 719, qui

pro praeruptam rupem, ex MSS. re-

scripsit eandem: praeterea rupes et sa-

xa praerupta fere idem notant. In

Vossiano erant montes praeruptosque

saxa: quod defendi posset ex Catonis

Diris 134:

Haedorum pater o felix, amperque beate,

Sive petis montes praeruptos, saxa perva-

rana.

180. Iam referunt) Et referant

multi ex scriptis; sed Regius et sex

alii, Iam referent: bene. Francius

corrigebat Ecce ferant.

181. Modulatur arundine carmen.

Moderatur, Iureli excerpta et multi

alii: meditatur unus Medicus: quod

placet, ut initio Tityi Virgiliani. II.

Libro tamen Amor. I, Eleg. 1, 30:

Musa per undenos modulanda pedes.

Et modulatum carmen proprie, quod

ad modos musicos est exactum.

185. Quid, quum suppositas etc.

Suppositas taxos Iureli excerpta: com-

positos taxos Pulegius. Regius, com-

positos fumes. Ergo suppositas taxos:

nisi navis combustus taxos.

186. Demti viumina curva favi) Fi-

mina torta, optimus Pulegius; quo-

modo fumes torti, capilli torti, et alia:

OVID. Oper. Tom. II.

C c

Poma dat autumnus: formosa est messibus aestas:

Ver praebet flores: igne levatur hiems.

Temporibus certis maturam rusticus uvam

Deligit, et nudo sub pede musta fluunt:

Temporibus certis desectas adligat herbas;

Et tonsam raro pectine verrit humum.

Ipse potes riguis plantas deponere in hortis:

Ipse potes rivos ducere lenis aquae.

Venerit insitio? fac ramum ramus adoptet,

Stetque peregrinis arbor operta comis.

Quin semel haec animum coepit mulcere voluptas,

Debilibus pennis irritus exit Amor.

retia torta apud Tibull. lib. IV, 3, 12. Torquere enim pro flectere. Posset et vimina querna legi: nam vimina curva non placent. Sic apud Maronem Aen. XI, 65:

... Querno texuntur vimine crates. II.

189. *Maturam rusticus uvam Col-
ligit.* Pro *colligit* Puteaneus et duo alii, *deligit*. Sic Epist. IV, 30, *defigere rosam* dixit: hinc *defectus*, supra. Artis Amat. lib. III, 703 simpliciter dixit, *lecti de vite racemi*.

191. *Desectas adligat herbas*) *Col-
ligit* prima editio cum scriptis nonnullis: codex Moreti pro diversa lectione, *adgregat*. Forte *aggerat*, ut de foeno intelligat, quod convergitur, et in cumulos conservatur: quos *metam foeni*, et *foeni striam* rei rusticae scriptores impellant. Hinc *foenum in metam extruere*, apud Columellam: cui tamen lib. II, cap. 18, de foeno, *desectam herbam religare*, idem est, quod *adligare* Nasdus. Per *desectam igitur herbam*, foenum intelligit. II.

192. *Ferit humum*) *Fersat*, vel *verrit* quidam scripti: quod videtur probare Bersmannus, ex illis Virgil.

Georg. lib. I, 1, *Quo sidere terram
Vertere*. Male: nam rastris non *vertitur* terra, sed *raditur*; unde dicta *rastra*. Versatur terra aratro; deinde iacta semina rastris obruantur, quod proprium in hac re verbum posuit supra 173: ut et Columel. II, cap. 13. Hic vero quia *tonsam humum* dicit, intelligit prae desecta, quae verruntur, quam herbae rastellis in unum converrantur, vel potius, post focum avectam, reliquiae. BYRN.

193. *Plantas deponere in hortis.* *Plantam* scripti: deinde nonnulli *deducere* vel *defigere*. Sed nil mutandum.

194. *Lenis aquae*) *Lacus aquae*, Linc.

195. *Ramum ramus adoptet.* Eleganti hac translatione poetis, et Nestro praecipue usitatisima, utitur et Plinius, praefatione libri XVI: *sive illae ulivo, sive ab homine dulciter blandos saporis adoptivae et convubio*. Venustum etiam Callimaei Epigramma est, in Anthologia, lib. I, cap. 20; ubi pyraister inquit:

Οὐκ οἶστος ἔσται μετ' ἑσπερίης, ἥμενοι δ' αὖθις.
Οὐκ ἴσται ἑσπερίης κλαδί μετ' αὖθις ἑσπερίης.

VEL tu venandi studium cole: saepe recessit

Turpiter a Phœbi victa sorore Venus.

200

Nunc leporem pronum catulo sectare sagaci:

Nunc tua frondosis retia tende iugis.

Aut pavidos terre varia formidine cervos;

Aut cadat adversa cuspidē fœsus aper.

Nocte fatigatum somnus, non cura puellae,

205

Excipit, et pingui membra quiete levat.

Lenius est studium, studium tamen, alite capta,

Aut liuo, aut calamis, praeinia parva, sequi.

Vel, quae piscis edax avido male devoret ore,

Abdere supremis aera recurva cibis.

210

Aut his, aut aliis, donec dediscis anare,

201. *Leporem pronum* etc. *Parvum* unus Heinssii: male. *Pronus* est celer, velox. Metamorph. lib. X, 538:

Aut pronos lepores; aut celsam in coenae cervum,

ubi etiam quidam codices *parvos* exhibuit. IDEM.

202. *Nunc tua frondosis retia tende iugis.* Puto *nunc tua*: ut saepe Noster poëta; sic supra 176:

Vt sua, quod peperit, vix ferat arbor anus. Superiōri versu, *catulo sequaci* pro *sagaci*, codex laretij sed nil muta: est enim *sagax* perpetuum canum epitheton.

203. *Aut pavidos terre varia formidine cervos.* In Palatino, *Aut terre victos*, quod est, *Aut terre pavida victos formidine cervos*. DAN. HEINS. Nihil muta; *varia* formido est picta, diversis maculis et coloribus distincta. Ita Firmicus lib. VIII, cap. 9, *varia scusses* dixit: *varia vestis* Terent. Eunuch. IV, 4. Unus Heinssii, *vana formidine*, etiam non male. B.

206. *Pingui membra quiete levat.* Sic Regius cum Scaligeri excerptis,

et Puteancus pro diversa lectione. Reliqui fere, *dulci quiete*: perperam. *Levi*, unus codex.

207. *Lenius est studium, studium tamen*) *Prodest tamen*, editiones veteres et scripti septemdecim: mox, *aut calamo*, unus Heinssii.

210. *Abdere supremis aera recurva cibis.* Sic et scripti: quod tamen vix concoquo. Quid enim *supremi cibi*? *Fortē sub tremulis cibis.* Sic *tremula seta* Martialis. l, Epigr. 56:

Et piscem tremula salientem ducens seta, Seneca, Hercule Furcē vers. 157: *Sentit tremulum lineu piscem.* Apud Lucanum libro II, 162: *Tremulo contritae sine cavinæ. Tremuli cibi.* Sic quaterre cibos in picatione cum hamo. Theocritus: *ἡ τριόπιστος δὲ αἰχμῇ κενεῖται ἰσθδός*: sed verum est, *sub primis cibis*, quod in uno codice extat. H. *Supremi cibi* sunt ultimi, quos pisces ex hamo capiunt, mox leto dandi, et esca homini futuri: ita milles *supremus* pro ultimo, quod pulchrum foret exemplis confirmare. *Adlere* in multis quoque est: male. BYRN.

Ipsē tibi furtim decipiendus eris.
 Tu tantum, i, quamvis firmis retinēbere vinculis,
 I procul; et longas carpere perge vias.
 Flebis, ut occurrēt desertae nomen amicae: 213
 Stabit et in media pes tibi saepe via;
 Sed quanto minus ire vides, magis ire memento:
 Perfer, et invitos currere coge pedes.
 Nec pluvias viles; nec te peregrina moerentur
 Sabbata, nec damnis Allia nota suis. 220
 Nec quot transieris, sed quot tibi, quaere, supersint
 Militia: nec, maneat ut prope, fuge moras.
 Tempora nec numera, nec crebro respice Romam;
 Sed fuge: tutus adhuc Parthus ab hoste fuga est.

213. *Tu tantum, quamvis firmis retinēbere vinculis, I procul etc.* Ita Regius cum vulgatis; caeteri maiori ex parte cum prima editione, *Tu tamen et; duo, Tu tantum i firmis quamvis*: quartus Puteanus, *Tu tamen hic quamvis*. Iurvi codex, *Tu tandem firmis quamvis*; et tres alii. Scribe:

Tu tamen, i, quamvis firmis retinēbere
 vinculis,
 I procul. HENR.

217. *Sed quanto minus etc.* Quo minus ire vides, tanto magis ire memento, unus codex: non male, si viles legatur: quanto minus ire vides, tanto ire minus. Alius quantum; etiam editio prima et duo scripti.

219. *Nec pluvias opta.* Quae moram tibi abituro iniiciunt: ut prima editio, vites cum duobus Farnesianis. lege vata. Sic apud Gratium: *et pluvias et Cani fergava vitent*: et contra vitare notum. HENR. — *Peregrina sabbata.* Id est Iuliacae; nam imitatione Iuliacarum etiam Romani hebdomadae ut dicunt: et in ea quosdam dies, prava imitatione, coluisse, do-

cet Pelitus, in leges Atticas, Titulo I, p. 4. BEAM.

220. *Nec damnis Allia nota suis.* Legit Merula: *alea nata tuis*, et exponit *Alliam*, sortes, quae in aleae captabantur. Aldina autem lectio habet, *Nec damnis Allia nota suis*: quod magis probo; non enim de sortitione poeta hic loquitur, sed de diebus atris et inauspicatis, qualem sublatum habitum fuit, propter Iudaeos; item *Alliensis* dies, quo Romani a Gallis ad Allium flumen superati ac caesi sunt: de qua re supra dictum est Art. Ant. I, 413.

222. *Nec maneat, nec prope fuge moras.* Sic Merula distinguit ac legit, ut sit sensus: nec maneat sive subsistas in itinere; nec prope patriam finge velle morari. Velius autem Aldina editio, ubi haec verba distinguuntur et leguntur in hunc modum: *Nec maneat ut prope, fuge moras*; quod est: ne ipse tibi finge moras, quo causam morandi ac cessandi habeas. NICOL.

224. *Tutus adhuc etc.* Hoc addit

- DURA aliquis praecepta vocet mea: dura fatemur 225
 Esse; sed, ut valeas, multa dolenda feres.
 Saepe bibi succos, quamvis invitus, amarus
 Aeger, et oranti mensa negata mihi.
 Ut corpus redimas, ferrum patieris et ignes;
 Arida nec siliens ora levabis aqua: 236
 Ut valeas animo, quidquam tolerare negabis?
 At pretium pars haec corpore maius habet.
 Sed tamen est artis strictissima ianua nostrae,
 Et labor est unus tempora prima pati.
 Adspicis, ut pressos urant iuga prima iuvencos? 235
 Ut nova velocem cingula laedat equum?
 Forsitan a Laribus patriis exire pigebit;
 Sed tamen exilis: deinde redire voles.
 Nec te Lar patrius, sed amor revocabit amicae,
 Praetendens culpaē splendida verba suae. 240
 Quum semel exieris, centum solatia curae
 Et rus et comites et via longa dabunt.
 Nec satis esse puta discedere: lentus abesto,
 Dum perdat vires, sitque sine igne cinis.
 Si nisi firmata properabis mente reverti, 245
 Inferet arma tibi saeva rebellis Amor.

in adulationem Augusti, quia instabat bellum cum Parthis. Vide supra 155; et Art. Amator. lib. I, 177.

229. *Potiaris*) *Patieris* scripti idque sequens versus requirit, ubi *pro lavabis*, prima editio et scripti, *levabis*: ut Epist. IV, 174: *aridentem quae levet uncta sitim*. HEINS.

235. *Adspicis, ut pressos*. Melius in Palatin. *Adspicis, ut pressos urant iuga prima iuvencos*. DAN. HEINSIVS. *Pressos* tunc ad Statium Gronov. cap. IX. Alii codices *pressos: teneris* *laedant* Francof. et Leidensis, quod

repetitum ex Epist. IV, 21. *Domitor urant*, unus codex: *pressos laedant*, decem.

237. *A Laribus*) *E laribus* unus: ex alter. Sic ex *aggere* *exit* Metam. XII, 524: et saepe easdem praepositiones addere amant veteres verbis ex illis compositis.

242. *Dabant*) *Dabit* Putannens et Regius: Francius voluit etiam *ut via longa*, id est quantumvis longa.

244. *Sine igne cinis*) *Sine igne* rogus Lincoln. negat; ut quasi extuleris et sepelieris omnem amorem.

Quid? quod, ut abstuleris, avidus sitiensque redibis,
Et spatium damno cesserit omne tuo?

VIDERIT, Haemoniae si quis mala pabula terrae,
Et magicas artes posse iuvare putat.

250

Ista veneficii velut est via: noster Apollo
Innocuam sacro carmine monstrat opem.

Me duce, non tumulto prodire iubebitur umbra:
Non anus infami carmine rumpet humum;

Non seges ex aliis alios transibit in agros;
Nec subito Phoebi pallidus orbis erit.

255

Vt solet, aequeoreas ibit Tiberinus in undas:
Vt solet, in niveis Luna vehetur equis.

Nulla recantatas depouent pectora curas;
Nec fugiet vivo sulfure victus amor.

260

Quid te Phasiacae iuverunt gramina terrae,
Quum cuperes patria, Colchi, manere domo?

247. *Quidquid eras fueris, sitiens avidusque redibis* (Quisquis es affueris, unus. Quisquis et duo. *Quidquid eris fueras*, alius; unus Vaticanus, *Quid quod et affueris*: proxime verum. Reliqui cum prima editione, *Quidquid et abstuleris*. Regius, *Quidquid et abstuleris*. Scribe:

Quid? quod, ut abstuleris, avidus sitiensque redibis!

Nam posteriores voces eo legunt ordine scripti omnes meliores. HEINS.

249. *Viderit, Haemoniae*. Haec vera lectio est, licet *Fullitur* sit in plerisque scriptis.

252. *Sacro*. Francius *sacro* malebat: sed ut *sacri vates* Am. lib. III, Eleg. 9, 17 dicuntur; ita carmina et omnia, quae ad poetas pertinent, *sacra* passim vocantur.

253. *Prodire iubebitur umbra*. Rectius fortasse in nonnullis, *videbitur*. NAVG. — Mule viri docti *videbitur*

praefurunt: potentiam enim, quam passim iactant saepe et veneficae, verbo *iubebitur* optime exprimit poeta. Metam. lib. VII, 265:

Et silvas moveo, iabroque transiscere montes.

254. *Infami*) *Insano*, Micylli editio et duo scripti: utrumque habet, quo se tueatur; sed placet magis *infami*, quia hic invidiam magicis artibus facit.

255. *Transibit*) *Exibit*, Puteaneus; male. *Traducere* dixit Tibull. I, Eleg. 9, 99; ubi vid. Broukh. et ad Propertium III, Eleg. 2, 49.

259. *Recantatas*) *Nullaque cantatas*, Moreti. *Nulla replantatas* unus Heins. *pectore* etiam, ut *nulla puella* intelligatur.

261. *Quid te Phasiacae*) *Pasiphæ* Regius et duo alii: tres *Phasidae*, unus *Phasindae*: alius *Perseidos*. Lege *Phasidos* *tervae*: dixi Epist.

QVĪD tibi profuerint, Circe, Persēides herbae,
 Quum sua Neritias abstulit aura rates?
 Omnia fecisti, ne callidus hospes abiret: 264
 Ille dedit certae lintea plena fugae.
 Omnia fecisti, ne te ferus ureret ignis:
 Longus at invito pectore sedit amor.
 Vertere quae poteras homines in mille figuras,
 Non poteras animi vertere iura tui. 270
 Diceris his etiam, quum iam discedere vellet,
 Dulichium verbis delinuisse ducem:
 Non ego, quod primo, memini, sperare solebam,
 Iam precor, ut coniux tu meus esse velis.
 Et tamen, ut coniux essem tua, digna videbar: 275
 Quod Dea, quod magni filia Solis eram.
 Ne properes, oro: spatium pro munere posco.
 Quid minus optari per mea vota potest?
 Et freta mota vides; et debes illa timere.
 Vtilior velis postmodo ventus erit. 280

XIV, vers. 164. Sic *Phasias* passim pro *Medea*. HELMS.

264. *Quum tibi Neritias abstulit aura rates*. In *Naricias* scripti libri pleriquestantul. Hom. II. B, 631:

Αὐτὰρ Οὐδυσσεὺς ἔγχε Καλλιφύου περικλυ-
 μους,

Οἷ' ἵσταται ἄλγος καὶ Νηϊεύου σινεσιόιδος
 et quae sequuntur; ubi Eustathius:
 Νηϊεύου τὸ ἔπος διὰ τοῦ τ' τὸ γὰρ διὰ
 τοῦ κ' Νηϊεύου εἰλεῖς Ηπειρὸν ὡς διδύμου-
 ται. Hinc ἵσταται Νηϊεύου dixit Perie-
 geles; quare non penitus est damnan-
 dum illud *Naricias*, ἀπὸ τοῦ Νηϊεύου,
 seu Νηϊεύου, Dorico.

268. *Longus et invito pectore sedit amor*. Lege *at invito* cum praeis editionibus et duobus scriptis: alii non-

nulli, *in invito*: pro *sedit frustra* Pa-
 teaneus et nonnulli alii, *mansit*.

269. *Vertere quae poteras*. Scripti cum prima edit., *tu poteras*: mihi tamen vulgatam magis arridet. *Quum poteras*, unus codex.

276. *Quod magni filia Solis eram*. Circe Solis filia ex Perseide. Hesiodus in *Theogonia*, 956.

277. *Spatium pro munere posco*. Sic Dido Virgil. Aeneam per Annam sororem obsecrans, Aeneid. IV, 433:

Tempus inane peto, requiem spatiumque
 furori.

279. *Freta mota vides*. Unus Hein-
 sii *magna*; elegantissima, nec ab in-
 scilo librario profecta lectio: *magna*
 enim maria ventis et fluctibus concit-
 tata. Ind. Lacret. *in mare magnum*.

Quae tibi causa fugae? non hic nova Troia resurgit:

Non alius socios Rhesus ad arma vocat.

Hic amor, hic pax est; in qua male vulneror una!

Totaque sub regno terra futura tuo est.

Ille loquebatur: navem solvebat Vlixes;

285

Irrita cum velis verba tulere Noti.

Ardet, et adsuetas Circe decurrit ad artes:

Nec tamen est illis adtenuatus amor.

Ergo age, quisquis opem nostra tibi poscis ab arte,

Deme beneficii carminibusque fidem.

290

Si te causa potens domina retinebit in urbe;

Accipe, consilium quod sit in urbe meum.

Optimus ille fuit vindex, laudentia pectus

Vincula qui rupit, dedoluitque semel.

Si cui tantum animi est, illum mirabor et ipse;

295

Et dicam: monitis non eget ille meis.

Tu mihi, qui, quod amas, aegre dediscis amare;

281. *Nova Troia resurgit.* Respicit ad primam illam insaniam simulationem, qua caecitudo se fecerat Vlyses, ne ad Troiam cum caeteris Heroibus cogeretur proficisci. DUVSA. *Resurget*, editio prima et septemdecim scripti.

282. *Non alius socios Rhesus etc.* Victoriam de Rhese passim iactat et ostentat Vlyses: ita in responsione Sabiniana ad Ovidium. Penelopen; ita Met. XIII, in oratione adversus Aiacem: ita Artis lib. II, ubi cum Calypso colloquens inducitur. Bene etiam unus Farnesianus, in urna.

283. *Hic amor, hic pax est*) *Et pax*, meliores, praeter excerpta Iureti. Sequens versus aut spurius est, aut aliquid hic excidit. HEINS.

287. *Et adsuetas Circe decurrit ad artes.* Sic libri veteres: placet. *Tende-*

bat, nonnulli editi et scripti: male. Art. Amator. lib. II, 99:

Fallitur, Haemonias si quis decurrit ad artes.

Decurrere enim proprie, qui auxilium quaerit, dicitur. *Adsiduas* unus Puteaneus.

291. *Domina retinebit in urbe.* Sic bene Regius: reliqui fere, *dominae in urbe*. Male.

293. *Optimus ille fuit vindex.* Ita et scripti; opinor tamen a Nasonis manu esse, *optimus ille sui vindex*: optimus adsector suae libertatis.

294. *Dedoluitque*) *Devolvenda* scilicet, Palatin.; pro quo *dissolvenda* esset legendum; et Heinsius etiam *dissolvitque* posse legi olim notabat, sed praestare vulgatam.

297. *Tu mihi*) *Tu modo*, duodecim codices et quidam editi: *tu modo quidquid amas*, unus.

Nec potes, et velles posse, docendus eris.
 Saepe refer tecum sceleratae facta puellae,
 Et pone ante oculos omnia damna tuos. 300
 Illud et illud habet; nec ea contenta rapina,
 Sub titulum nostros misit avara lares.
 Sic mihi iuravit: sic me iurata fefellit.
 Ante suam quoties passa iacere forem!
 Diligit ipsa alios; a me fastidit amari. 305
 Institor heu noctes, quas mihi non dat, habet!
 Haec tibi per totos inacescant omnia sensus:
 Haec refer: hinc odii semina quare tui.
 Atque utinam possis etiam facundus in illis
 Esse! dole tantum; sponte disertus eris. 310
 Haeserat in quadam imper mea cura puella:
 Conveniens animo non erat illa meo.
 Curabar propriis aeger Podalirius herbis;

299. *Sceleratae facta puellae*. Alii, *verba*, aut *dicta*. Sarravianus, *regna*: eleganter mercurides. Sic de regno amatorio Horatius lib. IV, Od. 1. Propert. passim. Posset et legi *sceleratae furta puellae*: de iis enim agit in sequentibus; et *furta* et *furta* saepe apud Nostrum librarii commutaverunt.

301. *Nec ea contenta rapina est etc.* Tollitur verbum substantivum, ut melius procedat orationis tenor:

... Nec ea contenta rapina,

Sub titulum nostras misit avara lares.

Sub titulum lares mittere est aedes venales proscribere. Non recte codices vetusti, magna ex parte, *sub titulo*. Tibulli enim illa respiciebat Noster lib. II, 4, 54:

Quia etiam, sedes valeat si vendere avitas.

Ita sub imperium sub titulumque, lares.

Per titulum, tabella designatur aedi-

bus adfixa, quae transeuntes doceret domum esse venalem. HEINS.

306. *Institor*. Horat. III, Od. 6: *Seu vocat institor*. Et Epod. XVII, 20: *Amata nantis nullam et institoribus*; unde apparet hoc genus contemptissimum fuisse antiquitus. DORSA. — *Per totos marcescant omnia sensus*. Vnus *vanescant*: alius *manescant*: prior Meutellianus, *acescant*. Regius cum duobus aliis, *inacescant*: vere, atque ita, quem nihil praeterit, perspicacissimus Gronovius, Observ. lib. II, cap. 21, plura de eo verbo collegit. Non *cescant* codex Iureti: frustra *inacescere*, Scribonius Largus, Compositione 104, et Marcellus Empiricus quoque dixerunt.

308. *Odii semina quare tui*. *Malo tuis odii*: dixi supra ad 143. Sequenti versu, *possis pro posses meliores*. HEINS.

Et, fateor, medicus turpiter aeger eram.
 PROFUIT adsidue vitiis insistere amicae: 315
 Idque mihi factum saepe salubre fuit.
 Quam mala sunt nostrae, dicebam, crura puellae!
 Nec tamen, ut vere confiteamur, erant.
 Brachia quam non sunt nostrae formosa puellae!
 Et tamen, ut vere confiteamur, erant. 320
 Quam brevis est! nec erat: quam multum poscit aman-
 Hinc odio venit maxima causa meo. (tem!
 Et mala sunt vicina bonis; errore sub illo
 Pro vitio virtus crimina saepe tulit.
 Quam potes, in peius dotes deflecte puellae, 325
 Iudiciumque brevi limite falle tuum.
 Turgida, si plena est: si fusca est, nigra vocetur.
 In gracili macies crimen habere potest.
 Et poterit dici petulans, quae rustica non est:
 Et poterit dici rustica, si qua proba est. 330
 Quin etiam, quacumque caret tua femina dote,
 Hanc moveat, blandis usque precare sonis.
 Exige quod cantet, si qua est sine voce puella:

319. *Brachia*. Hoc distichon decrat in Lincoln. et Francof. et in antiquis quibusdam editionibus et Aldina priore.

320. *Nec tamen*) *Et tamen* scribe cum Puteano et Argentinensi: aliter sensus non constabit: et sequenti versu, *Quam brevis est! nec erat*, cum eodem Puteano et duobus aliis.

323. *Et mala sunt vicina bonis*. Lego, *Et mala sunt vicina bonis*; hoc est, quemadmodum. HEINS.

* 325. *Quam potes*. Regius, Puteaneus et plures alii, *Qua potes*: nil mula. Sic in eo 595 libri quidam veteres: *Et modo, quam poterat, latum spectabat in aequor*. Val. Maximus libro IV, cap. 1, §. 5: «Fabijs Maxi-

mus, quum a se quinquies, et a patre, avo, proavo, maioribusque suis saepe numero consulatum gestum animadverteret; comitiis, quibus filius eius summo consensu Consul creabatur, quam poterat, constanter cum populo egit, ut vacationem aliquando huius honoris Fabiae genti daret.» HEINS.

329. *Quae rustica*) *Quia rustica non est* Francof. si, Puteaneus et sex alii.

331. *Caret tua dote puella*) *Tua foemina dote*, scripti fere omnes cum prima editione; bene. Ita saepe promissa Noster: nam *puella* mox sequitur. HEINS.

333. *Exige quod cantet*) *Et can-*

Fac saltet, nescit si qua movere manum.
 Barbara sermone est; fac tecum multa loquatur. 335
 Non didicit chordas tangere; posce lyram.
 Durius incedit? face inambulet. Omne papillae
 Pectus habent tumidae? fascia nulla tegat.
 Si male dentata est; narra, quod rideat, illi.
 Mollibus est oculis? quod fleat illa, refer. 340
 Proderit et subito, quum se non finxerit ulli,
 Ad dominam celeres mane tulisse gradus.
 Auferimur cultu: gemmis auroque teguntur
 Omnia; pars minima est ipsu puella sui.
 Saepe, ubi sit, quod ames, inter tam multa requiras:
 Decipit hac oculos aegide dives Amor.
 Improvisus ades; deprendes tutus inermem:
 Infelix vitiis excidet illa suis.
 Nec tamen huic nimium praecepto credere tutum est:
 Fallit enim multos forma sine arte decens. 350

set Regius et Putenaeus cum alio Regio. *Pu cantet* Scaligeri excerpta et Iureti cum uno Puteano. *Legge exigito cantet*: saepe sic peccatum. Pro si qua est, unus ex meis, si qua sint, IDEM.

334. *Fac saltet, nescit si qua movere manum*. Optime *Movere manum*, *χρησίστης*. Sic et leg. Met. XIV, 520: *Ad numerum motis monibus ducere choreas, Iactare in numerum brachia*, Lucret. lib. IV, 773; et *mollia mobiliter brachia mittere* lib. IV, 791. Gestus enim manuum et brachiorum in salutatione puellarum plus commendabatur, quam pedum motus.

335. *Barbara sermone est*) *Sermonem est* Putavin.; ut sit graecismus, cuius notae multae occurrunt apud Nostrum. Hic. — *Fac tecum multa loquatur*. Putenaeus unus, te-

cum ut, *malem fac tecum, et multa loquatur*: cre: ut enim odium et fastidium ex multo et barbaro sermone.

337. *Durius incedit? face ut ambulet*. Scripti plerique, *face ambulat*. Regius, *face inambulet*. Excerpta Scaligeri, *face inambulet*: *face pro fac*, usitatissimum Nostro. *Inambulandi* verbo frequenter usus est Cicero: hibe et *inambulatio* apud Catullum.

338. *Omne papillae Pectus habent: vitium fascia nulla tegat*) *Pectus habent tumidae*, priscæ editiones et Sarravianus cum quatuor aliis codicibus: quod prae vulgata lectione placet; malim etiam, *fascia nulla liget, quam tegat*. Sic Mart. XIV, 1341

Fascia crescentes dominae compresso papillae.

343-4. *Teguntur Omnia*. In nonnullis *crimina*, non omnia. NAYO.

350. *Forma sine arte decens*. Vide

Tum quoque, quum positis sua collinet ora venenis,
 Ad dominae vultus, nec pudor obstat, eas.
 Pyxidas invenies, et rerum mille colores;
 Et fluere in tepidos oesypa lapsa sinus.
 Illa tuas redolent. Phineu, medicamina mensas: 354
 Non semel hinc stomacho nausea facta meo.
 Nunc tibi, quae medio Veneris praestentur in usu,
 Eloquar: ex omni parte fugandus amor.
 Multa quidem ex illis pudor est mihi dicere; sed tu
 Ingenio verbis concipe plura meis. 355
 Nuper enim nostros quidam carpere libellos,
 Quorum censura Musa proterva mea est.
 Dummodo sic placeam, dum toto canter in orbe,
 Quod volet impugnent unus et alter opus.
 Ingenium magni detrectat livor Homeri: 365
 Quisquis es, ex illo, Zoile, nomen habes.

Art. Am. lib. III, vers. 258, ex quo loco etiam hic Francius volebat *potens*.

351. *Compositis sua quam linet ora venenis*) *Compositis quam linet Regius*, corrumpit: forte pro *liverit*: ita enim dicebant quoque veteres, non *liverit* tantummodo; vel, *quam positis sua leverit ora venenis*. *Quum positis sua collinet* Putaneus cum quinque aliis: recte. Unus colligit; quod proximum vero. Sic apud Horatium lib. I, Od. 15: *Crines pulvere collines*. *Compositis quam linet ora venenis* prima edit., et ex scriptis multi: non male a *liniendo*, si lex metri id ferret. *Posita venena*; nempe in mensa. *Evam*.

352. *Ad dominae vultus*. Hicinus olim coniecerat:

Ad dominam multas, nec pudor obstat, eas. Ego, si quid mutandum sit, malle: *ad dominam, stultus nec pudor obstat, eas*.

354. *Et fluere*) *Effluere*. Putaneus unus, et Mazrinus et duo alii: *praestamus* idem cum Iureti libro; sed Farnesianus unus, *praestentur*: quod sequor. *HEINS*.

357. *Medio Veneris praestemus in usu*) *Medios in usus*, Putaneus et quatuor alii: *praestamus* idem, cum Iureti libro; sed Farnesianus unus, *praestentur*: quod sequor. *HEINS*.

364. *Quam volet impugnent*) *Impugnet* plerique scripti. Pro *Quam volet*, unus *Quolibet*: unus item Leidenus, *Qua volet*. Excerpta Putani, *Qua volet*, Regius, *Quod volet*, Iureti excerpta, *Quam volet*. *HEINS*. Ego ex vestigiis libri istius in quo, *qua volet*, legerem *qua patet*, et ad orbem referrem; ita enim scaccutus Noster et alii poetae.

366. *Quisquis es* etc. Recte. Non enim constabat, quis aut cuius fuisset Zoilus.

Et tua sacrilegae laniantur carmina linguae,
 Pertulit huc victos quo duce Troia Deos.
 Summa petit livor: perfiant altissima venti:
 Summa petunt dextra fulmina missa Iovis. 370
 At tu, quicumque es, quem nostra licentia laedit;
 Si sapis, ad numeros exige quidque suos.
 Fortia Moeonio gaudent pede bella referri:
 Deliciis illic quis locus esse potest?
 Grande sonant Tragici; Tragicos decet ira cothurnos:
 Vsibus e mediis soccus habendus erit.
 Liber in adversos hostes stringatur lambus;
 Seu celer, extremum seu trahat ille pedem.
 Blanda pharetratos Elegeia cantet Amores,
 Et levis arbitrio ludat amica suo. 380
 Callimachi numeris non est dicendus Achilles:
 Cydippe non est oris, Homere, tui.

369. *Pertulit huc victos quo duce Troia Deos.* Tangit obiter Corbilius Pictorem, cuius exstabat libellus in Aeneida, cui titulus *Aeneidomastix*. Videatur Pseudo-Donatus in Vita Virgilii.

369. *Summa petit livor.* Vellicius Patereulus libro posteriore cap. 40: *Nunquam eminentia invicem carent.*

376. *Versibus e mediis*) *Vsibus e mediis*, Regius. *Versibus e iudicis*, Puteaneus. Reliqui plerique iustiori ex parte, *Versibus in mediis*. Il. Ego *usibus* non tollerem: sensus est enim ex medio usu et consuetudine hominum comœdiam esse assumendam.

380. *Et levis arbitrio ludat amica suo*) *Laudat*, Regius; et *cantat* superiori versu. *Laudat* quinque illi: plures, *plaudat*: unus, *laudat*. Il. Nihil mutens: licenter, ut velit, *laudat*, nemine obstante.

381. *Non est dicendus*) *Non est*

tractandus, Vossianus codex; quod non facile revidetur: proprie enim *tractant aliquem* poetae, quum eius mores, ingenium et dotes versibus diligenter describunt. Ita egregie *tractare personam* in Cic. pro Arch. c. 2 exposuit Passeratius. Et ita max Noster, *partes peragentem* Thaida dicit. Quare ego *tractandus* ab ipso Ovidio fluxisse puto: omnia vero hic nomina, *Achilles*, *Andromache*, *Thais*, capienda pro personis, quas poetae ipsos iubent agere: ut ita *Comicus* et *Tragicos* homines dici consuevit egregie Bentleius ad Horat. Art. Poet. 96; ubi *Thaida comicum* moecham a Propertio ita dici recte docet. BERN.

382. *Cydippe*. Cuius nominis poema scripserat Callimachus, ex quo fragmenta ab antiquis Grammaticis citantur. Vide celeberr. Bentleium ad Fragmenta Callimachi, et quae ad Epist. Cydippes notavimus.

Quis ferat Andromaches peragentem Thaidā partes?

Peccat, in Andromache Thaidā si quis agat.

Thais in Arte mea: lascivia libera nostra est. 385

Nil mihi cum vitta: Thais in Arte mea est.

Si in ea materiae respondet Musa iocosae,

Vicinus, et falsi criminis acta rea est.

Rumpere, livor edax: iam magnum nomen habemus:

Maius erit; tantum, quo pede coepit, eat. 390

Sed nimium properas: vivam modo; plura dolebis:

Et caput animi carmina multa mei.

Nam iuvat, et studium famae mihi crescit amore:

Principio clivi vester aulhelat equus.

Tantum se nobis Elegi debere fatentur; 395

383. *Quis ferat*. Rectius alii, *ferat*: et tunc sequenti versu *Peccet* quoscunque sit sciendum. *Si quis agat*, etiam recte: prima editio cum Puteanco et multis aliis. HEINS.

384. *Andromaches*. Euripideum et Menandrum respicit, quorum ille Andromachen, quae exstat, hic Thaidā comœdium, quae deperiit, ediderat. Thaidis Menandri meminit Martialis lib. XIV, Epigr. 187.

385. *Libera nostra est*) *Libera nobis*, Vossii codex: deinde *nil mihi cum nupta*, editiones priscæ et viginti tres codices.

392. *Et capient anni carmina multa mei*. Scripti non pauci, *capient anni carmina plura*: *plura* quoque codex Iureti: *capunt*, Regius. Politiani liber, *capient animi carmina magna mei*: quod placet, modo *capunt* cum Regio admittas: hinc *capas animus*. Legebam aliquando pro *carmina multa, culta*. HEINS.

393. *Studium famae mihi crescit honore*. Lege *famæ honoræ*, ut apud Statium Theb. II, 629:

Vos quoque, Thespiades, cur inficiatus
honoræ
Arcnerius foma?

Et idem lib. I Silv. 4, 96: *Honoræ carmina*. Quo respicit unus codex Palavinus, in quo *honestæ*. Editio prima et scripti nonnulli, *amore*. Sed quum Regius et Putean. a manu prima agnoscant, *mihi crescit honori*; alii *sex*, *crescit honori*; forte legens rectius, *famæ studium mihi crescit honori*, vel *cedit*: nam in uno Vaticano est *credit*. Sic bene *cadere* Fast. II, 380. De voce *honorus* vide Barth. ad Stat. Theb. IV, 624; et ad laudatum locum ab Heinsio lib. II, ubi usitatorem aevo barbarissanti, quam latino, vocem dicit: et certe apud Silium, Val. Flac. et Statium frequentissime occurrit: apud Nostrum, quod sciam, nunquam. Quare præferrem sane *honestæ*, cuius glossam esse puto *honore*, ut scribere solebant aevo deteriore librarii, pro *honoræ*: ut *honestæ fama* dicatur, quæ paratur ex elegantiori eruditione. BRUN.

394. *Noxæ aulhelat equus*) *l'essor*

Quantum Virgilio nobile debet opus.
 HACTENVS invidiae respoudimus: adtrahite lora
 Fortius, et gyro curre, poëta, tuo.
 Ergo ubi concubitus, et opus iuvenile petetur,
 Et prope promissae tempora noctis erunt; 400
 Gaudia ne dominae, pleno si corpore sumes,
 Te capiant; in eas quamlibet ante velim.
 Quamlibet invenias, in qua tibi prima voluptas
 Desinat: a prima proxima segnis erit.
 Sustentata Venus gratissima: frigore soles, 405
 Sole iuvant umbrae: grata sit unda siti.
 Et pudet, et dicam, Venerem quoque iunge figura,
 Qua minime iungi, quamque decere putes.
 Nec labor efficere est: rarae sibi vera fatentur;

Regius et tres alii: melius: ut ad livorem referatur. HEINS.

396. *Quantum Virgilio nobile debet opus*) Epus legebat Murctus, apud Ciofannum: quod si hic admittimus, etiam Statio erit reddendum, ubi de Heroo carmine, Sylv. I, Carm. 2, 148. Hoc tamen Nasonis loco vulgata lectionem non temere sollicitum, praesertim quam scripti codices nostri omnes pro se stent: nam per *nobile opus* quid intelligat, salis apparet, quam de Virgilio loquatur.

398. *Fortius*) Fortiter Puteaneus et duo alii: vide infra 435.

401. *Pleno si corpore sumas*) Peto Puteaneus et Iureti excerpta, cum aliis nonnullis. HEINS.

404. *Desinat*) Decidat vel occidat unus Regius. Heinsius olim coniiciebat, *recidat*. — *A prima*. Imitatus hanc locutionem Iuv. Sat. X, 125:

... Conspicuae aethera Philippica fumae,
 Volveris a prima quae proxima.

Huius vero praecepti salubritatem et efficacitatem docet historia a Vale-

rio Maximo tradita lib. VII, cap. 3, Exem. 10.

405. *Frigore soles*. Concizius Sarravianus et quinque alii, *frigora soles*. Alii totidem, *frigora soles*: proximo verum. HEINS. Ego vulgatum retineo, ut venusta servetur oppositio: *soles* vero sunt serenum et calore gratum coelum. BYRN.

407. *Veneris quoque iunge figuram*) *Venerem iunge figura* Regius et Puteaneus, pro diversa lectione; bene: quomodo et duo alii: et sequenti versu, pro *quamque decere putes*, *quamque* libri meliores. Putas Regius et multi alii. Scribe, *quamque decere potest*: alioquin sensus vix commodum elicius. Alter Regius, *Venerem iunge figura*: sed Iureti codex et Putani:

... Veneris quoque iunga figuram,
 Quam minime iungi, quamque decere pote.

409. *Raro tibi vera fatentur*) *Rarae* Puteaneus et editiones nonnullae. Regius, *Rara est tibi vera*. Iargo, *raras tibi vera*, et sic alter Regius. Elundantur, inquit, sibi et verba dant.

Et uilil est, quod se dedecuisse putent. 410
 Tunc etiam iubeo totas aperire fenestras,
 Turpiaque admissis membra notare die.
 At simul ad metas venit finita voluptas,
 Lassaque cum tota corpora mente iacent;
 Dum piget, et nullam malis tetigisse puellam, 415
 Tacturusque tibi non videare diu;
 Tunc animo signa quodcumque in corpore mendae est;
 Luminaque in vitis illius usque tene.
 Forsitan haec aliquis, nam sunt quoque, parua vocabit;
 Sed, quae non prosunt singula, multa iuvant. 420
 Parua necat morsu spatiosum vipera taurum:
 A cane non magno saepe tenetur aper.
 Tu tantum numero pugna; praeceptaque in unum
 Contrahere: de multis grandis acervus erit.
 SED quoniam mores totidem, totidemque figurae, 425
 Non sunt iudiciis omnia danda meis.
 Quo tua non possunt offendi pectora facto,
 Forsitan hoc, alio iudice, crimen erit.
 Ille, quod obscenas in aperto corpore partes

Vulgata lectio quid sibi velit non videtur. BEVS.

411. *Tunc etiam iubeo*) *Iubeas* alter Regius. *Lego iubeam.* IDAM.

413. *Finita*) *Properata* quidam scripti.

416. *Tacturusque.* Editiones praesens et tres scripti, *facturusque*; quod quomodo defendi posset ex iis, quae ad Petronii cap. 9 et 87, notantur viri docti, non sum nescius; et ita etiam infra Noster vs. 779, eodem sensu, *Fecit Atrides.* Tamen hic ex more Ovidii repeti debere idem verbum existimo. BEVM.

417. *Quaecumque in corpore mendae est*) *Quodcumque membra* Regius et

Puteanus, cum tribus aliis. *Lego, quodcumque membra.* Septem alii *quodcumque mendae est*: etiam bene. H.

423. *Praeceptaque in unum Contrahere*) *Praeceptaque in unum* Puteanus non unum. In unum *Collige*, quinque scripti: *perceptaque* etiam Leidensis et marginis Bersmanni.

424. *Grandis acervus*) *Magnus*, quidam ex melioribus.

425. *Totidemque figurae.* In Puteano et uno Leidensi erat: *Mores totidem, quot in orbe figurae.* Quia sunt *mores*, editiones antiquae et quinque scripti: et mox duo alii, *non sunt iudiciis omnia digna meis.* *Iudiciis* etiam nonnulli.

Viderat, in cursu qui fuit, haesit amor: 430
 Ille, quod, a Veneris rebus surgente puella,
 Vidit in immundo signa pudeunda toro.
 Luditis, o, si quos potuerunt ista movere:
 Adflarant tepidae pectora vestra faces.
 Adtrahat ille puer contentos fortius arcus: 435
 Saucia maiorem turba petetis opem.
 Quid? qui clam latuit, reddente obscoena puella,
 Et vidit, quae mos ipse videre vetat?
 Di melius, quam nos moneamus talia quemquam!
 Ut prosint, non sunt experienda tamen. 440
 Hortor et, ut pariter binas habeatis amicas:
 Fortior est, plures si quis habere potest.
 Secta bipartito quum mens discurrit utroque,
 Alterius vires subtrahit alter amor.
 Grandia per multos tenuantur flumina rivos, 445
 Cassaque seducto stipite flamma perit.

431. *A Veneris rebus* etc. In uno Heinsii, in *Veneris usu*; inde ille olim *lusu* coniecit, ut supr. 376; sed *res Veneris* ne moveas. Ita saepe Lucretius, ut notaverunt Elmsliehorstius ad Arnob. lib. III, pag. 113, et Herald. pag. 133. BVRM.

435. *Adtrahat ille puer* Adtrahat scripti meliores. HEINS. Ego *adtrahat* rectius puto: Vos luditis et deriditis, qui modice tepetis, me, qui in his vim aliquam esse icto ab amore revocandi; sed *adtrahat* modo Cupido arcus, et gravius vulneret, iam validiorem medicinam petetis.

437. *Reddente* Rudente Heinsius edidit, ut erat in Patavino. Io Saraviano, *radenti obscoena puellae*: ut *obscoena* sint partes pudendae. Sed *reddere obscoena* dixit quoque Pomp. Mela lib. I, cap. 9. IDEM.

440. *Expedienda tamen* Experien-

da Puteaneus et multi alii, ex scriptis, cum prima editione. Sic infra vs. 804, vico versa, scribendum est: *Spe citius monitis expedere mea*.

Vbi *experire* legebatur. HEINS. *Expedienda tibi* Bodleianus: *expedienda tamen*, Aldina posterior, Gryph. et recentiores quaedam: *exicipienda* duo scripti.

442. *Habere potest* Habere parat unus Heius, *potes*, Patavin. Heinsius olim volebat, *fortior es, plures si quis habere potes*.

446. *Secta*que subducto stipite flamma perit. Ita Iureti codex; quod ferri non potest, quum mox *secta* praecesserit: prima edit., et maior scriptor. pars, *Magna*que: octo codices, *Lata*que: quinque, *Alta*que: tres, *Lenta*que: duo, *Multa*que: unus, *Cuncta*que: alius *Tota*que: vetustissima editio, et quinque scripti, *Laesa*que:

OID. Oper. Tom. II.

D d

Non satis una tenet cerasas anchora puppes:

Non satis est liquidis unicus hamus aquis.

Qui sibi iam pridem solatia bina paravit,

Iam pridem summa victor in arce fuit.

450

At tibi, qui dominae fueris male creditus uni,

Nunc saltem novus est inveniendus amor.

Pasiphaë's Minos in Procride prodidit ignes:

Cessit ab Idæa coniuge victa prior.

Amphilochi frater, ne Phegida semper amaret,

455

Politiani, *Laetaque*. Regius, *Haesaque*, vel *Cassaque*, quod postremum amplector. Præterea, pro *subducto*, Regius optimus et septem alii, *seducto*: etiam bene. Nec male *diducto* Putcan. cum alio ex nostris.

448. *Nec satis*) *Non satis* scripti minori ex parte. *In liquidis* Moreti et Leidensis.

451. *Fueras dominae*) *Fueris* Regius, Putcan. et septem alii. HEINS.

453. *In Procride prodidit ignes*. Omnium veterrimus Regius, *Prognæde*. Optimus Putcan., *Procride*: unus Patavinus, *Progride*: alii aliter. Ne dubita quin *Procride* sit scribendum: hanc enim amavit Minos: obiter rem tangunt Antouinus Liberalis, sub finem *Metamorphoseon*; Apollodor. in *Bibliotheca*, et Tzetzes *Chiliad.* I, Fab. 20. Certe Procridem ad Minoem fugisse in Cretam plures testantur, eumque ex ulcere laborantem sanasse; quos inter Hyginus, in poetico *Astronomico*, et Palaeophatus I, *επι μινω*, præter auctores ante laudatos. Hanc quidam cum Ovidio Erechthei filiam faciunt; alii, Pandionis. Servio ad lib. VI Aen. 445, Iphigeli filia est: Tætzæ, Erechthei et Praxithææ.

454. *Ab Idæa*. Plotida intelligit Merula, quæ Cretensis ab Ida monte *Idæa* dicta; sed rectius *Parthiasius*

ad Claudium I, de Rapt. Proserp. vs. 199, de Cleopatra caput, quam duxit prius Phineus; sed, ea repudiata, Idæam, Dardani Scythiæ regis filiam, duxit. Idæam hanc *Scythicam pellicem* vocat Scholiastes Apollonii ad lib. II, vers. 140: ex qua Thyneum et Maryandynum suscepit Phineus: et ibid. vs. 207, ex Dionysio Mitylenæo, qui de Argonautis scripsit, vocat Scythicam mulierem quam duxerat Phineus. Corruptus autem in hac voce idem Scholiastes ad lib. II, vs. 181, ubi, quum ex Sophocle narrasset, Phineæ liberos excecasse ex Cleopatra, hoc fecisse dicit, *Πινέου δαυδάς δαίς τῆς υἱῶν μαρτυρῆς*, ubi legendum *ιδέας*: nam idem, ad lib. I, vs. 211, dicit Phineæ post Cleopatram duxisse Idæam, Dardani filiam. Triclinius etiam Sophoclis commentator, ad Antig. 977, narrat, mortuam Cleopatram, superduxisse Idæam Dardani filiam: addit tamen alios tradere, viva et exacta Cleopatram, eam duxisse. Hygin. Fab. 19, sine nomine *novercam* vocat; ulsi vide Munkerrum.

455. *Amphilochi frater* etc. Alcmæonem intelligit, qui, quum occisa matre, Argo fugiens Psophidem, tunc Phegiam a Phlego dictam, venisset, Alpheisibocam Phegei filiam uxorem

Callirhoë fecit parte recepta tori.
 Et Parin Oenone summos tenuisset ad annos,
 Si non Oebalia pellice laesa foret.
 Coniugis Odrysio placuisset forma tyranno;
 Sed melior clausae forma sororis erat. 460
 Quid moror exemplis, quorum me turba fatigat?
 Successore novo vincitur omnis amor.
 Fortius e multis mater desiderat unum,
 Quam cui flens clamat, tu mihi solus eras.
 Ac ne forte putes nova me tibi condere iura; 465
 Atque utinam inventi gloria nostra foret!
 Vidit id Atrides: quid enim non ille videret,
 Cuius in arbitrio Graecia tota fuit?
 Marte suo captam Chryseïda victor amabat:
 At senior stulte flebat ubique parens. 470
 Quid lacrymas, odiose senex? bene convenit illis:

duxit: cui inter cetera et matris monile dono dedit. Postea quum hinc etiam, quippe ubi illi in dies angesceret potius quam minneretur furor, aufugisset, consulto Delphico Oraculo, in eam regionem venit, qua Achelous in mare irrupit: hic et consedit ille, et Callirhoen Acheloi filium uxorem habuit, ex qua Amphoterum et Acarnanem filios genuit. Quum vero muliebri quadam cupiditate Callirhoë Eryphiles monile summo pere sibi optaret, Phegiā ob id regressus Alcmaeon, ab Phegei filiis Trmeno et Axione occisus est. Haec prope et plura Pausanias in Corinth. 20; Eliac. 17, 18; et Ovidius IX Met. 406 sqq.

457. *Et Paris Oenonen summos tenuisset in annos.* Rectius Regius, *Parin Oenone*: idem ad annos cum aliis plerisque. HEINS. Recte Heinsius: tenere enim proprie mulier dicitur vi-

rum. Vide quae notavit Gudius ad Phaedr. lib. II, sub. 12; et nos ad Quintil. Decl. XIV, 3, et 357. BVRGE.

463. *Parcius e multis mater desiderat unum.* Regius praestantissimus, *Fortius*: lege *Fortius. Fortis*, quae dolori moderatur et adfectibus; idque ex placito Stoicorum, apud quos fortitudo in robore animi consistit potius, quam in corporis viribus. — Firmat Heinsianam correctionem Senec. Ep. 88: «Cogitavi enim, non quam fortiter ego mori possem; sed quam ille fortiter desiderare me possit» ut recte Muretus legit.

464. *Quam quae flens clamat.* Regius, mendose: *Quem quoque flens, Sarravianus qui flens.* Lege: *Quam cui flens clamat.* HELIX.

469. *Amabat.* VNUS Putean. *amarat.* H. *Habebat* Putean. prius et duo alii: *raptam* etiam quique.

471. *Bene contigit illi.* Prima edi-

Officio natam laedis, inepte, tuo.
 Quam postquam reddi Calchas, ope tutus Achilles,
 Iusserat, et patria est illa recepta domo;
 Est, ait Atrides, illi quam proxima forma; 478
 Et, si prima sinat syllaba, nomen idem.
 Hanc mihi, si sapiat, per se concedat Achilles:
 Si minus, imperium sentiat ille meum.
 Quod si quis vestrum factum hoc incusat, Achivi,
 Est aliquid valida sceptrum tenere manu. 480
 Nam, si Rex ego sum, nec mecum dormiet illa,
 In mea Thersites regna, licebit, eat.
 Dixit; et hanc habuit solatia magna prioris;
 Et prior est cura cura sepulta nova.
 Ergo adsume novas, auctore Agamemnone, flammam, 485
 Vt tuus in bivio detineatur amor.

tio, cum scriptis fere omnibus, bene
 convenit illi, praeter optimos Regium
 et Putcan., in quibus convenit illis:
 vere. Mactial. lib. VIII, Epigr. 35:

Miser non bene convenire vobis.

474. *Patria est illa recepta domo*)
Patria siqu. Francofurtensis pro varia
 lectione.

475. *Atrides ait, est illius proxima
 forma* etc. Numeri duriores, quam
 qui Nasoniani videantur. Nec con-
 stant sibi libri veteres, quorum non-
 nulli, *Est, ait Atrides*: concinnius.
 Sed Inreti et Putcani codex:

Atrides ait, illius iam est proxima forma.
 Duo alii, *Atrides ait, illius est pro-*
xima. Duo alii, *Haec ait Atrides, il-*
lius proximo forma est: unus, sic ait
Atrides. Lego:

Est, ait Atrides, illi quam proxima forma;
in quo nihil mihi permisi, nisi quod
pro illius iam veteri lectione reposui
illi quam. HEINS.

479. *Accusat*) *Incusat* prima editio

et ex scriptis satis multi. H. in multis
 codicibus tō hoc non exstat: *incusat*
 vero rectum: proprie enim, quum
 minores reprehendunt viros aucto-
 ritate maiore praeditos, non accusare,
 sed *incusare* dicuntur; ut docet Ser-
 vius ad Virg. I Aen. 410.

480. *Est aliquid valida sceptrum te-*
nere manu. Vide Homer. Iliad. A,
 137 sqq.

484. *Cura repulsa.* Vetus Putcan.
 cum Lincolnensi: *Et prior est posita*
cura sepulta nova: unde elegans le-
 ctio formatur, *Et prior est cura cura*
sepulta nova.

485. *Flammam*) *Curas*, Putcanicus.
 Vide mox 495.

486. *Et tuus in bivio detineatur*
amor) *Destineatur* Regius, et Scali-
 geri excerpta: recte, si legatur *disti-*
neratur. Sarravinus, *destituitur.* Ho-
 ratius libro IV, Od. 5, 9:

Ut mater iuvenem, quem Notus invade
Elatus Carpathii trans maris aequora

Quaeris, ubi invenias? artes, i, perlege nostras.
 Plena puellarum iam tibi navis eat.
 Quod si quid praecepta valent mea; si quid Apollo
 Utile mortales perdocet ore meo; 490
 Quamvis infelix media torreberis Aetna,
 Frigidior glacie fac videre tuae.
 Et sanum simula; ne, si quid forte dolebis,
 Sentiat; et ride, quum tibi flendus eris.
 Non ego te iubeo medias abrumpere curas: 495
 Non sunt imperii tam fera iura mei.
 Quod non es, simula; positosque imitare furores:
 Sic facies vere, quod meditatus eris.
 Saepe ego, ne biberem, volui dormire videri:
 Dum videor, somno lumina victa dedi. 500
 Deceptum risi, qui se simulabat amare;
 In laqueos auceps decideratque suos.
 Intrat amor mentes usu; dediscitur usu.
 Qui poterit sanum fingere, sanus erit.
 Dixerit, ut venias pacta tibi nocte? venito. 505
 Veneris, et fuerit ianua clausa? feras.
 Nec dic blanditias, nec dic convicia posti,

Cunctantem spatio longius annuo
 Dulci distinet a domo. HEINS.

487. *Artes tu perlege nostras*) *En perlege* duo libri: totidem cum prima editione, iam *perlege*. Sed vere Regius, i, *perlege*.

490. *Edocet ore meo*) *Perdocet* scripti, cum prima editione. *Prædocet* tres libri.

492. *Frigidior dominae fac videre tuae*. Videtur scribendum, *domina tua*. Nisi quod non Puteaneus et non Leideosis, *Frigidior glacie*: quod aridet. Sic Epist. I, 22: *Frigidius glacie pectus amantes erat. Tuas*, pro amicae tuae. Tibull. lib. IV, Eleg. 7,

6: *Dicetur si quis non habuisse suam*. Ita eodem legendum videtur; nisi sua malis. HEINS.

495. *Medias abrumpere flammam*) *Curas* prima editio cum scriptis melioribus; omnino hec: *cura* eodem pro amoribus. Sic Dido apud Virgilium. Sic Noster, sic Tibullus ac Propertius; sic alii passim. Sequenti versu, *pro imperii fera iura*, rectius Puteaneus, et duo alii ex melioribus, *iura*. HEINS.

507. *Nec die convicia posti*) *Nec fac* prima editio et scripti meliores magno numero. Amor. I, El. 7, 21: *Sed taciti fecere tamen convicia vultus*.

Nec latus in duro limine pone tuum.
 Postera lux aderit : careant tua verba querelis ;
 Et nulla in vultu signa dolentis habe. 510
 Iam ponet fastus , quum te languere videbit :
 Hoc etiam nostra munus ab arte feres.
 Te quoque falle tamen , nec sit tibi finis amandi :
 Propositis frenis saepe repugnat equus.
 Vtilitas lateat ; quod non proficere fiet. 515
 Quae nimis adparent retia , vitat avis.
 Ne sibi tam placeat , quo te contemnere possit ;
 Sume animos , animis cedat ut illa tuis.
 Ianua forte patet ? quamvis revocare , transi.
 Est data nox ? dubita nocte venire data. 520
 Posse pati facile est , tibi ni sapientia desit ;
 Promptius e facili gaudia ferre licet.
 Et quisquam praecepta potest mea dura vocare ?
 En etiam partes conciliantis ago.

— *Facere convicium*, propria est locutio; sic et Met. IX, 302: *Ingrato facio convicia demens Vana Iovi*. B.

510. *Signa dolentis*. Multi codices *doloris*, vel *pudoris*.

512. *Feres*) *Feres* scripti cum prima editione. H1113.

513. *Te quoque falle tamen* etc. Longe alio sensu quidam: *Tunc quoque fallit amor, ne sit tibi*. Pro *fallit*, multi *fallat*: pro *dum sit*, Sarravinus *dum fit*: tres nisi sit: alii, *ne*, *ne*, *ni*: unus, *ut sit*: Regius:

Te quoque falle tamen, nec sit tibi finis amandi;

quod sequuti sumus. *Falle tamen* etiam in excerptis Politiani et uno ex nostris. Non satis est, inquit, ut fallas dominum, atque illi persuadens te non amare; sed tibi quoque ipsi persuadens velim, non eo sine hac a te agi, ut amare desinas. H1113. Non

videt satis aptum ex his verbis sensum Burmannus, legitque:

Te quoque felle tamen, nec sit tibi finis amandi

Propositus. Frenis saepe repugnat equus. Ne tibi proponas hunc finem, te velle desinere; nam tunc amor, quo esles, repugnabit, ut equus saepe frenis repugnat; sed *falle te*, et crede haec a te non agi, ut a domina arellaris; sed ipsa consuetudine, et usu paulatim dedisces amare.

517. *Nec tibi tam placeat, ut te contemnere possit*. Puteaneus *sibi*, pro diversa lectione: quod et Potavius agnoscebat. Regius, *Nec sibi tam placeat, nec te*. Scripti plerique, *quod te* cum prima editione: unus meus pro diversa lectione, *quo*: recte.

522. *Protinus e facili gaudia ferre licet*. *Lego Protinus*: ut supra Art. Amst. III, 674:

Nam, quoniam variant animi, variamus et artes. 525

Mille mali species, mille salutis erunt.

Corpora vix ferro quaedam sanantur acuto:

Auxilium multis succus et herba fuit.

MOLLIOR es, nec abire potes, vinctusque teneris,

Et tua saevus Amor sub pede colla premit? 530

Desine luctari; referant tua carbasa venti;

Quoque vocant fluctus, hac tibi remus eat.

Explenda est sitis ista tibi, qua perditus ardes:

Cedimus: a medio iam licet amne bibas.

Sed bibe plus etiam, quam quod praecordia poscunt; 535

Culture fac pleno sumta redundet aqua.

Perfruiere usque tua, nullo prohibente, puella:

Illa tibi noctes auferat, illa dies.

Taedia quaere; malis faciunt et taedia finem.

Iam quoque, quum credas posse carere, mane. 540

Dum bene te cumules, et copia tollat amorem,

Prona venit cupula in sua vota fides.

Sed Putaneus a manu prima, Prom-
tius, quod sequor. In uno Vaticano
erat, gaudia magna feres.

528. *Auxilium multis motus et her-
ba fuit.* Male quidam codices tulit,
vel dedit. *Auxilio fuit* non male duo
codices. Sic infra v. 582: *Auxilio*
turba futura tibi est: ut quidem li-
gendum. Nihil tamen hic mutem. HEINS.
— Ita Vell. II, 110: *Pars suis sedibus*
praesidium esse destinaverat; ubi per-
peram Heinsius malebat, *praesidio*
esse.

530. *Colla premit.* Maior librorum
pars, tenet; sed perperam. Propert. I,
Eleg. 1, 4:

Et caput impositis pressit Amor pedibus
ubi vide eruditionis elegantissimae in-
terpretem Brunkhusium, et quos lau-
dat. Si quid mutandum, reponerem
terit; sed nil necesse.

531. *Referant tua carbasa venti)*
Referent libri meliores cum prima
editione: scribendum est *referant*
sine: nam tua paulo ante praecessit:
nisi navis tua carbasa; et mox Quo-
que vocant, pro *Quoque*, Putaneus.
HEINS.

534. *A medio)* In, Sart. et Franc.
537. *Ptere et usque tua.* Regius et
Putaneus cum quatuor aliis et prima
editione, *Et fruerre:* alter Regius, *in*
fruerre, duo sic *fruerre*. Scribe, *I frue-*
re. Codex tamen Scaligeri et unus Va-
ticanus, *Perfruiere*, quos sequor. Sic
Epid. VIII, 106:

Perfruior infelix liberiere malo. H.

541. *Dum bene te cumulas, et copia*
tollit amorem) Cumules et tollat scri-
pti cum prima editione. Sequenti
versu, pro *libet esse*, veteres pletique
invet vel *inuat:* sed meliores, *invet.*
Scaligeri codex et unus Vaticanus,

E fastidita non iuvet isse domo
 Fit quoque longus amor, quem diffidentia nutrit:
 Hunc tu si quaeres ponere, pone metum.
 Qui timet, ut sua sit, neu quis sibi detrahat illam, 545
 Ille Machaonia vix ope sanus erit.
 Plus amat e natis mater plerumque duobus,
 Pro cuius reditu, quod gerit arma, timet.
 Est prope Collinam templum venerabile portam:
 Imposuit templo nomina celsus Eryx. 550
 Est illic Lethaeus Amor, qui pectora sanat;
 Inque suas gelidam lampadas addit aquam.
 Illic et iuvenes votis oblivia poscunt;
 Et si qua est duro capta puella viro.
 Is mihi sic dixit: (dubito, verusne Cupido 555
 An somnus fuerit; sed puto somnus erat)
 O qui sollicitos modo das, modo demis amores,
 Adiice praeceptis hoc quoque, Naso, tuis.
 Ad mala quisque animum referat sua, ponet amorem;
 Omnibus illa Deus plusve minusve dedit. 560

Infatidita. Lego, minima mutatione:

*Dum bene te camules, et copia tellus
 amorem,*

E fastidita in: et isto domo.

Pro Et reposuimus E; pro esse, isse:
in quibus frequentissime peccant li-
bri veteres: cetera auctoritate codicum
scriptorum nituntur. HEINS.

545. *Qui timet ut sua sit, ne quis*
sibi subtrahat illam) Detrahat prima
editio et plerique scripti. Sic Metam.
VI, 386: Quid me mihi detrahis, in-
quit? Praeterea legendum:

Qui timet, ut sua sit; neu quis sibi detra-
hat illam.

Subtrahit dixit tamen supr. 444:

546. *Vix ope sanus erit. Alii libri*
tutus: unus saluus. Sed nil muta. Pa-
tavinus, sanus erat. Lego sanus eat.

Vide notes in elegiam de morte Dru-
si, sub finem. HEINS.

549. *Est prope Collinam templum*
venerabile portam: Imposuit templo
nomina celsus Eryx. Lib. IV Fast.
871. Strabo lib. VI. Ctor.

551. *Pectora sanat) Fovit unus*
Heinsii. Vulnera sanat, alius mox.
Inque suis gelidam lampadis, unus
Putren. et Leidensis: tentavit olim
et Heinsius, lampasin. Vix puto:
nunq. solet Noster addere cum prae-
positione in, et accusativo iungere.

557. *O qui sollicitos. Regius, solli-*
citus: scribendum forte, sollicitus:
scilicet iuvenibus et puellis.

558. *Hoc quoque) Haec quoque me-*
liores.

560. *Omnibus illa Deus) Ille scri-*

Qui Puteal Ianumque timet, celeresque Kalendas,

Torqueat hunc aeris mutua summa sui.

Cui pater est durus, votis ut cetera cedant,

Huic pater ante oculos durus habendus erit.

Hic male dotata pauper cum coniuge vivit: 566

Vxorem fato credat obesse suo.

Est tibi rure bono generosae fertilis uvae

Vinea: ne nascens uva sit usta, time.

Ille habet in reditu navim: mare semper iniquum

Cogitet, et damno litora foeda suo. 570

Filius hunc miles, te filia nubilus angant;

pti plerique cum prima editione; sed male: refer ad mala. HEINS.

561. *Puteal*. Ara fuit, ad quam foeneratores conveniebant, et hoc docet *Ianus* adiunctus *puteali*; nam et ad illum foeneratores versatos docet Horat. II, Sat. 3, 18: *Postquam omnis res mea frusta est Ad medium Ianum*. De quo Iano medio diversa sentiunt viri docti, quae nunc excutere non vacat. BYAM.

562. *Torqueat hunc aeris mutua summa sui*. Hoc est, anxius et sollicitus de aere, quod ipse ab aliis mutuo accepit. Merita autem *Mutua* cura legit; exponitque de aere, quod quis aliis mutuo dedit. Sed huic expositioni repugnare videtur, quod versa praecedenti dicitur, *Qui Puteal, Ianumque timet* etc.: non enim creditores, sed debitores iudicem metuunt, et de tempore solutionis solliciti sunt. MEYER.

563. *Cui durus pater est, ut voto cetera cedant*. Melius quatuor scripti: *Cui pater est durus, ut votis cetera cedant*; nisi quod, transpositis vocibus, lego *votis ut*. HEINS.

565. *Cum coniuge vivit*) *Dormit*

Politiani codex et Cantabrigiensis. *Qui male dotata* etiam tres libri.

566. *Vxorem fato credat obesse suo*. Scaliger emendabat, *Vxorem facto credat adesse suo*.

567. *Rure bono*. Tres scripti, *rure novo*, quod minime spernendum: maior enim sollicitudinis materia nasci posse videtur ex *novo* rure, quod nunc demum culturae a nobis est paratum: *bonus* vero et *novus* saepe confusa a librariis. BYAM.

569. *Ille habet in reditu navim*. Sensus est, iuxta Burni, qui nihil possidet, praeter unicam navem, ex qua vitum toleret, et quaestum faciat cogitet semper mare iniquum.

570. *Damno litora saeva suo*) *Litora foeda* prima editio et scripti omnes meliores. Quid si *foeta* legas? Virgil. Aen. lib. I, 51: *Nimborum in patriam, loca foeta furentibus austris, Aeoliam venit*. HEINS.

571. *Te filia nubilus angant*. In Leidensi erat *urat*: eleganter mehercule. Vide quae ad III Art. Am. 541. Hanc vero non esse levem sollicitudinem docet Lucianus in *Toxari*, pag. 624: *Μάλιστα δὲ πύλον ἰδέα θυγατρὸς*

- Et quis non causas mille doloris habet ?
 Ut possis odisse tuam, Pari, funera fratrum
 Debueras oculis substituisse tuis.
 Plura loquebatur; placidum puerilis imago 573
 Destituit somnum: si modo somnus erat.
 Quid faciam? media navium Palinurus in unda
 Deserit: ignotas cogor inire vias.
 Quisquis amas, loca sola nocent, loca sola caveto.
 Quo fugis? in populo tutior esse potes. 580
 Non tibi secretis, augent secreta furores,
 Est opus: auxilio turba futura tibi est.
 Tristis eris, si solus eris: dominaeque relictæ
 Ante oculos facies stabit, ut ipsa, tuos.
 Tristior idcirco nox est, quam tempora Phoebi: 585
 Quæ relevet luctus, turba sodalis abest.
 Nec fuge colloquium; nec sit tibi ianua clausa;
 Nec tenebris vultus flebilis abde tuos.

curis, iniquis tibi ad inveniendū est. BRAM.

572. *Mille doloris.* Eleganter Moreti unus *mille solutis*: quam nimirum ex doloribus et curis, et meis præceptis, et aliis, quæ ipse sibi dare potest amator, habet.

574. *Substituisse tuis*) *Sustinuisse* scripti plerique, cum Iureti et Sculigeri excerptis. Excerpta Politiani et sex alii codices, *præposuisse*. HELINS. — *Sustinuisse* aliud quid significaret: quod hic admitti posset tamen, ut scilicet Paridem ignaviorem inducat, qui debuisset audere coram aspiciere funera fratrum: sed vulgatum etiam retineo, etsi singulariter dictum sit. BRAM.

576. *Destituit somnum.* Scripti nonnulli *placide*; et *Destituit somnus*, cum prima editione; vel etiam, *Destituit somno*: perperam. *Plura lo-*

quebatur, hoc est, postquam *plura* esset locutus, destituit somnum. H.

581. *Nam tibi secretis augent secreta furores* etc. Hæc inquinatissima sunt. Pro *secretis*, alter Regius, *secretis*: pro *Nam*, Putaneus *Nunc*; et sequenti versu pro *auxilio*, in *populo*. Alii *Nunc*, vel *Iam*. Codex Regius optime:

Non tibi secretis, augent secreta furores,
 Est opus: auxilio turba futura tibi est.
 HELINS.

586. *Quæ relevet*) *Quæque leveat* editiones priores Micylli, Bersmanni et aliae, cum scriptis plurimis: *quæ releves* tres Bersmanni: forte, *quæ releves luctus*: pro *luctus* etiam *fletus* unus Putaneus. — *Turba sodalis.* In Regio et Iureti, *fidelis*.

588. *Nec tenebris luctus flebilis adde tuos*) *Vultus flebilis abde*, cum prima editione et iisdem scriptis re-

Semper habe Pyladen, qui consoletur Oresten;

Hic quoque amicitiae non levis usus erit. 590

Quid nisi secretae laeserunt Phyllida silvae?

Certa necis causa est: incommitata fuit.

Ibat, ut Aedonio referens trieterica Baccho

Ire solet fuis barbara turba comis;

Et modo, qua poterat, longum spectabat in aequor; 595

Nunc in arenosa lassa iacebat humo.

Perfide Demophoon, surdas clamabat ad undas;

Ruptaque singultu verba dolentis erant.

Limes erat tenuis, longa subnubilus umbra,

Quo tulit illa suos ad mare saepe pedes. 600

Nona terebatur miserae via: videris, inquit:

Et spectat zonam pallida facta suam.

Adspicit et ramos: dubitat, refugitque quod audet;

ponendum: *abde* tuis prima editio et Regius. *Lego abde suis*: nam oculos tuos paulo ante praecesserat. *BYRN.*

589. *Semper habe Pyladen aliquem, qui curet etc.* *Pyladen, qui te procuret* Mentel.: alius, *Pyladen tecum qui curet*: duo, socium qui curet: tres, qui consoletur: malim qui te soletur. Latet aliquid mendi. *HEINS.* *Qui te comitetur* volebat *Francius*: sed nec vulgata facile spernenda. *Pyladen aliquem*, ut infra 741: *aliquis Calchas*: et *Quis Cephalus* *Amor. I, El. 13, 39*, ubi vide. *Curare* autem etiam non ineleganter, pro curas levare, reficere.

593. *Ibat ut Aedonio*. In nonnullis, *Aonio*: et fortasse inclius; nam longa est secunda syllaba in *Aedonio*. *NAVO.* *Aonio* etiam *G. Fabricius* ad *Virgil. XII Aeneid. 365*, quem vide; sed *referens* non debet mutari. ⁶est enim proprium in sacris verbum, quae referuntur, et instantur, more antiquo et a maioribus instituto. *BYRN.*

595. *Et modo, qua poterat, latum spectabat in aequor*) *Longum aequor* scripti omnes meliores cum primis editionibus. *Amor. II, Eleg. 11, 5*:

O utinam, ne quis remo freta longa moveret.

Argo lunatas pressa bibiaset aequos!

598. *Ruptaque singultu verba loquentis*) *Ruptaque* *Regius* et *Puteanus*: non probo. Idem *Regius*, *dolentis* pro diversa lecti ne: quomodo septem alii. Recte; sed *querentis* puto scribendum, quo verbo *Noster* impetisse gaudet. Sic infra 644:

Deque tua domina multa querenda refers. *HEINS.*

601. *Videris, inquit*. *Optimus Patavinus* *videris*, ut se ipsam adloquatur: quomodo saepe alius.

603. *Adspicit et ramos: dubitat, refugitque quod audet etc.* Rectius puto scribendum:

Adspicit et ramos dubitans fugiensque quod audet, et timide digitos ad sua colla refert.

Et timet, et digitos ad sua colla refert.
 Sithoni, tunc certe vellem non sola fuisses; 605
 Non fleres positis Phyllida, silva, comis!
 Phyllidis exemplo nimium secreta timete,
 Laese vir a domina, laesa puella viro.
 PRAESTITERAT iuvenis, quidquid mea Musa iubebat:
 Inque suae portu poene salutis erat. 610
 Reccidit, ut cupidos inter devenit amantes;
 Et, quae condiderat, tela resumsit Amor.
 Si quis amas, nec vis, facito contagia vites:
 Haec etiam pecori saepe nocere solent.
 Dum spectant oculi laesos, laeduntur et ipsi; 615
 Multaque corporibus transitione nocent.
 In loca nonnunquam siccis arentia glebis
 De prope currenti flumine manat aqua.
 Manat amor tectus, si non ab amante recedas;
 Turbaque in hoc omnes ingeniosa sumus. 620
 Alter item iam sanus erat: vicinia laesit.
 Occursum dominae non tulit ille suae.
 Vulnus in antiquum rediit male firma cicatrix,
 Successumque artes non habuere meae.

Timide, ut infra 722:

Tu timide flammæ perfida verba dabis! H.

606. *Non fleres*) *Flesses* Iureti codex et septem alii cum altero Regio. duo mei et duo alii *fleres*: ut tō *Sithoni* in superiori versu, cum *silva* construantur. *Non sola* in superiori versu scripti, pro *ne*. IDEM.

607. *Nimium secreta caveo*) *Timeo* scripti et prima editio.

611. *Decidit*. Duo *Accidit*. Regius *Reccidit* pro *Recidit*, ut fere semper scribitur in vetustissimis libris, quando prima syllaba producitur: recte. *Recidit* etiam est in excerptis Scaligeri. HEINS.

612. *Et quae deciderant tela*) *Conciderunt* plerique veteres: unus *ceciderunt*: alius *recciderant*; sed *Sarravianus*, alter *Regius*, et unus *Vaticanus*, *condiderat*: probe; in pharetra videlicet. IDEM.

618. *Currenti*. Vnus *Heinsii*, *la-benti*. Vid. ad II *Amor.* 16, 9. *Mananti*, alter.

619. *Manat*. Ita *Catull.* Epig. LII: *tenuis sub artus flamma dimanat*: ubi vide *Achill. Statium*.

623. *Male firma*. Sic in veteribus libris. *Ctor.* Editi et scripti plurimi, *male sana*.

- Proximus a tectis ignis defenditur aegre: 625
 Vtile finitimis abstinuisse locis.
 Nec, quae ferre solet spatiantem porticus illam,
 Te ferat; officium neve colatur idem.
 Quid iuvat admonitu tepidam recalescere mentem;
 Alter, si possis, orbis habendus erit. 630
 Non facile esuriens posita retinere mensa;
 Et multam saliens incitat unda sitim.
 Non facile est visa taurum retinere iuvenca:
 Fortis equus visae semper adhinnit equae.
 HAEC ubi praestiteris, ut tandem litora tangas, 635
 Non satis est ipsam deseruisse tibi.
 Et soror, et mater valeant, et conscia nutrix,
 Et quidquid dominae pars erit ulla tuae.
 Nec veniat servus: nec flens ancillula fictum,
 Suppliciter dominae nomine dicat, Ave! 640
 Nec, si scire voles, quid agat tamen illa, rogabis.

625. *Defenditur*) *Defunditur* vitione unus codex. Gellius XV, 1: *Docuisset te profecto Archelaus Regis Mithridatis praefectus, quia solertia ignem defenderes.* BYRN.

628. *Officium neve colatur idem.* Obvius est sensus: ne intersis amicorum tuorum officio, ad quod puellam etiam scis venturam. *Officia* sunt, quum ad gratulationes, deductiones et pompas, et similia amicorum progredimur; ut *officium novorum Consulium*, quum Kal. Ianuar. procedant. Sueton. Caes. 15, et passim alii. *Colere officium*, idem quod *facere*, ut Horatius I, Epist. 17, 21.

632. *Multum saliens incitat unda sitim.* *Lege multum sitim*, cum prima editione et Bartholiniano: neque aliter pro diversa lectione Putnam. Sic III *Fastor.* 668: *multae sedulitatis anus*; et ibid. 380: *Consilium multae calliditatis.*

634. *Visae semper adhinnit equae.* Unus tamen Heinsii codex hic, *visam adhinnit equam*: quomodo Plautum, Cistel. IV, Scen. 2; et alios locutos docet Barth. lib. XI *Advers.* 15. *Visa equa* editiones praeae et quatuor scripti. BYRN.

636. *Deseruisse*) *Destituisse* Heinsii unus. *Non satis est illam* unus Putnam.

640. *Suppliciter*) *Fictum et suppliciter* duo adverbia dure concurrunt. Puto legendum:

... *Nec flens ancillula, fictum Supplicet, et dominae nomine dicet, ave!*
 HENR.

— Nulla opus emendatione: *fictum* coniungendum est vel cum *flens*, ut *dulce ridere* et similia; vel cum *Ave*, ut Martialis I, 56: *matutinum ave*, la uno erat *furtini*: etiam non male.

Profer: erit lucro lingua retenta suo.
 Tu quoque, qui causam finiti reddis amoris,
 Deque tua domina multa querenda refers;
 Parce queri: melius sic ulciscere tacendo, 643
 Dum desiderijs effluat illa tuis.
 Et malim taceas, quam te desisse loquaris.
 Qui nimium multis, Non amo, dicit, amat.
 Sed meliore fide paulatim extinguitur ignis,
 Quam subito: lente desine; tutus eris. 650
 Flumine perpetuo torrens solet acrius ire;
 Sed tamen haec brevis est: illa perennis aqua.
 Fallat, et in tenues evanidus exeat auras,
 Perque gradus molles emoriatur amor.
 Sed modo dilectam scelus est odisse puellam: 655
 Exitus ingenijs convenit iste feris.
 Non curare sat est: odio qui finit amorem,
 Aut amat, aut aegre desinet esse miser.

642. *Perfer*. Prima editio cum *Puteaneo* et tribus alijs, *Profer*: eleganter denuo. Pro *lucro tuo*, *Regius* etiam bene, 1100.

643. *Qui causam finito reddis amoris*. Sic pro diversa lectione *Putean.* qui tamen cum *Regio*, *Scaligeri* excerptis et tribus alijs, *finiti:reddis amoris*; quod verum est. Tu, inquit, quam reddes causam sodalibus tuis, quare desieris amore. Alii magno numero, *finiti quaeris amoris*, cum excerptis *lureti*. *Finem vesani quaerere amoris* apud *Propertium* lib. II, Eleg. 12, 29; et apud *Horatium*, libro I, Od. 19, 4: *finitis animum reddere amoribus*. *HEINS.*

645. *Melius sic te ulciscere tacendo*) Sic *ulciscere* meliores scripti cum primis editionibus, recte: ut tō te subintelligatur. Pro *tacendo*, *Cantabrig.* *querendo*: forte *premiendo*: hoc est te

gendo, et occulendo injuriam: *tacendo* minus placet, ne bis idem dicat: unus sequitur, *Et malius taceas*.

645. *Evanidus exeat auras*) *Radicatus* nonnulli ex scriptis: sed nihil muto. *Metam.* V, 435:

Pectoraque in tenues abeunt evanida rivos.

654. *Emoriatur amor*) *Emolliatur* *Vossianus*: *emoderatur* *Mentelianus*: *amoveatur* quatuor. Nil muto.

657. *Nec curandus adest*. *Scaliger* legebat:

Nec curare sat est, odio qui finit amorem.
 D. II.

Regius, et pro diversa lectione *Puteaneus*, *Non curare sat est*: neque aliter *Scaligeri* excerptis. Duo, *Non curandus adest*. *Non curasse sat est* prima editio. *Sequenti versu*, pro *amat* et *desinit*, scripti plerique, *amat* et *desinat*. *Reg.* *amat* et *desinet*.

Turpe, vir et mulier, iuncti modo, protinus hostes:

Non illas lites Appias ipsa probat. 660

Saepe reas faciunt, et amant: ubi nulla simultas

Incidit, admonitu liber aberrat amor.

Forte aderam iuveni: dominam lectica tenebat:

Horrebant saevis omnia verba minis.

Iamque vadaturus; Lectica prodeat, inquit. 665

Prodierat: visa coniuge, mutus erat.

Et manus, et manibus duplices cecidere tabellae:

Venit in amplexus; atque ita, Vincis, ait.

(Tutius est, aptumque magis, discedere pace,

Quam petere a thalamis litigiosa fora.) 670

Munera quae dederis, habeat sine lite iubeto:

Esse solent magno damna minora bono.

Quod si vos aliquis conducet casus in unum,

Mente memor tota, quae damus arma, tene.

Nunc opus est armis: hic, o fortissime, pugna: 675

660. *Appias*. Venus ipsa genitrix, cuius templum erat in foro C. Caesaris; sic cognominata ab aqua Appia quae illic erat.

662. *Oberrat*) *Aberrat* Regius, et sex alii; hoc est abii.

663. *Forte aderat iuveni*. Imo *adoram iuveni* cum Regio, Puteaneo, uno ex meis, et prima editione: *aderam*, advocacionem praestabam: ita illud quoque intelligendum lib. III *Artis Amat.* 531:

Munera det dives, ius qui profitabitur, adit. 10.

— *Ferebat* duo scripti: forte etiam *tegebat*, ut de *lectica* cum Bersmanno enipitur; qui sequitur videtur auctoritatem Lipsii, lib. I *Elect.* cap. 19.

667. *Duplices tabellae*. Quae vadium formulam continebant.

669. *Tutius est aptumque magis*. Nemo mihi persuaserit hoc distichon Nasonianae venae foetum esse. H.

671. *Munera quae dederis, habeat sine lite, iubeto*. Verba artis sunt: sic enim solebat dicere, qui divortium faciebat: *Abeas, valeas, tuas res tibi habeas*, MICYL. *Dederis* Puteaneus et tres alii. *Habeat sine lege* Puteaneus. *Dederis* etiam Douss.

675. *Hic opus est armis: hic, o fortissime, pugna*) Nunc opus est Regius, Puteaneus, et plures alii. Pro *hic o*, idem Puteaneus, Iureti codex, aliique multi, *unne o*: unus, *his o*: alii duo, *hic hic fortissime*: unus Leidensis, *Hic opus est armus*, *his o*. Puto scribendum:

Hic opus hic armis: hic hic, fortissime, pugna.

Vincenda est telo Penthesilea tuo.
 Nunc tibi rivalis, nunc durum limen, amanti:
 Nunc mediis subeant irrita verba Deis.
 Nec compone comas, quia sis venturus ad illam:
 Nec toga sit laxo conspicienda sinu. 680
 Nulla sit ut placeas alienae cura puellae:
 Iam facito e multis una sit illa tibi.
 Sed quid praecipue nostris conatibus obstet,
 Eloquar; exemplo quemque docente suo.
 Desinimus tarde, quia nos speramus amari: 685
 Dum sibi quisque placet, credula turba sumus;

676. *Vincenda Penthesilea est.* Amazonum fortissimae reginae comparat puellam, adversus quam pugnandum sit, ut amore vincatur.

679. *Nec compone comas, quum sis venturus ad illam.* In nonnullis, *quia sis.* NAVGER. *Comam* Puteaneus, et tres alii (sed paullo durius) *et illam*: quinque alii minoris notae, *si sis.*

680. *Toga laxa.* Ex hoc loco apparet, apud Tibull. I, 7, 46, rescribendum:

Effluit effuso cui toge laxa sinus.

Non lapsa. DOVSA; et hic *lappo* tredecim: *largo unus.* Lato unus: *confluitura* etiam unus Heinsii.

681. *Nulla fit ut placeas etc.* Quidquid libri veteres dissentiant, legendum putabat Heinsius: *MULTA fit ut placeas etc.* Ego vero, inquit Burman, nullum sensum video, si Heinsianam emendationem sequamur, et inconcinnae admodum a puella illa aliena, in pentametro, oratio ad illam, quam olim amaverat, convertitur, quum tó illa de eadem agi ostendat: quare vulgatam, quam omnes codices confirmant, retinco, quae hunc optimum sensum habet: si ulla sit tibi cura placendi puellae, quam non pro tua,

sed pro aliena habere debes; fac ut illa sit tibi e multis una, neque praecipuam aut egregiam habeas. *Aliena* est, alienata, vel tanquam extranea, ut Terent. Adel. Act. III, Scen. 2, vs. 28: *Aeschinus alienus est a nostra familia*; et Heeyr. Act. I, Sc. 2, vs. 83: *Postquam hunc alienum ab sese videt.*

682. *Iam fac ut e multis una sit illa tibi* *Iam facito e multis* Regius: quidam alii, *Iam fac e multis*, vel, *Iam fac: fac* pro *fac* quum in deliciis sit Ovidio, scribam libenter, *Iamque fac e multis.* HEINS. — *E multis una sit illa tibi. Sit illa tuis*, unus ex meis. IDEM.

683. *Quid praecipue vestris conatibus obstet* *Obstat scripti*: vel quod *obstat: nostris* etiam conatibus Puteaneus et multi alii cum prima editione; quod sequentia confirmant.

684. *Eloquar* *Proloquar* ed. prima.

686. *Dum sibi quisque placet.* *Malo placent.* In Menteliano erat *fiwet*: quod hic praeferrem; non enim hic de superbia, quae proprie facit ut sibi placeant homines; sed de eo, qui sibi blanditur, causam suam ipse agit. BVM.

At tu nec voces, quid enim fallacius illis?

Crede, nec aeternos pondus habere Deos.

Neve puellarum lacrymis moveare caveto:

Vt flerent, oculos erudiere suos.

Artibus innumeris mens oppugnatur amantum,

Vt lapis aequoreis undique pulsus aquis.

Nec causas aperi, quare divortia malis:

Nec dic, quid doleas; clam tamen usque dole.

Nec peccata refer, ne diluat: ipse favebis;

Vt melior causa causa sit illa tua.

Qui silet, est firmus; qui dicit multa puellae

Probra, satisfieri postulat ille sibi.

Non ego Dulichio furiales more sagittas,

Nec rapidas ausim tingere in amne faces.

Nec nos purpureas pueri resecabimus alas;

Nec sacer arte mea laxior arcus erit.

Consilium est quodcumque cano: parete canenti;

Vtque facis, coeptis, Phoebe saluber, ades.

Phoebus adest: sonuere lyrae; sonuere pharetrae:

Signa Deum nosco per sua: Phoebus adest.

Confer Amyclaeis medicatum vellus ahenis

691. *Oppugnatur*) *Expugnatur* unus Heinssii.

693. *Divortia malis*) *Quaeres* quindecim scripti, *queris* quatuor: *cur doleas* duo: *quod doleas* editiones praeae et Aldina prior. *Sed tamen* usque, Iunii.

695. *Ne diluat ipse cavebit*) *Nec diluat ipsa caveo* plerique scripti: quidam etiam, *illa*, vel *ipse caveo*: alter *Regius*, *Nec peccata refer*, nec cui *favet ipsa*, *favebis*. Alius, *illa favebis*: sed recte, ille omnium optimus *Regius* et tres alii, et *venuste*;

Nec peccata refer, ne diluat: ipse favebis. Heinssii.

699. *Non ego Dulichio furiales mo-*

QVID. *Oper.* Tom. II

re sagittas) *Dulichio more*, more Vlyssis, qui amores suos cum Calypso et Circe, de quibus supra 263, nimis praeceptis abruptis.

703. *Consilium est quodcumque cano*. Scribe *Consilium*: atque ita in uno codice Gallicano scriptum offendi. Hoc est nimirum, quod supra dixerat 523:

Et quisquam praeceptis potest mea dura vocare,

En etiam partes conciliantis ego.

Consilium pro conciliatione, aut conciliatio, ut Lucretius loqui amat: qui et *consiliu* voce, hac, qua Noster, significatione est usus.

707. *Confer Amyclaeis*. Vid. Fec.

Ee

Murice cum Tyrio: turpius illud erit.
 Vos quoque formosis vestras conferte puellas:
 Incipiet dominae quemque pudere suae. 710
 Vtraque formosae Paridi potuere videri;
 Sed sibi collatam vicit utramque Venus.
 Nec solam faciem; mores quoque confer et artes:
 Tantum iudicio ne tuus obsit amor.
 Exiguum est, quod deinde canam; sed profuit illud 715
 Exiguum multis, in quibus ipse fui.
 Scripta cave relegas blandae servata puellae:
 Constantes animos scripta relecta movent.
 Omnia pone feros, pones invitus, in ignes;
 Et dic: Ardoris sit rogos iste mei. 720
 Thestias absentem succendit stipite natum:
 Tu timide flammae perfida verba dabis!
 Si potes, et ceras remove: quid imagine muta
 Carperis? hoc periit Laodamia modo.
 Et loca multa nocent: fugito loca conscia vestri 725
 Concubitus; causas mille doloris habent.

rar. de Re Vest. lib. II, cap. 7. Amy-
 clae Peloponnesi civitas iuxta Euro-
 tam, ubi purpureo colore imbuebantur
 vellera, quae, quamvis pulchra, ta-
 men collata cum Tyriis, de suo pretio
 perdere multum videbantur.

712. *Sed sibi collatam vincis*) Vicit
 libri meliores cum prima editione:
 alia tamen editio ex primis, et duo
 scripti, tibi collatam vincis. Etiam
 bene. HEINS.

713. *Confer et artes*) *Artem* me-
 liores. IDEM. — *Artes* rectius, cum
 praeis editionibus et maiori librorum
 numero. Intelligit *artes*, quibus puel-
 lae commendantur. BYRN.

714. *Ne tuus obsit amor*. Alii ob-
 stet: nos meliores sequimur. *Suus*
amor est in Sarravimmo: probe: quod

iam saepius supra inculcatum. HEINS.
 — *Tantum*. Id est, dummodo, ut
 saepe.

715. *Exiguum est, quod deinde ca-
 nam*. Quidam *ti* est non agnoscunt.
 Forte *Exiguum quid*.

719. *Quamvis invitus*. Eleganti re-
 petitione Regius et Puteaneus, *pones*
invitus. BYRN.

721. *Thestias succendit natum*. Al-
 thea Thestii filia, quae filium suum
 Meleagrum, proiecto in focum stipi-
 te, qui sata nati continebat, ita per-
 didit.

724. *Quid imagine muta Carperis?*
hoc periit Laodamia modo. Laodamia
 periit, spectando servitum mariti
 Proteusilai ceream imaginem. Vide
 vol. I, pag. 244.

Hic fuit; hic cubuit; thalamo dormivimus isto:

Hic mihi lasciva gaudia nocte dedit.

Admonitu refricatur amor; vulnusque novatum

Sciunditur: infirmis causa pusilla nocet.

330

Vt, paene extinctum cinerem si sulfure tangas,

Vivet, et e minimo maximus ignis erit:

Sic, nisi vitaris quidquid renovabit amorem,

Flamma redardescet, quae modo nulla fuit.

Argolides cuperent fugisse Capharea puppes;

335

Teque, senex, luctus ignibus ulte tuos.

Praeterita cautus Niseïde navita gaudet:

Tu loca, quae nimium grata fuere, cave.

Haec tibi sint Syrtes; haec Acroceraunia vita:

Hic vomit et potat dira Charybdis aquas.

740

729. *Admonitu revocatur amor.* Alii, *renovatur* et *revocatur*. *Recreare* dixit, quomodo Horat. I, Od. 22: *Arbor aestiva recreatur aura*. Non dubita tamen praeferre Regii codicis lectionem, in quo *refricatur*. Sic *refricare* obductam republicae cicatricem. Pro *vulnus novatum*, alter Regius, *vulnus coactum*, quod sit conductum: quomodo *cogere rugas* et similia. *Potest* et *coalitum* legi, pro *coalitum*.

730. *Causa pusilla nocet*. Culpa editi quidam et scripti: et *firma* editiones priscae, et Micylli et Bersman.

734. *Flamma redardescet*. Sic Regius, Puttenius et Farnes. *retardescet*: reliqui plerique cum prima editione, *recandescet*: ut Met. VII, 78: *totoque recanduit ore*; et saepe alibi. Nonnulli, *recalescet*, vel *recalescit*. Forte, *recallescet*. *Redardescere*, ut in *redamare*, *redarguere*, *redambulare* et *redauspicare* apud Plantum, et multos alios. In uno Heinssii, *recrucescet*: etiam non male.

735. *Argolides cuperent fugisse Ca-*

pharea puppes. Docet a simili, loca quae nocent amanti, vitanda esse. Nauplius senex, Palamedis pater, ut filii iudicio iniquo Graecorum occisi necem ulcisceretur, quum illi Troia redeuntes naufragio laborarent, ex Caphareo Euboiae promontorio accendit faeces, et signum dedit, quasi portas illic fuisset; qui credentes illuc navigarunt et inter asperissimos scopulos fracti et demersi perierunt.

737. *Niseïde*. Perperam maior scriptorum pars, *Ripheide*: dixi ad Epist. I Sabini 33, Scylla Nisi filia, in scopulum freti Siculi mutata; sed cum Phorci nata hanc poeta noster confudit, ut serpius alibi.

739. *Acroceraunia* (*Atra Ceraunia* Sarrav. Hor. *infames scopulos* vocat.

740. *Hic vomit epotas*. Malo *vomat*: patetur vomere. Huius. Puttenius omnes et quindecim alii, *hic vomit* et *potat*. Leidenensis, *hic vomat*, *hic potat*; et certe *epotas* nimium videri potest: non cuius omnes undas epotat. *Byss.*

Sunt, quae non possint aliquo cogente iuberi;

Saepe tamen casu facta iuvare solent.

Perdat opes Phaedre; parces, Neptune, nepoti:

Nec faciet pavidos taurus avitus equos.

Gnosida fecisses inopem; sapienter amasset.

745

Divitiis alitur luxuriosus amor.

Cur nemo est, Hecalen; nulla est, quae ceperit Iron?

Nempe quod alter egens, altera pauper erat.

Non habet, unde suum paupertas pascat amorem:

Non tamen hoc tanti est, pauper ut esse velis.

750

At tibi sit tanti, non indulgere theatris;

Dum bene de vacuo pectore cedat amor.

Enervant animos citharae, lotosque lyraeque;

Et vox, et numeris brachia mota suis.

Illic adsidue ficti saltantur amantes;

755

Quid caveas actor, quid iuvet, arte docet.

741. *Aliquo cogente*. Vnus Leiden-
sis, *aliquo Calante*, unde Heinsius
olim *aliquo incitante* scribat: sed
latere hic nomen proprium puto. In
quinque praeterea, *moneri*; in tribus
moveri. Forte:

*Sunt quae non possent aliquo Calante
moneri.*

Sunt quaedam quae nullus vates, ut
Calchas erat, monere posset, sed quae
casus dat: ut casus opponatur certis
monitis alicuius vatis.

743. *Perdat opes Phaedre*. Si Phae-
dra sit sine divitiis, non capietur
privigni Hippolyti amore; et Neptu-
nus non emisisset e mari taurum fu-
rentem, ad iuvenem dispendendum.

744. *Nec faciet pavidos taurus avi-
tus equos*. Taurum avitum dicit, non
ab avo Thesi, sed ab avo Hippolyti
Neptuno. Nam et Theseus Neptuni
filius fuit, idemque pater Hippolyti.
Vocat autem et Euripides *τετάρτην*,
quo equi Hippolyti perterrefacti

sunt: ennque, ob imprecationes ac
diras Thesi in filium, mari emissum
dicit. NICYL.

747. *Cur nemo est, Hecalen etc.*
Hecale fuit anus pauperrima, quae
Theseum hospitio excepit. — *Iron*
fuit ex Ithaca mendicus, de quo in
Epistola prima, vol. 1, pag. 10.

753. *Enervant animos citharae, can-
tusque lyraeque*. Citharaeque iocivae
excerpta Politiani et multi alii: unus,
citharae iocivae: quomodo et a Vin-
centio Bellocensi memini citatum.
Regius, *citharae lotosque lyraeque*:
optime pro *lotos*: quomodo Scaligeri
quoque excerpta: atque ita iam ad
Solinum Salmasius, ex suis codici-
bus. — *Lotos* est arbuscula Africae,
cuius lignis ad tibias veteres uteban-
tur; unde protibiis ipsis hic ponitur.

755. *Ficti saltantur amantes*. Alii
codices, *cantantur amantes* vel *amo-
res* et similia: sed nil mutandum.

756. *Quid caveas actor, quid iuvet*,

Eloquar invitus: teneros ne tange poëtas.

Submoveo dotes impius ipse meas.

Callimachum fugito; non est inimicus Amori;

Et cum Callimacho tu quoque, Coë, noces. 760

Me certe Sappho meliorem fecit amicae;

Nec rigidos mores Teïa Musa dedit.

Carmina quis potuit tuto legisse Tibulli,

Vel tua, cuius opus Cynthia sola fuit?

Quis potuit lecto durus discedere Gallo? 765

Et mea nescio quid carmina dulce sonant.

Quod, nisi dux operis vatem frustratur Apollo,

Aemulus est nostri maxima causa mali.

At tu rivalem noli tibi fingere quemquam:

Inque suo solam crede iacere toro. 770

arte docet. Locus mendosus: scripti plerique, *auctor et iuvat.* Regius, *qua iuvat.* Lego:

Quae caveas actor, qua iuvat arte docet.
Caveas dixit pro spectantibus, in cavea sedentibus. HEINS. — Nescio an recte. *Caveas* dixisset Ovidius, si haec ipsi meus fuisset; neque *caveas*, a *cavere*, quid hac faciat, video. Si enim docet quid sit vitandum, non vitandos esse mimos doceret poeta. Legerem:

Qua capias, actor, quod iuvat, arte docet.
BYRON.

758. *Impius ipse meas.* Patavinus, *mei*: duo alii, *esse*: forte, *ipsius ecce mei*: ipsius enim duo alii.

759. *Inimicus Amori*) *Amoris* Puteaneus et viginti et unus alii. *Amanti* idem Puleo. a manu secunda: *mox, tu quoque, Coë, taceat* unus Heins. *An facis? facere cum aliquo* eleganter. Horat. II, Ep. 1, 68: *Et sapit et morosa facit*; et ita saepe Cicero et alii: ut contra *facere adversus aliquem*, de quo vide Gronovium ad Gellium II,

22. — Callimachus Cyrenaeus, a Betto oriundus, elegiarum scriptor elegantissimus, amatorum de Lyde composuit carmina, cui secundus Philletas, ex Coe insula maris Aegaei oriundus. Perlegeudos, et adhuc quidem, susserat, Art. III, 329.

761. *Sappho*, cuius opera fuerunt lasciva, ut ipse ait Nemo in Arte Am.

762. *Teia Musa.* Anacreon pariter lascivus, cuius patria Teos, urbs Ioniae.

764. *Cynthia sola.* Hinc apparet Propertii carmina inscribenda CYNTHIA ΜΟΝΟΕΙΒΑΟΣ. Vide Bruckh. ad initium poetar.

766. *Carmina dulce sonant*) *Dulce* canunt duo scripti: *tene sonant* quatuor: *molle* malebat Franciscus.

767. *Quod nisi* etc. *Qui nisi* Franciscus. forte pro *Quin*: ultima littera absorpta fuit a sequenti *nisi*.

768. *Nostri maxima causa mali*) *Festri* Vaticanus: sed nil opus. Vid. supra 683.

Acrisus Hermionen ideo dilexit Orestes,
 Esse quod alterius coeperat illa viri.
 Quid, Menelaë, doles? ibas sine coniuge Creten;
 Et poteras nupta lentus abesse tua.
 Vt Paris hanc rapuit, nunc demum uxore carere 775
 Non potes: alterius crevit amore tuus.
 Hoc et in abducta Briseide flebat Achilles,
 Illam Plisthenio gaudia ferre toro.
 Nec frustra flebat, mihi credite: fecit Atrides:
 Quod si non faceret, turpiter esset iners. 780
 Certe ego fecissem, nec sum sapientior illo:
 Invidiae fructus maximus ille fuit.
 Nam sibi quod numquam tactam Briseïda iurat
 Per sceptrum, sceptrum non putat esse Deos.
 Di faciant, dominae possis transire relictæ 785
 Limina; proposito sufficiantque pedes.
 Et poteris: modo velle tene: nunc fortiter ire,
 Nunc opus est celeri sublere calcar equo.
 Illo Lotophagos, illo Sirenas in antro
 Esse puta: remis adlice vela tuis. 790
 Hunc quoque, quo quondam nimium rivale dolebas,
 Vellem desineres hostis habere loco.
 At certe, quamvis odio remanente, saluta:
 Oscula quum poteris iam dare, sanus eris.
 Ecce cibos etiam, medicinae fungar ut omni 795

777. *Alterius viri*, scilicet Pyrrhi.

778. *Viro Plisthenio*. Plisthenium virum, Agamemnonem vocat, a Plisthene patre Agamemnonis et Menelai. Tres enim fuerunt Pelopis filii, Atreus, Thyestes, et Plisthenes: quorum ultimus hic, quum iuvenis adhuc diem obiisset, relictis Agamemnone et Menelao filiis, horum curam Atreus in se suscepit, eosque educavit. Atque

hinc est quod etiam *Atridas* vocantur, quamquam Homerus fere ubique *Atridas* vocet, nulla Plisthenis facta mentione. MICVL.

790. *Vela tuis*. Hic denno *nus* legendum. H. — Nihil mutandum.

794. *Oscula*. Viri etiam viros osculis salutabant. DOVSA.

795. *Ecce cibos etc.* Cibos quoque libidinem iucitantes, vitandos ait.

Munere, quos fugias, quosve sequare, dabo.
 Daunius, an Libycis bulbus tibi missus ab oris,
 An veniat Megaris, noxius omnis erit.
 Nec minus erucas aptum vitare salaces;
 Et quidquid Veneri corpora nostra parat. 800
 Vtilius sumas acuentes lumina rutas,
 Et quidquid Veneri corpora nostra negat.
 Quid tibi praecipiam de Bacchi munere, quaeris?
 Spe brevius monitis expedire meis.
 Vina parant animum Veneri, nisi plurima sumas, 805.
 Et stupeant multo corda sepulta mero.
 Nutritur vento, vento restinguitur ignis:
 Lenis alit flammam, grandior aura necat.
 Aut nulla ebrietas, aut tanta sit, ut tibi curas
 Eripiat: si qua est inter utramque, nocet. 810
 Hoc opus exegi: fessae date sarta carinae;
 Contigimus portum, quo mihi cursus erat.

797. *Daunius bulbus.* Bulbus ex Apulia, quem post Africanos, seu Libycos laudat Pfinius lib. XIX. — *Missus ab oris.* Ab hortis Puteaneus pro diversa lectione. Vid. II Art. 422.

799. *Aptum est*) *Iubeo vitare* duo libri: *aptum evitare*, unus.

800. *Corpora nostra*) *Vestra* hic et sequenti pentametro, duo libri. Vid. modo 768.

804. *Monitus experire meos*) *Monitis* unus scripti plerique cum prima editione. Lege:

Spe brevius monitis expedire meis,

Sic in Fast. lib. IV, 669:

Expedit errantem nemori gratissima coniux.

Certe Vallicanus unus, *excipiare*. Haliensis non male, *erudiere*. H.

805. *Vina parant animos*) *Animum* libri plerique veteres, cum prima editione. IDEM.

806. *Vt stupeant.* Iidem, *Et stupeant*. HEINS. Ita et Douss. *Fac stupeant*, Leidensis et duo alii: forte, *ne stupeant*.

807. *Nutritur vento*) *Ignem ventus alit*, Iureti excerpta, codex Puteaneus, et sex alii: mox *flammam* prima editio cum tribus scriptis, non *flamas*. HEINS.

810. *Si qua est inter utramque, nocet*) *Inter utramque* bene scripti quatuor. Sed et *inter utramque* defendi iure potest.

811. *Hoc opus exegi*) *Ecce opus malum*. HEINS.

Postmodo reddetis sacro pia vota poetæ,
 Carmine sanati femina virque meo.

813. *Postmodo reddatis.* Scripti *reddetis.* Forte, *Vos modo reddatis.*
 fere omnes cum vetustis editionibus, *IDEM.*

P. OVIDII NASONIS MEDICAMINA FACIEI

FRAGMENTVM *

Discite, quae faciem commendet cura, puellae;

Et quo sit vobis forma tuenda modo.

Cultus humum sterilem Cerealia pendere iussit

Munera: mordaces interiere rubi.

Cultus et in pomis succos emendat acerbos;

5

* Integrum hunc libellum fuisse ex ipso Ovidio colligimus, qui in *Arte Amatoria* III, 205:

Est mihi, quo dixi vestras Medicamina formas,

Parvus, sed cura grande libellus, opus.

De inscriptione non satis constat: quae vulgo circumfertur, ex hoc Ovidii versu videtur constata: scripti, quos vidi, nullam agnoscunt, praeter unum Vaticanum, qui de *Ornata faciei* inscribit: prima tamen editio *Medicamentam faciem* vocat. Quid, si *Artem Medicandae faciei* inscribamus? HEINS.

1. *Commendet.* Vid. ad Petron. cap. 110.

2. *Et quo sit vobis forma tuenda modo*) *Cura tuenda* veteres omnes nostri. Marius Niger ex suis alterum profert, et Glosanus ex suo Maffeianno. Forte: *Et quo sint vobis ora tuenda modo*, Iul. vi. 52: *Candida quo*

possint ora nitere modo. Forte etiam: *Et quo sint vobis ora linenda modo.* Num in scriptis nonnullis, ora tenenda. HEINS.

3. *Cultus humum quondam.* Ambo Maff. et ambo Vaticanae bibliothecae libri habent, *cultus humum sterilem* etc., non male. Caes. *Humum sterilem* prima editio cum scriptis plerisque: recte; quod et in duobus suis Glosanus iuvenerat. HEINS.

4. *Mordaces.* Heinsius olim *mordentes*, id est inertes, coniecerat. Marius explicat, propter spinas aduncas, quibus horrent, ita dictus; male: *mordaces* dictae infelices herbae, quia urunt et mordent terram, et efficiunt, ut feliciores et bonae proveniant. Vid. ad Petron. 44: ubi *mordere annonam*, et *adurere terram* illustravimus: voluerat etiam Heinsius, *mordaces hinc periere rubi*, ex cultu, scilicet. EVAN.

Fissaque adoptivas accipit arbor opes.
 Culta placent: auro sublimia tecta linuntur;
 Nigra sub imposito marmore terra latet.
 Vellera saepe eadem Tyrio medicantur ahenò:
 Sectile deliciis India praebet ebur.
 Forsitan antiquae, Tatio sub rege, Sabinae
 Maluerint, quam se, rura paterna coli;
 Quum matrona, premens altum rubicunda sedile,
 Adsiduo durum pollice nebat opus;
 Ipsaque clauderat, quos filia paverat, agnos:
 Ipsa dabat virgas, caesaque ligna foco.
 At vestrae teneras matres peperere puellas:
 Vultis inaurata corpora veste tegi;
 Vultus odoratos positu variare capillos;

10

15

6. *Fissaque adoptivas accipit arbor opes.* Arbor, quum alterius arboris ramos insitos habet, adoptivas opes accipere dicitur. Metaphora ubi iis, qui alienos, sive extraneos, in suas familias admittunt.

7. *Linuntur.* Male *levantur* hic unus codex.

9. *Medicantur ahenò.* Vnus Vaticanus, *medicata veneno*; non male, si *medicanda* reponas. Venenum enim omnis fucus et color, quo medicatur aliquid. Remed. 351; sed ibid. 707, *medicatum vellus ahenis* dixit. Bvum.

11. *Tatio sub rege.* Regnante unus Heinsii, ut I Amor. Eleg. 8, 39: unde fortasse repetiit librarius. Pro *Sabinae*, etiam *puellae*, Neapolitanus.

13. *Premens.* *Sedens* idem Neapolitanus: quod etsi defendi possit, malim vulgatam. Huc adducebat Douss illa Iuvenalis Sat. II, 57:

... Residens in codice pellex.

15. *Claudebat.* Septis et ovisibus includubat. Virgil. Eclog. VII, 14:

... Neque ego Alcippen, nec Phyllida habeam,
 Depulso lacte demi quae clauderet agnos.

Huc respicit forte Iuven. Sat. VI, 4:

Et pecus at dominos communi clauderet umbra;

ubi communis legit Latinius, ad Stut. I Theb. 586. — *Filia paverat.* Ergo matronarum filiae pastoralis officio fungebantur: hanc tandem priscorum Romanorum severitatem ostendit et Flaccus lib. III, Od. 6, 37:

Sed rusticarum mascula militum
 Praetra, Sabella ducta l'gonibus
 Versare glebas, at arvens
 Matrò ad arbitrium recia: &
 Portare fustes. MALALA.

16. *Caesaque ligna foco.* Sic legitur in altero Maff. Joci alii.

19. *Vultis odoratos positu variare capillos.* Hanc habet lectionem alter Maff. liber, qui fuit eruditissimi viri, Pauli Marsi, Piccinatis, cuius in Faustorum libros existant commentarii. Quidam alii, *arboratos*.

Conspiciam geminis vultis habere manum : 20
 Induitis collo lapides Oriente paratos ;
 Et quantos oneri est aure tulisse duos.
 Nec tamen indignum, si vobis cura placendi,
 Quum comitos habeant secula nostra viros.
 Feminea vestri poliuntur lege mariti : 25
 Et vix ad cultus nupta, quod addat, habet.
 Proin se quaeque parent; nec quo venientur amores,

20. *Conspiciam manus.* Exemplaria MSS. habent, *Conspiciam geminis vultis habere manum* : quae lectio magis mihi placet, tum quia vitatur similitudo, qui gignitur a litera s saepius interposita: tum quia in una tantum manu, id est sinistra, annuli gestari consueverant. MAN.

21. *Oriente petitos*) *Paratos* Neapolitanus et Mentelianus: hoc est, cinctos; libro tamen Met. VII, 266: *Adiicit extremo lapides Oriente petitos.* H.

22. *Et quantos onus est.* Hoc est, duos lapillos tantos, quantos est onus tulisse auribus: id est, quantos ipsae aures vix possent gestare, propter onus et gravitatem. MICYL. *Quanto bonus, duo libri: totidem, et quantus honor est. Lege, Et quantos oneri est.* Met. X, 195: *Ipsa sibi est oneri cervix.* HEYD. Claud. VI Cons. Honor. 528: *Baccis onerat candentibus aures.* Senec. de Const. sap. 14, *oneratas aures dixit.* Tertull. Apologet. cap. 6: *Quum aurum nulla membra oneraret, praeter unicum digitum, nunc in foeminae prae auro nullum est leve mem-
 brum.* Vide ad Petron. 55 et 66, et supra ad III Art. 129. BYRN.

23. *Indignum.* Coniecerat Hein-
 sius, *non tamen indignor.*: id Epist. XVI, 371: *Nec tamen indignor pro tanta sumere ferrum Coniuge.* — *Sit vobis.* Ex vetustis codicibus, praeterquam quod hic exigit sensus, legem-

dum est: *Si vobis cura placendi, subaudi est. MAN.* *Sit vobis scripti plerique;* sed alterum ex suis Marius Niger recte praefert. *Non tamen iidem nostri.* HEYD.

25. *Feminea vestri poliuntur lege mariti.* Sic mores frugalitatis lege polire dixit Petronius, cap. 5:

*Artis aevae si quis amat effectus,
 Mentemque magnis edplicat, prius mores
 Frugalitatis lege poliat exacta.*

quomodo mendosissimos versus esse restituendos censeo; nisi quod primo versu malim *ambit*, vel *adamat*. H.

27. *Proin se quaeque parat* etc. Textus hic foedissime inquinatus. *Pro se quaeque parat*, sex libri: quos et veneretur, nonnulli alii, cum prima editione. *Veneretur* duo: pro refert, unus praefert: *refer* et *parent* Helmaestudiensis. Non video quid commodius extricari possit, quam si legas:

*Proin se quaeque parent: nec quo venientur
 amores*

Refert: munditias criminas nulla merent,

Vel munditias meret: ut in Amorib. III, El. 11, 43: *Facta merent odium.* *Proin* una syllaba, ut apud Virgil. Aen. XI, 383: *Proinde tona eloquio.* Sic et *Dein* monosyllabum. *Parare* pro ornare; unde *paratus pro cultis*, Propertius libro II, Eleg. 24:

Et se plus uai si qua parare potest.

Refert: munditiae crimina nulla merent.
 Rure latent, finguntque comas; licet arduus illas
 Celet Athos; cultas altus habebit Athos. 24
 Est etiam placuisse sibi quotacumque voluptas:
 Virginibus cordi grataque forma sua est.
 Laudatas homini volucris Iunonia pennas
 Explicat, et forma muta superbit avis.
 Sic potius nos uret amor, quam fortibus herbis, 25
 Quas maga terribili subsecat arte manus.
 Nec vos graminibus, nec mixto credite succo:
 Nec tentate nocens virus amantis equae.
 Nec mediae Marsis finduntur cantibus angues;
 Nec redit in fontes unda supina suos. 26

De *venatu amagis* alibi dictum. Viderint acutiores: ego enim hoc mihi vix satisfacio. HEINS. — Legerem, inquit Burmannus:

Per se quaque perat, nec quo venatur amores

Præfert: munditiae crimina nulla merent.

Hoc sensu, unaquaque sine ope alterius aut consilio illa parat, quibus se viros capere posse putat, neque tamen pulum præ se fert, quomodo venetur, sed solis munditiis id efficit, quibus nihil peccare sibi videtur. Hoc iam sequentia docent.

31. *Quotacumque*. Commentator legit, *Cuicumque*, pro omnibus puellis: quæ emendatio paullo durior videtur. Ego vero malim, *Quotacumque*: ut sit sensus: Est etiam *quotacumque*, hoc est, aliqua voluptas, placuisse sibi etc. MICHL.

34. *Muta superbit avis*. In quibusdam exemplaribus legitur *multa avis*; sed prior lectio mihi magis probatur, inuetsi et en meliorem optarim. Vocat autem *mutam* (opinor) poeta, non quia in totum mutata sit, sed quod can-

tam nullum edat, sed tantum inconditum quendam et raucum clamorem. Et quid, si *stulta* legas, pro *multa*? MICHL. Idem lib. *Maff. cauta superbit*. Alter vero *muta*: non displicet. CIOR. Alii *multa*, alii *stulta*: mihi simplicissimum videtur, quod Palatinus habet, et *forma laeta superbit avis*. D. HEINS.

35. *Vos uret*. Lego ex antiquorum codicum auctoritate, *Nos tanget amor*: ut sit sensus: facilius nos viros in amorem vestrum trahetis cultu corporis, quam magicis artibus. MAL. Scripti cum prima editione, *urget*: unus Ambrosianus, *vos uret*. Lege, *Hinc potius nos urat Amor*. HEINS. — *Fortibus herbis*. Tibul. 1, 9, 17: *potulentibus herbis*.

39. *Finduntur cantibus angues*. Citat hanc Churisius lib. 1, in verbo *Anguis*: eius verba sunt: *Anguis, quam sit masculini generis, dixerunt tamen et foeminiui, ut Tibullus: Iratae detinet anguis; et Ovidius: Mediae Marsis finduntur cantibus angues. Et Varro Atacius: Cuius ut adipezxit torta caput angue roinctum*. CIOR.

Et quamvis aliquis Temesaea removerit aera,
 Nunquam Luna suis excutietur equis.
 Prima sit in vobis morum tutela, puellae:
 Ingenio facies conciliante placet.
 Certus amor morum est: formam populabitur aetas,
 Et placitus rugis vultus aratus erit.
 Tempus erit, quo vos speculum vidisse pigebit,
 Et veniet rugis altera causa, dolor.
 Sufficit, et longum probitas perdurat in aevum;
 Fertque suos annos: hinc bene pendet amor. 50
 Disce, age, quum teneros somnus dimiserit artus,
 Candida quo possint ora nitere modo.
 Hordea, quae Libyci ratibus misere coloni,
 Exsue de palea tegminibusque suis.
 Par ervi mensura decem madefiat ab ovis: 55
 Sed cumulent libras ordea nuda duas.

43. *Prima sit in vobis etc.* Sic legendum et distinguendum censebat Micyllus:

Prima sit in vobis morum tutela, puellae: ingenio facies conciliante placet.

Vt puellae vocandi casus sit, et posterior versus per se sententiam faciat, eam scilicet: facies, sive forma tum potissimum placet, quando ingenium, hoc est, bona natura, sive probitas, eam conciliat, sive commendat. Aut rursum:

Prima sit in vobis morum tutela, puellae ingenio faciem conciliante placet.

ut sit ordo: puellae placeant, formam commendante ingenio etc.

46. *Aratus.* Malebat Heinsius *arandus*.

50. *Fertque suos annos hinc bene pendet amor.* Haec nihili sunt: nec iuvant libri veteres. Scribe nihilominus:

... Longum probitas perdurat in aevum,

Fertque suos annos: hinc bene pendet amor.

Quintilianus lib. II, cap. 4: *Quare mihi maturitas ne festinet quidem, nec musta in lacu statim austera sint. Sic annos ferent. Ita et aetatem ferre.*

51. *Disce.* Hic incipit poeta docere faciei medicamen. Lege *Disce*, age cum Menteliano: nam iube paullo post sequitur: prima editio et septem scripti, *Disce*, ut initio operis: quod et Marius Niger agnoscit. Micyl. malit *Ergo age*. Lege etiam *dimiserit*, cum iisdem scriptis et prima editione: postquam somnus te destituit. **HEINS.**

55. *Par ervi.* In Helmaestadiensi, *par orbi*, cum Glossa *ordei*. Graecis enim *ῥοβός* dictum, unde minus tus *orobiam* dixerunt, teste Plinio lib. XII, 14, ab ervi figura. Salmas. Exerc. Plin. p. 361; et idem Plinius *orobiden* Chrysocolum, ab ervi quo-

Haec ubi ventosas fuerint siccata per auras,
 Lenta iube scabra frangat asella mola.
 Et, quae prima cadunt vivaci cornua cervo,
 Contere: in haec solidi sexta face assis eat. 60
 Iamque ubi pulvereae fuerint confusa farinae,
 Protinus in cribris omnia cerne cavis.
 Adice Narcissi bis sex sine cortice bulbos:
 Strenua quos puro marmore dextra terat;
 Sextanteinque trahat gummi cum semine Thusco. 65
 Huc novies tanto plus tibi mellis eat.
 Quaecumque adficiet tali medicamine vultum,

que similitudine, lib. XXXIII, 5, dictam sit. IDEM.

60. *In haec solidi sexta face assis eat*) *Sexta* subintellige pars. Sic *sex-tula*, sexta pars unciae, apud Rhenium de ponderibus. *Solidus* as vel *assis*, idem qui et *solida libra* antiquis.

61. *Namque ubi*) *Iamque* prima editio et scripti: quomodo Marius quoque Niger et Naugerius ex suis annotarunt. HEINS.

62. *In numeris omnia cerne suis*. Sic legitur in omnibus excusis: depravate. In scriptis autem, *innumeris omnia cerne cavis*. Vere: ut sit setacei cribri periphrasis, quod innumerabilis habet foramina. Aut lege auctoritate aliorum vet. exemplarium, quibus se usum esse affirmat Dominicus Marius Niger, homo doctissimus: *Protinus in mundis omnia cerne cavis*. Id est, ut ipse loquitur, purganda haec tibi sunt cribris. Ciofani, in *cribris* legebat, et legere alios voluit Heinsius: quae lectio adhuc obtinuit.

64. *Puro marmore*. Forte *Pario*.

65. *Trahat*) *Terrat* scripti plerique. Neapolitanus, *sextantesque trahat*: alii duo, *sextantem trahere*. Sic et

mox vers. 80 lego: *trahant*: bulbi nempe. — *Gummi*. Causus est rectus. Ordo enim est: *Gummi cum semine Thusco trahat sextantem*. Hic est indeclinabile, et generis neutri *gummi*. Columella tamen lib. XIII, *Qualis est gummi*, inquit. Est autem gummi lacryma arborum conglutinata, ut persici, cerasi, et similium. MAR. — *Semine*. Semen hic proprium est frumenti genus, non dissimile farri: quod et *Zea* appellant, ex quo alica fiebat, ut docet Plin. lib. XVIII. — *Thusco*. Quia in Thuscia optimum nascebatur. Mibi tamen magis placeret, si legeretur *tuo*, id est, trito in mortario: sed nullum habeo exemplar, cuius auctoritate nitar. IDEM.

66. *Et novies*. Legendum est, ut in manuscriptis exemplaribus legitur, *Huc*: id est, in haec omnia quae supra commemoravi. *Novies tanto plus*: hoc est, una libra cum dimidiis: quod efficit novem sextantes, id est, uncias decem et octo. *Tanto*, scilicet sextante. Nam dixerat paullo ante, *Sextantemque trahat*.

67. *Quaecumque adficiet*. Malim *inficiet*. HEINS. Vide locum Petronii cap. 102: in initio adductum.

Fulgebit speculo levior ipsa suo.

Nec tu pallentes dubita torrere lupinos,

Et simul inflantes corpora frige fabas.

70

Vtraque sex habeant, aequo discrimine, libras:

Vtraque da nigris comminuenda molis.

69. *Torrere*. Rectius in manuscriptis exemplaribus legitur, *Nudare*: hoc est, quod supra dixit, exuere de suis leguminibus. MAR.

70. *Et simul instantis corpora frige serae*, in omnibus, quos vidi, libris impressis: pessime. In uno Maff.: *Instantis corpora frige fecae*. In altero, et utroque Vaticano: *Instantis corpora frugiferae*. Nullus ex his lectionibus elicitur sensus. Placet itaque legere cum Nigro, qui ingeniosissime emendat: *Instantis corpora frange fabae*. Falsis enim in his rebus, quae a poeta hic describuntur, utuntur mulieres. *Instantis* etiam legendum viderat Muretus, antequam ego Nigri commentarios inspexissem. D. HEINS. *Frugiferae* scripti potiores; quomodo et ex suis Ciofanus notat: unus ex nostris, *frigefere*. Helmaest. *frange serae*. Ciofani unus, *frige fecae*. Ego din est quod insistens propriis vestigiis depravatae lectionis emendabam:

Et simul inflantes corpora frige fabas.

Nam *instantes* habebat codex unus Patavinus: *inflantes corpora recte fabas* dixit, quod nihil sit flutulentius iis. Sic *inflantes corpora Deos* apud Persium reperies Sat. V, 187: quo et Iuvenalis illa Sat. III, 293 referenda:

Culus conche tumes! quis tecum scitille porcum

Suter, et elixi vervecis labra comedit!

ubi Scholiastes antiquus, cuius *fabae inflatus es*? Est autem *frigere* idem quod *torrere*. Plin. XVIII, cap. 7: *Graeci perfusum aqua hordeum siccant*

nocte una, ac postero die frignant, deinde molis frangunt. Hinc *frictum cicer* apud Plautum; *frictum tritium*, *frictum sat*, *fricta ova* apud alios passim. Produci autem primam syllabam inde liquet, quod Nonius Marcellus observet, *Frigit*, quando significat erigit, corripere primam syllabam: quod non addidisset, si in *friguit*, pro *torret*, eundem usum obtinere opinatus esset. — Superiori versa, pro *nudare lupinos*, quod Marii Nigri commentum est (nam in scriptis *nudare* nusquam comparet, quidquid ille de suis adfirmet, probetque Ciofanus), prima editio et tres scripti, *praebere*. Moreti codex, *pallere* et sex alii. Ambrosianus et Helmaestudiensis, *torrere*. Fuit quam *pinas fabas* legendum existimarem.

71. *Habeat*. Lego *habeant*, ut est vetus lectio. MAR.

72. *Vtraque da nigris comminuenda molis*. Vetus lectio est *da*; id est *praebe*. MAR. Alius, *det nigris*. Pato, *scabris molis*, ut supra, *Lenta iube scabra frangat asella mola*: ubi Moreti codex, *scribra*. Posset et legi:

Vtraque panicis sunt minuenda molis.

Vel, *da minuenda*: sed hoc a vulgata lectione longius abit. Melius, *da pigris comminuenda molis*. *Libris* est in Patavino: *pigras* autem molas propter asellum: pro *utraque*, vetustae editiones et duo scripti, *Letaque*; unus, *Letaque*. Forte, *Fricataque*. HEINS.

Nec cerussa tibi, nec nitri spuma rubentis
 Desit, et Illyrica quae venit iris humo.
 Da validis iuvenum pariter subigenda lacertis: 75
 Sed iustum tritis uncia pondus erit.
 Addita de querulo volucrum medicamina nido
 Ore fugant maculas: Halcyonea vocant.
 Pondere, si quaeris, quo sim contentus in illis;
 Quod trahit in partes uncia sexta duas. 80
 Ut coëant, apteque lini per corpora possint,
 Adiice de flavis Attica mella favis.
 Quamvis tura Deos, irataque numina placent;
 Non lamen accensis omnia danda focis.
 Tus ubi miscueris radenti tubera nitro, 85
 Ponderibus iustis fac sit utrimque triens.

73. *Nitri*) *Nitri* editiones priscæ et scripti octo: nitrum faci genus ap. Theocritum, initio Syracusanarum.

75. *Iuvenum*. Ancillarum. MAR.

78. *Halcyonea vocant*. De Halcyoneis medicamentis Plin. lib. XXXII, cap. 8. Ego Giofani lectionem recepi, *addita de querulo etc.* quæ sententiam efficit rotundior. *Nidus querulus* vero dictus pro pullis. Glossæ veteres, *Nidob*: *nidus*, *pullus*. *Querulus* domos dixit Claudian. præf. ad III Cons. Hon. 5; Plin. quoque de liberis dixit XXXV, 3: «Decora res utique, si liberorum parvulis imaginibus, cœu *nidus* aliquem sobolis pariter ostendat.»

80. *Quas trahit*. Legendum est ex vetustissimis exemplaribus *Quod*, scilicet pondus. Per *unciam sextam* Marius Niger scribam intelligit. Scribe cum Scaligero, *uncia sexta*.

81. *Ut coëant apteque lini per corpora possint*) *Lini* exponere pro illini et inungi, non per lineas induci,

85. *Tubera*. Quædam exemplaria scriptum habent *Corpora*. Sed et *Tubera* optime legitur: hic enim *Tubera* non significabit terræ fructum, sed morbi genus, hoc est, tumores quosdam in corpore humano, in facie præsertim: quales sunt clavi, papillæ, ficus, verrucae, et id genus alia. Male multi ex scriptis *radanti*: illud vero recte, quod quinque exhibent, *radenti tubera nitro*. Metam. VIII, 808: *immodico prodibant tubere tali*. De hæc vi nitri vide Plinium lib. XXXI, cap. 10. HAINS.

86. *Ponderibus iustis fac sit utrimque triens*) *Trahens* omnes libri excusi: quæ monstruosissima plane est lectio. Germanissima reperitur in utroque Maffeiano: *Utrumque triens*. Est enim *triens*, ut Priscianus, quum alibi, tum in carminibus de ponderibus et mensuris, docet, ponderis genus, quod quatuor uncias continet: item mensuræ genus, ut idem ait. GIOR.

Parte minus quarta dereptum cortice gummi,

Et modicum e myrrhis pinguibus adde cubum.

Haec ubi contritis, per densa foramina cerne:

Pulvis ab infuso melle premendus erit.

90

Profuit et marathros bene olentibus addere myrrhis;

Quinque trahant marathri scrupula: myrrha, novem;

Arentisque rosae quantum manus unaprehendat,

Cumque Aminoniaco inascula tura sale.

Hordea quem faciunt illis adfunde cremorem:

95

Aequent expensas cum sale tura rosas.

Tempore sis parvo molles licet illita vultus,

87. *Dereptum cortice gummi.* Lege *dereptum*, et vide quae notata sunt *Amar.* I, Eleg. 5, 13.

88. *Cubum.* Alter liber Vaticanus, et ambo Maffeiiani perspicue habent: *adde cubum*: optime: *κίβη* graece; *tesera* latine: *dado* italice; est. Talis igitur hoc loco sensus: et adde modicum cubum e myrrhis pinguibus: id est, tantum ex myrrhis pinguibus detrahe, et iis, quae iam dicta sunt, adde, quantus est parvus cubus. A *κίβη* venit *κίβητος*, quod est tessera ludere. Ctor.

89. *Haec ubi contritis etc.* *Contritis* prima editio et plerique scripti: *contereris* Moreti codex. *Contritis* pro *contriveris*. Nam Charisius notat ex Apuleio, *Tero*, *terii* et *trivi*: dicuntur et *conterui*. Vt haec colluerant cum sequentibus, castigandum forte;

His, ubi *conteritis*, per densa foramina creta,

Pulvis ab infuso melle premendus erit.

Possent defendi *contritis*, ut *intristi* apud Terent. *Phorm.* II, 2, 4.

91. *Marathros.* Arbitror legendum, *marathros*, ut forniculum significet. Neque repugnat genus, quoniam pleraque eiusmodi nomina in us et in un-

declinata reperiantur; ut *Hissopus*, *Hissopum*, *Intybus* et *Intybum*, *crocus* et *crocum*, ei id genus alia.

92. *Quinque parent.* Muretus legit *Quinque trahant*: quod verbum ad pondus mirifice accommodatur. Sic Graeci utuntur verbo *ἀναίω*. Ctor. *Parent* scripti plerique cum prima editione. Pro *novem* quidam libri, *decem*. Ctor.

95. *Cremorem*) *Cremor* id fortasse est, quod Dioscorides *κρίππος* adpellat. Cornelius Celsus *cremorem ptisanæ*, pro succo fere accipit, ut hic Naso. Mar.

96. *Expensas.* Ad libram scilicet, id est ponderatas. Apparet autem hoc carmen *κίβητος* esse, ac suo fine censere. Nam verus, qui ultimo loco ponuntur, etiam alios quosdam ad descriptionem coeptam absolvendam postulare videntur. MICYL.

97. *Mollis.* Lego ex vetustis exemplaribus *mulier*, ut aliquis sensus elici possit: et ex mauuse. codicibus *illita vultum*, ut sit synecdoche. Scribe, *Tempore sic parvo mulier linet illita vultum*: vel *linat*. Deinde, *Haerebit toto multus in ore color*. DAN. HEINS.

OVID. Oper. Tom. II

F f *

Haerebit toto multus in ore color.
 Vidi quae gelida madefacta papavera lympha
 Contereret, teneris illineretque genis.

* * * * *

100

Molli vultu quinque scripti: *mollis*
vultu prima editio et sex alii: *molli*
vultus duo. Lego:

Tempore sis parvo molles licet illita vultus.

MSA.

98. *Haerebit toto nullus in ore color.*
 Duo libri scripti, *multus in ore*. Vero
 omnino. Cior.

VOLVMINIS SECVNDI

INDEX SPECIALIS.

P. OVIDII NASONIS AMORVM

LIBER PRIMVS

ELEGIA I.	Cur Poëta ab heroicis ad erotica trans-	
	ierit	pag. 1
— II.	Triumphus Amoris describitur	4
— III.	Apud amicam se commendat a laudi-	
	bus poëseos, moribus integris, et pura,	
	quam promittit, fide	8
— IV.	Cum amica coenaturus, monet qua arte	
	vel praesentem virum conscia amoris	
	mutui signa possint fallere	11
— V.	Laetatur, amica politus	16
— VI.	Dirae in Ianitorem, qui fores oranti	
	adaperire recusabat	19
— VII.	In se ipsum, quod amicam manu lae-	
	serit	26
— VIII.	Lenam exsecratur, quae amicam ar-	
	tibus meretriciis conabatur instruere .	32
— IX.	Militarem Artem Amatoriae venustis-	
	sime comparat	42
— X.	Ad puellam, ne prostet venalis	47

ELEGIA XI. A Nape, ut tabellas ad Corinnam perferat, poscit	51
— XII. In tabellas imprecatur, quae efflagitatum ab amica noctem negantes redierant	54
— XIII. Ad Auroram, ne nimium properet . .	57
— XIV. Ad Puellam repente calvam	62
— XV. In illos qui poeticae artis laudem et studium detrectabant	68

LIBER SECVNDVS

— I. Quod, pro Gigantomachia, quam inchoaverat, Amores scribat	73
— II. Ad Bagoën quemdam, Eunuchum, ut aditum, ad dominam quam servabat, praebeat Ovidio facilem	77
— III. Ad eundem, qui precibus durior obstiterat	83
— IV. Quod amet, et puellae omnes, quaecumque forma sit, ipsi placeant	84
— V. In amicam invehitur, quae, ipso praesente et somnum simulante, amoris non dubii signa convivae cuidam concesserat	88
— VI. Psittacum, quem amicae donaverat, luget interemtum	92
— VII. Ad Corinnam: negat ullam sibi cum Cypassi fuisse consuetudinem	98
— VIII. Ad Cypassim: quaerit anxius unde furtivos illorum amores Corinna deprehenderit	101

- ELEGIA IX. Ad Cupidinem: hortatur ut in alios
quoque sua tela defigat 104
- X. Ad Graecinum: quod, praeter illius
opinionem, duae simul possint amari . . 108
- XI. Corinnam Baias navigaturam a propo-
sito tentat deterrire 111
- XII. Exultat, tandem Corinna politus . . 117
- XIII. Ad Isidem: orat ut praegnanti Corin-
nae subveniat propitia 120
- XIV. Ad Corinnam: resanescenti, gravita-
tem rei quam patraverat, exponit libe-
rius 124
- XV. Ad Annulum, quem amicae dono mi-
serat 129
- XVI. Ad Amicam, ut Sulmone rustican-
tem invisat 132
- XVII. De Corinna queritur, nimium ob for-
mae praestantiam superbiente 137
- XVIII. Ad Macrum: excusat se, quod to-
tus sit in scribendis Amoribus 140
- XIX. Ad quemdam, cuius uxorem amabat 144

LIBER TERTIUS

- I. Contendunt inter se de Ovidio Tragoe-
dia et Elegia, utra suum vindicet . . . 149
- II. Ludi Circenses 155
- III. In Amicam, quae peieraverat 163
- IV. Maritum puellae monet, ne excubet
custos diligentior 167

ELEGIA V. Somnium	171
— VI. Ad Amnem, qui repente et mirum in modum auctus, obstabat quo celeriter minus poeta ad amicam properaret . . .	175
— VII. In se ipsum, quod sibi apud amicam defuerit	184
— VIII. Ad puellam, quae ditorem Ovidio amatorem praetulerat	191
— IX. In Tibulli mortem	196
ANGELI POLITIANI de exilio et morte OVIDII Elegia	203
ELEGIA X. Ad Cererem: queritur quod illius sa- cris cum amica interesse sibi non liceat .	204
— XI. Fractus tandem innumeris puellae suae contumeliis, profitetur poeta se nunquam postea amaturum	208
— XII. Dolet amicam nimium carminibus suis innotuisse	212
— XIII. Iunonia sacra	216
— XIV. Ad Amicam: monet ne ex ipsa infam- ia laudem petat	219
— XV. Musis vale dicit lascivioribus	222

ARTIS AMATORIAE LIBRI TRES

LIBER PRIMVS	227
LIBER SECVNDVS	283
LIBER TERTIVS	333
DE REMEDIO AMORIS Liber unus	391
DE MEDICAMINE FACIEI Fragmentum	441

FINIS VOLUMINIS SECVNDI

FACULTATE IMPETRATA

